ทยฺยรฏฺฐสฺส เตปิฏกำ

๒๕๔๙ พุทฺธวสฺเส

สุตฺตนฺตปิฏเก องฺคุตฺตรนิกายสฺส ปญฺจกนิปาต – ฉกฺกนิปาตปาลิ ปาลิวิโสธกตฺเถเรหิ วิโสธิตา

ภูมิพลสฺส ปรมินฺทมหาราชวรสฺส
ปริปุณฺณสฏฺฐิวสฺเส สิริรชฺชมงฺคลมหกมฺมกาเล
ทยฺยสงฺฆมหาเถรสมาคเมน มุทฺทาปิตา

๒๒

ที่ระลึกในโอกาสพิธีรายสมบัติครบ ๖๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๔๙

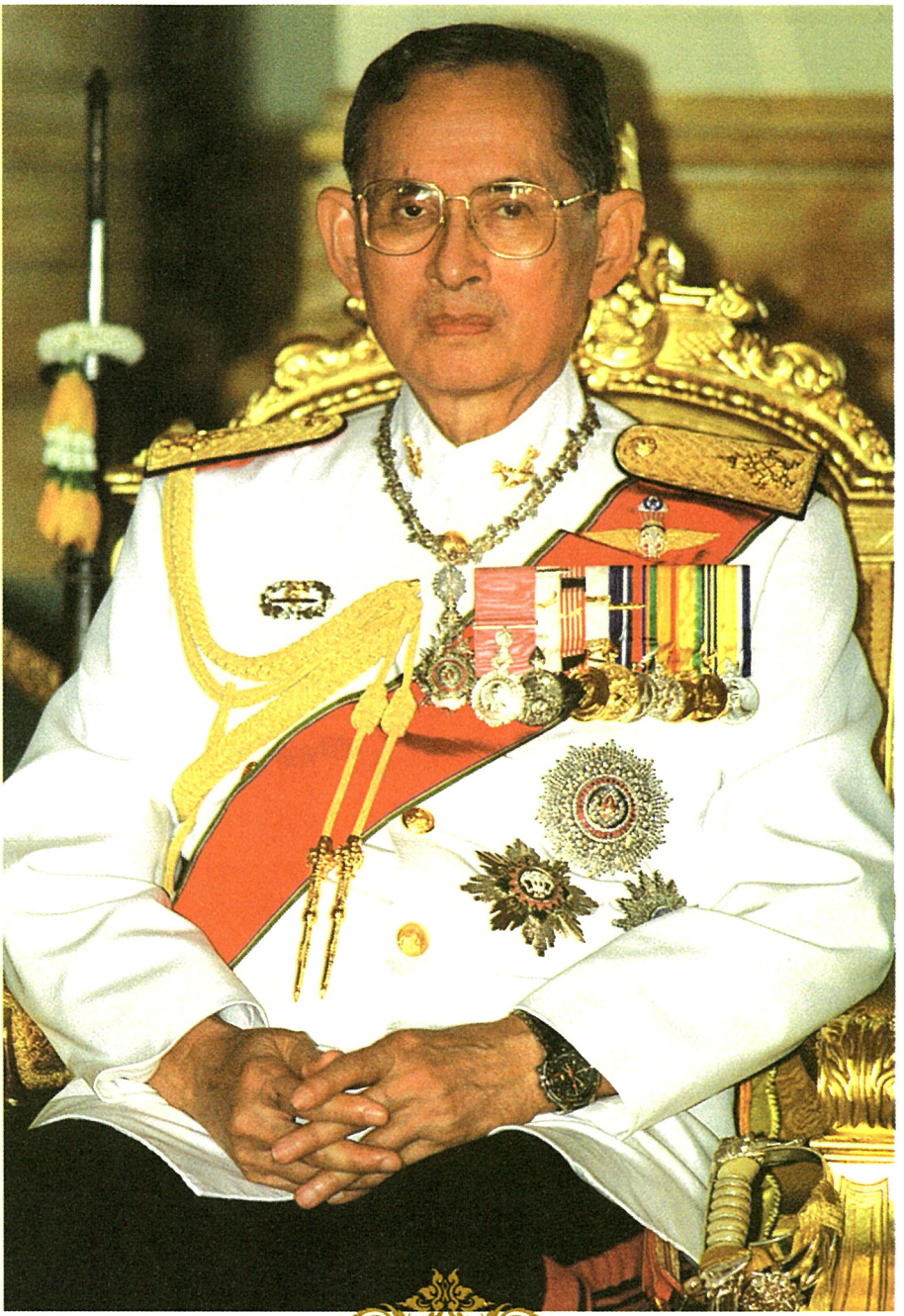

คำนำ

มหาเถรสมาคม ได้ปรารภการจัดกิจกรรมร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ แล้วมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการผู้มีความรู้และทรงธรรมวินัยพิจารณาตรวจสอบแก้ไขต้นฉบับให้ถูกต้อง โดยใช้พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับ เพราะได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระไตรปิฎกในฐานะเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยและประชาชนชาวไทยได้นับถือพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย และพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกมาโดยตลอด ดังที่ปรากฏเป็นหลักฐาน เช่น

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ ๑ ด้าน ๒ *"คนเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยปั่ว ท่วยนาง ลูกเจ้าขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชาย ทั้งผู้หญิง ฝูงท่วย มีศรัทธาใน***พระพุทธศาสนา** *ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากรานกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว..."*

พระบรมสัตยาธิฏฐานของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ตรัสประกาศแก่เทพยดาทั้งปวงว่า *"ให้บังเกิดมาในประยูรมหาเศวตฉัตร จะให้บำรุง***พระพุทธศาสนา** *ไฉนจึงมิช่วยให้สว่างแลเห็นข้าศึกเล่า"* พอตกพระโอษฐ์ลง *พระพายก็พัดควันอันเป็นหมอกมืดนั้นสว่างไป...*

น้ำพระราชหฤทัยและพระราชดำรัสของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช *"พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จะให้เราเข้ารีตดังนั้นหรือ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะในราชวงศ์ของเราก็นับถือ***พระพุทธศาสนา***มาช้านานแล้ว จะให้เปลี่ยน*

ศาสนา อย่างนี้เป็นการยากอยู่ และถ้าพระเจ้าผู้สร้างฟ้าสร้างดินจะต้องการให้คนทั่วโลกได้นับถือศาสนาอันเดียวกันแล้ว พระเจ้ามิจัดการให้เป็นเช่นนั้นเสียแล้วหรือ?" "จริงอยู่ เมื่อฟอลคอนในเวลาหมอบอยู่ข้างพระบาทเจ้ากรุงสยามได้แปลคำชักชวนที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้รับสั่งมากับราชทูตนั้น ฟอลคอนก็กลัวจนตัวสั่น และสมเด็จพระนารายณ์ทรงพระกรุณาโปรดให้อภัยแก่ฟอลคอน แต่ก็ได้รับสั่งว่า **ได้ทรงนับถือศาสนาอันได้นับถือต่อ ๆ กันมาถึง ๒,๒๒๙ ปีแล้ว เพราะฉะนั้น ที่จะให้พระองค์เปลี่ยนศาสนาเสียนั้นเป็นการที่พระองค์จะทำไม่ได้"**

พระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

"อันตัวพ่อ ชื่อว่า พระยาตาก
ทนทุกข์ยาก กู้ชาติ พระศาสนา
ถวายแผ่นดิน ให้เป็น พุทธบูชา
แด่พระศาสนา สมณะ พระพุทธโคดม
ให้ยืนยง คงถ้วน ห้าพันปี
สมณะพราหมณ์ชี ปฏิบัติ ให้พอสม
เจริญสมถะ วิปัสสนา พ่อชื่นชม
ถวายบังคม รอยบาท พระศาสดา
คิดถึงพ่อ พ่ออยู่ คู่กับเจ้า
ชาติของเรา คงอยู่ คู่พระศาสนา
พุทธศาสนา อยู่ยง คู่องค์กษัตรา
พระศาสดา ฝากไว้ ให้คู่กัน"

พระราชปณิธานของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

*"ตั้งใจจะอุปถัมภก ยอยก**พระพุทธศาสนา***
ป้องกันขอบขัณฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี"

พระราชศรัทธาของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย *"ศุภมัสดุ ๑๑๗๙ ศก... พระบาทสมเด็จบรมธรรมิกมหาราชารามาธิราช บรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว...* **ทรงพระราชศรัทธาจะยกรื้อวิสาขบูชามหายัญพิธี** *อันขาดประเพณีมานั้นให้กลับคืนเจียรฐิติกาล ปรากฏสำหรับแผ่นดินสืบไปจะให้เป็นอัตตัตถประโยชน์และปรัตถประโยชน์ ทรงพระราชศรัทธาจะให้สัตว์โลก ข้าขอบขัณฑเสมาทั้งปวงจำเริญอายุและอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากทุกข์ภัยในชั่วนี้แลชั่วหน้า..."*

น้ำพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว *"ด้วยกำลังทรงพระมหากรุณาเมตตากับไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นอันมาก ทรงพระกรุณาดำรัสให้จดหมาย (คือ จด) กระแสพระราชโองการปฏิญาณยกพระนาม* **พระรัตนตรัยสรณาคมน์อันอุดมเป็นประธานพยานอันยิ่ง** *ให้เห็นความจริงในพระบรมหฤทัย แล้วทรงพระราชดำรัสยอมอนุญาตให้เจ้าพระยาพระคลังว่าที่สมุหพระกลาโหม พระยาศรีพัฒน์รัตนราชโกษา พระยาราชสุภาวดีกับขุนนางผู้น้อยทั้งปวง จงมีความสโมสรสามัคคีรสปรึกษาพร้อมกัน เมื่อเห็นว่าพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์ใดที่มีวัยวุฒิปรีชารอบรู้ราชานุวัตร* **จะเป็นศาสนูปถัมภกยกพระบวรพุทธศาสนา** *แลจะปกป้องไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร์รักษาแผ่นดินให้เป็นสุขสวัสดิ์โดยยิ่ง เป็นที่ยินดีแก่มหาชนทั้งปวงได้ก็สุดแท้แต่จะเห็นดีประนีประนอมพร้อมใจกัน ยกพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์นั้นขึ้นเสวยมไหสวรรยาธิปัตย์ราชสืบสันตติวงศ์ดำรงราชประเพณีต่อไปเถิด อย่าได้กริ่งเกรงพระราชอัธยาศัยเลย เอาแต่ให้ได้เป็นสุขทั่วหน้า อย่าให้เกิดการรบราฆ่าฟันกันให้ได้ความทุกข์ร้อนแก่ราษฎร..."*

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงประกาศพระราชทานส่วนพระราชกุศลในการที่ทรงบริจาคเพชรใหญ่ประดับพระอุณาโลมพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร *"การพระราชบริจาคอันนี้ทรงพระราชดำริ เห็นว่าไม่ขัดขวางเป็นเหตุให้ท่านผู้ใดขุ่นเคืองขัดใจเลย* **พระนครนี้เป็น**

ถิ่นที่ของคนนับถือพระพุทธศาสนามาแต่เดิม ไม่ใช่แผ่นดินของศาสนาอื่น *คนที่ถือศาสนาอื่นมาแต่อื่นก็ดี อยู่ในเมืองนี้ก็ดี จะโทมนัสน้อยใจด้วยริษยาแก่พระพุทธศาสนาเพราะบูชาอันนี้ไม่ได้ ด้วยไม่ใช่เมืองของศาสนาตัวเลย ถ้าโทมนัสก็ชื่อว่าโลภล่วงเกินไป...”*

พระราชปฏิญาณและพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช *“ข้าพเจ้าจะไม่มีจิตยินดีน้อมไปในศาสดาอื่นนอกจาก*สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมอันพระองค์ได้ตรัสรู้ชอบดีแล้ว กับทั้งพระสงฆ์หมู่ใหญ่ *อันได้ประพฤติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นเลยเป็นอันขาด จนตราบกว่าสิ้นชีวิต...”*

พระราชนิพนธ์และพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา *เราจำเป็นต้องถือด้วยความกตัญญูต่อบิดา มารดา และต้นโคตรวงศ์ของเรา... เมื่อรู้สึกแน่นอนแล้วว่า ศาสนาในสมัยนี้เป็นของที่แยกจากชาติไม่ได้... ถ้าข้าพเจ้าจะขอแก่ท่านทั้งหลายว่า* **พุทธศาสนาเป็นของไทย** เรามาชวนกันนับถือ**พระพุทธศาสนาเถิด... ผู้ที่แปลงศาสนา คนเขาดูถูกยิ่งเสียกว่าผู้ที่แปลงชาติ...** *เพราะเหตุฉะนั้น เป็นความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นไทย จะต้องมั่นอยู่ในศาสนาพระพุทธซึ่งเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา...”* และพระองค์ได้พระราชทานความหมายแห่งไตรรงค์ไว้ดังนี้

“ขอร่ำรำพรรณบรรยาย ความคิดเครื่องหมาย
แห่งสีทั้งสามงามถนัด
ขาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์ **หมายพระไตรรัตน์**
และธรรมะคุ้มจิตไทย...”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว *“แต่บ้านเมืองในลานนาถึงกาลวิบัติ* **พระพุทธศาสนา***ก็เศร้าหมองจนสงฆมณฑล*

*เสื่อมทรามระส่ำระสายมาช้านาน... มาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระปิยมหาราช พระบรมชนกนาถของเราจึงได้เริ่มทรงจัดการฟื้น***พระพุทธศาสนาในมณฑลนี้มาโดยทรงพระราชดำริจะให้พุทธจักรและอาณาจักรเจริญรุ่งเรืองสมกับสมัย** *เป็นต้นว่า ในการสั่งสอนประชาชนทั้งหลายให้รัฐบาลเอาเป็นธุระสั่งสอนส่วนคดีโลก ให้พระสงฆ์รับภาระการสั่งสอนส่วนคดีธรรมเป็นอุปการะแก่กัน ดังนี้ สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชของเราก็ได้โปรดให้จัดการสืบมาโดยทางนั้น"*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลปัจจุบัน ได้ตรัสพระปฐมบรมราชโองการซึ่งเป็นพระราชปณิธานแก่ปวงชนชาวไทยในพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง ว่า **"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"** ได้มีพระราชดำรัสตรัสลาผนวชต่อพระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี คณะทูตานุทูต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙ ว่า "โดยที่**พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของเรา** *ทั้งตามความศรัทธาเชื่อมั่นของข้าพเจ้าก็เห็นเป็นศาสนาที่ดีศาสนาหนึ่ง เนื่องในบรรดาสัจธรรมคำสั่งสอนอันชอบด้วยเหตุผล จึงเคยคิดอยู่ว่า ถ้าโอกาสอำนวย ข้าพเจ้าควรจักได้บวชสักเวลาหนึ่งตามราชประเพณี ซึ่งจักเป็นทางสนองพระคุณบุรพการีตามคตินิยมด้วย..."* และได้มีพระราชดำรัสในโอกาสพระสันตะปาปา จอห์น พอล ที่ ๒ เข้าเฝ้า ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗ ว่า **"คนไทยเป็นศาสนิกที่ดีทั่วกัน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาประจำชาติ"**

การดำเนินงานตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกให้คงความบริสุทธิ์แห่งพระบาลีพุทธพจน์ซึ่งเป็นหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องอาศัยความสุขุมคัมภีรภาพด้านความรู้ความชำนาญในภาษาบาลีของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลาย จึงนับว่าเป็นงานที่มี

ความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นกุศลกิจอันยิ่งใหญ่ที่กระทำได้ยาก ดังนั้น การที่พระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายมีอิทธิบาทธรรมร่วมกันตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงควรแก่การอนุโมทนาสาธุการของบรรดาพุทธบริษัททั้งหลาย เพราะตราบใดที่พระไตรปิฎกยังคงความบริสุทธิ์อยู่ ย่อมเป็นที่มั่นใจได้ว่า ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธก็ดำรงอยู่ ก่อให้เกิดสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติตราบนั้น

ในนามของมหาเถรสมาคม ขอแสดงความชื่นชมยินดีต่อคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และคณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ นับเป็นการเฉลิมพระเกียรติและถวายเป็นพระราชกุศลแด่ สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ดังกล่าว

ขออานุภาพแห่งมหากุศลอันยิ่งใหญ่ที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยซึ่งถือว่าเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในครั้งนี้ ได้โปรดอภิบาลคุ้มครองรักษาสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตลอดถึงพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ให้ทรงพระเกษมสำราญ มีพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตมั่นเป็นมิ่งขวัญร่มเกล้าของเหล่าพสกนิกรชาวไทยสืบไปตลอดจิรัฐิติกาล เทอญ

สมเด็จพระพุฒาจารย์

(สมเด็จพระพุฒาจารย์)

ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คำปรารภ

ศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เดิมทีนั้น เรียกว่า **พระธรรมวินัย** *พระธรรม* ได้แก่คำสั่งสอนที่แสดงหลักความจริงที่ควรรู้และแนะนำหลักความดีที่ควรประพฤติ *พระวินัย* ได้แก่ข้อบัญญัติที่ทรงวางไว้เป็นหลักกำกับความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเสมอกัน กาลต่อมาเมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ทรงบัญญัติไว้ในกาลโอกาสต่าง ๆ มีความสำคัญยิ่งในฐานะเป็นพระบรมศาสดาแทนพระพุทธองค์ โดยมีหลักฐานปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร (ที.ม. ๑๐/๒๑๖) ว่า ขณะที่ทรงพระประชวรจวนจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธองค์หาได้ทรงตั้งพระสาวกรูปใดรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งพระบรมศาสดาไม่ หากแต่ตรัสกะท่านพระอานนท์พุทธอุปัฏฐากว่า

> **โย โว อานนฺท มยา ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญตฺโต, โส โว มมจฺจเยน สตฺถา.**
>
> แปลความว่า *"ดูก่อนอานนท์ ธรรมและวินัยอันใดที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอโดยกาลล่วงไปแห่งเรา"*

จากพระพุทธพจน์นี้เป็นหลักฐานยืนยันถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย ซึ่งได้รับการสังคายนารวบรวมประมวลเป็นบทสวดสำหรับสอบทานความถูกต้องมิให้คลาดเคลื่อนไปจากที่พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอนจริงด้วยสังฆานุมัติพร้อมกันครั้งแรกโดยพระอรหันตเถระ ๕๐๐ รูป ภายหลังพุทธปรินิพพานได้ ๓ เดือน การสังคายนาพระธรรมวินัยในครั้งแรกนั้นได้ยกเอาพระพุทธพจน์ที่ทรงแสดงโปรดเวไนยสัตว์ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา ขึ้นสู่การพิจารณาสอบทานรับรองความบริสุทธิ์ถูกต้องในท่ามกลางสงฆ์ แล้วประมวลจัด

เป็นหมวด ไว้ ๓ หมวดใหญ่ เรียกว่า **พระไตรปิฎก** อันประกอบด้วย *พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก* และ*พระอภิธรรมปิฎก*

พระวินัยปิฎก *หมวดพระวินัย* ว่าด้วยพระพุทธบัญญัติที่ทรงวางหลักความประพฤติและมารยาทอันเป็นแบบอย่างเยี่ยงอารยชนของผู้เข้ามาบวชประพฤติพรหมจรรย์ชั้นสูงในพระพุทธศาสนา เป็นประมวลพระพุทธดำรัสตรัสสั่งสอนเกี่ยวกับศีลหรือสิกขาบทตลอดจนพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมของพระสงฆ์ อันเป็นกฎระเบียบที่พระภิกษุและพระภิกษุณีต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด นอกจากนี้ยังได้ประมวลเหตุการณ์พุทธประวัติที่สำคัญๆ นับตั้งแต่แรกตรัสรู้เสวยวิมุตติสุขเป็นต้นไปพร้อมทั้งประวัติการทำสังคายนาไว้ด้วย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ คือ *มหาวิภังค์ ภิกขุนีวิภังค์ มหาวรรค จุลลวรรค* และ*ปริวาร* โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๘ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑ ถึงเล่มที่ ๘

พระสุตตันตปิฎก *หมวดพระสูตร* ว่าด้วยประมวลพระธรรมเทศนาตรัสบรรยายธรรมของพระพุทธองค์ที่ตรัสให้เหมาะแก่บุคคลและโอกาส เป็นประมวลหลักพุทธธรรมที่ทรงแสดงโดยบุคลาธิษฐานหรือทรงใช้สมมติโวหารตลอดจนบทคาถาประพันธ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวชั้นเดิมที่แสดงถึงประวัติของพระพุทธองค์และพระอรหันตสาวกทั้งหลาย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ เรียกว่า *นิกาย ๕* คือ *ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย* และ*ขุททกนิกาย* โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๒๕ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๙ ถึงเล่มที่ ๓๓

พระอภิธรรมปิฎก *หมวดพระอภิธรรม* ว่าด้วยประมวลพระพุทธพจน์อันเกี่ยวกับหลักปรมัตถธรรมที่เป็นความหมายที่แท้จริงของสรรพสิ่ง เป็นประมวลคำอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาล้วน ๆ โดยธรรมาธิษฐาน

คือไม่ยกบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อันเป็นสมมติบัญญัติเข้ามาประกอบความ มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๗ คัมภีร์ คือ *ธัมมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา ปุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก* และ*ปัฏฐาน* โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๑๒ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๔ ถึงเล่มที่ ๔๕

พระไตรปิฎก จัดเป็นหนึ่งในพระสัทธรรม ๓ คือปริยัตติสัทธรรมที่ประมวลไว้ซึ่งนวังคสัตถุศาสน์ทั้งหมด เป็นปทัฏฐานให้เกิดปฏิปัตติสัทธรรม คือศีล สมาธิ ปัญญา และนำไปสู่การบรรลุปฏิเวธสัทธรรม คือมรรค ผล นิพพานในที่สุด ดังนั้น จึงถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในทางพระพุทธศาสนา ดังพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ในคราวจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ความว่า

> *"พระไตรปิฎกเป็นพระคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระอรหันตสาวกได้รับภาระธุระสั่งสอนสืบต่อกันมา เป็นพระคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เท่ากับเป็นสัญลักษณ์ของพระบรมศาสดา พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนผู้สนใจพระพุทธศาสนามีความจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้จากพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้น คัมภีร์พระไตรปิฎกนี้พระเถรานุเถระแต่ปางก่อนจึงได้ช่วยกันรักษาสืบต่อกันมา ในการสร้างวัดวาอารามสมัยก่อนนั้น จะต้องสร้างหอไตรประจำวัด ซึ่งเป็นที่เก็บรักษาพระไตรปิฎกอันประกอบด้วยคัมภีร์ใบลาน พระภิกษุสามเณรผู้บวชในพระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนทายาท ก็จำเป็นต้องศึกษาภาษาบาลีอันเป็นภาษาที่จารึกในคัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถา ฎีกา โยชนา สัททาวิเสส อันเป็นคัมภีร์ประกอบเพื่อให้เข้าใจเนื้อความพระไตรปิฎกนั้น พระมหากษัตริย์ทรงนับถือพระพุทธศาสนาในปางก่อน*

จึงได้ให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ในพระไตรปิฎกนั้นๆ ให้แตกฉาน เพื่อนำเอาความรู้มาสั่งสอนแก่พุทธศาสนิกชน สำหรับในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะมาตลอดสาย และได้ทรงให้พระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมคือพระไตรปิฎกนี้สืบต่อกันมา ทรงถือเป็นพระราชกิจสำคัญ มีการสอบพระปริยัติธรรมเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้แสดงความรู้ที่ได้ศึกษาพระไตรปิฎกนั้นๆ และทรงปูนบำเหน็จความสามารถแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบไล่ได้พระปริยัติธรรม ซึ่งทุกวันนี้ได้ขยายวงกว้างออกมาเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีสนามหลวง ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ให้พระภิกษุสามเณรผู้ทรงความรู้ทำการสังคายนาพระไตรปิฎก ถือเป็นการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอันยิ่งใหญ่..."

พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้รับการนำสืบๆ กันมาด้วย*ภาษามคธ* หรือ*ภาษาบาลี* อันหมายถึงภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ โดยวิธีมุขปาฐะหรือมุขบาฐ คือวิธีทรงจำนำสืบต่อ ๆ กันด้วยการสาธยายท่องจำกัน สั่งสอนกันจากปากสู่ปาก หรือวิธีบอกเล่ากล่าวสอนจากอาจารย์สู่ศิษย์โดยโวหารต่างๆ เป็นเวลาถึง ๔ พุทธศตวรรษ จึงได้รับการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลานในคราวสังคายนาครั้งที่ ๕ ในประเทศศรีลังกา เมื่อพุทธศักราช ๔๓๓ ตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้ ถ้าในสมัยใดมีความฟั่นเฝือเลอะเลือนจำกันมาผิด มีข้อบกพร่องผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีคำสอนของลัทธิอื่นเข้ามาปะปนในพระไตรปิฎก อันเป็นเหตุให้พระสงฆ์ประพฤติผิดหลักพระธรรมวินัย บรรดาพระอรหันต์หรือพระมหาเถระในยุคสมัยนั้นๆ ก็จะถือเอาเป็นภารธุระดำเนินการประชุมพระสงฆ์ทำสังคายนาเพื่อสอบทานสวดรับรองความถูกต้องพร้อมกันเป็นครั้ง ๆ โดยประวัติการทำสังคายนานั้น สามครั้งแรกทำในประเทศอินเดีย ครั้งที่ ๔ และครั้งที่ ๕

ทำในประเทศศรีลังกา ซึ่งในการทำสังคายนาครั้งที่ ๕ นี้เอง พระเถระสังคีติกาจารย์ทั้งหลายได้คำนึงถึงว่า *"ในอนาคต กุลบุตรคงมีศรัทธาน้อยลง และปัญญาที่จะทรงจำพระธรรมวินัยสืบอายุพระพุทธศาสนาคงน้อยลงด้วย ควรที่คณะสงฆ์จะสังคายนาพระธรรมวินัยแล้วลงบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร"* เพราะประจักษ์ที่พวกทมิฬไม่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งปกครองประเทศศรีลังกาแล้วทำให้เกิดภัยพิบัติอย่างใหญ่หลวงต่อพระพุทธศาสนา เป็นเหตุให้พระภิกษุสาวกทั้งหลายต่างพากันปลีกตนไปอยู่ตามป่าเขาอย่างลำเค็ญ มีความฝืดเคืองด้วยภิกษาหาร ต้องอดทนอยู่อย่างลำบากถึง ๑๒ ปี แต่ท่านเหล่านั้นหาคำนึงถึงความลำบากทางกายของตนไม่ ต่างช่วยกันทรงจำพระไตรปิฎกท่านละหนึ่งนิกายบ้าง สองนิกายบ้าง ถึงแม้ไม่มีอะไรจะฉันเป็นภัตตาหาร ก็ฉันใบไม้แทน เพื่อให้ร่างกายมีกำลังทรงอยู่เพียงเพื่อสาธยายท่องบ่นทบทวนพระไตรปิฎกที่ทรงจำไว้นั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้พระไตรปิฎกที่ทรงจำไว้นั้นสูญไปพร้อมกับชีวิตของท่าน เพราะขณะนั้นพระภิกษุสาวกที่ทรงจำพระไตรปิฎกได้มีจำนวนน้อยเต็มที บางท่านเกิดเตโชธาตุในท้องกำเริบก็ต้องนอนเอาทรายกลบท้อง เพื่อให้ดูดความร้อนจากร่างกายแล้วสาธยายทบทวนพระไตรปิฎกนั้นมิให้ลืมเลือนสูญหายไป เมื่อได้ประจักษ์ชัดถึงการทรงจำพระไตรปิฎกด้วยวิธีมุขปาฐะว่าไม่อาจจะรักษาพระไตรปิฎกไว้ได้ต่อไป จึงได้มีมติจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยภาษามคธ พร้อมทั้งจารึกอรรถกถา (คัมภีร์อธิบายความแห่งพระไตรปิฎก) ด้วยภาษาสิงหล แล้วนำสืบเผยแผ่ไปยังประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา และต่อมาเมื่อวิทยาการด้านการพิมพ์เจริญขึ้น ได้มีการพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นรูปเล่มหนังสือ โดยใช้อักษรของประเทศนั้น ๆ จึงปรากฏเป็นพระไตรปิฎกฉบับอักษรสิงหล ฉบับอักษรเทวนาครี ฉบับอักษรพม่า ฉบับอักษรขอม ฉบับอักษรไทย ฉบับอักษรโรมัน ฉบับอักษรมอญ เป็นต้น และเมื่อจะจัด

พิมพ์หรือจัดสร้างซ้ำแต่ละครั้งเนื่องในวโรกาสสำคัญๆ ก็จะมีการสังคายนาตรวจชำระสอบทานเพื่อคงความบริสุทธิ์บริบูรณ์โดยการนำคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรต่าง ๆ มาเทียบเคียงกัน ตรวจสอบให้ลงกันสมกันเป็นสำคัญ โดยมีการจัดทำเครื่องหมายวรรคตอน จัดทำเชิงอรรถแสดงปาฐะที่ต่างกัน พร้อมทั้งจัดทำดัชนีคือปทานุกรม นามานุกรม คาถานุกรม และธัมมประเภทแสดงลำดับหมวดธรรม เพื่อสะดวกในการสืบค้นดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทย ได้นำพระไตรปิฎกจากประเทศศรีลังกามาสืบทอดศึกษาเล่าเรียนกันโดยลำดับ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการสังคายนาตรวจชำระสอบทานพระไตรปิฎกในประเทศไทย มีประวัติการดำเนินงานในแต่ละยุคสมัยที่พระบุรพมหากษัตริย์ไทยผู้ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงโปรดฯ รับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังปรากฏตามหลักฐานที่บันทึกไว้ ดังนี้

ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ได้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกจารึกลงในใบลานด้วยอักษรธรรมล้านนาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๐๒๐ ต่อมา ในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ภายหลังจากที่ทรงกู้อิสรภาพจัดการบ้านเมืองไทยเสร็จแล้ว ทรงใฝ่พระทัยในการพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ทรงปรารภว่าพระไตรปิฎกกระจัดกระจายเสียหายไปมาก จึงทรงโปรดฯ ให้อัญเชิญพระไตรปิฎกจากเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งมีความสมบูรณ์มารวบรวมไว้ที่กรุงธนบุรี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๑๓

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๓๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงโปรดฯ ให้รวบรวมคัมภีร์พระไตรปิฎกในส่วนที่กระจัดกระจายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วทรงอาราธนาพระเถรานุเถระและเชิญราชบัณฑิตผู้ทรงความรู้ ให้ทำการสังคายนาตรวจ

ชำระพระไตรปิฎก แล้วทรงโปรดฯ ให้ช่างคัดลอกจำลองพระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกาจารึกด้วยอักษรขอมลงในใบลาน จำนวน ๓,๗๘๖ ผูก พร้อมทั้งปิดทองทึบ ปกหน้า ปกหลัง และกรอบ เรียกว่า *พระไตรปิฎกฉบับทอง* ต่อมา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงโปรดฯ ให้มีการซ่อมส่วนคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ชำรุดให้สมบูรณ์ และทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า *ฉบับรดน้ำแดง* แม้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎก ๕ ฉบับ มี*ฉบับรดน้ำเอก ฉบับเทพชุมนุม* เป็นต้น พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้อาราธนาพระมหาเถระเข้าไปถวายพระธรรมเทศนาในพระบรมมหาราชวัง โดยให้เรียบเรียงพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เป็นสำนวนพระธรรมเทศนา และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ขาดหายไปให้ครบสมบูรณ์ พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า *ฉบับล่องชาด*

พระไตรปิฎกทั้ง ๔ รัชสมัยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ดังกล่าวมานี้ยังเป็นภาษาบาลีอักษรขอม ดังนั้น ในปีพุทธศักราช ๒๔๓๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการสังคายนาชำระพระไตรปิฎกและปริวรรตบาลีอักษรขอมเป็นบาลีอักษรไทย และทรงโปรดฯ ให้จัดพิมพ์เป็นเล่มหนังสือขึ้นเป็นครั้งแรก จำนวน ๓๙ เล่ม รวม ๑,๐๐๐ ชุด เพื่อฉลองในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชประสงค์อุทิศพระราชกุศลถวายแด่พระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระต้นฉบับที่ขาดหายไปเพิ่มอีกจากที่มีอยู่ ๓๙ เล่ม และจัดพิมพ์เป็น ๔๕ เล่ม จบบริบูรณ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพรรษาที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญ

พุทธกิจ การตรวจชำระพระไตรปิฎกครั้งนี้คณะสงฆ์กระทำอย่างโอฬารยิ่ง โดยปรับปรุงแก้ไขเครื่องหมายวรรคตอน ใช้เครื่องหมายพินทุแทนยามักการ เริ่มจัดทำตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๖๘ จนถึงปีพุทธศักราช ๒๔๗๓ จึงแล้วเสร็จ และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า **สฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฏกํ** : *พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ* พิมพ์จำนวน ๑,๕๐๐ ชุด ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ได้มีการจัดพิมพ์คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรไทยครบสมบูรณ์ และพระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐนี้ได้มีการพิมพ์ซ้ำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม พระไตรปิฎกที่ได้รับการตรวจชำระและจัดพิมพ์ทั้งหมดนับแต่สมัยโบราณมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ เป็นภาษาบาลีหรือภาษามคธ แม้จะได้มีการแปลเป็นภาษาไทยมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ยังมิได้มีการแปลอย่างเป็นทางการในนามของคณะสงฆ์ จึงต่อมา ในปีพุทธศักราช ๒๔๘๓ คณะสงฆ์โดยได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ ได้ประชุมกันดำเนินการแปลพระไตรปิฎกภาษาบาลีเป็นภาษาไทยบริบูรณ์และจัดพิมพ์เป็นครั้งแรก เรียกว่า **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง** โดยแปลตามความในพระไตรปิฎกภาษาบาลี แล้วพิมพ์เป็นเล่ม ๒,๕๐๐ ชุด ชุดละ ๘๐ เล่ม เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระชนมายุของพระพุทธเจ้าส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งแปลเป็นสำนวนเทศนา โดยถือเอาพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐเป็นต้นฉบับ พิมพ์ลงในใบลาน ๑,๒๕๐ กัณฑ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระอรหันตสาวกในครั้งพุทธกาลที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยมินัดหมายเพื่อประชุมฟังพระโอวาทปาติโมกข์ในคราวจาตุรงคสันนิบาต ดิถีเพ็ญแห่งมาฆมาส อนึ่ง การแปลและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกครั้งนี้กระทำเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในโอกาสที่พระพุทธศาสนาได้ดำรงมั่นมาครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ อีกส่วนหนึ่งด้วย

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงนี้ คณะสงฆ์ได้ดำเนินการตรวจชำระจัดพิมพ์สืบต่อมาเนื่องในวโรกาสสำคัญอีก ๓ วาระ รวมเป็น ๔ วาระด้วยกัน

กล่าวคือ วาระที่ ๒ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด ชุดละ ๔๕ เล่ม วาระที่ ๓ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด และวาระที่ ๔ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด เนื่องในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระราชดำริว่า *พระพุทธวจนะอันเรียกว่าพระไตรปิฎกย่อมเป็นหนังสือที่ประมวลพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งยังบริบูรณ์และตั้งมั่นอยู่ตราบใด ก็ย่อมเป็นหลักของพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติให้เป็นสัมมาปฏิบัติ ถึงความงอกงามรุ่งเรืองอยู่ตราบนั้น* จึงทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใสพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการสังคายนาพระไตรปิฎกถวายตามที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ถวายพระพร เนื่องในมงคลดิถีที่มีพระชนมพรรษาจะบรรจบ ๕ รอบนักษัตร ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ และมีพระบรมราชโองการประกาศขออาราธนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ พระสงฆ์เปรียญธรรมพร้อมด้วยศาสนบัณฑิต เป็นภารธุระดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพื่อความเจริญรุ่งเรืองสถาพรแห่งพระบวรพุทธศาสนาสืบไป

การสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกเนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ นี้ คณะสงฆ์ได้มอบให้กระทรวงศึกษาธิการโดยกรมการศาสนา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับสนองงานคณะสงฆ์ขณะนั้นเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ โดยรัฐบาลซึ่งมี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น

นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้จัดสรรงบประมาณอุดหนุน และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีพระฤกษ์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วได้ดำเนินการสังคายนาตรวจชำระในรูปของคณะกรรมการ ประกอบด้วย คณะกรรมการสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการปาลิวิโสธกะ คณะกรรมาธิการแห่งสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการศาสนบัณฑิต ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ และคณะกรรมการดำเนินการและประสานงาน และมีสังฆานุมัติให้ใช้ตำหนักสมเด็จ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นสถานที่ตรวจชำระ โดยนำพระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจัดพิมพ์เป็นฉบับหลวงแล้วนั้นมาตรวจสอบให้มีความถูกต้องทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย กล่าวคือ ในส่วนของฉบับภาษาบาลี ได้ใช้ **พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ** เป็นต้นฉบับสอบเทียบกับพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ โดยได้ตั้งข้อ ย่อหน้า ยกหัวข้อสูตรหรือมาติกาให้เห็นชัดเจน และได้อ้างหน้าคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ฉบับฉัฏฐสังคีติ (อักษรพม่า) ฉบับอักษรเทวนาครี และฉบับอักษรโรมัน ในบรรทัดแรกของหน้านั้นๆ เพื่อสะดวกต่อการค้นคว้าของนักศึกษา รวมทั้งบอกเลขบรรทัดแต่ละหน้าของพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีนี้ไว้ด้วย สำหรับฉบับภาษาไทย ได้นำ **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง** มาเป็นต้นฉบับในการตรวจสอบพิจารณาสำนวนแปล

การดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกตามที่กล่าวมานี้ได้แล้วเสร็จทันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า **ทยฺยรฏฺฐสฺส สงฺคีติเตปิฏกำ ๒๕๓๐ พุทฺธวสฺเส** : *พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐* โดยจัดพิมพ์ฉบับภาษาบาลีจำนวน ๑,๐๐๐ ชุด และจัดพิมพ์ฉบับภาษาไทย จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด

ต่อมา พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยดังกล่าวนี้ได้มีพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธา

สร้างถวายวัดจนหมดลง โดยเหตุที่พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์ที่มีความสำคัญ **คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม**จึงเตรียมการที่จะจัดพิมพ์ซ้ำ แต่เพื่อให้เป็นไปตามประเพณีที่ทำกันมา คือก่อนจะจัดพิมพ์พระไตรปิฎกแต่ละครั้งต้องมีการประชุมสงฆ์ผู้ทรงความรู้และศาสนบัณฑิตตรวจชำระสอบทานความถูกต้องในเบื้องต้น กอปรกับได้พิจารณาเห็นว่าพระไตรปิฎกฉบับสังคายนาฯ ในส่วนภาษาบาลีนั้น แม้จะดำเนินการตรวจชำระจากคณะกรรมการสังคีติการกสงฆ์ในครั้งนั้นมาแล้ว แต่ก็ยังมีปาฐะที่บกพร่องผิดพลาดอยู่บ้างในบางเล่ม บางสูตร บางข้อ ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดด้านเวลาและขั้นตอนการจัดพิมพ์เป็นสำคัญ แม้ในส่วนฉบับภาษาไทยก็ปรากฏว่าสูตรเดียวกันซึ่งมีบทพระบาลีเหมือนกัน หรือข้อความพระบาลีอย่างเดียวกันแต่ปรากฏต่างที่กันกลับมีข้อความสำนวนแปลที่ไม่ลงกันสมกัน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเกิดจากคณะกรรมการแปลมีหลายชุดจึงแปลสำนวนต่างกัน แต่เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนาสำหรับศึกษาค้นคว้าอ้างอิงของพุทธบริษัท หาใช่เป็นหนังสืออ่านทั่วไปไม่ แม้จะเป็นฉบับภาษาไทยก็ควรที่จะมีเอกภาพในด้านสำนวนคำแปลที่เป็นแบบอย่างและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของบัณฑิตชน ดังนั้น เพื่อให้การจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเผยแพร่ในปัจจุบันมีข้อบกพร่องผิดพลาดน้อยที่สุด คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงแต่งตั้งคณะกรรมการสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้มีฉันทานุมัติชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ทั้ง ๔๕ เล่ม เป็นอันดับแรก โดยกำหนดแนวทาง คือ ให้สอบทานคำแปลของพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาให้ถูกต้องสมบูรณ์ มิให้ตกหล่นคลาดเคลื่อนจากบทปาฐะในพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา หากพบว่าตกหล่น ก็แปลเพิ่มให้สมบูรณ์ หากพบว่าคลาดเคลื่อน ก็แปลให้ถูกต้องตามนัยอรรถกถา และหากพบว่าสำนวนคำแปลของสูตรใด หรือข้อใดที่ปรากฏหลายที่ทั้งในเล่มเดียวกันหรือ

ต่างเล่มไม่ตรงกัน ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับฉบับภาษาบาลีแล้วปรากฏว่ามีข้อความพระบาลีอย่างเดียวกัน ก็ปรับแก้สำนวนให้ตรงกัน เป็นต้น

คณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้เพียรพยายามดำเนินการตรวจสอบต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาสำเร็จเพียงขั้นตอนการสอบทานคำแปลมิให้ตกหล่นจากต้นฉบับภาษาบาลี โดยมิได้ปรับแก้สำนวนคำแปลที่ลักลั่นกันในบางสูตรให้ลงกันสมกัน จึงต่อมา คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมได้มีมติให้ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต) วัดราชโอรสาราม รับเป็นภารธุระดำเนินการสานต่อในขั้นตอนที่เหลือให้สำเร็จเรียบร้อย ซึ่งในเบื้องต้น พระธรรมกิตติวงศ์ ได้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ที่คณะกรรมการดังกล่าวได้สอบทานคำแปลกับฉบับภาษาบาลีไว้แล้วนั้นมาให้คณะศิษย์ดำเนินการบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์เพื่อให้เกิดความสะดวกในการปรับแก้สำนวนและการเชื่อมโยงข้อมูลแล้วได้ศึกษาการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อที่จะได้ดำเนินการปรับแก้สำนวนคำแปลในเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง อันเป็นการลัดขั้นตอนที่ไม่ต้องพิมพ์ข้อมูลออกมาเป็นปรู๊ฟเพื่อตรวจและสั่งแก้ ซึ่งช่วยประหยัดทั้งด้านเวลาและวัสดุประกอบการพิมพ์ พร้อมทั้งได้เตรียมรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระไตรปิฎกภาษาไทยจากแหล่งต่างๆ ที่พระโบราณาจารย์ได้แปลไว้ เช่น พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับอื่นๆ เพื่อจัดหามาเป็นอุปการะสอบทานเทียบเคียงประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปล และที่สำคัญ ได้นำคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่นายพร รัตนสุวรรณ ได้ประชุมศาสนบัณฑิตตรวจชำระและจัดพิมพ์อย่างครบบริบูรณ์มาเป็นอุปกรณ์ประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปลให้ถูกต้องตามพุทธาธิบาย นอกจากนี้ยังได้จัดหาซีดีรอมพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ที่มหาวิทยาลัยมหิดลจัดทำไว้มาสืบค้นข้อความพระบาลีที่ซ้ำกันเพื่อจะได้ปรับสำนวนคำแปลให้เป็นเอกภาพกันอีกด้วย เมื่อเสร็จขั้นตอนการบันทึกข้อมูลดังกล่าวแล้ว จึงได้ดำเนินการ

ปรับแก้ข้อมูลสำนวนคำแปลพระไตรปิฎกภาษาไทยในเครื่องคอมพิวเตอร์ไปตามลำดับเล่ม จนแล้วเสร็จทั้ง ๔๕ เล่ม พร้อมที่จะให้พิสูจน์อักษรก่อนเสนออนุมัติจัดพิมพ์ แต่ได้พิจารณาเห็นว่า พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับสังคายนาที่พระโบราณาจารย์ได้แปลและจัดทำไว้นั้น มิได้ทำเชิงอรรถ คือคำอธิบายศัพท์หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจไว้ ดังนั้น เพื่อเอื้อประโยชน์ ในการอ่านพระไตรปิฎกให้เข้าใจสำหรับประชาชนทั่วไปและสามารถเป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิงที่ถูกต้องอันเหมาะแก่ยุคสมัยปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงได้เพิ่มขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถขึ้นโดยกำหนดแนวทางในการจัดทำ คือทำคำอธิบายเฉพาะคำศัพท์วิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งแปลทับศัพท์ไว้หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจ โดยตรวจดูคำอธิบายจากคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาฯ ที่อธิบายหรือแยกประเภทศัพท์หรือข้อความแห่งพระบาลีนั้นๆ เป็นเบื้องต้นแล้วแปลสรุปความเป็นภาษาไทยที่กะทัดรัด พร้อมทั้งอ้างอิงคัมภีร์อรรถกถาเป็นอักษรย่อและบอกเล่มหรือหน้าไว้ในวงเล็บเพื่อประโยชน์ในการสืบค้นอ้างอิงของผู้ต้องการหลักฐานอ้างอิงหรือต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูง ในกรณีคำแปลภาษาไทยที่ไม่นิยมใช้ซึ่งเกรงว่าคนทั่วไปอ่านแล้วไม่เข้าใจและต้องเสียเวลาเปิดดูความหมายในพจนานุกรม โดยที่คัมภีร์อรรถกถาก็ไม่ได้ให้คำอธิบายไว้ เช่น คำว่า *ทิม* ซึ่งหมายถึงศาลาแถวหรือห้องแถวสำหรับเป็นที่พักหรือเก็บของ ก็ได้ทำเชิงอรรถไว้โดยอ้างที่มาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรืออธิบายเพิ่มเติมตามสมควร พร้อมทั้งบอกหน้ากำกับไว้เพื่อการสืบค้น เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถพร้อมทั้งจัดหน้าวรรคตอนนี้ได้อาศัยความละเอียดและใช้เวลาในการจัดทำเป็นอย่างมาก

การจัดทำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ เพื่อเสนอจัดพิมพ์ดังกล่าวนี้ ได้ใช้เวลาในการดำเนินการจัดทำเป็นเวลานาน จึงแล้วเสร็จเป็นข้อมูลต้นฉบับอยู่ในคอมพิวเตอร์ ในส่วนของการจัดทำต้นฉบับ

พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ นั้นยังมิได้มีการตรวจชำระสอบทานแต่อย่างใด จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ **คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม** ปรารภเหตุที่พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทรงดำรงอยู่ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์อันเกี่ยวเนื่องกับการพระพุทธศาสนานอกจากจะทรงอุปถัมภ์พระสงฆ์ให้สามารถบริหารงานปกครอง งานการศาสนศึกษา งานเผยแผ่ งานสาธารณูปการ งานสาธารณสงเคราะห์ และงานการศึกษาสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว พระราชกรณียกิจอันเกี่ยวเนื่องกับการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาอีกส่วนหนึ่ง ก็คือทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระจัดพิมพ์พระไตรปิฎก ซึ่งพระราชกรณียกิจส่วนนี้ได้อำนวยผลให้พระสงฆ์และประชาชนมีหลักในการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันก่อให้เกิดความดำรงมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาคู่กับชาติไทยตราบเท่าทุกวันนี้ ดังนั้น ในมหามงคลโรกาสที่ **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ นับเวลาถึงปัจจุบัน เป็นปีที่ ๖๐** สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ได้เสด็จดำรงสยามรัฐสีมาราชอาณาจักร ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์มั่นคงอยู่ในทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตร ประสิทธิ์ประสาทความไพบูลย์รุ่งเรืองวัฒนาสถาพร ทรงพระมหากรุณาแก่พสกนิกรถ้วนหน้า คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อพสกนิกร ประเทศชาติและพระพุทธศาสนา จึงมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อเป็นการเฉลิมพระบุญญาธิการและเฉลิมพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเพื่อเป็นการสืบสานพระไตรปิฎกให้เป็น

หลักสำคัญของพระพุทธศาสนาในการศึกษาสัมมาปฏิบัติของพุทธบริษัท ซึ่งกิจกรรมส่วนนี้นับเป็นหนึ่งในแปดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๘ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๘ มหาเถรสมาคมได้มีมติเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ประกอบด้วยบรรพชิต ๔๑ รูป คฤหัสถ์ ๔ คน รวม ๔๕ รูป/คน โดยมี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ. ๙) วัดสระเกศ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานกรรมการ พระพรหมมุนี (จุนท์ พฺรหฺมคุตฺโต ป.ธ. ๙) วัดบวรนิเวศวิหาร พระพรหมเวที (สนิท ชวนปญฺโญ ป.ธ. ๙) วัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นรองประธานกรรมการ และพระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙) วัดเทวราชกุญชร เป็นเลขานุการ ซึ่งต่อมา เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๔๙ คณะกรรมการ ฯ นี้ได้ประชุมพิจารณาแนวทางในการดำเนินงานจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ และได้ข้อสรุปเป็นแนวปฏิบัติว่า ในการดำเนินงานตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาบาลี ให้นำพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับในการตรวจชำระ และให้นำพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ มาเทียบเคียงโดยให้ทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกันไว้ ส่วนการตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาไทย ให้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ ที่พระธรรมกิตติวงศ์และคณะได้จัดทำไว้แล้วตามมติมหาเถรสมาคม มาตรวจสอบคำแปลและจัดทำหัวข้อให้ตรงกันกับพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ ที่คณะกรรมการตรวจชำระแล้ว ทั้งนี้ประธานคณะกรรมการฯ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานกองงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เป็น ๓ กอง คือ

๑. คณะทำงานกองงานพระวินัยปิฎก จำนวน ๒๕ รูป/คน มี พระธรรมคุณาภรณ์ (เอื้อน หาสธมฺโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดสามพระยา เป็น ประธาน

๒. คณะทำงานกองงานพระสุตตันตปิฎก จำนวน ๑๙ รูป มี พระวิสุทธิวงศาจารย์ (วิเชียร อโนมคุโณ ป.ธ. ๙, พธ.ด. กิตติมศักดิ์) วัด ปากน้ำ เป็นประธาน

๓. คณะทำงานกองงานพระอภิธรรมปิฎก จำนวน ๒๑ รูป/คน มี พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดพิชยญาติการาม เป็น ประธาน

ในการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาบาลีนั้น ได้นำ พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศมาเทียบเคียง ตรวจสอบทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกัน จำนวน ๗ ฉบับ ประกอบด้วย พระไตรปิฎกบาลี อักษรไทย ๓ ฉบับ คือ (๑) ทยฺยรฏฺฐสฺส สงฺคีติเตปิฎกำ (๒๕๓๐ พุทฺธวสฺเส) (๒) สฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฎกำ (๒๕๒๕ พุทฺธวสฺเส) (๓) มหาจุฬาเตปิฎกำ (อนุสฺสรณีย์ ๒๕๐๐ พุทฺธวสฺเส) และพระไตรปิฎก บาลีอักษรต่างประเทศ ๔ ฉบับ คือ (๑) ฉฏฺฐสงฺคีติเตปิฎกำ (พระไตรปิฎก บาลีอักษรพม่า ฉบับฉัฏฐสังคายนา พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๘) (๒) อิงฺคลิสเตปิฎกำ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรโรมัน ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์) (๓) สีหฬเตปิฎกำ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรสิงหล) (๔) นาลนฺทาเทวนาครีปาลิเตปิฎกำ (พระ ไตรปิฎกบาลีอักษรเทวนาครี ฉบับมหาวิทยาลัยนาลันทา)

คณะทำงานแต่ละกองงานได้เพียรพยายามพิจารณาตรวจต้นฉบับ พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็ม กำลังความสามารถ เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นต้นมา จึงทำให้การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี และฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

บัดนี้ การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ได้บรรลุผลเสร็จสิ้นแล้ว นับว่าสำเร็จได้โดยอาศัยพระบารมีพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริยาธิราช กอปรด้วยความวิริยะอุตสาหะอุทิศเวลาเป็นพุทธบูชาของคณะกรรมการพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตผู้ดำเนินการพิจารณาตรวจต้นฉบับและความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและอานุภาพแห่งกุศลเจตนาในการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งนี้ จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชสมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดา พร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตในไอศวรรยราชสมบัติ ทั้งสุขโสมนัสสวัสดีจงเกิดมีในที่ทุกสถาน ขอให้รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจงประสบความสำเร็จในการบริหารราชการแผ่นดิน ขออาณาประชาราษฎร์และสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าจงอยู่เย็นเป็นสุขภายใต้พระบรมโพธิสมภาร เจริญงอกงามในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดจิรัฐิติกาล เทอญ

สทา ทิปฺปตุ สทฺธมฺโม ตถาคตปฺปเวทิโต
ทสฺเสนฺโต สพฺพโลกสฺส อุชุมคฺคํ วิสุทฺธิยา.

ขอพระสัทธรรมที่พระตถาคตเจ้าทรงประกาศไว้ แสดงทางตรงเพื่อความบริสุทธิ์แก่โลกทั้งปวง จงรุ่งเรืองทุกเมื่อ เทอญ.

มหาเถรสมาคม

THE PAḶĪ ALPHABET
IN THAI AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

อ = a -า = ā ◌ิ = i ◌ี = ī ◌ุ = u ◌ู = ū เ- = e โ- = o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

ก = ka	ข = kha	ค = ga	ฆ = gha	ง = ṅa
จ = ca	ฉ = cha	ช = ja	ฌ = jha	ญ = ña
ฏ = ṭa	ฐ = ṭha	ฑ = ḍa	ฒ = ḍha	ณ = ṇa
ต = ta	ถ = tha	ท = da	ธ = dha	น = na
ป = pa	ผ = pha	พ = ba	ภ = bha	ม = ma

ย = ya ร = ra ล = la ว = va ส = sa ห = ha ฬ = ḷa ◌ं = ṃ

VOWELS IN COMBINATION

ก = ka กา = kā กิ = ki กี = kī กุ = ku กู = kū เก = ke โก = ko
ข = kha ขา = khā ขิ = khi ขี = khī ขุ = khu ขู = khū เข = khe โข = kho

FIGURES

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

ทยฺยรฏฺฐสฺส เตปิฏเก
สงฺเกตวิญฺญาปนำ

อิ.	=	อิงฺคลิสเตปิฏกำ
ฉ.	=	ฉฏฺฐสงฺคีติเตปิฏกำ
ทยฺ.	=	ทยฺยรฏฺฐสฺส สงฺคีติเตปิฏกำ (๒๕๓๐ พุทฺธวสฺเส)
เท.	=	นาลนฺทาเทวนาคริปาลิเตปิฏกำ
โป.	=	โปราณเตปิฏกำ
มหา.	=	มหาจุฬาเตปิฏกำ (อนุสฺสรณีย์ ๒๕๐๐ พุทฺธวสฺเส)
สี.	=	สีหฬเตปิฏกำ
สฺยา.	=	สฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฏกำ (๒๕๒๕ พุทฺธวสฺเส)

ปสุตฺตนฺตปิฏเก องฺคุตฺตรนิกายสฺส
ปญฺจกนิปาตปาลิยา
กิตฺตนปตฺตํ

มาติกา องฺเก

๑. ปฐมปณฺณาสโก

๑. เสขพลวคฺโค

๑. สงฺขิตฺตสุตฺตํ ๑
๒. วิตฺถตสุตฺตํ ๒
๓. ทุกฺขสุตฺตํ ๓
๔. ยถาภตสุตฺตํ ๔
๕. สิกฺขาสุตฺตํ ๔
๖. สมาปตฺติสุตฺตํ ๕
๗. กามสุตฺตํ ๖
๘. จวนสุตฺตํ ๗
๙. ปฐมอคารวสุตฺตํ ๘
๑๐. ทุติยอคารวสุตฺตํ ๙

๒. พลวคฺโค

๑. อนนุสฺสุตสุตฺตํ ๑๑
๒. กูฏสุตฺตํ ๑๑
๓. สงฺขิตฺตสุตฺตํ ๑๒

มาติกา		องฺเก
๔.	วิฏฺฐตสุตฺตํ	๑๒
๕.	ทฏฺฐพฺพสุตฺตํ	๑๓
๖.	ปุนกูฏสุตฺตํ	๑๔
๗.	ปฐมหิตสุตฺตํ	๑๔
๘.	ทุติยหิตสุตฺตํ	๑๕
๙.	ตติยหิตสุตฺตํ	๑๕
๑๐.	จตุตฺถหิตสุตฺตํ	๑๖

๓. ปญฺจงฺคิกวคฺโค

๑.	ปฐมอคารวสุตฺตํ	๑๗
๒.	ทุติยอคารวสุตฺตํ	๑๗
๓.	อุปกฺกิเลสสุตฺตํ	๑๘
๔.	ทุสฺสีลสุตฺตํ	๒๒
๕.	อนุคฺคาหิตสุตฺตํ	๒๓
๖.	วิมุตฺตายตนสุตฺตํ	๒๔
๗.	สมาธิสุตฺตํ	๒๗
๘.	ปญฺจงฺคิกสุตฺตํ	๒๗
๙.	จงฺกมสุตฺตํ	๓๒
๑๐.	นาคิตสุตฺตํ	๓๓

๔. สุมนวคฺโค

๑.	สุมนสุตฺตํ	๓๖
๒.	จุนฺทีสุตฺตํ	๓๘

มาติกา **องฺเก**

๓. อุคฺคหสุตฺตํ ๔๐
๔. สีหเสนาปติสุตฺตํ ๔๓
๕. ทานานิสํสสุตฺตํ ๔๕
๖. กาลทานสุตฺตํ ๔๖
๗. โภชนสุตฺตํ ๔๖
๘. สทฺธานิสํสสุตฺตํ ๔๗
๙. ปุตฺตสุตฺตํ ๔๘
๑๐. มหาสาลปุตฺตสุตฺตํ ๔๙

๕. มุณฺฑราชวคฺโค

๑. อาทิยสุตฺตํ ๕๑
๒. สปฺปุริสสุตฺตํ ๕๓
๓. อิฏฺฐสุตฺตํ ๕๔
๔. มนาปทายีสุตฺตํ ๕๖
๕. ปุญฺญาภิสนฺทสุตฺตํ ๕๙
๖. สมฺปทาสุตฺตํ ๖๐
๗. ธนสุตฺตํ ๖๑
๘. อลพฺภนียฐานสุตฺตํ ๖๒
๙. โกสลสุตฺตํ ๖๕
๑๐. นารทสุตฺตํ ๖๖

มาติกา **องฺเก**

๒. ทุติยปณฺณาสโก

๑. นีวรณวคฺโค

๑. อาวรณสุตฺตํ ๗๓
๒. อกุสลราสิสุตฺตํ ๗๔
๓. ปธานิยงฺคสุตฺตํ ๗๕
๔. สมยสุตฺตํ ๗๕
๕. มาตาปุตฺตสุตฺตํ ๗๗
๖. อุปชฺฌายสุตฺตํ ๗๙
๗. อภิณฺหปจฺจเวกฺขิตพฺพฐานสุตฺตํ ๘๒
๘. ลิจฺฉวิกุมารกสุตฺตํ ๘๗
๙. ปฐมวุฑฺฒปพฺพชิตสุตฺตํ ๙๐
๑๐. ทุติยวุฑฺฒปพฺพชิตสุตฺตํ ๙๑

๒. สญฺญาวคฺโค

๑. ปฐมสญฺญาสุตฺตํ ๙๒
๒. ทุติยสญฺญาสุตฺตํ ๙๒
๓. ปฐมวฑฺฒิสุตฺตํ ๙๒
๔. ทุติยวฑฺฒิสุตฺตํ ๙๓
๕. สากจฺฉสุตฺตํ ๙๓
๖. สาชีวสุตฺตํ ๙๔
๗. ปฐมอิทฺธิปาทสุตฺตํ ๙๕
๘. ทุติยอิทฺธิปาทสุตฺตํ ๙๕
๙. นิพฺพิทาสุตฺตํ ๙๖
๑๐. อาสวกฺขยสุตฺตํ ๙๖

มาติกา **องฺเก**

๓. โยธาชีววคฺโค

๑. ปฐมเจโตวิมุตฺติผลสุตฺตํ ๙๘
๒. ทุติยเจโตวิมุตฺติผลสุตฺตํ ๙๙
๓. ปฐมธมฺมวิหารีสุตฺตํ ๑๐๑
๔. ทุติยธมฺมวิหารีสุตฺตํ ๑๐๒
๕. ปฐมโยธาชีวสุตฺตํ ๑๐๓
๖. ทุติยโยธาชีวสุตฺตํ ๑๐๘
๗. ปฐมอนาคตภยสุตฺตํ ๑๑๖
๘. ทุติยอนาคตภยสุตฺตํ ๑๑๙
๙. ตติยอนาคตภยสุตฺตํ ๑๒๒
๑๐. จตุตฺถอนาคตภยสุตฺตํ ๑๒๕

๔. เถรวคฺโค

๑. รชนียสุตฺตํ ๑๒๘
๒. วีตราคสุตฺตํ ๑๒๘
๓. กุหกสุตฺตํ ๑๒๙
๔. อสฺสทฺธสุตฺตํ ๑๒๙
๕. อกฺขมสุตฺตํ ๑๓๐
๖. ปฏิสมฺภิทาปฺปตฺตสุตฺตํ ๑๓๑
๗. สีลวนฺตสุตฺตํ ๑๓๑
๘. เถรสุตฺตํ ๑๓๒
๙. ปฐมเสขสุตฺตํ ๑๓๔
๑๐. ทุติยเสขสุตฺตํ ๑๓๔

มาติกา องฺเก

๕. กกุธวคฺโค

๑. ปฐมสมฺปทาสุตฺตํ ๑๓๗
๒. ทุติยสมฺปทาสุตฺตํ ๑๓๗
๓. พฺยากรณสุตฺตํ ๑๓๗
๔. ผาสุวิหารสุตฺตํ ๑๓๗
๕. อกุปฺปสุตฺตํ ๑๓๘
๖. สุตธรสุตฺตํ ๑๓๘
๗. กถาสุตฺตํ ๑๓๙
๘. อารญฺญกสุตฺตํ ๑๓๙
๙. สีหสุตฺตํ ๑๔๐
๑๐. กกุธเถรสุตฺตํ ๑๔๑

๓. ตติยปณฺณาสโก

๑. ผาสุวิหารวคฺโค

๑. สารชฺชสุตฺตํ ๑๔๗
๒. อุสฺสงฺกิตสุตฺตํ ๑๔๗
๓. มหาโจรสุตฺตํ ๑๔๘
๔. สมณสุขุมาลสุตฺตํ ๑๕๑
๕. ผาสุวิหารสุตฺตํ ๑๕๒
๖. อานนฺทสุตฺตํ ๑๕๓
๗. สีลสุตฺตํ ๑๕๔
๘. อเสขสุตฺตํ ๑๕๔

มาติกา **องฺเก**

๙. จาตุทฺทิสสุตฺตํ ๑๕๖
๑๐. อรญฺญสุตฺตํ ๑๕๖

๒. อนฺธกวินฺทวคฺโค

๑. กุลูปกสุตฺตํ ๑๕๘
๒. ปจฺฉาสมณสุตฺตํ ๑๕๘
๓. สมฺมาสมาธิสุตฺตํ ๑๕๙
๔. อนฺธกวินฺทสุตฺตํ ๑๕๙
๕. มจฺฉรินีสุตฺตํ ๑๖๑
๖. วณฺณนาสุตฺตํ ๑๖๑
๗. อิสฺสุกินีสุตฺตํ ๑๖๒
๘. มิจฺฉาทิฏฺฐิกสุตฺตํ ๑๖๒
๙. มิจฺฉาวาจาสุตฺตํ ๑๖๓
๑๐. มิจฺฉาวายามสุตฺตํ ๑๖๔

๓. คิลานวคฺโค

๑. คิลานสุตฺตํ ๑๖๕
๒. สติสูปฏฺฐิตสุตฺตํ ๑๖๕
๓. ปฐมอุปฏฺฐากสุตฺตํ ๑๖๖
๔. ทุติยอุปฏฺฐากสุตฺตํ ๑๖๗
๕. ปฐมอนายุสฺสาสุตฺตํ ๑๖๘
๖. ทุติยอนายุสฺสาสุตฺตํ ๑๖๘

มาติกา		องฺเก
๗.	วปกาสสุตฺตํ	๑๖๘
๘.	สมณสุขสุตฺตํ	๑๖๙
๙.	ปริกุปฺปสุตฺตํ	๑๗๐
๑๐.	พฺยสนสุตฺตํ	๑๗๐

๔. ราชวคฺโค

๑.	ปฐมจกฺกานุวตฺตนสุตฺตํ	๑๗๒
๒.	ทุติยจกฺกานุวตฺตนสุตฺตํ	๑๗๓
๓.	ธมฺมราชาสุตฺตํ	๑๗๔
๔.	ยสฺสทิสฺสุตฺตํ	๑๗๕
๕.	ปฐมปตฺถนาสุตฺตํ	๑๗๗
๖.	ทุติยปตฺถนาสุตฺตํ	๑๗๙
๗.	อปฺปสุปติสุตฺตํ	๑๘๐
๘.	ภตฺตาทกสุตฺตํ	๑๘๑
๙.	อกฺขมสุตฺตํ	๑๘๒
๑๐.	โสตสุตฺตํ	๑๘๗

๕. ติกณฺฑกีวคฺโค

๑.	อวชานาติสุตฺตํ	๑๙๑
๒.	อารภติสุตฺตํ	๑๙๒
๓.	สารนฺททสุตฺตํ	๑๙๔
๔.	ติกณฺฑกีสุตฺตํ	๑๙๖
๕.	นิรยสุตฺตํ	๑๙๘

มาติกา		องฺเก
๖.	มิตฺตสุตฺตํ	๑๙๘
๗.	อสปฺปุริสทานสุตฺตํ	๑๙๙
๘.	สปฺปุริสทานสุตฺตํ	๑๙๙
๙.	ปฐมสมยวิมุตฺตสุตฺตํ	๒๐๐
๑๐.	ทุติยสมยวิมุตฺตสุตฺตํ	๒๐๑

๔. จตุตฺถปณฺณาสโก

๑. สทฺธมฺมวคฺโค

๑.	ปฐมสทฺธมฺมนิยามสุตฺตํ	๒๐๒
๒.	ทุติยสทฺธมฺมนิยามสุตฺตํ	๒๐๒
๓.	ตติยสทฺธมฺมนิยามสุตฺตํ	๒๐๓
๔.	ปฐมสทฺธมฺมสมฺโมสสุตฺตํ	๒๐๔
๕.	ทุติยสทฺธมฺมสมฺโมสสุตฺตํ	๒๐๔
๖.	ตติยสทฺธมฺมสมฺโมสสุตฺตํ	๒๐๖
๗.	ทุกฺกถาสุตฺตํ	๒๐๙
๘.	สารชฺชสุตฺตํ	๒๑๒
๙.	อุทายีสุตฺตํ	๒๑๒
๑๐.	ทุปฺปฏิวิโนทยสุตฺตํ	๒๑๓

๒. อาฆาตวคฺโค

๑.	ปฐมอาฆาตปฏิวินยสุตฺตํ	๒๑๔

มาติกา **องฺเก**

๒. ทุติยอาฆาตปฏิวินยสุตฺตํ ๒๑๔
๓. สากจฺฉสุตฺตํ ๒๑๙
๔. สาชีวสุตฺตํ ๒๑๙
๕. ปญฺหปุจฺฉสุตฺตํ ๒๒๐
๖. นิโรธสุตฺตํ ๒๒๐
๗. โจทนาสุตฺตํ ๒๒๕
๘. สีลสุตฺตํ ๒๒๙
๙. ขิปฺปนิสนฺติสุตฺตํ ๒๓๐
๑๐. ภทฺทชิสุตฺตํ ๒๓๑

๓. อุปาสกวคฺโค

๑. สารชฺชสุตฺตํ ๒๓๔
๒. วิสารทสุตฺตํ ๒๓๔
๓. นิรยสุตฺตํ ๒๓๕
๔. เวรสุตฺตํ ๒๓๕
๕. จณฺฑาลสุตฺตํ ๒๓๗
๖. ปีติสุตฺตํ ๒๓๘
๗. วณิชฺชาสุตฺตํ ๒๓๙
๘. ราชาสุตฺตํ ๒๓๙
๙. คิหิสุตฺตํ ๒๔๓
๑๐. คเวสีสุตฺตํ ๒๔๖

มาติกา **องฺเก**

๔. อรญฺญวคฺโค

๑. อารญฺญกสุตฺตํ ๒๕๒
๒. ปุปฺผกูลิกสุตฺตํ ๒๕๓
๓. รุกฺขมูลิกสุตฺตํ ๒๕๓
๔. โสสานิกสุตฺตํ ๒๕๓
๕. อพฺโภกาสิกสุตฺตํ ๒๕๓
๖. เนสชฺชิกสุตฺตํ ๒๕๓
๗. ยถาสนฺถติกสุตฺตํ ๒๕๔
๘. เอกาสนิกสุตฺตํ ๒๕๔
๙. ขลุปจฺฉาภตฺติกสุตฺตํ ๒๕๔
๑๐. ปตฺตปิณฺฑิกสุตฺตํ ๒๕๔

๕. พฺราหฺมณวคฺโค

๑. โสณสุตฺตํ ๒๕๖
๒. โทณพฺราหฺมณสุตฺตํ ๒๕๗
๓. สงฺคารวสุตฺตํ ๒๖๔
๔. การณปาลีสุตฺตํ ๒๗๐
๕. ปิงฺคิยานีสุตฺตํ ๒๗๒
๖. มหาสุปินสุตฺตํ ๒๗๔
๗. วสฺสสุตฺตํ ๒๗๗
๘. วาจาสุตฺตํ ๒๗๘
๙. กุลสุตฺตํ ๒๗๘
๑๐. นิสฺสารณียสุตฺตํ ๒๗๙

มาติกา **องฺเก**

๕. ปญฺจมปณฺณาสโก

๑. กิมฺพิลวคฺโค

๑. กิมฺพิลสุตฺตํ ๒๘๒
๒. ธมฺมสฺสวนสุตฺตํ ๒๘๓
๓. อสฺสาชานียสุตฺตํ ๒๘๓
๔. พลสุตฺตํ ๒๘๓
๕. เจโตขิลสุตฺตํ ๒๘๔
๖. วินิพนฺธสุตฺตํ ๒๘๔
๗. ยาคุสุตฺตํ ๒๘๕
๘. ทนฺตกฏฺฐสุตฺตํ ๒๘๕
๙. คีตสฺสรสุตฺตํ ๒๘๖
๑๐. มุฏฺฐสฺสติสุตฺตํ ๒๘๖

๒. อกฺโกสกวคฺโค

๑. อกฺโกสกสุตฺตํ ๒๘๘
๒. ภณฺฑนการกสุตฺตํ ๒๘๘
๓. สีลสุตฺตํ ๒๘๘
๔. พหุภาณิสุตฺตํ ๒๙๐
๕. ปฐมอกฺขนฺติสุตฺตํ ๒๙๐
๖. ทุติยอกฺขนฺติสุตฺตํ ๒๙๑

มาติกา **องฺเก**

๗. ปฐมอปาสาทิกสุตฺตํ ๒๙๑
๘. ทุติยอปาสาทิกสุตฺตํ ๒๙๒
๙. อคฺคิสุตฺตํ ๒๙๒
๑๐. มธุราสุตฺตํ ๒๙๓

๓. ทีฆจาริกวคฺโค

๑. ปฐมทีฆจาริกสุตฺตํ ๒๙๔
๒. ทุติยทีฆจาริกสุตฺตํ ๒๙๔
๓. อภินิวาสสุตฺตํ ๒๙๕
๔. มจฺฉรีสุตฺตํ ๒๙๕
๕. ปฐมกุลูปกสุตฺตํ ๒๙๖
๖. ทุติยกุลูปกสุตฺตํ ๒๙๖
๗. โภคสุตฺตํ ๒๙๖
๘. อุสฺสูรภตฺตสุตฺตํ ๒๙๗
๙. ปฐมกณฺหสปฺปสุตฺตํ ๒๙๗
๑๐. ทุติยกณฺหสปฺปสุตฺตํ ๒๙๘

๔. อาวาสิกวคฺโค

๑. อาวาสิกสุตฺตํ ๒๙๙
๒. ปิยสุตฺตํ ๒๙๙
๓. โสภณสุตฺตํ ๓๐๐

มาติกา **องฺเก**

๔. พหูปการสุตฺตํ ๓๐๑
๕. อนุกมฺปสุตฺตํ ๓๐๑
๖. ปฐมอวณฺณารหสุตฺตํ ๓๐๒
๗. ทุติยอวณฺณารหสุตฺตํ ๓๐๒
๘. ตติยอวณฺณารหสุตฺตํ ๓๐๓
๙. ปฐมมจฺฉริยสุตฺตํ ๓๐๓
๑๐. ทุติยมจฺฉริยสุตฺตํ ๓๐๔

๕. ทุจฺจริตวคฺโค

๑. ปฐมทุจฺจริตสุตฺตํ ๓๐๕
๒. ปฐมกายทุจฺจริตสุตฺตํ ๓๐๕
๓. ปฐมวจีทุจฺจริตสุตฺตํ ๓๐๕
๔. ปฐมมโนทุจฺจริตสุตฺตํ ๓๐๖
๕. ทุติยมโนทุจฺจริตสุตฺตํ ๓๐๖
๖. ทุติยกายทุจฺจริตสุตฺตํ ๓๐๗
๗. ทุติยวจีทุจฺจริตสุตฺตํ ๓๐๗
๘. ทุติยมโนทุจฺจริตสุตฺตํ ๓๐๗
๙. สีวถิกสุตฺตํ ๓๐๗
๑๐. ปุคฺคลปฺปสาทสุตฺตํ ๓๐๙

มาติกา **องฺเก**

๖. อุปสมฺปาวคฺโค

๑. อุปสมฺปาเทตพฺพสุตฺตํ ๓๑๑
๒. นิสฺสยสุตฺตํ ๓๑๑
๓. สามเณรสุตฺตํ ๓๑๑
๔. ปญฺจมจฺฉริยสุตฺตํ ๓๑๒
๕. มจฺฉริยปฺปหานสุตฺตํ ๓๑๒
๖. ปฐมฌานสุตฺตํ ๓๑๒
๗ - ๑๓. ทุติยฌานาทิสุตฺตกํ ๓๑๓
๑๔. อปรปฐมฌานสุตฺตํ ๓๑๓
๑๕ - ๒๑. อปรทุติยฌานสุตฺตาทิ ๓๑๔

๑. สมฺมติเปยฺยาลํ

๑. ภตฺตุทฺเทสกสุตฺตํ ๓๑๔
๒ - ๑๔. เสนาสนปญฺญาปกสุตฺตาทิ ๓๑๕

๒. สิกฺขาปทเปยฺยาลํ

๑. ภิกฺขุสุตฺตํ ๓๑๗
๒ - ๗. ภิกฺขุนีสุตฺตาทิ ๓๑๘
๘. อาชีวกสุตฺตํ ๓๑๘
๙ - ๑๗. นิคณฺฐสุตฺตาทิ ๓๑๙

๓. ราคเปยฺยาลํ ๓๑๙

อุทฺทานคาถา ๓๒๑

สุตฺตนฺตปิฎเก องฺคุตฺตรนิกายสฺส
ฉกฺกนิปาตปาลิยา
กิตฺตนปตฺตํ

มาติกา องฺเก

๑. ปฐมปณฺณาสโก

๑. อาหุเนยฺยวคฺโค

๑. ปฐมอาหุเนยฺยสุตฺตํ ๓๒๒
๒. ทุติยอาหุเนยฺยสุตฺตํ ๓๒๓
๓. อินฺทฺริยสุตฺตํ ๓๒๕
๔. พลสุตฺตํ ๓๒๕
๕. ปฐมอาชานียสุตฺตํ ๓๒๖
๖. ทุติยอาชานียสุตฺตํ ๓๒๖
๗. ตติยอาชานียสุตฺตํ ๓๒๗
๘. อนุตฺตริยสุตฺตํ ๓๒๘
๙. อนุสฺสติฏฺฐานสุตฺตํ ๓๒๘
๑๐. มหานามสุตฺตํ ๓๒๘

๒. สาราณียวคฺโค

๑. ปฐมสาราณียสุตฺตํ ๓๓๓
๒. ทุติยสาราณียสุตฺตํ ๓๓๔
๓. นิสฺสาราณียสุตฺตํ ๓๓๕

มาติกา **องฺเก**

๔. ภทฺทกสุตฺตํ ๓๓๘
๕. อนุตปฺปิยสุตฺตํ ๓๓๙
๖. นกุลปิตุสุตฺตํ ๓๔๐
๗. โสปฺปสุตฺตํ ๓๔๔
๘. มจฺฉพนฺธสุตฺตํ ๓๔๗
๙. ปฐมมรณสฺสติสุตฺตํ ๓๔๙
๑๐. ทุติยมรณสฺสติสุตฺตํ ๓๕๒

๓. อนุตฺตริยวคฺโค

๑. สามกสุตฺตํ ๓๕๕
๒. อปริหานิยสุตฺตํ ๓๕๖
๓. ภยสุตฺตํ ๓๕๗
๔. หิมวนฺตสุตฺตํ ๓๕๘
๕. อนุสฺสติฏฺฐานสุตฺตํ ๓๕๘
๖. มหากจฺจานสุตฺตํ ๓๖๑
๗. ปฐมสมยสุตฺตํ ๓๖๔
๘. ทุติยสมยสุตฺตํ ๓๖๗
๙. อุทายีสุตฺตํ ๓๗๐
๑๐. อนุตฺตริยสุตฺตํ ๓๗๓

๔. เสขปริหานิยวคฺโค

๑. เสขสุตฺตํ ๓๗๘
๒ ปฐมอปริหานิยสุตฺตํ ๓๗๘
๓. ทุติยอปริหานิยสุตฺตํ ๓๗๙

มาติกา **องฺเก**

๔. มหาโมคฺคลฺลานสุตฺตํ ๓๘๐
๕. วิชฺชาภาคิยสุตฺตํ ๓๘๓
๖. วิวาทมูลสุตฺตํ ๓๘๓
๗. ฉพฺงฺคทานสุตฺตํ ๓๘๕
๘. อตฺตการีสุตฺตํ ๓๘๗
๙. นิทานสุตฺตํ ๓๘๘
๑๐. กิมฺมิลสุตฺตํ ๓๘๙
๑๑. ทารุกฺขนฺธสุตฺตํ ๓๙๐
๑๒. นาคิตสุตฺตํ ๓๙๑

๕. ธมฺมิกวคฺโค

๑. นาคสุตฺตํ ๓๙๕
๒. มิคสาลาสุตฺตํ ๓๙๘
๓. อิณสุตฺตํ ๔๐๓
๔. มหาจุนฺทสุตฺตํ ๔๐๖
๕. ปฐมสนฺทิฏฺฐิกสุตฺตํ ๔๐๘
๖. ทุติยสนฺทิฏฺฐิกสุตฺตํ ๔๐๙
๗. เขมสุตฺตํ ๔๑๐
๘. อินฺทฺริยสังวรสุตฺตํ ๔๑๒
๙. อานนฺทสุตฺตํ ๔๑๓
๑๐. ขตฺติยสุตฺตํ ๔๑๕
๑๑. อปฺปมาทสุตฺตํ ๔๑๖
๑๒. ธมฺมิกสุตฺตํ ๔๑๘

มาติกา **องฺเก**

๒. ทุติยปณฺณาสโก

๑. มหาวคฺโค

๑. โสณสุตฺตํ ๔๒๘
๒. ผคฺคุณสุตฺตํ ๔๓๓
๓. ฉฬาภิชาติสุตฺตํ ๔๓๘
๔. อาสวสุตฺตํ ๔๔๒
๕. ทารุกมฺมิกสุตฺตํ ๔๔๖
๖. หตฺถิสาริปุตฺตสุตฺตํ ๔๔๘
๗. มชฺเฌสุตฺตํ ๔๕๕
๘. ปุริสินฺทฺริยญาณสุตฺตํ ๔๕๘
๙. นิพฺเพธิกสุตฺตํ ๔๖๖
๑๐. สีหนาทสุตฺตํ ๔๗๔

๒. เทวตาวคฺโค

๑. อนาคามิผลสุตฺตํ ๔๗๙
๒. อรหตฺตสุตฺตํ ๔๗๙
๓. มิตฺตสุตฺตํ ๔๗๙
๔. สงฺคณิการามสุตฺตํ ๔๘๐
๕. เทวตาสุตฺตํ ๔๘๑
๖. สมาธิสุตฺตํ ๔๘๓
๗. สกฺขิภพฺพสุตฺตํ ๔๘๔
๘. พลสุตฺตํ ๔๘๕
๙. ปฐมฌานสุตฺตํ ๔๘๖
๑๐. ทุติยฌานสุตฺตํ ๔๘๖

มาติกา **องฺเก**

๓. อรหตฺตวคฺโค

๑. ทุกฺขสุตฺตํ ๔๘๘
๒. อรหตฺตสุตฺตํ ๔๘๘
๓. อุตฺตริมนุสฺสธมฺมสุตฺตํ ๔๘๙
๔. สุขโสมนสฺสสุตฺตํ ๔๘๙
๕. อธิคมสุตฺตํ ๔๙๐
๖. มหนฺตตฺตสุตฺตํ ๔๙๐
๗. ปฐมนิรยสุตฺตํ ๔๙๑
๘. ทุติยนิรยสุตฺตํ ๔๙๑
๙. อคฺคธมฺมสุตฺตํ ๔๙๒
๑๐. รตฺติทิวสสุตฺตํ ๔๙๒

๔. สีติวคฺโค

๑. สีติภาวสุตฺตํ ๔๙๔
๒. อาวรณสุตฺตํ ๔๙๔
๓. โวโรปิตสุตฺตํ ๔๙๕
๔. สุสฺสูสติสุตฺตํ ๔๙๖
๕. อปฺปหายสุตฺตํ ๔๙๖
๖. ปหีนสุตฺตํ ๔๙๗
๗. อภพฺพสุตฺตํ ๔๙๗
๘. ปฐมอภพฺพฏฺฐานสุตฺตํ ๔๙๗
๙. ทุติยอภพฺพฏฺฐานสุตฺตํ ๔๙๘

มาติกา **องฺเก**

๑๐. ตติยอภพฺพฏฺฐานสุตฺตํ ๔๙๘
๑๑. จตุตฺถอภพฺพฏฺฐานสุตฺตํ ๔๙๙

๕. อานิสํสวคฺโค

๑. ปาตุภาวสุตฺตํ ๕๐๐
๒. อานิสํสสุตฺตํ ๕๐๐
๓. อนิจฺจสุตฺตํ ๕๐๐
๔. ทุกฺขสุตฺตํ ๕๐๑
๕. อนตฺตสุตฺตํ ๕๐๑
๖. นิพฺพานสุตฺตํ ๕๐๑
๗. อนวฏฺฐิตสุตฺตํ ๕๐๒
๘. อุกฺขิตฺตาสิกสุตฺตํ ๕๐๒
๙. อตมฺมยสุตฺตํ ๕๐๓
๑๐. ภวสุตฺตํ ๕๐๓
๑๑. ตณฺหาสุตฺตํ ๕๐๔

๑. ติกวคฺโค

๑. ราคสุตฺตํ ๕๐๕
๒. ทุจฺจริตสุตฺตํ ๕๐๕
๓. วิตกฺกสุตฺตํ ๕๐๕
๔. สญฺญาสุตฺตํ ๕๐๖
๕. ธาตุสุตฺตํ ๕๐๖

มาติกา **องฺเก**

๖. อสฺสาทสุตฺตํ ๕๐๗
๗. อรติสุตฺตํ ๕๐๗
๘. สนฺตุฏฺฐิตาสุตฺตํ ๕๐๗
๙. โทวจสฺสตาสุตฺตํ ๕๐๘
๑๐. อุทฺธจฺจสุตฺตํ ๕๐๘

๒. สามญฺญวคฺโค

๑. กายานุปสฺสีสุตฺตํ ๕๑๐
๒. ธมฺมานุปสฺสีสุตฺตํ ๕๑๐
๓. ตปุสฺสสุตฺตํ ๕๑๑
๔ - ๒๓. ภลฺลิกาทิสุตฺตํ ๕๑๑
๒๔. ราคเปยฺยาลํ ๕๑๒
ปทานุกฺกโม ๕๑๕
อสาธารณนามานิ ๕๓๖
คาถานํ ปจมปาทา ๕๔๐

สุตฺตนฺตปิฏกเ องฺคุตฺตรนิกายสฺส
ปญฺจกนิปาตปาลิ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. ปฐมปณฺณาสโก

๑. เสขพลวคฺโค

๑. สงฺขิตฺตสุตฺตํ

[๑] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ภิกฺขโวติ. "ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ

"ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว เสขพลานิ. กตมานิ ปญฺจ. สทฺธาพลํ หิริพลํ[๑] โอตฺตปฺปพลํ วิริยพลํ[๒] ปญฺญาพลํ, อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ เสขพลานิ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ "สทฺธาพเลน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลน, หิริพเลน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลน, โอตฺตปฺปพเลน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลน, วิริยพเลน

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,ทยฺ. หิรีพลํ, เอวมุปริปิ.

[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,ทยฺ. วีริยพลํ, เอวมุปริปิ.

สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลน, ปญฺญาพเลน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลนาติ. เอวํ หิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ปฐมํ.

๒. วิตฺถตสุตฺตํ

[๒] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว เสขพลานิ. กตมานิ ปญฺจ. สทฺธาพลํ หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ วิริยพลํ ปญฺญาพลํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว สทฺธาพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก สทฺโธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ "อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สทฺธาพลํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว หิริพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก หิริมา โหติ, หิริยติ กายทุจฺจริเตน วจีทุจฺจริเตน มโนทุจฺจริเตน, หิริยติ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว หิริพลํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว โอตฺตปฺปพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก โอตฺตปฺปี โหติ, โอตฺตปฺปติ กายทุจฺจริเตน วจีทุจฺจริเตน มโนทุจฺจริเตน, โอตฺตปฺปติ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว โอตฺตปฺปพลํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว วิริยพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก อารทฺธวิริโย วิหรติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว วิริยพลํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ปญฺญาพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก ปญฺญวา โหติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปญฺญาพลํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ เสขพลานิ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ "สทฺธาพเลน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลน, หิริพเลน โอตฺตปฺปพเลน ฯเปฯ วิริยพเลน ฯเปฯ ปญฺญาพเลน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลนาติ. เอวํ หิ โว[๑] ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ทุติยํ.

๓. ทุกฺขสุตฺตํ

[๓] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม ทุกฺขํ วิหรติ สวิฆาตํ สอุปายาสํ สปริฬาหํ, กายสฺส [๒] เภทา ปรมฺมรณา ทุคฺคติ ปาฏิกงฺขา. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อสฺสทฺโธ โหติ, อหิริโก โหติ, อโนตฺตปฺปี โหติ, กุสีโต โหติ, ทุปฺปญฺโญ โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม ทุกฺขํ วิหรติ สวิฆาตํ สอุปายาสํ สปริฬาหํ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ทุคฺคติ ปาฏิกงฺขา.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สุขํ วิหรติ อวิฆาตํ อนุปายาสํ อปริฬาหํ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคติ ปาฏิกงฺขา. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ, หิริมา โหติ, โอตฺตปฺปี โหติ, อารทฺธวิริโย โหติ, ปญฺญวา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม

---

[๑] ฉ.,เท. โข　　[๒] ฉ.,เท. จ, เอวมุปริปิ.

สุขํ วิหรติ อวิฆาตํ อนุปายาสํ อปริฬาหํ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคติ ปาฏิกงฺขาติ. ตติยํ.

๔. ยถาภตสุตฺตํ

[๔] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อสฺสทฺโธ โหติ, อหิริโก โหติ, อโนตฺตปฺปี โหติ, กุสีโต โหติ, ทุปฺปญฺโญ โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเย.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ, หิริมา โหติ, โอตฺตปฺปี โหติ, อารทฺธวิริโย โหติ, ปญฺญวา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. จตุตฺถํ.

๕. สิกฺขาสุตฺตํ

[๕] "โย หิ โกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ. ตสฺส ทิฏฺเจว ธมฺเม ปญฺจ สหธมฺมิกา วาทานุปาตา[๑] คารยฺหํ ฐานํ[๑] อาคจฺฉนฺติ. กตเม ปญฺจ. สทฺธาปิ นาม เต นาโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, หิรีปิ นาม เต นาโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โอตฺตปฺปีปิ นาม เต นาโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, วิริยมฺปิ นาม เต นาโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, ปญฺญาปิ นาม เต นาโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา สิกฺขํ

[๑-๑] ฉ.,เท. วาทานุปาตา คารยฺหา ฐานา อิ. วาทานุวาทา คารยฺหา ฐานา

ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ, ตสฺส ทิฏฺเฐว ธมฺเม อิเม ปญฺจ สหธมฺมิกา วาทานุปาตา คารยฺหํ ฐานํ อาคจฺฉนฺติ.

โย หิ โกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา สหาปิ ทุกฺเขน สหาปิ โทมนสฺเสน อสฺสุมุโขปิ[๑] รุทมาโน ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ, ตสฺส ทิฏฺเฐว ธมฺเม ปญฺจ สหธมฺมิกา ปาสํสํ[๒] ฐานํ อาคจฺฉนฺติ. กตเม ปญฺจ. สทฺธาปิ นาม เต อโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, หิรีปิ นาม เต อโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โอตฺตปฺปีปิ นาม เต อโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, วิริยํปิ นาม เต อโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, ปญฺญาปิ นาม เต อโหสิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา สหาปิ ทุกฺเขน สหาปิ โทมนสฺเสน อสฺสุมุโขปิ รุทมาโน ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ, ตสฺส ทิฏฺเฐว ธมฺเม อิเม ปญฺจ สหธมฺมิกา ปาสํสํ ฐานํ อาคจฺฉนฺตีติ. ปญฺจมํ.

๖. สมาปตฺติสุตฺตํ

[๖] "น ตาว ภิกฺขเว อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติ, ยาว สทฺธา ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ. ยโต จ โข ภิกฺขเว สทฺธา อนฺตรหิตา โหติ, อสฺสทฺธิยํ ปริยุทฺธาย[๓] ติฏฺฐติ, อถ อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติ.

น ตาว ภิกฺขเว อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติ, ยาว หิริ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ. ยโต จ โข ภิกฺขเว หิริ อนฺตรหิตา โหติ, อหิริกํ ปริยุทฺธาย ติฏฺฐติ, อถ อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติ.

---

[๑] ฉ. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. ปาสสา ฐานา
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ปริยุฏฺฐาย, เอวมุปริปิ.

น ตาว ภิกฺขเว อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติ, ยาว โอตฺตปฺปี ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ. ยโต จ โข ภิกฺขเว โอตฺตปฺปี อนฺตรหิตํ โหติ, อโนตฺตปฺปี ปริยุฏฺฐาย ติฏฺฐติ, อถ อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติ

น ตาว ภิกฺขเว อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติ, ยาว วิริยํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ. ยโต จ โข ภิกฺขเว วิริยํ อนฺตรหิตํ โหติ, โกสชฺชํ ปริยุฏฺฐาย ติฏฺฐติ, อถ อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติ.

น ตาว ภิกฺขเว อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหติ, ยาว ปญฺญา ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ. ยโต จ โข ภิกฺขเว ปญฺญา อนฺตรหิตา โหติ, ทุปฺปญฺญา ปริยุฏฺฐาย ติฏฺฐติ, อถ อกุสลสฺส สมาปตฺติ โหตีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. กามสุตฺตํ

[๗] "เยภุยฺเยน ภิกฺขเว สตฺตา กาเมสุ ลฬิตา.[๑] อสิตพฺยาภงฺคี ภิกฺขเว กุลปุตฺโต โอหาย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโต โหติ, 'สทฺโธ ปพฺพชิโต[๒] กุลปุตฺโตติ อลํ วจนาย. ตํ กิสฺส เหตุ. ลพฺภา หิ[๓] ภิกฺขเว โยพฺพเนน กามา, เต จ โข ยาทิสา วา ตาทิสา วา. เย จ ภิกฺขเว หีนา กามา, เย จ มชฺฌิมา กามา, เย จ ปณีตา กามา, สพฺเพ 'กามาเตฺวว สงฺขํ คจฺฉนฺติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว [๔] กุมาโร มนฺโท อุตฺตานเสยฺยโก ธาติยา ปมาทมนฺวาย กฏฺฐํ วา กจลํ[๕] วา มุเข อาหเรยฺย, ตเมนํ ธาตี[๖] สีฆํ สีฆํ มนสิกเรยฺย, สีฆํ

---

[๑] อิ. ปลาลิตา
[๒] ฉ.,เท. สทฺธาปพฺพชิโต
[๓] ฉ.,เท.,อิ. หิสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๔] ฉ.,เท.,อิ. ทหโร
[๕] สฺยา. กถลํ
[๖] ฉ.,เท. ธาติ

สีฆํ มนสิกริตฺวา สีฆํ สีฆํ อาหเรยฺย, โน เจ สกฺกุเณยฺย สีฆํ สีฆํ อาหริตุํ, วาเมน หตฺเถน สีฆํ ปริคฺคเหตฺวา ทกฺขิเณน หตฺเถน วงฺกงฺคุลึ กริตฺวา สโลหิตมฺปิ อาหเรยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. อตฺเถสา ภิกฺขเว กุมารสฺส วิเหสา, 'เนสา นตฺถีติ วทามิ. กรณียญฺจ โข เอวं[๑] ภิกฺขเว ชาติยา อตฺถกามาย หิเตสินิยา อนุกมฺปิกาย อนุกมฺปํ อุปาทาย. ยโต จ โข ภิกฺขเว โส กุมาโร วุฑฺโฒ[๒] โหติ อลํปญฺโญ, อนเปกฺขา ปน[๓] ภิกฺขเว ชาตี ตสฺมึ กุมารสฺมึ โหติ "อตฺตคุตฺโตทานิ กุมาโร นาลํ ปมาทายาติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ยาวกีวญฺจ ภิกฺขุโน สทฺธาย อกตํ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, หิริยา อกตํ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โอตฺตปฺเปน อกตํ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, วิริเยน อกตํ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, ปญฺญาย อกตํ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ. อนุรกฺขิตพฺโพ ตาว เม โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ โหติ. ยโต จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน สทฺธาย กตํ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, หิริยา กตํ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โอตฺตปฺเปน กตํ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, วิริเยน กตํ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, ปญฺญาย กตํ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ. อนเปกฺโข ปนาหํ[๔] ภิกฺขเว ตสฺมึ ภิกฺขุสฺมึ โหมิ "อตฺตคุตฺโตทานิ ภิกฺขเว[๕] ภิกฺขุ นาลํ ปมาทายาติ. สตฺตมํ.

๘. จวนสุตฺตํ

[๘] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ จวติ นปฺปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม. กตเมหิ ปญฺจหิ. อสฺสทฺโธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ

---

[๑] ฉ.,เท. เอตํ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. วุฑฺโฒ, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ทานิ
[๔] ฉ.,เท.,อิ. ทานาหํ
[๕] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ นตฺถิ.

จวติ นปฺปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม, อหิริโก ภิกฺขเว ภิกฺขุ จวติ นปฺปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม, อโนตฺตปฺปี ภิกฺขเว ภิกฺขุ จวติ นปฺปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม, กุสีโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ จวติ นปฺปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม, ทุปฺปญฺโญ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จวติ นปฺปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ จวติ นปฺปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ น จวติ ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม. กตเมหิ ปญฺจหิ. สทฺโธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น จวติ ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม, หิริมา ภิกฺขเว ภิกฺขุ น จวติ ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม, โอตฺตปฺปี ภิกฺขเว ภิกฺขุ น จวติ ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม, อารทฺธวิริโย ภิกฺขเว ภิกฺขุ น จวติ ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม, ปญฺญวา ภิกฺขเว ภิกฺขุ น จวติ ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ น จวติ ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเมติ. อฏฺฐมํ.

๙. ปฐมอคารวสุตฺตํ

[๙] “ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติสฺโส จวติ นปฺปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม. กตเมหิ ปญฺจหิ. อสฺสทฺโธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติสฺโส จวติ นปฺปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม, อหิริโก ภิกฺขเว ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติสฺโส จวติ นปฺปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม, อโนตฺตปฺปี ภิกฺขเว ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติสฺโส จวติ นปฺปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม, กุสีโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติสฺโส จวติ นปฺปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม, ทุปฺปญฺโญ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อคารโว

อปฺปติสฺโส จวติ นปฺปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติสฺโส จวติ นปฺปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติสฺโส น จวติ ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม. กตเมหิ ปญฺจหิ. สทฺโธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติสฺโส น จวติ ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม, หิริมา ภิกฺขเว ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติสฺโส น จวติ ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม, โอตฺตปฺปี ภิกฺขเว ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติสฺโส น จวติ ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม, อารทฺธวิริโย ภิกฺขเว ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติสฺโส น จวติ ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม, ปญฺญวา ภิกฺขเว ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติสฺโส น จวติ ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเม. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติสฺโส น จวติ ปติฏฺฐาติ สทฺธมฺเมติ. นวมํ.

๑๐. ทุติยอคารวสุตฺตํ

[๑๐] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติสฺโส อภพฺโพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุฑฺฒึ[๑] วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อสฺสทฺโธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติสฺโส อภพฺโพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํ, อหิริโก ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฯเปฯ อโนตฺตปฺปี ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฯเปฯ กุสีโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฯเปฯ ทุปฺปญฺโญ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติสฺโส อภพฺโพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. วุทฺธึ, เอวมุปริปิ.

เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติสฺโส อภพฺโพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติสฺโส ภพฺโพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. สทฺโธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติสฺโส ภพฺโพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํ. หิริมา ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฯเปฯ โอตฺตปฺปี ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฯเปฯ อารทฺธวิริโย ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฯเปฯ ปญฺญวา ภิกฺขเว ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติสฺโส ภพฺโพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติสฺโส ภพฺโพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุนฺติ. ทสมํ.

ปฐโม เสขพลวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

สงฺขิตฺตํ วิตฺถตํ ทุกฺขํ[๑] ภตฺตํ สิกฺขาย ปญฺจมํ
สมาปตฺติ จ กาเมสุ จวนา เทฺว อคารวาติ.

---

[๑] ฉ.,เท. ทุกฺขา

๒. พลวคฺโค

๑. อนนุสฺสุตสุตฺตํ

[๑๑] “ปุพฺพาหํ ภิกฺขเว อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ อภิญฺญา-โวสานปารมิปฺปตฺโต ปฏิชานามิ. ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส ตถาคตพลานิ, เยหิ พเลหิ สมนฺนาคโต ตถาคโต อาสภณฺฐานํ ปฏิชานาติ, ปริสาสุ สีหนาทํ นทติ, พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ. กตมานิ ปญฺจ, สทฺธาพลํ หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ วิริยพลํ ปญฺญาพลํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ ตถาคตสฺส ตถาคตพลานิ, เยหิ พเลหิ สมนฺนาคโต ตถาคโต อาสภณฺฐานํ ปฏิชานาติ, ปริสาสุ สีหนาทํ นทติ, พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตตีติ. ปฐมํ.

๒. กูฏสุตฺตํ

[๑๒] “ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว เสขพลานิ. กตมานิ ปญฺจ, สทฺธาพลํ หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ วิริยพลํ ปญฺญาพลํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ เสขพลานิ. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ เสขพลานํ เอตํ อคฺคํ เอตํ สงฺคาหิกํ เอตํ สงฺฆาตนิยํ, ยทิทํ ปญฺญาพลํ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว กูฏาคารสฺส เอตํ อคฺคํ เอตํ สงฺฆาตนิยํ, เอตํ สงฺคาหิกํ เอตํ สงฺฆาตนิยํ, ยทิทํ กูฏํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อิเมสํ ปญฺจนฺนํ เสขพลานํ เอตํ อคฺคํ เอตํ สงฺคาหิกํ เอตํ สงฺฆาตนิยํ, ยทิทํ ปญฺญาพลํ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “สทฺธาพเลน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลน หิริพเลน ฯเปฯ โอตฺตปฺปพเลน ฯเปฯ วิริยพเลน

ฯเปฯ ปญฺญาพเลน สมนฺนาคตา ภวิสฺสาม เสขพเลนาติ. เอวํ หิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ทุติยํ.

๓. สงฺขิตฺตสุตฺตํ

[๑๓] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว พลานิ. กตมานิ ปญฺจ. สทฺธาพลํ วิริยพลํ สติพลํ สมาธิพลํ ปญฺญาพลํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ พลานีติ. ตติยํ.

๔. วิตฺถตสุตฺตํ

[๑๔] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว พลานิ. กตมานิ ปญฺจ, สทฺธาพลํ วิริยพลํ สติพลํ สมาธิพลํ ปญฺญาพลํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว สทฺธาพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก สทฺโธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ 'อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สทฺธาพลํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว วิริยพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก อารทฺธวิริโย วิหรติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว วิริยพลํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว สติพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก สติมา โหติ ปรเมน สติเนปกฺเกน สมนฺนาคโต จิรกตมฺปิ จิรภาสิตมฺปิ สริตา อนุสฺสริตา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สติพลํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว สมาธิพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชํ ปีติสุขํ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิภาวํ อวิตกฺกํ อวิจารํ สมาธิชํ ปีติสุขํ ทุติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ปีติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหรติ, สโต จ สมฺปชาโน, สุขญฺจ กาเยน ปฏิสංเวเทติ, ยนฺตं อริยา อาจิกฺขนฺติ "อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ. ตติยं ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมสุขं อุเปกฺขาสติปาริสุทฺธึ จตุตฺถं ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิทं วุจฺจติ ภิกฺขเว สมาธิพลํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ปญฺญาพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก ปญฺญวา โหติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา. อิทं วุจฺจติ ภิกฺขเว ปญฺญาพลํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ พลานีติ. จตุตฺถं.

๕. ทฏฺฐพฺพสุตฺตं

[๑๔] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว พลานิ. กตมานิ ปญฺจ. สทฺธาพลं วิริยพลं สติพลं สมาธิพลं ปญฺญาพลं. กตฺถ จ ภิกฺขเว สทฺธาพลं ทฏฺฐพฺพं. จตูสุ โสตาปตฺติยงฺเคสุ, เอตฺถ สทฺธาพลं ทฏฺฐพฺพं. กตฺถ จ ภิกฺขเว วิริยพลं ทฏฺฐพฺพं. จตูสุ สมฺมปฺปธาเนสุ, เอตฺถ วิริยพลं ทฏฺฐพฺพं. กตฺถ จ ภิกฺขเว สติพลं ทฏฺฐพฺพं. จตูสุ สติปฏฺฐาเนสุ. เอตฺถ สติพลं ทฏฺฐพฺพं. กตฺถ จ ภิกฺขเว สมาธิพลं ทฏฺฐพฺพं. จตูสุ ฌาเนสุ, เอตฺถ สมาธิพลं ทฏฺฐพฺพं. กตฺถ จ ภิกฺขเว ปญฺญาพลं

ทฏฺฐพฺพํ. จตูสุ อริยสจฺเจสุ, เอตฺถ ปญฺญาพลํ ทฏฺฐพฺพํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ พลานีติ. ปญฺจมํ.

๖. ปุนกูฏสุตฺตํ

[๑๖] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว พลานิ. กตมานิ ปญฺจ, สทฺธาพลํ วิริยพลํ สติพลํ สมาธิพลํ ปญฺญาพลํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ พลานิ. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ พลานํ เอตํ อคฺคํ เอตํ สงฺคาหิกํ เอตํ สงฺฆาตนิยํ, ยทิทํ ปญฺญาพลํ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว กูฏาคารสฺส เอตํ อคฺคํ เอตํ สงฺคาหิกํ เอตํ สงฺฆาตนิยํ, ยทิทํ กูฏํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อิเมสํ ปญฺจนฺนํ พลานํ เอตํ อคฺคํ เอตํ สงฺคาหิกํ เอตํ สงฺฆาตนิยํ, ยทิทํ ปญฺญาพลนฺติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ปฐมหิตสุตฺตํ

[๑๗] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ, โน ปรหิตาย. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺตนา สีลสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ สีลสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา สมาธิสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ สมาธิสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ ปญฺญาสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา วิมุตฺติสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ วิมุตฺติสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปทาย สมาทเปติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ[๑] สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ, โน ปรหิตายาติ. สตฺตมํ.

---

[๑] ฉ.,เท. องฺเคหิ

๘. ทุติยหิตสุตฺตํ

[๑๘] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ปรหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ, โน อตฺตหิตาย. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺตนา น สีลสมฺปนฺโน โหติ, ปรํ สีลสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา น สมาธิสมฺปนฺโน โหติ, ปรํ สมาธิสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา น ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ, ปรํ ปญฺญาสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา น วิมุตฺติสมฺปนฺโน โหติ, ปรํ วิมุตฺติสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา น วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปนฺโน โหติ, ปรํ วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปทาย สมาทเปติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ปรหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ, โน อตฺตหิตายาติ. อฏฺฐมํ.

๙. ตติยหิตสุตฺตํ

[๑๙] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ เนว อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ, โน ปรหิตาย. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺตนา น สีลสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ สีลสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา น สมาธิสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ สมาธิสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา น ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ ปญฺญาสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา น วิมุตฺติสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ วิมุตฺติสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา น วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปทาย สมาทเปติ. อิเมหิ โข

ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ เนว อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ, โน ปรหิตายาติ. นวมํ

๑๐. จตุตฺถหิตสุตฺตํ

[๒๐] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน โหติ ปรหิตาย จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺตนา จ สีลสมฺปนฺโน โหติ, ปรญฺจ สีลสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา จ สมาธิสมฺปนฺโน โหติ, ปรญฺจ สมาธิสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา จ ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ, ปรญฺจ ปญฺญาสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา จ วิมุตฺติสมฺปนฺโน โหติ, ปรญฺจ วิมุตฺติสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา จ วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปนฺโน โหติ, ปรญฺจ วิมุตฺติ-ญาณทสฺสนสมฺปทาย สมาทเปติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน โหติ, ปรหิตาย จาติ. ทสมํ.

ทุติโย พลวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

อนนุสฺสุตกูฏญฺจ สงฺขิตฺตํ วิตฺถเตน[๑] จ
ทฏฺฐพฺพญฺจ ปุนกูฏํ[๒] จตฺตาโรปิ[๓] หิเตน จาติ ฯ

---

[๑] ฉ. วิตฺถาเรน [๒] ฉ. สุโนกุฏฺ
[๓] อิ. จ

๓. ปญฺจงฺคิกวคฺโค

๑. ปฐมอคารวสุตฺตํ

[๒๑] “โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติสฺโส อสภาควุตฺติโก สพฺรหฺมจารีสุ อาภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ, ‘อาภิสมาจาริกํ ธมฺมํ อปริปูเรตฺวา เสขํ ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ, ‘เสขํ ธมฺมํ อปริปูเรตฺวา สีลานิ ปริปูเรสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ, ‘สีลานิ อปริปูเรตฺวา สมฺมาทิฏฺฐึ ปริปูเรสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ, ‘สมฺมาทิฏฺฐึ อปริปูเรตฺวา สมฺมาสมาธึ ปริปูเรสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ.

“โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติสฺโส สภาควุตฺติโก สพฺรหฺมจารีสุ อาภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ, ‘อาภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปริปูเรตฺวา เสขํ ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ, ‘เสขํ ธมฺมํ ปริปูเรตฺวา สีลานิ ปริปูเรสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ, ‘สีลานิ ปริปูเรตฺวา สมฺมาทิฏฺฐึ ปริปูเรสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ, ‘สมฺมาทิฏฺฐึ ปริปูเรตฺวา สมฺมาสมาธึ ปริปูเรสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชตีติ. ปฐมํ.

๒. ทุติยอคารวสุตฺตํ

[๒๒] “โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อคารโว อปฺปติสฺโส อสภาควุตฺติโก สพฺรหฺมจารีสุ อาภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตีติ

เนตํ ฐานํ วิชฺชติ, ‘อาภิสมาจาริกํ ธมฺมํ อปริปูเรตฺวา เสขํ ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ, ‘เสขํ ธมฺมํ อปริปูเรตฺวา สีลกฺขนฺธํ ปริปูเรสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ, ‘สีลกฺขนฺธํ อปริปูเรตฺวา สมาธิกฺขนฺธํ ปริปูเรสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ, ‘สมาธิกฺขนฺธํ อปริปูเรตฺวา ปญฺญากฺขนฺธํ ปริปูเรสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ.

“โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ สคารโว สปฺปติสฺโส สภาควุตฺติโก สพฺรหฺมจารีสุ อาภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ, ‘อาภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปริปูเรตฺวา เสขํ ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ, ‘เสขํ ธมฺมํ ปริปูเรตฺวา สีลกฺขนฺธํ ปริปูเรสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ, ‘สีลกฺขนฺธํ ปริปูเรตฺวา สมาธิกฺขนฺธํ ปริปูเรสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ, ‘สมาธิกฺขนฺธํ ปริปูเรตฺวา ปญฺญากฺขนฺธํ ปริปูเรสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชตีติ. ทุติยํ.

๓. อุปกฺกิเลสสุตฺตํ

[๒๓] “ปญฺจิเม ภิกฺขเว ชาตรูปสฺส อุปกฺกิเลสา, เยหิ อุปกฺกิเลเสหิ อุปกฺกิลิฏฺฐํ ชาตรูปํ[๑] น เจว มุทุ โหติ น กมฺมนิยํ น จ ปภสฺสรํ, ปภงฺคุ จ, น จ สมฺมา อุเปติ กมฺมาย. กตเม ปญฺจ. อโย โลหํ ติปุ สีสํ สชฺฌ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ชาตรูปสฺส อุปกฺกิเลสา, เยหิ อุปกฺกิเลเสหิ อุปกฺกิลิฏฺฐํ ชาตรูปํ น เจว มุทุ โหติ น จ กมฺมนิยํ น จ ปภสฺสรํ, ปภงฺคุ จ, น จ สมฺมา อุเปติ กมฺมาย. ยโต จ โข ภิกฺขเว ชาตรูปํ อิเมหิ ปญฺจหิ อุปกฺกิเลเสหิ

---

[๑] สี. วิปฺปมุตฺตํ [๒] สฺยา.,อิ. ยสฺส กสฺสจิ

วิมุตฺตํ[๑] โหติ. ตํ โหติ ชาตรูปํ มุทุ จ กมฺมนิยญ จ ปภสฺสรญ จ, น จ ปภงฺคุ, สมฺมา อุเปติ กมฺมาย. ยสฺสา ยสฺสา จ[๒] ปิลนฺธนวิกติยา อากงฺขติ ยทิ มุทฺทิกาย, ยทิ กุณฺฑลาย, ยทิ คีเวยฺยเกน,[๑] ยทิ สุวณฺณมาลาย, ตญฺจสฺส อตฺถํ อนุโภติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจิเม จิตฺตสฺส อุปกฺกิเลสา, เยหิ อุปกฺกิเลเสหิ อุปกฺกิลิฏฺฐญ จิตฺตํ น เจว มุทุ โหติ น จ กมฺมนิยญ น จ ปภสฺสรญ, ปภงฺคุ จ, น จ สมฺมา สมาธิยติ อาสวานญ ขยาย. กตเม ปญฺจ, กามจฺฉนฺโท พฺยาปาโท ถีนมิทฺธญ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจญ วิจิกิจฺฉา. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ จิตฺตสฺส อุปกฺกิเลสา, เยหิ อุปกฺกิเลเสหิ อุปกฺกิลิฏฺฐญ จิตฺตํ น เจว มุทุ โหติ น จ กมฺมนิยญ น จ ปภสฺสรญ, ปภงฺคุ จ, น จ สมฺมาสมาธิยติ อาสวานญ ขยาย. ยโต จ โข ภิกฺขเว จิตฺตญ อิเมหิ ปญฺจหิ อุปกฺกิเลเสหิ วิมุตฺตญ โหติ, ตญ โหติ จิตฺตญ มุทุ จ กมฺมนิยญ จ ปภสฺสรญ จ, น จ ปภงฺคุ, สมฺมาสมาธิยติ อาสวานญ ขยาย, ยสฺส ยสฺส จ อภิญฺญาสจฺฉิกรณียสฺส ธมฺมสฺส จิตฺตญ อภินินฺนาเมติ อภิญฺญาสจฺฉิกิริยาย. ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตญ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

โส สเจ อากงฺขติ 'อเนกวิหิตญ อิทฺธิวิธญ ปจฺจนุภเวยฺยญ, เอโกปิ หุตฺวา พหุธา อสฺสญ, พหุธาปิ หุตฺวา เอโก อสฺสญ, อาวิภาวญ ติโรภาวญ ติโรกุฑฺฑญ ติโรปาการญ ติโรปพฺพตญ อสชฺชมาโน คจฺเฉยฺยญ เสยฺยถาปิ อากาเส, ปฐวิยาปิ อุมฺมุชฺชนิมุชฺชญ กเรยฺยญ เสยฺยถาปิ อุทเก, อุทเกปิ อภิชฺชมาเน[๒] คจฺเฉยฺยญ เสยฺยถาปิ ปฐวิยา, อากาเสปิ

---

[๑] ฉ.,เท. คีเวยฺยกาย [๒] ฉ.,เท. อภิชฺชมาโน
[๓] ฉ.,เท. ปริมเสยฺยญ

ปลฺลงฺเกน กเมยฺยํ เสยฺยถาปิ ปกฺขี สกุโณ, อิเมปิ จนฺทิมสุริเย เอวํมหิทฺธิเก เอวํมหานุภาเว ปาณินา ปรามเสยฺยํ[๓] ปริมชฺเชยฺยํ, ยาว พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตยฺยนฺติ ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

โส สเจ อากงฺขติ 'ทิพฺพาย โสตธาตุยา วิสุทฺธาย อติกฺกนฺตมานุสิกาย อุโภ สทฺเท สุเณยฺยํ ทิพฺเพ จ มานุเส จ เย ทูเร สนฺติเก จาติ ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

โส สเจ อากงฺขติ 'ปรสตฺตานํ ปรปุคฺคลานํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชาเนยฺยํ, สราคํ วา จิตฺตํ 'สราคํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, วีตราคํ วา จิตฺตํ 'วีตราคํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, สโทสํ วา จิตฺตํ 'สโทสํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, วีตโทสํ วา จิตฺตํ 'วีตโทสํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, สโมหํ วา จิตฺตํ 'สโมหํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, วีตโมหํ วา จิตฺตํ 'วีตโมหํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, สงฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ 'สงฺขิตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, วิกฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ 'วิกฺขิตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, มหคฺคตํ วา จิตฺตํ 'มหคฺคตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ 'อมหคฺคตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, สอุตฺตรํ วา จิตฺตํ 'สอุตฺตรํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, อนุตฺตรํ วา จิตฺตํ 'อนุตฺตรํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, สมาหิตํ วา จิตฺตํ 'สมาหิตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, อสมาหิตํ วา จิตฺตํ 'อสมาหิตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, วิมุตฺตํ วา จิตฺตํ 'วิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ 'อวิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยนฺติ. ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

โส สเจ อากงฺขติ 'อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสเรยฺยํ.

เสยฺยถีทํ, เอกมฺปิ ชาตึ เทฺวปิ ชาติโย ติสฺโสปิ ชาติโย จตสฺโสปิ ชาติโย ปญฺจปิ ชาติโย ทสปิ ชาติโย วีสมฺปิ ชาติโย ตึสมฺปิ ชาติโย จตฺตาฬีสมฺปิ ชาติโย ปญฺญาสมฺปิ ชาติโย ชาติสตมฺปิ ชาติสหสฺสมฺปิ ชาติสตสหสฺสมฺปิ อเนเกปิ สํวฏฺฏกปฺเป อเนเกปิ วิวฏฺฏกปฺเป อเนเกปิ สํวฏฺฏวิวฏฺฏกปฺเป 'อมุตฺราสึ เอวํนาโม เอวโคตฺโต เอวฺวณฺโณ เอวมาหาโร เอวสุขทุกฺขปฏิสํเวที เอวมายุปริยนฺโต, โส ตโต จุโต อมุตฺร อุทปาทึ, ตตฺราปาสึ เอวํนาโม เอวโคตฺโต เอวฺวณฺโณ เอวมาหาโร เอวสุขทุกฺขปฏิสํเวที เอวมายุปริยนฺโต, โส ตโต จุโต อิธูปปนฺโนติ. อิติ สาการํ สอุทฺเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสเรยฺยนฺติ. ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

โส สเจ อากงฺขติ 'ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน สตฺเต ปสฺเสยฺยํ, จวมาเน อุปปชฺชมาเน หีเน ปณีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุคเต ทุคฺคเต ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชาเนยฺยํ 'อิเม วต โภนฺโต สตฺตา กายทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา วจีทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา มโนทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา อริยานํ อุปวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนา. อิเม วา ปน โภนฺโต สตฺตา กายสุจริเตน สมนฺนาคตา วจีสุจริเตน สมนฺนาคตา มโนสุจริเตน สมนฺนาคตา อริยานํ อนุปวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปนฺนาติ อิติ ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน

อติกฺกนฺตมานุสเกน สตฺเต ปสฺเสยฺยํ, จวมาเน อุปปชฺชมาเน หีเน ปณีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุคเต ทุคฺคเต ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชาเนยฺยนฺติ. ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนติ.

โส สเจ อากงฺขติ 'อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเวว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนติ. ตติยํ.

๔. ทุสฺสีลสุตฺตํ

[๒๔] "ทุสฺสีลสฺส ภิกฺขเว สีลวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ สมฺมาสมาธิ, สมฺมาสมาธิมฺหิ อสติ, สมฺมาสมาธิวิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ, ยถาภูตญาณทสฺสเน อสติ, ยถาภูตญาณทสฺสนวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ นิพฺพิทาวิราโค, นิพฺพิทาวิราเค อสติ, นิพฺพิทาวิราควิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รุกฺโข สาขาปลาสวิปนฺโน, ตสฺส ปปฺปฏิกาปิ[๑] น ปาริปูรึ คจฺฉติ, ตโจปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติ, เผคฺคุปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติ, สาโรปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว ทุสฺสีลสฺส สีลวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ สมฺมาสมาธิ, สมฺมาสมาธิมฺหิ อสติ, สมฺมาสมาธิวิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ, ยถาภูตญาณทสฺสเน อสติ, ยถาภูตญาณทสฺสนวิปนฺนสฺส หตูปนิโส

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ปปฏิกาปิ, เอวมุปริปิ.

โหติ นิพฺพิทาวิราโค, นิพฺพิทาวิราเค อสติ, นิพฺพิทาวิราควิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํ.

สีลวโต ภิกฺขเว สีลสมฺปนฺนสฺส อุปนิสฺสยสมฺปนฺโน[๑] โหติ สมฺมาสมาธิ, สมฺมาสมาธิมฺหิ สติ, สมฺมาสมาธิสมฺปนฺนสฺส อุปนิสฺสยสมฺปนฺนํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ, ยถาภูตญาณทสฺสเน สติ, ยถาภูตญาณทสฺสนสมฺปนฺนสฺส อุปนิสฺสยสมฺปนฺโน โหติ นิพฺพิทาวิราโค, นิพฺพิทาวิราเค สติ, นิพฺพิทาวิราคสมฺปนฺนสฺส อุปนิสฺสยสมฺปนฺนํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํ, เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รุกฺโข สาขาปลาสสมฺปนฺโน, ตสฺส ปปฺปฏิกาปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ, ตโจปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ, เผคฺคุปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ, สาโรปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว สีลวโต สีลสมฺปนฺนสฺส อุปนิสฺสยสมฺปนฺโน โหติ สมฺมาสมาธิ, สมฺมาสมาธิมฺหิ สติ, สมฺมาสมาธิสมฺปนฺนสฺส อุปนิสฺสยสมฺปนฺนํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ, ยถาภูตญาณทสฺสเน สติ, ยถาภูตญาณทสฺสนสมฺปนฺนสฺส อุปนิสฺสยสมฺปนฺโน โหติ นิพฺพิทาวิราโค. นิพฺพิทาวิราเค สติ, นิพฺพิทาวิราคสมฺปนฺนสฺส อุปนิสฺสยสมฺปนฺนํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนนฺติ. จตุตฺถํ.

๕. อนุคฺคาหิตสุตฺตํ

[๒๕] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ อนุคฺคหิตา สมฺมาทิฏฺฐิ เจโตวิมุตฺติผลา จ โหติ เจโตวิมุตฺติผลานิสํสา จ. ปญฺญาวิมุตฺติผลา จ โหติ ปญฺญาวิมุตฺติผลานิสํสา จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว สมฺมาทิฏฺฐิ สีลานุคฺคหิตา จ โหติ, สุตฺตานุคฺคหิตา จ โหติ,

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อุปนิสสมฺปนฺโน, เอวมุปริปิ.

สากจฺฉานุคฺคหิตา จ โหติ, สมถานุคฺคหิตา จ โหติ, วิปสฺสนานุคฺคหิตา จ โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ องฺเคหิ อนุคฺคหิตา สมฺมาทิฏฺฐิ เจโตวิมุตฺติผลา จ โหติ เจโตวิมุตฺติผลานิสංสา จ, ปญฺญาวิมุตฺติผลา จ โหติ ปญฺญาวิมุตฺติผลานิสංสา จาติ. ปญฺจมං.

๖. วิมุตฺตายตนสุตฺตं

[๒๖] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว วิมุตฺตายตนานิ, ยตฺถ ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหรโต อวิมุตฺตं วา จิตฺตं วิมุจฺจติ. อปริกฺขีณา วา อาสวา ปริกฺขยं คจฺฉนฺติ, อนนุปฺปตฺตं วา อนุตฺตรं โยคกฺเขมං อนุปาปุณาติ.

กตมานิ ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน สตฺถา ธมฺมं เทเสติ อญฺญตโร วา ครุฏฺฐานิโย สพฺรหฺมจารี, ยถา ยถา ภิกฺขเว ตสฺส ภิกฺขุโน สตฺถา ธมฺมं เทเสติ อญฺญตโร วา ครุฏฺฐานิโย สพฺรหฺมจารี, ตถา ตถา โส ตสฺมึ ธมฺเม อตฺถปฏิสංเวที จ โหติ ธมฺมปฏิสංเวที จ, ตสฺส อตฺถปฏิสංเวทิโน ธมฺมปฏิสංเวทิโน ปามุชฺชं[๑] ชายติ, ปมุทิตสฺส ปีติ ชายติ, ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติ, ปสฺสทฺธกาโย สุขं เวเทติ, สุขิโน จิตฺตं สมาธิยติ. อิทं ภิกฺขเว ปฐมं วิมุตฺตายตนं, ยตฺถ ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหรโต อวิมุตฺตं วา จิตฺตं วิมุจฺจติ, อปริกฺขีณา วา อาสวา ปริกฺขยं คจฺฉนฺติ, อนนุปฺปตฺตं วา อนุตฺตรं โยคกฺเขมං อนุปาปุณาติ.

ปุน จปรं ภิกฺขเว ภิกฺขุโน นเหว โข สตฺถา ธมฺมं เทเสติ อญฺญตโร วา ครุฏฺฐานิโย สพฺรหฺมจารี, อปิจ โข ยถาสุตं

---

[๑] ฉ.,เท. ปาโมชฺชं, เอวมุปริปิ.

ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสติ. ยถา ยถา ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสติ, ตถา ตถา โส ตสฺมึ ธมฺเม อตฺถปฏิสํเวที จ โหติ ธมฺมปฏิสํเวที จ. ตสฺส อตฺถปฏิสํเวทิโน ธมฺมปฏิสํเวทิโน ปามุชฺชํ ชายติ, ปมุทิตสฺส ปีติ ชายติ, ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติ, ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เวเทติ, สุขิโน จิตฺตํ สมาธิยติ. อิทํ ภิกฺขเว ทุติยํ วิมุตฺตายตนํ, ยตฺถ ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส ฯเปฯ โยคกฺเขมํ อนุปาปุณาติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน นเหว โข สตฺถา ธมฺมํ เทเสติ, อญฺญตโร วา ครุฏฺฐานิโย สพฺรหฺมจารี, นปิ[๑] ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสติ, อปิจ โข ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรติ. ยถา ยถา ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรติ, ตถา ตถา โส ตสฺมึ ธมฺเม อตฺถปฏิสํเวที จ โหติ ธมฺมปฏิสํเวที จ. ตสฺส อตฺถปฏิสํเวทิโน ธมฺมปฏิสํเวทิโน ปามุชฺชํ ชายติ, ปมุทิตสฺส ปีติ ชายติ, ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติ, ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เวเทติ, สุขิโน จิตฺตํ สมาธิยติ. อิทํ ภิกฺขเว ตติยํ วิมุตฺตายตนํ, ยตฺถ ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ฯเปฯ โยคกฺเขมํ อนุปาปุณาติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน นเหว โข สตฺถา ธมฺมํ เทเสติ, อญฺญตโร วา ครุฏฺฐานิโย สพฺรหฺมจารี, นปิ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสติ, นปิ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรติ, อปิจ โข ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺเกติ อนุวิจาเรติ[๒] มนสานุเปกฺขติ. ยถา ยถา ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺเกติ อนุวิจาเรติ

---

[๑] ฉ.,เท. นาปิ, เอวมุปริปิ.　　[๒] อิ. อนุวิจรติ, เอวมุปริปิ.

มนสานุเปกฺขติ, ตถา ตถา โส ตสฺมึ ธมฺเม อตฺถปฏิสํเวที จ โหติ ธมฺมปฏิสํเวที จ. ตสฺส อตฺถปฏิสํเวทิโน ธมฺมปฏิสํเวทิโน ปามุชฺชํ ชายติ, ปมุทิตสฺส ปีติ ชายติ, ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติ, ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เวเทติ, สุขิโน จิตฺตํ สมาธิยติ. อิทํ ภิกฺขเว จตุตฺถํ วิมุตฺตายตนํ, ยตฺถ ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส ฯเปฯ โยคกฺเขมํ อนุปาปุณาติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน นเหว โข สตฺถา ธมฺมํ เทเสติ, อญฺญตโร วา ครุฏฺฐานิโย สพฺรหฺมจารี, นปิ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสติ, นปิ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรติ, นปิ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺเกติ อนุวิจาเรติ มนสานุเปกฺขติ, อปิจ ขฺวสฺส อญฺญตรํ สมาธินิมิตฺตํ สุคฺคหิตํ โหติ สุมนสิกตํ สูปธาริตํ สุปฺปฏิวิทฺธํ ปญฺญาย. ยถา ยถา ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อญฺญตรํ สมาธินิมิตฺตํ สุคฺคหิตํ โหติ สุมนสิกตํ สูปธาริตํ สุปฺปฏิวิทฺธํ ปญฺญาย, ตถา ตถา โส ตสฺมึ ธมฺเม อตฺถปฏิสํเวที จ โหติ ธมฺมปฏิสํเวที จ. ตสฺส อตฺถปฏิสํเวทิโน ธมฺมปฏิสํเวทิโน ปามุชฺชํ ชายติ, ปมุทิตสฺส ปีติ ชายติ, ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติ, ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เวเทติ, สุขิโน จิตฺตํ สมาธิยติ. อิทํ ภิกฺขเว ปญฺจมํ วิมุตฺตายตนํ, ยตฺถ ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส ฯเปฯ โยคกฺเขมํ อนุปาปุณาติ.

อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ วิมุตฺตายตนานิ, ยตฺถ ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหรโต อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ

วิมุจฺจติ, อปริกฺขีณา วา อาสวา ปริกฺขยํ คจฺฉนฺติ, อนนุปฺปตฺตํ วา อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ อนุปาปุณาตีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. สมาธิสุตฺตํ

[๒๗] "สมาธึ ภิกฺขเว ภาเวถ อปฺปมาณํ นิปกา ปติสฺสตา, สมาธึ ภิกฺขเว ภาวยตํ อปฺปมาณํ นิปกานํ ปติสฺสตานํ ปญฺจ ฌาณานิ ปจฺจตฺตญฺเญว อุปฺปชฺชนฺติ. กตมานิ ปญฺจ. "อยํ สมาธิ ปจฺจุปฺปนฺนสุโข เจว อายตึ จ สุขวิปาโกติ ปจฺจตฺตญฺเญว ฌาณํ อุปฺปชฺชติ, 'อยํ สมาธิ อริโย นิรามิโสติ ปจฺจตฺตญฺเญว ฌาณํ อุปฺปชฺชติ, 'อยํ สมาธิ อกาปุริสเสวิโตติ ปจฺจตฺตญฺเญว ฌาณํ อุปฺปชฺชติ, 'อยํ สมาธิ สนฺโต ปณีโต ปฏิปฺปสฺสทฺธิลทฺโธ เอโกทิภาวาธิคโต น จ สสงฺขารนิคฺคยฺหวาริตปฺปตฺโตติ ปจฺจตฺตญฺเญว ฌาณํ อุปฺปชฺชติ, 'โส โข ปนาหํ อิมํ สมาธึ สโตว สมาปชฺชามิ สโต[๑] วุฏฺฐหามีติ ปจฺจตฺตญฺเญว ฌาณํ อุปฺปชฺชติ.

สมาธึ ภิกฺขเว ภาเวถ อปฺปมาณํ นิปกา ปติสฺสตา, สมาธึ ภิกฺขเว ภาวยตํ อปฺปมาณํ นิปกานํ ปติสฺสตานํ อิมานิ ปญฺจ ฌาณานิ ปจฺจตฺตญฺเญว อุปฺปชฺชนฺตีติ. สตฺตมํ.

๘. ปญฺจงฺคิกสุตฺตํ

[๒๘] "อริยสฺส ภิกฺขเว ปญฺจงฺคิกสฺส สมฺมาสมาธิสฺส ภาวนํ เทเสสฺสามิ. ตํ สุณาถ, สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามีติ. "เอวมฺภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ

---

[๑] อิ. สโตว, เอวมุปริปิ.

"กตมา จ ภิกฺขเว อริยสฺส ปญฺจงฺคิกสฺส สมฺมาสมาธิสฺส ภาวนา. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, โส อิมเมว กายํ วิเวกเชน ปีติสุเขน อภิสนฺเทติ ปริสนฺเทติ ปริปูเรติ ปริปฺผรติ, นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส วิเวกเชน ปีติสุเขน อปฺผุฏฺ โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ทกฺโข นฺหาปโก วา นฺหาปกนฺเตวาสี วา กํสถาเล นฺหานียจุณฺณานิ อากิริตฺวา อุทเกน ปริปฺโผสกํ ปริปฺโผสกํ สนฺเนยฺย สายํ นฺหานิยปิณฺฑี สิเนหานุคตา สิเนหปเรตา สนฺตรพาหิรา[๑] ผุฏฺา สิเนเหน น จ ปคฺฆรติ;[๒] เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมเมว กายํ วิเวกเชน ปีติสุเขน อภิสนฺเทติ ปริสนฺเทติ ปริปูเรติ ปริปฺผรติ, นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส วิเวกเชน ปีติสุเขน อปฺผุฏฺ โหติ, อริยสฺส ภิกฺขเว ปญฺจงฺคิกสฺส สมฺมาสมาธิสฺส อยํ ปฐมา ภาวนา.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา ฯเปฯ ทุติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, โส อิมเมว กายํ สมาธิเชน ปีติสุเขน อภิสนฺเทติ ปริสนฺเทติ ปริปูเรติ ปริปฺผรติ, นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส สมาธิเชน ปีติสุเขน อปฺผุฏฺ โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อุทกรหโท [๓] อุพฺภิโตทโก[๔] ตสฺส เนวสฺส ปุรตฺถิมาย ทิสาย อุทกสฺส อายมุขํ, น ปจฺฉิมาย ทิสาย อุทกสฺส อายมุขํ, น อุตฺตราย ทิสาย อุทกสฺส อายมุขํ, น ทกฺขิณาย ทิสาย อุทกสฺส อายมุขํ, เทโว จ กาเลน กาลํ

---

[๑] สุยา. สมนฺตรพาหิกา
[๒] ฉ.,เท. ปคฺฆรินี
[๓] ฉ.,เท. คมฺภีโร
[๔] ฉ.,เท.,อิ. อุพฺภิโททโก
[๕] อิ. อนุปฺปเวจฺเฉยฺย

สมฺมาธารํ นานุปฺปเวจฺเฉยฺย,[๕] อถ โข ตมฺหา จ อุทกรหทา สีตา วาริธารา อุพฺภิชฺชิตฺวา ตเมว อุทกรหทํ สีเตน วารินา อภิสนฺเทยฺย ปริสนฺเทยฺย ปริปูเรยฺย ปริปฺผเรยฺย, นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต อุทกรหทสฺส สีเตน วารินา อปฺผุฏฺฐํ อสฺส; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมเมว กายํ สมาธิเชน ปีติสุเขน อภิสนฺเทติ ปริสนฺเทติ ปริปูเรติ ปริปฺผรติ, นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส สมาธิเชน ปีติสุเขน อปฺผุฏฺฐํ โหติ. อริยสฺส ภิกฺขเว ปญฺจงฺคิกสฺส สมฺมาสมาธิสฺส อยํ ทุติยา ภาวนา.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปีติยา จ วิราคา ฯเปฯ ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส อิมเมว กายํ นิปฺปีติเกน สุเขน อภิสนฺเทติ ปริสนฺเทติ ปริปูเรติ ปริปฺผรติ, นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส นิปฺปีติเกน สุเขน อปฺผุฏฺฐํ โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อุปฺปลินิยํ วา ปทุมินิยํ วา ปุณฺฑรีกินิยํ วา อปฺเปกจฺจานิ อุปฺปลานิ วา ปทุมานิ วา ปุณฺฑรีกานิ วา อุทเก ชาตานิ อุทเก สංวฑฺฒานิ อุทกานุคฺคตานิ อนฺโตนิมุคฺคโปสีนิ ตานิ ยาว จคฺคา ยาว จ มูลา สีเตน วารินา อภิสนฺนานิ ปริสนฺนานิ ปริปูรานิ ปริปฺผุฏานิ, นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวตํ อุปฺปลานํ วา ปทุมานํ วา ปุณฺฑรีกานํ วา สีเตน วารินา อปฺผุฏฺฐ อสฺส; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมเมว กายํ นิปฺปีติเกน สุเขน อภิสนฺเทติ ปริสนฺเทติ ปริปูเรติ ปริปฺผรติ, นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส นิปฺปีติเกน สุเขน อปฺผุฏฺฐ โหติ. อริยสฺส ภิกฺขเว ปญฺจงฺคิกสฺส สมฺมาสมาธิสฺส อยํ ตติยา ภาวนา.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา ฯเปฯ จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส อิมเมว กายํ ปริสุทฺเธน เจตสา ปริโยทาเตน ผริตฺวา นิสินฺโน โหติ, นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส ปริสุทฺเธน เจตสา ปริโยทาเตน อปฺผุฏฺ โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส โอทาเตน วตฺเถน สสีสํ ปารุปิตฺวา นิสินฺโน อสฺส, นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส โอทาเตน วตฺเถน อปฺผุฏ อสฺส; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมเมว กายํ ปริสุทฺเธน เจตสา ปริโยทาเตน ผริตฺวา นิสินฺโน โหติ, นาสฺส กิญฺจิ สพฺพาวโต กายสฺส ปริสุทฺเธน เจตสา ปริโยทาเตน อปฺผุฏ โหติ. อริยสฺส ภิกฺขเว ปญฺจงฺคิกสฺส สมฺมาสมาธิสฺส อยํ จตุตฺถา ภาวนา.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปจฺจเวกฺขณานิมิตฺตํ สุคฺคหิตํ โหติ สุมนสิกตํ สูปธาริตํ สุปฺปฏิวิทฺธํ ปญฺญาย. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อญฺโญ วา อญฺญํ ปจฺจเวกฺเขยฺย, จิโต วา นิสินฺนํ ปจฺจเวกฺเขยฺย, นิสินฺโน วา นิปนฺนํ ปจฺจเวกฺเขยฺย; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปจฺจเวกฺขณานิมิตฺตํ สุคฺคหิตํ โหติ สุมนสิกตํ สูปธาริตํ สุปฺปฏิวิทฺธํ ปญฺญาย. อริยสฺส ภิกฺขเว ปญฺจงฺคิกสฺส สมฺมาสมาธิสฺส อยํ ปญฺจมา ภาวนา. เอวํ ภาวิเต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริเย ปญฺจงฺคิเก สมฺมาสมาธิมฺหิ เอวํ พหุลีกเต ยสฺส ยสฺส อภิญฺญาสจฺฉิกรณียสฺส ธมฺมสฺส จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ อภิญฺญาสจฺฉิกิริยาย, ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อุทกมณิโก อาธาเร ฐปิโต ปูโร อุทกสฺส สมติตฺติโก กากเปยฺโย, ตเมนํ พลวา ปุริโส ยโต ยโต

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อาวชฺเชยฺย

อาวฏฺเฏยฺย[๑] อาคจฺเฉยฺย อุทกนฺติ. “เอวํ ภนฺเต. “เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ภาวิเต อริเย ปญฺจงฺคิเก สมฺมาสมาธิมฺหิ เอวํ พหุลีกเต ยสฺส ยสฺส อภิญฺญาสจฺฉิกรณียสฺส ธมฺมสฺส จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ อภิญฺญาสจฺฉิกิริยาย ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สเม ภูมิภาเค โปกฺขรณี จตุรสฺสา[๑] อาลิพทฺธา ปูรา อุทกสฺส สมติตฺติกา กากเปยฺยา, ตเมนํ พลวา ปุริโส ยโต ยโต อาลึ มุญฺเจยฺย อาคจฺเฉยฺย อุทกนฺติ. “เอวํ ภนฺเต. “เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ภาวิเต อริเย ปญฺจงฺคิเก สมฺมาสมาธิมฺหิ เอวํ พหุลีกเต ยสฺส ยสฺส อภิญฺญา สจฺฉิกรณียสฺส ธมฺมสฺส จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ อภิญฺญาสจฺฉิกิริยาย, ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สุภูมิยํ จาตุมฺมหาปเถ อาชญฺญรโถ ยุตฺโต อสฺส จิโต โอสตปโตโท.[๒] ตเมนํ ทกฺโข โยคฺคาจริโย อสฺสทมฺมสารถิ อภิรูหิตฺวา วาเมน หตฺเถน รสฺมิโย คเหตฺวา ทกฺขิเณน หตฺเถน ปโตทํ คเหตฺวา เยนิจฺฉกํ ยทิจฺฉกํ สาเรยฺยปิ ปจฺจาสาเรยฺยปิ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ภาวิเต อริเย ปญฺจงฺคิเก สมฺมาสมาธิมฺหิ เอวํ พหุลีกเต ยสฺส ยสฺส อภิญฺญาสจฺฉิกรณียสฺส ธมฺมสฺส จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ อภิญฺญาสจฺฉิกิริยาย, ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

โส สเจ อากงฺขติ ‘อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนุภเวยฺยํ, เอโกปิ หุตฺวา พหุธา อสฺสํ ฯเปฯ ยาว พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตยฺยนฺติ, ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

---

[๑] ฉ.,เท. จตุรสฺสา [๒] ฉ.,เท.,อิ. โอธสุตปโตโท

โส สเจ อากงฺขติ ‘ทิพฺพาย โสตธาตุยา วิสุทฺธาย ฯเปฯ เย ทูเร สนฺติเก จาติ, ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

โส สเจ อากงฺขติ ‘ปรสตฺตานํ ปรปุคฺคลานํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชาเนยฺยํ ‘สราคํ วา จิตฺตํ ‘สราคํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ ฯเปฯ ‘อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ ‘อวิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยนฺติ, ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

โส สเจ อากงฺขติ ‘อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสเรยฺยํ, เสยฺยถีทำ เอกำปิ ชาตึ เทฺวปิ ชาติโย ฯเปฯ อิติ สาการำ สอุทฺเทสำ อเนกวิหิตำ ปุพฺเพนิวาสำ อนุสฺสเรยฺยนฺติ, ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตำ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

โส สเจ อากงฺขติ ‘ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน ฯเปฯ ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชาเนยฺยนฺติ, ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตำ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

โส สเจ อากงฺขติ ‘อาสวานำ ขยา อนาสวำ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเวว ธมฺเม สยำ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ, ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตำ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนติ. อฏฺฐมำ.

๙. จงฺกมสุตฺตำ

[๒๙] “ปญฺจิเม ภิกฺขเว จงฺกเม อานิสำสา. กตเม ปญฺจ. อทฺธานกฺขโม โหติ, ปธานกฺขโม โหติ, อปฺปาพาโธ โหติ, อสิตำ ปีตำ

[๑] อิ. อสีตปีตขายิตสายิตสมฺมาปริณามำ

ขายิตํ สายิตํ สมฺมาปริณามํ[๑] คจฺฉติ, จงฺกมาธิคโต สมาธิ จิรฏฺฐิติโก โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ จงฺกเม อานิสํสาติ. นวมํ.

๑๐. นาคิตสุตฺตํ

[๓๐] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกํ จรมาโน มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ, เยน อิจฺฉานงฺคลํ นาม โกสลานํ พฺราหฺมณคามโม, ตทวสริ. ตตฺร สุทํ ภควา อิจฺฉานงฺคเล วิหรติ อิจฺฉานงฺคลวนสณฺเฑ. อสฺโสสุํ โข อิจฺฉานงฺคลกา พฺราหฺมณคหปติกา "สมโณ ขลุ โภ โคตโม สกฺยปุตฺโต สกฺยกุลา ปพฺพชิโต อิจฺฉานงฺคลํ อนุปฺปตฺโต อิจฺฉานงฺคเล วิหรติ อิจฺฉานงฺคลวนสณฺเฑ. ตํ โข ปน ภวนฺตํ โคตมํ เอวํ กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต "อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ, โส อิมํ โลกํ สเทวกํ สมารกํ สพฺรหฺมกํ สสฺสมณพฺราหฺมณึ ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวเทติ, โส ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ. สาธุ โข ปน ตถารูปานํ อรหตํ ทสฺสนํ โหตีติ. อถ โข อิจฺฉานงฺคลกา พฺราหฺมณคหปติกา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ปหูตํ ขาทนียํ โภชนียํ อาทาย, เยน อิจฺฉานงฺคลวนสณฺโฑ, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา พหิทฺวารโกฏฺฐเก อฏฺฐสุ อุจฺจาสทฺทา[๒] มหาสทฺทา.

---

[๑] เท. อุจฺจาสทฺทมหาสทฺทา, เอวมุปริปิ.　　[๒] ฉ.,เท. โข

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา นาคิโต ภควโต อุปฏฺฐาโก โหติ. อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ นาคิตํ อามนฺเตสิ "เก ปน เต[๒] นาคิต อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา เกวฏฺฏา มญฺเญ มจฺเฉ วิโลเปนฺตีติ. "เอเต ภนฺเต อิจฺฉานงฺคลกา พฺราหฺมณคหปติกา ปหูตํ ขาทนียํ โภชนียํ อาทาย พหิทฺวารโกฏฺฐเก จิตา ภควนฺตญฺเจว[๑] อุทฺทิสฺส ภิกฺขุสงฺฆญฺจาติ.

"มาหํ นาคิต ยเสน สมาคมํ, มา จ มยา ยโส. โย โข นาคิต นยิมสฺส เนกฺขมฺมสุขสฺส ปวิเวกสุขสฺส อุปสมสุขสฺส สมฺโพธสุขสฺส นิกามลาภี อสฺส อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, ยสฺสาหํ เนกฺขมฺมสุขสฺส ปวิเวกสุขสฺส อุปสมสุขสฺส สมฺโพธสุขสฺส นิกามลาภี อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, โส[๒] มิพฺหสุขํ มิทฺธสุขํ ลาภสกฺการสิโลกสุขํ สาทิเยยฺยาติ.

"อธิวาเสตุทานิ ภนฺเต ภควา, อธิวาเสตุ สุคโต, อธิวาสนกาโลทานิ ภนฺเต ภควโต, เยน เยเนวทานิ ภนฺเต[๓] ภควา คมิสฺสติ, ตนฺนินฺนาว ภวิสฺสนฺติ[๔] พฺราหฺมณคหปติกา เนคมา เจว ชานปทา จ. เสยฺยถาปิ ภนฺเต ถุลฺลผุสิตเก เทเว วสฺสนฺเต ยถานินฺนํ อุทกานิ ปวตฺตนฺติ; เอวเมว โข ภนฺเต, เยน เยเนวทานิ ภควา คมิสฺสติ, ตนฺนินฺนาว ภวิสฺสนฺติ พฺราหฺมณคหปติกา เนคมา เจว ชานปทา จ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตถา หิ ภนฺเต ภควโต สีลปญฺญาณนฺติ.

"มาหํ นาคิต ยเสน สมาคมํ, มา จ มยา ยโส. โย โข นาคิต นยิมสฺส เนกฺขมฺมสุขสฺส ปวิเวกสุขสฺส อุปสมสุขสฺส

---

[๑] ฉ.,เท. ภควนฺตญฺเญว อิ. ภควนฺตํเยว
[๒] ฉ.,เท.,อิ. โส ตํ, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๔] ฉ.,เท. คมิสฺสนฺติ

สมฺโพธสุขสฺส นิกามลาภี อสฺส อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, ยสฺสาหํ เนกฺขมฺมสุขสฺส ปวิเวกสุขสฺส อุปสมสุขสฺส สมฺโพธสุขสฺส นิกามลาภี อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, โส มิพฺหสุขํ มิทฺธสุขํ ลาภสกฺการสิโลกสุขํ สาทิเยยฺย. อสิตปีตขายิตสายิตสฺส โข นาคิต อุจฺจารปสฺสาโว, เอโส ตสฺส นิสฺสนฺโท. ปิยานํ โข นาคิต วิปริณามญฺญถาภาวา อุปฺปชฺชนฺติ โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา, เอโส ตสฺส นิสฺสนฺโท. อสุภนิมิตฺตานุโยคํ อนุยุตฺตสฺส โข นาคิต อสุภนิมิตฺเต[๑] ปาฏิกงฺขา สณฺฐาติ, เอโส ตสฺส นิสฺสนฺโท. ฉสุ โข นาคิต ผสฺสายตเนสุ อนิจฺจานุปสฺสิโน วิหรโต ผสฺเส ปาฏิกงฺขา สณฺฐาติ, เอโส ตสฺส นิสฺสนฺโท. ปญฺจสุ โข นาคิต อุปาทานกฺขนฺเธสุ อุทยพฺพยานุปสฺสิโน วิหรโต อุปาทาเน ปาฏิกงฺขา สณฺฐาติ, เอโส ตสฺส นิสฺสนฺโทติ. ทสมํ.

ตติโย ปญฺจงฺคิกวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

เทฺว อคารวูปกฺกิเลสา ทุสฺสีลานุคฺคหิเตน จ
วิมุตฺติ สมาธิปญฺจงฺคิกา จงฺกโม นาคิเตน จาติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สุภนิมิตฺเต

๔. สุมนวคฺโค

๑. สุมนสุตฺตํ

[๓๑] เอวมฺเม สุตํ:- ฯเปฯ อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถ โข สุมนา ราชกุมารี ปญฺจหิ รถสเตหิ ปญฺจหิ จ ราชกุมารีสเตหิ ปริวุตา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข สุมนา ราชกุมารี ภควนฺตํ เอตทโวจ

"อิธสฺสุ ภนฺเต ภควโต เทฺว สาวกา สมสทฺธา สมสีลา สมปญฺญา เอโก ทายโก เอโก อทายโก. เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺเชยฺยุ. เทวภูตานํ ปน เนสํ ภนฺเต สิยา วิเสโส สิยา นานากรณนฺติ.

"สิยา สุมเนติ ภควา อโวจ "โย โส สุมเน ทายโก, โส อมุํ อทายกํ เทวภูตโต สมาโน ปญฺจหิ ฐาเนหิ อธิคณฺหาติ, ทิพฺเพน อายุนา ทิพฺเพน วณฺเณน ทิพฺเพน สุเขน ทิพฺเพน ยเสน ทิพฺเพน อธิปเตยฺเยน.[๑] โย โส สุมเน ทายโก, โส อมุํ อทายกํ เทวภูตโต สมาโน อิเมหิ ปญฺจหิ ฐาเนหิ อธิคณฺหาตีติ.[๒]

"สเจ ปน เต ภนฺเต ตโต จุตา อิตฺถตฺตํ อาคจฺฉนฺติ, มนุสฺสภูตานํ ปน เนสํ ภนฺเต สิยา วิเสโส สิยา นานากรณนฺติ.

"สิยา สุมเนติ ภควา อโวจ "โย โส สุมเน ทายโก, โส อมุํ อทายกํ มนุสฺสภูตโต สมาโน ปญฺจหิ ฐาเนหิ อธิคณฺหาติ. มานุสเกน อายุนา มานุสเกน วณฺเณน มานุสเกน สุเขน มานุสเกน ยเสน มานุสเกน อธิปเตยฺเยน. โย โส สุมเน ทายโก,

---

[๑] ฉ.,เท. อาธิปเตยฺเยน อาธิปตฺเตยฺเยน, เอวมุปริปิ.
[๒] ฉ.,เท.,อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ., เอวมุปริปิ.

โส อมุํ อทายกํ มนุสฺสภูโต สมาโน อิเมหิ ปญฺจหิ ฐาเนหิ อธิคณฺหาตีติ.

"สเจ ปน เต ภนฺเต อุโภ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ปพฺพชิตานํ ปน เนสํ ภนฺเต สิยา วิเสโส สิยา นานากรณนฺติ.

"สิยา สุมเนติ ภควา อโวจ "โย โส สุมเน ทายโก, โส อมุํ อทายกํ ปพฺพชิโต สมาโน ปญฺจหิ ฐาเนหิ อธิคณฺหาติ ยาจิโตวฺ พหุลํ จีวรํ ปริภุญฺชติ อปฺปํ อยาจิโต, ยาจิโตวฺ พหุลํ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชติ อปฺปํ อยาจิโต, ยาจิโตวฺ พหุลํ เสนาสนํ ปริภุญฺชติ อปฺปํ อยาจิโต, ยาจิโตวฺ พหุลํ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ ปริภุญฺชติ อปฺปํ อยาจิโต. เยหิ โข ปน สพฺรหฺมจารีหิ สทฺธึ วิหรติ, ตฺยสฺส มนาเปเนว พหุลํ กายกมฺเมน สมุทาจรนฺติ อปฺปํ อมนาเปน, มนาเปน[๑] พหุลํ วจีกมฺเมน สมุทาจรนฺติ อปฺปํ อมนาเปน, มนาเปน พหุลํ มโนกมฺเมน สมุทาจรนฺติ อปฺปํ อมนาเปน, มนาปญฺเญวฺ[๒] [๓] อุปหารํ อุปหรนฺติ อปฺปํ อมนาปํ. โย โส สุมเน ทายโก, โส อมุํ อทายกํ ปพฺพชิโต สมาโน อิเมหิ ปญฺจหิ ฐาเนหิ อธิคณฺหาตีติ.

"สเจ ปน เต ภนฺเต อุโภ อรหตฺตํ ปาปุณนฺติ, อรหตฺตปฺปตฺตานํ ปน เนสํ ภนฺเต สิยา วิเสโส, สิยา นานากรณนฺติ.

"เอตฺถ โข ปเนสาหํ, สุมเน น กิญฺจิ นานากรณํ วทามิ ยทิทํ วิมุตฺติยา วิมุตฺตนฺติ.[๔]

"อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต, ยาวญฺจิทํ ภนฺเต อลเมว ทานานิ ทาตุํ, อลํ ปุญฺญานิ กาตุํ, ยตฺร หิ นาม เทวภูตสฺสปิ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. มนาเปเนว　　[๒] ฉ.,เท. มนาปิเยว
[๓] ฉ.,เท. พหุลํ　　[๔] ฉ.,เท.,อิ. วิมุตฺตนฺติ

อุปการานิ ปุญฺญานิ, มนุสฺสภูตสฺสปิ อุปการานิ ปุญฺญานิ, ปพฺพชิตสฺสปิ อุปการานิ ปุญฺญานีติ.

"เอวเมตํ สุมเน, เอวเมตํ สุมเน, อลํ หิ สุมเน ทานานิ ทาตุ, อลํ ปุญฺญานิ กาตุ. เทวภูตสฺสปิ อุปการานิ ปุญฺญานิ, มนุสฺสภูตสฺสปิ อุปการานิ ปุญฺญานิ, ปพฺพชิตสฺสปิ อุปการานิ ปุญฺญานีติ. อิทมโวจ ภควา, อิทํ วตฺวาน สุคโต อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"ยถาปิ จนฺโท วิมโล คจฺฉํ อากาสธาตุยา
สพฺเพ ตารคเณ[๑] โลเก อาภาย อติโรจติ,
ตเถว สีลสมฺปนฺโน สทฺโธ ปุริสปุคฺคโล
สพฺเพ มจฺฉริโน โลเก จาเคน อติโรจติ.
ยถาปิ เมโฆ ถนยํ วิชฺชุมาลี สตกฺกกุ
ถลํ นินฺนญฺจ ปูเรติ อภิวสฺสํ วสุนฺธรํ,
เอวํ ทสฺสนสมฺปนฺโน สมฺมาสมฺพุทฺธสาวโก
มจฺฉรึ อธิคณฺหาติ ปญฺจฏฺฐาเนหิ ปณฺฑิโต
อายุนา ยสสา เจว วณฺเณน จ สุเขน จ
ส เว โภคปริพฺยุพฺโห เปจฺจ สคฺเค ปโมทตีติ. ปฐมํ.

๒. จุนฺทีสุตฺตํ

[๓๒] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเป. อถ โข จุนฺที ราชกุมารี ปญฺจหิ รถสเตหิ ปญฺจหิ จ กุมารีสเตหิ ปริวุตา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา

---

[๑] ฉ.,เท. ตาราคเณ

ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข จุนฺที ราชกุมารี ภควนฺตํ เอตทโวจ

"อมฺหากํ ภนฺเต ภาตา จุนฺโท นาม ราชกุมาโร โส เอวมาห 'ยเทว โส โหติ อิตฺถี วา ปุริโส วา พุทฺธํ สรณํ คโต, ธมฺมํ สรณํ คโต, สงฺฆํ สรณํ คโต, ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต, อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต, กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต, มุสาวาทา ปฏิวิรโต, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต, โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคติญฺเญว อุปปชฺชติ, โน ทุคฺคตินฺติ. สาหํ ภนฺเต ภควนฺตํ ปุจฺฉามิ 'กถํรูเป นุ[๑] โข ภนฺเต สตฺถริ ปสนฺโน กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคติญฺเญว อุปปชฺชติ, โน ทุคฺคตี, กถํรูเป ธมฺเม ปสนฺโน กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคติญฺเญว อุปปชฺชติ, โน ทุคฺคตี, กถํรูเป สงฺเฆ ปสนฺโน กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคติญฺเญว อุปปชฺชติ, โน ทุคฺคตี, กถํรูเปสุ สีเลสุ ปริปูรการี กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคติญฺเญว อุปปชฺชติ, โน ทุคฺคตินฺติ.

"ยาวตา จุนฺทิ สตฺตา อปทา วา ทฺวิปทา วา จตุปฺปทา วา พหุปฺปทา วา รูปิโน วา อรูปิโน วา สญฺญิโน วา อสญฺญิโน วา เนวสญฺญินาสญฺญิโน วา, ตถาคโต เตสํ อคฺคมกฺขายติ อรหं สมฺมาสมฺพุทฺโธ. เย โข จุนฺทิ พุทฺเธ ปสนฺนา, อคฺเค เต ปสนฺนา, อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก โหติ.

ยาวตา จุนฺทิ ธมฺมา สงฺขตา วา อสงฺขตา วา, วิราโค เตสं อคฺคมกฺขายติ, ยทิทं มทนิมฺมทโน ปิปาสวินโย อาลยสมุคฺฆาโต วฏฺฏปจฺเฉโท ตณฺหกฺขโย[๒] วิราโค นิโรโธ นิพฺพานं. เย โข จุนฺทิ วิราเค ธมฺเม ปสนฺนา, อคฺเค เต ปสนฺนา, อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก โหติ.

---

[๑] ฉ.,เท. นุสทฺโท น ทิสฺสติ.　[๒] ฉ.,เท. ตณฺหากฺขโย

ยาวตา จุนฺทิ สงฺฆา วา คณา วา, ตถาคตสาวกสงฺโฆ เตสं อคฺคมกฺขายติ, ยทิทं จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา, เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรं ปุญฺญกฺเขตฺตं โลกสฺส. เย โข จุนฺทิ สงฺเฆ ปสนฺนา, อคฺเค เต ปสนฺนา, อคฺเค โข ปน ปสนฺนานं อคฺโค วิปาโก โหติ.

ยาวตา จุนฺทิ สีลานิ, อริยกนฺตานิ [๑] เตสं อคฺคมกฺขายนฺติ,[๒] ยทิทं อขณฺฑานิ อจฺฉิทฺทานิ อสพลานิ อกมฺมาสานิ ภุชิสฺสานิ วิญฺญุปสตฺถานิ อปรามฏฺฐานิ สมาธิสංวตฺตนิกานิ. เย โข จุนฺทิ อริยกนฺเตสุ สีเลสุ ปริปูรการิโน, อคฺเค เต ปริปูรการิโน, อคฺเค โข ปน ปริปูรการีนं อคฺโค วิปาโก โหตีติ.

"อคฺคโต เว ปสนฺนานं อคฺคं ธมฺมं วิชานตं
อคฺเค พุทฺเธ ปสนฺนานं ทกฺขิเณยฺเย อนุตฺตเร
อคฺเค ธมฺเม ปสนฺนานं วิราคูปสเม สุเข
อคฺเค สงฺเฆ ปสนฺนานं ปุญฺญกฺเขตฺเต อนุตฺตเร
อคฺคสฺมึ ทานं ททตं อคฺคं ปุญฺญं ปวฑฺฒติ
อคฺคं อายุ จ วณฺโณ จ ยโส กิตฺติ สุขं พลं
อคฺคสฺส ทาตา เมธาวี อคฺคธมฺมสมาหิโต
เทวภูโต มนุสฺโส วา อคฺคปฺปตฺโต ปโมทตีติ. ทุติยं.

๓. อุคฺคหสุตฺตं

[๓๓] เอวมฺเม สุตं:- เอกं สมยं ภควา ภทฺทิเย วิหรติ ชาติยาวเน. อถ โข อุคฺคโห เมณฺฑกคหปติ, เยน ภควา,

---

[๑] ฉ.,เท. สีลานีติ ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท. อคฺคมกฺขายติ อิ. อคฺคं อกฺขายติ

เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อุคฺคโห เมณฺฑกนตฺตา ภควนฺตํ เอตทโวจ “อธิวาเสตุ เม ภนฺเต ภควา สฺวาตนาย อตฺตจตุตฺถโต ภตฺตนฺติ. อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวน. อถ โข อุคฺคโห เมณฺฑกนตฺตา ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

อถ โข ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน อุคฺคหสฺส เมณฺฑกนตฺตุโน นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. อถ โข อุคฺคโห เมณฺฑกนตฺตา ภควนฺตํ ปณีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหตฺถา สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสิ. อถ โข อุคฺคโห เมณฺฑกนตฺตา ภควนฺตํ ภุตฺตาวึ โอนีตปตฺตปาณึ เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อุคฺคโห เมณฺฑกนตฺตา ภควนฺตํ เอตทโวจ “อิมา เม ภนฺเต กุมาริโย ปติกุลานิ คมิสฺสนฺติ, โอวทตุ ตาสํ ภนฺเต ภควา, อนุสาสตุ ตาสํ ภนฺเต ภควา, ยํ ตาสํ อสฺส ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขายาติ.

อถ โข ภควา ตา กุมาริโย เอตทโวจ “ตสฺมาติห กุมาริโย เอวํ สิกฺขิตพฺพํ ‘ยสฺส โข[๑] มาตาปิตโร ภตฺตุโน ทสฺสนฺติ อตฺถกามา หิเตสิโน อนุกมฺปกา อนุกมฺปํ อุปาทาย, ตสฺส ภวิสฺสาม ปุพฺพุฏฺฐายินิโย, ปจฺฉานิปาตินิโย กึการปฏิสฺสาวินิโย มนาปจาริโนโย ปิยวาทินิโยติ. เอวํ หิ โว กุมาริโย สิกฺขิตพฺพํ. ตสฺมาติห กุมาริโย เอวํ สิกฺขิตพฺพํ ‘เย เต ภตฺตุ ครุโน ภวิสฺสนฺติ ‘มาตาติ วา

[๑] ฉ.,เท. โว อิ. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.

'ปิตาติ วา 'สมณพฺราหฺมณาติ วา, เต สกฺกริสฺสาม ครุกริสฺสาม[๑] มาเนสฺสาม มาเนสฺสาม[๒] อพฺภาคเต จ อาสโนทเกน ปฏิปูเชสฺสามาติ. เอวํ หิ โว กุมาริโย สิกฺขิตพฺพํ.

ตสฺมาติห กุมาริโย เอวํ สิกฺขิตพฺพํ "เย เต ภตฺตุ อพฺภนฺตรา กมฺมนฺตา 'อุณฺณาติ วา 'กปฺปาสาติ วา, ตตฺถ ทกฺขา ภวิสฺสาม อนลสา ตตฺรุปายาย วีมํสาย สมนฺนาคตา อลํ กาตุํ, อลํ สංวิธาตุนฺติ. เอวํ หิ โว กุมาริโย สิกฺขิตพฺพํ.

ตสฺมาติห กุมาริโย เอวํ สิกฺขิตพฺพํ "โย โส ภตฺตุ อพฺภนฺตโร อนฺโตชโน 'ทาสาติ วา 'เปสฺสาติ วา 'กมฺมกราติ วา, เตสं กตญฺจ กตโต ชานิสฺสาม, อกตญฺจ อกตโต ชานิสฺสาม, คิลานกานญฺจ พลาพลं ชานิสฺสาม, ขาทนียं โภชนียं จสฺส ปเหสฺสาม[๓] วิภชิสฺสามาติ. เอวํ หิ โว กุมาริโย สิกฺขิตพฺพํ.

ตสฺมาติห กุมาริโย เอวํ สิกฺขิตพฺพํ "เย เต ภตฺตุ อพฺภนฺตรา ธนํ วา ธญฺญํ วา รชตํ วา ชาตรูปํ วา, ตं อารกฺเขน คุตฺติยา สมฺปาเทสฺสาม, ตตฺถ จ ภวิสฺสาม อฏฺฐตฺตี อเถนี อโสณฺฑี อวินาสิกาติ,[๔] เอวํ หิ โว กุมาริโย สิกฺขิตพฺพํ.

อิเมหิ โข กุมาริโย ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา มนาปกายิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชตีติ.

"โย นํ ภรติ สพฺพทา นิจฺจํ อาตาปี อุสฺสุโก
สพฺพกามหรัง[๕] โปสํ ภตฺตารํ นาติมญฺญติ.
น จาปิ โสตฺถิ ภตฺตารํ อิสฺสาจาเรน[๖] โรสเย,
ภตฺตุ จ ครุโน สพฺเพ ปฏิปูเชติ ปณฺฑิตา.

---

[๑] ฉ.,เท. ครุ กริสฺสามิ
[๒] ฉ.,อิ. มานิสฺสามิ
[๓] ฉ.,อิ. ปูชิสฺสาม
[๔] ฉ.,อิ. อวินาสิกาโยติ
[๕] อิ. สพฺพกามรหं
[๖] สี. อิจฺฉาวาเทน อิ. อิสฺสาวาเทน

อุฏฺฐายิกา[๑] อนลสา　　สงฺคหิตปริชฺชนา
ภตฺตุ มนาปา จรติ,　　สมฺภตํ[๒] อนุรกฺขติ.
ยา เอวํ วตฺตตี นารี　　ภตฺตุ ฉนฺทวสานุคา
มนาปา นาม เต เทวา　　ยตฺถ สา อุปปชฺชตีติ. ตติยํ

๔. สีหเสนาปติสุตฺตํ

[๓๔] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ. อถ โข สีโห เสนาปติ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข สีโห เสนาปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ "สกฺกา นุ โข ภนฺเต [๓] สนฺทิฏฺฐิกํ ทานผลํ ปญฺญาเปตุนฺติ.

"สกฺกา สีหาติ ภควา อโวจ "ทายโก สีห ทานปติ พหุโน ชนสฺส ปิโย โหติ มนาโป, ยมฺปิ สีห ทายโก ทานปติ พหุโน ชนสฺส ปิโย โหติ มนาโป; อิทมฺปิ สนฺทิฏฺฐิกํ ทานผลํ.

ปุน จปรํ สีห ทายกา ทานปตี สนฺโต สปฺปุริสา ภชนฺติ, ยมฺปิ สีห ทายกา ทานปตี สนฺโต สปฺปุริสา ภชนฺติ; อิทมฺปิ สนฺทิฏฺฐิกํ ทานผลํ.

ปุน จปรํ สีห ทายกสฺส ทานปติโน กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ, ยมฺปิ สีห ทายกสฺส ทานปติโน กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ; อิทมฺปิ สนฺทิฏฺฐิกํ ทานผลํ.

ปุน จปรํ สีห ทายโก ทานปติ ยญฺญเทว[๔] ปริสํ อุปสงฺกมติ, ยทิ ขตฺติยปริสํ, ยทิ พฺราหฺมณปริสํ, ยทิ คหปติปริสํ,

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อุฏฺฐาหิกา　　[๒] สฺยา. สมฺภตํ
[๓] ฉ.,เท. ภควา　　[๔] ฉ.,เท. ยํ ยเทว, เอวมุปริปิ.

ยทิ สมณปริสํ วิสารโท อุปสงฺกมติ อมงฺกุภูโต, ยํปิ สีห ทายโก ทานปติ ยญฺญเทว ปริสํ อุปสงฺกมติ, ยทิ ขตฺติยปริสํ, ยทิ พฺราหฺมณปริสํ, ยทิ คหปติปริสํ, ยทิ สมณปริสํ วิสารโท อุปสงฺกมติ อมงฺกุภูโต; อิทมฺปิ สนฺทิฏฺฐิกํ ทานผลํ.

ปุน จปรํ สีห ทายโก ทานปติ กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ, ยํปิ สีห ทายโก ทานปติ กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ; อิทมฺปิ สมฺปรายิกํ ทานผลนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, สีโห เสนาปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ "ยานีมานิ ภนฺเต ภควตา จตฺตาริ สนฺทิฏฺฐิกานิ ทานผลานิ อกฺขาตานิ, นาหํ เอตฺถ ภควโต สทฺธาย คจฺฉามิ, อหเมตานิ ชานามิ, อหํ ภนฺเต ทายโก ทานปติ พหุโน ชนสฺส ปิโย มนาโป, อหํ ภนฺเต ทายโก ทานปติ มํ สนฺโต สปฺปุริสา ภชนฺติ, อหํ ภนฺเต ทายโก ทานปติ มยฺหํ กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต 'สีโห เสนาปติ ทายโก การโก สงฺฆุปฏฺฐาโกติ, อหํ ภนฺเต ทายโก ทานปติ ยญฺญเทว ปริสํ อุปสงฺกมามิ, ยทิ ขตฺติยปริสํ, ยทิ พฺราหฺมณปริสํ, ยทิ คหปติปริสํ, ยทิ สมณปริสํ วิสารโท อุปสงฺกมามิ อมงฺกุภูโต. ยานีมานิ ภนฺเต ภควตา จตฺตาริ สนฺทิฏฺฐิกานิ ทานผลานิ อกฺขาตานิ. นาหํ เอตฺถ ภควโต สทฺธาย คจฺฉามิ, อหเมตานิ ชานามิ. ยญฺจ โข มํ ภนฺเต ภควา เอวมาห 'ทายโก สีห ทานปติ กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชตีติ, เอตาหํ น ชานามิ, เอตฺถ จ ปนาหํ ภควโต สทฺธาย คจฺฉามีติ.

"เอวเมตํ สีห, เอวเมตํ สีห, ทายโก สีห" ทานปติ กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชตีติ.

---

[๑] ฉ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

"ททं ปิโย โหติ ภชนฺติ นं พหู,
กิตฺตึ จ ปปฺโปติ ยสสฺส วฑฺฒติ.[๑]
อมงฺกุภูโต ปริสं วิคาหติ,
วิสารโท โหติ นโร อมจฺฉรี.

ตสฺมา หิ ทานานิ ททนฺติ ปณฺฑิตา,
วิเนยฺย มจฺเฉรมลं สุเขสิโน.
เต ทีฆรตฺตं ติทิเว ปติฏฺฐิตา,
เทวานं สหพฺยคตา รมนฺติ เต.

กตาวกาสา กตกุสลา อิโต จุตา,
สยมฺปภา อนุวิจรนฺติ นนฺทเน.[๒]
เต ตตฺถ นนฺทนฺติ รมนฺติ โมทเร,
สมปฺปิตา กามคุเณหิ ปญฺจหิ.

กตฺวาน วากฺยं อสิตสฺส ตาทิโน
กมนฺติ[๓] สพฺเพ สุคตสฺส สาวกาติ. จตุตฺถं.

๕. ทานานิสංสสุตฺตं

[๓๕] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ทาเน อานิสංสา. กตเม ปญฺจ. พหุโน ชนสฺส ปิโย โหติ มนาโป, สนฺโต สปฺปุริสา ภชนฺติ, กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ, คิหิธมฺมา อนปคโต[๔] โหติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคं โลกं อุปปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ทาเน อานิสංสาติ.

"ททมาโน ปิโย โหติ,　　สตं ธมฺมं อนุกฺกมं,
สนฺโต นं สทา ภชนฺติ　　สญฺญตา พฺรหฺมจารโย,

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ยโส จ วฑฺฒติ.
[๒] ฉ.,เท.,อิ. นนฺทนํ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. รมนฺติ สคฺเค
[๔] สี.,อิ. อนเปโต

เต ตสฺส ธมฺมํ เทเสนฺติ สพฺพทุกฺขาปนูทนํ,
ยํ โส ธมฺมํ อิธญฺญาย ปรินิพฺพาติ อนาสโวติ. ปญฺจมํ.

๖. กาลทานสุตฺตํ

[๓๖] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว กาลทานานิ. กตมานิ ปญฺจ. อาคนฺตุกสฺส ทานํ เทติ, คมิกสฺส ทานํ เทติ คิลานสฺส ทานํ เทติ, ทุพฺภิกฺเข ทานํ เทติ, ยานิ ตานิ นวสสฺสานิ นวผลานิ, ตานิ ปฐมํ สีลวนฺเตสุ ปติฏฺฐาเปติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ กาลทานานีติ.

"กาเล ททนฺติ สปฺปญฺญา วทญฺญู วีตมจฺฉรา,
กาเลน[๑] ทินฺนํ อริเยสุ อุชุภูเตสุ ตาทิสุ
วิปฺปสนฺนมนา ตสฺส วิปุลา โหติ ทกฺขิณา
เย ตตฺถ อนุโมทนฺติ เวยฺยาวจฺจํ กโรนฺติ วา
น เตน[๒] ทกฺขิณา อูนา เตปิ ปุญฺญสฺส ภาคิโน
ตสฺมา ทเท อปฺปฏิวาณจิตฺโต ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺผลํ
ปุญฺญานิ ปรโลกสฺมึ ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินนฺติ. ฉฏฺฐํ.

๗. โภชนสุตฺตํ

[๓๗] "โภชนํ ภิกฺขเว ททมาโน ทายโก ปฏิคฺคาหกานํ ปญฺจ ฐานานิ เทติ. กตมานิ ปญฺจ. อายุํ เทติ, วณฺณํ เทติ, สุขํ เทติ, พลํ เทติ, ปฏิภาณํ เทติ. อายุํ โข ปน ทตฺวา อายุสฺส ภาคี โหติ ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วา, วณฺณํ ทตฺวา วณฺณสฺส ภาคี โหติ ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วา, สุขํ ทตฺวา สุขสฺส ภาคี โหติ

---

[๑] อิ. กาเล. [๒] อิ. เตสํ

ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วา, พลํ ทตฺวา พลสฺส ภาคี โหติ ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วา, ปฏิภาณํ ทตฺวา ปฏิภาณสฺส ภาคี โหติ ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วา. โภชนํ ภิกฺขเว ททมาโน ทายโก ปฏิคฺคาหกานํ อิมานิ ปญฺจ ฐานานิ เทตีติ.

"อายุโท พลโท ธีโร　　วณฺณโท ปฏิภาณโท
สุขสฺส ทาตา เมธาวี　　สุขํ โส อธิคจฺฉติ
อายุํ ทตฺวา พลํ วณฺณํ　　สุขญฺจ ปฏิภาณโท[๑]
ทีฆายุ ยสวา โหติ　　ยตฺถ ยตฺถูปปชฺชตีติ. สตฺตมํ.

๘. สทฺธานิสํสสุตฺตํ

[๓๘] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว สทฺเธ กุลปุตฺเต อานิสํสา. กตเม ปญฺจ. เย เต ภิกฺขเว โลเก สนฺโต สปฺปุริสา, เต สทฺธญฺเญว ปจฺจมํ อนุกมฺปนฺตา อนุกมฺปนฺติ, โน ตถา อสฺสทฺธํ, สทฺธญฺเญว ปจฺจมํ อุปสงฺกมนฺตา อุปสงฺกมนฺติ, โน ตถา อสฺสทฺธํ, สทฺธสฺเสว[๒] ปจฺจมํ ปฏิคฺคณฺหนฺตา ปฏิคฺคณฺหนฺติ, โน ตถา อสฺสทฺธสฺส[๓] สทฺธสฺเสว[๓] ปจฺจมํ ธมฺมํ เทเสนฺตา เทเสนฺติ, โน ตถา อสฺสทฺธสฺส,[๔] สทฺโธ[๔] กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ สทฺเธ กุลปุตฺเต อานิสํสา.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สุภูมิยํ จตุมฺมหาปเถ[๕] มหานิโคฺรโธ สมนฺตา ปกฺขีนํ ปฏิสฺสรณํ โหติ, เอวเมว โข ภิกฺขเว สทฺโธ กุลปุตฺโต พหุโน ชนสฺส ปฏิสฺสรณํ โหติ. ภิกฺขูนํ ภิกฺขุนีนํ อุปาสกานํ อุปาสิกานนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปฏิภานกึ
[๒] ฉ.,เท. สทฺธญฺเญว
[๓-๓] ฉ.,เท. อสฺสทฺธํ สทฺธญฺเญว
[๔-๔] ฉ.,เท. อสฺสทฺธํ, สทฺโธ
[๕] ฉ. จตุมหาปเถ เท.,อิ. จาตุมฺมหาปเถ

"สาขาปตฺตผลูเปโต ขนฺธิมาว มหาทุโม,
มูลวา ผลสมฺปนฺโน ปติฏฺฐา โหติ ปกฺขินํ.
มโนรเม อายตเน เสวนฺติ นํ วิหงฺคมา,
ฉายํ ฉายตฺถิกา ยนฺติ ผลตฺถา ผลโภชิโน.
ตเถว สีลสมฺปนฺนํ สทฺธํ ปุริสปุคฺคลํ,
นิวาตวุตฺตึ อตฺถทฺธํ สุรตํ[๑] สขิลํ มุทุ,
วีตราคา วีตโทสา วีตโมหา อนาสวา,
ปุญฺญกฺเขตฺตานิ โลกสฺมึ เสวนฺติ ตาทิสํ นรํ.
เต ตสฺส ธมฺมํ เทเสนฺติ สพฺพทุกฺขาปนูทนํ
ยํ โส ธมฺมํ อิธญฺญาย ปรินิพฺพาติ อนาสโวติ. อฏฺฐมํ.

๙. ปุตฺตสุตฺตํ

[๓๙] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว ฐานานิ สมฺปสฺสนฺตา มาตาปิตโร ปุตฺตํ อิจฺฉนฺติ กุเล ชายมานํ. กตมานิ ปญฺจ. ภโต วา โน ภริสฺสติ, กิจฺจํ วา โน กริสฺสติ, กุลวํโส จิรํ ฐสฺสติ, ทายชฺชํ ปฏิปชฺชติ,[๒] อถ วา ปน เปตานํ กาลกตานํ ทกฺขิณํ อนุปฺปทสฺสติ[๓] อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ ฐานานิ สมฺปสฺสนฺตา มาตาปิตโร ปุตฺตํ อิจฺฉนฺติ กุเล ชายมานนฺติ.

"ปญฺจฏฺฐานานิ สมฺปสฺสํ ปุตฺตํ อิจฺฉนฺติ ปณฺฑิตา,
ภโต วา โน ภริสฺสติ, กิจฺจํ วา โน กริสฺสติ,
กุลวํโส จิรํ ติฏฺเฐ, ทายชฺชํ ปฏิปชฺชติ,
อถ วา ปน เปตานํ ทกฺขิณานุปฺปทสฺสติ.[๔]

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. โสรตํ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. ปฏิปชฺชิสฺสติ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. อนุปฺปทสฺสตีติ
[๔] ฉ.,เท.,อิ. ทกฺขิณานุปฺปทสฺสติ

ฐานาเนตานิ สมฺปสฺสํ　　ปุตฺตํ อิจฺฉนฺติ ปณฺฑิตา,
ตสฺมา สนฺโต สปฺปุริสา　　กตญฺญู กตเวทิโน.
ภรนฺติ มาตาปิตโร　　ปุพฺเพ กตมนุสฺสรํ,
กโรนฺติ เนสํ กิจฺจานิ　　ยถาตํ ปุพฺพการินํ.
โอวาทการี ภตโปสี　　กุลวํสํ อหาปยึ,
สทฺโธ สีเลน สมฺปนฺโน　　ปุตฺโต โหติ ปสํสิโยติ. นวมํ.

๑๐. มหาสาลปุตฺตสุตฺตํ

[๔๐] "หิมวนฺตํ ภิกฺขเว ปพฺพตราชํ นิสฺสาย มหาสาลา ปญฺจหิ วฑฺฒีหิ วฑฺฒนฺติ. กตมาหิ ปญฺจหิ. สาขาปตฺตปลาเสน วฑฺฒนฺติ, ตเจน วฑฺฒนฺติ, ปปฺปฏิกาย วฑฺฒนฺติ, เผคฺคุนา วฑฺฒนฺติ, สาเรน วฑฺฒนฺติ, หิมวนฺตํ ภิกฺขเว ปพฺพตราชํ นิสฺสาย มหาสาลา อิมาหิ ปญฺจหิ วฑฺฒีหิ วฑฺฒนฺติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว สทฺธํ กุลปตึ[๑] นิสฺสาย อนฺโตชโน ปญฺจหิ วฑฺฒีหิ วฑฺฒติ. กตมาหิ ปญฺจหิ. สทฺธาย วฑฺฒติ, สีเลน วฑฺฒติ, สุเตน วฑฺฒติ, จาเคน วฑฺฒติ, ปญฺญาย วฑฺฒติ, สทฺธํ ภิกฺขเว กุลปตึ นิสฺสาย อนฺโตชโน อิมาหิ ปญฺจหิ วฑฺฒีหิ วฑฺฒตีติ.

"ยถา หิ ปพฺพโต เสโล　　อรญฺญสฺมึ พฺรหาวเน
ตํ รุกฺขา อุปนิสฺสาย　　วฑฺฒนฺเต เต วนปฺปตี,
ตเถว สีลสมฺปนฺนํ　　สทฺธํ กุลปุตฺตํ อิธ[๒]
อุปนิสฺสาย วฑฺฒนฺติ　　ปุตฺตทารา จ พนฺธวา,

---

[๑] ฉ.,เท. กุลปุตฺตํ, เอวมุปริปิ.　　[๒] ฉ.,เท. อิมํ

อมจฺจา ญาติสงฺฆา จ เย จสฺส อนุชีวิโน
ตฺยสฺส สีลวโต สีลํ จาคํ สุจริตานิ จ,
ปสฺสมานานุกุพฺพนฺติ เย ภวนฺติ วิจกฺขณา
อิธ ธมฺมํ จริตฺวาน สคฺคํ[๑] สุคติคามินํ,
นนฺทิโน เทวโลกสฺมึ โมทนฺติ กามกามิโนติ. ทสมํ.

จตุตฺโถ สุมนวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

"สุมนา จุนฺทิ อุคฺคโห สีโห ทานานิสํสโย[๒]
กาลโภชนาสทฺธา จ ปุตฺตสาเลหิ เต ทสาติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. มคฺคํ [๒] ฉ.,เท. ทานานิสํสโก

๕. มุณฺฑราชวคฺโค

๑. อาทิยสุตฺตํ

[๔๑] [๑]เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม.[๑] อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ ภควา เอตทโวจ "ปญฺจิเม คหปติ โภคานํ อาทิยา. กตเม ปญฺจ. อิธ คหปติ อริยสาวโก อุฏฺฐานาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิตฺเตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลทฺเธหิ อตฺตานํ สุเขติ ปีเณติ สมฺมา สุขํ ปริหรติ, มาตาปิตโร สุเขติ ปีเณติ สมฺมา สุขํ ปริหรติ, ปุตฺตทารทาสกมฺมกรโปริเส สุเขติ ปีเณติ สมฺมา สุขํ ปริหรติ. อยํ ปฐโม โภคานํ อาทิโย.

ปุน จปรํ คหปติ อริยสาวโก อุฏฺฐานวิริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิตฺเตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลทฺเธหิ มิตฺตามจฺเจ สุเขติ ปีเณติ สมฺมา สุขํ ปริหรติ. อยํ ทุติโย โภคานํ อาทิโย.

ปุน จปรํ คหปติ อริยสาวโก อุฏฺฐานวิริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิตฺเตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลทฺเธหิ, ยา ตา โหนฺติ อาปทา อคฺคิโต วา อุทกโต วา ราชโต วา โจรโต วา อปฺปิยโต วา ทายาทโต, ตถารูปาสุ อาปทาสุ โภเคหิ ปริโยทาย วตฺตติ, โสตฺถึ อตฺตานํ กโรติ. อยํ ตติโย โภคานํ อาทิโย.

ปุน จปรํ คหปติ อริยสาวโก อุฏฺฐานวิริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิตฺเตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลทฺเธหิ ปญฺจ พลี[๒]

[๑-๑] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ [๒] ฉ.,เท. พลึ

กตฺตา โหติ ญาติพลึ อติถิพลึ ปุพฺพเปตพลึ ราชพลึ เทวตาพลึ. อยํ จตุตฺโถ โภคานํ อาทิโย.

ปุน จปรํ คหปติ อริยสาวโก อุฏฺฐานวิริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิตฺเตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลทฺเธหิ, เย เต สมณพฺราหฺมณา มทปฺปมาทา ปฏิวิรตา ขนฺติโสรจฺเจ นิวิฏฺฐา เอกมตฺตานํ ทเมนฺติ, เอกมตฺตานํ สเมนฺติ, เอกมตฺตานํ ปรินิพฺพาเปนฺติ, ตถารูเปสุ สมณพฺราหฺมเณสุ อุทฺธคฺคิกํ ทกฺขิณํ ปติฏฺฐาเปติ โสวคฺคิกํ สุขวิปากํ สคฺคสංวตฺตนิกํ. อยํ ปญฺจโม โภคานํ อาทิโย. อิเม โข คหปติ ปญฺจ โภคานํ อาทิยา.

ตสฺส เจ คหปติ อริยสาวกสฺส อิเม ปญฺจ โภคานํ อาทิเย อาทิยโต โภคา ปริกฺขยํ คจฺฉนฺติ, ตสฺส เอวं โหติ 'เย วต โภคานํ อาทิยา, เต จาหํ อาทิยามิ, โภคา จ เม ปริกฺขยํ คจฺฉนฺตีติ. อิติสฺส โหติ อวิปฺปฏิสาโร, ตสฺส เจ คหปติ อริยสาวกสฺส อิเม ปญฺจ โภคานํ อาทิเย อาทิยโต โภคา อภิวฑฺฒนฺติ. ตสฺส เอวं โหติ 'เย วต โภคานํ อาทิยา, เต จาหํ อาทิยามิ, โภคา จ เม อภิวฑฺฒนฺตีติ. อิติสฺส โหติ อวิปฺปฏิสาโร[๑] อุภเยเนว อวิปฺปฏิสาโรติ.

"ภุตฺตา โภคา ภตา ภจฺจา วิติณฺณา อาปทาสุ เม
อุทฺธคฺคา ทกฺขิณา ทินฺนา อโถ ปญฺจ พลี กตา
อุปฏฺฐิตา สีลวนฺโต สญฺญตา พฺรหฺมจารโย[๒]
ยทตฺถํ โภคมิจฺเฉยฺย ปณฺฑิโต ฆรมาวสं
โส เม อตฺโถ อนุปฺปตฺโต กตํ อนนุตาปิยं
เอตं อนุสฺสรं มจฺโจ อริยธมฺเม ฐิโต นโร
อิเธว นं ปสංสนฺติ เปจฺจ สคฺเค ปโมทตีติ."[๓] ปฐมं.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ. [๒] อิ. พฺรหฺมจาริโย
[๓] อิ. สคฺเค จ โมทตีติ

๒. สปฺปุริสสุตฺตํ

[๔๒] "สปฺปุริโส ภิกฺขเว กุเล ชายมาโน พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, มาตาปิตูนํ[๑] อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, ปุตฺตทารสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ; ทาสกมฺมกรโปริสสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, มิตฺตามจฺจานํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, สมณพฺราหฺมณานํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาเมโฆ สพฺพสสฺสานิ สมฺปาเทนฺโต พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, เอวเมว โข ภิกฺขเว สปฺปุริโส กุเล ชายมาโน พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, มาตาปิตูนํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, ปุตฺตทารสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, ทาสกมฺมกรโปริสสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, มิตฺตามจฺจานํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, สมณพฺราหฺมณานํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหตีติ.

"หิโต พหูนนฺ ปฏิปชฺช โภเค,
ตํ เทวตา รกฺขติ ธมฺมคุตฺตํ
พหุสฺสุตํ สีลวตูปปนฺนํ,
ธมฺเม จิตํ น วิชหาติ[๒] กิตฺติ.

ธมฺมฏฺฐํ สีลสมฺปนฺนํ　　สจฺจวาทึ หิริมนํ
เนกฺขํ ชมฺโพนทสฺเสว　　โก ตํ นินฺทิตุมรหติ,
เทวาปิ นํ ปสํสนฺติ　　พฺรหฺมุนาปิ ปสํสิโตติ. ทุติยं.

---

[๑] อิ. มาตาปิตูนนฺ.　　[๒] ฉ. วิชหติ.

๓. อิฏฺฐสุตฺตํ

[๔๓] อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ ภควา เอตทโวจ

"ปญฺจิเม คหปติ ธมฺมา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ทุลฺลภา โลกสฺมึ. กตเม ปญฺจ. อายุ คหปติ อิฏฺโฐ กนฺโต มนาโป ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, วณฺโณ อิฏฺโฐ กนฺโต มนาโป ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, สุขं อิฏฺฐํ กนฺตํ มนาปํ ทุลฺลภํ โลกสฺมึ, ยโส อิฏฺโฐ กนฺโต มนาโป ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, สคฺคา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ทุลฺลภา โลกสฺมึ. อิเม โข คหปติ ปญฺจ ธมฺมา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ทุลฺลภา โลกสฺมึ.

อิเมสํ โข คหปติ ปญฺจนฺนํ ธมฺมานํ อิฏฺฐานํ กนฺตานํ มนาปานํ ทุลฺลภานํ โลกสฺมึ น อายาจนเหตุ วา น[๑] ปตฺถนเหตุ[๒] วา ปฏิลาภํ วทามิ. อิเมสญฺเจ[๓] คหปติ ปญฺจนฺนํ ธมฺมานํ อิฏฺฐานํ กนฺตานํ มนาปานํ ทุลฺลภานํ โลกสฺมึ อายาจนเหตุ วา ปตฺถนเหตุ วา ปฏิลาโภ อภวิสฺส, โก อิธ เกน หาเยถ.

น โข คหปติ อรหติ อริยสาวโก อายุกาโม อายุ อายาจิตุ วา อภินนฺทิตุ วา อายุสฺส วาปิ เหตุ,[๔] อายุกาเมน คหปติ อริยสาวเกน อายุสංวตฺตนิกา ปฏิปทา ปฏิปชฺชิตพฺพา, อายุสංวตฺตนิกา หิสฺส ปฏิปทา ปฏิปนฺนา อายุปฏิลาภาย สංวตฺตติ, โส ลาภี โหติ อายุสฺส ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วา.

---

[๑] ฉ.,เท. นสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. ปตฺถนาเหตุ, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท. อิเมสं โข [๔] อิ. เหตุ, เอวมุปริปิ.

น โข คหปติ อรหติ อริยสาวโก วณฺณกาโม วณฺณํ อายาจิตุํ วา อภินฺหิตุํ วา วณฺณสฺส วาปิ เหตุ, วณฺณกาเมน คหปติ อริยสาวเกน วณฺณสํวตฺตนิกา ปฏิปทา ปฏิปชฺชิตพฺพา, วณฺณสํวตฺตนิกา หิสฺส ปฏิปทา ปฏิปนฺนา วณฺณปฏิลาภาย สํวตฺตติ, โส ลาภี โหติ วณฺณสฺส ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วา.

น โข คหปติ อรหติ อริยสาวโก สุขกาโม สุขํ อายาจิตุํ วา อภินฺหิตุํ วา สุขสฺส วาปิ เหตุ, สุขกาเมน คหปติ อริยสาวเกน สุขสํวตฺตนิกา ปฏิปทา ปฏิปชฺชิตพฺพา, สุขสํวตฺตนิกา หิสฺส ปฏิปทา ปฏิปนฺนา สุขปฏิลาภาย สํวตฺตติ, โส ลาภี โหติ สุขสฺส ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วา.

น โข คหปติ อรหติ อริยสาวโก ยสกาโม ยสํ อายาจิตุํ วา อภินฺหิตุํ วา ยสสฺส วาปิ เหตุ, ยสกาเมน คหปติ อริยสาวเกน ยสสํวตฺตนิกา ปฏิปทา ปฏิปชฺชิตพฺพา ยสสํวตฺตนิกา หิสฺส ปฏิปทา ปฏิปนฺนา ยสปฏิลาภาย สํวตฺตติ, โส ลาภี โหติ ยสสฺส ทิพฺพสฺส วา มานุสสฺส วา.

น โข คหปติ อรหติ อริยสาวโก สคฺคกาโม สคฺคํ อายาจิตุํ วา อภินฺหิตุํ วา สคฺคานํ วาปิ เหตุ, สคฺคกาเมน คหปติ อริยสาวเกน สคฺคสํวตฺตนิกา ปฏิปทา ปฏิปชฺชิตพฺพา, สคฺคสํวตฺตนิกา หิสฺส ปฏิปทา ปฏิปนฺนา สคฺคปฏิลาภาย สํวตฺตติ, โส ลาภี โหติ สคฺคานนฺติ.

"อายุ๎ วณฺณ๎ ยสๆ กิตฺตึ　　สคฺคๆ อุจฺจากุลีนตๆ
รติโย ปตฺถยาเนน　　อุพฺพารา อปราปรา
อปฺปมาทๆ ปสๆสนฺติ　　ปุญฺญกิริยาสุ ปณฺฑิตา
อปฺปมตฺโต อุโภ อตฺเถ　　อธิคฺคณฺหาติ ปณฺฑิโต

ทิฏฺเฐ ธมฺเม จ โย อตฺโถ โย จตฺโถ สมฺปรายิโก
อตฺถาภิสมยา ธีโร 'ปณฺฑิโตติ ปวุจฺจตีติ. ตติยํ.

๔. มนาปทายีสุตฺตํ

[๔๔] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ. อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน อุคฺคสฺส คหปติโน เวสาลิกสฺส นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. อถ โข อุคฺโค คหปติ เวสาลิโก, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อุคฺโค คหปติ เวสาลิโก ภควนฺตํ เอตทโวจ

"สมฺมุขา เมตํ ภนฺเต ภควโต สุตํ สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ 'มนาปทายี ลภเต มนาปนฺติ. มนาปี เม ภนฺเต สาลปุปฺผกา ขาทนียา, ตํ เม ภควา ปฏิคฺคณฺหาตุ อนุกมฺปี อุปาทายาติ. ปฏิคฺคเหสิ ภควา อนุกมฺปี อุปาทาย.

"สมฺมุขา เมตํ ภนฺเต ภควโต สุตํ สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ 'มนาปทายี ลภเต มนาปนฺติ. มนาปี เม ภนฺเต สมฺปนฺนวรสูกรมํสา[๑] ตํ เม ภควา ปฏิคฺคณฺหาตุ อนุกมฺปี อุปาทายาติ. ปฏิคฺคเหสิ ภควา อนุกมฺปี อุปาทาย.

"สมฺมุขา เมตํ ภนฺเต ภควโต สุตํ สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ 'มนาปทายี ลภเต มนาปนฺติ. มนาปี เม ภนฺเต นิพฺพตฺตเตลกา นาลิยสากา[๒] ตํ เม ภควา ปฏิคฺคณฺหาตุ อนุกมฺปี อุปาทายาติ. ปฏิคฺคเหสิ ภควา อนุกมฺปี อุปาทาย.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สมฺปนฺนโกลกา สูกรมํสา [๒] อิ. นิพฺพตฺตเตลกา นาลิยาสากา

"สมฺมุขา เมตํ ภนฺเต ภควโต สุตํ สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ 'มนาปทายี ลภเต มนาปนฺติ. มนาโป เม ภนฺเต สาลีนํ โอทโน วิคตกาฬโก[๑] อเนกสูโป อเนกพฺยญฺชโน, ตํ เม ภควา ปฏิคฺคณฺหาตุ อนุกมฺปํ อุปาทายาติ. ปฏิคฺคเหสิ ภควา อนุกมฺปํ อุปาทาย.

"สมฺมุขา เมตํ ภนฺเต ภควโต สุตํ สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ 'มนาปทายี ลภเต มนาปนฺติ. มนาปานิ เม ภนฺเต กาสิกานิ วตฺถานิ, ตานิ เม ภควา ปฏิคฺคณฺหาตุ อนุกมฺปํ อุปาทายาติ. ปฏิคฺคเหสิ ภควา อนุกมฺปํ อุปาทาย.

"สมฺมุขา เมตํ ภนฺเต ภควโต สุตํ สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ 'มนาปทายี ลภเต มนาปนฺติ. มนาโป เม ภนฺเต ปลลงฺโก โคณกตฺถโต ปฏิกตฺถโต[๒] ปฏิลิกตฺถโต กทลิมิคปวรปจฺจตฺถรโณ สอุตฺตรจฺฉโท อุภโตโลหิตกูปธาโน, อปิจ ภนฺเต มยเมตํ[๓] ชานาม, 'เนตํ ภควโต กปฺปตีติ. อิทํ เม ภนฺเต จนฺทนผลกํ อคฺฆติ อธิกสตสหสฺสํ, ตํ เม ภควา ปฏิคฺคณฺหาตุ อนุกมฺปํ อุปาทายาติ. ปฏิคฺคเหสิ ภควา อนุกมฺปํ อุปาทาย.

อถ โข ภควา อุคฺคหปตึ เวสาลิกํ อิมินา อนุโมทนียเยน อนุโมทิ

"มนาปทายี ลภเต มนาปํ,
โย อุชุภูเตสุ ททาติ ฉนฺทสา
อจฺฉาทนํ สยนถนฺนปานํ
นานปฺปการานิ จ ปจฺจยานิ,

---

[๑] ฉ.,เท. วิจิตกาฬโก　　[๒] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] ฉ.,เท.,อิ. มยมฺเปตํ

จตฺตญฺจ มุตฺตญฺจ อนุคฺคหีตํ,
เขตฺตูปเม อรหนฺเต วิทิตฺวา
โส ทุจฺจชํ สปฺปุริโส จชิตฺวา
มนาปทายี ลภเต มนาปนฺติ.

อถ โข ภควา อุคฺคหปตึ เวสาลิกํ อิมินา อนุโมทนีเยน อนุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ.

อถ โข อุคฺคโห คหปติ เวสาลิโก อปเรน สมเยน กาลมกาสิ, กาลกโต จ อุคฺคโห คหปติ เวสาลิโก อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปชฺชิ. เตน โข ปน สมเยน ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถ โข อุคฺคโห เทวปุตฺโต อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปํ เชตวนํ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตํ โข อุคฺคหं เทวปุตฺตํ ภควา เอตทโวจ "กจฺจิ เต อุคฺคห ยถาธิปฺปาโยติ. "ตคฺฆ เม ภควา ยถาธิปฺปาโยติ. อถ โข ภควา อุคฺคหं เทวปุตฺตํ คาถาหิ อชฺฌภาสิ

"มนาปทายี ลภเต มนาปํ,
อคฺคสฺส ทาตา ลภเต ปุนคฺคหํ,
วรสฺส ทาตา วรลาภี จ โหติ
เสฏฺฐนฺทโท เสฏฺฐมุเปติ ฐานํ.

[๑] อคฺคทายี วรทายี เสฏฺฐทายี จ โย นโร
ทีฆายุ ยสวา โหติ ยตฺถ ยตฺถูปปชฺชตีติ. จตุตฺถํ.

---

๑ ฉ.,เท. โย

๕. ปุญฺญาภิสนฺทสุตฺตํ

[๔๔] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ปุญฺญาภิสนฺทา กุสลาภิสนฺทา สุขสฺสาหารา โสวคฺคิกา สุขวิปากา สคฺคสංวตฺตนิกา อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สංวตฺตนฺติ.

กตเม ปญฺจ. ยสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุ จีวรं ปริภุญฺชมาโน อปฺปมาณं เจโตสมาธึ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, อปฺปมาโณ ตสฺส ปุญฺญาภิสนฺโท กุสลาภิสนฺโท สุขสฺสาหาโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สคฺคสංวตฺตนิโก อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สංวตฺตติ.

ยสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปิณฺฑปาตं ปริภุญฺชมาโน ฯเปฯ ยสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิหารं ปริภุญฺชมาโน ฯเปฯ ยสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุ มญฺจปีठं ปริภุญฺชมาโน ฯเปฯ ยสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารं ปริภุญฺชมาโน อปฺปมาณं เจโตสมาธึ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, อปฺปมาโณ ตสฺส ปุญฺญาภิสนฺโท กุสลาภิสนฺโท สุขสฺสาหาโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สคฺคสංวตฺตนิโก อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สංวตฺตติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ปุญฺญาภิสนฺทา กุสลาภิสนฺทา สุขสฺสาหารา โสวคฺคิกา สุขวิปากา สคฺคสංวตฺตนิกา อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สංวตฺตนฺติ.

อิเมหิ จ ปน ภิกฺขเว ปญฺจหิ ปุญฺญาภิสนฺเทหิ กุสลาภิสนฺเทหิ สมนฺนาคตสฺส อริยสาวกสฺส น สุกรं ปุญฺญสฺส ปมาณं คเหตุं 'เอตฺตโก ปุญฺญาภิสนฺโท กุสลาภิสนฺโท สุขสฺสาหาโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สคฺคสංวตฺตนิโก อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สංวตฺตตีติ. อถ โข 'อสงฺเขยฺโย อปฺปเมยฺโย มหาปุญฺญกฺขนฺโธเตฺวว สงฺขं คจฺฉติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท น สุกรํ อุทกสฺส ปมาณํ คเหตุํ 'เอตฺตกานิ อุทกาพฺหกานีติ วา[๑] 'เอตฺตกานิ อุทกาพฺหกสตานีติ วา 'เอตฺตกานิ อุทกาพฺหกสหสฺสานีติ วา 'เอตฺตกานิ อุทกาพฺหกสตสหสฺสานีติ วา. อถ โข 'อสงฺเขยฺโย อปฺปเมยฺโย มหาอุทกกฺขนฺโธเตฺวว สงฺขฺยं คจฺฉติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อิเมหิ ปญฺจหิ ปุญฺญาภิสนฺเทหิ กุสลาภิสนฺเทหิ สมนฺนาคตสฺส อริยสาวกสฺส น สุกรํ ปุญฺญสฺส ปมาณํ คเหตุํ 'เอตฺตโก ปุญฺญาภิสนฺโท กุสลาภิสนฺโท สุขสฺสาหาโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สํวตฺตตีติ. อถ โข 'อสงฺเขยฺโย อปฺปเมยฺโย มหาปุญฺญกฺขนฺโธเตฺวว สงฺขฺยं คจฺฉตีติ.

"มโหทธึ อปริมิตํ มหาสรํ
พหุเภรวํ รตนคณานมาลยํ,
นชฺโช ยถา มจฺฉคณสงฺฆเสวิตา[๒]
ปุถู สวนฺตี[๓] อุปยนฺติ สาครํ.
เอวํ นรํ อนฺนทปานวตฺถทา
เสยฺยานิสชฺชตฺถรณสฺส ทายกํ,
ปุญฺญสฺส ธารา อุปยนฺติ ปณฺฑิตํ
นชฺโช ยถา วาริวหาว สาครนฺติ. ปญฺจมํ.

๖. สมฺปทาสุตฺตํ

[๔๖] "ปญฺจิมา ภิกฺขเว สมฺปทา. กตมา ปญฺจ. สทฺธาสมฺปทา สีลสมฺปทา สุตสมฺปทา จาคสมฺปทา ปญฺญาสมฺปทา. อิมา โข ภิกฺขเว ปญฺจ สมฺปทาติ. ฉฏฺฐํ.

---

[๑] อิ. อุทกาพฺหานิ [๒] ฉ.,เท. นรคณสงฺฆเสวิตา
[๓] อิ. สวนฺติ

๗. ธนสุตฺตํ

[๔๗] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว ธนานิ. กตมานิ ปญฺจ. สทฺธาธนํ สีลธนํ สุตธนํ จาคธนํ ปญฺญาธนํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว สทฺธาธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก สทฺโธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ 'อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สทฺธาธนํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว สีลธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ ฯเปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สีลธนํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว สุตธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก พหุสฺสุโต โหติ ฯเปฯ ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา.[๑] อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สุตธนํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว จาคธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก วิคตมลมจฺเฉเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวสติ มุตฺตจาโค ปยตปาณิ[๒] โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค ทานสංวิภาครโต. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว จาคธนํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ปญฺญาธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก ปญฺญวา โหติ, อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปญฺญาธนํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธนานีติ.

"ยสฺส สทฺธา ตถาคเต　　อจลา สุปติฏฺฐิตา
สีลญฺจ ยสฺส กลฺยาณํ　　อริยกนฺตํ ปสංสิตํ.
สงฺเฆ ปสาโท ยสฺสตฺถิ　　อุชุ ภูตญฺจ ทสฺสนํ
'อทลิทฺโทติ ตं อาหุ　　อโมฆं ตสฺส ชีวิตं.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สุปฺปฏิวิทฺโธ　　[๒] ฉ.,เท. ปยตปาณิ, อิ. ปยตปาณี

ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ
อนุยุญฺเชถ เมธาวี สรํ พุทฺธานสาสนนฺติ. สตฺตมํ.

๘. อลพฺภนียฐานสุตฺตํ

[๔๘] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อลพฺภนียานิ ฐานานิ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมึ. กตมานิ ปญฺจ. 'ชราธมฺมํ มา ชีรีติ อลพฺภนียํ ฐานํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมึ. 'พฺยาธิธมฺมํ มา พฺยาธิยีติ ฯเปฯ 'มรณธมฺมํ มา มิยฺยีติ ฯเปฯ 'ขยธมฺมํ มา ขิยีติ ฯเปฯ 'นสฺสนธมฺมํ มา นสฺสีติ อลพฺภนียํ ฐานํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมึ.

อสฺสุตวโต ภิกฺขเว ปุถุชฺชนสฺส ชราธมฺมํ ชีรติ, โส ชราธมฺเม ชิณฺเณ น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ "น โข มยฺเหเวกสฺส ชราธมฺมํ ชีรติ, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ สพฺเพสํ สตฺตานํ ชราธมฺมํ ชีรติ. อหญฺเจว โข ปน ชราธมฺเม ชิณฺเณ, โสเจยฺยํ กิลเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ, อุรตฺตาฬึ[๑] กนฺเทยฺยํ สมฺโมหํ อาปชฺเชยฺยํ, ภตฺตมฺปิ เม นจฺฉาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพณฺณิยํ โอกฺกเมยฺย, กมฺมนฺตาปิ นปฺปวตฺเตยฺยุ, อมิตฺตาปิ อตฺตมนา อสฺสุ มิตฺตาปิ ทุมฺมนา อสฺสูติ. โส ชราธมฺเม ชิณฺเณ โสจติ กิลมติ ปริเทวติ, อุรตฺตาฬึ กนฺทติ, สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน วิทฺโธ สวิเสน โสกสลฺเลน อตฺตานญฺเญว ปริตาเปติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อสฺสุตวโต ปุถุชฺชนสฺส พฺยาธิธมฺมํ พฺยาธิยติ ฯเปฯ มรณธมฺมํ มิยฺยติ ฯเปฯ ขยธมฺมํ ขียติ ฯเปฯ

---

[๑] สฺยา. อุรตฺตาฬึ, เอวมุปริปิ.

นสฺสนธมฺมํ นสฺสติ, โส นสฺสนธมฺเม นฏฺเฐ น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ “น โข มยฺเหเวกสฺส นสฺสนธมฺมํ นสฺสติ, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ, สพฺเพสํ สตฺตานํ นสฺสนธมฺมํ นสฺสติ. อหญฺเจว โข ปน นสฺสนธมฺเม นฏฺเฐ, โสเจยฺยํ กิลเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ, อุรตฺตาฬึ กนฺเทยฺยํ, สมฺโมหํ อาปชฺเชยฺยํ, ภตฺตมฺปิ เม นจฺฉาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพณฺณิยํ โอกฺกเมยฺย, กมฺมนฺตาปิ นปฺปวตฺเตยฺยุ, อมิตฺตาปิ อตฺตมนา อสฺสุ, มิตฺตาปิ ทุมฺมนา อสฺสูติ. โส นสฺสนธมฺเม นฏฺเฐ, โสจติ กิลมติ ปริเทวติ อุรตฺตาฬึ กนฺทติ, สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ‘อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน วิทฺโธ สวิเสน โสกสลฺเลน อตฺตานญฺเญว ปริตาเปติ.

สุตวโต จ โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส ชราธมฺมํ ชีรติ, โส ชราธมฺเม ชิณฺเณ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ ‘น โข มยฺเหเวกสฺส ชราธมฺมํ ชีรติ, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ, สพฺเพสํ สตฺตานํ ชราธมฺมํ ชีรติ. อหญฺเจว โข ปน ชราธมฺเม ชิณฺเณ โสเจยฺยํ กิลเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ, อุรตฺตาฬึ กนฺเทยฺยํ, สมฺโมหํ อาปชฺเชยฺยํ, ภตฺตมฺปิ เม นจฺฉาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพณฺณิยํ โอกฺกเมยฺย, กมฺมนฺตาปิ นปฺปวตฺเตยฺยุ, อมิตฺตาปิ อตฺตมนา อสฺสุ, มิตฺตาปิ ทุมฺมนา อสฺสูติ. โส ชราธมฺเม ชิณฺเณ น โสจติ น กิลมติ น ปริเทวติ, น อุรตฺตาฬึ กนฺทติ, น สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก อพฺพุหิ สวิสํ โสกสลฺลํ, เยน วิทฺโธ อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน อตฺตานญฺเญว ปริตาเปติ. อโสโก วิสลฺโล อริยสาวโก อตฺตานญฺเญว ปรินิพฺพาเปติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว สุตวโต อริยสาวกสฺส พฺยาธิธมฺมํ พฺยาธิยติ[๑] ฯเปฯ มรณธมฺมํ มิยฺยติ ฯเปฯ ขยธมฺมํ ขียติ ฯเปฯ นสฺสนธมฺมํ นสฺสติ, โส นสฺสนธมฺเม นฏฺเจ, อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'น โข มยฺเหวเกสฺส นสฺสนธมฺมํ นสฺสติ, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ, สพฺเพสํ สตฺตานํ นสฺสนธมฺมํ นสฺสติ. อหญฺเจว โข ปน นสฺสนธมฺเม นฏฺเจ, โสเจยฺยํ กิลเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ, อุรตฺตาฬึ กนฺเทยฺยํ, สมฺโมหํ อาปชฺเชยฺยํ, ภตฺตมฺปิ เม นจฺฉาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพณฺณิยํ โอกฺกเมยฺย, กมฺมนฺตาปิ นปฺปวตฺเตยฺยุ, อมิตฺตาปิ อตฺตมนา อสฺสุ, มิตฺตาปิ ทุมฺมนา อสฺสูติ. โส นสฺสนธมฺเม นฏฺเจ, น โสจติ น กิลมติ น ปริเทวติ, น อุรตฺตาฬึ กนฺทติ, น สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก อพฺพุหิ สวิสํ โสกสลฺลํ, เยน วิทฺโธ อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน อตฺตานญฺเญว ปริตาเปติ. อโสโก วิสลฺโล อริยสาวโก อตฺตานญฺเญว ปรินิพฺพาเปติ.

อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ อลพฺภนียานิ ฐานานิ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมินฺติ.

"น โสจนาย น[๒] ปริเทวนาย
อตฺโถ อิธ ลพฺภติ[๓] อปิ อปฺปโกปิ,
โสจนฺตเมนํ ทุกฺขิตํ วิทิตฺวา
ปจฺจตฺถิกา อตฺตมนา ภวนฺติ.
ยโต จ โข ปณฺฑิโต อาปทาสุ
น เวธตี อตฺถวินิจฺฉยญฺญู

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. พฺยาธียติ
[๒] ฉ.,เท. นสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๓] ฉ.,เท.,อิ. อตฺโถปิ ลพฺภา

ปจฺจตฺถิกาสฺส ทุกฺขิตา ภวนฺติ
ทิสฺวา มุขํ อวิการํ ปุราณํ
ชปฺเปน มนฺเตน สุภาสิเตน
อนุปฺปทาเนน ปเวณิยา วา,
ยถา ยถา ยตฺถ ลเภถ อตฺถํ
ตถา ตถา ตตฺถ ปรกฺกเมยฺย.
สเจ ปชาเนยฺย อลพฺภเนยฺโย
มยา วา[๑] อญฺเญน วา เอส อตฺโถ,
อโสจมาโน อธิวาสเยยฺย
กมฺมํ ทพฺพํ กินฺติ กโรมิทานีติ. อฏฺฐมํ.

๙. โกสลสุตฺตํ

[๔๙] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถ โข ราชา ปเสนทิ โกสโล, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา. เอกมนฺตํ นิสีทิ.

เตน โข ปน สมเยน มลฺลิกา เทวี กาลกตา โหติ. อถ โข อญฺญตโร ปุริโส, เยน ราชา ปเสนทิ โกสโล, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา รญฺโญ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส อุปกณฺณเก อาโรเจสิ "มลฺลิกา เทว[๒] เทวี กาลกตาติ. เอวํ วุตฺเต, ราชา ปเสนทิ โกสโล ทุกฺขี ทุมฺมโน ปตฺตกฺขนฺโธ อโธมุโข ปชฺฌายนฺโต อปฺปฏิภาโณ นิสีทิ.

---

[๑] ฉ.,เท. มยาว, เอวมุปริปิ.　　[๒] ฉ.,เท. เทวี เทว

อถ โข ภควา ราชานํ ปเสนทึ โกสลํ ทุกฺขึ ทุมฺมนํ ปตฺตกฺขนฺธํ อโธมุขํ ปชฺฌายนฺตํ อปฺปฏิภาณํ วิทิตฺวา ราชานํ ปเสนทึ โกสลํ เอตทโวจ "ปญฺจิมานิ มหาราช อลพฺภนียานิ ฐานานิ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมึ. กตมานิ ปญฺจ. "ชราธมฺมํ มา ชีรีติ อลพฺภนียํ ฐานํ ฯเปฯ น โสจนาย น ปริเทวนาย ฯเปฯ กมฺมํ ทพฺหํ กินฺติ กโรมิทานีติ. นวมํ.

๑๐. นารทสุตฺตํ

[๕๐] เอกํ สมยํ อายสฺมา นารโท ปาตลิปุตฺเต วิหรติ กุกฺกุฏาราเม. เตน โข ปน สมเยน มุณฺฑสฺส รญฺโญ ภทฺทา เทวี กาลกตา โหติ ปิยา มนาปา. โส ภทฺทาย เทวิยา กาลกตาย ปิยาย มนาปาย เนว นฺหายติ, น วิลิมฺปติ, น ภตฺตํ ภุญฺชติ, น กมฺมนฺตํ ปโยเชติ, รตฺตินฺทิวํ ภทฺทาย เทวิยา สรีเร อชฺโฌมุจฺฉิโต. อถ โข มุณฺโฑ ราชา ปิยกํ โสการกฺขํ[๑] อามนฺเตสิ "เตนหิ สมฺม ปิยก ภทฺทาย เทวิยา สรีรํ อยสาย[๒] เตลโทณิยา ปกฺขิปิตฺวา อญฺญิสฺสา อยสาย โทณิยา ปฏิกุชฺชถ, ยถา มยํ ภทฺทาย เทวิยา สรีรํ จิรตรํ ปสฺเสยฺยามาติ. "เอวํ เทวาติ โข ปิยโก โสการกฺโข มุณฺฑสฺส รญฺโญ ปฏิสฺสุตฺวา ภทฺทาย เทวิยา สรีรํ อยสาย เตลโทณิยา ปกฺขิปิตฺวา อญฺญิสฺสา อยสาย โทณิยา ปฏิกุชฺชิ.

อถ โข ปิยกสฺส โสการกฺขสฺส เอตทโหสิ "อิมสฺส โข มุณฺฑสฺส รญฺโญ ภทฺทา เทวี กาลกตา ปิยา มนาปา, โส ภทฺทาย เทวิยา กาลกตาย ปิยาย มนาปาย เนว นฺหายติ, น วิลิมฺปติ, น ภตฺตํ ภุญฺชติ, น กมฺมนฺตํ ปโยเชติ, รตฺตินฺทิวํ ภทฺทาย เทวิยา

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. โกสารกฺขํ [๒] ฉ.,เท.,อิ. อายสาย

สรีเร อชฺโฌมุญฺจิโต. กึ[๑] นุ โข มุณฺโฑ ราชา สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา ปยิรุปาเสยฺย, ยสฺส ธมฺมํ สุตฺวา โสกสลฺลํ ปชเหยฺยาติ.

อถ โข ปิยกสฺส โสการกฺขสฺส เอตทโหสิ "อยํ โข อายสฺมา นารโท ปาตลิปุตฺเต วิหรติ กุกฺกุฏาราเม. ตํ โข ปนายสฺมนฺตํ นารทํ เอวํ กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต 'ปณฺฑิโต พฺยตฺโต[๒] เมธาวี พหุสฺสุโต จิตฺตกถี กลฺยาณปฏิภาโณ วุฑฺโฒ เจว อรหา จ; ยนฺนูน มุณฺโฑ ราชา อายสฺมนฺตํ นารทํ ปยิรุปาเสยฺย, อปฺเปว นาม มุณฺโฑ ราชา อายสฺมโต นารทสฺส ธมฺมํ สุตฺวา โสกสลฺลํ ปชเหยฺยาติ.

อถ โข ปิยโก โสการกฺโข, เยน มุณฺโฑ ราชา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มุณฺฑํ ราชานํ เอตทโวจ "อยํ โข เทว อายสฺมา นารโท ปาตลิปุตฺเต วิหรติ กุกฺกุฏาราเม. ตํ โข ปนายสฺมนฺตํ นารทํ เอวํ กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต 'ปณฺฑิโต พฺยตฺโต เมธาวี พหุสฺสุโต จิตฺตกถี กลฺยาณปฏิภาโณ วุฑฺโฒ เจว อรหา จ; ยทิ ปน เทโว อายสฺมนฺตํ นารทํ ปยิรุปาเสยฺย, อปฺเปว นาม เทโว อายสฺมโต นารทสฺส ธมฺมํ สุตฺวา โสกสลฺลํ ปชเหยฺยาติ.

"เตนหิ สมฺม ปิยก อายสฺมนฺตํ นารทํ ปฏิเวเทหิ 'กถญฺหิ นาม มาทิโส สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา วิชิเต วสนฺตํ ปุพฺเพ อปฺปฏิสํวิทิตํ[๓] อุปสงฺกมิตพฺพํ มญฺเญยฺยาติ. "เอวํ เทวาติ โข ปิยโก โสการกฺโข มุณฺฑสฺส รญฺโญ ปฏิสฺสุตฺวา, เยนายสฺมา นารโท, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ นารทํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ปิยโก โสการกฺโข อายสฺมนฺตํ นารทํ เอตทโวจ

---

[๑] อิ. กึ
[๒] ฉ.,เท. วิยตฺโต อิ. วฺยตฺโต
[๓] ฉ.,เท.,อิ. อปฺปฏิสํวิทิโต

"อิมสฺส ภนฺเต มุณฺฑสฺส รญฺโญ ภทฺทา เทวี กาลกตา ปิยา มนาปา, โส ภทฺทาย เทวิยา กาลกตาย ปิยาย มนาปาย เนว นฺหายติ, น วิลิมฺปติ, น ภตฺตํ ภุญฺชติ, น กมฺมนฺตํ ปโยเชติ, รตฺตินฺทิวํ ภทฺทาย เทวิยา สรีเร อชฺโฌมุญฺจิโต. สาธุ ภนฺเต อายสฺมา นารโท มุณฺฑสฺส รญฺโญ ตถา ธมฺมํ เทเสตุ, ยถา มุณฺโฑ ราชา อายสฺมโต นารทสฺส ธมฺมํ สุตฺวา โสกสลฺลํ ปชเหยฺยาติ. "ยสฺสทานิ ปิยก มุณฺโฑ ราชา กาลํ มญฺญตีติ.

อถ โข ปิยโก โสการกฺโข อุฏฺฐายาสนา อายสฺมนฺตํ นารทํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา, เยน มุณฺโฑ ราชา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มุณฺฑํ ราชานํ เอตทโวจ "กตาวกาโส โข เทว อายสฺมตา นารเทน, ยสฺสทานิ เทโว กาลํ มญฺญตีติ. "เตนหิ สมฺม ปิยก ภทฺรานิ[๑] ภทฺรานิ ยานานิ โยชาเปหีติ. "เอวํ เทวาติ โข ปิยโก โสการกฺโข มุณฺฑสฺส รญฺโญ ปฏิสฺสุตฺวา ภทฺรานิ ภทฺรานิ ยานานิ โยชาเปตฺวา มุณฺฑํ ราชานํ เอตทโวจ "ยุตฺตานิ โข เต เทว ภทฺรานิ ภทฺรานิ ยานานิ, ยสฺสทานิ เทโว กาลํ มญฺญตีติ.

อถ โข มุณฺโฑ ราชา ภทฺรานิ[๒] ภทฺรานิ ยานานิ[๓] อภิรูหิตฺวา ภทเทหิ ภทฺเทหิ ยาเนหิ, เยน กุกฺกุฏาราโม, เตน ปายาสิ มหจฺจราชานุภาเวน อายสฺมนฺตํ นารทํ ทสฺสนาย. ยาวติกา ยานสฺส ภูมิ, ยาเนน คนฺตฺวา ยานา ปจฺโจโรหิตฺวา ปตฺติโกว อารามํ ปาวิสิ. อถ โข มุณฺโฑ ราชา, เยน อายสฺมา นารโท, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ นารทํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข มุณฺฑํ ราชานํ อายสฺมา นารโท เอตทโวจ

---

[๑] อิ. ภทฺทานิ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ. ภทฺรํ ยานํ อิ. ภทฺทํ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ยานํ

"ปญฺจิมานิ มหาราช อลพฺภนียานิ ฐานานิ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมึ. กตมานิ ปญฺจ. 'ชราธมฺมํ มา ชีรีติ อลพฺภนียํ ฐานํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมึ. 'พฺยาธิธมฺมํ มา พฺยาธิยีติ ฯเปฯ 'มรณธมฺมํ มา มิยฺยีติ ฯเปฯ 'ขยธมฺมํ มา ขียีติ ฯเปฯ 'นสฺสนธมฺมํ มา นสฺสีติ อลพฺภนียํ ฐานํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมึ.

อสฺสุตวโต มหาราช ปุถุชฺชนสฺส ชราธมฺมํ ชีรติ, โส ชราธมฺเม ชิณฺเณ, น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'น โข มยฺเหวเกสฺส ชราธมฺมํ ชีรติ, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ, สพฺเพสํ สตฺตานํ ชราธมฺมํ ชีรติ. อหญฺเจว โข ปน ชราธมฺเม ชิณฺเณ, โสเจยฺยํ กิลเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ, อุรตฺตาฬึ กนฺเทยฺยํ, สมฺโมหํ อาปชฺเชยฺยํ, ภตฺตมฺปิ เม นจฺฉาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพณฺณิยํ โอกฺกเมยฺย, กมฺมนฺตาปิ นปฺปวตฺเตยฺยุ, อมิตฺตาปิ อตฺตมนา อสฺสุ, มิตฺตาปิ ทุมฺมนา อสฺสูติ. โส ชราธมฺเม ชิณฺเณ, โสจติ กิลมติ ปริเทวติ, อุรตฺตาฬึ กนฺทติ, สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ มหาราช อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน วิทฺโธ สวิเสน โสกสลฺเลน อตฺตานญฺเญว ปริตาเปติ.

ปุน จปรํ มหาราช อสฺสุตวโต ปุถุชฺชนสฺส พฺยาธิธมฺมํ พฺยาธียติ ฯเปฯ มรณธมฺมํ มิยฺยติ ฯเปฯ ขยธมฺมํ ขียติ ฯเปฯ นสฺสนธมฺมํ นสฺสติ, โส นสฺสนธมฺเม นฏฺเฐ, น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'น โข มยฺเหวเกสฺส นสฺสนธมฺมํ นสฺสติ, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ, สพฺเพสํ สตฺตานํ นสฺสนธมฺมํ

นสฺสติ. อหญฺเจว โข ปน นสฺสนธมฺเม นฏฺเฐ, โสเจยฺยํ กิลเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ, อุรตฺตาฬึ กนฺเทยฺยํ, สมฺโมหํ อาปชฺเชยฺยํ, ภตฺตมฺปิ เม นจฺฉาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพณฺณิยํ โอกฺกเมยฺย, กมฺมนฺตาปิ นปฺปวตฺเตยฺยุ, อมิตฺตาปิ อตฺตมนา อสฺสุ, มิตฺตาปิ ทุมฺมนา อสฺสูติ. โส นสฺสนธมฺเม นฏฺเฐ, โสจติ กิลมติ ปริเทวติ, อุรตฺตาฬึ กนฺทติ, สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ มหาราช อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน วิทฺโธ สวิเสน โสกสลฺเลน อตฺตานญฺเญว ปริตาเปติ.

สุตวโต จ โข มหาราช อริยสาวกสฺส ชราธมฺมํ ชีรติ, โส ชราธมฺเม ชิณฺเณ, อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'น โข มยฺเหเวกสฺส ชราธมฺมํ ชีรติ, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ, สพฺเพสํ สตฺตานํ ชราธมฺมํ ชีรติ, อหญฺเจว โข ปน ชราธมฺเม ชิณฺเณ, โสเจยฺยํ กิลเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ, อุรตฺตาฬึ กนฺเทยฺยํ, สมฺโมหํ อาปชฺเชยฺยํ, ภตฺตมฺปิ เม นจฺฉาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพณฺณิยํ โอกฺกเมยฺย, กมฺมนฺตาปิ นปฺปวตฺเตยฺยุ, อมิตฺตาปิ อตฺตมนา อสฺสุ, มิตฺตาปิ ทุมฺมนา อสฺสูติ. โส ชราธมฺเม ชิณฺเณ, น โสจติ น กิลมติ น ปริเทวติ, น อุรตฺตาฬึ กนฺทติ, น สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ มหาราช สุตวา อริยสาวโก อพฺพุหิ สวิสํ โสกสลฺลํ, เยน วิทฺโธ อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน อตฺตานญฺเญว ปริตาเปติ. อโสโก วิสลฺโล อริยสาวโก อตฺตานญฺเญว ปรินิพฺพาเปติ.

ปุน จปรํ มหาราช สุตวโต อริยสาวกสฺส พฺยาธิธมฺมํ พฺยาธียติ ฯเปฯ มรณธมฺมํ มิยฺยติ ฯเปฯ ขยธมฺมํ ขียติ ฯเปฯ นสฺสนธมฺมํ นสฺสติ, โส นสฺสนธมฺเม นฏฺเฐ, อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'น โข มยฺเหเวกสฺส นสฺสนธมฺมํ นสฺสติ, อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ, สพฺเพสํ สตฺตานํ นสฺสนธมฺมํ นสฺสติ.

อหญฺเจว โข ปน นสฺสนธมฺเม นฏฺเฐ, โสเจยฺยํ กิลเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ, อุรตฺตาฬึ กนฺเทยฺยํ, สมฺโมหํ อาปชฺเชยฺยํ, ภตฺตมฺปิ เม นจฺฉาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพณฺณิยํ โอกฺกเมยฺย, กมฺมนฺตาปิ นปฺปวตฺเตยฺยุ, อมิตฺตาปิ อตฺตมนา อสฺสุ, มิตฺตาปิ ทุมฺมนา อสฺสูติ. โส นสฺสนธมฺเม นฏฺเฐ, น โสจติ น กิลมติ น ปริเทวติ, น อุรตฺตาฬึ กนฺทติ, น สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ มหาราช สุตวา อริยสาวโก อพฺพุหิ สวิสฺโสกสลฺลํ, เยน วิทฺโธ อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน อตฺตานญฺเญว ปริตาเปติ. อโสโก วิสลฺโล อริยสาวโก อตฺตานญฺเญว ปรินิพฺพาเปติ.

อิมานิ โข มหาราช ปญฺจ อลพฺภนียานิ ฐานานิ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมินฺติ.

"น โสจนาย น ปริเทวนาย
อตฺโถ อิธ ลพฺภติ อปิ อปฺปโกปิ,
โสจนฺตเมนํ ทุกฺขิตํ วิทิตฺวา
ปจฺจตฺถิกา อตฺตมนา ภวนฺติ.
ยโต จ โข ปณฺฑิโต อาปทาสุ
น เวธติ อตฺถวินิจฺฉยญฺญู,
ปจฺจตฺถิกาสฺส ทุกฺขิตา ภวนฺติ
ทิสฺวา มุขํ อวิการํ ปุราณํ.
ชปฺเปน มนฺเตน สุภาสิเตน
อนุปฺปทาเนน ปเวณิยา วา,
ยถา ยถา ยตฺถ ลเภถ อตฺถํ
ตถา ตถา ตตฺถ ปรกฺกเมยฺย.

สเจ ปชาเนยฺย อลพฺภเนยฺโย
มยา วา อญฺเญน วา เอส อตฺโถ,
อโสจมาโน อธิวาสเยยฺย
กมฺมํ ทพฺพํ กินฺติ กโรมิทานีติ.

เอวํ วุตฺเต, มุณฺโฑ ราชา อายสฺมนฺตํ นารทํ เอตทโวจ "โกนาโม[๑] อยํ ภนฺเต ธมฺมปริยาโยติ. "โสกสลฺลหรโณ นาม อยํ มหาราช ธมฺมปริยาโยติ. "ตคฺฆ ภนฺเต โสกสลฺลหรโณ ตคฺฆ[๒] ภนฺเต โสกสลฺลหรโณ[๒] อิมํ หิ เม ภนฺเต ธมฺมปริยายํ สุตฺวา โสกสลฺลํ ปหีนนฺติ.

อถ โข มุณฺโฑ ราชา ปิยกํ โสการกฺขํ อามนฺเตสิ "เตนหิ สมฺม ปิยก ภทฺทาย เทวิยา สรีรํ ฌาเปถ, ถูปญฺจสฺสา กโรถ, อชฺชตคฺเคทานิ มยํ นฺหายิสฺสาม เจว วิลิมฺปิสฺสาม, ภตฺตํ ภุญฺชิสฺสาม, กมฺมนฺเต จ ปโยเชสฺสามาติ. ทสมํ.

ปญฺจโม มุณฺฑราชวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

อาทิโย สปฺปุริโส จ[๓] อิฏฺฐา มนาปทายิภิสนฺทำ[๔]
สมฺปทา จ ธนํ ธานํ โกสโล นารเทน จาติ.

ปฐโม ปณฺณาสโก สมตฺโต.

---

[๑] อิ. โก นุ โข.
[๒-๒] ฉ.,อิ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.
[๓] ฉ. จสทฺโท นตฺถิ.
[๔] ฉ.,อิ. มนาปทายีภิสนฺทำ.

๒. ทุติยปณฺณาสโก

(๖) ๑. นีวรณวคฺโค

๑. อาวรณสุตฺตํ

[๕๑] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ภิกฺขโวติ. "ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาวรณา นีวรณา เจตโส อชฺฌารูหา ปญฺญาย ทุพฺพลีกรณา. กตเม ปญฺจ. กามจฺฉนฺโท ภิกฺขเว อาวรโณ นีวรโณ เจตโส อชฺฌารูโห ปญฺญาย ทุพฺพลีกรโณ. พฺยาปาโท[๑] ภิกฺขเว อาวรโณ นีวรโณ เจตโส อชฺฌารูโห ปญฺญาย ทุพฺพลีกรโณ. ถีนมิทฺธ[๒] ภิกฺขเว อาวรณํ นีวรณํ เจตโส อชฺฌารูหํ ปญฺญาย ทุพฺพลีกรณํ. อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจํ ภิกฺขเว อาวรณํ นีวรณํ เจตโส อชฺฌารูหํ ปญฺญาย ทุพฺพลีกรณํ. วิจิกิจฺฉา ภิกฺขเว อาวรณา นีวรณา เจตโส อชฺฌารูหา ปญฺญาย ทุพฺพลีกรณา. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาวรณา นีวรณา เจตโส อชฺฌารูหา ปญฺญาย ทุพฺพลีกรณา.

โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิเม ปญฺจ อาวรเณ นีวรเณ เจตโส อชฺฌารูเห ปญฺญาย ทุพฺพลีกรเณ อปฺปหาย อพลาย ปญฺญาย ทุพฺพลาย อตฺตตฺถํ วา ชญฺญติ, ปรตฺถํ วา ชญฺญติ, อุภยตฺถํ วา ชญฺญติ, อุตฺตริ วา มนุสฺสธมฺมา อลมริยญาณทสฺสนวิเสสํ สจฺฉิกริสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว นที ปพฺพเตยฺยา ทูรงฺคมา

---

[๑] อิ. วฺยาปาโท [๒] ฉ. ถีนมิทฺธ, เอวมุปริปิ.

สีฆโสตา หารหารินี, ตสฺสา ปุริโส อุภโต นงฺคลมุขานิ วิวเรยฺย. เอวํ หิ โส ภิกฺขเว มชฺเฌ นทิยา โสโต วิกฺขิตฺโต วิสโฏ พฺยาทินฺโน เนว[๑] ทูรงฺคโม อสฺส น สีฆโสโต น หารหารี.[๒] เอวเมว โข ภิกฺขเว โส วต ภิกฺขุ อิเม ปญฺจ อาวรเณ นีวรเณ เจตโส อชฺฌารูเห ปญฺญาย ทุพฺพลีกรเณ อปฺปหาย อพลาย ปญฺญาย ทุพฺพลาย อตฺตตฺถํ วา ฌสฺสติ, ปรตฺถํ วา ฌสฺสติ, อุภยตฺถํ วา ฌสฺสติ, อุตฺตรึ วา มนุสฺสธมฺมา อลมริยญาณทสฺสนวิเสสํ สจฺฉิกริสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ.

โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิเม ปญฺจ อาวรเณ นีวรเณ เจตโส อชฺฌารูเห ปญฺญาย ทุพฺพลีกรเณ ปหาย พลวติยา ปญฺญาย อตฺตตฺถํ วา ฌสฺสติ, ปรตฺถํ วา ฌสฺสติ, อุภยตฺถํ วา ฌสฺสติ, อุตฺตรึ วา มนุสฺสธมฺมา อลมริยญาณทสฺสนวิเสสํ สจฺฉิกริสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว นที ปพฺพเตยฺยา ทูรงฺคมา สีฆโสตา หารหารินี. ตสฺสา ปุริโส อุภโต นงฺคลมุขานิ ปิทเหยฺย. เอวํ หิ โส ภิกฺขเว มชฺเฌ นทิยา โสโต อวิกฺขิตฺโต อวิสโฏ อพฺยาทินฺโน ทูรงฺคโม เจว อสฺส สีฆโสโต จ หารหารี[๒] จ. เอวเมว โข ภิกฺขเว โส วต ภิกฺขุ อิเม ปญฺจ อาวรเณ นีวรเณ เจตโส อชฺฌารูเห ปญฺญาย ทุพฺพลีกรเณ ปหาย พลวติยา ปญฺญาย อตฺตตฺถํ วา ฌสฺสติ, ปรตฺถํ วา ฌสฺสติ, อุภยตฺถํ วา ฌสฺสติ, อุตฺตรึ วา มนุสฺสธมฺมา อลมริยญาณทสฺสนวิเสสํ สจฺฉิกริสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชตีติ. ปญฺจมํ.

๒. อกุสลราสิสุตฺตํ

[๕๒] "อกุสลราสีติ ภิกฺขเว วทมาโน ปญฺจ นีวรเณ สมฺมา วทมาโน วเทยฺย, เกวโลจายํ[๓] ภิกฺขเว อกุสลราสิ, ยทิทํ ปญฺจ

---

[๑] อิ. น เจว [๒] ฉ. หารหารินี [๓] ฉ.,อิ. เกวโลหายํ, เอวมุปริปิ.

นีวรณา. กตเม ปญฺจ. กามจฺฉนฺทนีวรณํ พฺยาปาทนีวรณํ ถีนมิทฺธนีวรณํ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจนีวรณํ วิจิกิจฺฉานีวรณํ. 'อกุสลราสีติ ภิกฺขเว วทมาโน อิเม ปญฺจ นีวรเณ สมฺมา วทมาโน วเทยฺย, เกวโลจายํ[๑] ภิกฺขเว อกุสลราสิ, ยทิทํ อิเม[๑] ปญฺจ นีวรณาติ. ทุติยํ.

๓. ปธานิยงฺคสุตฺตํ

[๕๓] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว ปธานิยงฺคานิ. กตมานิ ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ 'อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ. อปฺปาพาโธ โหติ อปฺปาตงฺโก สมเวปากินิยา คหณิยา สมนฺนาคโต นาติสีตาย นาจฺจุณฺหาย มชฺฌิมาย ปธานกฺขมาย, อสโฐ โหติ อมายาวี ยถาภูตํ อตฺตานํ อาวิกตฺตา สตฺถริ วา วิญฺญูสุ วา สพฺรหฺมจารีสุ, อารทฺธวิริโย วิหรติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ, ปญฺญวา โหติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ ปธานิยงฺคานีติ. ตติยํ.

๔. สมยสุตฺตํ

[๕๔] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อสมยา ปธานาย. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชิณฺโณ โหติ ชรายาภิภูโต. อยํ ภิกฺขเว ปฐโม อสมโย ปธานาย.

---

[๑] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ พฺยาธิโต โหติ พฺยาธินาภิภูโต. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย อสมโย ปธานาย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ทุพฺภิกฺขํ โหติ ทุสฺสสฺสํ ทุลฺลภปิณฺฑํ, น สุกรํ อุญฺเฉน ปคฺคเหน ยาเปตุํ. อยํ ภิกฺขเว ตติโย อสมโย ปธานาย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภยํ โหติ อฏฺฏวีสงฺโกโป,[๑] จกฺกสมารูพฺหา ชานปทา ปริยายนฺติ. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ อสมโย ปธานาย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว สงฺโฆ ภินฺโน โหติ, สงฺเฆ โข ปน ภิกฺขเว ภินฺเน อญฺญมญฺญํ อกฺโกสา จ โหนฺติ, อญฺญมญฺญํ ปริภาสา จ โหนฺติ, อญฺญมญฺญํ ปริกฺเขปา จ โหนฺติ, อญฺญมญฺญํ ปริจฺจชา[๒] จ โหนฺติ. ตตฺถ อปฺปสนฺนา เจว นปฺปสีทนฺติ, ปสนฺนานญฺจ เอกจฺจานํ อญฺญถตฺตํ โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม อสมโย ปธานาย. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อสมยา ปธานาย.[๓]

ปญฺจิเม ภิกฺขเว สมยา ปธานาย. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทหโร โหติ ยุวา สุสู[๔] กาฬเกโส ภทฺเรน โยพฺพเนน สมนฺนาคโต ปฐเมน วยสา. อยํ ภิกฺขเว ปฐโม สมโย ปธานาย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปาพาโธ โหติ อปฺปาตงฺโก สมเวปากินิยา คหณิยา สมนฺนาคโต นาติสีตาย นาจฺจุณฺหาย มชฺฌิมาย ปธานกฺขมาย. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย สมโย ปธานาย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว สุภิกฺขํ โหติ สุสสฺสํ สุลภปิณฺฑํ, สุกรํ อุญฺเฉน ปคฺคเหน ยาเปตุํ. อยํ ภิกฺขเว ตติโย สมโย ปธานาย.

---

[๑] อิ. อฏฺฏวีสงฺเขโป [๒] อิ. ปริจฺจชนา
[๓] ฉ.,เท. ปธานายาติ. [๔] ฉ.,อิ. สุสุ

ปุน จปรํ ภิกฺขเว มนุสฺสา สมคฺคา สมฺโมทมานา อวิวทมานา ขีโรทกีภูตา อญฺญมญฺญํ ปิยจกฺขูหิ สมฺปสฺสนฺตา วิหรนฺติ. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ สมโย ปธานาย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว สงฺโฆ สมคฺโค สมฺโมทมาโน อวิวทมาโน เอกุทฺเทโส ผาสุ วิหรติ, สงฺเฆ โข ปน ภิกฺขเว สมคฺเค น เจว อญฺญมญฺญํ อกฺโกสา โหนฺติ, น จ อญฺญมญฺญํ ปริภาสา โหนฺติ, น จ อญฺญมญฺญํ ปริกฺเขปา โหนฺติ, น จ อญฺญมญฺญํ ปริจฺจชา[๑] โหนฺติ, ตตฺถ อปฺปสนฺนา เจว ปสีทนฺติ, ปสนฺนานญฺจ ภิยฺโยภาโว โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม สมโย ปธานาย. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ สมยา ปธานายาติ. จตุตฺถํ.

๕. มาตาปุตฺตสุตฺตํ

[๕๕] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน สาวตฺถิยํ อุโภ มาตาปุตฺตา วสฺสาวาสํ อุปคมึสุ ภิกฺขุ จ ภิกฺขุนี จ. เต อญฺญมญฺญสฺส อภิณฺหํ ทสฺสนกามา อเหสุ. มาตาปิ ปุตฺตสฺส อภิณฺหํ ทสฺสนกามา อโหสิ, ปุตฺโตปิ มาตรํ อภิณฺหํ ทสฺสนกาโม อโหสิ. เตสํ อภิณฺหํ ทสฺสนา สํสคฺโค อโหสิ, สํสคฺเค สติ วิสฺสาโส อโหสิ, วิสฺสาเส สติ โอตาโร อโหสิ. เต โอติณฺณจิตฺตา สิกฺขํ อปฺปจฺจกฺขาย ทุพฺพลฺยํ อนาวิกตฺวา เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวึสุ.

อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขู, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ

---

[๑] อิ. ปริจฺจชนา

นิสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุ๋ "อิธ ภนฺเต สาวตฺถิยํ อุโภ มาตาปุตฺตา วสฺสาวาสํ อุปคมึสุ ภิกฺขุ จ ภิกฺขุนี จ. เต อญฺญมญฺญสฺส อภิณฺหํ ทสฺสนกามา อเหสุ๋, มาตาปิ ปุตฺตสฺส อภิณฺหํ ทสฺสนกามา อโหสิ, ปุตฺโตปิ มาตรํ อภิณฺหํ ทสฺสนกาโม อโหสิ, เตสํ อภิณฺหํ ทสฺสนา สํสคฺโค อโหสิ, สํสคฺเค สติ วิสฺสาโส อโหสิ, วิสฺสาเส สติ โอตาโร อโหสิ, เต โอติณฺณจิตฺตา สิกฺขํ อปฺปจฺจกฺขาย ทุพฺพลฺยํ อนาวิกตฺวา เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวึสูติ.

"กินฺนุ โส ภิกฺขเว โมฆปุริโส มญฺญติ 'น มาตา ปุตฺเต สารชฺชติ, ปุตฺโต วา ปน มาตรีติ. นาหํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกรูปมฺปิ สมนุปสฺสามิ, เอวํ รชนียํ เอวํ กมนียํ เอวํ มทนียํ เอวํ พนฺธนียํ เอวํ มุจฺฉนียํ เอวํ อนฺตรายกรํ อนุตฺตรสฺส โยคกฺเขมสฺส อธิคมาย. ยถยิทํ ภิกฺขเว อิตฺถีรูปํ, อิตฺถีรูเป ภิกฺขเว สตฺตา รตฺตา คิทฺธา คธิตา[๑] มุจฺฉิตา อชฺโฌปนฺนา, เต ทีฆรตฺตํ โสจนฺติ อิตฺถีรูปวสานุคา.

นาหํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกสทฺทมฺปิ ฯเปฯ เอกคนฺธมฺปิ ฯเปฯ เอกรสมฺปิ ฯเปฯ เอกโผฏฺฐพฺพมฺปิ สมนุปสฺสามิ เอวํ รชนียํ เอวํ กมนียํ เอวํ มทนียํ เอวํ พนฺธนียํ เอวํ มุจฺฉนียํ เอวํ อนฺตรายกรํ อนุตฺตรสฺส โยคกฺเขมสฺส อธิคมาย. ยถยิทํ ภิกฺขเว อิตฺถีโผฏฺฐพฺโพ. อิตฺถีโผฏฺฐพฺเพ ภิกฺขเว สตฺตา รตฺตา คิทฺธา คธิตา มุจฺฉิตา อชฺโฌปนฺนา, เต ทีฆรตฺตํ โสจนฺติ อิตฺถีโผฏฺฐพฺพวสานุคา.

อิตฺถี ภิกฺขเว คจฺฉนฺตีปิ ปุริสสฺส จิตฺตํ[๒] ปริยาทาย ติฏฺฐติ, จิตาปิ ฯเปฯ นิสินฺนาปิ ฯเปฯ สยนาปิ ฯเปฯ นิปนฺนาปิ[๓] หสนฺตีปิ ฯเปฯ ภณนฺตีปิ ฯเปฯ คายนฺตีปิ ฯเปฯ โรทนฺตีปิ ฯเปฯ อุคฺฆาฏิตาปิ ฯเปฯ มตาปิ ปุริสสฺส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ. ยญฺหิ ตํ ภิกฺขเว

---

[๑] ฉ.,เท. คถิตา, เอวมุปริปิ.

[๒] อิ. จิตฺตํ

[๓] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘สมนฺตปาโส มารสฺสาติ. มาตุคามญฺเญว สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘สมนฺตปาโส มารสฺสาติ.

“สลฺลเป อสิหตฺเถน　　ปิสาเจนปิ สลฺลเป,
อาสีวิสมฺปิ อาสทฺเท[๑]　　เยน ทฏฺโฐ น ชีวติ,
นเตฺวว เอโก เอกาย　　มาตุคาเมน สลฺลเป.
มุฏฺจสฺสตี ตา พนฺธนฺติ　　เปกฺขิเตน มุหิเตน[๒] จ,
อโถปิ ทุนฺนิวตฺเถน　　มญฺชุนา ภณิเตน จ,
เนโส ชโน สฺวาสทฺโท[๓]　　อปิ อุคฺฆาฏิโต[๔] มโต.
ปญฺจ กามคุณา เอเต　　อิตฺถีรูปสฺมิ ทสฺสเร
รูปา สทฺทา รสา คนฺธา　　โผฏฺจพฺพา จ มโนรมา.
เตสํ กาโมฆวูพฺหานํ　　กาเม อปริชานตํ
กาลํ คตี ภวาภวํ　　สํสารสฺมึ ปุรกฺขตา.
เย จ กาเม ปริญฺญาย　　จรนฺติ อกุโตภยา,
เต เว ปารคตา[๕] โลเก　　เย ปตฺตา อาสวกฺขยนฺติ. ปญฺจมํ.

๖. อุปชฺฌายสุตฺตํ

[๕๖] อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยน สโก อุปชฺฌาโย, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา สกํ อุปชฺฌายํ เอตทโวจ “เอตรหิ เม ภนฺเต มธุรกชาโต เจว กาโย, ทิสา จ เม น ปกฺขายนฺติ, ธมฺมา จ มํ นปฺปฏิภนฺติ, ถีนมิทฺธญฺจ เม จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺจติ, อนภิรโต จ พฺรหฺมจริยํ จรามิ, อตฺถิ จ เม ธมฺเมสุ วิจิกิจฺฉาติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อาสีเท
[๒] ฉ.,เท. สิเตน จ.
[๓] ฉ.,เท. สฺวาสีสโท อิ. สฺวาสีสทฺโท
[๔] ฉ.,เท.,อิ. อุคฺฆาติโต
[๕] ฉ.,เท. ปารงฺคตา

อถ โข โส ภิกฺขุ ตํ สทฺธิวิหาริกํ ภิกฺขุํ อาทาย, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อยํ ภนฺเต ภิกฺขุ เอวมาห 'เอตรหิ เม ภนฺเต มธุรกชาโต เจว กาโย, ทิสา จ เม[๑] น ปกฺขายนฺติ, ธมฺมา จ มํ[๒] นปฺปฏิภนฺติ, ถีนมิทฺธญฺจ เม จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, อนภิรโต จ พฺรหฺมจริยํ จรามิ, อตฺถิ จ เม ธมฺเมสุ วิจิกิจฺฉาติ.

"เอวญฺเหตํ ภิกฺขุ โหติ อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารสฺส โภชเน อมตฺตญฺญุโน ชาคริยํ อนนุยุตฺตสฺส อวิปสฺสกสฺส กุสลานํ ธมฺมานํ ปุพฺพรตฺตาปรรตฺตํ โพธิปกฺขิกานํ[๓] ธมฺมานํ ภาวนานุโยคํ อนนุยุตฺตสฺส วิหรโต ยํ มธุรกชาโต เจว กาโย โหติ, ทิสา จสฺส น ปกฺขายนฺติ, ธมฺมา จ ตํ นปฺปฏิภนฺติ, ถีนมิทฺธญฺจสฺส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, อนภิรโต จ พฺรหฺมจริยํ จรติ, โหติ จสฺส ธมฺเมสุ วิจิกิจฺฉา. ตสฺมาติห เต ภิกฺขุ เอวํ สิกฺขิตพฺพํ "อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวาโร ภวิสฺสามิ โภชเน มตฺตญฺญู ชาคริยํ อนุยุตฺโต วิปสฺสโก กุสลานํ ธมฺมานํ ปุพฺพรตฺตาปรรตฺตํ โพธิปกฺขิกานํ ธมฺมานํ ภาวนานุโยคํ อนุยุตฺโต วิหริสฺสามีติ. เอวํ หิ เต ภิกฺขุ สิกฺขิตพฺพนฺติ.

อถ โข โส ภิกฺขุ ภควตา อิมินา โอวาเทน โอวทิโต อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อถ โข โส ภิกฺขุ เอโก วูปกฏฺโฐ อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทนุตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺเฐว ธมฺเม

---

[๑] ฉ. มํ [๒] ฉ. เม
[๓] ฉ.,เท. โพธิปกฺขิยานํ, เอวมุปริปิ.

สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ, "ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ อพฺภญฺญาสิ. อญฺญตโร จ[๑] ปน โส ภิกฺขุ อรหตํ อโหสิ.

อถ โข โส ภิกฺขุ อรหตฺตปฺปตฺโต, เยน สโก อุปชฺฌาโย, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา สกํ อุปชฺฌายํ เอตทโวจ "เอตรหิ เม ภนฺเต น เจว มธุรกชาโต กาโย, ทิสา จ เม ปกฺขายนฺติ, ธมฺมา จ มํ ปฏิภนฺติ, ถีนมิทฺธญฺจ เม จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ, อภิรโต จ พฺรหฺมจริยํ จรามิ, นตฺถิ จ เม ธมฺเมสุ วิจิกิจฺฉาติ. อถ โข โส ภิกฺขุ ตํ สทฺธิวิหาริกํ ภิกฺขุํ อาทาย, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อยํ ภนฺเต ภิกฺขุ เอวมาห 'เอตรหิ เม ภนฺเต น เจว มธุรกชาโต กาโย, ทิสา จ เม ปกฺขายนฺติ, ธมฺมา จ มํ ปฏิภนฺติ, ถีนมิทฺธญฺจ เม จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ, อภิรโต จ พฺรหฺมจริยํ จรามิ, นตฺถิ จ เม ธมฺเมสุ วิจิกิจฺฉาติ.

"เอวญฺเหตํ ภิกฺขุ โหติ อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารสฺส โภชเน มตฺตญฺญุโน ชาคริยํ อนุยุตฺตสฺส วิปสฺสกสฺส กุสลานํ ธมฺมานํ ปุพฺพรตฺตาปรรตฺตํ โพธิปกฺขิกานํ ธมฺมานํ ภาวนานุโยคํ อนุยุตฺตสฺส วิหรโต ยํ น เจว มธุรกชาโต กาโย โหติ, ทิสา จสฺส ปกฺขายนฺติ, ธมฺมา จ[๑] ตํ ปฏิภนฺติ, ถีนมิทฺธญฺจสฺส จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ, อภิรโต จ พฺรหฺมจริยํ จรติ, น จสฺส โหติ ธมฺเมสุ วิจิกิจฺฉา. ตสฺมาติห โว ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ

---

[๑] ฉ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

“อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารา ภวิสฺสาม, โภชเน มตฺตญฺญุโน ชาคริยं อนุยุตฺตา วิปสฺสกา กุสลานं ธมฺมานं ปุพฺพรตฺตาปรรตฺตं โพธิปกฺขิกานं ธมฺมานं ภาวนานุโยคं อนุยุตฺตา วิหริสฺสามาติ. เอวญฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ฉฏฺฐं.

๗. อภิณฺหปจฺจเวกฺขิตพฺพฐานสุตฺตं

[๕๗] “ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว ฐานานิ อภิณฺหं ปจฺจเวกฺขิตพฺพานิ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา. กตมานิ ปญฺจ. ‘ชราธมฺโมมฺหิ, ชรং อนตีโตติ อภิณฺหं ปจฺจเวกฺขิตพฺพं อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา, ‘พฺยาธิธมฺโมมฺหิ, พฺยาธิং อนตีโตติ อภิณฺหं ปจฺจเวกฺขิตพฺพं อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา, ‘มรณธมฺโมมฺหิ, มรณं อนตีโตติ อภิณฺหं ปจฺจเวกฺขิตพฺพं อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา, ‘สพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโวติ อภิณฺหं ปจฺจเวกฺขิตพฺพं อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา, ‘กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ, ยं กมฺมं กริสฺสามิ กลฺยาณं วา ปาปกं วา, ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามีติ อภิณฺหं ปจฺจเวกฺขิตพฺพं อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา.

กิญฺจ[๑] ภิกฺขเว อตฺถวสं ปฏิจฺจ ‘ชราธมฺโมมฺหิ, ชรং อนตีโตติ อภิณฺหं ปจฺจเวกฺขิตพฺพं อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา, อตฺถิ ภิกฺขเว สตฺตานं โยพฺพเน โยพฺพนมโท, เยน มเทน สตฺตา[๒] กาเยน ทุจฺจริตं จรนฺติ, วาจาย ทุจฺจริตं

---

[๑] อิ. กถญฺจ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. มตฺตา, เอวมุปริปิ.

จรนฺติ, มนสา ทุจฺจริตํ จรนฺติ. ตสฺส ตณฺหานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต โย โยพฺพเน โยพฺพนมโท, โส สพฺพโส วา ปหียติ, ตนุ วา ปน โหติ. อิทํ โข ภิกฺขเว อตฺถวสํ ปฏิจฺจ 'ชราธมฺโมมฺหิ, ชรํ อนตีโตติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา.

กิญฺจ ภิกฺขเว อตฺถวสํ ปฏิจฺจ 'พฺยาธิธมฺโมมฺหิ, พฺยาธึ อนตีโตติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา, อตฺถิ ภิกฺขเว สตฺตานํ อาโรคฺเย อาโรคฺยมโท, เยน มเทน สตฺตา กาเยน ทุจฺจริตํ จรนฺติ, วาจาย ทุจฺจริตํ จรนฺติ, มนสา ทุจฺจริตํ จรนฺติ. ตสฺส ตณฺหานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต โย อาโรคฺเย อาโรคฺยมโท, โส สพฺพโส วา ปหียติ, ตนุ วา ปน โหติ. อิทํ โข ภิกฺขเว อตฺถวสํ ปฏิจฺจ 'พฺยาธิธมฺโมมฺหิ, พฺยาธึ อนตีโตติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา.

กิญฺจ ภิกฺขเว อตฺถวสํ ปฏิจฺจ 'มรณธมฺโมมฺหิ, มรณํ อนตีโตติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา, อตฺถิ ภิกฺขเว สตฺตานํ ชีวิเต ชีวิตมโท, เยน มเทน สตฺตา กาเยน ทุจฺจริตํ จรนฺติ, วาจาย ทุจฺจริตํ จรนฺติ, มนสา ทุจฺจริตํ จรนฺติ. ตสฺส ตณฺหานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต โย ชีวิเต ชีวิตมโท, โส สพฺพโส วา ปหียติ, ตนุ วา ปน โหติ. อิทํ โข ภิกฺขเว อตฺถวสํ ปฏิจฺจ 'มรณธมฺโมมฺหิ, มรณํ อนตีโตติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา.

กิญฺจ ภิกฺขเว อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ‘สพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโวติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา, อตฺถิ ภิกฺขเว สตฺตานํ ปิเยสุ ฉนฺทราโค[๑] เยน ราเคน สตฺตา[๒] กาเยน ทุจฺจริตํ จรนฺติ, วาจาย ทุจฺจริตํ จรนฺติ, มนสา ทุจฺจริตํ จรนฺติ. ตสฺส ตณฺหานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต โย ปิเยสุ [๓] ฉนฺทราโค, โส สพฺพโส วา ปหียติ, ตนุ วา ปน โหติ อิทํ โข ภิกฺขเว อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ‘สพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโวติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา.

กิญฺจ ภิกฺขเว อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ‘กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ, ยं กมฺมं กริสฺสามิ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา, ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามีติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา, อตฺถิ ภิกฺขเว สตฺตานํ กายทุจฺจริตํ วจีทุจฺจริตํ มโนทุจฺจริตं. ตสฺส ตณฺหานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต สพฺพโส วา ทุจฺจริตํ ปหียติ, ตนุ วา ปน โหติ. อิทํ โข ภิกฺขเว อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ‘กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ. ยं กมฺมं กริสฺสามิ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา, ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามีติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน วา ปพฺพชิเตน วา.

ส[๔] โข โส ภิกฺขเว อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ ‘น โข อหญฺเญวโก[๕] ชราธมฺโม ชรํ อนตีโต. อถ โข ยาวตา สตฺตานํ

---

[๑] ฉ.,เท. ปิเยสุ มนาเปสุ โย ฉนฺทราโค
[๒] เท. รตฺตา
[๓] ฉ.,เท. มนาเปสุ
[๔] อิ. สเจ โส
[๕] ฉ.,เท.,อิ. อหญฺเจวโก, เอวมุปริปิ.

อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ, สพฺเพ สตฺตา ชราธมฺมา ชรํ อนตีตาติ, ตสฺส ตณฺหานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต มคฺโค สณฺชายติ, โส ตํ มคฺคํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติ. ตสฺส ตํ มคฺคํ อาเสวโต ภาวยโต พหุลีกโรโต สญฺโญชนานิ สพฺพโส ปหียนฺติ, อนุสยา พฺยนฺตี โหนฺติ.

"น โข อหญฺเญวโก พฺยาธิธมฺโม พฺยาธึ อนตีโต. อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ, สพฺเพ สตฺตา พฺยาธิธมฺมา พฺยาธึ อนตีตาติ, ตสฺส ตณฺหานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต มคฺโค สณฺชายติ, โส ตํ มคฺคํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติ. ตสฺส ตํ มคฺคํ อาเสวโต ภาวยโต พหุลีกโรโต สญฺโญชนานิ สพฺพโส ปหียนฺติ, อนุสยา พฺยนฺตี โหนฺติ.

"น โข อหญฺเญวโก มรณธมฺโม มรณํ อนตีโต. อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ, สพฺเพ สตฺตา มรณธมฺมา มรณํ อนตีตาติ, ตสฺส ตณฺหานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต มคฺโค สณฺชายติ, โส ตํ มคฺคํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติ. ตสฺส ตํ มคฺคํ อาเสวโต ภาวยโต พหุลีกโรโต สญฺโญชนานิ สพฺพโส ปหียนฺติ, อนุสยา พฺยนฺตี โหนฺติ.

"น โข มยฺเหเวกสฺส สพฺเพหิ ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว. อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ, สพฺเพสํ สตฺตานํ ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโวติ, ตสฺส ตณฺหานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต มคฺโค สณฺชายติ, โส ตํ มคฺคํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติ. ตสฺส ตํ มคฺคํ อาเสวโต ภาวยโต พหุลีกโรโต สญฺโญชนานิ สพฺพโส ปหียนฺติ, อนุสยา พฺยนฺตี โหนฺติ.

"น โข อหญฺเญวโก กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ. ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา, ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามิ. อถ โข ยาวตา สตฺตานํ อาคติ คติ จุติ อุปปตฺติ, สพฺเพ สตฺตา กมฺมสฺสกา กมฺมทายาทา กมฺมโยนี กมฺมพนฺธู กมฺมปฏิสรณา. ยํ กมฺมํ กริสฺสนฺติ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา, ตสฺส ทายาทา ภวิสฺสนฺตีติ, ตสฺส ตญฺจานํ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขโต มคฺโค สญฺชายติ, โส ตํ มคฺคํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติ. ตสฺส ตํ มคฺคํ อาเสวโต ภาวยโต พหุลีกโรโต สญฺโญชนานิ สพฺพโส ปหียนฺติ, อนุสยา พฺยนฺตี โหนฺตีติ.

"พฺยาธิธมฺมา ชราธมฺมา อโถ มรณธมฺมิโน
ยถา ธมฺมา ตถา สนฺตา ชิคุจฺฉนฺติ ปุถุชฺชนา.

อหญฺเจตํ ชิคุจฺเฉยฺยํ เอวํธมฺเมสุ ปาณิสุ
น เมตํ[๑] ปฏิรูปสฺส มม เอวํ วิหาริโน.

โสหํ เอวํ วิหรนฺโต ญตฺวา ธมฺมํ นิรูปธึ
อาโรคฺเย โยพฺพนสฺมึ[๒] ชีวิตสฺมิญฺจ โย มโท.[๓]

สพฺเพ มเท อภิโภสฺมิ เนกฺขมฺมํ ทฏฺฐุ เขมโต
ตสฺส เม อหุ อุสฺสาโห นิพฺพานํ อภิปสฺสโต.

นาหํ ภพฺโพ เอตรหิ กมฺมานิ ปฏิเสวิตุํ
อนิวตฺติ ภวิสฺสามิ พฺรหฺมเจรปรายโนติ.[๔] สตฺตมํ.

---

[๑] อิ. ตเมตํ [๒] ฉ.,เท. อาโรคฺเย โยพฺพนสฺมึ จ. อิ. อาโรคฺเย จ โยพฺพนสฺมึ
[๓] ฉ.,เท. เย มทา [๔] ฉ.,อิ. พฺรหฺมจริยปรายโนติ

๘. ลิจฺฉวิกุมารกสุตฺตํ

[๕๘] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ. อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เวสาลึ ปิณฺฑาย ปาวิสิ, เวสาลิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต มหาวนํ อชฺโฌคาเหตฺวา อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล ทิวา วิหารํ นิสีทิ.

เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา ลิจฺฉวิกุมารกา สชฺชานิ ธนูนิ อาทาย กุกฺกุรสงฺฆปริวุตา มหาวเน อนุจงฺกมมานา อนุวิจรมานา อทฺทสํสุ ภควนฺตํ อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล นิสินฺนํ ทิสฺวา สชฺชานิ ธนูนิ นิกฺขิปิตฺวา กุกฺกุรสงฺฆํ เอกมนฺตํ อุยฺโยเชตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ตุณฺหีภูตา ตุณฺหีภูตา ปญฺชลิกา ภควนฺตํ ปยิรุปาสนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน มหานาโม ลิจฺฉวิ[๑] มหาวเน ชงฺฆวิหารํ[๒] อนุจงฺกมมาโน อนุวิจรมาโน อทฺทส เต ลิจฺฉวิกุมารเก ตุณฺหีภูเต ตุณฺหีภูเต ปญฺชลิเก ภควนฺตํ ปยิรุปาสนฺเต ทิสฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข มหานาโม ลิจฺฉวิ อุทานํ อุทาเนสิ "ภวิสฺสนฺติ วชฺชี, ภวิสฺสนฺติ วชฺชีติ; "กึ ปน ตฺวํ มหานาม เอวํ วเทสิ 'ภวิสฺสนฺติ วชฺชี, ภวิสฺสนฺติ วชฺชีติ; "อิเม ภนฺเต ลิจฺฉวิกุมารกา จณฺฑา ผรุสา อปาฏุภา.[๓] ยานิปิ ตานิ กุเลสุ ปหิณกานิ[๔] ปหียนฺติ 'อุจฺฉุติ วา 'พทราติ วา 'ปูวาติ วา 'โมทกาติ วา 'สงฺกุลิกาติ[๕] วา,

---

[๑] สฺยา. ลิจฺฉวี
[๒] ฉ. ชงฺฆาวิหารํ
[๓] ฉ.,เท. อปานุภา อิ. อปชหา
[๔] ฉ.,เท. ปเหณกานิ
[๕] อิ. สกฺขลกาติ

ตานิ วิลุมฺปิตฺวา วิลุมฺปิตฺวา ขาทนฺติ, กุลิตฺถีนมฺปิ กุลกุมารีนมฺปิ ปจฺฉาลิยํ ขิปนฺติ, เตทานิเม ตุณฺหีภูตา ตุณฺหีภูตา ปญฺชลิกา ภควนฺตํ ปยิรุปาสนฺตีติ.

"ยสฺส กสฺสจิ มหานาม กุลปุตฺตสฺส ปญฺจ ธมฺมา สํวิชฺชนฺติ, ยทิ วา รญฺโญ ขตฺติยสฺส มุทฺธาภิสิตฺตสฺส[๑] ยทิ วา รฏฺฐิกสฺส เปตฺตนิกสฺส ยทิ วา เสนาย เสนาปติกสฺส ยทิ วา คามคามิกสฺส[๒] ยทิ วา ปูคคามณิกสฺส เย วา ปน กุเลสุ ปจฺเจกาธิปจฺจํ กาเรนฺติ, วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ.

กตเม ปญฺจ. อิธ มหานาม กุลปุตฺโต อุฏฺฐานวิริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิตฺเตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลทฺเธหิ มาตาปิตโร สกฺกโรติ ครุกโรติ มาเนติ ปูเชติ, ตเมนํ มาตาปิตโร สกฺกตา ครุกตา มานิตา ปูชิตา กลฺยาเณน มนสา อนุกมฺปนฺติ 'จิรํ ชีว, ทีฆมายุ ปาเลหีติ, มาตาปิตานุกมฺปิตสฺส มหานาม กุลปุตฺตสฺส วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ.

ปุน จปรํ มหานาม กุลปุตฺโต อุฏฺฐานวิริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิตฺเตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลทฺเธหิ ปุตฺตทารทาสกมฺมกรโปริเส สกฺกโรติ ครุกโรติ มาเนติ ปูเชติ, ตเมนํ ปุตฺตทารทาสกมฺมกรโปริสา สกฺกตา ครุกตา มานิตา ปูชิตา กลฺยาเณน มนสา อนุกมฺปนฺติ 'จิรํ ชีว, ทีฆมายุ ปาเลหีติ, ปุตฺตทารทาสกมฺมกรโปริสานุกมฺปิตสฺส มหานาม กุลปุตฺตสฺส วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ.

---

[๑] สี. มุทฺธาวสิตฺตสฺส [๒] ฉ. คามคามณิกสฺส

ปุน จปรํ มหานาม กุลปุตฺโต อุฏฺฐานวิริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิตฺเตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลทฺเธหิ เขตฺตกมฺมนฺตสามนฺตสพฺโยหาเร[๑] สกฺกโรติ ครุกโรติ มาเนติ ปูเชติ, ตเมนํ เขตฺตกมฺมนฺตสามนฺตสพฺโยหารา[๑] สกฺกตา ครุกตา มานิตา ปูชิตา กลฺยาเณน มนสา อนุกมฺปนฺติ 'จิรํ ชีว, ทีฆมายุ ปาเลหีติ, เขตฺตกมฺมนฺตสามนฺตสพฺโยหารานุกมฺปิตสฺส มหานาม กุลปุตฺตสฺส วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ.

ปุน จปรํ มหานาม กุลปุตฺโต อุฏฺฐานวิริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิตฺเตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลทฺเธหิ ยา ตา[๒] พลิปฏิคฺคาหิกา เทวตา ตํ[๓] สกฺกโรติ ครุกโรติ มาเนติ ปูเชติ, ตเมนํ พลิปฏิคฺคาหิกา เทวตา สกฺกตา ครุกตา มานิตา ปูชิตา กลฺยาเณน มนสา อนุกมฺปนฺติ 'จิรํ ชีว, ทีฆมายุ ปาเลหีติ, เทวตานุกมฺปิตสฺส มหานาม กุลปุตฺตสฺส วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ.

ปุน จปรํ มหานาม กุลปุตฺโต อุฏฺฐานวิริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิเตหิ เสทาวกฺขิตฺเตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลทฺเธหิ สมณพฺราหฺมเณ สกฺกโรติ ครุกโรติ มาเนติ ปูเชติ, ตเมนํ สมณพฺราหฺมณา สกฺกตา ครุกตา มานิตา ปูชิตา กลฺยาเณน มนสา อนุกมฺปนฺติ 'จิรํ ชีว, ทีฆมายุ ปาเลหีติ, สมณพฺราหฺมณานุกมฺปิตสฺส มหานาม กุลปุตฺตสฺส วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ.

---

[๑] อิ. เขตฺตกมฺมนฺตสามนฺตสโวหาเร [๒] ฉ.,เท. ยาวตา
[๓] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

ยสฺส กสฺสจิ มหานาม กุลปุตฺตสฺส อิเม ปญฺจ ธมฺมา สંวิชฺชนฺติ, ยทิ วา รญฺโญ ขตฺติยสฺส มุทฺธาภิสิตฺตสฺส ยทิ วา รฏฺฐิกสฺส เปตฺตนิกสฺส ยทิ วา เสนาย เสนาปติกสฺส ยทิ วา คามคามิกสฺส ยทิ วา ปูคคามณิกสฺส เย วา ปน กุเลสุ ปจฺเจกาธิปจฺจं กาเรนฺติ, วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานีติ.

"มาตาปิตุกิจฺจกโร ปุตฺตทารหิโต สทา
อนฺโตชนสฺส อตฺถาย เย จสฺส อนุชีวิโน..

อุภินฺนญฺเญว[๑] อตฺถาย วทญฺญู โหติ สีลวา
ญาตีนं ปุพฺพเปตานं ทิฏฺเฐ ธมฺเม จ ชีวิตं.

สมณานं พฺราหฺมณานं เทวตานญฺจ ปณฺฑิโต
วิตฺติสญฺชนโน โหติ ธมฺเมน ฆรมาวสं.

โส กริตฺวาน กลฺยาณं ปุชฺโช โหติ ปสંสิโย
อิเธว นं ปสંสนฺติ, เปจฺจ สคฺเค ปโมทตีติ. อฏฺฐมं.

๙. ปฐมวุฑฺฒปพฺพชิตสุตฺตं

[๕๙] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ทุลฺลโภ วุฑฺฒปพฺพชิโต. กตเมหิ ปญฺจหิ. ทุลฺลโภ ภิกฺขเว วุฑฺฒปพฺพชิโต นิปุโณ, ทุลฺลโภ อากปฺปสมฺปนฺโน, ทุลฺลโภ พหุสฺสุโต, ทุลฺลโภ ธมฺมกถิโก, ทุลฺลโภ วินยธโร. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ทุลฺลโภ วุฑฺฒปพฺพชิโตติ. นวมं.

---

[๑] ฉ.,เท. อุภินฺนญฺเจว อิ. อุภินฺนं เยว

๑๐. ทุติยวุฑฺฒปพฺพชิตสุตฺตํ

[๖๐] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ทุลฺลโภ วุฑฺฒปพฺพชิโต. กตเมหิ ปญฺจหิ. ทุลฺลโภ ภิกฺขเว วุฑฺฒปพฺพชิโต สุวโจ ทุลฺลโภ สุคฺคหิตคฺคาหี, ทุลฺลโภ ปทกฺขิณคฺคาหี, ทุลฺลโภ ธมฺมกถิโก, ทุลฺลโภ วินยธโร, อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ทุลฺลโภ วุฑฺฒปพฺพชิโตติ. ทสมํ.

นิวรณวคฺโค ปฐโม.

ตสฺสุทฺทานํ

"อาวรณํ ราสิ องฺคานิ สมยํ [๑] มาตุปุตฺติกา
อุปชฺฌาฏฺฐานกุมารา[๒] ลิจฺฉวี อปเร ทุเวติ.

---

[๑] อิ. จ

[๒] ฉ.,เท. อุปชฺฌาจานา ลิจฺฉวิ กุมารา อปเร เทฺวติ. อิ. อุปชฺฌาฏฺฐานา กุมารา

(๗) ๒. สญฺญาวคฺโค

๑. ปฐมสญฺญาสุตฺตํ

[๖๑] "ปญฺจิมา ภิกฺขเว สญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานา. กตมา ปญฺจ. อสุภสญฺญา[๑] มรณสญฺญา อาทีนวสญฺญา อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญา สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา.[๒] อิมา โข ภิกฺขเว ปญฺจ สญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ. ปฐมํ.

๒. ทุติยสญฺญาสุตฺตํ

[๖๒] "ปญฺจิมา ภิกฺขเว สญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานา. กตมา ปญฺจ. อนิจฺจสญฺญา อนตฺตสญฺญา มรณสญฺญา อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญา สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา.[๒] อิมา โข ภิกฺขเว ปญฺจ สญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ.

๓. ปฐมวฑฺฒิสุตฺตํ

[๖๓] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว วฑฺฒีหิ วฑฺฒมาโน อริยสาวโก อริยาย วฑฺฒิยา วฑฺฒติ, สาราทายี จ โหติ วราทายี จ กายสฺส. กตมาหิ ปญฺจหิ. สทฺธาย วฑฺฒติ, สีเลน วฑฺฒติ, สุเตน วฑฺฒติ, จาเคน วฑฺฒติ, ปญฺญาย วฑฺฒติ. อิมาหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ

---

[๑] สฺยา. อนิจฺจสญฺญา อนตฺตสญฺญา. [๒] สฺยา. อภิรตสญฺญา

วฑฺฒีหิ วฑฺฒมาโน อริยสาวโก อริยาย วฑฺฒิยา วฑฺฒติ, สาราทายี จ โหติ วราทายี จ กายสฺสาติ.

"สทฺธาย สีเลน จ โย ปวฑฺฒติ[๑]
ปญฺญาย จาเคน สุเตน จูภยํ.
โส ตาทิโส สปฺปุริโส วิจกฺขโณ
อาทิยติ สารมิเธว อตฺตโนติ. ตติยํ.

๔. ทุติยวฑฺฒิสุตฺตํ

[๖๔] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว วฑฺฒีหิ วฑฺฒมานา อริยสาวิกา อริยาย วฑฺฒิยา วฑฺฒติ, สาราทายินี จ โหติ วราทายินี จ กายสฺส. กตมาหิ ปญฺจหิ. สทฺธาย วฑฺฒติ, สีเลน วฑฺฒติ, สุเตน วฑฺฒติ, จาเคน วฑฺฒติ, ปญฺญาย วฑฺฒติ. อิมาหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ วฑฺฒีหิ วฑฺฒมานา อริยสาวิกา อริยาย วฑฺฒิยา วฑฺฒติ, สาราทายินี จ โหติ วราทายินี จ กายสฺสาติ.

"สทฺธาย สีเลน จ ยา ปวฑฺฒติ
ปญฺญาย จาเคน สุเตน จูภยํ
สา ตาทิสี สีลวตี อุปาสิกา
อาทิยติ สารมิเธว อตฺตโนติ. จตุตฺถํ.

๕. สากจฺฉสุตฺตํ

[๖๕] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํสากจฺโฉ สพฺรหฺมจารีนํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺตนา จ

---

[๑] สี. โยธ วฑฺฒติ

สีลสมฺปนฺโน โหติ, สีลสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ, อตฺตนา จ สมาธิสมฺปนฺโน โหติ, สมาธิสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ, อตฺตนา จ ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ, ปญฺญาสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ, อตฺตนา จ วิมุตฺติสมฺปนฺโน โหติ, วิมุตฺติสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ, อตฺตนา จ วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปนฺโน โหติ, วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํสากจฺโฉ สพฺรหฺมจารีนนฺติ. ปญฺมํ.

๖. สาชีวสุตฺตํ

[๖๖] “ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํสาชีโว สพฺรหฺมจารีนํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺตนา จ สีลสมฺปนฺโน โหติ, สีลสมฺปทากถาย จ กตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ, อตฺตนา จ สมาธิสมฺปนฺโน โหติ, สมาธิสมฺปทากถาย จ กตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ, อตฺตนา จ ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ, ปญฺญาสมฺปทากถาย จ กตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ, อตฺตนา จ วิมุตฺติสมฺปนฺโน โหติ, วิมุตฺติสมฺปทากถาย จ กตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ, อตฺตนา จ วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปนฺโน โหติ, วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปทากถาย จ กตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํสาชีโว สพฺรหฺมจารีนนฺติ. ฉฏฺจํ.

๗. ปฐมอิทฺธิปาทสุตฺตํ

[๖๗] "โย หิ โกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา ปญฺจ ธมฺเม ภาเวติ, ปญฺจ ธมฺเม พหุลีกโรติ, ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ ทิฏฺเจว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺทสมาธิปธานสงฺขาร-สมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ. วิริยสมาธิ จิตฺตสมาธิ วีมํสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ อุสฺโสฬฺหิญฺเญว ปญฺจมึ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา อิเม ปญฺจ ธมฺเม ภาเวติ, อิเม ปญฺจ ธมฺเม พหุลีกโรติ, ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ ทิฏฺเจว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตาติ. สตฺตมํ.

๘. ทุติยอิทฺธิปาทสุตฺตํ

[๖๘] "ปุพฺเพวาหํ ภิกฺขเว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺโธ โพธิสตฺโตว สมาโน ปญฺจ ธมฺเม ภาเวสึ, ปญฺจ ธมฺเม พหุลิมกาสึ. กตเม ปญฺจ. ฉนฺทสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวสึ, วิริยสมาธิ จิตฺตสมาธิ วีมํสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวสึ อุสฺโสฬฺหิญฺเญว ปญฺจมึ. โส โข อหํ ภิกฺขเว อิเมสํ อุสฺโสฬฺหิญฺจมานํ ธมฺมานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา ยสฺส ยสฺสาภิญฺญาสจฺฉิกรณียสฺส ธมฺมสฺส จิตฺตํ อภินินฺนาเมสึ อภิญฺญาสจฺฉิกิริยาย, ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณึ สติ สติ อายตเน.

โส สเจ อากงฺขี 'อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนุภเวยฺยํ ฯเปฯ ยาว พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน[๑] วสํ วตฺเตยฺยนฺติ, ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณึ สติ สติ อายตเน.

โส สเจ อากงฺขี ฯเปฯ 'อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ, ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณึ สติ สติ อายตเนติ. อฏฺฐมํ.

๙. นิพฺพิทาสุตฺตํ

[๖๙] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อสุภานุปสฺสี กาเย วิหรติ, อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญี, สพฺพโลเก อนภิรติสญฺญี,[๒] สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสี, มรณสญฺญา โข ปนสฺส อชฺฌตฺตं สูปฏฺฐิตา[๓] โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สංวตฺตนฺตีติ. นวมं.

๑๐. อาสวกฺขยสุตฺตํ

[๗๐] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา อาสวานํ ขยาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อสุภานุปสฺสี

---

[๑] อิ. กาเยน จ สංวตฺเตยฺยนฺติ [๒] สฺยา. อนภิรตสญฺญี
[๓] อิ. สุปฏฺฐิตา, เอวมุปริปิ.

กาเย วิหรติ, อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญี, สพฺพโลเก อนภิรติสญฺญี, สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสี, มรณสญฺญา โข ปนสฺส อชฺฌตฺตं สูปฏฺฐิตา โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา อาสวานं ขยาย สංวตฺตนฺตีติ. ทสมं.

ทุติโย สญฺญาวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานं

"เทฺว จ สญฺญา เทฺว วุฑฺฒี จ　　สากจฺเฉน จ สาชิวं
อิทฺธิปาทา จ เทฺว วุตฺตา　　นิพฺพิทา จาสวกฺขยาติ.

(๘) ๓. โยธาชีววคฺโค

๑. ปฐมเจโตวิมุตฺติผลสุตฺตํ

[๗๑] “ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เจโตวิมุตฺติผลา จ โหนฺติ เจโตวิมุตฺติผลานิสංสา จ, ปญฺญาวิมุตฺติผลา จ โหนฺติ ปญฺญาวิมุตฺติผลานิสංสา จ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อสุภานุปสฺสี กาเย วิหรติ, อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญี, สพฺพโลเก อนภิรติสญฺญี, สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสี, มรณสญฺญา โข ปนสฺส อชฺฌตฺตं สูปฏฺฐิตา โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เจโตวิมุตฺติผลา จ โหนฺติ เจโตวิมุตฺติผลานิสංสา จ, ปญฺญาวิมุตฺติผลา จ โหนฺติ ปญฺญาวิมุตฺติผลานิสංสา จ. ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจโตวิมุตฺโต จ โหติ ปญฺญาวิมุตฺโต จ, [๑] อยं วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ‘อุกฺขิตฺตปลิโฆ อิติปิ ‘สงฺกิณฺณปริกฺโข อิติปิ ‘อพฺพุฬฺหเสิโก อิติปิ ‘นิรคฺคโฬ อิติปิ ‘อริโย ปนฺนทฺธโช ปนฺนภาโร วิสංยุตฺโต อิติปิ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุกฺขิตฺตปลิโฆ โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อวิชฺชา ปหีนา โหติ อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวं คตา อายตึ อนุปฺปาทธมฺมา. เอวं โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุกฺขิตฺตปลิโฆ โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สงฺกิณฺณปริกฺโข โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน โปโนพฺภวิโก ชาติสංสาโร ปหีโน โหติ อุจฺฉินฺนมูโล ตาลาวตฺถุกโต อนภาวं คโต อายตึ อนุปฺปาทธมฺโม. เอวं โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สงฺกิณฺณปริกฺโข โหติ.

---

[๑] ฉ.,เท. โหติ

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อพฺพุฬฺหเสลิโก โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ตณฺหา ปหีนา โหติ อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํ คตา อายตึ อนุปฺปาทธมฺมา. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อพฺพุฬฺหเสลิโก โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิรคฺคโฬ โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปญฺโจรมฺภาคิยานิ สญฺโญชนานิ ปหีนานิ โหนฺติ อุจฺฉินฺนมูลานิ ตาลาวตฺถุกตานิ อนภาวํ คตานิ อายตึ อนุปฺปาทธมฺมานิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิรคฺคโฬ โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริโย ปนฺนทฺธโช ปนฺนภาโร วิสํยุตฺโต โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อสฺมิมาโน ปหีโน โหติ อุจฺฉินฺนมูโล ตาลาวตฺถุกโต อนภาวํ คโต อายตึ อนุปฺปาทธมฺโม. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริโย ปนฺนทฺธโช ปนฺนภาโร วิสํยุตฺโต โหตีติ. ปญฺจมํ.

๒. ทุติยเจโตวิมุตฺติผลสุตฺตํ

[๗๒] “ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เจโตวิมุตฺติผลา จ โหนฺติ เจโตวิมุตฺติผลานิสํสา จ, ปญฺญาวิมุตฺติผลา จ โหนฺติ ปญฺญาวิมุตฺติผลานิสํสา จ. กตเม ปญฺจ. อนิจฺจสญฺญา อนิจฺเจ ทุกฺขสญฺญา ทุกฺเข อนตฺตสญฺญา ปหานสญฺญา วิราคสญฺญา. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เจโตวิมุตฺติผลา จ โหนฺติ เจโตวิมุตฺติผลานิสํสา จ ปญฺญาวิมุตฺติผลา จ โหนฺติ ปญฺญาวิมุตฺติผลานิสํสา จ. ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจโตวิมุตฺโต จ โหนฺติ ปญฺญาวิมุตฺโต จ, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ‘อุกฺขิตฺตปลิโฆ

อิติปิ ‘สกิณฺณปริกฺโข อิติปิ ‘อพฺพุฬฺหสิโก อิติปิ ‘นิรคฺคโฬ อิติปิ ‘อริโย ปนฺนทฺธโช ปนฺนภาโร วิสยุตฺโต อิติปิ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุกฺขิตฺตปลิโฆ โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อวิชฺชา ปหีนา โหติ อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํ คตา อายตึ อนุปฺปาทธมฺมา. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุกฺขิตฺตปลิโฆ โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สงฺกิณฺณปริกฺโข โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน โปโนพฺภวิโก ชาติสสาโร ปหีโน โหติ อุจฺฉินฺนมูโล ตาลาวตฺถุกโต อนภาวํ คโต อายตึ อนุปฺปาทธมฺโม. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สงฺกิณฺณปริกฺโข โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อพฺพุฬฺหสิโก โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ตณฺหา ปหีนา โหติ อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํ คตา อายตึ อนุปฺปาทธมฺมา. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อพฺพุฬฺหสิโก โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิรคฺคโฬ โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปญฺโจรมฺภาคิยานิ สญฺโญชนานิ ปหีนานิ โหนฺติ อุจฺฉินฺนมูลานิ ตาลาวตฺถุกตานิ อนภาวํ คตานิ อายตึ อนุปฺปาทธมฺมานิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิรคฺคโฬ โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริโย ปนฺนทฺธโช ปนฺนภาโร วิสยุตฺโต โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อสฺมิมาโน ปหีโน โหติ อุจฺฉินฺนมูโล ตาลาวตฺถุกโต อนภาวํ คโต อายตึ อนุปฺปาทธมฺโม. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริโย ปนฺนทฺธโช ปนฺนภาโร วิสยุตฺโต โหตีติ. ทุติยํ.

๓. ปฐมธมฺมวิหารีสุตฺตํ

[๗๓] อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "ธมฺมวิหารี ธมฺมวิหารีติ ภนฺเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตา นุโข ภนฺเต ภิกฺขุ ธมฺมวิหารี โหตีติ.

"อิธ ภิกฺขุ [๑] ธมฺมํ ปริยาปุณาติ สุตฺตํ เคยฺยํ เวยฺยากรณํ คาถํ อุทานํ อิติวุตฺตกํ ชาตกํ อพฺภุตธมฺมํ เวทลฺลํ, โส ตาย ธมฺมปริยตฺติยา ทิวสํ อตินาเมติ ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํ, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขุ ปริยตฺติพหุโล โน ธมฺมวิหารี.

ปุน จปรํ [๑] ภิกฺขุ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสติ, โส ตาย ธมฺมปญฺญตฺติยา ทิวสํ อตินาเมติ ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํ. อยํ วุจฺจติ [๑] ภิกฺขุ ปญฺญตฺติพหุโล โน ธมฺมวิหารี.

ปุน จปรํ [๑] ภิกฺขุ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรติ, โส เตน สชฺฌาเยน ทิวสํ อตินาเมติ ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํ. อยํ วุจฺจติ [๑] ภิกฺขุ สชฺฌายพหุโล โน ธมฺมวหารี.

ปุน จปรํ [๑] ภิกฺขุ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺเกติ อนุวิจาเรติ มนสานุเปกฺขติ, โส เตหิ ธมฺมวิตกฺเกหิ ทิวสํ อตินาเมติ ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํ. อยํ วุจฺจติ [๑] ภิกฺขุ วิตกฺกพหุโล โน ธมฺมวิหารี.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ภิกฺขุ

อิธ [๑] ภิกฺขุ ธมฺมํ ปริยาปุณาติ สุตฺตํ เคยฺยํ เวยฺยากรณํ คาถํ อุทานํ อิติวุตฺตกํ ชาตกํ อพฺภุตธมฺมํ เวทลฺลํ, โส ตาย ธมฺมปริยตฺติยา น ทิวสํ อตินาเมติ น[๒] ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ อนุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํ. เอวํ โข [๑] ภิกฺขุ ธมฺมวิหารี โหติ.

อิติ โข [๑] ภิกฺขุ เทสิโต มยา ปริยตฺติพหุโล, เทสิโต ปญฺญตฺติพหุโล, เทสิโต สชฺฌายพหุโล, เทสิโต วิตกฺกพหุโล, เทสิโต ธมฺมวิหารี. ยํ[๓] ภิกฺขุ สตฺถารา กรณียํ สาวกานํ หิเตสินา อนุกมฺปเกน อนุกมฺปึ อุปาทาย กตํ โว ตํ มยา, เอตานิ ภิกฺขุ รุกฺขมูลานิ, เอตานิ สุญฺญาคารานิ, ฌายถ ภิกฺขุ มา ปมาทตฺถ มา ปจฺฉา วิปฺปฏิสาริโน อหุวตฺถ, อยํ โว อมฺหากํ อนุสาสนีติ. ตติยํ.

๔. ทุติยธมฺมวิหารีสุตฺตํ

[๗๔] อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "ธมฺมวิหารี ธมฺมวิหารีติ ภนฺเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตา นุ โข ภนฺเต ธมฺมวิหารี โหตีติ.

"อิธ ภิกฺขุ ธมฺมํ ปริยาปุณาติ สุตฺตํ เคยฺยํ เวยฺยากรณํ คาถํ อุทานํ อิติวุตฺตกํ ชาตกํ อพฺภุตธมฺมํ เวทลฺลํ, อุตฺตริญฺจสฺส ปญฺญาย อตฺถํ นปฺปชานาติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขุ ปริยตฺติพหุโล โน ธมฺมวิหารี.

ปุน จปรํ ภิกขุ ยถาสุตฺตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตถาเรน ปเรสํ เทเสติ, อุตฺตริญฺจสฺส ปญฺญาย อตฺถํ ปชานาติ. อยํ วุจฺจติ ภิกขุ ปญฺญตฺติพหุโล โน ธมฺมวิหารี.

---

[๑] ฉ.,เท. ภิกฺขุ [๒] ฉ.,เท. นาปิ
[๓] ฉ.,เท. ยํ โข

ปุน จปรํ ภิกฺขุ ยถาสุตฺตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตถารเสน สชฺฌายํ กโรติ, อุตฺตริญฺจสฺส ปญฺญาย อตฺถํ นปฺปชานาติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขุ สชฺฌายพหุโล โน ธมฺมวิหารี.

ปุน จปรํ ภิกฺขุ ยถาสุตฺตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺเกนฺโต อนุวิจาเรนฺโต มนสานุเปกฺขติ, อุตฺตริญฺจสฺส ปญฺญาย อตฺถํ นปฺปชานาติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขุ วิตกฺกพหุโล โน ธมฺมวิหารี.

อิธ ภิกฺขุ ธมฺมํ ปริยาปุณาติ สุตฺตํ เคยฺยํ เวยฺยากรณํ คาถํ อุทานํ อิติวุตฺตกํ ชาตกํ อพฺภุตธมฺมํ เวทลฺลํ, อุตฺตริญฺจสฺส ปญฺญาย อตฺถํ ปชานาติ. เอวํ โข ภิกฺขุ ธมฺมวิหารี โหติ.

อิติ โข ภิกฺขุ เทสิโต มยา ปริยตฺติพหุโล, เทสิโต ปญฺญตฺติพหุโล, เทสิโต สชฺฌายพหุโล, เทสิโต วิตกฺกพหุโล, เทสิโต ธมฺมวิหารี. ยํ โข ภิกฺขุ สตฺถารา กรณียํ สาวกานํ หิเตสินา อนุกมฺปเกน อนุกมฺปํ อุปาทาย, กตํ โว ตํ มยา. เอตานิ ภิกฺขุ รุกฺขมูลานิ. เอตานิ สุญฺญาคารานิ. ฌายถ ภิกฺขุ, มา ปมาทตฺถ, มา ปจฺฉา วิปฺปฏิสาริโน อหุวตฺถ. อยํ โว อมฺหากํ อนุสาสนีติ. จตุตฺถํ.

๕. ปฐมโยธาชีวสุตฺตํ

[๗๔] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว โยธาชีวา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมึ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ โยธาชีโว รชคฺคญฺเญว ทิสฺวา สํสีทติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สกฺโกติ สงฺคามํ โอตริตุํ. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปฐโม โยธาชีโว สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมึ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว สหติ รชคฺคํ, อปิจ โข ธชคฺคญฺเญว ทิสฺวา สณฺฐาติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สกฺโกติ สงฺคามํ โอตริตุ, เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว โหติ. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย โยธาชีโว สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมึ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, อปิจ โข อุสฺสารณญฺเญว[๑] สุตฺวา สณฺฐาติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สกฺโกติ สงฺคามํ โอตริตุ, เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว โหติ. อยํ ภิกฺขเว ตติโย โยธาชีโว สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมึ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, สหติ อุสฺสารณํ, อปิจ โข สมฺปหาเร หญฺญติ พฺยาปชฺชติ, เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว โหติ. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ โยธาชีโว สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมึ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, สหติ อุสฺสารณํ, สหติ สมฺปหารํ, โส ตํ สงฺคามํ อภิวิชินิตฺวา วิชิตสงฺคาโม ตเมว สงฺคามสีสํ อชฺฌาวสติ, เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม โยธาชีโว สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมึ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ โยธาชีวา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมึ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจิเม โยธาชีวูปมา ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา ภิกฺขูสุ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ รชคฺคญฺเญว ทิสฺวา สณฺฐาติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สกฺโกติ พฺรหฺมจริยํ สนฺตาเนตุ.[๒] สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ. กิมสฺส รชคฺคสฺมึ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ

---

[๑] อิ. อุสาทนํ เยว. [๒] ฉ.,เท. สนฺธาเรตุ, เอวมุปริปิ.

สุณาติ ‘อมุกสฺมึ นาม คาเม วา นิคเม วา อิตฺถี วา กุมารี วา อภิรูปา ทสฺสนียา ปาสาทิกา ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคตาติ, โส ตํ สุตฺวา สทฺทหติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สกฺโกติ พฺรหฺมจริยํ สนฺตาเนตุํ, สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ, อิทมสฺส รชคฺคสฺมึ.

เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว โยธาชีโว รชคฺคญฺเญว ทิสฺวา สทฺทหติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สกฺโกติ สงฺคามํ โอตริตุํ. ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ, เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปฐโม โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สนฺโต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สหติ รชคฺคํ, อปิจ โข ธชคฺคญฺเญว ทิสฺวา สทฺทหติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สกฺโกติ พฺรหฺมจริยํ สนฺตาเนตุํ, สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ กิมสฺส ธชคฺคสฺมึ, อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นเหว โข สุณาติ ‘อมุกสฺมึ นาม คาเม วา นิคเม วา อิตฺถี วา กุมารี วา อภิรูปา ทสฺสนียา ปาสาทิกา ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคตาติ, อปิจ โข สามํ ปสฺสติ อิตฺถึ วา กุมารึ วา อภิรูปึ ทสฺสนียํ ปาสาทิกํ ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคตํ. โส ตํ ทิสฺวา สทฺทหติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สกฺโกติ พฺรหฺมจริยํ สนฺตาเนตุํ, สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ, อิทมสฺส ธชคฺคสฺมึ.

เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว โยธาชีโว สหติ รชคฺคํ, อปิจ โข ธชคฺคญฺเญว ทิสฺวา สทฺทหติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สกฺโกติ สงฺคามํ โอตริตุํ. ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ, เอวรูโปปิ

ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล โหติ. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สนฺโต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, อปิจ โข อุสฺสารณญฺเญว สุตฺวา สํสีทติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สกฺโกติ พฺรหฺมจริยํ สนฺตาเนตุํ, สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ. กิมสฺส อุสฺสารณาย, อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรญฺญคตํ วา รุกฺขมูลคตํ วา สุญฺญาคารคตํ วา มาตุคาโม อุปสงฺกมิตฺวา โอหสติ[๑] อุลฺลปติ อุชฺชคฺฆติ[๒] อุปฺผณฺเฑติ,[๓] โส มาตุคาเมน โอหสิยมาโน อุลฺลปิยมาโน อุชฺชคฺฆิยมาโน อุปฺผณฺฑิยมาโน สํสีทติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สกฺโกติ พฺรหฺมจริยํ สนฺตาเนตุํ, สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ. อิทมสฺส อุสฺสารณาย.

เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว โยธาชีโว สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, อปิจ โข อุสฺสารณญฺเญว สุตฺวา สํสีทติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สกฺโกติ สงฺคามํ โอตริตุํ. ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ, เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล โหติ, อยํ ภิกฺขเว ตติโย โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สนฺโต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, สหติ อุสฺสารณํ, อปิจ โข สมฺปหาเร หญฺญติ พฺยาปชฺชติ. กิมสฺส สมฺปหารสฺมึ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรญฺญคตํ วา รุกฺขมูลคตํ วา สุญฺญาคารคตํ วา มาตุคาโม อุปสงฺกมิตฺวา อภินิสีทติ อภินิปชฺชติ อชฺโฌตฺถรติ. โส มาตุคาเมน อภินิสีทิยมาโน อภินิปชฺชิยมาโน อชฺโฌตฺถริยมาโน สิกฺขํ อปฺปจฺจกฺขาย ทุพฺพลฺยํ อนาวิกตฺวา เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวติ. อิทมสฺส สมฺปหารสฺมึ.

---

[๑] ฉ.,เท. อุหสติ อิ. อูหสติ [๒] อิ. อุชฺฌคฺเค
[๓] ฉ.,อิ. อุปฺปณฺเฑติ

เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว โยธาชีโว สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, สหติ อุสฺสารณํ, อปิจ โข สมฺปหาเร หญฺญติ พฺยาปชฺชติ. ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ, เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล โหติ. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สนฺโต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, สหติ อุสฺสารณํ, สหติ สมฺปหารํ. โส ตํ สงฺคามํ อภิวิชินิตฺวา วิชิตสงฺคาโม ตเมว สงฺคามสีสํ อชฺฌาวสติ. กิมสฺส สงฺคามวิชยสฺมึ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรญฺญคตํ วา รุกฺขมูลคตํ วา สุญฺญาคารคตํ วา มาตุคาโม อุปสงฺกมิตฺวา อภินิสีทติ อภินิปชฺชติ อชฺโฌตฺถรติ, โส มาตุคาเมน อภินิสีทิยมาโน อภินิปชฺชิยมาโน อชฺโฌตฺถริยมาโน วินิเวเจตฺวา วินิโมเจตฺวา เยนกามํ ปกฺกมติ. โส วิวิตฺตํ เสนาสนํ ภชติ อรญฺญํ รุกฺขมูลํ ปพฺพตํ กนฺทรํ คิริคุหํ สุสานํ วนปตฺถํ อพฺโภกาสํ ปลาลปุญฺชํ.

โส อรญฺญคโต วา รุกฺขมูลคโต วา สุญฺญาคารคโต วา นิสีทติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สตึ อุปฏฺฐเปตฺวา, โส อภิชฺฌํ โลเก ปหาย วิคตาภิชฺเฌน เจตสา วิหรติ, อภิชฺฌาย จิตฺตํ ปริโสเธติ. พฺยาปาทปโทสํ ปหาย อพฺยาปนฺนจิตฺโต วิหรติ, สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปี พฺยาปาทปโทสา จิตฺตํ ปริโสเธติ. ถีนมิทฺธํ ปหาย วิคตถีนมิทฺโธ วิหรติ อาโลกสญฺญี สโต สมฺปชาโน ถีนมิทฺธา จิตฺตํ ปริโสเธติ. อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจํ ปหาย อนุทฺธโต วิหรติ. อชฺฌตฺตํ วูปสนฺตจิตฺโต อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจา จิตฺตํ ปริโสเธติ. วิจิกิจฺฉํ ปหาย ติณฺณวิจิกิจฺโฉ วิหรติ, อกถกถี กุสเลสุ ธมฺเมสุ วิจิกิจฺฉาย จิตฺตํ ปริโสเธติ. โส อิเม ปญฺจ นีวรเณ ปหาย

เจตโส อุปกฺกิเลเส ปญฺญาย ทุพฺพลีกรเณ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ.

โส เอวํ สมาหิเต จิตฺเต ปริสุทฺเธ ปริโยทาเต อนงฺคเณ วิคตูปกฺกิเลเส มุทุภูเต กมฺมนิเย ฐิเต อาเนญฺชปฺปตฺเต อาสวานํ ขยญาณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ. โส 'อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อยํ ทุกฺขสมุทโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อยํ ทุกฺขนิโรโธติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อิเม อาสวาติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อยํ อาสวสมุทโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อยํ อาสวนิโรโธติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อยํ อาสวนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. ตสฺส เอวํ ชานโต เอวํ ปสฺสโต กามาสวาปิ จิตฺตํ วิมุจฺจติ, ภวาสวาปิ จิตฺตํ วิมุจฺจติ, อวิชฺชาสวาปิ จิตฺตํ วิมุจฺจติ, 'วิมุตฺตสฺมึ วิมุตฺตมิติ ญาณํ โหติ, "ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาติ. อิทมสฺส สงฺคามวิชยสฺมึ.

เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว โยธาชีโว สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, สหติ อุสฺสารณํ, สหติ สมฺปหารํ. โส ตํ สงฺคามํ อภิวิชินิตฺวา วิชิตสงฺคาโม ตเมว สงฺคามสีสํ อชฺฌาวสติ; ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ, เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สนฺโต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ โยธาชีวูปมา ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา ภิกฺขูสูติ. ปญฺจมํ.

๖. ทุติยโยธาชีวสุตฺตํ

[๗๖] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว โยธาชีวา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมึ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ โยธาชีโว อสิจมฺมํ

คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติ, โส ตสฺมึ สงฺคาเม อุสฺสหติ วายมติ, ตเมนํ อุสฺสหนฺตํ วายมนฺตํ ปเร หนนฺติ ปริยาปาเทนฺติ. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปจฺโม โยธาชีโว สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมึ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติ, โส ตสฺมึ สงฺคาเม อุสฺสหติ วายมติ, ตเมนํ อุสฺสหนฺตํ วายมนฺตํ ปเร อุปลิกฺขนฺติ, ตเมนํ อปเนนฺติ, อปเนตฺวา ญาตกานํ เนนฺติ. โส ญาตเกหิ นียมาโน อปฺปตฺวา ญาตเก อนฺตรามคฺเค กาลํ กโรติ, เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว โหติ. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย โยธาชีโว สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมึ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติ, โส ตสฺมึ สงฺคาเม อุสฺสหติ วายมติ, ตเมนํ อุสฺสหนฺตํ วายมนฺตํ ปเร อุปลิกฺขนฺติ, ตเมนํ อปเนนฺติ, อปเนตฺวา ญาตกานํ เนนฺติ, ตเมนํ ญาตกา อุปฏฺฐหนฺติ ปริจรนฺติ, โส ญาตเกหิ อุปฏฺฐหิยมาโน ปริจริยมาโน เตเนว อาพาเธน กาลํ กโรติ, เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว โหติ. อยํ ภิกฺขเว ตติโย โยธาชีโว สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมึ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติ, โส ตสฺมึ สงฺคาเม อุสฺสหติ วายมติ, ตเมนํ อุสฺสหนฺตํ วายมนฺตํ ปเร อุปลิกฺขนฺติ, ตเมนํ อปเนนฺติ, อปเนตฺวา ญาตกานํ เนนฺติ, ตเมนํ ญาตกา อุปฏฺฐหนฺติ ปริจรนฺติ. โส ญาตเกหิ อุปฏฺฐหิยมาโน ปริจริยมาโน

วุฏฺฐาติ ตมฺหา อาพาธา, เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว โหติ. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ โยธาชีโว สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมึ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปึ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติ, โส ตํ สงฺคามํ อภิวิชินิตฺวา วิชิตสงฺคาโม ตเมว สงฺคามสีสํ อชฺฌาวสติ, เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ โยธาชีโว โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม โยธาชีโว สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมึ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ โยธาชีวา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมึ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจิเม โยธาชีวูปมา ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา ภิกฺขูสุ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺญตรํ คามํ วา นิคมํ วา อุนิสฺสาย วิหรติ, โส ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ตเมว คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย ปวิสติ อรกฺขิเตเนว กาเยน อรกฺขิตาย วาจาย อรกฺขิเตน จิตฺเตน อนุปฏฺฐิตาย สติยา อสํวุเตหิ อินฺทฺริเยหิ โส ตตฺถ ปสฺสติ มาตุคามํ ทุนฺนิวตฺถํ วา ทุปฺปารุตํ วา, ตสฺส [๑] มาตุคามํ ทิสฺวา ทุนฺนิวตฺถํ วา ทุปฺปารุตํ วา ราโค จิตฺตํ อนุทฺธํเสติ. โส ราคานุทฺธํเสน จิตฺเตน สิกฺขํ อปฺปจฺจกฺขาย ทุพฺพลฺยํ อนาวิกตฺวา เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวติ.

เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปึ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติ, โส ตสฺมึ สงฺคาเม อุสฺสหติ วายมติ, ตเมนํ อุสฺสหนฺตํ วายมนฺตํ ปเร หนนฺติ ปริยาปาเทนฺติ; ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ, เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปจฺโม โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สนฺโต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุ.

---

[๑] ฉ.,เท. ตํ, เอวมุปริปิ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺญตรํ คามํ วา นิคมํ วา อุปนิสฺสาย วิหรติ, โส ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ตเมว คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย ปวิสติ อรกฺขิเตเนว กาเยน อรกฺขิตาย วาจาย อรกฺขิเตน จิตฺเตน มาตุคามํ ทุนฺนิวตฺถํ วา ทุปฺปารุตํ วา, ตสฺส มาตุคามํ ทิสฺวา ทุนฺนิวตฺถํ วา ทุปฺปารุตํ วา ราโค จิตฺตํ อนุทฺธํเสติ. โส ราคานุทฺธํเสน จิตฺเตน ปริฑยฺหเตว กาเยน ปริฑยฺหติ เจตสา. ตสฺส เอวํ โหติ "ยนฺนูนาหํ อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขูนํ อาโรเจยฺยํ 'ราคายิโตมฺหิ'[๑] อาวุโส ราคปเรโต น สกฺโกมิ พฺรหฺมจริยํ สนฺตาเนตุ, สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามีติ. โส อารามํ คจฺฉนฺโต อปฺปตฺวาว อารามํ อนฺตรามคฺเค สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ.

เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติ, โส ตสฺมึ สงฺคาเม อุสฺสหติ วายมติ, ตเมนํ อุสฺสหนฺตํ วายมนฺตํ ปเร อุปลิกฺขนฺติ, ตเมนํ อปเนนฺติ, อปเนตฺวา ญาตกานํ เนนฺติ. โส ญาตเกหิ นียมาโน อปฺปตฺวาว ญาตเก อนฺตรามคฺเค กาลํ กโรติ; ตฬูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ, เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล โหติ. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สนฺโต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺญตรํ คามํ วา นิคมํ วา อุปนิสฺสาย วิหรติ, โส ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ตเมว คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย ปวิสติ อรกฺขิเตเนว

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ราคปริยุฏฺฐิโตมฺหิ, เอวมุปริปิ.

กาเยน อรกฺขิตาย วาจาย อรกฺขิเตน จิตฺเตน อนุปฏฺฐิตาย สติยา อสำวุเตหิ อินฺทฺริเยหิ โส ตตฺถ ปสฺสติ มาตุคามำ ทุนฺนิวตฺถำ วา ทุปฺปารุตำ วา, ตสฺส มาตุคามำ ทิสฺวา ทุนฺนิวตฺถำ วา ทุปฺปารุตำ วา ราโค จิตฺตำ อนุทฺธำเสติ, โส ราคานุทฺธำเสน[๑] จิตฺเตน ปริฑยฺหเตว กาเยน, ปริฑยฺหติ เจตสา. ตสฺส เอวำ โหติ 'ยนฺนูนาหำ อารามำ คนฺตฺวา ภิกฺขูนำ อาโรเจยฺยำ 'ราคายิโตมฺหิ อาวุโส ราคปเรโต น สกฺโกมิ พฺรหฺมจริยำ สนฺตาเนตุำ, สิกฺขาทุพฺพลฺยำ อาวิกตฺวา สิกฺขำ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามีติ. โส อารามำ คนฺตฺวา ภิกฺขูนำ อาโรเจติ 'ราคายิโตมฺหิ อาวุโส ราคปเรโต น สกฺโกมิ พฺรหฺมจริยำ สนฺตาเนตุำ, สิกฺขาทุพฺพลฺยำ อาวิกตฺวา สิกฺขำ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามีติ.

ตเมนำ สพฺรหฺมจารี โอวทนฺติ อนุสาสนฺติ 'อปฺปสฺสาทา อาวุโส กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหูปายาสา อาทีนโว เอตฺถ ภิยฺโย. อฏฺฐิกงฺกลูปมา[๒] กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหูปายาสา อาทีนโว เอตฺถ ภิยฺโย. มำสเปสูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหูปายาสา อาทีนโว เอตฺถ ภิยฺโย. ติณุกฺกูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหูปายาสา อาทีนโว เอตฺถ ภิยฺโย. องฺคารกาสูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหูปายาสา อาทีนโว เอตฺถ ภิยฺโย. สุปินกูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหูปายาสา อาทีนโว เอตฺถ ภิยโย. ยาจิตกูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหูปายาสา อาทีนโว เอตฺถ ภิยฺโย. รุกฺขผลูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหูปายาสา อาทีนโว เอตฺถ ภิยฺโย. อสิสูนูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหูปายาสา อาทีนโว เอตฺถ ภิยฺโย. สตฺติสูลูปมา กามา วุตฺตา

---

[๑] ฉ.,เท. ราคานุทฺธำสิเตส, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. อฏฺฐิสงฺขลูปมา

ภควตา พหุทุกฺขา พหูปายาสา อาทีนโว เอตฺถ ภิยฺโย. สปฺปสิรูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหูปายาสา อาทีนโว เอตฺถ ภิยฺโย. อภิรมตุ อายสฺมา พฺรหฺมจริเย, มา อายสฺมา สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตีติ.

โส สพฺรหฺมจารีหิ เอวํ โอวทิยมาโน เอวํ อนุสาสิยมาโน เอวมาห "กิญฺจาปิ อาวุโส อปฺปสฺสาทา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหูปายาสา อาทีนโว เอตฺถ ภิยฺโย. อถ โข เนวาหํ สกฺโกมิ พฺรหฺมจริยํ สนฺตาเนตุํ, สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามีติ. โส สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ.

เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติ, โส ตสฺมึ สงฺคาเม อุสฺสหติ วายมติ, ตเมนํ อุสฺสหนฺตํ วายมนฺตํ ปเร อุปลิกฺขนฺติ, ตเมนํ อปเนนฺติ, อปเนตฺวา ฌาตกานํ เนนฺติ, ตเมนํ ฌาตกา อุปฏฺฐหนฺติ ปริจรนฺติ. โส ฌาตเกหิ อุปฏฺฐหิยมาโน ปริจริยมาโน เตเนว อาพาเธน กาลํ กโรติ; ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ, เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล โหติ. อยํ ภิกฺขเว ตติโย โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สนฺโต สංวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺญตรํ คามํ วา นิคมํ วา อุปนิสฺสาย วิหรติ, โส ปุพฺพณฺหสมยं นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ตเมว คามं วา นิคมं วา ปิณฺฑาย ปวิสติ อรกฺขิเตเนว กาเยน อรกฺขิตาย วาจาย อรกฺขิเตน จิตฺเตน อนุปฏฺฐิตาย สติยา อสංวุเตหิ อินฺทฺริเยหิ. โส ตตฺถ ปสฺสติ มาตุคามं ทุนฺนิวตฺถํ วา ทุปฺปารุตํ วา, ตสฺส มาตุคามं ทิสฺวา ทุนฺนิวตฺถํ วา ทุปฺปารุตํ วา ราโค จิตฺตํ

อนุทฺธัเสติ. โส ราคานุทฺธัเสน จิตฺเตน ปริฑยฺหเตว กาเยน ปริฑยฺหติ เจตสา. ตสฺส เอวํ โหติ 'ยนฺนูนาหํ อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขูนํ อาโรเจยฺยํ 'ราคายิโตมฺหิ อาวุโส ราคปเรโต, น สกฺโกมิ พฺรหฺมจริยํ สนฺตาเนตุํ, สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามีติ. โส อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขูนํ อาโรเจติ 'ราคายิโตมฺหิ อาวุโส ราคปเรโต, น สกฺโกมิ พฺรหฺมจริยํ สนฺตาเนตุํ, สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามีติ. ตเมนํ สพฺรหฺมจารี โอวทนฺติ อนุสาสนฺติ 'อปฺปสฺสาทา อาวุโส กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหูปายาสา, อาทีนโว เอตฺถ ภิยฺโย. อฏฺฐิกงฺกลูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหูปายาสา, อาทีนโว เอตฺถ ภิยฺโย. มํสเปสูปมา กามา วุตฺตา ภควตา ฯเปฯ ติณุกฺกูปมา กามา วุตฺตา ภควตา ฯเปฯ องฺคารกาสูปมา กามา วุตฺตา ภควตา ฯเปฯ สุปินกูปมา กามา วุตฺตา ภควตา ฯเปฯ ยาจิตกูปมา กามา วุตฺตา ภควตา ฯเปฯ รุกฺขผลูปมา กามา วุตฺตา ภควตา ฯเปฯ อสิสูนูปมา กามา วุตฺตา ภควตา ฯเปฯ สตฺติสูลูปมา กามา วุตฺตา ภควตา ฯเปฯ สปฺปสิรูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหูปายาสา, อาทีนโว เอตฺถ ภิยฺโย. อภิรมตุ อายสฺมา พฺรหฺมจริเย, มา อายสฺมา สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตีติ.

โส สพฺรหฺมจารีหิ เอวํ โอวทิยมาโน เอวํ อนุสาสิยมาโน เอวมาห 'อุสฺสหิสฺสามิ อาวุโส, ธารยิสฺสามิ[๑] อาวุโส, อภิรมิสฺสามิ อาวุโส, น ทานาหํ อาวุโส สิกฺขาทุพฺพลฺยํ อาวิกตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามีติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. วายมิสฺสาม

เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติ, โส ตสฺมึ สงฺคาเม อุสฺสหติ วายมติ, ตเมนํ อุสฺสหนฺตํ วายมนฺตํ ปเร อุปลิกฺขนฺติ, ตเมนํ อปเนนฺติ, อปเนตฺวา ฌาตกานํ เนนฺติ, ตเมนํ ฌาตกา อุปฏฺฐหนฺติ ปริจรนฺติ. โส ฌาตเกหิ อุปฏฺฐหิยมาโน ปริจริยมาโน วุฏฺฐาติ ตมฺหา อาพาธา; ตฬูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ, เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล โหติ. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สนฺโต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺญตรํ คามํ วา นิคมํ วา อุปนิสฺสาย วิหรติ, โส ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ตเมว คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย ปวิสติ รกฺขิเตเนว กาเยน รกฺขิตาย วาจาย รกฺขิเตน จิตฺเตน อุปฏฺฐิตาย สติยา สํวุเตหิ อินฺทฺริเยหิ. โส จกฺขุนา รูปึ ทิสฺวา น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหี, ยตฺวาธิกรณเมนํ จกฺขุนฺทฺริยํ อสํวุตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ. ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ฯเปฯ ฆาเนน คนฺธํ ฆายิตฺวา ฯเปฯ ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา ฯเปฯ กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสิตฺวา ฯเปฯ มนสา ธมฺมํ วิญฺญาย น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหี, ยตฺวาธิกรณเมนํ มนินฺทฺริยํ อสํวุตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุํ. ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ มนินฺทฺริยํ, มนินฺทฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. โส ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต วิวิตฺตํ เสนาสนํ ภชติ อรญฺญํ รุกฺขมูลํ ปพฺพตं กนฺทรं คิริคุหं สุสานํ วนปตฺถํ อพฺโภกาสं ปลาลปุญฺชํ, โส อรญฺญคโต วา

รุกฺขมูลคโต วา สุญฺญาคารคโต วา นิสีทติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุ๋ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สตึ อุปฏฺฐเปตฺวา, โส อภิชฺฌํ โลเก ปหาย ฯเปฯ โส อิเม ปญฺจ นีวรเณ ปหาย เจตโส อุปกฺกิเลเส ปญฺญาย ทุพฺพลีกรเณ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส เอวํ สมาหิเต จิตฺเต ปริสุทฺเธ ปริโยทาเต อนงฺคเณ วิคตูปกฺกิเลเส มุทุภูเต กมฺมนิเย ฐิเต อาเนญฺชปฺปตฺเต อาสวานํ ขยญาณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ, โส 'อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯเปฯ นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาติ.

เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว โยธาชีโว อสิจมฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สนฺนยฺหิตฺวา วิยูฬฺหํ สงฺคามํ โอตรติ, โส ตํ สงฺคามํ อภิวิชินิตฺวา วิชิตสงฺคาโม ตเมว สงฺคามสีสํ อชฺฌาวสติ. ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ, เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม โยธาชีวูปโม ปุคฺคโล สนฺโต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขูสุ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ โยธาชีวูปมา ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา ภิกฺขูสูติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ปฐมอนาคตภยสุตฺตํ

[๗๗] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อนาคตภยานิ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อารญฺญเกน ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย. กตมานิ ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว อารญฺญโก ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'อหํ โข เอตรหิ เอกโก อรญฺเญ วิหรามิ, เอกกํ โข ปน อรญฺเญ วิหรนฺตํ อหิ วา มํ ฑํเสยฺย[๑] วิจฺฉิกา[๒] วา มํ ฑํเสยฺย, สตปที วา มํ ฑํเสยฺย,[๑] เตน เม อสฺส กาลกิริยา, โส

[๑] อิ. ฑเสยฺย

[๒] ฉ.,เท.,อิ. วิจฺฉิโก

มมสฺส อนฺตราโย. หนฺทาหํ วิริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายาติ. อิทํ ภิกฺขเว ปฐมํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อารญฺญเกน ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อารญฺญโก ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'อหํ โข เอตรหิ เอกโก อรญฺเญ วิหรามิ, เอกโก โข ปนาหํ อรญฺเญ วิหรนฺโต อุปกฺขเลตฺวา วา ปปเตยฺยํ, ภตฺตํ วา เม ภุตฺตํ พฺยาปชฺเชยฺย, ปิตฺตํ วา เม กุปฺเปยฺย, เสมฺหํ วา เม กุปฺเปยฺย, สตฺถกา วา เม วาตา กุปฺเปยฺยุ, เตน เม อสฺส กาลกิริยา, โส มมสฺส อนฺตราโย. หนฺทาหํ วิริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายาติ. อิทํ ภิกฺขเว ทุติยํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อารญฺญเกน ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อารญฺญโก ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'อหํ โข เอตรหิ เอกโก อรญฺเญ วิหรามิ, เอกโก โข ปนาหํ อรญฺเญ วิหรนฺโต วาเลหิ สมาคจฺเฉยฺยํ, สีเหน วา พฺยคฺเฆน วา ทีปินา วา อจฺเฉน วา ตรจฺเฉน วา, เต มํ ชีวิตา โวโรเปยฺยุ, เตน เม อสฺส กาลกิริยา, โส มมสฺส อนฺตราโย. หนฺทาหํ วิริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายาติ. อิทํ ภิกฺขเว ตติยํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อารญฺญเกน

ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อารญฺญโก ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ ‘อหํ โข เอตรหิ เอกโก อรญฺเญ วิหรามิ, เอกโก โข ปนาหํ อรญฺเญ วิหรนฺโต มาณเวหิ สมาคจฺเฉยฺยํ, กตกมฺเมหิ วา อกตกมฺเมหิ วา, เต มํ ชีวิตา โวโรเปยฺยุํ, เตน เม อสฺส กาลกิริยา, โส มมสฺส อนฺตราโย. หนฺทาหํ วิริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายาติ. อิทํ ภิกฺขเว จตุตฺถํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อารญฺญเกน ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อารญฺญโก ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ ‘อหํ โข เอตรหิ เอกโก อรญฺเญ วิหรามิ, สนฺติ โข ปนารญฺเญ วาลา อมนุสฺสา, เต มํ ชีวิตา โวโรเปยฺยุํ, เตน เม อสฺส กาลกิริยา, โส มมสฺส อนฺตราโย. หนฺทาหํ วิริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายาติ. อิทํ ภิกฺขเว ปญฺจมํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อารญฺญเกน ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย.

อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ อนาคตภยานิ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อารญฺญเกน ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายาติ. สตฺตมํ.

๘. ทุติยอนาคตภยสุตฺตํ

[๗๘] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อนาคตภยานิ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย. กตมานิ ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'อหํ โข เอตรหิ ทหโร ยุวา สุสู[๑] กาฬเกโส ภทฺเรน โยพฺพเนน สมนฺนาคโต ปฐเมน วยสา. โหติ โข ปน โส สมโย, ยํ อิมํ กายํ ชรา ผุสติ, ชิณฺเณน โข ปน ชราย อภิภูเตน น สุกรํ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุํ, น สุกรานิ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวิตุํ. ปุรา มํ โส ธมฺโม อาคจฺฉติ อนิฏฺโฐ อกนฺโต อมนาโป, หนฺทาหํ ปฏิกจฺเจว วิริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย, เยนาหํ ธมฺเมน สมนฺนาคโต ชิณฺณโกปิ ผาสุ[๒] วิหริสฺสามีติ. อิทํ ภิกฺขเว ปฐมํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'อหํ โข เอตรหิ อปฺปาพาโธ อปฺปาตงฺโก สมเวปากินิยา คหณิยา สมนฺนาคโต นาติสีตาย นาจฺจุณฺหาย มชฺฌิมาย ปธานกฺขมาย. โหติ โข ปน โส สมโย, ยํ อิมํ กายํ พฺยาธิ ผุสติ, พฺยาธิเตน โข ปน พฺยาธินา[๓] อภิภูเตน น สุกรํ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุํ, น สุกรานิ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวิตุํ. ปุรา มํ โส ธมฺโม อาคจฺฉติ อนิฏฺโฐ อกนฺโต อมนาโป, หนฺทาหํ

---

[๑] สฺยา. สุสู [๒] อิ. ผาสุ, เอวมุปริปิ.
[๓] อิ. วฺยาพาธาภิภูเตน

ปฏิกจฺเจว วิริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย, เยนาหํ ธมฺเมน สมนฺนาคโต พฺยาธิโตปิ ผาสุ วิหริสฺสามีติ. อิทํ ภิกฺขเว ทุติยํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'เอตรหิ โข [๑] สุสสฺสํ สุลภปิณฺฑำ สุกรํ อุญฺเฉน ปคฺคเหน ยาเปตุ. โหติ โข ปน โส สมโย, ยํ ทุพฺภิกฺขำ โหติ ทุสฺสสฺสำ ทุลฺลภปิณฺฑำ น สุกรํ อุญฺเฉน ปคฺคเหน ยาเปตุ, ทุพฺภิกฺเข โข ปน มนุสฺสา เยน สุภิกฺขำ, เตน สงฺกมนฺติ; ตตฺถ สงฺคณิกวิหาโร โหติ อากิณฺณวิหาโร. สงฺคณิกวิหาเร โข ปน สติ อากิณฺณวิหาเร, น สุกรำ พุทฺธานำ สาสนำ มนสิกาตุ, น สุกรานิ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวิตุ. ปุรา มำ โส ธมฺโม อาคจฺฉติ อนิฏฺโฐ อกนฺโต อมนาโป, หนฺทาหำ ปฏิกจฺเจว วิริยำ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย, เยนาหำ ธมฺเมน สมนฺนาคโต ทุพฺภิกฺเขปิ ผาสุ วิหริสฺสามีติ. อิทำ ภิกฺขเว ตติยำ อนาคตภยำ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย.

ปุน จปรำ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'เอตรหิ โข มนุสฺสา สมคฺคา สมฺโมทมานา อวิวทมานา ขีโรทกีภูตา อญฺญมญฺญำ ปิยจกฺขูหิ สมฺปสฺสนฺตา วิหรนฺติ. โหติ โข ปน โส สมโย, ยำ ภยำ โหติ อฏวีสงฺโกโป, จกฺกสมารูพฺหา ชานปทา ปริยายนฺติ, ภเย โข ปน สติ, มนุสฺสา, เยน เขมำ, เตน สงฺกมนฺติ. ตตฺถ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สุภิกฺขำ

สงฺคณิกวิหาโร โหติ อากิณฺณวิหาโร, สงฺคณิกวิหาเร โข ปน สติ อากิณฺณวิหาเร, น สุกรํ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุํ, น สุกรานิ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวิตุํ. ปุรา มํ โส ธมฺโม อาคจฺฉติ อนิฏฺโฐ อกนฺโต อมนาโป, หนฺทาหํ ปฏิกจฺเจว วิริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย, เยนาหํ ธมฺเมน สมนฺนาคโต ภเยปิ ผาสุํ วิหริสฺสามีติ. อิทํ ภิกฺขเว จตุตฺถํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'เอตรหิ โข สงฺโฆ สมคฺโค สมฺโมทมาโน อวิวทมาโน เอกุทฺเทโส ผาสุ วิหรติ, โหติ โข ปน โส สมโย, ยํ สงฺโฆ ภิชฺชติ. สงฺเฆ โข ปน ภินฺเน, น สุกรํ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุํ, น สุกรานิ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวิตุํ. ปุรา มํ โส ธมฺโม อาคจฺฉติ อนิฏฺโฐ อกนฺโต อมนาโป, หนฺทาหํ ปฏิกจฺเจว วิริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย, เยนาหํ ธมฺเมน สมนฺนาคโต ภินฺเนปิ สงฺเฆ ผาสุ วิหริสฺสามีติ. อิทํ ภิกฺขเว ปญฺจมํ อนาคตภยํ สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา อปฺปมตฺเตน อาตาปินา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายาติ. อฏฺฐมํ.

๕. ตติยอนาคตภยสุตฺตํ

[๗๙] “ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อนาคตภยานิ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนานิ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, ตานิ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพานิ, ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ เตสํ ปหานาย วายมิตพฺพํ.

กตมานิ ปญฺจ. ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขเว ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา, เต อภาวิตกายา สมานา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา อญฺเญ อุปสมฺปาเทสฺสนฺติ, เตปิ น สกฺขิสฺสนฺติ วิเนตุํ อธิสีเล อธิจิตฺเต อธิปญฺญาย. เตปิ ภวิสฺสนฺติ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา, เต อภาวิตกายา สมานา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา อญฺเญ อุปสมฺปาเทสฺสนฺติ, เตปิ น สกฺขิสฺสนฺติ วิเนตุํ อธิสีเล อธิจิตฺเต อธิปญฺญาย. เตปิ ภวิสฺสนฺติ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา. อิติ โข ภิกฺขเว ธมฺมสนฺโทสา วินยสนฺโทโส, วินยสนฺโทสา ธมฺมสนฺโทโส. อิทํ ภิกฺขเว ปฐมํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ, ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา, เต อภาวิตกายา สมานา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา อญฺเญสํ นิสฺสยํ ทสฺสนฺติ, เตปิ น สกฺขิสฺสนฺติ วิเนตุํ อธิสีเล อธิจิตฺเต อธิปญฺญาย. เตปิ ภวิสฺสนฺติ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา, เต อภาวิตกายา สมานา อภาวิตสีลา

อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา อญฺเญสํ นิสฺสยํ ทสฺสนฺติ, เตปิ น สกฺขิสฺสนฺติ วิเนตุํ อธิสีเล อธิจิตฺเต อธิปญฺญาย. เตปิ ภวิสฺสนฺติ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา อิติ โข ภิกฺขเว ธมฺมสนฺโทสา วินยสนฺโทโส, วินยสนฺโทสา ธมฺมสนฺโทโส. อิทํ ภิกฺขเว ทุติยํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ, ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา, เต อภาวิตกายา สมานา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา, อภิธมฺมกถํ เวทลฺลกถํ กเถนฺตา กณฺหํ ธมฺมํ โอกฺกมมานา น พุชฺฌิสฺสนฺติ. อิติ โข ภิกฺขเว ธมฺมสนฺโทสา วินยสนฺโทโส, วินยสนฺโทสา ธมฺมสนฺโทโส. อิทํ ภิกฺขเว ตติยํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ, ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา, เต อภาวิตกายา สมานา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา, เย เต สุตฺตนฺตา ตถาคตภาสิตา คมฺภีรา คมฺภีรตฺถา โลกุตฺตรา สุญฺญตาปฏิสํยุตฺตา, เตสุ ภญฺญมาเนสุ น สุสฺสูสนฺติ[๑] น โสตํ โอทหิสฺสนฺติ, น อญฺญาจิตฺตํ อุปฏฺฐาเปสฺสนฺติ,[๒] น จ เต ธมฺเม อุคฺคเหตพฺพํ ปริยาปุณิตพฺพํ มญฺญิสฺสนฺติ. เย ปน เต สุตฺตนฺตา กวิกตา[๓] กาเวยฺยา จิตฺตกฺขรา จิตฺตพฺยญฺชนา พาหิรกา สาวกภาสิตา,

---

[๑] ฉ.,เท. น สุสฺสูสิสฺสนฺติ อิ. น สุสฺสุสิสฺสนฺติ [๒] ฉ.,เท.,อิ. อุปฏฺฐปสฺสนฺติ
[๓] ฉ.,เท. กวิตา

เตสุ ภณฺฑมาเนสุ สุสฺสูสนฺติ[๑] โสตํ โอทหิสฺสนฺติ, อญฺญาจิตฺตํ อุปฏฺฐาเปสฺสนฺติ,[๒] เต จ ธมฺเม อุคฺคเหตพฺพํ ปริยาปุณิตพฺพํ มญฺญิสฺสนฺติ. อิติ โข ภิกฺขเว ธมฺมสนฺโทสา วินยสนฺโทโส, วินยสนฺโทสา ธมฺมสนฺโทโส. อิทํ ภิกฺขเว จตุตฺถํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ, ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ อภาวิตกายา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา, เต อภาวิตกายา สมานา อภาวิตสีลา อภาวิตจิตฺตา อภาวิตปญฺญา เถรา ภิกฺขู พาหุลฺลิกา[๓] ภวิสฺสนฺติ สาถลิกา โอกฺกมเน ปุพฺพงฺคมา ปวิเวเก นิกฺขิตฺตธุรา, น วิริยํ อารภิสฺสนฺติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย. เตสํ ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชิสฺสติ. สาปิ ภวิสฺสติ พาหุลฺลิกา[๓] สาถลิกา โอกฺกมเน ปุพฺพงฺคมา ปวิเวเก นิกฺขิตฺตธุรา, น วิริยํ อารภิสฺสติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย. อิติ โข ภิกฺขเว ธมฺมสนฺโทสา วินยสนฺโทโส, วินยสนฺโทสา ธมฺมสนฺโทโส. อิทํ ภิกฺขเว ปญฺจมํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ, ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํ.

อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ อนาคตภยานิ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนานิ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, ตานิ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพานิ, ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ เตสํ ปหานาย วายมิตพฺพนฺติ. นวมํ.

---

[๑] ฉ.,เท. น สุสฺสูสิสฺสนฺติ อิ. น สุสฺสุสิสฺสนฺติ [๒] ฉ.,เท.,อิ. อุปฏฺฐปสฺสนฺติ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. พาหุลิกา

๑๐. จตุตฺถอนาคตภยสุตฺตํ

[๘๐] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อนาคตภยานิ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนานิ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, ตานิ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพานิ, ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ เตสํ ปหานาย วายมิตพฺพํ.

กตมานิ ปญฺจ. ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขเว ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ จีวเร กลฺยาณกามา, เต จีวเร กลฺยาณกามา สมานา ริญฺจิสฺสนฺติ ปุราณจีวรปฏิสงฺขานพลปฏิสญฺยุตฺตํ, ริญฺจิสฺสนฺติ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ, คามนิคมราชธานีสุ[๑] โอสริตฺวา วาสं กปฺปิสฺสนฺติ,[๒] จีวรเหตุ จ อเนกวิหิตं อเนสนं อปฺปฏิรูปํ อาปชฺชิสฺสนฺติ. อิทํ ภิกฺขเว ปฐมํ อนาคตภยं เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ, ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ ปิณฺฑปาเต กลฺยาณกามา, เต ปิณฺฑปาเต กลฺยาณกามา สมานา ริญฺจิสฺสนฺติ ปิณฺฑปาติกตฺตํ, ริญฺจิสฺสนฺติ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ, คามนิคมราชธานีสุ[๑] โอสริตฺวา วาสं กปฺปิสฺสนฺติ,[๒] ชิวฺหคฺเคน รสคฺคานิ ปริเยสมานา ปิณฺฑปาตเหตุ จ อเนกวิหิตं อเนสนं อปฺปฏิรูปํ อาปชฺชิสฺสนฺติ. อิทํ ภิกฺขเว ทุติยं อนาคตภยं เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ, ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ เสนาสเน กลฺยาณกามา, เต เสนาสเน กลฺยาณกามา สมานา

---

[๑] อิ. คามนิคมราชธานี, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. กปฺเปสฺสนฺติ, เอวมุปริปิ.

ริญฺจิสฺสนฺติ อารญฺญกตฺตํ,[๑] ริญฺจิสฺสนฺติ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ, คามนิคมราชธานีสุ โอสริตฺวา วาสํ กปฺปิสฺสนฺติ, เสนาสนเหตุ จ อเนกวิหิตํ อเนสนํ อปฺปฏิรูปํ อาปชฺชิสฺสนฺติ. อิทํ ภิกฺขเว ตติยํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ, ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ ภิกฺขุนีสิกฺขมานาสมณุทฺเทเสหิ สํสฏฺฐา วิหริสฺสนฺติ, ภิกฺขุนี-สิกฺขมานาสมณุทฺเทเสหิ สํสคฺเค โข ปน ภิกฺขเว สติ เอตํ ปาฏิกงฺขํ 'อนภิรตา วา พฺรหฺมจริยํ จริสฺสนฺติ, อญฺญตรํ วา สงฺกิลิฏฺฐํ อาปตฺตึ อาปชฺชิสฺสนฺติ, สิกฺขํ วา ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสนฺติ. อิทํ ภิกฺขเว จตุตฺถํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ, ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภวิสฺสนฺติ ภิกฺขู อนาคตมทฺธานํ อารามิกสมณุทฺเทเสหิ สํสฏฺฐา วิหริสฺสนฺติ, อารามิกสมณุทฺเทเสหิ สํสคฺเค โข ปน ภิกฺขเว สติ เอตํ ปาฏิกงฺขํ อเนกวิหิตํ สนฺนิธิการกปริโภคํ[๒] อนุยุตฺตา วิหริสฺสนฺติ, โอพาริกำปิ นิมิตฺตํ กริสฺสนฺติ ปจวิยาปิ หริตคฺเคปิ. อิทํ ภิกฺขเว ปญฺจมํ อนาคตภยํ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนํ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพํ, ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ ตสฺส ปหานาย วายมิตพฺพํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. รุกฺขมูลิกตฺตํ [๒] ฉ.,เท. สนฺนิธิการปริโภคํ

อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ อนาคตภยานิ เอตรหิ อสมุปฺปนฺนานิ อายตึ สมุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, ตานิ โว ปฏิพุชฺฌิตพฺพานิ, ปฏิพุชฺฌิตฺวา จ เตสं ปหานาย วายมิตพฺพนฺติ. ทสมं.

ตติโย โยธาชีววคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

"ทุเว เจโตวิมุตฺตี[๑] จ　　เทฺว จ ธมฺมวิหาริโน
โยธาชีวา จ เทฺว วุตฺตา　　จตฺตาโร จ อนาคตาติ.

[๑] ฉ.,เท.,อิ. เทฺว เจโตวิมุตฺติผลา

(๕) ๔. เถรวคฺโค

๑. รชนียสุตฺตํ

[๘๑] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. รชนีเย รชฺชติ, ทุสนีเย[๑] ทุสฺสติ, โมหนีเย มุยฺหติ, กุปนีเย[๒] กุปฺปติ, มทนีเย มชฺชติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. รชนีเย น รชฺชติ, ทุสนีเย[๑] น ทุสฺสติ, โมหนีเย น มุยฺหติ, กุปนีเย น กุปฺปติ, มทนีเย น มชฺชติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จาติ. ปฐมํ.

๒. วีตราคสุตฺตํ

[๘๒] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อวีตราโค โหติ, อวีตโทโส โหติ, อวีตโมโห โหติ, มกฺขี จ ปฬาสี[๓] จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ.

---

[๑] ฉ. ทุสฺสนีเย
[๒] ฉ.,เท. กุปฺปนีเย อิ. โกปนีเย, เอวมุปริปิ.
[๓] อิ. ปลาสี

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. วีตราโค โหติ, วีตโทโส โหติ, วีตโมโห โหติ, อมกฺขี จ อปฺปาสี จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จาติ. ทุติยํ.

๓. กุหกสุตฺตํ

[๘๓] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. กุหโก จ โหติ, ลปโก จ, นิมิตฺติโก[๑] จ, นิปฺเปสิโก จ, ลาเภน ลาภํ นิชิคีสิตา จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. น จ กุหโก โหติ, น จ ลปโก, น จ นิมิตฺติโก, น จ นิปฺเปสิโก, น จ ลาเภน ลาภํ นิชิคีสิตา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จาติ. ตติยํ.

๔. อสฺสทฺธสุตฺตํ

[๘๔] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ.

---

[๑] ฉ.,เท. เนมิตฺติโก อิ. เนมิตฺตโก

กตเมหิ ปญฺจหิ. อสฺสทฺโธ โหติ, อหิริโก โหติ, อโนตฺตปฺปี[๑] โหติ, กุสีโต โหติ, ทุปฺปญฺโญ โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. สทฺโธ โหติ, หิริมา โหติ, โอตฺตปฺปี[๒] โหติ, อารทฺธวิริโย โหติ, ปญฺญวา โหติ, อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จาติ. จตุตฺถํ.

๕. อกฺขมสุตฺตํ

[๘๔] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อกฺขโม โหติ รูปานํ, อกฺขโม สทฺทานํ, อกฺขโม คนฺธานํ, อกฺขโม รสานํ, อกฺขโม โผฏฺฐพฺพานํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สทฺทานํ, ขโม คนฺธานํ, ขโม รสานํ, ขโม โผฏฺฐพฺพานํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จาติ. ปญฺจมํ.

---

[๑] อิ. อโนตฺตาปี [๒] อิ. โอตฺตาปี

๖. ปฏิสมฺภิทาปฺปตฺตสุตฺตํ

[๘๖] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อตฺถปฏิสมฺภิทาปฺปตฺโต โหติ, ธมฺมปฏิสมฺภิทาปฺปตฺโต โหติ, นิรุตฺติปฏิสมฺภิทาปฺปตฺโต โหติ, ปฏิภาณปฏิสมฺภิทาปฺปตฺโต โหติ, ยานิ ตานิ สพฺรหฺมจารีนํ อุจฺจาวจานิ กิจฺกรณียานิ, ตตฺถ ทกฺโข โหติ อนลโส, ตตฺรุปายาย วีมํสาย สมนฺนาคโต อลํ กาตุ อลํ สวิธาตุ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนนาคโต เถโร ภิกฺขุสพรหมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จาติ. ฉฏฺฐํ.

๗. สีลวนฺตสุตฺตํ

[๘๗] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. สีลวา โหติ, ปาติโมกฺขสวรสวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ. พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มชฺเฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธตา[๑] วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา. กลฺยาณวาโจ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ โปริยา วาจาย สมนฺนาคโต วิสฺสฏฺฐาย อเนลคฬาย อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา. จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ

---

[๑] ฉ.,เท. ธาตา

ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี. อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จาติ. สตฺตมํ.

๘. เถรสุตฺตํ

[๘๘] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ พหุชนาหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ พหุชนาสุขาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทุกฺขาย เทวมนุสฺสานํ.

กตเมหิ ปญฺจหิ. เถโร โหติ รตฺตญฺญู จิรปพฺพชิโต, ญาโต โหติ ยสสฺสี สคหฏฺฐปพฺพชิตานํ พหุชนปริวาโร, ลาภี โหติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ, พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มชฺเฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา. มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ วิปรีตทสฺสโน, โส พหุชนํ สทฺธมฺมา วุฏฺฐาเปตฺวา อสทฺธมฺเม ปติฏฺฐาเปติ. เถโร ภิกฺขุ รตฺตญฺญู จิรปพฺพชิโต, อิติปิสฺส ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชนฺติ, ญาโต เถโร ภิกฺขุ ยสสฺสี สคหฏฺฐปพฺพชิตานํ พหุชนปริวาโร อิติปิสฺส ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชนฺติ, ลาภี เถโร ภิกฺขุ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ อิติปิสฺส ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชนฺติ, พหุสฺสุโต เถโร ภิกฺขุ สุตธโร สุตสนฺนิจโย อิติปิสฺส ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชนฺติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ

ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ พหุชนาหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ พหุชนาสุขาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทุกฺขาย เทวมนุสฺสานํ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ พหุชนหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ พหุชนสุขาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ.

กตเมหิ ปญฺจหิ. เถโร โหติ รตฺตญฺญู จิรปพฺพชิโต, ญาโต โหติ ยสสฺสี สคหฏฺฐปพฺพชิตานํ พหุชนปริวาโร, ลาภี โหติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ, พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มชฺเฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา. สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ อวิปรีตทสฺสโน, โส พหุชนํ อสทฺธมฺมา วุฏฺฐาเปตฺวา สทฺธมฺเม ปติฏฺฐาเปติ. เถโร ภิกฺขุ รตฺตญฺญู จิรปพฺพชิโต, อิติปิสฺส ทิฏฺฐานุคตี อาปชฺชนฺติ, ญาโต เถโร ภิกฺขุ ยสสฺสี สคหฏฺฐปพฺพชิตานํ พหุชนปริวาโร, อิติปิสฺส ทิฏฺฐานุคตี อาปชฺชนฺติ, ลาภี เถโร ภิกฺขุ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจย-เภสชฺชปริกฺขารานํ, อิติปิสฺส ทิฏฺฐานุคตี อาปชฺชนฺติ, พหุสฺสุโต เถโร ภิกฺขุ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, อิติปิสฺส ทิฏฺฐานุคตี อาปชฺชนฺติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ พหุชนหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ พหุชนสุขาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานนฺติ. อฏฺฐมํ.

๙. ปฐมเสขสุตฺตํ

[๘๙] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ. กมฺมารามตา ภสฺสารามตา นิทฺทารามตา สงฺคณิการามตา ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ น ปจฺจเวกฺขติ อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตนฺติ. ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ. น กมฺมารามตา น ภสฺสารามตา น นิทฺทารามตา น สงฺคณิการามตา ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ ปจฺจเวกฺขติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ. นวมं.

๑๐. ทุติยเสขสุตฺตํ

[๙๐] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว เสโข ภิกฺขุ พหุกิจฺโจ โหติ พหุกรณีโย อพฺยตฺโต[๑] กิกรณีเยสุ, ริญฺจติ ปฏิสลฺลานं, นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตं เจโตสมถं. อยं ภิกฺขเว ปฐโม ธมฺโม เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตติ.

ปุน จปรं ภิกฺขเว เสโข ภิกฺขุ อปฺปมตฺตเกน กมฺเมน ทิวสं อตินาเมติ, ริญฺจติ ปฏิสลฺลานं, นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตं เจโตสมถं. อยं ภิกฺขเว ทุติโย ธมฺโม เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตติ.

ปุน จปรं ภิกฺขเว เสโข ภิกฺขุ สංสฏฺโฐ วิหรติ สคหฏฺฐ-ปพฺพชิเตหิ[๒] อนนุโลมิเกน คิหิสංสคฺเคน, ริญฺจติ ปฏิสลฺลานं, นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตं เจโตสมถं. อยं ภิกฺขเว ตติโย ธมฺโม เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตติ.

---

[๑] ฉ.,เท. วิยตฺโต อิ. พฺยตฺโต [๒] ฉ.,เท. คหฏฺฐปพฺพชิเตหิ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว เสโข ภิกฺขุ อติกาเลน[๑] คามํ ปวิสติ, อติทิวา ปฏิกฺกมติ, ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํ. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ ธมฺโม เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว เสโข ภิกฺขุ, ยายํ กถา อภิสลฺเลขิกา เจโตวิวรณสปฺปายา. เสยฺยถีทํ, อปฺปิจฺฉกถา สนฺตุฏฺฐิกถา ปวิเวกกถา อสํสคฺคกถา วิริยารมฺภกถา สีลกถา สมาธิกถา ปญฺญากถา วิมุตฺติกถา วิมุตฺติญาณทสฺสนกถา. เอวรูปิยา กถาย น นิกามลาภี โหติ, กิจฺฉลาภี, กสิรลาภี,[๒] [๓] ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, นานุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํ. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม ธมฺโม เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สํวตฺตนฺติ. ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว เสโข ภิกฺขุ น พหุกิจฺโจ โหติ น พหุกรณีโย พฺยตฺโต กึกรณีเยสุ, น ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, อนุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํ. อยํ ภิกฺขเว ปจโม ธมฺโม เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว เสโข ภิกฺขุ น อปฺปมตฺตเกน กมฺเมน ทิวสํ อตินาเมติ, น ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, อนุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํ. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย ธมฺโม เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตติ.

---

[๑] ฉ.,เท. อกาเลน.　　[๒] ฉ.,เท. อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี.
[๓] ฉ.,เท. น

ปุน จปรํ ภิกฺขเว เสโข ภิกฺขุ อสํสฏฺโฐ วิหรติ คหฏฺฐปพฺพชิเตหิ อนนุโลมิเกน คิหิสํสคฺเคน, น ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, อนุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํ. อยํ ภิกฺขเว ตติโย ธมฺโม เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว เสโข ภิกฺขุ น อติกาเลน คามํ ปวิสติ, นาติทิวา ปฏิกฺกมติ, น ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, อนุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํ. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ ธมฺโม เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตติ. ปุน จปรํ ภิกฺขเว เสโข ภิกฺขุ, ยายํ กถา อภิสลฺเลขิกา เจโตวิวรณสปฺปายา. เสยฺยถีทํ, อปฺปิจฺฉกถา สนฺตุฏฺฐิกถา ปวิเวกกถา อสํสคฺคกถา วิริยารมฺภกถา สีลกถา สมาธิกถา ปญฺญากถา วิมุตฺติกถา วิมุตฺติญาณทสฺสนกถา. เอวรูปิยา กถาย นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, น ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, อนุยุญฺชติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถํ. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม ธมฺโม เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺตีติ. ทสมํ.

จตุตฺโถ เถรวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

"รชนียํ[๑] วีตราโค กุหโกสทฺธอกุปฺปโม[๒]
ปฏิสมฺภิทา จ สีเลน เถโร เสขาปเร ทุเวติ.

---

[๑] ฉ.,เท. รชนีโย [๒] ฉ.,เท. กุหกาสฺสทฺธอกุปฺปมา

(๑๐) ๕. กกุธวคฺโค

๑. ปฐมสมฺปทาสุตฺตํ

[๙๑] "ปญฺจิมา ภิกฺขเว สมฺปทา. กตมา ปญฺจ. สทฺธาสมฺปทา สีลสมฺปทา สุตสมฺปทา จาคสมฺปทา ปญฺญาสมฺปทา. อิมา โข ภิกฺขเว ปญฺจ สมฺปทาติ. ปฐมํ.

๒. ทุติยสมฺปทาสุตฺตํ

[๙๒] "ปญฺจิมา ภิกฺขเว สมฺปทา. กตมา ปญฺจ. สีลสมฺปทา สมาธิสมฺปทา ปญฺญาสมฺปทา วิมุตฺติสมฺปทา วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปทา. อิมา โข ภิกฺขเว ปญฺจ สมฺปทาติ. ทุติยํ.

๓. พฺยากรณสุตฺตํ

[๙๓] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อญฺญาพฺยากรณานิ. กตมานิ ปญฺจ. มนฺทตฺตา โมมูหตฺตา อญฺญํ พฺยากโรติ, ปาปิจฺโฉ อิจฺฉาปกโต อญฺญํ พฺยากโรติ, อุมฺมาทา จิตฺตกฺเขปา อญฺญํ พฺยากโรติ, อธิมาเนน อญฺญํ พฺยากโรติ, สมฺมเทว อญฺญํ พฺยากโรติ, อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ อญฺญาพฺยากรณานีติ. ตติยํ.

๔. ผาสุวิหารสุตฺตํ

[๙๔] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ผาสุวิหารา. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา ฯเปฯ ทุติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, ปีติยา จ วิราคา ฯเปฯ ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ,

สุขสฺส จ ปหานา ฯเปฯ จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, อาสวานญฺจ[๓] ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ผาสุวิหาราติ. จตุตฺถํ.

๕. อกุปฺปสุตฺตํ

[๙๕] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ นจิรสฺเสว อกุปฺปํ ปฏิวิชฺฌติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถปฏิสมฺภิทาปฺปตฺโต โหติ, ธมฺมปฏิสมฺภิทาปฺปตฺโต โหติ, นิรุตฺติปฏิสมฺภิทาปฺปตฺโต โหติ, ปฏิภาณปฏิสมฺภิทาปฺปตฺโต โหติ, ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ ปจฺจเวกฺขติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ นจิรสฺเสว อกุปฺปํ ปฏิวิชฺฌตีติ. ปญฺจมํ.

๖. สุตธรสุตฺตํ

[๙๖] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อานาปานสฺสตึ อาเสวนฺโต นจิรสฺเสว อกุปฺปํ ปฏิวิชฺฌติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปฏิโส โหติ อปฺปกิจฺโจ สุภโร สุสนฺโตโส ชีวิตปริกฺขาเรสุ, อปฺปาหาโร โหติ อโนทริกตฺตํ อนุยุตฺโต, อปฺปมิทฺโธ โหติ ชาคริยํ อนุยุตฺโต, พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มชฺเฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺริยา สุปฺปฏิวิทฺธา ยถาวิมุตฺตํ

---

[๓] ฉ.,เท.,อิ. อาสวานํ ขยา

จิตฺตํ ปจฺจเวกฺขติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อานาปานสฺสตึ อาเสวนฺโต นจิรสฺเสว อกุปฺปํ ปฏิวิชฺฌตีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. กถาสุตฺตํ

[๙๗] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อานาปานสฺสตึ ภาเวนฺโต นจิรสฺเสว อกุปฺปํ ปฏิวิชฺฌติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปฏฺโฐ โหติ อปฺปกิจฺโจ สุภโร สุสนฺโตโส ชีวิตปริกฺขาเรสุ. อปฺปาหาโร โหติ อโนทริกตฺตํ อนุยุตฺโต. อปฺปมิทฺโธ โหติ ชาคริยํ อนุยุตฺโต, ยายํ กถา อภิสลฺเลขิกา เจโตวิวรณสปฺปายา. เสยฺยถีทํ, อปฺปิจฺฉกถา สนฺตุฏฺฐิกถา ปวิเวกกถา อสํสคฺคกถา วิริยารมฺภกถา สีลกถา สมาธิกถา ปญฺญากถา วิมุตฺติกถา วิมุตฺติญาณทสฺสนกถา, เอวรูปิยา กถาย นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี. ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ ปจฺจเวกฺขติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อานาปานสฺสตึ ภาเวนฺโต นจิรสฺเสว อกุปฺปํ ปฏิวิชฺฌตีติ. สตฺตมํ.

๘. อารญฺญกสุตฺตํ

[๙๘] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อานาปานสฺสตึ พหุลีกโรนฺโต นจิรสฺเสว อกุปฺปํ ปฏิวิชฺฌติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปฏฺโฐ โหติ อปฺปกิจฺโจ สุภโร สุสนฺโตโส ชีวิตปริกฺขาเรสุ, อปฺปาหาโร โหติ อโนทริกตฺตํ อนุยุตฺโต, อปฺปมิทฺโธ โหติ ชาคริยํ อนุยุตฺโต, อารญฺญโก โหติ ปนฺตเสนาสโน,

ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ ปจฺจเวกฺขติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อานาปานสฺสตึ พหุลีกโรนฺโต นจิรสฺเสว อกุปฺปึ ปฏิวิชฺฌตีติ. อฏฺฐมํ.

๙. สีหสุตฺตํ

[๙๙] "สีโห ภิกฺขเว มิคราชา สายณฺหสมยํ อาสยา นิกฺขมติ, อาสยา นิกฺขมิตฺวา วิชมฺภติ, วิชมฺภิตฺวา สมนฺตา จตุทฺทิสา[๑] อนุวิโลเกติ, สมนฺตา จตุทฺทิสา[๑] อนุวิโลเกตฺวา ติกฺขตฺตุํ สีหนาทํ นทติ, ติกฺขตฺตุํ สีหนาทํ นทิตฺวา โคจราย ปกฺกมติ. โส หตฺถิสฺส เจปิ ปหารํ เทติ, สกฺกจฺจญฺเญว ปหารํ เทติ, โน อสกฺกจฺจํ. มหีสสฺส[๒] เจปิ ปหารํ เทติ, สกฺกจฺจญฺเญว ปหารํ เทติ, โน อสกฺกจฺจํ. ควสฺส เจปิ ปหารํ เทติ, สกฺกจฺจญฺเญว ปหารํ เทติ, โน อสกฺกจฺจํ. ทีปิสฺส เจปิ ปหารํ เทติ, สกฺกจฺจญฺเญว ปหารํ เทติ, โน อสกฺกจฺจํ, ขุทฺทกานญฺเจปิ ปาณานํ ปหารํ เทติ, อนฺตมโส สสวิฬารานมฺปิ สกฺกจฺจญฺเญว ปหารํ เทติ, โน อสกฺกจฺจํ. ตํ กิสฺส เหตุ. มา เม โยคฺคปโถ นสฺสาติ.

'สีโหติ โข ภิกฺขเว ตถาคตสฺเสตํ อธิวจนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. ยํ โข ภิกฺขเว ตถาคโต ปริสาย ธมฺมํ เทเสติ, อิทมสฺส โหติ สีหนาทสฺมึ, ภิกฺขูนญฺเจปิ ภิกฺขเว ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, สกฺกจฺจญฺเญว ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, โน อสกฺกจฺจํ. ภิกฺขุนีนญฺเจปิ ภิกฺขเว ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, สกฺกจฺจญฺเญว ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, โน อสกฺกจฺจํ. อุปาสกากญฺเจปิ ภิกฺขเว ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, สกฺกจฺจญฺเญว ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, โน

---

[๑] ฉ.,เท. จตุทฺทิสํ [๒] ฉ.,เท. มหึสสฺส

อสกฺกจฺจํ. อุปาสิกานญฺเจปิ ภิกฺขเว ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, สกฺกจฺจญฺเญว ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, โน อสกฺกจฺจํ. ปุถุชฺชนานญฺเจปิ ภิกฺขเว ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, อนฺตมโส อนฺนภารเนสาทานมฺปิ สกฺกจฺจญฺเญว ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ, โน อสกฺกจฺจํ. ตํ กิสฺส เหตุ. ธมฺมครุ ภิกฺขเว ตถาคโต ธมฺมคารโวติ. นวมํ.

๑๐. กกุธเถรสุตฺตํ

[๑๐๐] เอวมฺเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา โกสมฺพิยํ วิหรติ โฆสิตาราเม. เตน โข ปน สมเยน กกุโธ นาม โกพิยปุตฺโต อายสฺมโต มหาโมคฺคลฺลานสฺส อุปฏฺฐาโก อหุนา กาลกโต อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปนฺโน, ตสฺส เอวรูโป อตฺตภาวปฏิลาโภ โหติ, เสยฺยถาปิ นาม เทฺว วา ตีณิ วา มาคธกานิ[๑] คามกฺเขตฺตานิ. โส เตน อตฺตภาวปฏิลาเภน เนว อตฺตานํ พฺยาพาเธติ,[๒] โน ปรํ พฺยาพาเธติ.

อถ โข กกุโธ เทวปุตฺโต, เยนายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิโต โข กกุโธ เทวปุตฺโต อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ เอตทโวจ "เทวทตฺตสฺส ภนฺเต เอวรูปี อิจฺฉาคตี อุปฺปชฺชิ 'อหํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปริหริสฺสามีติ, สหจิตฺตุปฺปาทา จ ภนฺเต เทวทตฺโต ตสฺสา อิทฺธิยา ปริหีโนติ. อิทมโวจ กกุโธ เทวปุตฺโต, อิทํ วตฺวา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายิ.

อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ.

---

[๑] อิ. มาคธิกานิ　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ภควนฺตํ เอตทโวจ

"กกุโธ นาม ภนฺเต โกพฺยปุตฺโต มมํ อุปฏฺฐาโก อธุนา กาลกโต อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปนฺโน [๑] ตสส เอวรูโป อตตภาวปฏิลาโภ. เสยยถาปิ นาม วา ตีณิ วา มาคธกานิ คามกฺเขตฺตานิ, โส เตน อตฺตภาวปฏิลาเภน เนว อตฺตานํ พฺยาพาเธติ, โน ปรํ พฺยาพาเธติ. อถ โข ภนฺเต กกุโธ เทวปุตฺโต, เยนาหํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิโต โข ภนฺเต กกุโธ เทวปุตฺโต มํ เอตทโวจ "เทวทตฺตสฺส ภนฺเต เอารูปี อิจฉาคตํ อุปฺปชฺชิ 'อหํ ภิกขุสงฺฆํ ปริหริสฺสามีติ, สหจิตฺตุปปาทา จ ภนฺเต เทวทตฺโต ตสฺสา อิทฺธิยา ปริหีโนติ. อิทมโวจ ภนฺเต กกุโธ เทวปุตฺโต, อิทํ วตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายีติ.

"กึ ปน เต โมคฺคลฺลาน กกุโธ เทวปุตฺโต เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต 'ยงฺกิญฺจิ กกุโธ เทวปุตฺโต ภาสติ, สพฺพนฺตํ ตเถว โหติ, โน อญฺญถาติ. "เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต เม ภนฺเต กกุโธ เทวปุตฺโต 'ยงฺกิญฺจิ กกุโธ เทวปุตฺโต ภาสติ, สพฺพนฺตํ ตเถว โหติ, โน อญฺญถาติ. "รกฺขสฺเสตํ โมคฺคลฺลาน วาจํ. [๒] อิทานิ โส โมฆปุริโส อตฺตนาว อตฺตานํ ปาตุกริสฺสติ.

ปญฺจิเม โมคฺคลฺลาน สตฺถาโร สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมึ. กตเม ปญฺจ. อิธ โมคฺคลฺลาน เอกจฺโจ สตฺถา อปริสุทฺธสีโล สมาโน 'ปริสุทฺธสีโลมฺหีติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธํ เม สีลํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ. ตเมนํ สาวกา เอวํ ชานนฺติ 'อยํ โข ภวํ สตฺถา

---

[๑] ฉ.,เท. โหติ [๒] ฉ.,เท.,อิ. รกฺขสฺเสตํ โมคฺคลฺลาน วาจํ

อปริสุทฺธสีโล สมาโน 'ปริสุทฺธสีโลมฺหีติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธํ เม สีลํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ. มยญฺเจว โข ปน คิหีนํ อาโรเจสฺสาม[๓] นาสฺสสฺส มนาปํ. ยํ โข ปนสฺส อมนาปํ, กถํ นุ[๒] มยํ เตน สมฺทาจเรยฺยาม. สมฺมนฺนติ โข ปน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสน-คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน. ยํ ตุโม กริสฺสติ, ตุโมว เตน ปญฺญายิสฺสตีติ. เอวรูปี โข โมคฺคลฺลาน สตฺถารํ สาวกา สีลโต รกฺขนฺติ, เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ สีลโต รกฺขํ ปจฺจาสึสติ.

ปุน จปรํ โมคฺคลฺลาน อิเธกจฺโจ สตฺถา อปริสุทฺธาชีโว สมาโน 'ปริสุทฺธาชีโวมฺหีติ ปฏิชานาติ, 'ปริสุทฺโธ เม อาชีโว ปริโยทาโต อสงฺกิลิฏฺโฐติ. ตเมนํ สาวกา เอวํ ชานนฺติ 'อยํ โข ภวํ สตฺถา อปริสุทฺธาชีโว สมาโน 'ปริสุทฺธาชีโวมฺหีติ ปฏิชานาติ, 'ปริสุทฺโธ เม อาชีโว ปริโยทาโต อสงฺกิลิฏฺโฐติ. มยญฺเจว โข ปน คิหีนํ อาโรเจยฺยาม, นาสฺสสฺส มนาปํ. ยํ โข ปนสฺส อมนาปํ, กถํ นุ มยํ เตน สมฺทาจเรยฺยาม, สมฺมนฺนติ โข ปน จีวรปิณฺฑปาต-เสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน. ยํ ตุโม กริสฺสติ, ตุโมว เตน ปญฺญายิสฺสตีติ. เอวรูปี โข โมคฺคลฺลาน สตฺถารํ สาวกา อาชีวโต รกฺขนฺติ, เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ อาชีวโต รกฺขํ ปจฺจาสึสติ.

ปุน จปรํ โมคฺคลฺลาน อิเธกจฺโจ สตฺถา อปริสุทฺธธมฺมเทสโน สมาโน 'ปริสุทฺธธมฺมเทสโนมฺหีติ ปฏิชานาติ, 'ปริสุทฺธา เม ธมฺมเทสนา ปริโยทาตา อสงฺกิลิฏฺจาติ. ตเมนํ สาวกา เอวํ ชานนฺติ 'อยํ โข ภวํ สตฺถา อปริสุทฺธธมฺมเทสโน สมาโน 'ปริสุทฺธธมฺมเทสโนมฺหีติ ปฏิชานาติ, 'ปริสุทฺธา เม ธมฺมเทสนา ปริโยทาตา อสงฺกิลิฏฺจาติ. มยญฺเจว โข ปน คิหีนํ อาโรเจยฺยาม, นาสฺสสฺส มนาปํ. ยํ โข

---

[๒] ฉ.,อิ. อาโรเจยฺยาม [๓] สี. กถํ นุ ตุ. ฉ.,เท. กถํ นุ, เอวมุปริปิ.

ปนสฺส อมนาปํ, กถํ นุ มยํ เตน สมุทาจเรยฺยาม. สมฺมนฺนติ โข ปน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน. ยํ ตุโม กริสฺสติ, ตุโมว เตน ปญฺญายิสฺสตีติ. เอวรูปํ โข โมคฺคลฺลาน สตฺถารํ สาวกา ธมฺมเทสนโต รกฺขนฺติ, เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ ธมฺมเทสนโต รกฺขํ ปจฺจาสีสติ.

ปุน จปรํ โมคฺคลฺลาน อิเธกจฺโจ สตฺถา อปริสุทฺธเวยฺยากรโณ สมาโน 'ปริสุทฺธเวยฺยากรโณมฺหีติ ปฏิชานาติ, 'ปริสุทฺธํ เม เวยฺยากรณํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ. ตเมนํ สาวกา เอวํ ชานนฺติ 'อยํ โข ภวํ สตฺถา อปริสุทฺธเวยฺยากรโณ สมาโน 'ปริสุทฺธเวยฺยากรโณมฺหีติ ปฏิชานาติ, 'ปริสุทฺธํ เม เวยฺยากรณํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ. มยญฺเจว โข ปน คิหีนํ อาโรเจยฺยาม, นาสฺสสฺส มนาปํ. ยํ โข ปนสฺส อมนาปํ, กถํ นุ[๑] มยํ เตน สมุทาจเรยฺยาม. สมฺมนฺนติ โข ปน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน. ยํ ตุโม กริสฺสติ, ตุโมว เตน ปญฺญายิสฺสตีติ. เอวรูปํ โข โมคฺคลฺลาน สตฺถารํ สาวกา เวยฺยากรณโต รกฺขนฺติ, เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ เวยฺยากรณโต รกฺขํ ปจฺจาสีสติ.

ปุน จปรํ โมคฺคลฺลาน อิเธกจฺโจ สตฺถา อปริสุทฺธ-ญาณทสฺสโน สมาโน 'ปริสุทฺธญาณทสฺสโนมฺหีติ ปฏิชานาติ, 'ปริสุทฺธํ เม ญาณทสฺสนํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ. ตเมนํ สาวกา เอวํ ชานนฺติ 'อยํ โข ภวํ สตฺถา อปริสุทฺธญาณทสฺสโน สมาโน 'ปริสุทฺธญาณทสฺสโนมฺหีติ ปฏิชานาติ, 'ปริสุทฺธํ เม ญาณทสฺสนํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ. มยญฺเจว โข ปน คิหีนํ อาโรเจยฺยาม, นาสฺสสฺส มนาปํ. ยํ โข ปนสฺส อมนาปํ, กถํ นุ[๑] มยํ เตน

---

[๑] ฉ.,เท. นํ

สมุทาจเรยฺยาม. สมฺมนฺนติ โข ปน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสน-คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน. ยํ ตุโม กริสฺสติ, ตุโมว เตน ปญฺญายิสฺสตีติ. เอวรูปี โข โมคฺคลฺลาน สตฺถารํ สาวกา ญาณทสฺสนโต รกฺขนฺติ, เอวรูปา จ ปน สตฺถา สาวเกหิ ญาณทสฺสนโต รกฺขํ ปจฺจาสีสติ. อิเม โข โมคฺคลฺลาน ปญฺจ สตฺถาโร สนฺโต สำวิชฺชมานา โลกสฺมึ.

อหำ โข [๑] โมคฺคลฺลาน ปริสุทฺธสีโล สมาโน 'ปริสุทฺธสีโลมฺหีติ ปฏิชานามิ, 'ปริสุทฺธํ เม สีลํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ. น จ มำ สาวกา สีลโต รกฺขนฺติ, น จาหำ สาวเกหิ สีลโต รกฺขํ ปจฺจาสีสามิ. ปริสุทฺธาชีโว สมาโน 'ปริสุทฺธาชีโวมฺหีติ ปฏิชานามิ, 'ปริสุทฺโธ เม อาชีโว ปริโยทาโต อสงฺกิลิฏฺโจติ. น จ มำ สาวกา อาชีวโต รกฺขนฺติ. น จาหำ สาวเกหิ อาชีวโต รกฺขํ ปจฺจาสีสามิ. ปริสุทฺธธมฺมเทสโน สมาโน 'ปริสุทฺธธมฺมเทสโนมฺหีติ ปฏิชานามิ, 'ปริสุทฺธา เม ธมฺมเทสนา ปริโยทาตา อสงฺกิลิฏฺจาติ. น จ มำ สาวกา ธมฺมเทสนโต รกฺขนฺติ. น จาหำ สาวเกหิ ธมฺมเทสนโต รกฺขํ ปจฺจาสีสามิ. ปริสุทฺธเวยฺยากรโณ สมาโน 'ปริสุทฺธเวยฺยากรโณมฺหีติ ปฏิชานามิ, 'ปริสุทฺธํ เม เวยฺยากรณำ ปริโยทาตำ อสงฺกิลิฏฺจนฺติ. น จ มำ สาวกา เวยฺยากรณโต รกฺขนฺติ. น จาหำ สาวเกหิ เวยฺยากรณโต รกฺขำ ปจฺจาสีสามิ. ปริสุทฺธญาณทสฺสโน สมาโน 'ปริสุทฺธญาณทสฺสโนมฺหีติ ปฏิชานามิ, 'ปริสุทฺธำ เม ญาณทสฺสนำ

---

[๑] ฉ.,เท. ปน.

ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ. น จ มํ สาวกา ญาณทสฺสนโต รกฺขนฺติ. น จาหํ สาวเกหิ ญาณทสฺสนโต รกฺขํ ปจฺจาสึสามีติ. ทสมํ.

ปญฺจโม กกุธวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

"เทฺว สมฺปทา พฺยากรณํ ผาสุกุปฺเปน ปญฺจมํ[๑]
สุตํ กถญฺจ[๒] อรญฺญํ สีหกกุเธน[๓] เต ทสาติ.

ทุติโย ปณฺณาสโก สมตฺโต.

---

[๑] ฉ.,เท. ผาสุอกุปฺปปญฺจมํ
[๒] ฉ.,เท. กถา อารญฺญโก
[๓] ฉ.,เท. สีโห จ กกุโธ ทสา

๓. ตติยปณฺณาสโก

(๑๑) ๑. ผาสุวิหารวคฺโค

๑. สารชฺชสุตฺตํ

[๑๐๑] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว เสขเวสารชฺชกรณา ธมฺมา. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ, สีลวา โหติ, พหุสฺสุโต โหติ, อารทฺธวิริโย โหติ, ปญฺญวา โหติ.

ยํ โข[๑] ภิกฺขเว อสฺสทฺธสฺส สารชฺชํ โหติ, สทฺธสฺส ตํ สารชฺชํ น โหติ, ตสฺมายํ ธมฺโม เสขเวสารชฺชกรโณ.

ยํ ภิกฺขเว ทุสฺสีลสฺส สารชฺชํ โหติ, สีลวโต ตํ สารชฺชํ น โหติ, ตสฺมายํ ธมฺโม เสขเวสารชฺชกรโณ.

ยํ ภิกฺขเว อปฺปสฺสุตสฺส สารชฺชํ โหติ, พหุสฺสุตสฺส ตํ สารชฺชํ น โหติ, ตสฺมายํ ธมฺโม เสขเวสารชฺชกรโณ.

ยํ ภิกฺขเว กุสีตสฺส สารชฺชํ โหติ, อารทฺธวิริยสฺส ตํ สารชฺชํ น โหติ, ตสฺมายํ ธมฺโม เสขเวสารชฺชกรโณ.

ยํ ภิกฺขเว ทุปฺปญฺญสฺส สารชฺชํ โหติ, ปญฺญวโต ตํ สารชฺชํ น โหติ, ตสฺมายํ ธมฺโม เสขเวสารชฺชกรโณ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ เสขเวสารชฺชกรณา ธมฺมาติ. ปฐมํ.

๒. อุสฺสงฺกิตสุตฺตํ

[๑๐๒] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อุสฺสงฺกิตปริสงฺกิโต โหติ 'ปาปภิกฺขูติ อปิ อกุปฺปธมฺโม. กตเมหิ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.

ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เวสิยโคจโร[๑] วา โหติ, วิธวาโคจโร วา โหติ, ถุลฺลกุมารีโคจโร วา โหติ, ปณฺฑกโคจโร วา โหติ, ภิกฺขุนีโคจโร วา โหติ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อุสฺสงฺกิตปริสงฺกิโต โหติ 'ปาปภิกฺขูติ อปิ อกุปฺปธมฺโมติ. ทุติยं.

๓. มหาโจรสุตฺตं

[๑๐๓] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต มหาโจโร สนฺธิปิ ฉินฺทติ, นิลฺโลปมฺปิ หรติ, เอกาคาริกมฺปิ กโรติ, ปริปนฺเถปิ ติฏฺฐติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว มหาโจโร วิสมนิสฺสิโต จ โหติ คหนนิสฺสิโต จ พลวนิสฺสิโต จ โภคจาคี จ เอกจารี จ.

กถญฺจ ภิกฺขเว มหาโจโร วิสมนิสฺสิโต โหติ. อิธ ภิกฺขเว มหาโจโร นทีวิทุคฺคํ วา นิสฺสิโต โหติ ปพฺพตวิสมํ วา. เอวํ โข ภิกฺขเว มหาโจโร วิสมนิสฺสิโต โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว มหาโจโร คหนนิสฺสิโต โหติ. อิธ ภิกฺขเว มหาโจโร ติณคหนํ วา นิสฺสิโต โหติ รุกฺขคหนํ วา โรธ[๒] วา มหาวนสณฺฑํ วา. เอวํ โข ภิกฺขเว มหาโจโร คหนนิสฺสิโต โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว มหาโจโร พลวนิสฺสิโต โหติ. อิธ ภิกฺขเว มหาโจโร ราชานํ วา ราชมหามตฺตานํ วา นิสฺสิโต โหติ, ตสฺส เอวํ โหติ 'สเจ มํ โกจิ กิญฺจิ วกฺขติ, อิเม [๓] ราชาโน วา ราชมหามตฺตา วา ปริโยธาย อตฺถํ ภณิสฺสนฺตีติ. สเจ นํ โกจิ

---

[๑] ฉ.,เท. เวสิยาโคจโร [๒] สี. โคธ วา

[๓] ฉ.,เท. เม

กิญฺจิ อาห. ตฺยสฺส[๑] ราชาโน วา ราชมหามตฺตา วา ปริโยธาย อตฺถํ ภณนฺติ, เอวํ โข ภิกฺขเว มหาโจโร พลวนิสฺสิโต โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว มหาโจโร โภคจาคี โหติ. อิธ ภิกฺขเว มหาโจโร อฑฺโฒ โหติ มหทฺธโน มหาโภโค, ตสฺส เอวํ โหติ 'สเจ มํ โกจิ กิญฺจิ วกฺขติ, อิโต โภเคน ปฏิสนฺถริสฺสามีติ. สเจ นํ โกจิ กิญฺจิ อาห. ตโต โภเคน ปฏิสนฺถรติ. เอวํ โข ภิกฺขเว มหาโจโร โภคจาคี โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว มหาโจโร เอกจารี โหติ. อิธ ภิกฺขเว มหาโจโร เอกโก นิคฺคหณานิ[๒] กตฺตา โหติ. ตํ กิสฺส เหตุ. "มา เม คุยฺหมนฺตา พหิทฺธา สมฺเภทํ อคมํสูติ. เอวํ โข ภิกฺขเว มหาโจโร เอกจารี โหติ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคโต มหาโจโร สนฺธิมฺปิ ฉินฺทติ, นิลฺโลปมฺปิ หรติ, เอกาคาริกมฺปิ กโรติ, ปริปนฺเถปิ ติฏฺฐติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปาปภิกฺขุ ขตํ อุปหตํ อตฺตานํ ปริหรติ, สาวชฺโช จ โหติ สานุวชฺโช วิญฺญูนํ, พหุญฺจ อปุญฺญํ ปสวติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ วิสมนิสฺสิโต จ โหติ คหนนิสฺสิโต จ พลวนิสฺสิโต จ โภคจาคี จ เอกจารี จ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ วิสมนิสฺสิโต โหติ. อิธ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ วิสเมน กายกมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ, วิสเมน วจีกมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ, วิสเมน มโนกมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ วิสมนิสฺสิโต โหติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ตฺยาสฺส, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท. เอกโกว คหณานิ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ คหนนิสฺสิโต โหติ, อิธ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ, อนฺตคฺคาหิกาย ทิฏฺฐิยา สมนฺนาคโต. เอวํ โข ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ คหนนิสฺสิโต โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ พลวนิสฺสิโต โหติ. อิธ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ ราชานํ วา ราชมหามตฺตานํ วา นิสฺสิโต โหติ, ตสฺส เอวํ โหติ 'สเจ มํ โกจิ กิญฺจิ วกฺขติ, อิเม [๑] ราชาโน วา ราชมหามตฺตา วา ปริโยธาย อตฺถํ ภณิสฺสนฺตีติ. สเจ นํ โกจิ กิญฺจิ อาห, ตุยสฺส ราชาโน วา ราชมหามตฺตา วา ปริโยธาย อตฺถํ ภณนฺติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ พลวนิสฺสิโต โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ โภคจาคี โหติ. อิธ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ ลาภี โหติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจย-เภสชฺชปริกฺขารานํ. ตสฺส เอวํ โหติ 'สเจ โกจิ กิญฺจิ วกฺขติ, อิโต ลาเภน ปฏิสนฺถริสฺสามีติ, สเจ นํ โกจิ กิญฺจิ อาห, ตโต ลาเภน ปฏิสนฺถรติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ โภคจาคี โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ เอกจารี โหติ. อิธ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ เอกโก[๒] ปจฺจนฺติเมสุ ชนปเทสุ นิวาสํ กปฺเปติ, โส ตตฺถ กุลานิ อุปสงฺกมนฺโต ลาภํ ลภติ, เอวํ โข ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ เอกจารี โหติ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปาปภิกฺขุ ขตํ อุปหตํ อตฺตานํ ปริหรติ, สาวชฺโช จ โหติ สานุวชฺโช วิญฺญูนํ, พหุญฺจ อปุญฺญํ ปสวตีติ. ตติยं.

---

[๑] ฉ.,เท. เม

[๒] ฉ.,เท. เอกโกว

๔. สมณสุขุมาลสุตฺตํ

[๑๐๔] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สมเณสุ สมณสุขุมาโล โหติ. กตเมหิ ปญฺจหิ.

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยาจิโตว พหุลํ จีวรํ ปริภุญฺชติ อปฺปํ อยาจิโต, ยาจิโตว พหุลํ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชติ อปฺปํ อยาจิโต, ยาจิโตว พหุลํ เสนาสนํ ปริภุญฺชติ อปฺปํ อยาจิโต, ยาจิโตว พหุลํ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ ปริภุญฺชติ อปฺปํ อยาจิโต. เยหิ โข ปน สพฺรหฺมจารีหิ สทฺธึ วิหรติ, ตฺยสฺส มนาเปเนว พหุลํ กายกมฺเมน สมุทาจรนฺติ อปฺปํ อมนาเปน, มนาเปเนว พหุลํ วจีกมฺเมน สมุทาจรนฺติ อปฺปํ อมนาเปน, มนาเปเนว พหุลํ มโนกมฺเมน สมุทาจรนฺติ อปฺปํ อมนาเปน, มนาปเยว อุปหารํ อุปหรนฺติ อปฺปํ อมนาปํ. ยานิ โข ปน ตานิ เวทยิตานิ ปิตฺตสมุฏฺฐานานิ วา เสมฺหสมุฏฺฐานานิ วา วาตสมุฏฺฐานานิ วา สนฺนิปาติกานิ วา อุตุปริณามชานิ วา วิสมปริหารชานิ วา โอปกฺกมิกานิ วา กมฺมวิปากชานิ วา, ตานิสฺส น พหุเทว อุปฺปชฺชนฺติ, อปฺปาพาโธ โหติ. จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สมเณสุ สมณสุขุมาโล โหติ.

ยํ หิ ตํ ภิกฺขเว สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'สมเณสุ สมณสุขุมาโลติ, มเมว ตํ ภิกฺขเว สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'สมเณสุ

สมณสุขุมาโลติ. อหํ หิ[๑] ภิกฺขเว ยาจิโตว พหุลํ จีวรํ ปริภุญฺชามิ อปฺปํ อยาจิโต, ยาจิโตว พหุลํ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชามิ อปฺปํ อยาจิโต, ยาจิโตว พหุลํ เสนาสนํ ปริภุญฺชามิ อปฺปํ อยาจิโต, ยาจิโตว พหุลํ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ ปริภุญฺชามิ อปฺปํ อยาจิโต, เยหิ โข ปน ภิกฺขูหิ สทฺธึ วิหรามิ, เต มํ มนาเปเนว พหุลํ กายกมฺเมน สมุทาจรนฺติ อปฺปํ อมนาเปน, มนาเปเนว พหุลํ วจีกมฺเมน สมุทาจรนฺติ อปฺปํ อมนาเปน, มนาเปเนว พหุลํ มโนกมฺเมน สมุทาจรนฺติ อปฺปํ อมนาเปน, มนาปเยว อุปหารํ อุปหรนฺติ อปฺปํ อมนาปํ. ยานิ โข ปน ตานิ เวทยิตานิ ปีตฺตสมุฏฺฐานานิ วา เสมฺหสมุฏฺฐานานิ วา วาตสมุฏฺฐานานิ วา สนฺนิปาติกานิ วา อุตุปริณามชานิ วา วิสมปริหารชานิ วา โอปกฺกมิกานิ วา กมฺมวิปากชานิ วา ตานิ เม น พหุเทว อุปฺปชฺชนฺติ, อปฺปาพาโธหมสฺมิ. จตุนฺนํ [๒] ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรามิ.

ยํ หิ ตํ ภิกฺขเว สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'สมเณสุ สมณสุขุมาโลติ. มเมว ตํ ภิกฺขเว สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'สมเณสุ สมณสุขุมาโลติ. จตุตฺถํ.

๕. ผาสุวิหารสุตฺตํ

[๑๐๔] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ผาสุวิหารา. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เมตฺตํ กายกมฺมํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ สพฺรหฺมจารีสุ อาวิ เจว รโห จ, เมตฺตํ วจีกมฺมํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ สพฺรหฺมจารีสุ

---

[๑] อิ. หิสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] สี. โข ปน. ฉ.,เท. โข ปนสฺมึ

อาวิ เจว รโห จ, เมตฺตํ มโนกมฺมํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ สพฺรหฺมจารีสุ อาวิ เจว รโห จ, ยานิ ตานิ สีลานิ อขณฺฑานิ อจฺฉิทฺทานิ อสพลานิ อกมฺมาสานิ ภุชิสฺสานิ วิญฺญุปสตฺถานิ อปรามฏฺฐานิ สมาธิสංวตฺตนิกานิ, ตถารูเปหิ สีเลหิ สีลสามญฺญคโต วิหรติ สพฺรหฺมจารีหิ อาวิ เจว รโห จ. ยายं ทิฏฺฐิ อริยา นิยฺยานิกา นิยฺยาติ ตกฺกรสฺส สมฺมาทุกฺขกฺขยาย, ตถารูปาย ทิฏฺฐิยา ทิฏฺฐิสามญฺญคโต วิหรติ สพฺรหฺมจารีหิ อาวิ เจว รโห จ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ผาสุวิหาราติ. ปญฺจมं.

๖. อานนฺทสุตฺตํ

[๑๐๖] เอกं สมยं ภควา โกสมฺพิยं วิหรติ โฆสิตาราเม. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตं อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตं นิสีทิ. เอกมนฺตं นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตं เอตทโวจ

"กิตฺตาวตา นุ โข ภนฺเต ภิกฺขุสงฺโฆ วิหรนฺโต ผาสุं วิหเรยฺยาติ. "ยโต โข อานนฺท ภิกฺขุ อตฺตนา [๑] สีลสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรं อธิสีเล สมฺปวตฺตา, เอตฺตาวตาปิ โข อานนฺท ภิกฺขุสงฺโฆ วิหรนฺโต ผาสุं วิหเรยฺยาติ.

"สิยา ปน ภนฺเต อญฺโญปิ ปริยาโย ยถา ภิกฺขุสงฺโฆ วิหรนฺโต ผาสุं วิหเรยฺยาติ. "สิยา อานนฺทาติ[๒] ภควา อโวจ "ยโต โข อานนฺท ภิกฺขุ อตฺตนา จ สีลสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรं อธิสีเล สมฺปวตฺตา, อตฺตานุเปกฺขี จ โหติ, โน ปรานุเปกฺขี, เอตฺตาวตาปิ โข อานนฺท ภิกฺขุสงฺโฆ วิหรนฺโต ผาสุं วิหเรยฺยาติ.

---

[๑] อิ. จ

[๒] ฉ.,เท. สิยา อานนฺท ยโต โข

"สิยา ปน ภนฺเต อญฺโญปิ ปริยาโย ยถา ภิกฺขุสงฺโฆ วิหรนฺโต ผาสุ วิหเรยฺยาติ. "สิยา อานนฺทาติ ภควา อโวจ "ยโต โข อานนฺท ภิกฺขุ อตฺตนา จ สีลสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ อธิสีเล สมฺปวตฺตา, อตฺตานุเปกฺขี จ โหติ, โน ปรานุเปกฺขี, อปฺปญฺญาโต จ โหติ, เตน[๑] อปฺปญฺญาติเกน[๒] โน ปริตสฺสติ, เอตฺตาวตาปิ โข อานนฺท ภิกฺขุสงฺโฆ วิหรนฺโต ผาสุ วิหเรยฺยาติ.

"สิยา ปน ภนฺเต อญฺโญปิ ปริยาโย ยถา ภิกฺขุสงฺโฆ วิหรนฺโต ผาสุ วิหเรยฺยาติ. "สิยา อานนฺทาติ[๓] ภควา อโวจ "ยโต โข อานนฺท ภิกฺขุ อตฺตนา จ สีลสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ อธิสีเล สมฺปวตฺตา, อตฺตานุเปกฺขี จ โหติ, โน ปรานุเปกฺขี, อปฺปญฺญาโต จ โหติ, เตน อปฺปญฺญาติเกน โน ปริตสฺสติ, จตุนฺนญฺจ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี. เอตฺตาวตา[๔] โข อานนฺท ภิกฺขุสงฺโฆ วิหรนฺโต ผาสุ วิหเรยฺยาติ. "สิยา ปน ภนฺเต อญฺโญปิ ปริยาโย ยถา ภิกฺขุสงฺโฆ วิหรนฺโต ผาสุ วิหเรยฺยาติ. "สิยา อานนฺทาติ ภควา อโวจ "ยโต โข อานนฺท ภิกฺขุ อตฺตนา จ สีลสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ อธิสีเล สมฺปวตฺตา, อตฺตานุเปกฺขี จ โหติ, โน ปรานุเปกฺขี, อปฺปญฺญาโต จ โหติ, เตน อปฺปญฺญาติเกน โน ปริตสฺสติ, จตุนฺนญฺจ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, อาสวานญฺจ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺตาวตา โข อานนฺท ภิกฺขุสงฺโฆ วิหรนฺโต ผาสุ วิหเรยฺย.

---

[๑] ฉ.,เท. เตน จ
[๒] ฉ.,เท. อปฺปญฺญาตเกน, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท. สิยา อานนฺท ยโต โข
[๔] ฉ.,เท. เอตฺตาวตาปิ

อิมมฺหา จาหํ 'อานนฺท ผาสุวิหารา อญฺโญ ผาสุวิหาโร อุตฺตริตโร วา ปณีตตโร วา นตฺถีติ วทามีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. สีลสุตฺตํ

[๑๐๗] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลสมฺปนฺโน โหติ, สมาธิสมฺปนฺโน โหติ, ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ, วิมุตฺติสมฺปนฺโน โหติ, วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปนฺโน โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. สตฺตมํ.

๘. อเสขสุตฺตํ

[๑๐๘] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อเสเขน สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน สมาธิกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน ปญฺญากฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน วิมุตฺติกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. อฏฺฐมํ.

๙. จาตุทฺทิสสุตฺตํ

[๑๐๙] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ จาตุทฺทิโส โหติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลวา โหติ, ปาติโมกฺขสංวรสංวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน, อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ. พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มชฺเฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถं สพฺยญฺชนं เกวลปริปุณฺณं ปริสุทฺธं พฺรหฺมจริยं อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา. สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน. จตุนฺนं ฌานานं อาภิเจตสิกานं ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานं นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี. อาสวานं ขยา อนาสวं เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ จาตุทฺทิโส โหตีติ. นวมं.

๑๐. อรญฺญสุตฺตํ

[๑๑๐] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลं อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวิตุं. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลวา โหติ ฯเปฯ สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ, พหุสฺสุโต โหติ ฯเปฯ ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา. อารทฺธวิริโย วิหรติ ฯเปฯ ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ. จตุนฺนं ฌานานं อาภิเจตสิกานं ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานं นิกามลาภี โหติ

อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี. อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวิตุนฺติ. ทสมํ.

ปฐโม ผาสุวิหารวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

"สารชฺชํ สงฺกิโต โจโร　　สุขุมาลผาสุปญฺจมํ[๑]
อานนฺทสีลเสขิยา[๒]　　จาตุทฺทิโส อรญฺเญน จาติ.

---

[๑] ฉ.,เท. สุขุมาลํ　　[๒] ฉ.,เท. อานนฺทสีลาเสฆา จ

(๑๒) ๒. อนฺธกวินฺทวคฺโค

๑. กุลูปกสุตฺตํ

[๑๑๑] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต กุลูปโก ภิกฺขุ กุเลสุ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อสนฺถววิสฺสาสี จ โหติ อนิสฺสรวิกปฺปี จ พฺยตฺถุปเสวี[๑] จ อุปกณฺณกชปฺปี จ อติยาจนโก จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต กุลูปโก ภิกฺขุ กุเลสุ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต กุลูปโก ภิกฺขุ กุเลสุ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. น อสนฺถววิสฺสาสี จ โหติ, น อนิสฺสรวิกปฺปี จ, น พฺยตฺถุปเสวี[๑] จ, น อุปกณฺณกชปฺปี จ, น อติยาจนโก จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต กุลูปโก ภิกฺขุ กุเลสุ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จาติ. ปฐมํ.

๒. ปจฺฉาสมณสุตฺตํ

[๑๑๒] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปจฺฉาสมโณ น อาทาตพฺโพ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อติทูเร วา คจฺฉติ อจฺจาสนฺเน วา ปตฺตปริยาปนฺนํ น คณฺหาติ,[๒] อาปตฺติสามนฺตา ภณมานํ น นิวาเรติ, ภณมานสฺส อนฺตรนฺตรา กถํ โอปาเตติ, ทุปฺปญฺโญ โหติ ชโฬ เอฬมูโค. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปจฺฉาสมโณ น อาทาตพฺโพ.

---

[๑] ฉ.,เท. วิสฺสฏฺฐุปเสวี อิ. พฺยตฺตูปเสวี

[๒] ฉ.,เท. น ปตฺตปริยาปนฺนํ คณฺหติ

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปจฺฉาสมโณ อาทาตพฺโพ. กตเมหิ ปญฺจหิ. นาติทูเร คจฺฉติ นาจฺจาสนฺเน, ปตฺตปริยาปนฺนํ คณฺหาติ, อาปตฺติสามนฺตา ภณมานํ นิวาเรติ, ภณมานสฺส น อนฺตรนฺตรา กถํ โอปาเตติ, ปญฺญวา โหติ อชโฬ อเนฬมูโค. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปจฺฉาสมโณ อาทาตพฺโพติ. ทุติยํ.

๓. สมฺมาสมาธิสุตฺตํ

[๑๑๓] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อภพฺโพ สมฺมาสมาธึ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ รูปานํ, อกฺขโม สทฺทานํ, อกฺขโม คนฺธานํ, อกฺขโม รสานํ, อกฺขโม โผฏฺฐพฺพานํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อภพฺโพ สมฺมาสมาธึ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภพฺโพ สมฺมาสมาธึ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สทฺทานํ, ขโม คนฺธานํ, ขโม รสานํ, ขโม โผฏฺฐพฺพานํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภพฺโพ สมฺมาสมาธึ อุปสมฺปชฺช วิหริตุนฺติ. ตติยํ.

๔. อนฺธกวินฺทสุตฺตํ

[๑๑๔] เอกํ สมยํ ภควา มคเธสุ วิหรติ อนฺธกวินฺเท. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ ภควา เอตทโวจ

"เย เต อานนฺท ภิกฺขู นวา อจิรปพฺพชิตา อธุนาคตา อิมํ ธมฺมวินยํ, เต โว อานนฺท ภิกฺขู ปญฺจสุ ธมฺเมสุ สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา ปติฏฺฐาเปตพฺพา. กตเมสุ ปญฺจสุ. 'เอถ ตุมฺเห อาวุโส สีลวา โหถ, ปาติโมกฺขสංวรสංวุตา วิหรถ อาจารโคจรสมฺปนฺนา, อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวิโน สมาทาย สิกฺขถ สิกฺขาปเทสูติ อิติ ปาติโมกฺขสංวเร สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา ปติฏฺฐาเปตพฺพา.

'เอถ ตุมฺเห อาวุโส อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารา วิหรถ อารกฺขสติโน นิปกฺกสติโน[๑] สารกฺขิตมานสา สตารกฺเขน เจตสา สมนฺนาคตาติ อิติ อินฺทฺริยสංวเร สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา ปติฏฺฐาเปตพฺพา.

'เอถ ตุมฺเห อาวุโส อปฺปภสฺสา โหถ ภสฺสปริยนฺตการิโนติ.[๒] อิติ ภสฺสปริยนฺเต สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา ปติฏฺฐาเปตพฺพา.

'เอถ ตุมฺเห อาวุโส อารญฺญกา โหถ, อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวถาติ อิติ กายวูปกาเส[๓] สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา ปติฏฺฐาเปตพฺพา.

'เอถ ตุมฺเห อาวุโส สมฺมาทิฏฺฐิกา โหถ สมฺมาทสฺสเนน สมนฺนาคตาติ อิติ สมฺมาทสฺสเน สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา ปติฏฺฐาเปตพฺพา. เย เต อานนฺท ภิกฺขู นวา อจิรปพฺพชิตา อธุนาคตา อิมํ ธมฺมวินยํ, เต โว อานนฺท ภิกฺขู อิเมสุ ปญฺจสุ ธมฺเมสุ สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา ปติฏฺฐาเปตพฺพาติ. จตุตฺถํ.

---

[๑] สี. นิปกสติโน [๒] ฉ.,เท. ภสฺเส ปริยนฺตการิโน
[๓] สี. กายวูปกฏฺเฐ

๕. มจฺฉรินีสุตฺตํ

[๑๑๕] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. อาวาสมจฺฉรินี โหติ, กุลมจฺฉรินี โหติ, ลาภมจฺฉรินี โหติ, วณฺณมจฺฉรินี โหติ, ธมฺมมจฺฉรินี โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ นิรเย.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. น อาวาสมจฺฉรินี โหติ, น กุลมจฺฉรินี โหติ, น ลาภมจฺฉรินี โหติ, น วณฺณมจฺฉรินี โหติ, น ธมฺมมจฺฉรินี โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ สคฺเคติ. ปญฺจมํ.

๖. วณฺณนาสุตฺตํ

[๑๑๖] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อปฺปสาทนีเย ฐาเน ปสาทํ อุปทฺทเสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา ปสาทนีเย ฐาเน อปฺปสาทํ อุปทฺทเสติ, สทฺธาเทยฺยํ วินิปาเตติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ นิรเย.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส

วณฺณํ ภาสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อปฺปสาทนีเย ฐาเน อปฺปสาทํ อุปทฺเสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา ปสาทนีเย ฐาเน ปสาทํ อุปทฺเสติ, สทฺธาเทยฺยํ น วินิปาเตติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ สคฺเคติ. ฉฏฺฐํ.

๗. อิสฺสุกินีสุตฺตํ

[๑๑๗] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อิสฺสุกินี จ โหติ มจฺฉรินี จ, สทฺธาเทยฺยญฺจ[๑] วินิปาเตติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ นิรเย.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนิสฺสุกินี จ โหติ อมจฺฉรินี จ, สทฺธาเทยฺยญฺจ น วินิปาเตติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตตา, เอวํ สคฺเคติ. สตฺตมํ.

๘. มิจฺฉาทิฏฐิกสุตฺตํ

[๑๑๘] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนนุวิจฺจ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

อปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิกา จ โหติ มิจฺฉาสงฺกปฺปา จ, สทฺธาเทยฺยญฺจ[๑] วินิปาเตติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ นิรเย.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, สมฺมาทิฏฺฐิกา จ โหติ สมฺมาสงฺกปฺปา จ, สทฺธาเทยฺยญฺจ น วินิปาเตติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ สคฺเคติ. อฏฺฐมํ.

๙. มิจฺฉาวาจาสุตฺตํ

[๑๑๙] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, มิจฺฉาวาจา จ โหติ มิจฺฉากมฺมนฺตา จ, สทฺธาเทยฺยญฺจ วินิปาเตติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตตา, เอวํ นิรเย.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, สมฺมาวาจา จ โหติ สมฺมากมฺมนฺตา จ, สทฺธาเทยฺยญฺจ น วินิปาเตติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ สคฺเคติ. นวมํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

๑๐. มิจฺฉาวายามสุตฺตํ

[๑๒๐] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, มิจฺฉาวายามา จ โหติ มิจฺฉาสติ[๑] จ สทฺธาเทยฺยญฺจ วินิปาเตติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ นิรเย.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, สมฺมาวายามา จ โหติ สมฺมาสติ[๒] จ, สทฺธาเทยฺยญฺจ น วินิปาเตติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ สคฺเคติ. ทสมํ.

ทุติโย อนฺธกวินฺทวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

"กุลูปโก ปจฺฉาสมโณ สมาธิ อนฺธกวินฺทกํ
มจฺฉรี วณฺณนา อิสฺสา ทิฏฺฐิ วาจาย วายมาติ.[๓]

---

[๑] ฉ.,เท. สมฺมาสตินี [๒] ฉ.,เท. สมฺมาสตินี
[๓] สฺยา. วายโมติ.

(๑๓) ๓. คิลานวคฺโค

๑. คิลานสุตฺตํ

[๑๒๑] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ. อถ โข ภควา สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต, เยน คิลานสาลา, เตนุปสงฺกมิ. อทฺทสา โข ภควา อญฺญตรํ ภิกฺขุ ทุพฺพลํ คิลานกํ, ทิสฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. นิสชฺช โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ยงฺกญฺจิ[๑] ภิกฺขเว [๒] ทุพฺพลํ คิลานกํ ปญฺจ ธมฺมา น วิชหนฺติ, ตสฺเสตํ ปาฏิกงฺขํ 'นจิรสฺเสว อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเวว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสตีติ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อสุภานุปสฺสี กาเย วิหรติ, อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญี, สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญี, สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสี, มรณสญฺญา โข ปนสฺส อชฺฌตฺตं สุปฏฺฐิตา โหติ. ยงฺกญฺจิ ภิกฺขเว ทุพฺพลํ คิลานกํ อิเม ปญฺจ ธมฺมา น วิชหนฺติ, ตสฺเสตํ ปาฏิกงฺขํ 'นจิรสฺเสว อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสตีติ. ปฐมं.

๒. สติสูปฏฺฐิตสุตฺตํ

[๑๒๒] "โย หิ โกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา ปญฺจ ธมฺเม ภาเวติ, ปญฺจ ธมฺเม พหุลีกโรติ, ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ 'ทิฏฺเวว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตา.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ยงฺกิญฺจิ. [๒] ฉ.,เท. ภิกฺขุ

กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อชฺฌตฺตญฺเญว สติ สูปฏฺฐิตา โหติ, ธมฺมานํ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย อสุภานุปสฺสี กาเย วิหรติ, อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญี, สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญี, สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสี. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา อิเม ปญฺจ ธมฺเม ภาเวติ, อิเม ปญฺจ ธมฺเม พหุลีกโรติ, ตสฺส ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ ‘ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิเสเส อนาคามิตาติ. ทุติยं.

๓. ปฐมอุปฏฺฐากสุตฺตํ

[๑๒๓] “ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต คิลาโน ทุปฏฺฐาโก โหติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อสปฺปายการี โหติ, สปฺปาเย มตฺตํ น ชานาติ, เภสชฺชํ น ปฏิเสวิตา โหติ, อตฺถกามสฺส คิลานุปฏฺฐากสฺส น ยถาภูตํ อาพาธํ อาวิกตฺตา โหติ อภิกฺกมนฺตํ วา ‘อภิกฺกมตีติ ปฏิกฺกมนฺตํ วา ‘ปฏิกฺกมตีติ จิตํ วา ‘จิโตติ, อุปฺปนฺนานํ สารีริกานํ เวทนานํ ทุกฺขานํ ติพฺพานํ ขรานํ กฏุกานํ อสาตานํ อมนาปานํ ปาณหรานํ อนธิวาสกชาติโก โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต คิลาโน ทุปฏฺฐาโก โหติ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต คิลาโน สุปฏฺฐาโก โหติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. สปฺปายการี โหติ, สปฺปาเย มตฺตํ ชานาติ, เภสชฺชํ ปฏิเสวิตา โหติ, อตฺถกามสฺส คิลานุปฏฺฐากสฺส ยถาภูตํ อาพาธํ อาวิกตฺตา โหติ อภิกฺกมนฺตํ วา ‘อภิกฺกมตีติ ปฏิกฺกมนฺตํ วา ‘ปฏิกฺกมตีติ จิตํ วา ‘จิโตติ, อุปฺปนฺนานํ สารีริกานํ เวทนานํ

ทุกฺขานํ ติพฺพานํ ขรานํ กฏุกานํ อสาตานํ อมนาปานํ ปาณหรานํ อธิวาสกชาติโก โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต คิลาโน สุปฏฺฐาโก โหตีติ. ตติยं.

๔. ทุติยอุปฏฺฐากสุตฺตํ

[๑๒๔] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต คิลานุปฏฺฐาโก นาลं คิลานํ อุปฏฺฐาตุํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. น ปฏิพโล โหติ เภสชฺชํ สํวิธาตุํ, สปฺปายาสปฺปายํ น ชานาติ, อสปฺปายํ อุปนาเมติ, สปฺปายํ อปนาเมติ, อามิสนฺตโร คิลานํ อุปฏฺฐาติ, โน เมตฺตจิตฺโต, เชคุจฺฉี โหติ อุจฺจารํ วา ปสฺสาวํ วา วนฺตํ วา เขฬํ วา นีหริตุํ, น ปฏิพโล โหติ คิลานํ กาเลน กาลํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตุํ สมาทเปตุํ สมุตฺเตเชตุํ สมฺปหํเสตุํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต คิลานุปฏฺฐาโก นาลं คิลานํ อุปฏฺฐาตุํ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต คิลานุปฏฺฐาโก อลํ คิลานํ อุปฏฺฐาตุํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. ปฏิพโล โหติ เภสชฺชํ สํวิธาตุํ, สปฺปายาสปฺปายํ ชานาติ, อสปฺปายํ อปนาเมติ, สปฺปายํ อุปนาเมติ, เมตฺตจิตฺโต คิลานํ อุปฏฺฐาติ, โน อามิสนฺตโร, อเชคุจฺฉี โหติ อุจฺจารํ วา ปสฺสาวํ วา วนฺตํ วา เขฬํ วา นีหริตุํ, ปฏิพโล โหติ คิลานํ กาเลน กาลํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตุํ สมาทเปตุํ สมุตฺเตเชตุํ สมฺปหํเสตุํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต คิลานุปฏฺฐาโก อลํ คิลานํ อุปฏฺฐาตุนฺติ. จตุตฺถํ.

๕. ปฐมอนายุสฺสาสุตฺตํ

[๑๒๕] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา อนายุสฺสา. กตเม ปญฺจ. อสปฺปายการี โหติ, สปฺปาเย มตฺตํ น ชานาติ, อปริณตโภชี จ โหติ อกาลจารี จ อพฺรหฺมจารี จ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา อนายุสฺสา.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา อายุสฺสา. กตเม ปญฺจ. สปฺปายการี โหติ, สปฺปาเย มตฺตํ ชานาติ, ปริณตโภชี จ โหติ กาลจารี จ พฺรหฺมจารี จ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา อายุสฺสาติ. ปญฺจมํ.

๖. ทุติยอนายุสฺสาสุตฺตํ

[๑๒๖] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา อนายุสฺสา. กตเม ปญฺจ. อสปฺปายการี โหติ, สปฺปาเย มตฺตํ น ชานาติ, อปริณตโภชี จ โหติ ทุสฺสีโล จ ปาปมิตฺโต จ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา อนายุสฺสา.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา อายุสฺสา. กตเม ปญฺจ. สปฺปายการี โหติ, สปฺปาเย มตฺตํ ชานาติ, ปริณตโภชี จ โหติ สีลวา จ กลฺยาณมิตฺโต จ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา อายุสฺสาติ. ฉฏฺฐํ.

๗. วปกาสสุตฺตํ

[๑๒๗] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ นาลํ สงฺฆมฺหาวปกาสิตุํ.[๑] กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อสนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน จีวเรน, อสนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน ปิณฺฑปาเตน,

---

[๑] ฉ.,เท. สงฺฆมฺหา วปตาสิตุํ, เอวมุปริปิ.

อสนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน เสนาสเนน, อสนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน, กามสงฺกปฺปพหุโล จ วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ นาลํ สงฺฆมฺหาวปกาสิตุํ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ สงฺฆมฺหาวปกาสิตุํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน จีวเรน, สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน ปิณฺฑปาเตน, สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน เสนาสเนน, สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน, เนกฺขมฺมสงฺกปฺปพหุโล จ วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ สงฺฆมฺหาวปกาสิตุนฺติ. สตฺตมํ.

๘. สมณสุขสุตฺตํ

[๑๒๘] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว สมณทุกฺขานิ. กตมานิ ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อสนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน จีวเรน, อสนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน ปิณฺฑปาเตน, อสนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน เสนาสเนน, อสนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน, อนภิรโต จ พฺรหฺมจริยํ จรติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ สมณทุกฺขานิ.

ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว สมณสุขานิ. กตมานิ ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน จีวเรน, สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน ปิณฺฑปาเตน, สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน เสนาสเนน, สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตเรน คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน, อภิรโต จ พฺรหฺมจริยํ จรติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ สมณสุขานีติ. อฏฺฐมํ.

๙. ปริกุปฺปสุตฺตํ

[๑๒๙] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาปายิกา เนรยิกา ปริกุปฺปา อเตกิจฺฉา. กตเม ปญฺจ. มาตา ชีวิตา โวโรปิตา โหติ, ปิตา ชีวิตา โวโรปิโต โหติ, อรหา[๑] ชีวิตา โวโรปิโต โหติ, ตถาคตสฺส ทุฏฺเจน จิตฺเตน โลหิตํ อุปฺปาทิตํ โหติ, สงฺโฆ ภินฺโน โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาปายิกา เนรยิกา ปริกุปฺปา อเตกิจฺฉาติ. นวมํ.

๑๐. พฺยสนสุตฺตํ

[๑๓๐] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว พฺยสนานิ. กตมานิ ปญฺจ, ญาติพฺยสนํ โภคพฺยสนํ โรคพฺยสนํ สีลพฺยสนํ ทิฏฺฐิพฺยสนํ. น ภิกฺขเว สตฺตา ญาติพฺยสนเหตุ วา โภคพฺยสนเหตุ วา โรคพฺยสนเหตุ วา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชนฺติ, สีลพฺยสนเหตุ วา ภิกฺขเว สตฺตา ทิฏฺฐิพฺยสนเหตุ วา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชนฺติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ พฺยสนานิ.

ปญฺจิมา ภิกฺขเว สมฺปทา. กตมา ปญฺจ, ญาติสมฺปทา โภคสมฺปทา อาโรคฺยสมฺปทา สีลสมฺปทา ทิฏฺฐิสมฺปทา. น ภิกฺขเว สตฺตา ญาติสมฺปทาเหตุ วา โภคสมฺปทาเหตุ วา อาโรคฺยสมฺปทาเหตุ วา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชนฺติ, สีลสมฺปทาเหตุ วา ภิกฺขเว สตฺตา ทิฏฺฐิสมฺปทาเหตุ วา กายสฺส

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อรหํ

เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชนฺติ, อิมา โข ภิกฺขเว ปญฺจ สมฺปทาติ. ทสมํ.

ตติโย คิลานวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

"คิลาโน สติสูปฏฺฐิ[๑] เทฺวปฏฺฐานา[๒] ทุวายุสา
วปกาสสมณสุขา[๓] ปริกุปฺโป[๔] จ สมฺปทาติ.[๔]

---

[๑] สฺยา. สติปฏฺฐานํ
[๒] ฉ.,เท. เทฺว อุปฏฺฐากา
[๓] สฺยา. อวปฺปกาสทุกฺขานิ
[๔-๔] ฉ.,เท. ปริกุปฺปี พฺยสเนน จาติ

(๑๔) ๔. ราชวคฺโค

๑. ปฐมจกฺกานุวตฺตนสุตฺตํ

[๑๓๑] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต ราชา จกฺกวตฺตี ธมฺเมเนว จกฺกํ ปวตฺเตติ,[๑] ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ เกนจิ มนุสฺสภูเตน ปจฺจตฺถิเกน ปาณินา.

กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ราชา จกฺกวตฺตี อตฺถญฺญู จ โหติ ธมฺมญฺญู จ มตฺตญฺญู จ กาลญฺญู จ ปริสญฺญู จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต ราชา จกฺกวตฺตี ธมฺเมเนว จกฺกํ ปวตฺเตติ, ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ เกนจิ มนุสฺสภูเตน ปจฺจตฺถิเกน ปาณินา.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ธมฺเมเนว อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ, ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมึ.

กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อตฺถญฺญู ธมฺมญฺญู มตฺตญฺญู กาลญฺญู ปริสญฺญู. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ธมฺเมเนว อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ, ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมินฺติ. ปฐมํ.

---

[๑] ฉ.,เท. วตฺเตติ, เอวมุปริปิ.

๒. ทุติยจกฺกานุวตฺตนสุตฺตํ

[๑๓๒] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส เชฏฺโฐ ปุตฺโต ปิตรา ปวตฺติตํ จกฺกํ ธมฺเมเนว อนุปวตฺเตติ, ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ เกนจิ มนุสฺสภูเตน ปจฺจตฺถิเกน ปาณินา.

กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส เชฏฺโฐ ปุตฺโต อตฺถญฺญู จ โหติ ธมฺมญฺญู จ มตฺตญฺญู จ กาลญฺญู จ ปริสญฺญู จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส เชฏฺโฐ ปุตฺโต ปิตรา ปวตฺติตํ จกฺกํ ธมฺเมเนว อนุปวตฺเตติ, ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ เกนจิ มนุสฺสภูเตน ปจฺจตฺถิเกน ปาณินา.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สารีปุตฺโต ตถาคเตน อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ สมฺมเทว อนุปวตฺเตติ, ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมึ.

กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว สารีปุตฺโต อตฺถญฺญู ธมฺมญฺญู มตฺตญฺญู กาลญฺญู ปริสญฺญู. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สารีปุตฺโต ตถาคเตน อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ สมฺมเทว อนุปวตฺเตติ, ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมินฺติ. ทุติยํ.

๓. ธมฺมราชาสุตฺตํ

[๑๓๓] "โยปิ โข[๑] ภิกฺขเว ราชา จกฺกวตฺตี ธมฺมิโก ธมฺมราชา, โสปิ น อราชกํ จกฺกํ ปวตฺเตตีติ.[๒] เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "โก ปน ภนฺเต รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส ธมฺมิกสฺส ธมฺมรญฺโญ ราชาติ. "ธมฺโม ภิกฺขูติ ภควา อโวจ

"อิธ ภิกฺขุ ราชา จกฺกวตฺตี ธมฺมิโก ธมฺมราชา ธมฺมญฺเญว นิสฺสาย ธมฺมํ สกฺกโรนฺโต ธมฺมํ ครุกโรนฺโต[๓] ธมฺมํ อปจายมาโน ธมฺมทฺธโช ธมฺมเกตุ ธมฺมาธิปเตยฺโย ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคุตฺตึ สํวิทหติ อนฺโตชนสฺมึ.

ปุน จปรํ ภิกฺขุ ราชา จกฺกวตฺตี ธมฺมิโก ธมฺมราชา ฯเปฯ ธมฺมาธิปเตยฺโย ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคุตฺตึ สํวิทหติ ขตฺติเยสุ อนุยนฺเตสุ พลกายสฺมึ พฺราหฺมณคหปติเกสุ เนคมชานปเทสุ สมณพฺราหฺมเณสุ มิคปกฺขีสุ. ส โข โส ภิกฺขุ ราชา จกฺกวตฺตี ธมฺมิโก ธมฺมราชา ฯเปฯ ธมฺมาธิปเตยฺโย ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคุตฺตึ สํวิทหิตฺวา อนฺโตชนสฺมึ ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคุตฺตึ สํวิทหิตฺวา ขตฺติเยสุ อนุยนฺเตสุ พลกายสฺมึ พฺราหฺมณคหปติเกสุ เนคมชานปเทสุ สมณพฺราหฺมเณสุ มิคปกฺขีสุ ธมฺเมเนว จกฺกํ ปวตฺเตติ, ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยํ เกนจิ มนุสฺสภูเตน ปจฺจตฺถิเกน ปาณินา.

เอวเมว โข ภิกฺขุ ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ธมฺมิโก ธมฺมราชา ธมฺมญฺเญว นิสฺสาย ธมฺมํ สกฺกโรนฺโต ธมฺมํ ครุกโรนฺโต ธมฺมํ อปจายมาโน ธมฺมทฺธโช ธมฺมเกตุ ธมฺมาธิปเตยฺโย ธมฺมิกํ

---

[๑] เท.,อิ. โยปิ โส [๒] ฉ.,เท. วตฺเตตีติ
[๓] ฉ.,เท. ครุ กโรนฺโต

รกฺขาวรณคุตฺตึ สंวิทหติ ภิกฺขูสุ ‘เอวรูปี กายกมฺมं เสวิตพฺพं, เอวรูปี กายกมฺมं น เสวิตพฺพं, เอวรูปี วจีกมฺมं เสวิตพฺพं, เอวรูปี วจีกมฺมं น เสวิตพฺพं, เอวรูปี มโนกมฺมं เสวิตพฺพं, เอวรูปี มโนกมฺมं น เสวิตพฺพं, เอวรูโป อาชีโว เสวิตพฺโพ, เอวรูโป อาชีโว น เสวิตพฺโพ, เอวรูโป คามนิคโม เสวิตพฺโพ, เอวรูโป คามนิคโม น เสวิตพฺโพติ.

ปุน จปรं ภิกฺขุ ตถาคโต อรหं สมฺมาสมฺพุทฺโธ ธมฺมิโก ธมฺมราชา ฯเปฯ ธมฺมาธิปเตยฺโย ธมฺมิกं รกฺขาวรณคุตฺตึ สंวิทหติ [๑] ภิกฺขุนีสุ ฯเปฯ อุปาสเกสุ ฯเปฯ อุปาสิกาสุ ‘เอวรูปี กายกมฺมं เสวิตพฺพं, เอวรูปี กายกมฺมं น เสวิตพฺพं ฯเปฯ เอวรูโป คามนิคโม เสวิตพฺโพ, เอวรูโป คามนิคโม น เสวิตพฺโพติ.

ส โข โส ภิกฺขุ ตถาคโต อรหं สมฺมาสมฺพุทฺโธ ธมฺมิโก ธมฺมราชา ฯเปฯ ธมฺมาธิปเตยฺโย ธมฺมิกं รกฺขาวรณคุตฺตึ สंวิทหิตฺวา ภิกฺขูสุ, ธมฺมิกं รกฺขาวรณคุตฺตึ สंวิทหิตฺวา ภิกฺขุนีสุ ฯเปฯ อุปาสเกสุ ฯเปฯ อุปาสิกาสุ ธมฺเมเนว อนุตฺตรं ธมฺมจกฺกं ปวตฺเตติ, ตं โหติ จกฺกं อปฺปฏิวตฺติยं สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมินฺติ. ตติยं.

๔. ยสฺสंทิสंสุตฺตं

[๑๓๔] “ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต ราชา ขตฺติโย มุทฺธาภิสิตฺโต ยสฺสं ยสฺสं ทิสายं วิหรติ, สกสฺมึเยว วิชิเต วิหรติ.

กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ราชา ขตฺติโย มุทฺธาภิสิตฺโต อุภโต สุชาโต โหติ มาติโต จ ปิติโต จ สंสุทฺธคหณิโก ยาว

---

[๑] สี.,อิ. ภิกฺขูสุ

สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิตฺโต อนุปกุฏฺโจ ชาติวาเทน, อฑฺโฒ โหติ มหทฺธโน มหาโภโค ปริปุณฺณโกสโกฏฺฐาคาโร, พลวา โข ปน โหติ จตุรงฺคินิยา เสนาย สมนฺนาคโต อสฺสวาย โอวาทปฏิการาย,[๑] ปรินายโก โข ปนสฺส โหติ ปณฺฑิโต พฺยตฺโต[๒] เมธาวี ปฏิพโล อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺเน อตฺเถ จินฺเตตุ๋, ตสฺสิเม จตฺตาโร ธมฺมา ยสํ ปริปาเจนฺติ. โส อิมินา ยสปญฺจเมน ธมฺเมน สมนฺนาคโต ยสฺสํ ยสฺสํ ทิสายํ วิหรติ, สกสฺมึเยว วิชิเต วิหรติ. ตํ กิสฺส เหตุ. เอวญฺเหตํ ภิกฺขเว โหติ วิชิตาวินฺ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยสฺสํ ยสฺสํ ทิสายํ วิหรติ, วิมุตฺตจิตฺโตว วิหรติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลวา โหติ, ปาติโมกฺขสํวรสํวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน อนุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ, ราชาว ขตฺติโย มุทฺธาภิสิตฺโต ชาติสมฺปนฺโน, พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มชฺเฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส พหุสฺสุตา โหนฺติ, ธาตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา, ราชาว ขตฺติโย มุทฺธาภิสิตฺโต อฑฺโฒ มหทฺธโน มหาโภโค ปริปุณฺณโกสโกฏฺฐาคาโร, อารทฺธวิริโย วิหรติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ, ราชาว ขตฺติโย มุทฺธาภิสิตฺโต พลสมฺปนฺโน ปญฺญวา โหติ, อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา, ราชาว ขตฺติโย

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. โอวาทปฏิกราย [๒] ฉ.,เท. วิยตฺโต, เอวมุปริปิ.

มุทฺธาภิสิตฺโต ปรินายกสมฺปนฺโน, ตสฺสิเม จตฺตาโร ธมฺมา วิมุตฺตึ ปริปาเจนฺติ. โส อิมินา วิมุตฺติปญฺจเมน ธมฺเมน สมนฺนาคโต ยสฺสํ ยสฺสํ ทิสายํ วิหรติ, วิมุตฺตจิตฺโตว วิหรติ. ตํ กิสฺส เหตุ. เอวญฺเหตํ ภิกฺขเว โหติ วิมุตฺตจิตฺตานนฺติ. จตุตฺถํ.

๕. ปฐมปตฺถนาสุตฺตํ

[๑๓๕] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ ขตฺติยสฺส มุทฺธาภิสิตฺตสฺส เชฏฺโฐ ปุตฺโต รชฺชํ ปตฺเถติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ ขตฺติยสฺส มุทฺธาภิสิตฺตสฺส เชฏฺโฐ ปุตฺโต อุภโต สุชาโต โหติ มาติโต จ ปิติโต จ สํสุทฺธคหณิโก ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิตฺโต อนุปกุฏฺโฐ ชาติวาเทน, อภิรูโป โหติ ทสฺสนีโย ปาสาทิโก ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคโต, มาตาปิตูนํ ปิโย โหติ มนาโป, เนคมชานปทสฺส ปิโย โหติ มนาโป, ยานิ ตานิ รญฺโญ ขตฺติยานํ มุทฺธาภิสิตฺตานํ สิปฺปฏฺฐานานิ[๑] หตฺถิสฺมึ วา อสฺสสฺมึ วา รถสฺมึ วา ธนุสฺมึ วา [๒] ตตฺถ สิกฺขิโต โหติ อนวโย.

ตสฺส เอวํ โหติ 'อหํ โขมฺหิ อุภโต สุชาโต มาติโต จ ปิติโต จ สํสุทฺธคหณิโก ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิตฺโต อนุปกุฏฺโฐ ชาติวาเทน, กสฺมาหํ รชฺชํ น ปตฺเถยฺยํ. อหํ โขมฺหิ อภิรูโป ทสฺสนีโย ปาสาทิโก ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคโต, กสฺมาหํ รชฺชํ น ปตฺเถยฺยํ. อหํ โขมฺหิ มาตาปิตูนํ ปิโย มนาโป, กสฺมาหํ รชฺชํ น ปตฺเถยฺยํ. อหํ โขมฺหิ เนคมชานปทสฺส ปิโย มนาโป, กสฺมาหํ รชฺชํ น ปตฺเถยฺยํ. อหํ โขมฺหิ ยานิ ตานิ รญฺโญ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สิปฺปฏฺฐานานิ [๒] ฉ.,เท.,อิ. ถรุสฺมึ วา, เอวมุปริปิ.

ขตฺติยานำ มุทฺธาภิสิตฺตานำ สิปฺปุฏฺฐานานิ หตฺถิสฺมึ วา อสฺสสฺมึ วา รถสฺมึ วา ธนุสฺมึ วา [๑] ตตฺถ สิกฺขิโต อนวโย. กสฺมาหำ รชฺชำ วา น ปตฺเถยฺยนฺติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ ขตฺติยสฺส มุทฺธาภิสิตฺตสฺส เชฏฺโฐ ปุตฺโต รชฺชำ ปตฺเถติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาสวานำ ขยำ ปตฺเถติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ 'อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ พุทฺโธ ภควาติ. อปฺปาพาโธ โหติ อปฺปาตงฺโก สมเวปากินิยา คหณิยา สมนฺนาคโต นาติสีตาย นาจฺจุณฺหาย มชฺฌิมาย ปธานกฺขมาย. อสโฐ โหติ อมายาวี, ยถาภูตำ อตฺตานำ อาวิกตฺตา สตฺถริ วา วิญฺญูสุ วา สพฺรหฺมจารีสุ. อารทฺธวิริโย วิหรติ อกุสลานำ ธมฺมานำ ปหานาย กุสลานำ ธมฺมานำ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ. ปญฺญวา โหติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา.

ตสฺส เอวำ โหติ 'อหำ โขมฺหิ สทฺโธ, สทฺทหามิ ตถาคตสฺส โพธึ 'อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ พุทฺโธ ภควาติ, กสฺมาหำ อาสวานำ ขยำ น ปตฺเถยฺยำ. อหำ โขมฺหิ อปฺปาพาโธ อปฺปาตงฺโก สมเวปากินิยา คหณิยา สมนฺนาคโต นาติสีตาย นาจฺจุณฺหาย มชฺฌิมาย ปธานกฺขมาย, กสฺมาหำ อาสวานำ ขยำ น ปตฺเถยฺยำ. อหำ โขมฺหิ อสโฐ อมายาวี, ยถาภูตำ อตฺตานำ อาวิกตฺตา สตฺถริ วา วิญฺญูสุ วา สพฺรหฺมจารีสุ, กสฺมาหำ อาสวานำ ขยำ น ปตฺเถยฺยำ. อหำ โขมฺหิ อารทฺธวิริโย วิหรามิ อกุสลานำ ธมฺมานำ ปหานาย กุสลานำ ธมฺมานำ อุปสมฺปทาย, ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ,

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ถรุสฺมึ วา

กสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น ปตฺเถยฺยํ. อหํ โขมฺหิ ปญฺญวา อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา, กสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น ปตฺเถยฺยนฺติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปตฺเถตีติ. ปญฺจมํ.

๖. ทุติยปตฺถนาสุตฺตํ

[๑๓๖] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ ขตฺติยสฺส มุทฺธาภิสิตฺตสฺส เชฏฺโฐ ปุตฺโต อุปรชฺชํ[๑] ปตฺเถติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ ขตฺติยสฺส มุทฺธาภิสิตฺตสฺส เชฏฺโฐ ปุตฺโต อุภโต สุชาโต โหติ มาติโต จ ปิติโต จ สํสุทฺธคหณิโก ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิตฺโต อนุปกุฏฺโฐ ชาติวาเทน, อภิรูโป โหติ ทสฺสนีโย ปาสาทิโก ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคโต, มาตาปิตูนํ ปิโย โหติ มนาโป, พลกายสฺส ปิโย โหติ มนาโป, ปณฺฑิโต โหติ พฺยตฺโต เมธาวี ปฏิพโล อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนเน อตฺเถ จินฺเตตุํ.

ตสฺส เอวํ โหติ 'อหํ โขมฺหิ อุภโต สุชาโต มาติโต จ ปิติโต จ สํสุทฺธคหณิโก ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิตฺโต อนุปกุฏฺโฐ ชาติวาเทน, กสฺมาหํ อุปรชฺชํ น ปตฺเถยฺยํ. อหํ โขมฺหิ อภิรูโป ทสฺสนีโย ปาสาทิโก ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคโต, กสฺมาหํ อุปรชฺชํ น ปตฺเถยฺยํ. อหํ โขมฺหิ มาตาปิตูนํ ปิโย มนาโป, กสฺมาหํ อุปรชฺชํ น ปตฺเถยฺยํ. อหํ โขมฺหิ พลกายสฺส ปิโย มนาโป, กสฺมาหํ อุปรชฺชํ น ปตฺเถยฺยํ. อหํ โขมฺหิ ปณฺฑิโต

---

[๑] ฉ.,เท. โอปรชฺชํ, เอวมุปริปิ.

พฺยตฺโต เมธาวี ปฏิพโล อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺเน อตฺเถ จินฺเตตุ๋. กสฺมาหํ อุปรชฺชํ น ปตฺเถยฺยนฺติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ ขตฺติยสฺส มุทฺธาภิสิตฺตสฺส เชฏฺโ ปุตฺโต อุปรชฺชํ ปตฺเถติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปตฺเถติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลวา โหติ ฯเปฯ สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ, พหุสฺสุโต โหติ ฯเปฯ ทิฏฺิยา สุปฺปฏิวิทฺธา, จตูสุ สติปฏฺาเนสุ สุปฏฺิตจิตฺโต โหติ, อารทฺธวิริโย วิหรติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย ฯเปฯ อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ, ปญฺวา โหติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา.

ตสฺส เอวํ โหติ 'อหํ โขมฺหิ สีลวา ฯเปฯ สิกฺขามิ สิกฺขาปเทสุ, กสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น ปตฺเถยฺยํ. อหํ โขมฺหิ พหุสฺสุโต สุตธโร สุตสนฺนิจโย ฯเปฯ ทิฏฺิยา สุปฺปฏิวิทฺธา, กสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น ปตฺเถยฺยํ. อหํ โขมฺหิ จตูสุ สติปฏฺาเนสุ สุปฏฺิตจิตฺโต, กสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น ปตฺเถยฺยํ. อหํ โขมฺหิ อารทฺธาวิริโย วิหรามิ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย ฯเปฯ อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ, กสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น ปตฺเถยฺยํ. อหํ โขมฺหิ ปญฺวา ฯเปฯ สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา, กสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น ปตฺเถยฺยนฺติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปตฺเถตีติ. ฉฏฺ๋ํ.

๗. อปฺปสุปติสุตฺตํ

[๑๓๗] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อปฺปา รตฺติยา สุปนฺติ, พหุ๋ ชคฺคนฺติ. กตเม ปญฺจ. อิตฺถี ภิกฺขเว ปุริสาธิปฺปายา อปฺปา รตฺติยา

สุปติ, พหุ ชคฺคติ. ปุริโส ภิกฺขเว อิตฺถาธิปฺปาโย อปฺปโ รตฺติยา สุปติ, พหุ ชคฺคติ. โจโร ภิกฺขเว อาทานาธิปฺปาโย อปฺปโ รตฺติยา สุปติ, พหุ ชคฺคติ. ราชา ภิกฺขเว ราชกรณีเยสุ ยุตฺโต อปฺปโ รตฺติยา สุปติ, พหุ ชคฺคติ. ภิกฺขุ ภิกฺขเว วิสญฺโญคาธิปฺปาโย อปฺปโ รตฺติยา สุปติ, พหุ ชคฺคติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อปฺปโ รตฺติยา สุปนฺติ, พหุ ชคฺคนฺตีติ. สตฺตมํ.

๘. ภตฺตาทกสุตฺตํ

[๑๓๘] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ นาโค ภตฺตาทโก จ โหติ โอกาสผรโณ จ ลณฺหุสาธโน[๑] จ สลากคฺคาหี จ, 'รญฺโญ นาโคเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค อกฺขโม โหติ รูปานํ, อกฺขโม สทฺทานํ, อกฺขโม คนฺธานํ, อกฺขโม รสานํ, อกฺขโม โผฏฺฐพฺพานํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ นาโค ภตฺตาทโก จ โหติ โอกาสผรโณ จ ลณฺหุสาธโน จ สลากคฺคาหี จ, 'รญฺโญ นาโคเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภตฺตาทโก จ โหติ โอกาสผรโณ จ ปีฐมทฺทโน[๒] จ สลากคฺคาหี จ, 'ภิกฺขุเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ รูปานํ, อกฺขโม สทฺทานํ, อกฺขโม คนฺธานํ, อกฺขโม รสานํ, อกฺขโม โผฏฺฐพฺพานํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภตฺตาทโก จ โหติ โอกาสผรโณ จ ปีฐมทฺทโน จ สลากคฺคาหี จ, 'ภิกฺขุเตฺวว สงฺขํ คจฺฉตีติ. อฏฺฐมํ.

---

[๑] สี. เลณฺหสาวโน ฉ.,เท. ลณฺหสารโน อิ. ลณฺหสาธโน

[๒] ฉ.,เท. มญฺจปีฐมทฺทโน, เอวมุปริปิ.

๕. อกฺขมสุตฺตํ

[๑๓๙] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ นาโค น ราชารโห โหติ น ราชโภคฺโค, น 'รญฺโญ องฺคนฺเตฺวว สงฺขं คจฺฉติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค อกฺขโม โหติ รูปานํ, อกฺขโม สทฺทานํ, อกฺขโม คนฺธานํ, อกฺขโม รสานํ, อกฺขโม โผฏฺฐพฺพานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค อกฺขโม โหติ รูปานํ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค สงฺคามคโต หตฺถิกายํ วา ทิสฺวา อสฺสกายํ วา ทิสฺวา รถกายํ วา ทิสฺวา ปตฺติกายํ วา ทิสฺวา สํสีทติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สกฺโกติ สงฺคามํ โอตริตุํ. เอวํ โข ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค อกฺขโม โหติ รูปานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค อกฺขโม โหติ สทฺทานํ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค สงฺคามคโต หตฺถิสทฺทํ วา สุตฺวา อสฺสสทฺทํ วา สุตฺวา รถสทฺทํ วา สุตฺวา ปตฺติสทฺทํ วา สุตฺวา เภริปณวสงฺขติณวนินฺนาทสทฺทํ วา สุตฺวา สํสีทติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สกฺโกติ สงฺคามํ โอตริตุํ. เอวํ โข ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค อกฺขโม โหติ สทฺทานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค อกฺขโม โหติ คนฺธานํ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค สงฺคามคโต, เย เต รญฺโญ นาคา อภิชาตา สงฺคามาวจรา, เตสํ มุตฺตกรีสสฺส คนฺธํ ฆายิตฺวา สํสีทติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สกฺโกติ สงฺคามํ โอตริตุํ. เอวํ โข ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค อกฺขโม โหติ คนฺธานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค อกฺขโม โหติ รสานํ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค สงฺคามคโต เอกิสฺสา วา ติโณทกทตฺติยา วิหนีโต[๑] ทฺวีหิ วา ตีหิ วา จตูหิ วา ปญฺจหิ วา ติโณทกทตฺตีหิ วิหนีโต สํสีทติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สกฺโกติ สงฺคามํ โอตริตุํ. เอวํ โข ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค อกฺขโม โหติ รสานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค อกฺขโม โหติ โผฏฺฐพฺพานํ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค สงฺคามคโต เอเกน วา สรเวเคน วิทฺโธ ทฺวีหิ วา ตีหิ วา จตูหิ วา ปญฺจหิ วา สรเวเคหิ วิทฺโธ สํสีทติ วิสีทติ น สนฺถมฺภติ น สกฺโกติ สงฺคามํ โอตริตุํ. เอวํ โข ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค อกฺขโม โหติ โผฏฺฐพฺพานํ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ นาโค น ราชารโห โหติ น ราชโภคฺโค น 'รญฺโญ องฺคนฺเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ[๒] สมนฺนาคโต ภิกฺขุ น อาหุเนยฺโย โหติ น ปาหุเนยฺโย น ทกฺขิเณยฺโย น อญฺชลิกรณีโย น อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ รูปานํ, อกฺขโม สทฺทานํ, อกฺขโม คนฺธานํ, อกฺขโม รสานํ, อกฺขโม โผฏฺฐพฺพานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ รูปานํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขุนา รูปึ ทิสฺวา รชนีเย รูเป สารชฺชติ, น สกฺโกติ จิตฺตํ สมาทหิตุํ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ รูปานํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. วิมานิโต, เอวมุปริปิ.　　[๒] ฉ.,เท. องฺเคหิ, เอวมุปริปิ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ สทฺทานํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โสเตน สทฺทํ สุตฺวา รชนีเย สทฺเท สารชฺชติ, น สกฺโกติ จิตฺตํ สมาทหิตุ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ สทฺทานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ คนฺธานํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฆาเนน คนฺธํ ฆายิตฺวา รชนีเย คนฺเธ สารชฺชติ, น สกฺโกติ จิตฺตํ สมาทหิตุ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ คนฺธานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ รสานํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา รชนีเย รเส สารชฺชติ, น สกฺโกติ จิตฺตํ สมาทหิตุ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ รสานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ โผฏฺฐพฺพานํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสิตฺวา รชนีเย โผฏฺฐพฺเพ สารชฺชติ, น สกฺโกติ จิตฺตํ สมาทหิตุ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺขโม โหติ โผฏฺฐพฺพานํ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ น อาหุเนยฺโย โหติ น ปาหุเนยฺโย น ทกฺขิเณยฺโย น อญฺชลิกรณีโย น อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส.[๑]

ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ นาโค ราชารโห โหติ ราชโภคฺโค, 'รญฺโญ องฺคนฺเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สทฺทานํ, ขโม คนฺธานํ, ขโม รสานํ, ขโม โผฏฺฐพฺพานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค ขโม โหติ รูปานํ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค สงฺคามคโต หตฺถิกายํ วา ทิสฺวา

---

[๑] อิ. โลกสฺสาติ

อสฺสกายํ วา ทิสฺวา รถกายํ วา ทิสฺวา ปตฺติกายํ วา ทิสฺวา น สํสีทติ น วิสีทติ สนฺถมฺภติ สกฺโกติ สงฺคามํ โอตริตุํ. เอวํ โข ภิกฺขเว รณฺโญ นาโค ขโม โหติ รูปานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว รณฺโญ นาโค ขโม โหติ สทฺทานํ. อิธ ภิกฺขเว รณฺโญ นาโค สงฺคามคโต หตฺถิสทฺทํ วา สุตฺวา อสฺสสทฺทํ วา สุตฺวา รถสทฺทํ วา สุตฺวา ปตฺติสทฺทํ วา สุตฺวา เภริปณวสงฺขตินฺนินฺนาทสทฺทํ วา สุตฺวา น สํสีทติ น วิสีทติ สนฺถมฺภติ สกฺโกติ สงฺคามํ โอตริตุํ. เอวํ โข ภิกฺขเว รณฺโญ นาโค ขโม โหติ สทฺทานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว รณฺโญ นาโค ขโม โหติ คนฺธานํ. อิธ ภิกฺขเว รณฺโญ นาโค สงฺคามคโต, เย เต รณฺโญ นาคา อภิชาตา สงฺคามาวจรา, เตสํ มุตฺตกรีสสฺส คนฺธํ ฆายิตฺวา น สํสีทติ น วิสีทติ สนฺถมฺภติ สกฺโกติ สงฺคามํ โอตริตุํ. เอวํ โข ภิกฺขเว รณฺโญ นาโค ขโม โหติ คนฺธานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว รณฺโญ นาโค ขโม โหติ รสานํ. อิธ ภิกฺขเว รณฺโญ นาโค สงฺคามคโต เอกิสฺสา วา ติโณทกทตฺติยา วิหนีโต[๑] ทฺวีหิ วา ตีหิ วา จตูหิ วา ปญฺจหิ วา ติโณทกทตฺตีหิ วิหนีโต น สํสีทติ น วิสีทติ สนฺถมฺภติ สกฺโกติ สงฺคามํ โอตริตุํ. เอวํ โข ภิกฺขเว รณฺโญ นาโค ขโม โหติ รสานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว รณฺโญ นาโค ขโม โหติ โผฏฺฐพฺพานํ. อิธ ภิกฺขเว รณฺโญ นาโค สงฺคามคโต เอเกน วา สรเวเคน วิทฺโธ ทฺวีหิ วา ตีหิ วา จตูหิ วา ปญฺจหิ วา สรเวเคหิ วิทฺโธ น

---

[๑] เท. วิมานิโต

สีทติ น วิสีทติ สนฺถมฺภติ สกฺโกติ สงฺคามํ โอตริตุ๎. เอวํ โข ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค ขโม โหติ โผฏฺฐพฺพานํ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ นาโค ราชารโห โหติ ราชโภคฺโค 'รญฺโญ องฺคนฺเตฺวว สงฺขं คจฺฉติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สทฺทานํ, ขโม คนฺธานํ, ขโม รสานํ, ขโม โผฏฺฐพฺพานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม โหติ รูปานํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขุนา รูปึ ทิสฺวา รชนีเย รูเป น สารชฺชติ, สกฺโกติ จิตฺตํ สมาทหิตุ๎. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม โหติ รูปานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม โหติ สทฺทานํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โสเตน สทฺทํ สุตฺวา รชนีเย สทฺเท น สารชฺชติ, สกฺโกติ จิตฺตํ สมาทหิตุ๎. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม โหติ สทฺทานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม โหติ คนฺธานํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฆาเนน คนฺธํ ฆายิตฺวา รชนีเย คนฺเธ น สารชฺชติ, สกฺโกติ จิตฺตํ สมาทหิตุ๎. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม โหติ คนฺธานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม โหติ รสานํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา รชนีเย รเส น สารชฺชติ, สกฺโกติ จิตฺตํ สมาทหิตุ๎. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม โหติ รสานํ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม โหติ โผฏฺฐพฺพานํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสิตฺวา รชนีเย โผฏฺฐพฺเพ น สารชฺชติ, สกฺโกติ จิตฺตํ สมาทหิตุ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม โหติ โผฏฺฐพฺพานํ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. นวมํ.

๑๐. โสตสุตฺตํ

[๑๔๐] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ นาโค ราชารโห โหติ ราชโภคฺโค, 'รญฺโญ องฺคนฺเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค โสตา จ โหติ หนฺตา จ รกฺขิตา จ ขนฺตา จ คนฺตา จ.

กถญฺจ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค โสตา โหติ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค ยเมนํ หตฺถิทมฺมสารถิ การณํ กาเรติ ยทิ วา กตปุพฺพํ ยทิ วา อกตปุพฺพํ, ตํ อฏฺจิกตฺวา[๑] มนสิกตฺวา สพฺพํ เจตสา สมนฺนาหริตฺวา โอหิตโสโต สุณาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค โสตา โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค หนฺตา โหติ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค สงฺคามคโต หตฺถิมฺปิ หนติ,[๒] หตฺถารูหมฺปิ หนติ, อสฺสมฺปิ หนติ, อสฺสารูหมฺปิ หนติ, รถมฺปิ หนติ, รถิกมฺปิ[๓] หนติ, ปตฺติกมฺปิ หนติ. เอวํ โข ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค หนฺตา โหติ.

---

[๑] ฉ.,เท. ตํ อฏฺจึ กตฺวา　　[๒] อิ. หนฺติ
[๓] อิ. รถารูหมฺปิ

กถญฺจ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค รกฺขิตา โหติ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค สงฺคามคโต รกฺขติ ปุริมํ กายํ, รกฺขติ ปจฺฉิมํ กายํ, รกฺขติ ปุริเม ปาเท, รกฺขติ ปจฺฉิเม ปาเท, รกฺขติ สีสํ, รกฺขติ กณฺเณ, รกฺขติ ทนฺเต, รกฺขติ โสณฺฑํ, รกฺขติ วาลธึ, รกฺขติ หตฺถารูหํ. เอวํ โข ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค รกฺขิตา โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค ขนฺตา โหติ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค สงฺคามคโต ขโม โหติ สตฺติปฺปหารานํ อสิปฺปหารานํ อุสุปฺปหารานํ ผรสุปฺปหารานํ เภริปณวสงฺขตินวนินฺนาทสทฺทานํ. เอวํ โข ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค ขนฺตา โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค คนฺตา โหติ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค ยเมนํ หตฺถิทมฺมสารถิ ทิสํ เปเสติ, ยทิ วา คตปุพฺพํ ยทิ วา อคตปุพฺพํ, ตํ ขิปฺปญฺเญว คนฺตา โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว รญฺโญ นาโค คนฺตา โหติ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ นาโค ราชารโห โหติ ราชโภคฺโค, 'รญฺโญ องฺคนฺเตฺวว สงฺขं คจฺฉติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรं ปุญฺญกฺเขตฺตं โลกสฺส. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โสตา จ โหติ หนฺตา จ รกฺขิตา จ ขนฺตา จ คนฺตา จ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โสตา โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย เทสิยมาเน อฏฺฐิกตฺวา มนสิกตฺวา สพฺพํ เจตสา สมนฺนาหริตฺวา โอหิตโสโต ธมฺมํ สุณาติ, เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ โสตา โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ หนฺตา โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุปฺปนฺนํ กามวิตกฺกํ นาธิวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ หนติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ, อุปฺปนฺนํ พฺยาปาทวิตกฺกํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ วิหึสาวิตกฺกํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนุปฺปนฺเน ปาปเก อกุสเล ธมฺเม นาธิวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ หนติ[๑] พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ, เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ หนฺตา โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ รกฺขิตา โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขุนา รูปึ ทิสฺวา น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหี, ยตฺวาธิกรณเมนํ จกฺขุนฺทฺริยํ อสංวุตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุ, ตสฺส สංวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริเย สංวรං อาปชฺชติ. โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ฯเปฯ ฆาเนน คนฺธं ฆายิตฺวา ฯเปฯ ชิวฺหาย รสं สายิตฺวา ฯเปฯ กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสิตฺวา ฯเปฯ มนสา ธมฺมं วิญฺญาย น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยญฺชนคฺคาหี, ยตฺวาธิกรณเมนं มนินฺทฺริยं อสංวุตं วิหรนฺตं อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยุ, ตสฺส สංวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ มนินฺทฺริยं, มนินฺทฺริเย สංวรं อาปชฺชติ. เอวं โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ รกฺขิตา โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขนฺตา โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม โหติ สีตสฺส อุณฺหสฺส ชิฆจฺฉาย ปิปาสาย ฑංสมกสวาตาตปสิรึสป-สมฺผสฺสานं. ทุรุตฺตานं ทุราคตานं วจนปถานं อุปฺปนฺนานं สารีริกานं เวทนานํ ทุกฺขานं ติพฺพานं ขรานं กฏุกานं อสาตานं อมนาปานं

---

[๑] อิ. อยं ปาโฐ น ทิสฺสติ.

ปาณหรานำ อธิวาสกชาติโก โหติ. เอวำ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขนฺตา โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ คนฺตา โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยา สา ทิสา อคตปุพฺพา อิมินา ทีเฆน อทฺธุนา ยทิทำ สพฺพสงฺขารสมโถ สพฺพูปธิปฏินิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานำ, ตำ ขิปฺปญฺเญว คนฺตา โหติ, เอวำ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ คนฺตา โหติ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรำ ปุญฺญกฺเขตฺตำ โลกสฺสาติ. ทสมำ.

จตุตฺโถ ราชวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานำ

"จกฺกานุวตฺตนา ราชา ยสฺสำ ทิสำ เทว จ[๑] ปตฺถนา
อปฺปำ สุปติ ภตฺตาทา[๒] อกฺขโม โสตเวน[๓] จาติ.

---

[๑] ฉ.,เท. เจว [๒] ฉ.,เท. ภตฺตาโท.
[๓] ฉ.,เท. อกฺขโม จ โสเตน จาติ. อิ. อกฺขโม โสตรา จาติ.

(๑๕) ๕ ติกณฺฑกีวคฺโค

๑. อวชานาติสุตฺตํ

[๑๔๑] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมึ. กตเม ปญฺจ. ทตฺวา อวชานาติ, สํวาเสน อวชานาติ, อาเทยฺยมุโข[๑] โหติ, โลโพ[๒] โหติ, มนฺโท โมมูโห โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ทตฺวา อวชานาติ. อิธ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปุคฺคลสฺส เทติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจย-เภสชฺชปริกฺขารํ, ตสฺส เอวํ โหติ "อหํ เทมิ, อยํ ปฏิคฺคณฺหาตีติ, ตเมนํ ทตฺวา อวชานาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล ทตฺวา อวชานาติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล สํวาเสน อวชานาติ. อิธ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปุคฺคเลน สทฺธึ สํวสติ เทฺว วา ตีณิ วา วสฺสานิ, ตเมนํ สํวาเสน อวชานาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล สํวาเสน อวชานาติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อาเทยฺยมุโข โหติ, อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ปรสฺส วณฺเณ วา อวณฺเณ วา ภาสิยมาเน ตํ ขิปฺปญฺเญว อธิมุจฺจิโต[๓] โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อาเทยฺยมุโข โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล โลโพ โหติ, อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อิตฺตรสทฺโธ โหติ อิตฺตรภตฺติ[๔] อิตฺตรเปโม อิตฺตรปสาโท, เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล โลโพ โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล มนฺโท โมมูโห โหติ, อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล กุสลากุสเล ธมฺเม น ชานาติ, สาวชฺชานวชฺเช

---

[๑] สี. อาทียมุโข. ฉ.,เท. อาเธยฺยมุโข อิ. อาทิยมุโข
[๒] ฉ.,เท.,อิ. โลโล, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท.,อิ. อธิมุจฺจิตา
[๔] ฉ.,เท.,อิ. อิตฺตรภตฺตี

ธมฺเม น ชานาติ, หีนปณีเต ธมฺเม น ชานาติ, กณฺหสุกฺกสปฺปฏิภาเค ธมฺเม น ชานาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล มนฺโท โมฺมูโห โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. ปฐมํ.

๒. อารภติสุตฺตํ

[๑๔๒] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมึ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อารภติ จ วิปฺปฏิสารี จ โหติ, ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อารภติ น วิปฺปฏิสารี โหติ, ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล น อารภติ วิปฺปฏิสารี โหติ, ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล น อารภติ น วิปฺปฏิสารี โหติ, ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล น อารภติ น วิปฺปฏิสารี โหติ, ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ

นปฺปชานาติ, ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ.

ตตฺร ภิกฺขเว ยฺวายํ ปุคฺคโล อารภติ จ วิปฺปฏิสารี จ โหติ, ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ. โส เอวมสฺส วจนีโย "อายสฺมโต โข อารภชา[๑] อาสวา สංวิชฺชนฺติ, วิปฺปฏิสารชา อาสวา ปวฑฺฒนฺติ, สาธุ วตายสฺมา อารภเชฺ[๑] อาสเว ปหาย วิปฺปฏิสารเช อาสเว ปฏิวิโนเทตฺวา จิตฺตํ ปญฺญญฺจ ภาเวตุ,[๒] เอวมายสฺมา อมุนา ปญฺจเมน ปุคฺคเลน สมสโม ภวิสฺสตีติ.

ตตฺร ภิกฺขเว ยฺวายํ ปุคฺคโล อารภติ น วิปฺปฏิสารี โหติ, ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ. โส เอวมสฺส วจนีโย "อายสฺมโต โข อารภชา อาสวา สංวิชฺชนฺติ, วิปฺปฏิสารชา อาสวา นปฺปวฑฺฒนฺติ, สาธุ วตายสฺมา อารภเช อาสเว ปหาย จิตฺตํ ปญฺญญฺจ ภาเวตุ,[๒] เอวมายสฺมา อมุนา ปญฺจเมน ปุคฺคเลน สมสโม ภวิสฺสตีติ.

ตตฺร ภิกฺขเว ยฺวายํ ปุคฺคโล น อารภติ วิปฺปฏิสารี โหติ, ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ, โส เอวมสฺส วจนีโย "อายสฺมโต โข อารภชา อาสวา น สංวิชฺชนฺติ, วิปฺปฏิสารชา อาสวา ปวฑฺฒนฺติ, สาธุ วตายสฺมา วิปฺปฏิสารเช อาสเว ปฏิวิโนเทตฺวา จิตฺตํ ปญฺญญฺจ ภาเวตุ, เอวมายสฺมา อมุนา ปญฺจเมน ปุคฺคเลน สมสโม ภวิสฺสตีติ.

---

[๑] ฉ.,เท. อารมฺภชา อารมฺภเช อิ. อารพฺภชา, เอวมุปริปิ.　[๒] อิ. ภาเวตุ

ตตฺร ภิกฺขเว ยฺวายํ ปุคฺคโล น อารภติ น วิปฺปฏิสารี โหติ, ตญฺจ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ยตฺถสฺส เต อุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ. โส เอวมสฺส วจนีโย "อายสฺมโต โข อารภชา อาสวา น สํวิชฺชนฺติ, วิปฺปฏิสารชา อาสวา นปฺปวฑฺฒนฺติ, สาธุ วตายสฺมา จิตฺตํ ปญฺญญฺจ ภาเวตุ, เอวมายสฺมา อมุนา ปญฺจเมน ปุคฺคเลน สมสโม ภวิสฺสตีติ.

อิติ โข ภิกฺขเว อิเม จตฺตาโร ปุคฺคลา อมุนา ปญฺจเมน ปุคฺคเลน เอวํ โอวทิยมานา เอวํ อนุสาสิยมานา อนุปุพฺเพน อาสวานํ ขยํ ปาปุณนฺตีติ. ทุติยํ.

๓. สารนฺททสุตฺตํ

[๑๔๓] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ. อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เวลาลึ ปิณฺฑาย ปาวิสิ. เตน โข ปน สมเยน ปญฺจมตฺตานํ ลิจฺฉวิสตานํ สารนฺททเท เจติเย สนฺนิสินฺนานํ สนฺนิปติตานํ อยมนฺตรา กถา อุทปาทิ "ปญฺจนฺนํ รตนานํ ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ. กตเมสํ ปญฺจนฺนํ. หตฺถิรตนสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, อสฺสรตนสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, มณิรตนสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, อิตฺถิรตนสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, คหปติรตนสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ. อิเมสํ ปญฺจนฺนํ รตนานํ ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมินฺติ.

อถ โข เต ลิจฺฉวี มคฺเค ปุริสํ เปเสสุ๎[๑] "ยทา ตฺวํ อมฺโภ ปุริส ปสฺเสยฺยาสิ ภควนฺตํ อาคจฺฉนฺตํ,[๒] อถ อมฺหากํ อาโรเจยฺยาสีติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. จเปสุ๎ [๒] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

อทฺทสา โข โส ปุริโส ภควนฺตํ ทูรโตว อาคจฺฉนฺตํ, ทิสฺวาน, เยน เต ลิจฺฉวี, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เต ลิจฺฉวี เอตทโวจ "อยํ โส ภควา อาคจฺฉติ[๑] อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, ยสฺสทานิ กาลํ มญฺญถาติ. อถ โข เต ลิจฺฉวี, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐํสุ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข เต ลิจฺฉวี ภควนฺตํ เอตทโวจุ "สาธุ ภนฺเต ภควา,[๒] เยน สารนฺททํ เจติยํ, เตนุปสงฺกมตุ อนุกมฺปं อุปาทายาติ. อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวน. อถ โข ภควา, เยน สารนฺททํ เจติยํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. นิสชฺช โข ภควา เต ลิจฺฉวี เอตทโวจ "กาย นุตฺถ ลิจฺฉวี เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา, กา จ ปน โว อนฺตรา กถา วิปฺปกตาติ. "อิธ ภนฺเต อมฺหากํ สนฺนิสินฺนานํ สนฺนิปติตานํ อยมนฺตรา กถา อุทปาทิ 'ปญฺจนฺนํ รตนานํ ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ. กตเมสํ ปญฺจนฺนํ. หตฺถิรตนสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, อสฺสรตนสฺส ฯเปฯ มณิรตนสฺส ฯเปฯ อิตฺถีรตนสฺส ฯเปฯ คหปติรตนสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, อิเมสํ ปญฺจนฺนํ รตนานํ ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมินฺติ.

"กามาธิมุตฺตานํ วต โว[๓] ลิจฺฉวี[๓] กามญฺเญว อารพฺภ อนฺตรา กถา อุทปาทิ "ปญฺจนฺนํ ลิจฺฉวี รตนานํ ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ. กตเมสํ ปญฺจนฺนํ. ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, ตถาคตปฺปเวทิตสฺส ธมฺมวินยสฺส เทสิตา[๔] ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, ตถาคตปฺปเวทิตสฺส ธมฺมวินยสฺส [๕] วิญฺญาตา ปุคฺคโล

---

[๑] ฉ.,เท. คจฺฉติ
[๒] ฉ.,เท. อยํ ปาโส น ทิสฺสติ.
[๓-๓] ฉ.,เท.,อิ. โภ ลิจฺฉวีนํ.
[๔] ฉ.,เท.,อิ. เทเสตา
[๕] ฉ.,เท.,อิ. เทสิตสฺส

ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, ตถาคตปฺปเวทิตสฺส ธมฺมวินยสฺส เทสิตสฺส วิญฺญาตา[๑] ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, กตญฺญุกตเวที ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมึ. อิเมสํ โข ลิจฺฉวี ปญฺจนฺนํ รตนานํ ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมินฺติ. ตติยํ.

๔. ติกณฺฑกีสุตฺตํ

[๑๔๔] เอกํ สมยํ ภควา สาเกเต วิหรติ ติกณฺฑกิวเน. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ภิกฺขโวติ. "ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ

"สาธุ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเลน กาลํ อปฺปฏิกูเล ปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺย, สาธุ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเลน กาลํ ปฏิกูเล อปฺปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺย, สาธุ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเลน กาลํ อปฺปฏิกูเล จ ปฏิกูเล จ ปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺย, สาธุ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเลน กาลํ ปฏิกูเล จ อปฺปฏิกูเล จ อปฺปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺย, สาธุ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเลน กาลํ อปฺปฏิกูลญฺจ ปฏิกูลญฺจ ตทุภยํ อภินิวชฺเชตฺวา อุเปกฺขโก วิหเรยฺย สโต สมฺปชาโน.

กิญฺจ[๒] ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ อปฺปฏิกูเล ปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺย. "มา เม รชนีเยสุ ธมฺเมสุ ราโค อุทปาทีติ, อิทํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ อปฺปฏิกูเล ปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺย.

กิญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ปฏิกูเล อปฺปฏิกูลสญฺญี วิหเรยฺย. "มา เม โทสนีเยสุ ธมฺเมสุ โทโส

---

[๑] อิ. วิญฺญาตสฺส [๒] ฉ.,เท.,อิ. กตญฺจ, เอวมุปริปิ.

อุทปาทีติ, อิทำ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสำ ปฏิจฺจ ปฏิกฺกูเล อปฺปฏิกฺกูลสญฺญี วิหเรยฺย.

กิญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสำ ปฏิจฺจ อปฺปฏิกฺกูเล จ ปฏิกฺกูเล จ ปฏิกฺกูลสญฺญี วิหเรยฺย. "มา เม รชนีเยสุ ธมฺเมสุ ราโค อุทปาทิ, มา เม โทสนีเยสุ ธมฺเมสุ โทโส อุทปาทีติ, อิทำ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสำ ปฏิจฺจ อปฺปฏิกฺกูเล จ ปฏิกฺกูเล จ ปฏิกฺกูลสญฺญี วิหเรยฺย.

กิญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสำ ปฏิจฺจ ปฏิกฺกูเล จ อปฺปฏิกฺกูเล จ อปฺปฏิกฺกูลสญฺญี วิหเรยฺย. "มา เม โทสนีเยสุ ธมฺเมสุ โทโส อุทปาทิ, "มา เม รชนีเยสุ ธมฺเมสุ ราโค อุทปาทีติ, อิทำ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสำ ปฏิจฺจ ปฏิกฺกูเล จ อปฺปฏิกฺกูเล จ อปฺปฏิกฺกูลสญฺญี วิหเรยฺย.

กิญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสำ ปฏิจฺจ อปฺปฏิกฺกูลญฺจ ปฏิกฺกูลญฺจ ตทุภยำ อภินิวชฺเชตฺวา อุเปกฺขโก วิหเรยฺย สโต สมฺปชาโน. "มา เม กฺวจินิ[๑] กตฺถจิ กิญฺจิน[๒] รชนีเยสุ ธมฺเมสุ ราโค อุทปาทิ, "มา เม กฺวจินิ กตฺถจิ กิญฺจิน โทสนีเยสุ ธมฺเมสุ โทโส อุทปาทิ, "มา เม กฺวจินิ กตฺถจิ กิญฺจิน โมหนีเยสุ ธมฺเมสุ โมโห อุทปาทีติ, อิทำ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสำ ปฏิจฺจ อปฺปฏิกฺกูลญฺจ ปฏิกฺกูลญฺจ ตทุภยำ อภินิวชฺเชตฺวา อุเปกฺขโก วิหเรยฺย สโต สมฺปชาโนติ. จตุตฺถำ.

---

[๑] ฉ.,เท. กุวจนิ　　[๒] ฉ.,เท. กิญฺจนำ อิ. กิญฺจน

๕. นิรยสุตฺตํ

[๑๔๕] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารี โหติ, มุสาวาที โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐายี โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏิวิรโต โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. ปญฺจมํ.

๖. มิตฺตสุตฺตํ

[๑๔๖] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ มิตฺโต น เสวิตพฺโพ. กตเมหิ ปญฺจหิ. กมฺมนฺตํ กาเรติ, อธิกรณํ อาทิยติ, ปาโมกฺเขสุ ภิกฺขูสุ ปฏิวิรุทฺโธ โหติ, ทีฆจาริกํ อวตฺถานจาริกํ[๑] อนุยุตฺโต วิหรติ, น ปฏิพโล โหติ กาเลน กาลํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตุํ สมาทเปตุํ สมุตฺเตเชตุํ สมฺปหํเสตุํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ มิตฺโต น เสวิตพฺโพ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อนวตฺถจาริกํ

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ มิตฺโต เสวิตพฺโพ. กตเมหิ ปญฺจหิ. น กมฺมนฺตํ กาเรติ, น อธิกรณํ อาทิยติ, น ปาโมกฺเขสุ ภิกฺขูสุ ปฏิวิรุทฺโธ โหติ, น ทีฆจาริกํ อวตฺถานจาริกํ อนุยุตฺโต วิหรติ, ปฏิพโล โหติ, กาเลน กาลํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตุํ สมาทเปตุํ สมุตฺเตเชตุํ สมฺปหํเสตุํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ มิตฺโต เสวิตพฺโพติ. ฉฏฺฐํ.

๗. อสปฺปุริสทานสุตฺตํ

[๑๔๗] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อสปฺปุริสทานานิ. กตมานิ ปญฺจ. อสกฺกจฺจํ เทติ, อจิตฺตึ กตฺวา[๑] เทติ, อสหตฺถา เทติ, อปวิฏฺฐํ[๒] เทติ, อนาคมนทิฏฺฐิโก เทติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ อสปฺปุริสทานานิ.

ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว สปฺปุริสทานานิ. กตมานิ ปญฺจ. สกฺกจฺจํ เทติ, จิตฺตึ กตฺวา เทติ, สหตฺถา เทติ, อนปวิฏฺฐํ เทติ, อาคมนทิฏฺฐิโก เทติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ สปฺปุริสทานานีติ. สตฺตมํ.

๘. สปฺปุริสทานสุตฺตํ

[๑๔๘] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว สปฺปุริสทานานิ. กตมานิ ปญฺจ. สทฺธาย ทานํ เทติ, สกฺกจฺจํ ทานํ เทติ, กาเลน ทานํ เทติ, อนุคฺคหิตจิตฺโต ทานํ เทติ, อตฺตานญฺจ ปรญฺจ อนุปหจฺจ ทานํ เทติ.

สทฺธาย โข ปน ภิกฺขเว ทานํ ทตฺวา ยตฺถ ยตฺถ ตสฺส ทานสฺส วิปาโก นิพฺพตฺตติ, อฑฺโฒ จ โหติ มหทฺธโน มหาโภโค, อภิรูโป จ โหติ ทสฺสนีโย ปาสาทิโก ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคโต.

---

[๑] ฉ.,เท. อจิตฺตีกตฺวา อิ. อจิตฺติกตฺวา [๒] ฉ.,เท.,อิ. อปวิทฺธํ

สกฺกจฺจํ โข ปน ภิกฺขเว ทานํ ทตฺวา ยตฺถ ยตฺถ ตสฺส ทานสฺส วิปาโก นิพฺพตฺตติ, อฑฺโฒ จ โหติ มหทฺธโน มหาโภโค, เย ปิสฺส เต โหนฺติ 'ปุตฺตาติ วา 'ทาราติ วา 'ทาสาติ วา 'เปสฺสาติ วา 'กมฺมกราติ วา, เตปิ สุสฺสูสนฺติ โสตํ โอทหนฺติ อญฺญาจิตฺตํ อุปฏฺฐเปนฺติ.

กาเลน โข ปน ภิกฺขเว ทานํ ทตฺวา ยตฺถ ยตฺถ ตสฺส ทานสฺส วิปาโก นิพฺพตฺตติ, อฑฺโฒ จ โหติ มหทฺธโน มหาโภโค, กาลาคตา จสฺส อตฺถา ปริปูรา[๑] โหนฺติ.

อนุคฺคหิตจิตฺโต โข ปน ภิกฺขเว ทานํ ทตฺวา ยตฺถ ยตฺถ ตสฺส ทานสฺส วิปาโก นิพฺพตฺตติ, อฑฺโฒ จ โหติ มหทฺธโน มหาโภโค, อุฬาเรสุ จ ปญฺจสุ กามคุเณสุ โภคาย จิตฺตํ นมติ.

อตฺตานญฺจ ปรญฺจ อนุปหจฺจ โข ปน ภิกฺขเว ทานํ ทตฺวา ยตฺถ ยตฺถ ตสฺส ทานสฺส วิปาโก นิพฺพตฺตติ, อฑฺโฒ จ โหติ มหทฺธโน มหาโภโค, น จสฺส กุโตจิ โภคานํ อุปฆาโต อาคจฺฉติ, อคฺคิโต วา อุทกโต วา ราชโต วา โจรโต วา อปฺปิยโต วา ทายาทโต วา.[๒] อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ สปฺปุริสทานานีติ. อฏฺฐมํ.

๙. ปฐมสมยวิมุตฺตสุตฺตํ

[๑๔๙] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สมยวิมุตฺตสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ. กมฺมารามตา ภสฺสารามตา นิทฺทารามตา สงฺคณิการามตา, ยถาวิมุตฺตं จิตฺตं น ปจฺจเวกฺขติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา สมยวิมุตฺตสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตนฺติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ปจุรา [๒] ฉ. วาสทฺโท น ทิสฺสติ.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สมยวิมุตฺตสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ. น กมฺมารามตา น ภสฺสารามตา น นิทฺทารามตา น สงฺคณิการามตา, ยถาวิมุตฺตं จิตฺตं ปจฺจเวกฺขติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา สมยวิมุตฺตสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ. นวมं.

๑๐. ทุติยสมยวิมุตฺตสุตฺตं

[๑๕๐] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สมยวิมุตฺตสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ. กมฺมารามตา ภสฺสารามตา นิทฺทารามตา อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารตา โภชเน อมตฺตญฺญุตา. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา สมยวิมุตฺตสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตนฺติ.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สมยวิมุตฺตสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ. น กมฺมารามตา น ภสฺสารามตา น นิทฺทารามตา อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารตา โภชเน มตฺตญฺญุตา. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา สมยวิมุตฺตสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ. ทสมं.

ปญฺจโม ติกณฺฑกีวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานं

"ทตฺวา อวชานาติ อารภติ จ สารนฺททติกณฺฑกินิรเยน จ[๑]
มิตฺโต อสปฺปุริสสปฺปุริเสน สมยวิมุตฺตं อปเร เทฺวติ.

ตติโย ปณฺณาสโก สมตฺโต.

---

[๑] ฉ.,เท. สารนฺททติกณฺฑนิรเยน จ. อิ. อารพฺภติ สารนฺททติกณฺฑกินิรเยน จ.

๔. จตุตฺถปณฺณาสโก

(๑๖) ๑. สทฺธมฺมวคฺโค

๑. ปฐมสทฺธมฺมนิยามสุตฺตํ

[๑๕๑] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. กถํ ปริโภติ, กถิกํ ปโภติ, อตฺตานํ ปริโภติ, วิกฺขิตฺตจิตฺโต ธมฺมํ สุณาติ อเนกคฺคจิตฺโต, อโยนิโส จ[๑] มนสิกโรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโต สทฺธมฺมํ ภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. น กถํ ปริโภติ, น กถิกํ ปริโภติ, น อตฺตานํ ปริโภติ, อวิกฺขิตฺตจิตฺโต ธมฺมํ สุณาติ เอกคฺคจิตฺโต, โยนิโส จ[๑] มนสิกโรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโต สทฺธมฺมํ ภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตนฺติ. ปฐมํ.

๒. ทุติยสทฺธมฺมนิยามสุตฺตํ

[๑๕๒] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. กถํ ปริโภติ, กถิกํ ปริโภติ, อตฺตานํ ปริโภติ, ทุปฺปญฺโญ

---

[๑] สฺยา. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

โหติ ชโฬ เอฬมูโค, อนญฺญาเต อญฺญาตมานี โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโต สทฺธมฺมํ ภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. น กถํ ปริโภติ, น กถิกํ ปริโภติ, น อตฺตานํ ปริโภติ, ปญฺญวา โหติ อชโฬ อเนฬมูโค, น อนญฺญาเต อญฺญาตมานี โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโต สทฺธมฺมํ ภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตนฺติ. ทุติยं.

๓. ตติยสทฺธมฺมนิยามสุตฺตํ

[๑๔๓] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. มกฺขี ธมฺมํ สุณาติ มกฺขปริยุฏฺฐิโต, สอุปารมฺภจิตฺโต[๑] ธมฺมํ สุณาติ รนฺธคเวสี, ธมฺมเทสเก อาหตจิตฺโต โหติ ขิลชาโต,[๒] ทุปฺปญฺโญ โหติ ชโฬ เอฬมูโค, อนญฺญาเต อญฺญาตมานี โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโต สทฺธมฺมํ ภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อมกฺขี ธมฺมํ สุณาติ น มกฺขปริยุฏฺฐิโต, อนุปารมฺภจิตฺโต ธมฺมํ สุณาติ น รนฺธคเวสี, ธมฺมเทสเก อนาหตจิตฺโต โหติ อขิลชาโต, ปญฺญวา โหติ อชโฬ อเนฬมูโค, น อนญฺญาเต อญฺญาตมานี

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อุปารมฺภจิตฺโต [๒] ฉ. ขีลชาโต, เอวมุปริปิ.

โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโต สทฺธมฺมํ ภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตนฺติ. ตติยं.

๔. ปฐมสทฺธมฺมสมฺโมสสุตฺตํ

[๑๕๔] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขู น สกฺกจฺจํ ธมฺมํ สุณนฺติ, น สกฺกจฺจํ ธมฺมํ ปริยาปุณนฺติ, น สกฺกจฺจํ ธมฺมํ ธาเรนฺติ, น สกฺกจฺจํ ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขนฺติ, น สกฺกจฺจํ อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมํ ปฏิปชฺชนฺติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติ.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส จิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขู สกฺกจฺจํ ธมฺมํ สุณนฺติ, สกฺกจฺจํ ธมฺมํ ปริยาปุณนฺติ, สกฺกจฺจํ ธมฺมํ ธาเรนฺติ, สกฺกจฺจํ ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขนฺติ, สกฺกจฺจํ อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมํ ปฏิปชฺชนฺติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส จิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตนฺตีติ. จตุตฺถํ.

๕. ทุติยสทฺธมฺมสมฺโมสสุตฺตํ

[๑๕๕] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขู ธมฺมํ น ปริยาปุณนฺติ สุตฺตํ เคยฺยं เวยฺยากรณํ คาถํ อุทานํ อิติวุตฺตกํ

ชาตกํ อพฺภูตธมฺมํ เวทลฺลํ. อยํ ภิกฺขเว ปจฺโม ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขู ยถาสุตฺตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ น วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสนฺติ. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขู ยถาสุตฺตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ น วิตฺถาเรน ปเรสํ[๑] วาเจนฺติ. อยํ ภิกฺขเว ตติโย ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขู ยถาสุตฺตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ น วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรนฺติ. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขู ยถาสุตฺตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ น เจตสา อนุวิตกฺเกนฺติ อนุวิจาเรนฺติ มนสานุเปกฺขนฺติ. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติ.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส จิตียา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขู ธมฺมํ ปริยาปุณนฺติ สุตฺตํ เคยฺยํ เวยฺยากรณํ คาถํ อุทานํ อิติวุตฺตกํ ชาตกํ อพฺภูตธมฺมํ เวทลฺลํ. อยํ ภิกฺขเว ปจฺโม ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส จิตียา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขู ยถาสุตฺตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสนฺติ. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส จิตียา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

---

[๑] สฺยา. ปรฺ

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขู ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ วาเจนฺติ. อยํ ภิกฺขเว ตติโย ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส จิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขู ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรนฺติ. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส จิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขู ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺเกนฺติ อนุวิจาเรนฺติ มนสานุเปกฺขนฺติ. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส จิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส จิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตนฺตีติ. ปญฺจมํ.

๖. ตติยสทฺธมฺมสมฺโมสสุตฺตํ

[๑๕๖] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขู ทุคฺคหิตํ สุตฺตนฺตํ ปริยาปุณนฺติ ทุนฺนิกฺขิตฺเตหิ ปทพฺยญฺชเนหิ. ทุนฺนิกฺขิตฺตสฺส ภิกฺขเว ปทพฺยญฺชนสฺส อตฺโถปิ ทุนฺนโย โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปฐโม ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขู ทุพฺพจา โหนฺติ โทวจสฺสกรเณหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา อกฺขมา อปทกฺขิณคฺคาหิโน อนุสาสนึ. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว เย เต ภิกฺขู พหุสฺสุตา อาคตาคมา ธมฺมธรา วินยธรา มาติกาธรา, เต น สกฺกจฺจํ สุตฺตนฺตํ ปเรสํ[๑]

---

[๑] สฺยา. ปรํ

วาเจนฺติ, เตสํ อจฺจเยน ฉินฺนมูลโก สุตฺตนฺโต โหติ อปฺปฏิสรโณ. อยํ ภิกฺขเว ตติโย ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว เถรา ภิกฺขู พาหุลฺลิกา[๑] โหนฺติ สาถลิกา โอกฺกมเน ปุพฺพงฺคมา ปวิเวเก นิกฺขิตฺตธุรา, น วิริยํ อารภนฺติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย, เตสํ ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชติ. สาปิ โหติ พาหุลฺลิกา สาถลิกา โอกฺกมเน ปุพฺพงฺคมา ปวิเวเก นิกฺขิตฺตธุรา, น วิริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว สงฺโฆ ภินฺโน โหติ, สงฺเฆ โข ปน ภิกฺขเว ภินฺเน อญฺญมญฺญํ อกฺโกสา จ โหนฺติ, อญฺญมญฺญํ ปริภาสา จ โหนฺติ, อญฺญมญฺญํ ปริกฺเขปา จ โหนฺติ, อญฺญมญฺญํ ปริจฺจชา[๒] จ โหนฺติ, ตตฺถ อปฺปสนฺนา เจว นปฺปสีทนฺติ, ปสนฺนานญฺจ เอกจฺจานํ อญฺญถตฺตํ โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติ.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส จิตฺติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขู สุคฺคหิตํ สุตฺตนฺตํ ปริยาปุณนฺติ สุนิกฺขิตฺเตหิ ปทพฺยญฺชเนหิ. สุนิกฺขิตฺตสฺส ภิกฺขเว ปทพฺยญฺชนสฺส อตฺโถปิ สุนโย โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปฐโม ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส จิตฺติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

---

[๑] ฉ.,เท. พาหุลิกา, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท. ปริจฺจชนา, เอวมุปริปิ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขู สุพจา[๑] โหนฺติ, โสวจสฺสกรเณหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ขมา ปทกฺขิณคฺคาหิโน อนุสาสนึ. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส จิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว เย เต ภิกฺขู พหุสฺสุตา อาคตาคมา ธมฺมธรา วินยธรา มาติกาธรา, เต สกฺกจฺจํ สุตฺตนฺตํ[๒] ปเรสํ วาเจนฺติ, เตสํ อจฺจเยน น ฉินฺนมูลโก สุตฺตนฺโต โหติ สปฺปฏิสรโณ. อยํ ภิกฺขเว ตติโย ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส จิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว เถรา ภิกฺขู น พาหุลฺลิกา โหนฺติ น สาถลิกา โอกฺกมเน นิกฺขิตฺตธุรา ปวิเวเก ปุพฺพงฺคมา, วิริยํ อารภนฺติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย, เตสํ ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชติ, สาปิ โหติ น พาหุลฺลิกา น สาถลิกา โอกฺกมเน นิกฺขิตฺตธุรา ปวิเวเก ปุพฺพงฺคมา, วิริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส จิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว สงฺโฆ สมคฺโค สมฺโมทมาโน อวิวทมาโน เอกุทฺเทโส ผาสุ[๓] วิหรติ, สงฺเฆ โข ปน ภิกฺขเว สมคฺเค น เจว อญฺญมญฺญํ อกฺโกสา โหนฺติ, น จ อญฺญมญฺญํ ปริภาสา โหนฺติ, น จ อญฺญมญฺญํ ปริกฺเขปา โหนฺติ, น จ อญฺญมญฺญํ ปริจฺจชา โหนฺติ, ตตฺถ อปฺปสนฺนา เจว ปสีทนฺติ, ปสนฺนานญฺจ ภิยฺโยภาโว

---

[๑] สี.,อิ. สุพฺพจา ฉ.,เท. สุวจา
[๒] สฺยา. สกฺกจฺจํ ปรํ วาเจนฺติ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ผาสุ

โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม ธมฺโม สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สංวตฺตติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺมา สทฺธมฺมสฺส ฐิติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สංวตฺตนฺตีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ทุกฺกถาสุตฺตํ

[๑๕๗] "ปญฺจนฺนํ ภิกฺขเว ปุคฺคลานํ กถา ทุกฺกถา ปุคฺคเล[๑] ปุคฺคลํ อุปนิธาย. กตเมสं ปญฺจนฺนํ. อสฺสทฺธสฺส ภิกฺขเว สทฺธากถา ทุกฺกถา, ทุสฺสีลสฺส สีลกถา ทุกฺกถา, อปฺปสฺสุตสฺส พาหุสจฺจกถา ทุกฺกถา, มจฺฉริสฺส[๒] จาคกถา ทุกฺกถา, ทุปฺปญฺญสฺส ปญฺญากถา ทุกฺกถา.

กสฺมา จ ภิกฺขเว อสฺสทฺธสฺส สทฺธากถา ทุกฺกถา. อสฺสทฺโธ ภิกฺขเว สทฺธากถาย กจฺฉมานาย อภิสชฺชติ กุปฺปติ พฺยาปชฺชติ ปติตฺถียติ โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ. ตं กิสฺส เหตุ. ตญฺหิ โส ภิกฺขเว สทฺธาสมฺปทำ อตฺตนิ น สมนุปสฺสติ,[๓] น จ ลภติ ตโตนิทานำ ปีติปามุชฺชं,[๔] ตสฺมา อสฺสทฺธสฺส สทฺธากถา ทุกฺกถา.

กสฺมา จ ภิกฺขเว ทุสฺสีลสฺส สีลกถา ทุกฺกถา. ทุสฺสีโล ภิกฺขเว สีลกถาย กจฺฉมานาย อภิสชฺชติ กุปฺปติ พฺยาปชฺชติ ปติตฺถียติ โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ. ตं กิสฺส เหตุ. ตญฺหิ โส ภิกฺขเว สีลสมฺปทำ อตฺตนิ น สมนุปสฺสติ, น จ ลภติ ตโตนิทานำ ปีติปามุชฺชं, ตสฺมา ทุสฺสีลสฺส สีลกถา ทุกฺกถา.

กสฺมา จ ภิกฺขเว อปฺปสฺสุตสฺส พาหุสจฺจกถา ทุกฺกถา. อปฺปสฺสุโต ภิกฺขเว พาหุสจฺจกถาย กจฺฉมานาย อภิสชฺชติ กุปฺปติ

---

[๑] สี.,อิ. ปุคฺคลสฺส ปุคฺคลสฺส, เอวมุปริปิ.
[๒] อิ. มจฺฉริยสฺส, เอวมุปริปิ.
[๓] สี. สมฺปสฺสติ, เอวมุปริปิ.
[๔] ฉ.,เท. ปีติปาโมชฺชำ, เอวมุปริปิ.

พฺยาปชฺชติ ปติตฺถียติ โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตญฺหิ โส ภิกฺขเว สุตสมฺปทำ อตฺตนิ น สมนุปสฺสติ, น จ ลภติ ตโตนิทานำ ปีติปามุชฺชำ, ตสฺมา อปฺปสฺสุตสฺส พาหุสจฺจกถา ทุกฺกถา.

กสฺมา จ ภิกฺขเว มจฺฉริสฺส จาคกถา ทุกฺกถา. มจฺฉรี ภิกฺขเว จาคกถาย กจฺฉมานาย อภิสชฺชติ กุปฺปติ พฺยาปชฺชติ ปติตฺถียติ โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตญฺหิ โส ภิกฺขเว จาคสมฺปทำ อตฺตนิ น สมนุปสฺสติ, น จ ลภติ ตโตนิทานำ ปีติปามุชฺชำ, ตสฺมา มจฺฉริสฺส จาคกถา ทุกฺกถา.

กสฺมา จ ภิกฺขเว ทุปฺปญฺญสฺส ปญฺญากถา ทุกฺกถา. ทุปฺปญฺโญ ภิกฺขเว ปญฺญากถาย กจฺฉมานาย อภิสชฺชติ กุปฺปติ พฺยาปชฺชติ ปติตฺถียติ โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตญฺหิ โส ภิกฺขเว ปญฺญาสมฺปทำ อตฺตนิ น สมนุปสฺสติ, น จ ลภติ ตโตนิทานำ ปีติปามุชฺชำ, ตสฺมา ทุปฺปญฺญสฺส ปญฺญากถา ทุกฺกถา. อิเมสำ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนำ ปุคฺคลานำ กถา ทุกฺกถา ปุคฺคเล ปุคฺคลำ อุปนิธาย.

ปญฺจนฺนำ ภิกฺขเว ปุคฺคลานำ กถา สุกถา ปุคฺคเล ปุคฺคลำ อุปนิธาย. กตเมสำ ปญฺจนฺนำ. สทฺธสฺส ภิกฺขเว สทฺธากถา สุกถา, สีลวโต สีลกถา สุกถา, พหุสฺสุตสฺส พาหุสจฺจกถา สุกถา, จาควโต จาคกถา สุกถา, ปญฺญวโต ปญฺญากถา สุกถา.

กสฺมา จ ภิกฺขเว สทฺธสฺส สทฺธากถา สุกถา. สทฺโธ ภิกฺขเว สทฺธากถาย กจฺฉมานาย นาภิสชฺชติ น กุปฺปติ น พฺยาปชฺชติ น ปติตฺถียติ น โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตญฺหิ โส ภิกฺขเว สทฺธาสมฺปทำ อตฺตนิ

สมนุปสฺสติ, ลภติ จ ตโตนิทานํ ปีติปามุชฺชํ, ตสฺมา สทฺธสฺส สทฺธากถา สุกถา.

กสฺมา จ ภิกฺขเว สีลวโต สีลกถา สุกถา. สีลวา ภิกฺขเว สีลกถาย กจฺฉมานาย นาภิสชฺชติ น กุปฺปติ น พฺยาปชฺชติ น ปติตฺถียติ น โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตญฺหิ โส ภิกฺขเว สีลสมฺปทํ อตฺตนิ สมนุปสฺสติ, ลภติ จ ตโตนิทานํ ปีติปามุชฺชํ, ตสฺมา สีลวโต สีลกถา สุกถา.

กสฺมา จ ภิกฺขเว พหุสฺสุตสฺส พาหุสจฺจกถา สุกถา. พหุสฺสุโต ภิกฺขเว พาหุสจฺจกถาย กจฺฉมานาย นาภิสชฺชติ น กุปฺปติ น พฺยาปชฺชติ น ปติตฺถียติ น โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตญฺหิ โส ภิกฺขเว สุตสมฺปทํ อตฺตนิ สมนุปสฺสติ, ลภติ จ ตโตนิทานํ ปีติปามุชฺชํ, ตสฺมา พหุสฺสุตสฺส พาหุสจฺจกถา สุกถา.

กสฺมา จ ภิกฺขเว จาควโต จาคกถา สุกถา. จาควา ภิกฺขเว จาคกถาย กจฺฉมานาย นาภิสชฺชติ น กุปฺปติ น พฺยาปชฺชติ น ปติตฺถียติ น โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตญฺหิ โส ภิกฺขเว จาคสมฺปทํ อตฺตนิ สมนุปสฺสติ, ลภติ จ ตโตนิทานํ ปีติปามุชฺชํ, ตสฺมา จาควโต จาคกถา สุกถา.

กสฺมา จ ภิกฺขเว ปญฺญวโต ปญฺญากถา สุกถา. ปญฺญวา ภิกฺขเว ปญฺญากถาย กจฺฉมานาย นาภิสชฺชติ น กุปฺปติ น พฺยาปชฺชติ น ปติตฺถียติ น โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตญฺหิ โส ภิกฺขเว ปญฺญาสมฺปทํ อตฺตนิ สมนุปสฺสติ, ลภติ จ ตโตนิทานํ ปีติปามุชฺชํ, ตสฺมา ปญฺญวโต

ปญฺญากถา สุกถา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ ปุคฺคลานํ กถา สุกถา ปุคฺคเล ปุคฺคลํ อุปนิธายาติ. สตฺตมํ.

๘. สารชฺชสุตฺตํ

[๑๕๘] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สารชฺชํ โอกฺกนฺโต โหติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อสฺสทฺโธ โหติ, ทุสฺสีโล โหติ, อปฺปสฺสุโต โหติ, กุสีโต โหติ, ทุปฺปญฺโญ โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สารชฺชํ โอกฺกนฺโต โหติ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ วิสารโท โหติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ, สีลวา โหติ, พหุสฺสุโต โหติ, อารทฺธวิริโย โหติ, ปญฺญวา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ วิสารโท โหตีติ. อฏฺฐมํ.

๙. อุทายีสุตฺตํ

[๑๕๙] เอวมฺเม[๑] สุตํ:-[๑] เอกํ สมยํ ภควา โกสมฺพิยํ วิหรติ โฆสิตาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา อุทายี[๒] มหติยา คิหิปริสาย ปริวุโต ธมฺมํ เทเสนฺโต นิสินฺโน โหติ. อทฺทสา โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมนฺตํ อุทายึ มหติยา คิหิปริสาย ปริวุตํ ธมฺมํ เทเสนฺตํ นิสินฺนํ ทิสฺวาน, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ "อายสฺมา ภนฺเต อุทายี มหติยา คิหิปริสาย ปริวุโต ธมฺมํ เทเสนฺโต นิสินฺโนติ. น โข อานนฺท สุกรํ

[๑-๑] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ. [๒] สฺยา. อุทายิ.

ปเรสํ ธมฺมํ เทเสตุ. ปเรสํ อานนฺท ธมฺมํ เทเสนฺเตน ปญฺจ ธมฺเม อชฺฌตฺตํ อุปฏฺฐาเปตฺวา ปเรสํ ธมฺโม เทเสตพฺโพ. กตเม ปญฺจ. "อนุปุพฺพิกถํ กเถสฺสามีติ ปเรสํ ธมฺโม เทเสตพฺโพ, "ปริยายทสฺสาวึ กถํ กเถสฺสามีติ ปเรสํ ธมฺโม เทเสตพฺโพ, "อนุทยตํ ปฏิจฺจ กถํ กเถสฺสามีติ ปเรสํ ธมฺโม เทเสตพฺโพ, "น อามิสนฺตโร กถํ กเถสฺสามีติ ปเรสํ ธมฺโม เทเสตพฺโพ, "อตฺตานญฺจ ปรญฺจ อนุปหจฺจ กถํ กเถสฺสามีติ ปเรสํ ธมฺโม เทเสตพฺโพ. น โข อานนฺท สุกรํ ปเรสํ ธมฺมํ เทเสตุ, ปเรสํ อานนฺท ธมฺมํ เทเสนฺเตน อิเม ปญฺจ ธมฺเม อชฺฌตฺตํ อุปฏฺฐาเปตฺวา ปเรสํ ธมฺโม เทเสตพฺโพติ. นวมํ.

๑๐. ทุปฺปฏิวิโนทยสุตฺตํ

[๑๖๐] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อุปฺปนฺนา ทุปฺปฏิวิโนทยา. กตเม ปญฺจ. อุปฺปนฺโน ราโค ทุปฺปฏิวิโนทโย, อุปฺปนฺโน โทโส ทุปฺปฏิวิโนทโย, อุปฺปนฺโน โมโห ทุปฺปฏิวิโนทโย, อุปฺปนฺนํ ปฏิฆาฬึ ทุปฺปฏิวิโนทยํ, อุปฺปนฺนํ คมิกจิตฺตํ ทุปฺปฏิวิโนทยํ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อุปฺปนฺนา ทุปฺปฏิวิโนทยาติ. ทสมํ.

ปฐโม สทฺธมฺมวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

"ตโย สทฺธมฺมนิยามา[๑]　　ตโย สทฺธมฺมสมฺโมสา
ทุกฺกถา เจว สารชฺชํ[๒]　　อุทายี ทุพฺพิโนทยาติ.

---

[๑] ฉ.,เท. สมฺมตฺตนิยามา　　[๒] อิ. สารชฺชํ เจว

(๑๗) ๒. อาฆาตวคฺโค

๑. ปฐมอาฆาตปฏิวินยสุตฺตํ

[๑๖๑] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาฆาตปฏิวินยา, ยตฺถ ภิกฺขุโน อุปฺปนฺโน อาฆาโต สพฺพโส ปฏิวิเนตพฺโพ. กตเม ปญฺจ. ยสฺมึ ภิกฺขเว ปุคฺคเล อาฆาโต ชาเยถ, เมตฺตา ตสฺมึ ปุคฺคเล ภาเวตพฺพา, เอวํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ. ยสฺมึ ภิกฺขเว ปุคฺคเล อาฆาโต ชาเยถ, กรุณา ตสฺมึ ปุคฺคเล ภาเวตพฺพา, เอวํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ. ยสฺมึ ภิกฺขเว ปุคฺคเล อาฆาโต ชาเยถ, อุเปกฺขา ตสฺมึ ปุคฺคเล ภาเวตพฺพา, เอวํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ. ยสฺมึ ภิกฺขเว ปุคฺคเล อาฆาโต ชาเยถ, อสติอมนสิกาโร ตสฺมึ ปุคฺคเล อาปชฺชิตพฺโพ, เอวํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ. ยสฺมึ ภิกฺขเว ปุคฺคเล อาฆาโต ชาเยถ, กมฺมสฺสกตา ตสฺมึ ปุคฺคเล อธิฏฺฐาตพฺพา, "กมฺมสฺสโก อยมายสฺมา กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ, ยํ กมฺมํ กริสฺสติ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา, ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสตีติ, เอวํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาฆาตปฏิวินยา, ยตฺถ ภิกฺขุโน อุปฺปนฺโน อาฆาโต สพฺพโส ปฏิวิเนตพฺโพติ. ปฐมํ.

๒. ทุติยอาฆาตปฏิวินยสุตฺตํ

[๑๖๒] ตตฺร โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อาวุโส ภิกฺขโวติ. "อาวุโสติ โข เต ภิกฺขู อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส ปจฺจสฺโสสุํ. อายสฺมา สารีปุตฺโต เอตทโวจ

"ปญฺจิเม อาวุโส อาฆาตปฏิวินยา, ยตฺถ ภิกฺขุโน อุปฺปนฺโน อาฆาโต สพฺพโส ปฏิวิเนตพฺโพ. กตเม ปญฺจ. อิธาวุโส เอกจฺโจ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร โหติ ปริสุทฺธวจีสมาจาโร, เอวรูเปปิ อาวุโส ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ. อิธ ปนาวุโส เอกจฺโจ ปุคฺคโล อปริสุทฺธวจีสมาจาโร โหติ ปริสุทฺธกายสมาจาโร, เอวรูเปปิ อาวุโส ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ. อิธ ปนาวุโส เอกจฺโจ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร โหติ อปริสุทฺธวจีสมาจาโร, ลภติ จ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, เอวรูเปปิ อาวุโส ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ. อิธ ปนาวุโส เอกจฺโจ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร โหติ อปริสุทฺธวจีสมาจาโร, น จ ลภติ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, เอวรูเปปิ อาวุโส ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ. อิธ ปนาวุโส เอกจฺโจ ปุคฺคโล ปริสุทฺธกายสมาจาโร โหติ ปริสุทฺธวจีสมาจาโร, ลภติ จ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, เอวรูเปปิ อาวุโส ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ.

ตตฺราวุโส ยฺวายํ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร ปริสุทฺธวจีสมาจาโร, กถํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ. เสยฺยถาปิ อาวุโส ภิกฺขุ ปูสกูลิโก รถิยาย นนฺตกํ ทิสฺวา วาเมน ปาเทน นิคฺคเหตฺวา[๑] ทกฺขิเณน ปาเทน ปตฺถริตฺวา,[๒] โย ตตฺถ สาโร, ตํ ปริปาเตตฺวา อาทาย ปกฺกเมยฺย, เอวเมว โข[๓] อาวุโส[๓] ยฺวายํ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร ปริสุทฺธวจีสมาจาโร, ยาสฺส อปริสุทฺธกายสมาจารตา น สาสฺส ตสฺมึ สมเย มนสิกาตพฺพา,

---

[๑] เท.,อิ. นิคฺคณฺหิตฺวา [๒] อิ. วิตฺถาเรตฺวา
[๓-๓] ฉ.,เท. ขฺวาวุโส

ยา จ ขฺวสฺส [๑] ปริสุทฺธวจีสมาจารตา, สาสฺส ตสฺมึ สมเย มนสิกาตพฺพา. เอวํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ.

ตตฺราวุโส ยฺวายํ ปุคฺคโล อปริสุทฺธวจีสมาจาโร ปริสุทฺธกายสมาจาโร, กถํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ. เสยฺยถาปิ อาวุโส โปกฺขรณี เสวาลปณกปริโยนทฺธา, อถ ปุริโส อาคจฺเฉยฺย ฆมฺมาภิตตฺโต ฆมฺมปเรโต กิลนฺโต ตสิโต ปิปาสิโต, โส ตํ โปกฺขรณึ โอคาเหตฺวา อุโภหิ หตฺเถหิ [๒] เสวาลปณกํ อปวิยูหิตฺวา อญฺชลินา ปิวิตฺวา ปกฺกเมยฺย, เอวเมว โข อาวุโส ยฺวายํ ปุคฺคโล อปริสุทฺธวจีสมาจาโร ปริสุทฺธกายสมาจาโร, ยาสฺส อปริสุทฺธวจีสมาจารตา, น สาสฺส ตสฺมึ สมเย มนสิกาตพฺพา, ยา จ ขฺวสฺส ปริสุทฺธกายสมาจารตา, สาสฺส ตสฺมึ สมเย มนสิกาตพฺพา. เอวํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ.

ตตฺราวุโส ยฺวายํ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร อปริสุทฺธวจีสมาจาโร, ลภติ จ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, กถํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ. เสยฺยถาปิ อาวุโส ปริตฺตํ โคปเทเก [๓] อุทกํ, อถ ปุริโส อาคจฺเฉยฺย ฆมฺมาภิตตฺโต ฆมฺมปเรโต กิลนฺโต ตสิโต ปิปาสิโต, ตสฺส เอวมสฺส "อิทํ โข ปริตฺตํ โคปเทเก [๓] อุทกํ, สจาหํ อญฺชลินา วา ปิวิสฺสามิ ภาชเนน วา โขภิสฺสามิปิ [๔] ตํ โลพิสฺสามิปิ [๕] ตํ อเปยฺยมฺปิ ตํ กริสฺสามิ, ยนฺนูนาหํ จตุกฺกณฺจิโก [๖] นิปติตฺวา โคปีตกํ ปิวิตฺวา ปกฺกเมยฺยนฺติ. โส จตุกฺกณฺจิโก [๖] นิปติตฺวา โคปีตกํ ปิวิตฺวา ปกฺกเมยฺย. เอวเมว โข อาวุโส ยฺวายํ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร อปริสุทฺธวจีสมาจาโร,

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ขฺวาสฺส
[๒] ฉ.,เท.,อิ. อิติ จ อิติ จ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. โคปเท
[๔] ฉ.,เท.,อิ. โขเภสฺสามิปิ
[๕] ฉ.,เท.,อิ. โลเพสฺสามิปิ
[๖] ฉ.,เท. จตุกฺกณฺฑิโก อิ. จตุกฺกณฺฑิโก

ลภติ จ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, ยาสฺส อปริสุทฺธกายสมาจารตา, น สาสฺส ตสฺมึ สมเย มนสิกาตพฺพา. ยาปิสฺส อปริสุทฺธวจีสมาจารตา, น สาปิสฺส ตสฺมึ สมเย มนสิกาตพฺพา. ยญฺจ โข โส ลภติ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, ตเทวสฺส[๑] ตสฺมึ สมเย มนสิกาตพฺพํ. เอวํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ.

ตตฺราวุโส ยฺวายํ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร อปริสุทฺธวจีสมาจาโร, น ลภติ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, กถํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ. เสยฺยถาปิ อาวุโส ปุริโส อาพาธิโก ทุกฺขิโต พาฬฺหคิลาโน อทฺธานมคฺค-ปฏิปนฺโน, ตสฺส ปุรโตปิสฺส ทูเร คาโม, ปจฺฉโตปิสฺส ทูเร คาโม, โส น ลเภยฺย สปฺปายานิ โภชนานิ, น ลเภยฺย สปฺปายานิ เภสชฺชานิ, น ลเภยฺย ปฏิรูปึ อุปฏฺฐากํ, น ลเภยฺย คามนฺตนายกํ. ตเมนํ อญฺญตโร ปุริโส ปสฺเสยฺย อทฺธานมคฺคปฏิปนฺโน, โส ตสฺมึ ปุริเส การุญฺญเมว อุปฏฺฐาเปยฺย, อนุทยเมว อุปฏฺฐาเปยฺย, อนุกมฺปเมว อุปฏฺฐาเปยฺย, ‘อโห วตายํ ปุริโส ลเภยฺย สปฺปายานิ โภชนานิ, ลเภยฺย สปฺปายานิ เภสชฺชานิ, ลเภยฺย ปฏิรูปึ อุปฏฺฐากํ, ลเภยฺย คามนฺตนายกนฺ. ตํ กิสฺส เหตุ. มายํ ปุริโส อิเธว อนยพฺยสนํ อาปชฺชีติ,[๒] เอวเมว โข อาวุโส ยฺวายํ ปุคฺคโล อปริสุทฺธกายสมาจาโร อปริสุทฺธวจีสมาจาโร, น จ ลภติ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, เอวรูเปปิ[๓] อาวุโส ปุคฺคเล การุญฺญเมว อุปฏฺฐาเปตพฺพํ, อนุทยาเยว อุปฏฺฐาเปตพฺพา, อนุกมฺปาเยว อุปฏฺฐาเปตพฺพา, ‘อโห วต อยมายสฺมา กายทุจฺจริตํ

---

[๑] ฉ.,เท. ตเมวสฺส [๒] อิ. อาปชฺชตีติ
[๓] อิ. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ.

ปหาย กายสุจริตํ ภาเวยฺย, วจีทุจฺจริตํ ปหาย วจีสุจริตํ ภาเวยฺย, มโนทุจฺจริตํ ปหาย มโนสุจริตํ ภาเวยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. มายมายสฺมา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยं อุปปชฺชีติ.[๑] เอวํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ.

ตตฺราวุโส ยฺวายํ ปุคฺคโล ปริสุทฺธกายสมาจาโร ปริสุทฺธวจีสมาจาโร, ลภติ จ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, กถํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ. เสยฺยถาปิ อาวุโส โปกฺขรณี อจฺโฉทกา สาโตทกา สีโตทกา เสโตทกา[๒] สุปติฏฺฐา รมฺมณียา นานารุกฺเขหิ สญฺฉนฺนา, อถ ปุริโส อาคจฺเฉยฺย ฆมฺมาภิตตฺโต ฆมฺมปเรโต กิลนฺโต ตสิโต ปิปาสิโต, โส ตํ โปกฺขรณึ โอคาเหตฺวา นฺหาตฺวา จ ปิวิตฺวา จ ปจฺจุตฺตริตฺวา ตตฺเถว รุกฺขฉายาย นิสีเทยฺย วา นิปชฺเชยฺย วา.

เอวเมว โข อาวุโส ยฺวายํ ปุคฺคโล ปริสุทฺธกายสมาจาโร ปริสุทฺธวจีสมาจาโร, ลภติ จ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, ยาปิสฺส ปริสุทฺธกายสมาจารตา, สาปิสฺส ตสฺมึ สมเย มนสิกาตพฺพา, ยาปิสฺส ปริสุทฺธวจีสมาจารตา, สาปิสฺส ตสฺมึ สมเย มนสิกาตพฺพา, ยมฺปิ โส[๓] ลภติ กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย มนสิกาตพฺพํ. เอวํ ตสฺมึ ปุคฺคเล อาฆาโต ปฏิวิเนตพฺโพ. สมนฺตปาสาทิกา อาวุโส ปุคฺคลสฺส อาคมฺม จิตฺตํ ปสีทติ.

อิเม โข อาวุโส ปญฺจ อาฆาตปฏิวินยา, ยตฺถ ภิกฺขุโน อุปฺปนฺโน อาฆาโต สพฺพโส ปฏิวิเนตพฺโพติ. ทุติยं.

---

[๑] อิ. อุปปชฺชตีติ
[๒] ฉ.,เท. เสตกา
[๓] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

๓. สากจฺฉสุตฺตํ

[๑๖๓] ตตฺร โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ ฯเปฯ "ปญฺจหาวุโส ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํสากจฺโฉ สพฺรหฺมจารีนํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธาวุโส ภิกฺขุ อตฺตนา จ สีลสมฺปนฺโน โหติ, สีลสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ. อตฺตนา จ สมาธิสมฺปนฺโน โหติ, สมาธิสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ. อตฺตนา จ ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ, ปญฺญาสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ. อตฺตนา จ วิมุตฺติสมฺปนฺโน โหติ, วิมุตฺติสมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ. อตฺตนา จ วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปนฺโน โหติ, วิมุตฺติญาณทสฺสน-สมฺปทากถาย จ อาคตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ. อิเมหิ โข อาวุโส ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํสากจฺโฉ สพฺรหฺมจารีนนฺติ. ตติยํ.

๔. สาชีวสุตฺตํ

[๑๖๔] ตตฺร โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ ฯเปฯ "ปญฺจหาวุโส ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํสาชีโว สพฺรหฺมจารีนํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธาวุโส ภิกฺขุ อตฺตนา จ สีลสมฺปนฺโน โหติ, สีลสมฺปทากถาย จ กตํ[๑] ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ. อตฺตนา จ สมาธิสมฺปนฺโน โหติ, สมาธิสมฺปทากถาย จ กตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ. อตฺตนา จ ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ, ปญฺญาสมฺปทากถาย จ กตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ. อตฺตนา จ

---

[๑] ฉ.,เท. อาคตํ, เอวมุปริปิ.

วิมุตฺติสมฺปนฺโน โหติ, วิมุตฺติสมฺปทากถาย จ กตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ. อตฺตนา จ วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปนฺโน โหติ, วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปทากถาย จ กตํ ปญฺหํ พฺยากตฺตา โหติ. อิเมหิ โข อาวุโส ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํสาฑีโว สพฺรหฺมจารีนนฺติ. จตุตฺถํ.

๕. ปญฺหปุจฺฉสุตฺตํ

[๑๖๕] ตตฺร โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ ฯเปฯ "โย หิ โกจิ อาวุโส ปรํ ปญฺหํ ปุจฺฉติ, สพฺโพ โส ปญฺจหิ ฐาเนหิ เอเตสํ วา อญฺญตเรน. กตเมหิ ปญฺจหิ. มนฺทตฺตา โมมูหตฺตา ปรํ ปญฺหํ ปุจฺฉติ. ปาปิจฺโฉ อิจฺฉาปกโต ปรํ ปญฺหํ ปุจฺฉติ, ปริภวํ ปรํ ปญฺหํ ปุจฺฉติ, ญาตุกาโม[๑] ปรํ ปญฺหํ ปุจฺฉติ, อถวา ปเนวํจิตฺโต[๒] ปรํ ปญฺหํ ปุจฺฉติ, "สเจ เม ปญฺหํ ปุฏฺโฐ สมฺมเทว พฺยากริสฺสติ, อิจฺเจตํ กุสลํ. โน เจ เม ปญฺหํ ปุฏฺโฐ สมฺมเทว พฺยากริสฺสติ, อหมสฺส สมฺมเทว พฺยากริสฺสามีติ, โย หิ โกจิ อาวุโส ปรํ ปญฺหํ ปุจฺฉติ, สพฺโพ โส อิเมหิ ปญฺจหิ ฐาเนหิ เอเตสํ วา อญฺญตเรน. อหํ โข ปนาวุโส เอวํ จิตฺโต ปรํ ปญฺหํ ปุจฺฉามิ, สเจ เม ปญฺหํ ปุฏฺโฐ สมฺมเทว พฺยากริสฺสติ, อิจฺเจตํ กุสลํ. โน เจ เม ปญฺหํ ปุฏฺโฐ สมฺมเทว พฺยากริสฺสติ, อหมสฺส สมฺมเทว พฺยากริสฺสามีติ. ปญฺจมํ.

๖. นิโรธสุตฺตํ

[๑๖๖] ตตฺร โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ ฯเปฯ "อิธาวุโส ภิกฺขุ สีลสมฺปนฺโน สมาธิสมฺปนฺโน ปญฺญาสมฺปนฺโน

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อญฺญาตุกาโม. [๒] อิ. อถ วา ปกุปฺปนฺโต

สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปชฺเชยฺยปิ วุฏฺฐเหยฺยปิ,[๑] อตฺเถตํ ฐานํ, โน เจ ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญํ อาราเธยฺย, อติกฺกมฺเมว กพฬีการาหารภกฺขานํ เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปนฺโน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปชฺเชยฺยปิ วุฏฺฐเหยฺยปิ, อตฺเถตํ ฐานนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา อุทายี อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ เอตทโวจ "อฏฺฐานํ โข เอตํ, อาวุโส สารีปุตฺต อนวกาโส, ยํ โส ภิกฺขุ อติกฺกมฺเมว กพฬีการาหารภกฺขานํ เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปนฺโน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปชฺเชยฺยปิ วุฏฺฐเหยฺยปิ, นตฺเถตํ ฐานนฺติ.

ทุติยมฺปิ โข ฯเปฯ ตติยมฺปิ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อิธาวุโส ภิกฺขุ สีลสมฺปนฺโน สมาธิสมฺปนฺโน ปญฺญาสมฺปนฺโน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปชฺเชยฺยปิ วุฏฺฐเหยฺยปิ, อตฺเถตํ ฐานํ, โน เจ ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญํ อาราเธยฺย, อติกฺกมฺเมว กพฬีการาหารภกฺขานํ เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปนฺโน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปชฺเชยฺยปิ วุฏฺฐเหยฺยปิ, อตฺเถตํ ฐานนฺติ.

ตติยมฺปิ โข อายสฺมา อุทายี อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ เอตทโวจ "อฏฺฐานํ โข เอตํ, อาวุโส สารีปุตฺต อนวกาโส ยํ โส ภิกฺขุ อติกฺกมฺเมว กพฬีการาหารภกฺขานํ เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปนฺโน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปชฺเชยฺยปิ วุฏฺฐเหยฺยปิ, นตฺเถตํ ฐานนฺติ.

อถ โข อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส เอตทโหสิ "ยาวตติยมฺปิ โข เม อายสฺมา อุทายี ปฏิกฺโกสติ, น จ เม โกจิ ภิกฺขุ

---

[๑] ฉ.,เท. สมาปชฺเชยฺยาปิ วุฏฺฐเหยฺยาปิ, เอวมุปริปิ.

อนุโมทติ, ยนฺนูนาหํ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกเมยฺยนฺติ. อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ “อิธาวุโส ภิกฺขุ สีลสมฺปนฺโน สมาธิสมฺปนฺโน ปญฺญาสมฺปนฺโน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปชฺเชยฺยปิ วุฏฺฐเหยฺยปิ, อตฺเถตํ ฐานํ, โน เจ ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญํ อาราเธยฺย, อติกฺกมฺเมว กพฬีงฺการาหารภกฺขานํ เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปนฺโน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปชฺเชยฺยปิ วุฏฺฐเหยฺยปิ, อตฺเถตํ ฐานนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา อุทายี อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ เอตทโวจ “อฏฺฐานํ โข เอตํ, อาวุโส สารีปุตฺต อนวกาโส ยํ โส ภิกฺขุ อติกฺกมฺเมว กพฬีงฺการาหารภกฺขานํ เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปนฺโน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปชฺเชยฺยปิ วุฏฺฐเหยฺยปิ, นตฺเถตํ ฐานนฺติ.

ทุติยมฺปิ โข ฯเปฯ ตติยมฺปิ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ “อิธาวุโส ภิกฺขุ สีลสมฺปนฺโน สมาธิสมฺปนฺโน ปญฺญาสมฺปนฺโน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปชฺเชยฺยปิ วุฏฺฐเหยฺยปิ, อตฺเถตํ ฐานํ, โน เจ ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญํ อาราเธยฺย, อติกฺกมฺเมว กพฬีงฺการาหารภกฺขานํ เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปนฺโน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปชฺเชยฺยปิ วุฏฺฐเหยฺยปิ, อตฺเถตํ ฐานนฺติ.

ตติยมฺปิ โข อายสฺมา อุทายี อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ เอตทโวจ “อฏฺฐานํ โข เอตํ, อาวุโส สารีปุตฺต อนวกาโส ยํ โส ภิกฺขุ อติกฺกมฺเมว กพฬีงฺการาหารภกฺขานํ เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ

มโนมยํ กายํ อุปปนฺโน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปชฺเชยฺยปิ วุฏฺฐเหยฺยปิ, นตฺเถตํ ฐานนฺติ.

อถ โข อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส เอตทโหสิ "ภควโตปิ โข เม สมฺมุขา อายสฺมา อุทายี ยาวติยกํ ปฏิกฺโกสติ, น จ เม โกจิ ภิกฺขุ อนุโมทติ, ยนฺนูนาหํ ตุณฺหี อสฺสนฺติ. อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ตุณฺหี อโหสิ.

อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ อุทายึ อามนฺเตสิ "กึ ปน ตฺวํ อุทายี มโนมยํ กายํ ปจฺเจสีติ. "เย เต ภนฺเต เทวา อรูปิโน สญฺญามยาติ. "กึ นุ โข ตุยฺหํ อุทายี พาลสฺส อพฺยตฺตสฺส ภณิเตน ตฺวัปิ นาม ภณิตพฺพํ มญฺญสีติ. อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "อตฺถิ นาม อานนฺท เถรํ ภิกฺขุ วิเหสิยมานํ อชฺฌุเปกฺขิสฺสถ, น หิ นาม อานนฺท การุญฺญมฺปิ ภวิสฺสติ เถรมฺหิ[๑] ภิกฺขุมฺหิ วิเหสิยมานมฺหีติ.

อถ โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลสมฺปนฺโน สมาธิสมฺปนฺโน ปญฺญาสมฺปนฺโน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปชฺเชยฺยปิ วุฏฺฐเหยฺยปิ, อตฺเถตํ ฐานํ, โน เจ ทิฏฺเฐว ธมฺเม อญฺญํ อาราเธยฺย, อติกฺกมฺเมว กพฬีงฺการาหารภกฺขานํ เทวานํ สหพฺยตํ อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปนฺโน สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปชฺเชยฺยปิ วุฏฺฐเหยฺยปิ, อตฺเถตํ ฐานนฺติ. อิทมโวจ ภควา, อิทํ วตฺวาน สุคโต อุฏฺฐายาสนา วิหารํ ปาวิสิ.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท อจิรปกฺกนฺตสฺส ภควโต, เยนายสฺมา อุปวาโณ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อุปวาณํ เอตทโวจ "อิธาวุโส อุปวาณ อญฺเญ เถเร[๒] ภิกฺขู[๒]

---

[๑] สฺยา. พฺยตฺตมฺหิ [๒-๒] อิ. เถรํ ภิกฺขุ

วิเหเสนฺติ, มยนฺเต[๑] น ปุจฺฉาม, อนจฺฉริยํ โข ปเนตํ อาวุโส อุปวาณ, ยํ ภควา สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต เอตเทว อารพฺภ อุทาหเรยฺย ยถา อายสฺมนฺตญฺเญเวตฺถ อุปวาณํ ปฏิภาเสยฺย, อิทาเนว อมฺหากํ สารชฺชํ โอกฺกนฺตนฺติ.

อถ โข ภควา สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต, เยน อุปฏฺฐานสาลา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. นิสชฺช โข ภควา อายสฺมนฺตํ อุปวาณํ เอตทโวจ

"กตีหิ นุ โข อุปวาณ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จาติ.

"ปญฺจหิ ภนฺเต ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภนฺเต เถโร ภิกฺขุ สีลวา โหติ ฯเปฯ สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ, พหุสฺสุโต โหติ ฯเปฯ ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา,[๒] กลฺยาณวาโจ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ โปริยา วาจาย สมนฺนาคโต วิสฺสฏฺฐาย อเนลคลาย[๓] อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา, จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเมหิ โข ภนฺเต ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จาติ.

"สาธุ สาธุ อุปวาณ อิเมหิ โข อุปวาณ ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ

---

[๑] ฉ.,เท. มยํ เตน น มุจฺจาม.
[๒] อิ. สุปฺปฏิวิทฺโธ.
[๓] สฺยา. อเนลคพาย

ครุ จ ภาวนีโย จ, อิเม เจ อุปวาณ ปญฺจ ธมฺมา เถรสฺส ภิกฺขุโน น สํวิชฺเชยฺยุ,[๑] เกน นํ สพฺรหฺมจารี สกฺกเรยฺยุ ครุกเรยฺยุ มาเนยฺยุ ปูเชยฺยุ[๑] ขณฺฑิจฺเจน ปาลิจฺเจน วลิตฺตจตาย,[๒] ยสฺมา จ โข อุปวาณ อิเม ปญฺจ ธมฺมา เถรสฺส ภิกฺขุโน สํวิชฺชนฺติ, ตสฺมา ตํ สพฺรหฺมจารี สกฺกโรนฺติ ครุกโรนฺติ มาเนนฺติ ปูเชนฺตีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. โจทนาสุตฺตํ

[๑๖๗] ตตฺร โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ "โจทเกน อาวุโส ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน ปญฺจ ธมฺเม อชฺฌตฺตํ อุปฏฺฐาเปตฺวา[๓] ปโร โจเทตพฺโพ. กตเม ปญฺจ. กาเลน วกฺขามิ โน อกาเลน, ภูเตน วกฺขามิ โน อภูเตน, สณฺเหน วกฺขามิ โน ผรุเสน, อตฺถสญฺหิเตน วกฺขามิ โน อนตฺถสญฺหิเตน, เมตฺตจิตฺโต[๔] วกฺขามิ โน โทสนฺตโร.[๕] โจทเกน อาวุโส ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน อิเม ปญฺจ ธมฺเม อชฺฌตฺตํ อุปฏฺฐาเปตฺวา ปโร โจเทตพฺโพ.

อิธาหํ อาวุโส เอกจฺจํ ปุคฺคลํ ปสฺสามิ อกาเลน โจทิยมานํ โน กาเลน กุปิตํ, อภูเตน โจทิยมานํ โน ภูเตน กุปิตํ, ผรุเสน โจทิยมานํ โน สณฺเหน กุปิตํ, อนตฺถสญฺหิเตน โจทิยมานํ โน อตฺถสญฺหิเตน กุปิตํ, โทสนฺตเรน โจทิยมานํ โน เมตฺตจิตฺเตน กุปิตํ.

อธมฺมจุทิตสฺส อาวุโส ภิกฺขุโน ปญฺจหากาเรหิ อวิปฺปฏิสาโร อุปทหิตพฺโพ[๖] 'อกาเลนายสฺมา จุทิโต โน กาเลน, อลนฺเต อวิปฺปฏิสาราย, อภูเตนายสฺมา จุทิโต โน ภูเตน, อลนฺเต

[๑-๑] ฉ.,เท. น สํวิชฺเชยฺยุ น ตํ สพฺรหฺมจารี สกฺกเรยฺยุ น ครุ กเรยฺยุ น มาเนยฺยุ น ปูเชยฺยุ.
[๒] สฺยา. วลฺลิตฺตจตาย
[๓] อิ. อุปฏฺฐเปตฺวา
[๔] อิ. เมตฺตจิตฺเตน
[๕] อิ. โทสนฺตเรน
[๖] ฉ.,เท.,อิ. อุปทหาตพฺโพ, เอวมุปริปิ.

อวิปฺปฏิสารายฺ. ผรุเสนายสฺมา จุทิโต โน สณฺเหน, อลนฺเต อวิปฺปฏิสารายฺ. อนตฺถสญฺหิเตนายสฺมา จุทิโต โน อตฺถสญฺหิเตน, อลนฺเต อวิปฺปฏิสารายฺ. โทสนฺตเรนายสฺมา จุทิโต โน เมตฺตจิตฺเตน, อลนฺเต อวิปฺปฏิสารายาติ. อธมฺมจุทิตสฺส อาวุโส ภิกฺขุโน อิเมหิ ปญฺจหากาเรหิ อวิปฺปฏิสาโร อุปฺปหิตพฺโพ.

อธมฺมโจทกสฺส อาวุโส ภิกฺขุโน ปญฺจหากาเรหิ วิปฺปฏิสาโร อุปฺปหิตพฺโพ. อกาเลน เต อาวุโส จุทิโต โน กาเลน, อลนฺเต วิปฺปฏิสารายฺ. อภูเตน เต อาวุโส จุทิโต โน ภูเตน, อลนฺเต วิปฺปฏิสารายฺ. ผรุเสน เต อาวุโส จุทิโต โน สณฺเหน, อลนฺเต วิปฺปฏิสารายฺ. อนตฺถสญฺหิเตน เต อาวุโส จุทิโต โน อตฺถสญฺหิเตน. อลนฺเต วิปฺปฏิสารายฺ โทสนฺตเรน เต อาวุโส จุทิโต โน เมตฺตจิตฺเตน, อลนฺเต วิปฺปฏิสารายาติ. อธมฺมโจทกสฺส อาวุโส ภิกฺขุโน อิเมหิ ปญฺจหากาเรหิ วิปฺปฏิสาโร อุปฺปหิตพฺโพ. ตำ กิสฺส เหตุ. ยถา นาญฺโญปิ ภิกฺขุ อภูเตน โจเทตพฺพำ มญฺเญยฺยาติ.

อิธ ปนาหำ อาวุโส เอกจฺจำ ปุคฺคลำ ปสฺสามิ กาเลน โจทิยมานำ โน อกาเลน กุปิตำ. ภูเตน โจทิยมานำ โน อภูเตน กุปิตำ. สณฺเหน โจทิยมานำ โน ผรุเสน กุปิตำ. อตฺถสญฺหิเตน โจทิยมานำ โน อนตฺถสญฺหิเตน กุปิตำ. เมตฺตจิตฺเตน โจทิยมานำ โน โทสนฺตเรน กุปิตำ.

ธมฺมจุทิตสฺส อาวุโส ภิกฺขุโน ปญฺจหากาเรหิ วิปฺปฏิสาโร อุปฺปหิตพฺโพ. กาเลนายสฺมา จุทิโต โน อกาเลน, อลนฺเต วิปฺปฏิสารายฺ. ภูเตนายสฺมา จุทิโต โน อภูเตน, อลนฺเต วิปฺปฏิสารายฺ. สณฺเหนายสฺมา จุทิโต โน ผรุเสน, อลนฺเต วิปฺปฏิสารายฺ.

อตฺถสญฺหิเตนายสฺมา จุทิโต โน อนตฺถสญฺหิเตน, อลนฺเต วิปฺปฏิสาราย. เมตฺตจิตฺเตนายสฺมา จุทิโต โน โทสนฺตเรน, อลนฺเต วิปฺปฏิสารายาติ. ธมฺมจุทิตสฺส อาวุโส ภิกฺขุโน อิเมหิ ปญฺจหากาเรหิ วิปฺปฏิสาโร อุปทหิตพฺโพ.

ธมฺมโจทกสฺส อาวุโส ภิกฺขุโน ปญฺจหากาเรหิ อวิปฺปฏิสาโร อุปทหิตพฺโพ. กาเลน เต อาวุโส จุทิโต โน อกาเลน, อลนฺเต อวิปฺปฏิสาราย. ภูเตน เต อาวุโส จุทิโต โน อภูเตน, อลนฺเต อวิปฺปฏิสาราย. สณฺเหน เต อาวุโส จุทิโต โน ผรุเสน, อลนฺเต อวิปฺปฏิสาราย. อตฺถสญฺหิเตน เต อาวุโส จุทิโต โน อนตฺถสญฺหิเตน, อลนฺเต อวิปฺปฏิสาราย. เมตฺตจิตฺเตน เต อาวุโส จุทิโต โน โทสนฺตเรน, อลนฺเต อวิปฺปฏิสารายาติ. ธมฺมโจทกสฺส อาวุโส ภิกฺขุโน อิเมหิ ปญฺจหากาเรหิ อวิปฺปฏิสาโร อุปทหิตพฺโพ. ตํ กิสฺส เหตุ. ยถา อญฺโญปิ ภิกฺขุ ภูเตน โจทิตพฺพํ มญฺเญยฺยาติ.

จุทิเตน อาวุโส ปุคฺคเลน ทฺวีสุ ธมฺเมสุ ปติฏฺฐาตพฺพํ สจฺเจ จ อกุปฺเป จ. ปญฺจหิ [๑] อาวุโส ปเร โจเทยฺยุ กาเลน วา อกาเลน วา ภูเตน วา อภูเตน วา, สณฺเหน วา ผรุเสน วา อตฺถสญฺหิเตน วา อนตฺถสญฺหิเตน วา, เมตฺตจิตฺตา[๒] วา โทสนฺตรา วา.[๒] อหัปิ ทฺวีสุเยว ธมฺเมสุ ปติฏฺฐเหยฺยํ สจฺเจ จ อกุปฺเป จ. สเจ ชาเนยฺยํ "อตฺเถโส มยิ ธมฺโมติ. "อตฺถีติ นํ วเทยฺยํ "สํวิชฺชเต เอโส มยิ ธมฺโมติ. สเจ ชาเนยฺยํ "นตฺเถโส มยิ ธมฺโมติ. "นตฺถีติ นํ วเทยฺยํ "เนโส ธมฺโม มยิ สํวิชฺชตีติ.

"เอวัปิ โข เต สารีปุตฺต วุจฺจมานา อถ จ ปนิเธกจฺเจ โมฆปุริสา น ปทกฺขิณํ คณฺหนฺตีติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. มํ เจปิ.　　[๒-๒] อิ. เมตฺตจิตฺเตน วา โทสนฺตเรน วา.

"เย เต ภนฺเต ปุคฺคลา อสฺสทฺธา ชีวิกตฺถา น สทฺธา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา สจา มายาวิโน เกฏุภิโน[๑] อุทฺธตา อุนฺนฬา จปลา มุขรา วิกิณฺณวาจา อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารา โภชเน อมตฺตญฺญุโน ชาคริยํ อนนุยุตฺตา สามญฺเญ อนเปกฺขวนฺโต สิกฺขาย น ติพฺพคารวา พาหุลฺลิกา สาถลิกา โอกฺกมเน ปุพฺพงฺคมา ปวิเวเก นิกฺขิตฺตธุรา กุสีตา หีนวิริยา มุฏฺฐสฺสติโน อสมฺปชานา อสมาหิตา วิพฺภนฺตจิตฺตา ทุปฺปญฺญา เอฬมูคา, เต มยา เอวํ วุจฺจมานา น ปกฺขิณํ คณฺหนฺติ.

เย ปน เต ภนฺเต กุลปุตฺตา สทฺธา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา อสจา อมายาวิโน อเกฏุภิโน อนุทฺธตา อนุนฺนฬา อจปลา อมุขรา อวิกิณฺณวาจา อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารา โภชเน มตฺตญฺญุโน ชาคริยํ อนุยุตฺตา สามญฺเญ อเปกฺขวนฺโต สิกฺขาย ติพฺพคารวา น พาหุลฺลิกา น สาถลิกา โอกฺกมเน นิกฺขิตฺตธุรา ปวิเวเก ปุพฺพงฺคมา อารทฺธวิริยา ปหิตตฺตา อุปฏฺฐิตสฺสติโน สมฺปชานา สมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา ปญฺญวนฺโต อเนฬมูคา, เต มยา เอวํ วุจฺจมานา ปทกฺขิณํ คณฺหนฺตีติ.

"เย เต สารีปุตฺต ปุคฺคลา อสฺสทฺธา ชีวิกตฺถา น สทฺธา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา สจา มายาวิโน เกฏุภิโน อุทฺธตา อุนฺนฬา จปลา มุขรา วิกิณฺณวาจา อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารา โภชเน อมตฺตญฺญุโน ชาคริยํ อนนุยุตฺตา สามญฺเญ อนเปกฺขวนฺโต สิกฺขาย น ติพฺพคารวา พาหุลฺลิกา สาถลิกา โอกฺกมเน ปุพฺพงฺคมา ปวิเวเก นิกฺขิตฺตธุรา กุสีตา หีนวิริยา มุฏฺฐสฺสติโน อสมฺปชานา อสมาหิตา วิพฺภนฺตจิตฺตา ทุปฺปญฺญา เอฬมูคา ติฏฺฐตุ. [๒]

---

[๑] ฉ.,เท. เกตพิโน, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. เต

เย ปน เต สารีปุตฺต กุลปุตฺตา สทฺธา อคารสฺมา อนาคาริยํ ปพฺพชิตา อสฐา อมายาวิโน อเกฏุภิโน อนุทฺธตา อนุนฺนฬา อจปลา อมุขรา อวิกิณฺณวาจา อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารา โภชเน มตฺตญฺญุโน ชาคริยं อนุยุตฺตา สามญฺเญ อเปกฺขวนฺโต สิกฺขาย ติพฺพคารวา น พาหุลฺลิกา น สาถลิกา โอกฺกมเน นิกฺขิตฺตธุรา ปวิเวเก ปุพฺพงฺคมา อารทฺธวิริยา ปหิตตฺตา อุปฏฺฐิตสฺสติโน สมฺปชานา สมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา ปญฺญวนฺโต อเนฬมูคา, เต ตฺวํ สารีปุตฺต วเทยฺยาสิ, โอวท สารีปุตฺต สพฺรหฺมจารี, อนุสาส สารีปุตฺต สพฺรหฺมจารี 'อสทฺธมฺมา วุฏฺฐาเปตฺวา สทฺธมฺเม ปติฏฺฐาเปสฺสามิ สพฺรหฺมจารีติ. เอวํ หิ เต สารีปุตฺต สิกฺขิตพฺพนฺติ. สตฺตมं.

๘. สีลสุตฺตํ

[๑๖๘] ตตฺร โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ทุสฺสีลสฺส อาวุโส สีลวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ สมฺมาสมาธิ, สมฺมาสมาธิมฺหิ อสติ สมฺมาสมาธิวิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ, ยถาภูตญาณทสฺสเน อสติ ยถาภูตญาณทสฺสน-วิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ นิพฺพิทาวิราโค, นิพฺพิทาวิราเค อสติ นิพฺพิทาวิราควิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํ. เสยฺยถาปิ อาวุโส รุกฺโข สาขาปลาสวิปนฺโน, ตสฺส ปปฏิกาปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติ, ตโจปิ เผคฺคุปิ สาโรปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติ, เอวเมว โข อาวุโส ทุสฺสีลสฺส สีลวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ สมฺมาสมาธิ, สมฺมาสมาธิมฺหิ อสติ สมฺมาสมาธิวิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ

ยถาภูตญาณทสฺสนํ, ยถาภูตญาณทสฺสเน อสติ ยถาภูตญาณทสฺสน-วิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ นิพฺพิทาวิราโค, นิพฺพิทาวิราเค อสติ นิพฺพิทาวิราควิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํ.

สีลวโต อาวุโส สีลสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺโน โหติ สมฺมาสมาธิ, สมฺมาสมาธิมฺหิ สติ สมฺมาสมาธิสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ, ยถาภูตญาณทสฺสเน สติ ยถาภูตญาณทสฺสนสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺโน โหติ นิพฺพิทาวิราโค, นิพฺพิทาวิราเค สติ นิพฺพิทาวิราคสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํ. เสยฺยถาปิ อาวุโส รุกฺโข สาขาปลาสสมฺปนฺโน, ตสฺส ปปฏิกาปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ, ตโจปิ เผคฺคุปิ สาโรปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ, เอวเมว โข อาวุโส สีลวโต สีลสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺโน โหติ สมฺมาสมาธิ, สมฺมาสมาธิมฺหิ สติ สมฺมาสมาธิสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ, ยถาภูตญาณทสฺสเน สติ ยถาภูตญาณทสฺสนสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺโน โหติ นิพฺพิทาวิราโค, นิพฺพิทาวิราเค สติ นิพฺพิทาวิราคสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ วิมุตฺติญาณ-ทสฺสนนฺติ. อฏฺฐมํ.

๙. ขิปฺปนิสนฺติสุตฺตํ

[๑๖๙] อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยนายสฺมา สารีปุตฺโต, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา สารีปุตฺเตน สทฺธึ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมนฺตं สารีปุตฺตं เอตทโวจ

"กิตฺตาวตา นุ โข อาวุโส สารีปุตฺต ภิกฺขุ ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สุคฺคหิตคฺคาหี จ, พหุญฺจ คณฺหาติ, คหิตญฺจสฺส นปฺปมุสฺสตีติ. "อายสฺมา โข อานนฺโท พหุสฺสุโต, ปฏิภาตุ อายสฺมนฺตญฺเญว อานนฺทนฺติ. "เตนหาวุโส สารีปุตฺต สุณาหิ, สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสามีติ. "เอวมาวุโสติ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปจฺจสฺโสสิ. อายสฺมา อานนฺโท เอตทโวจ

"อิธาวุโส สารีปุตฺต ภิกฺขุ อตฺถกุสโล จ โหติ ธมฺมกุสโล จ พฺยญฺชนกุสโล จ นิรุตฺติกุสโล จ ปุพฺพาปรกุสโล จ, เอตฺตาวตา โข อาวุโส สารีปุตฺต ภิกฺขุ ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สุคฺคหิตคฺคาหี จ, พหุญฺจ คณฺหาติ, คหิตญฺจสฺส นปฺปมุสฺสตีติ.

"อจฺฉริยํ อาวุโส, อพฺภุตํ อาวุโส, ยาว สุภาสิตญฺจิทํ อายสฺมตา อานนฺเทน, อิเมหิ จ มยํ ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตํ อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ ชาเรม, 'อายสฺมา อานนฺโท อตฺถกุสโล ธมฺมกุสโล พฺยญฺชนกุสโล นิรุตฺติกุสโล ปุพฺพาปรกุสโลติ. นวมํ.

๑๐. ภทฺทชิสุตฺตํ

[๑๗๐] เอกํ สมยํ อายสฺมา อานนฺโท โกสมฺพิยํ วิหรติ โฆสิตาราเม. อถ โข อายสฺมา ภทฺทชิ, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา อานนฺเทน สทฺธึ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ ภทฺทชึ อายสฺมา อานนฺโท เอตทโวจ

"กึ นุ โข อาวุโส ภทฺทชิ ทสฺสนานํ อคฺคํ, กึ สวนานํ อคฺคํ, กึ สุขานํ อคฺคํ, กึ สญฺญานํ อคฺคํ, กึ ภวานํ อคฺคนฺติ.

"อตฺถาวุโส พฺรหฺมา อภิภู อนภิภูโต อญฺญทตฺถุทโส วสวตฺตี, โย ตํ พฺรหฺมานํ ปสฺสติ, อิทํ ทสฺสนานํ อคฺคํ. อตฺถาวุโส อาภสฺสรา นาม เทวา สุเขน อภิสนฺนา ปริสนฺนา, เต กทาจิ กรหจิ อุทานํ อุทาเนนฺติ 'อโห สุขํ อโห สุขนฺติ, โย ตํ สทฺทํ สุณาติ, อิทํ สวนานํ อคฺคํ. อตฺถาวุโส สุภกิณฺหา นาม เทวา, เต สนฺตญฺเญว ตุสิตา สุขํ ปฏิสํเวเทนฺติ,[๑] อิทํ สุขานํ อคฺคํ. อตฺถาวุโส อากิญฺจญฺญายตนูปคา เทวา, อิทํ สญฺญานํ อคฺคํ. อตฺถาวุโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนูปคา เทวา, อิทํ ภวานํ อคฺคนฺติ.

"สเมติ โข อิทํ อายสฺมโต ภทฺทชิสฺส, ยทิทํ พหุนา ชเนนาติ. "อายสฺมา โข อานนฺโท พหุสฺสุโต, ปฏิภาตุ อายสฺมนฺตญฺเญว อานนฺทนฺติ.

"เตนหาวุโส ภทฺทชิ สุณาหิ, สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสามีติ. "เอวมาวุโสติ โข อายสฺมา ภทฺทชิ อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปจฺจสฺโสสิ. อายสฺมา อานนฺโท เอตทโวจ

"ยถา ปสฺสโต โข อาวุโส อนนฺตรา อาสวานํ ขโย โหติ, อิทํ ทสฺสนานํ อคฺคํ. ยถา สุณโต อนนฺตรา อาสวานํ ขโย โหติ, อิทํ สวนานํ อคฺคํ. ยถา สุขิตสฺส อนนฺตรา อาสวานํ ขโย โหติ, อิทํ สุขานํ อคฺคํ. ยถาสญฺญิสฺส อนนฺตรา อาสวานํ ขโย โหติ, อิทํ สญฺญานํ อคฺคํ. ยถาภูตสฺส อนนฺตรา อาสวานํ ขโย โหติ, อิทํ ภวานํ อคฺคนฺติ. ทสมํ.

ทุติโย อาฆาตวคฺโค.

---

[๑] ฉ.,เท. ปฏิเวเทนฺติ.

ตสฺสุทฺทานํ

"เทฺว อาฆาตวินยา สากจฺฉา สาชีวโต ปญฺหํ
ปุจฺฉา นิโรโธ โจทนา สีลํ นิสนฺติ ภทฺทชีติ.

(๑๘) ๓. อุปาสกวคฺโค

๑. สารชฺชสุตฺตํ

[๑๗๑] เอวมฺเม สุตํ; เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ภิกฺขโวติ. "ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ

"ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก สารชฺชํ โอกฺกนฺโต โหติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารี โหติ, มุสาวาที โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐายี โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก สารชฺชํ โอกฺกนฺโต โหติ.

"ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก วิสารโท โหติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏิวิรโต โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก วิสารโท โหตีติ. ปฐมํ

๒. วิสารทสุตฺตํ

[๑๗๒] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก อวิสารโท อคารํ อชฺฌาวสติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. ปาณาติปาตี โหติ ฯเปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐายี โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก อวิสารโท อคารํ อชฺฌาวสติ.

"ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก วิสารโท อคารํ อชฺฌาวสติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ ฯเปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก วิสารโท อคารํ อชฺฌาวสตีติ. ทุติยํ.

๓. นิรยสุตฺตํ

[๑๗๓] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. ปาณาติปาตี โหติ ฯเปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐายี โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ ฯเปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. ตติยํ.

๔. เวรสุตฺตํ

[๑๗๔] อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ ภควา เอตทโวจ

"ปญฺจ คหปติ ภยานิ เวรานิ อปฺปหาย 'ทุสฺสีโล อิติ วุจฺจติ, นิรยญฺจ อุปปชฺชติ. กตมานิ ปญฺจ. ปาณาติปาตํ อทินฺนาทานํ กาเมสุมิจฺฉาจารํ มุสาวาทํ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ. อิมานิ โข

คหปติ ปญฺจ ภยานิ เวรานิ อปฺปหาย 'ทุสฺสีโล อิติ วุจฺจติ, นิรยญฺจ อุปปชฺชติ.

ปญฺจ คหปติ ภยานิ เวรานิ ปหาย 'สีลวา อิติ วุจฺจติ, สุคติญฺจ อุปปชฺชติ. กตมานิ ปญฺจ. ปาณาติปาตํ อทินฺนาทานํ กาเมสุมิจฺฉาจารํ มุสาวาทํ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ. อิมานิ โข คหปติ ปญฺจ ภยานิ เวรานิ ปหาย 'สีลวา อิติ วุจฺจติ, สุคติญฺจ อุปปชฺชติ.

ยํ คหปติ ปาณาติปาตี[๑] ปาณาติปาตปจฺจยา ทิฏฺฐธมฺมิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, สมฺปรายิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสංเวเทติ, ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต เนว ทิฏฺฐธมฺมิกं ภยं เวรं ปสวติ, น สมฺปรายิกं ภยं เวรं ปสวติ, น เจตสิกं ทุกฺขं โทมนสฺสं ปฏิสංเวเทติ, ปาณาติปาตา ปฏิวิรตสฺส เอวนฺตं ภยं เวรं วูปสนฺตं โหติ.

"ยํ คหปติ อทินฺนาทายี ฯเปฯ ยํ คหปติ กาเมสุมิจฺฉาจารี ฯเปฯ ยํ คหปติ มุสาวาที ฯเปฯ ยํ คหปติ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐายี สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานปจฺจยา ทิฏฺฐธมฺมิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, สมฺปรายิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ โทมนสฺสं ปฏิสංเวเทติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต เนว ทิฏฺฐธมฺมิกं ภยं เวรं ปสวติ, น สมฺปรายิกं ภยं เวรं ปสวติ, น เจตสิกं ทุกฺขं โทมนสฺสं ปฏิสංเวเทติ. สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรตสฺส เอวนฺตं ภยं เวรं วูปสนฺตं โหตีติ.

"โย ปาณมติปาเตติ[๒] มุสาวาทญฺจ ภาสติ
โลเก อทินฺนํ อาทิยติ ปรทารญฺจ คจฺฉติ.

---

[๑] อิ. อยं ปาโฐ นตฺถิ. [๒] อิ. ปาณมติมาเตติ.

สุราเมรยปานญฺจ　　โย นโร อนุยุญฺชติ
อปฺปหาย ปญฺจ เวรานิ　　ทุสฺสีโล อิติ วุจฺจติ
กายสฺส เภทา ทุปฺปญฺโญ　　นิรยํ โสปปชฺชติ.[๑]
โย ปาณํ นาติปาเตติ　　มุสาวาทํ น ภาสติ.
โลเก อทินฺนํ นาทิยติ　　ปรทารํ น คจฺฉติ
สุราเมรยปานญฺจ　　โย นโร นานุยุญฺชติ.
ปหาย ปญฺจ เวรานิ　　สีลวา อิติ วุจฺจติ
กายสฺส เภทา สปฺปญฺโญ　　สุคตึ โสปปชฺชตีติ.[๒] จตุตฺถํ.

๕. จณฺฑาลสุตฺตํ

[๑๗๕] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก อุปาสกจณฺฑาโล จ โหติ อุปาสกมลญฺจ อุปาสกปติกิฏฺโฐ[๓] จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อสฺสทฺโธ โหติ, ทุสฺสีโล โหติ, โกตูหลมงฺคลิโก[๔] โหติ, มงฺคลํ ปจฺเจติ โน กมฺมํ, อิโต จ พหิทฺธา ทกฺขิเณยฺยํ คเวสติ, ตตฺถ จ ปุพฺพการํ กโรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก อุปาสกจณฺฑาโล จ โหติ อุปาสกมลญฺจ อุปาสกปติกิฏฺโฐ จ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก อุปาสกรตนญฺจ โหติ อุปาสกปทุมญฺจ อุปาสกปุณฺฑรีกญฺจ.[๕] กตเมหิ ปญฺจหิ. สทฺโธ โหติ, สีลวา โหติ, อโกตูหลมงฺคลิโก โหติ, กมฺมํ ปจฺเจติ โน มงฺคลํ, น อิโต พหิทฺธา ทกฺขิเณยฺยํ คเวสติ, อิธ จ ปุพฺพการํ กโรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก อุปาสกรตนญฺจ โหติ อุปาสกปทุมญฺจ อุปาสกปุณฺฑรีกญฺจาติ. ปญฺจมํ.

---

[๑] อิ. ส อุปปชฺชติ.
[๒] อิ. โส อุปปชฺชตีติ.
[๓] ฉ.,เท. อุปาสกติกุกุฏฺโฐ
[๔] ฉ.,เท. โกตูหลมงฺคลิโก
[๕] อิ. อุปาสกปุณฺฑรีโก จ

๖. ปีติสุตฺตํ

[๑๗๖] อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ปญฺจมตฺเตหิ อุปาสกสเตหิ ปริวุโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ ภควา เอตทโวจ

"ตุมฺเห โข คหปติ ภิกฺขุสงฺฆํ ปจฺจุปฏฺฐิตา จีวรปิณฺฑปาต-เสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน, น โข คหปติ ตาวตเกเนว ตุฏฺฐิ กรณียา 'มยํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปจฺจุปฏฺฐิตา จีวรปิณฺฑปาตเสนาสน-คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรนาติ, ตสฺมาติห คหปติ เอวํ สิกฺขิตพฺพํ 'กินฺติ มยํ กาเลน กาลํ ปวิเวกํ ปีตึ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยามาติ เอวํ หิ โว คหปติ สิกฺขิตพฺพนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา สารีปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ "อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต, ยาว สุภาสิตญฺจิทํ ภนฺเต ภควตา 'ตุมฺเห โข คหปติ ภิกฺขุสงฺฆํ ปจฺจุปฏฺฐิตา จีวรปิณฺฑปาต-เสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน, น โข คหปติ ตาวตเกเนว ตุฏฺฐิ กรณียา, "มยํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปจฺจุปฏฺฐิตา จีวรปิณฺฑปาต-เสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรนาติ, ตสฺมาติห คหปติ เอวํ สิกฺขิตพฺพํ 'กินฺติ มยํ กาเลน กาลํ ปวิเวกํ ปีตึ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยามาติ เอวํ หิ โว คหปติ สิกฺขิตพฺพนฺติ ยสฺมึ ภนฺเต สมเย อริยสาวโก ปวิเวกํ ปีตึ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, ปญฺจสฺส ฐานานิ ตสฺมึ สมเย น โหนฺติ, ยมฺปิสฺส กามูปสญฺหิตํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติ, ยมฺปิสฺส กามูปสญฺหิตํ สุขํ โสมนสฺสํ ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติ, ยมฺปิสฺส อกุสลูปสญฺหิตํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติ, ยมฺปิสฺส อกุสลูปสญฺหิตํ สุขํ

โสมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติ, ยมฺปิสฺส กุสลูปสญฺหิตํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติ, ยสฺมึ ภนฺเต สมเย อริยสาวโก ปวิเวกํ ปีตึ อุปสมฺปชฺช วิหรติ อิมานิ[๑] ปญฺจสฺส ฐานานิ ตสฺมึ สมเย น โหนฺตีติ.

"สาธุ สาธุ สารีปุตฺต, ยสฺมึ สารีปุตฺต สมเย อริยสาวโก ปวิเวกํ ปีตึ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, ปญฺจสฺส ฐานานิ ตสฺมึ สมเย น โหนฺติ, ยมฺปิสฺส กามูปสญฺหิตํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติ, ยมฺปิสฺส กามูปสญฺหิตํ สุขํ โสมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติ, ยมฺปิสฺส อกุสลูปสญฺหิตํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติ, ยมฺปิสฺส อกุสลูปสญฺหิตํ สุขํ โสมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติ, ยมฺปิสฺส กุสลูปสญฺหิตํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ, ตมฺปิสฺส ตสฺมึ สมเย น โหติ, ยสฺมึ สารีปุตฺต สมเย อริยสาวโก ปวิเวกํ ปีตึ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิมานิ ปญฺจสฺส ฐานานิ ตสฺมึ สมเย น โหนฺตีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. วณิชฺชาสุตฺตํ

[๑๗๗] "ปญฺจิมา ภิกฺขเว วณิชฺชา อุปาสเกน อกรณียา. กตมา ปญฺจ. สตฺถวณิชฺชา สตฺตวณิชฺชา มํสวณิชฺชา มชฺชวณิชฺชา วิสวณิชฺชา. อิมา โข ภิกฺขเว ปญฺจ วณิชฺชา อุปาสเกน อกรณียาติ. สตฺตมํ.

๘. ราชาสุตฺตํ

[๑๗๘] "ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว, อปิ นุ ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา "อยํ ปุริโส ปาณาติปาตํ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อิมานิสฺส ปญฺจ

โหติ[๑] ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา ปาณาติปาตาเวรมณีเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตีติ. โน เหตํ ภนฺเต. “สาธุ ภิกฺขเว, มยาปิ โข เอตํ ภิกฺขเว เนว ทิฏฺฐํ น สุตํ ‘อยํ ปุริโส ปาณาติปาตํ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ,[๑] ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา ปาณาติปาตาเวรมณีเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตีติ, อปิจขฺวสฺส[๒] ตเทว[๓] ปาปกมฺมํ ปเวเทติ[๔] “อยํ ปุริโส อิตฺถึ วา ปุริสํ วา ชีวิตา โวโรเปตีติ,[๕] ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา ปาณาติปาตเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺติ, อปิ นุ ตุมฺเหหิ เอวรูปึ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วาติ. “ทิฏฺฐญฺจ โน ภนฺเต สุตญฺจ สุยฺยิสฺสติ จาติ.

“ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว, อปิ นุ ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา ‘อยํ ปุริโส อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต โหติ, ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา อทินฺนาทานาเวรมณีเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตีติ. โน เหตํ ภนฺเต. “สาธุ ภิกฺขเว, มยาปิ โข เอตํ ภิกฺขเว เนว ทิฏฺฐํ น สุตํ “อยํ ปุริโส อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต โหติ, ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา อทินฺนาทานาเวรมณีเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตีติ, อปิจขฺวสฺส ตเทว ปาปกมฺมํ ปเวเทติ “อยํ ปุริโส คามา วา อรญฺญา วา อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ อาทิยติ,[๖] ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา อทินฺนาทานเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา

---

[๑] ฉ.,เท. ปฏิวิรโตติ, เอวมุปริปิ.
[๒] ฉ.,เท.,อิ. อปิจขฺวาสฺส
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ตเมว
[๔] ฉ.,เท.,อิ. ปเวเทนฺติ
[๕] ฉ.,เท.,อิ. โวโรเปสีติ
[๖] ฉ.,เท.,อิ. อาทิยีติ.

ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺติ, อปิ นุ ตุมฺเหหิ เอวรูปึ ทิฏฺฐึ วา สุตํ วาติ. "ทิฏฺฐญฺจ โน ภนฺเต สุตญฺจ สุยฺยิสฺสติ จาติ.

"ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว, อปิ นุ ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐึ วา สุตํ วา "อยํ ปุริโส กาเมสุมิจฺฉาจารํ ปหาย กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต โหติ, ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา กาเมสุมิจฺฉาจาราเวรมณีเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตีติ. โน เหตํ ภนฺเต. "สาธุ ภิกฺขเว, มยาปิ โข เอตํ ภิกฺขเว เนว ทิฏฺฐึ น สุตํ "อยํ ปุริโส กาเมสุมิจฺฉาจารํ ปหาย กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต โหติ, ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา กาเมสุมิจฺฉาจาราเวรมณีเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตีติ, อปิจขฺวสฺส ตเทว ปาปกมฺมํ ปเวเทติ "อยํ ปุริโส ปริตฺถีสุ ปรกุมารีสุ จาริตฺตํ อาปชฺชติ,[๑] ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา กาเมสุมิจฺฉาจารเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺติ, อปิ นุ ตุมฺเหหิ เอวรูปึ ทิฏฺฐึ วา สุตํ วาติ. "ทิฏฺฐญฺจ โน ภนฺเต สุตญฺจ สุยฺยิสฺสติ จาติ.

"ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว, อปิ นุ ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐึ วา สุตํ วา 'อยํ ปุริโส มุสาวาทํ ปหาย มุสาวาทา ปฏิวิรโต โหติ, ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา มุสาวาทาเวรมณีเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตีติ. โน เหตํ ภนฺเต. "สาธุ ภิกฺขเว, มยาปิ โข เอตํ ภิกฺขเว เนว ทิฏฺฐึ น สุตํ 'อยํ ปุริโส มุสาวาทํ ปหาย มุสาวาทา ปฏิวิรโต โหติ, ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา มุสาวาทาเวรมณีเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตีติ, อปิจขฺวสฺส ตเทว ปาปกมฺมํ ปเวเทติ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อาปชฺชีติ, เอวมุปริปิ.

“อยํ ปุริโส คหปติสฺส วา คหปติปุตฺตสฺส วา มุสาวาเทน อตฺถํ ภญฺชติ,[๑] ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา มุสาวาทเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺติ, อปิ นุ ตุมฺเหหิ เอวรูปึ ทิฏฺฐึ วา สุตํ วาติ. “ทิฏฺฐญฺจ โน ภนฺเต สุตญฺจ สุยฺยิสฺสติ จาติ.

“ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว, อปิ นุ ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐึ วา สุตํ วา ‘อยํ ปุริโส สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ ปหาย สุราเมรยมชฺช-ปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ, ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานาเวรมณีเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตีติ. โน เหตํ ภนฺเต. “สาธุ ภิกฺขเว, มยาปิ โข เอตํ ภิกฺขเว เนว ทิฏฺฐึ น สุตํ ‘อยํ ปุริโส สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ ปหาย สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ, ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานาเวรมณีเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺตีติ, อปิจขฺวสฺส ตเทว ปาปกมฺมํ ปเวเทติ ‘อยํ ปุริโส สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ อนุยุตฺโต อิตฺถึ วา ปุริสํ วา ชีวิตา โวโรเปติ[๒] อยํ ปุริโส สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ อนุยุตฺโต คามา วา อรญฺญา วา อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ อาทิยติ[๓] อยํ ปุริโส สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ อนุยุตฺโต ปริตฺถีสุ ปรกุมารีสุ จาริตฺตํ อาปชฺชติ, อยํ ปุริโส สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ อนุยุตฺโต คหปติสฺส วา คหปติปุตฺตสฺส วา มุสาวาเทน อตฺถํ ภญฺชติ, ตเมนํ ราชาโน คเหตฺวา สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานเหตุ หนนฺติ วา พนฺธนฺติ วา

---

[๑] อิ. ภญฺชีติ ฉ. ปภญฺชีติ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. โวโรเปสิ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. อาทิยิ

ปพฺพาเชนฺติ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรนฺติ, อปิ นุ ตุมฺเหหิ เอวรูปึ ทิฏฺฐึ วา สุตํ วาติ. “ทิฏฺฐญฺจ โน ภนฺเต สุตญฺจ สุยฺยิสฺสตี จาติ. อฏฺฐมํ.

๙. คิหิสุตฺตํ

[๑๗๙] อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ปญฺจมตฺเตหิ อุปาสกสเตหิ ปริวุโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ อามนฺเตสิ “ยงฺกญฺจิ สารีปุตฺต ชาเนยฺยาถ คิหึ โอทาตวสนํ ปญฺจสุ สิกฺขาปเทสุ สำวุตกมฺมนฺตํ จตุนฺนญฺจ อาภิเจตสิกานำ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานำ นิกามลาภึ อกิจฺฉลาภึ อกสิรลาภึ, โส อากงฺขมาโน อตฺตนาว อตฺตานำ พฺยากเรยฺย ‘ขีณนิรโยมฺหิ ขีณติรจฺฉานโยนิ ขีณปิตฺติวิสโย ขีณาปายทุคฺคติวินิปาโต โสตาปนฺโนหมสฺมิ อวินิปาตธมฺโม นิยโต สมฺโพธิปรายโนติ.

กตเมสุ ปญฺจสุ สิกฺขาปเทสุ สำวุตกมฺมนฺโต โหติ. อิธ สารีปุตฺต อริยสาวโก ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏิวิรโต โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ. อิเมสุ ปญฺจสุ สิกฺขาปเทสุ สำวุตกมฺมนฺโต โหติ.

กตเมสำ จตุนฺนำ อาภิเจตสิกานำ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานำ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี. อิธ สารีปุตฺต อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ ‘อิติปิ โส ภควา อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู

อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ. อยมสฺส ปจฺโม อาภิเจตสิโก ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหาโร อธิคโต โหติ อวิสุทฺธสฺส จิตฺตสฺส วิสุทฺธิยา อปริโยทาตสฺส จิตฺตสฺส ปริโยทปนาย.

ปุน จปรํ สารีปุตฺต อริยสาวโก ธมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ ‘สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ. อยมสฺส ทุติโย อาภิเจตสิโก ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหาโร อธิคโต โหติ อวิสุทฺธสฺส จิตฺตสฺส วิสุทฺธิยา อปริโยทาตสฺส จิตฺตสฺส ปริโยทปนาย.

ปุน จปรํ สารีปุตฺต อริยสาวโก สงฺเฆ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ ‘สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. อยมสฺส ตติโย อาภิเจตสิโก ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหาโร อธิคโต โหติ อวิสุทฺธสฺส จิตฺตสฺส วิสุทฺธิยา อปริโยทาตสฺส จิตฺตสฺส ปริโยทปนาย.

ปุน จปรํ สารีปุตฺต อริยสาวโก อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคโต โหติ อขณฺเฑหิ อจฺฉิทฺเทหิ อสพเลหิ อกมฺมาเสหิ ภุชิสฺเสหิ วิญฺญูปสตฺเถหิ[๑] สมาธิสํวตฺตนิเกหิ. อยมสฺส จตุตฺโถ อาภิเจตสิโก ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหาโร อธิคโต โหติ อวิสุทฺธสฺส จิตฺตสฺส วิสุทฺธิยา อปริโยทาตสฺส จิตฺตสฺส ปริโยทปนาย. อิเมสํ จตุนฺนํ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อปรามฏฺเฐหิ

อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี.

ยงฺกญฺจิ สารีปุตฺต ชาเนยฺยาถ คิหึ โอทาตวสนํ อิเมสุ ปญฺจสุ สิกฺขาปเทสุ สංวุตกมฺมนฺตํ อิเมสญฺจ จตุนฺนํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภึ อกิจฺฉลาภึ อกสิรลาภึ. โส อากงฺขมาโน อตฺตนาว อตฺตานํ พฺยากเรยฺย 'ขีณนิรโยมฺหิ ขีณติรจฺฉานโยนิ ขีณปิตฺติวิสโย[๑] ขีณาปายทุคฺคติวินิปาโต โสตาปนฺโนหมสฺมิ อวินิปาตธมฺโม นิยโต สมฺโพธิปรายโนติ.

"นิรเยสุ ภยं ทิสฺวา　　ปาปานิ ปริวชฺชเย
อริยธมฺมํ สมาทาย　　ปณฺฑิโต ปริวชฺชเย.
น หึเส ปาณภูตานิ　　วิชฺชมาเน ปรกฺกเม
มุสา จ น ภเณ ชานํ　　อทินฺนํ น ปรามเส.
เสหิ ทาเรหิ สนฺตุฏฺโฐ　　ปรทารญฺจ นารเม[๒]
เมรยं วารุณึ ชนฺตุ　　น ปิเว จิตฺตโมหนึ.
อนุสฺสเรยฺย สมฺพุทฺธํ　　ธมฺมํ จานุวิตกฺกเย[๓]
อพฺยาปชฺฌํ หิตं จิตฺตं　　เทวโลกาย ภาวเย.
อุปฏฺฐิเต เทยฺยธมฺเม　　ปุญฺญตฺถสฺส ชิคีสโต[๔]
สนฺเตสุ ปจฺจยา ทินฺนา　　วิปุลา โหติ ทกฺขิณา.
สนฺโต หเว ปวกฺขามิ　　สารีปุตฺต สุโณหิ เม
อิติ กณฺหาสุ เสตาสุ　　โรหิณีสุ จารีสุ วา.

---

[๑] ฉ.,เท. ขีณเปตฺติวิสโย　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. อารเม
[๓] ฉ.,เท. ธมฺมญฺจานุวิตกฺกเย　　[๔] ฉ.,เท. ชิคีสโต.

กมฺมาสาสุ สรูปาสุ โคสุ ปาเรวตาสุ[๑] วา
ยาสุ กาสุจิ เอตาสุ ทนฺโต ชายติ ปุงฺคโว.
โธเรยฺโห พลสมฺปนฺโน กลฺยาณชวนิกฺกโม
ตเมว ภาเร ยุญฺชนฺติ นาสฺส วณฺณํ ปริกฺขเร.
เอวเมว มนุสฺเสสุ ยสฺมึกสฺมิญฺจิ ชาติเย
ขตฺติเย พฺราหฺมเณ เวสฺเส สุทฺเท จณฺฑาลปุกฺกุเส.
ยาสุ กาสุจิ[๒] เอตาสุ ทนฺโต ชายติ สุพฺพโต
ธมฺมฏฺโ สีลสมฺปนฺโน สจฺจวาที หิริมโน.
ปหีนชาติมรโณ พฺรหฺมจริยสฺส เกวลี
ปนฺนภาโร วิสํยุตฺโต กตกิจฺโจ อนาสโว.
ปารคู สพฺพธมฺมานํ อนุปาทาย นิพฺพุโต
ตสฺมิญฺจ วิรเช เขตฺเต วิปุลา โหติ ทกฺขิณา.
พาลา จ อวิชานนฺตา ทุมฺเมธา อสฺสุตาวิโน
พหิทฺธา เทนฺติ[๓] ทานานิ น หิ สนฺเต อุปาสเร.
เย จ สนฺเต อุปาสนฺติ สปฺปญฺเญ ธีรสมฺมเต
สทฺธา จ เนสํ สุคเต มูลชาตา ปติฏฺิตา.
เทวโลกญฺจ เต ยนฺติ กุเล วา อิธ ชายเร
อนุปุพฺเพน นิพฺพานํ อธิคจฺฉนฺติ ปณฺฑิตาติ. นวมํ.

๑๐. คเวสีสุตฺตํ

[๑๘๐] เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกํ จรติ มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ. อทฺทสา โข ภควา อทฺธานมคฺคปฏิปนฺโน

---

[๑] อิ. ปาราปตาสุ [๒] สฺยา. ยาสุกาสุจิ
[๓] ฉ. ททนฺติ.

อญฺญตรสฺมึ ปเทเส มหนฺตํ สาลวนํ ทิสฺวาน มคฺคา โอกฺกมฺม, เยน ตํ สาลวนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ สาลวนํ อชฺโฌคาเหตฺวา อญฺญตรสฺมึ ปเทเส สิตํ ปาตฺวากาสิ.

อถ โข อายสฺมโต อานนฺทสฺส เอตทโหสิ "โก นุ โข เหตุ, โก ปจฺจโย ภควโต สิตสฺส ปาตุกมฺมาย. น อการเณน ตถาคตา สิตํ ปาตุกโรนฺตีติ. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ "โก นุ โข ภนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย ภควโต สิตสฺส ปาตุกมฺมาย. น อการเณน ตถาคตา สิตํ ปาตุกโรนฺตีติ.

"ภูตปุพฺพํ อานนฺท อิมสฺมึ ปเทเส นครํ อโหสิ อิทฺธญฺเจว ผีตญฺจ พหุชนํ อากิณฺณมนุสฺสํ. ตโต ปนานนฺท นครา กสฺสโป ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อุปนิสฺสาย วิหรสิ.[๑] กสฺสปสฺส โข ปนานนฺท ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ภเวสี นาม อุปาสโก อโหสิ สีเลสุ อปริปูรการี, ภเวสินา โข อานนฺท อุปาสเกน ปญฺจมตฺตานิ อุปาสกสตานิ ปฏิเทสิตานิ สมาทปิตานิ อเหสุํ สีเลสุ อปริปูรการิโน. อถ โข อานนฺท ภเวสิสฺส อุปาสกสฺส เอตทโหสิ 'อหํ โข อิเมสํ ปญฺจนฺนํ อุปาสกสตานํ พหูปกาโร ปุพฺพงฺคโม สมาทเปตา, อหญฺจมฺหิ สีเลสุ อปริปูรการี อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ สีเลสุ อปริปูรการิโน อิจฺเจตํ สมสมํ นตฺถิ กิญฺจิ อติเรกํ, หนฺทาหํ อติเรกายาติ.

อถ โข อานนฺท ภเวสี[๒] อุปาสโก, เยน ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ เอตทโวจ 'อชฺชตคฺเค มํ อายสฺมนฺโต สีเลสุ ปริปูรการึ ธาเรถาติ. อถ โข อานนฺท เตสํ ปญฺจนฺนํ อุปาสกสตานํ เอตทโหสิ 'อยฺโย

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. วิหาสิ　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. คเวสี, เอวมุปริปิ.

โข ภเวสี อมฺหากํ พหูปกาโร ปุพฺพงฺคโม สมาทเปตา, อยฺโย หิ นาม ภเวสี สีเลสุ ปริปูรการี ภวิสฺสติ, กิมงฺคํ ปน มยนฺติ. อถ โข อานนฺท ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ, เยน ภเวสี อุปาสโก, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภเวสึ อุปาสกํ เอตทโวจุ 'อชฺชตคฺเค อยฺโย ภเวสี อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ สีเลสุ ปริปูรการิโน ธาเรตูติ. อถ โข อานนฺท ภเวสิสฺส อุปาสกสฺส เอตทโหสิ 'อหํ โข อิเมสํ ปญฺจนฺนํ อุปาสกสตานํ พหูปกาโร ปุพฺพงฺคโม สมาทเปตา, อหญฺจมฺหิ สีเลสุ ปริปูรการี อิมานิปิ[๑] ปญฺจ อุปาสกสตานิ สีเลสุ ปริปูรการิโน, อิจฺเจตํ สมสมํ นตฺถิ กิญฺจิ อติเรกํ, หนฺทาหํ อติเรกายาติ.

อถ โข อานนฺท ภเวสี อุปาสโก, เยน ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ เอตทโวจ 'อชฺชตคฺเค มํ อายสฺมนฺโต พฺรหฺมจารึ ธาเรถ อาราจารึ วิรตํ เมถุนา คามธมฺมาติ. อถ โข อานนฺท เตสํ ปญฺจนฺนํ อุปาสกสตานํ เอตทโหสิ 'อยฺโย โข ภเวสี อมฺหากํ พหูปกาโร ปุพฺพงฺคโม สมาทเปตา, อยฺโย หิ นาม ภเวสี พฺรหฺมจารี ภวิสฺสติ อาราจารี วิรโต เมถุนา คามธมฺมา, กิมงฺคํ ปน มยนฺติ. อถ โข อานนฺท ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ, เยน ภเวสี อุปาสโก, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภเวสึ อุปาสกํ เอตทโวจุ 'อชฺชตคฺเค อยฺโย ภเวสี อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ พฺรหฺมจาริโน ธาเรตุ อาราจาริโน วิรเต[๒] เมถุนา คามธมฺมาติ. อถ โข อานนฺท ภเวสิสฺส อุปาสกสฺส เอตทโหสิ 'อหํ โข อิเมสํ ปญฺจนฺนํ อุปาสกสตานํ พหูปกาโร ปุพฺพงฺคโม สมาทเปตา, อหญฺจมฺหิ สีเลสุ ปริปูรการี.

---

[๑] อิ. อิมานิ จ [๒] ฉ. วิรตา

อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ สีเลสุ ปริปูรการิโน. อหญฺจมฺหิ พฺรหฺมจารี อาราจารี วิรโต เมถุนา คามธมฺมา. อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ พฺรหฺมจาริโน อาราจาริโน วิรตา เมถุนา คามธมฺมา. อิจฺเจตํ สมสมํ นตฺถิ กิญฺจิ อติเรกํ, หนฺทาหํ อติเรกายาติ.

อถ โข อานนฺท ภเวสี อุปาสโก, เยน ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ เอตทโวจ 'อชฺชตคฺเค มํ อายสฺมนฺโต เอกภตฺติกํ ธาเรถ รตฺตูปรตํ วิรตํ วิกาลโภชนาติ. อถ โข อานนฺท เตสํ ปญฺจนฺนํ อุปาสกสตานํ เอตทโหสิ 'อยฺโย โข ภเวสี อมฺหากํ[๑] พหูปกาโร ปุพฺพงฺคโม สมาทเปตา, อยฺโย หิ นาม ภเวสี เอกภตฺติโก ภวิสฺสติ รตฺตูปรโต วิรโต วิกาลโภชนา, กิมงฺคํ ปน มยนฺติ. อถ โข อานนฺท ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ, เยน ภเวสี อุปาสโก, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภเวสึ อุปาสกํ เอตทโวจุ 'อชฺชตคฺเค อยฺโย ภเวสี อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ เอกภตฺติเก ธาเรตุ รตฺตูปรเต วิรเต วิกาลโภชนาติ. อถ โข อานนฺท ภเวสิสฺส อุปาสกสฺส เอตทโหสิ 'อหํ โข อิเมสํ ปญฺจนฺนํ อุปาสกสตานํ พหูปกาโร ปุพฺพงฺคโม สมาทเปตา, อหญฺจมฺหิ สีเลสุ ปริปูรการี. อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ สีเลสุ ปริปูรการิโน. อหญฺจมฺหิ พฺรหฺมจารี อาราจารี วิรโต เมถุนา คามธมฺมา. อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ พฺรหฺมจาริโน อาราจาริโน วิรตา เมถุนา คามธมฺมา. อหญฺจมฺหิ เอกภตฺติโก รตฺตูปรโต วิรโต วิกาลโภชนา. อิมานิปิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ เอกภตฺติกา รตฺตูปรตา วิรตา วิกาลโภชนา. อิจฺเจตํ สมสมํ นตฺถิ กิญฺจิ อติเรกํ, หนฺทาหํ อติเรกายาติ.

---

[๑] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

อถ โข อานนฺท ภเวสี อุปาสโก, เยน กสฺสโป ภควา อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา กสฺสปำ ภควนฺตำ อรหนฺตำ สมฺมาสมฺพุทฺธำ เอตทโวจ 'ลเภยฺยาหำ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชำ ลเภยฺยำ อุปสมฺปทนฺติ. อลตฺถ โข อานนฺท ภเวสี อุปาสโก กสฺสปสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชำ, อลตฺถ อุปสมฺปทำ, อจิรูปสมฺปนฺโน โข ปนายสฺมา ภเวสี ภิกฺขุ เอโก วูปกฏฺโฐ อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยำ ปพฺพชนฺติ, ตทนุตฺตรำ พฺรหฺมจริยปริโยสานำ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยำ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ. 'ขีณา ชาติ, วุสิตำ พฺรหฺมจริยำ, กตำ กรณียำ, นาปรำ อิตฺถตฺตายาติ อพฺภญฺญาสิ. อญฺญตโร จ ปนายสฺมา ภเวสี ภิกฺขุ อรหตำ อโหสิ.

อถ โข อานนฺท เตสำ ปญฺจนฺนำ อุปาสกสตานำ เอตทโหสิ 'อยฺโย โข ภเวสี อมฺหากำ พหูปกาโร ปุพฺพงฺคโม สมาทเปตา. อยฺโย หิ นาม ภเวสี เกสมสฺสุำ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยำ ปพฺพชิสฺสติ, กิมงฺคำ ปน มยนฺติ. อถ โข อานนฺท ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ, เยน กสฺสโป ภควา อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา กสฺสปำ ภควนฺตำ อรหนฺตำ สมฺมาสมฺพุทฺธำ เอตทโวจุำ 'ลเภยฺยาม มยำ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชำ ลเภยฺยาม อุปสมฺปทนฺติ, อลภึสุ โข อานนฺท ตานิ ปญฺจ อุปาสกสตานิ กสฺสปสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชำ, อลภึสุ อุปสมฺปทำ.

อถ โข อานนฺท ภเวสิสฺส ภิกฺขุโน เอตทโหสิ 'อหำ โข อิมสฺส อนุตฺตรสฺส วิมุตฺติสุขสฺส นิกามลาภี [๑] อกิจฺฉลาภี

---

[๑] ฉ. โหมิ

อกสิรลาภี. อโหวติมานิปิ ปญฺจ ภิกฺขุสตานิ อิมสฺส อนุตฺตรสฺส วิมุตฺติสุขสฺส นิกามลาภิโน อสฺสุ อกิจฺฉลาภิโน อกสิรลาภิโนติ. อถ โข อานนฺท ตานิ ปญฺจ ภิกฺขุสตานิ เอเกกา[๑] วูปกฏฺฐา อปฺปมตฺตา อาตาปิโน ปหิตตฺตา วิหรนฺตา นจิรสฺเสว ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทนุตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรึสุ. 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ อพฺภญฺญึสุ.

อิติ โข อานนฺท ตานิ ปญฺจ ภิกฺขุสตานิ ภเวสิปมุขานิ อุตฺตรุตฺตรี[๒] ปณีตปณีตํ วายมมานา อนุตฺตรํ วิมุตฺตึ สจฺฉากํสุ. ตสฺมาติห อานนฺท เอวํ สิกฺขิตพฺพํ, 'อุตฺตรุตฺตรี[๒] ปณีตปณีตํ วายมมานา อนุตฺตรํ วิมุตฺตึ สจฺฉิกริสฺสามาติ เอวํ หิ โว อานนฺท สิกฺขิตพฺพนฺติ. ทสมํ.

ตติโย อุปาสกวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

"สารชฺชํ วิสารโท นิรยํ เอวํ จณฺฑาลปญฺจมํ
ปีติ วณิชฺชา ราชาโน คิหี เจว ภเวสินาติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,เท. อุตฺตรุตฺตริ

(๑๕) ๔. อรญฺญวคฺโค

๑. อารญฺญกสุตฺตํ

[๑๘๑] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อารญฺญกา.[๑] กตเม ปญฺจ. มนฺทตฺตา โมมูหตฺตา อารญฺญโก โหติ, ปาปิจฺโฉ อิจฺฉาปกโต อารญฺญโก โหติ, อุมฺมาทา จิตฺตกฺเขปา อารญฺญโก โหติ, 'วณฺณิตํ พุทฺเธหิ พุทฺธสาวเกหีติ อารญฺญโก โหติ, อปฺปิจฺฉตญฺเญว นิสฺสาย สนฺตุฏฺฐิญฺเญว นิสฺสาย สลฺเลขญฺเญว นิสฺสาย ปวิเวกญฺเญว นิสฺสาย อิทมตฺถิตญฺเญว นิสฺสาย อารญฺญโก โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อารญฺญกา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ อารญฺญกานํ ยฺวายํ อารญฺญโก อปฺปิจฺฉตญฺเญว นิสฺสาย สนฺตุฏฺฐิญฺเญว นิสฺสาย สลฺเลขญฺเญว นิสฺสาย ปวิเวกญฺเญว นิสฺสาย อิทมตฺถิตญฺเญว นิสฺสาย อารญฺญโก โหติ. อยํ อิเมสํ ปญฺจนฺนํ อารญฺญกานํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ โมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ควา ขีรํ, ขีรมฺหา ทธิ, ทธิมฺหา นวนีตํ, นวนีตมฺหา สปฺปิ, สปฺปิมฺหา สปฺปิมณฺโฑ, สปฺปิมณฺโฑ ตตฺถ อคฺคมกฺขายติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อิเมสํ ปญฺจนฺนํ อารญฺญกานํ ยฺวายํ อารญฺญโก อปฺปิจฺฉตญฺเญว นิสฺสาย สนฺตุฏฺฐิญฺเญว นิสฺสาย สลฺเลขญฺเญว นิสฺสาย ปวิเวกญฺเญว นิสฺสาย อิทมตฺถิตญฺเญว นิสฺสาย อารญฺญโก โหติ. อยํ อิเมสํ ปญฺจนฺนํ อารญฺญกานํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ โมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จาติ. ปฐมํ.

---

[๑] ฉ.,เท. อารญฺญิกา, เอวมุปริปิ.

๒. ปสุกูลิกสุตฺตํ

[๑๘๒] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ปสุกูลิกา. กตเม ปญฺจ. มนฺทตฺตา โมมูหตฺตา ปสุกูลิกา โหติ ฯเปฯ อิทมตถิตญฺเญว นิสฺสาย ปสุกูลิโก โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ปสุกูลิกาติ. ทุติยํ.

๓. รุกฺขมูลิกสุตฺตํ

[๑๘๓] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว รุกฺขมูลิกา. กตเม ปญฺจ. มนฺทตฺตา โมมูหตฺตา รุกฺขมูลิโก โหติ ฯเปฯ อิทมตถิตญฺเญว นิสฺสาย รุกฺขมูลิโก โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ รุกฺขมูลิกาติ. ตติยํ.

๔. โสสานิกสุตฺตํ

[๑๘๔] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว โสสานิกา. กตเม ปญฺจ. มนฺทตฺตา โมมูหตฺตา โสสานิโก โหติ ฯเปฯ อิทมตถิตญฺเญว นิสสาย โสสานิโก โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ โสสานิกาติ. จตุตฺถํ.

๕. อพฺโภกาสิกสุตฺตํ

[๑๘๕] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อพฺโภกาสิกา. ฯเปฯ อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อพฺโภกาสิกาติ. ปญฺจมํ.

๖. เนสชฺชิกสุตฺตํ

[๑๘๖] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว เนสชฺชิกา. ฯเปฯ อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ เนสชฺชิกาติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ยถาสนฺถติกสุตฺตํ

[๑๘๗] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ยถาสนฺถติกา. ฯเปฯ อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ยถาสนฺถติกาติ. สตฺตมํ.

๘. เอกาสนิกสุตฺตํ

[๑๘๘] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว เอกาสนิกา. ฯเปฯ อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ เอกาสนิกาติ. อฏฺฐมํ.

๙. ขลุปจฺฉาภตฺติกสุตฺตํ

[๑๘๙] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ขลุปจฺฉาภตฺติกา. ฯเปฯ อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ขลุปจฺฉาภตฺติกาติ. นวมํ.

๑๐. ปตฺตปิณฺฑิกสุตฺตํ

[๑๙๐] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ปตฺตปิณฺฑิกา. กตเม ปญฺจ. มนฺทตฺตา โมมูหตฺตา ปตฺตปิณฺฑิโก โหติ, ปาปิจฺโฉ อิจฺฉาปกโต ปตฺตปิณฺฑิโก โหติ, อุมฺมาทา จิตฺตกฺเขปา ปตฺตปิณฺฑิโก โหติ, 'วณฺณิตํ พุทฺเธหิ พุทฺธสาวเกหีติ ปตฺตปิณฺฑิโก โหติ, อปฺปิจฺฉตญฺเญว นิสฺสาย สนฺตุฏฺฐิญฺเญว นิสฺสาย สลฺเลขญฺเญว นิสฺสาย ปวิเวกญฺเญว นิสฺสาย อิทมตฺถิตญฺเญว นิสฺสาย ปตฺตปิณฺฑิโก โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ปตฺตปิณฺฑิกา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ ปตฺตปิณฺฑิกานํ ยฺวายํ ปตฺตปิณฺฑิโก อปฺปิจฺฉตญฺเญว นิสฺสาย สนฺตุฏฺฐิญฺเญว นิสฺสาย สลฺเลขญฺเญว นิสฺสาย ปวิเวกญฺเญว นิสฺสาย

อิทมตฺถิตญฺเญว นิสฺสาย ปตฺตปิณฺฑิโก โหติ. อยํ อิเมสํ ปญฺจนฺนํ ปตฺตปิณฺฑิกานํ อคฺโค จ เสฏฺโ จ โมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ควา ขีรํ, ขีรมฺหา ทธิ, ทธิมฺหา นวนีตํ, นวนีตมฺหา สปฺปิ, สปฺปิมฺหา สปฺปิมณฺโฑ, สปฺปิมณฺโฑ ตตฺถ อคฺคมกฺขายติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อิเมสํ ปญฺจนฺนํ ปตฺตปิณฺฑิกานํ ยฺวายํ ปตฺตปิณฺฑิโก อปฺปิจฺฉตญฺเญว นิสฺสาย สนฺตุฏฺฐิญฺเญว นิสฺสาย สลฺเลขญฺเญว นิสฺสาย ปวิเวกญฺเญว นิสฺสาย อิทมตฺถิตญฺเญว นิสฺสาย ปตฺตปิณฺฑิโก โหติ, อยํ อิเมสํ ปญฺจนฺนํ ปตฺตปิณฺฑิกานํ อคฺโค จ เสฏฺโ จ โมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จาติ. ทสมํ.

จตุตฺโถ อรญฺญวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

"อรญฺญํ[๑] จีวรํ รุกฺข-　　สุสานํ อพฺโภกาสกํ[๑]
เนสชฺชํ สนฺถตํ เอกํ[๒]　　ขลุปจฺฉา ปิณฺฑิเกน จาติ.

---

[๑] อิ. อรญฺญํ ปฺสุรุกฺขสุสาเนน อพฺโภกาสกํ　[๒] ฉ.,เท. เอกาสนิกํ อิ. เอกาสนิกา

(๒๐) ๕. พฺราหฺมณวคฺโค

๑. โสณสุตฺตํ

[๑๙๑] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว โปราณา พฺราหฺมณธมฺมา เอตรหิ สุนเขสุ สนฺทิสฺสนฺติ, โน พฺราหฺมเณสุ. กตเม ปญฺจ. ปุพฺเพ สุทํ ภิกฺขเว พฺราหฺมณา พฺราหฺมณี[๑] คจฺฉนฺติ, โน อพฺราหฺมณี. เอตรหิ ภิกฺขเว พฺราหฺมณา พฺราหฺมณิมฺปิ คจฺฉนฺติ, อพฺราหฺมณิมฺปิ คจฺฉนฺติ. เอตรหิ ภิกฺขเว สุนขา สุนขิญฺเญว คจฺฉนฺติ, โน อสุนขี. อยํ ภิกฺขเว ปฐโม โปราโณ พฺราหฺมณธมฺโม เอตรหิ สุนเขสุ สนฺทิสฺสติ, โน พฺราหฺมเณสุ.

ปุพฺเพ สุทํ ภิกฺขเว พฺราหฺมณา พฺราหฺมณี อุตุนิญฺเญว คจฺฉนฺติ, โน อนุตุนี. เอตรหิ ภิกฺขเว พฺราหฺมณา พฺราหฺมณี อุตุนิมฺปิ คจฺฉนฺติ, อนุตุนิมฺปิ คจฺฉนฺติ, เอตรหิ ภิกฺขเว สุนขา สุนขี อุตุนิญฺเญว คจฺฉนฺติ, โน อนุตุนี. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย โปราโณ พฺราหฺมณธมฺโม เอตรหิ สุนเขสุ สนฺทิสฺสติ, โน พฺราหฺมเณสุ.

ปุพฺเพ สุทํ ภิกฺขเว พฺราหฺมณา พฺราหฺมณี เนว กีณนฺติ, โน วิกฺกีณนฺติ, สมฺปิเยเนว สทฺธาสทฺธาย[๒] สมฺปวตฺเตนฺติ. เอตรหิ ภิกฺขเว พฺราหฺมณา พฺราหฺมณี กีณนฺติปิ วิกฺกีณนฺติปิ, สมฺปิเยเนว สทฺธาสทฺธาย สมฺปวตฺเตนฺติ. เอตรหิ ภิกฺขเว สุนขา สุนขี เนว กีณนฺติ โน วิกฺกีณนฺติ, สมฺปิเยเนว สทฺธาสทฺธาย สมฺปวตฺเตนฺติ. อยํ ภิกฺขเว ตติโย โปราโณ พฺราหฺมณธมฺโม เอตรหิ สุนเขสุ สนฺทิสฺสติ, โน พฺราหฺมเณสุ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. พฺราหฺมณีเยว [๒] อิ. สทฺธาสทฺธาย.

ปุพฺเพ สุทํ ภิกฺขเว พฺราหฺมณา สนฺนิธึ น กโรนฺติ ธนสฺสปิ ธญฺญสฺสปิ รชตสฺสปิ ชาตรูปสฺสปิ. เอตรหิ ภิกฺขเว พฺราหฺมณา สนฺนิธึ กโรนฺติ ธนสฺสปิ ธญฺญสฺสปิ รชตสฺสปิ ชาตรูปสฺสปิ. เอตรหิ ภิกฺขเว สุนขา น สนฺนิธึ กโรนฺติ ธนสฺสปิ ธญฺญสฺสปิ รชตสฺสปิ ชาตรูปสฺสปิ. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ โปราโณ พฺราหฺมณธมฺโม เอตรหิ สุนเขสุ สนฺทิสฺสติ, โน พฺราหฺมเณสุ.

ปุพฺเพ สุทํ ภิกฺขเว พฺราหฺมณา สายํ สายมาสาย ปาโต ปาตราสาย ภิกฺขํ ปริเยสนฺติ. เอตรหิ ภิกฺขเว พฺราหฺมณา ยาวทตฺถํ อุทราวเทหกํ ภุญฺชิตฺวา อวเสสํ อาทาย ปกฺกมนฺติ. เอตรหิ ภิกฺขเว สุนขา สายํ สายมาสาย ปาโต ปาตราสาย ภิกฺขํ ปริเยสนฺติ. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม โปราโณ พฺราหฺมณธมฺโม เอตรหิ สุนเขสุ สนฺทิสฺสติ. โน พฺราหฺมเณสุ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ โปราณา พฺราหฺมณธมฺมา เอตรหิ สุนเขสุ สนฺทิสฺสนฺติ, โน พฺราหฺมเณสูติ. ปฐมํ.

๒. โทณพฺราหฺมณสุตฺตํ

[๑๙๒] อถ โข โทโณ พฺราหฺมโณ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โทโณ พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ

"สุตํ เมตํ โภ โคตม 'น สมโณ โคตโม พฺราหฺมเณ ชิณฺเณ วุฑฺเฒ มหลฺลเก อทฺธคเต วโยอนุปฺปตฺเต อภิวาเทติ วา ปจฺจุฏฺเฐติ วา อาสเนน วา นิมนฺเตตีติ. ตยิทํ โภ โคตม ตเถว. น หิ ภวํ โคตโม พฺราหฺมเณ ชิณฺเณ วุฑฺเฒ มหลฺลเก อทฺธคเต

วโยอนุปฺปตฺเต อภิวาเทติ วา ปจฺจุฏฺเฐติ วา อาสเนน วา นิมนฺเตติ.[๑] ตยิทำ โภ โคตม น สมฺปนฺนเมวาติ. 'ตฺวัปิ โน โทณ พฺราหฺมโณ ปฏิชานาสีติ ยำ หิ ตำ โภ โคตม สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'พฺราหฺมโณ อุภโต สุชาโต มาติโต จ ปิติโต จ สำสุทฺธคหณิโก ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิตฺโต อนุปกุฏฺโฐ ชาติวาเทน, อชฺฌายิโก[๒] มนฺตธโร ติณฺณำ เวทานำ ปารคู สนิฆณฺฑุเกฏฺภานำ สากฺขรปฺปเภทานำ อิติหาสปญฺจมานำ ปทโก เวยฺยากรโณ โลกายตมหาปุริสลกฺขเณสุ อนวโยติ, มเมว ตำ โภ โคตม สมฺมา วทมาโน วเทยฺย. อหำ หิ โภ โคตม พฺราหฺมโณ อุภโต สุชาโต มาติโต จ ปิติโต จ สำสุทฺธคหณิโก ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิตฺโต อนุปกุฏฺโฐ ชาติวาเทน, อชฺฌายิโก มนฺตธโร ติณฺณำ เวทานำ ปารคู สนิฆณฺฑุเกฏฺภานำ สากฺขรปฺปเภทานำ อิติหาสปญฺจมานำ ปทโก เวยฺยากรโณ โลกายตมหาปุริสลกฺขเณสุ อนวโยติ.

"เย โข เต โทณ พฺราหฺมณานำ ปุพฺพกา อิสิโย มนฺตานำ กตฺตาโร มนฺตานำ ปวตฺตาโร เยสมิทำ เอตรหิ พฺราหฺมณา โปราณำ มนฺตปทำ คีตำ ปวุตฺตำ สมิหิตำ ตทนุคายนฺติ ตทนุภาสนฺติ ภาสิตมนุภาสนฺติ สชฺฌายิตมนุสชฺฌายนฺติ วาจิตมนุวาเจนฺติ. เสยฺยถีทำ. อฏฺจโก วามโก วามเทโว เวสฺสามิตฺโต ยมทคฺคิ องฺคีรโส ภารทฺวาโช วาเสฏฺโฐ กสฺสโป ภคุ, ตฺยสฺสุเม ปญฺจ พฺราหฺมเณ ปญฺญาเปนฺติ พฺรหฺมสมำ เทวสมำ มริยาทำ สมฺภินฺนมริยาทำ พฺราหฺมณจณฺฑาลญฺเจว ปญฺจมำ เตสำ ตฺวำ โทณ กตโมติ. "น โข มยำ โภ โคตม อิเม[๓] ปญฺจ พฺราหฺมเณ ชานาม, อถ โข มยำ พฺราหฺมณาเตฺวว ชานาม.

---

[๑] ฉ. นิมนฺเตตีติ.
[๒] ฉ.,เท.,อิ. อชฺฌายโก, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท. อยำ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

สาธุ เม ภวํ โคตโม ตถา ธมฺมํ เทเสตุ, ยถา อหํ อิเม ปญฺจ พฺราหฺมเณ ชาเนยฺยนฺติ.

"เตนหิ โทณ[๑] สุณาหิ, สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสามีติ. "เอวํ โภติ โข โทโณ พฺราหฺมโณ ภควโต ปจฺจสฺโสสิ. ภควา เอตทโวจ

"กถญฺจ โทณ พฺราหฺมโณ พฺรหฺมสโม โหติ. อิธ โทณ พฺราหฺมโณ อุภโต สุชาโต โหติ มาติโต จ ปิติโต จ สංสุทฺธคหณิโก ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิตฺโต อนุปกุฏฺโฐ ชาติวาเทน, โส อฏฺฐจตฺตาฬีสวสฺสานิ โกมารํ พฺรหฺมจริยํ จรติ มนฺเต อธียมาโน. อฏฺฐจตฺตาฬีสวสฺสานิ โกมารํ พฺรหฺมจริยํ จริตฺวา มนฺเต อธียิตฺวา อาจริยสฺส อาจริยธนํ ปริเยสติ ธมฺเมเนว, โน อธมฺเมน. ตตฺถ จ โทณ โก ธมฺโม เนว กสิยา น วณิชฺชาย น โครกฺเขน น อิสฺสตฺเถน น ราชโปริเสน น สิปฺปญฺญตเรน, เกวลํ ภิกฺขาจริยาย กปาลํ อนติมญฺญมาโน, โส อาจริยสฺส อาจริยธนํ นิยฺยาเทตฺวา เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชติ. โส เอวํ ปพฺพชิโต สมาโน เมตฺตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหรติ, ตถา ทุติยํ ตถา ตติยํ ตถา จตุตฺถึ, อิติ อุทฺธมโธ ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน เจตสา วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน ผริตฺวา วิหรติ, กรุณาสหคเตน เจตสา ฯเปฯ มุทิตาสหคเตน เจตสา ฯเปฯ อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหรติ, ตถา ทุติยํ ตถา ตติยํ ตถา จตุตฺถึ, อิติ อุทฺธมโธ ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. พฺราหฺมณ

ผริตฺวา วิหรติ, โส อิเม จตฺตาโร พฺรหฺมวิหาเร ภาเวตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ พฺรหฺมโลกํ อุปปชฺชติ. เอวํ โข โทณ พฺราหฺมโณ พฺรหฺมสโม โหติ.

กถญฺจ โทณ พฺราหฺมโณ เทวสโม โหติ. อิธ โทณ พฺราหฺมโณ อุภโต สุชาโต โหติ มาติโต จ ปิติโต จ สංสุทฺธคหณิโก, ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิตฺโต อนุปกุฏฺโฐ ชาติวาเทน, โส อฏฺจจตฺตาฬีสวสฺสานิ โกมารํ พฺรหฺมจริยํ จรติ มนฺเต อธียมาโน. อฏฺจจตฺตาฬีสวสฺสานิ โกมารํ พฺรหฺมจริยํ จริตฺวา มนฺเต อธียิตฺวา อาจริยสฺส อาจริยธนํ ปริเยสติ ธมฺเมเนว, โน อธมฺเมน. ตตฺถ จ โทณ โก ธมฺโม, เนว กสิยา น วณิชฺชาย น โครกฺเขน น อิสฺสตฺเถน น ราชโปริเสน น สิปฺปญฺญตเรน, เกวลํ ภิกฺขาจริยาย กปาลํ อนติมญฺญมาโน. โส อาจริยสฺส อาจริยธนํ นิยฺยาเทตฺวา ทารๆ ปริเยสติ ธมฺเมเนว, โน อธมฺเมน.

ตตฺถ จ โทณ โก ธมฺโม, เนว กเยน น วิกฺกเยน พฺราหฺมณึเยว อุทกุปสฏฺจึ. โส พฺราหฺมณึเยว คจฺฉติ, น ขตฺติยึ น เวสฺสึ น สุทฺทึ น จณฺฑาลึ น เนสาทึ น เวณึ น รถการึ น ปุกฺกุสึ คจฺฉติ, น คพฺภินึ คจฺฉติ, น ปายมานํ คจฺฉติ, น อนุตุนึ คจฺฉติ. กสฺมา จ โทณ พฺราหฺมโณ น คพฺภินึ คจฺฉติ. สเจ โทณ พฺราหฺมโณ คพฺภินึ คจฺฉติ, อติมิฬฺหโช นาม โส โหติ มาณวโก วา มาณวิกา วา, ตสฺมา โทณ พฺราหฺมโณ น คพฺภินึ คจฺฉติ. กสฺมา จ โทณ พฺราหฺมโณ น ปายมานํ คจฺฉติ. สเจ โทณ พฺราหฺมโณ ปายมานํ คจฺฉติ อสุจิปฏิปีโต[๑] นาม โส โหติ มาณวโก วา มาณวิกา วา, ตสฺมา โทณ พฺราหฺมโณ น ปายมานํ

---

[๑] ฉ.,เท. อสุจิปฏิปีฬิโต

คจฺฉติ. [๑] ตสฺส สา โหติ พฺราหฺมณี เนว กามตฺถา น ทวตฺถา น รตตฺถา, ปชตฺถาว พฺราหฺมณสฺส พฺราหฺมณี โหติ. โส เมถุนํ อุปฺปาเทตฺวา เกสมสฺสุ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชติ. โส เอวํ ปพฺพชิโต สมาโน วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส อิเม จตฺตาโร ฌาเน ภาเวตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ. เอวํ โข โทณ พฺราหฺมโณ เทวสโม โหติ.

กถญฺจ โทณ พฺราหฺมโณ มริยาโท โหติ. อิธ โทณ พฺราหฺมโณ อุภโต สุชาโต โหติ มาติโต จ ปิติโต จ สํสุทฺธคหณิโก, ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิตฺโต อนุปกุฏฺโ ชาติวาเทน, โส อฏฺจตฺตาฬีสวสฺสานิ โกมารํ พฺรหฺมจริยํ จรติ มนฺเต อธียมาโน. อฏฺจตฺตาฬีสวสฺสานิ โกมารํ พฺรหฺมจริยํ จริตฺวา มนฺเต อธียิตฺวา อาจริยสฺส อาจริยธนํ ปริเยสติ ธมฺเมเนว, โน อธมฺเมน. ตตฺถ จ โทณ โก ธมฺโม, เนว กสิยา น วณิชฺชาย น โครกฺเขน น อิสฺสตฺเถน น ราชโปริเสน น สิปฺปญฺญตเรน, เกวลํ ภิกฺขาจริยาย กปาลํ อนติมญฺญมาโน. โส อาจริยสฺส อาจริยธนํ นิยฺยาเทตฺวา ทารํ ปริเยสติ ธมฺเมเนว, โน อธมฺเมน.

ตตฺถ จ โทณ โก ธมฺโม เนว กเยน น วิกฺกเยน พฺราหฺมณึเยว อุทกูปสฏฺจุ. โส พฺราหฺมณึเยว คจฺฉติ, น ขตฺติยึ น เวสฺสึ น สุทฺทึ น จณฺฑาลึ น เนสาทึ น เวณึ น รถการึ น ปุกฺกุสึ คจฺฉติ, น คพฺภินึ คจฺฉติ, น ปายมานํ คจฺฉติ, น อนุตุนึ คจฺฉติ. กสฺมา จ โทณ พฺราหฺมโณ น คพฺภินึ คจฺฉติ. สเจ โทณ พฺราหฺมโณ คพฺภินึ คจฺฉติ, อติมิพฺหโช นาม โส โหติ มาณวโก วา มาณวิกา วา, ตสฺมา โทณ พฺราหฺมโณ เนว คพฺภินึ คจฺฉติ. กสฺมา จ

[๑] ฉ.,เท. กสฺมา จ โทณ พฺราหฺมโณ น อนุตุนึ คจฺฉติ สเจ โทณ พฺราหฺมโณ อนุตุนึ คจฺฉติ

โทณ พฺราหฺมโณ น ปายมานํ คจฺฉติ, สเจ โทณ พฺราหฺมโณ ปายมานํ คจฺฉติ. อสุจิปฏิปีโต นาม โส โหติ มาณวโก วา มาณวิกา วา, ตสฺมา โทณ พฺราหฺมโณ น ปายมานํ คจฺฉติ. กสฺมา[๑] จ โทณ พฺราหฺมโณ น อนุตุนึ คจฺฉติ, สเจ โทณ พฺราหฺมโณ อนุตุนึ คจฺฉติ,[๑] ตสฺส สา โหติ พฺราหฺมณี เนว กามตฺถา น ทวตฺถา น รตตฺถา, ปชตฺถาว พฺราหฺมณสฺส พฺราหฺมณี โหติ. โส เมถุนํ อุปฺปาเทตฺวา ตเมว ปุตฺตสฺสาทึ นิกามยมาโน กุฏุมฺพึ อชฺฌาวสติ, น อคารสฺมา อนคาริยึ ปพฺพชติ. ยาว โปราณานํ พฺราหฺมณานํ มริยาโท[๒] ตตฺถ ติฏฺฐติ, ตึ น วีติกฺกมติ. 'ยาว โปราณานํ พฺราหฺมณานํ มริยาโท ตตฺถ พฺราหฺมโณ จิโต ตึ น วีติกฺกมตีติ โข โทณ ตสฺมา 'พฺราหฺมโณ มริยาโทติ วุจฺจติ. เอวึ โข โทณ พฺราหฺมโณ มริยาโท โหติ.

กถญฺจ โทณ พฺราหฺมโณ สมฺภินฺนมริยาโท โหติ. อิธ โทณ พฺราหฺมโณ อุภโต สุชาโต โหติ มาติโต จ ปิติโต จ สํสุทฺธคหณิโก, ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิตฺโต อนุปกุฏฺโฐ ชาติวาเทน, [๓] อฏฺฐจตฺตาฬีสวสฺสานิ โกมารึ พฺรหฺมจริยึ จรติ มนฺเต อธียมาโน. อฏฺฐจตฺตาฬีสวสฺสานิ โกมารึ พฺรหฺมจริยึ จริตฺวา มนฺเต อธียิตฺวา อาจริยสฺส อาจริยธนึ ปริเยสติ ธมฺเมเนว, โน อธมฺเมน.

ตตฺถ จ โทณ โก ธมฺโม เนว กสิยา น วณิชฺชาย น โครกฺเขน น อิสฺสตฺเถน น ราชโปริเสน น สิปฺปญฺญตเรน, เกวลึ ภิกฺขาจริยาย กปาลึ อนติมญฺญมาโน. โส อาจริยสฺส อาจริยธนึ นิยฺยาเทตฺวา ทารึ ปริเยสติ ธมฺเมนปิ อธมฺเมนปิ กเยนปิ วิกฺกเยนปิ [๔] อุทกูปสญฺจึ โส พฺราหฺมณิมฺปิ คจฺฉติ, ขตฺติยิมฺปิ คจฺฉติ,

---

[๑-๑] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.
[๒] อิ. มริยาทา เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท.,อิ. โส
[๔] ฉ.,เท.,อิ. พฺราหฺมณีปิ

เวสฺสิมฺปิ คจฺฉติ, สุทฺทิมฺปิ คจฺฉติ, จณฺฑาลิมฺปิ คจฺฉติ, เนสาทิมฺปิ คจฺฉติ, เวณิมฺปิ คจฺฉติ, รถการิมฺปิ คจฺฉติ, ปุกฺกุสิมฺปิ คจฺฉติ, คพฺภินิมฺปิ คจฺฉติ, ปายมานมฺปิ คจฺฉติ, อุตุนิมฺปิ คจฺฉติ, อนุตุนิมฺปิ คจฺฉติ. ตสฺส สา โหติ พฺราหฺมณี กามตฺถาปิ ทวตฺถาปิ รตตฺถาปิ ปชตฺถาปิ พฺราหฺมณสฺส พฺราหฺมณี โหติ. ยาว โปราณานํ พฺราหฺมณานํ มริยาโท ตตฺถ น ติฏฺฐติ, ตํ วีติกฺกมติ. ยาว โปราณานํ พฺราหฺมณานํ มริยาโท ตตฺถ พฺราหฺมโณ น จิโต ตํ วีติกฺกมตีติ โข โทณ ตสฺมา พฺราหฺมโณ สมฺภินฺนมริยาโทติ วุจฺจติ. เอวํ โข โทณ พฺราหฺมโณ สมฺภินฺนมริยาโท โหติ.

กถญฺจ โทณ พฺราหฺมโณ พฺราหฺมณจณฺฑาโล โหติ. อิธ โทณ พฺราหฺมโณ อุภโต สุชาโต โหติ มาติโต จ ปิติโต จ สංสุทฺธคหณิโก, ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อกฺขิตฺโต อนุปกุฏฺโฐ ชาติวาเทน, โส อฏฺฐจตฺตาฬีสวสฺสานิ โกมารํ พฺรหฺมจริยं จรติ มนฺเต อธียมาโน. อฏฺฐจตฺตาฬีสวสฺสานิ โกมารํ พฺรหฺมจริยं จริตฺวา มนฺเต อธียิตฺวา อาจริยสฺส อาจริยธนํ ปริเยสติ ธมฺเมนปิ อธมฺเมนปิ กสิยาปิ วณิชฺชายปิ โครกฺเขนปิ อิสฺสตฺเถนปิ สิปฺปญฺญตเรนปิ ราชโปริเสนปิ, เกวลं ภิกฺขาจริยาย กปาลं อนติมญฺญมาโน.

โส อาจริยสฺส อาจริยธนํ นิยฺยาเทตฺวา ทารํ ปริเยสติ ธมฺเมนปิ อธมฺเมนปิ กเยนปิ วิกฺกเยนปิ อุทกูปสญฺจิ. โส พฺราหฺมณิมฺปิ คจฺฉติ, ขตฺติยิมฺปิ คจฺฉติ, เวสฺสิมฺปิ คจฺฉติ, สุทฺทิมฺปิ คจฺฉติ, จณฺฑาลิมฺปิ คจฺฉติ, เนสาทิมฺปิ คจฺฉติ, เวณิมฺปิ คจฺฉติ, รถการิมฺปิ คจฺฉติ, ปุกฺกุสิมฺปิ คจฺฉติ, คพฺภินิมฺปิ คจฺฉติ, ปายมานมฺปิ คจฺฉติ, อุตุนิมฺปิ คจฺฉติ, อนุตุนิมฺปิ คจฺฉติ. ตสฺส สา โหติ พฺราหฺมณี กามตฺถาปิ ทวตฺถาปิ รตตฺถาปิ ปชตฺถาปิ พฺราหฺมณสฺส พฺราหฺมณี

โหติ. โส สพฺพกมฺเมหิ ชีวิตํ กปฺเปติ. ตเมนํ พฺราหฺมณา เอวมาหํสุ 'กสฺมา ภวํ พฺราหฺมโณ ปฏิชานมาโน สพฺพกมฺเมหิ ชีวิตํ กปฺเปตีติ. โส เอวมาห 'เสยฺยถาปิ โภ อคฺคิ สุจิมฺปิ ทหติ อสุจิมฺปิ ทหติ, น จ เตน อคฺคิ อุปลิปฺปติ, เอวเมว โข โภ สพฺพกมฺเมหิ เจปิ พฺราหฺมโณ ชีวิตํ กปฺเปติ, น จ เตน พฺราหฺมโณ อุปลิปฺปติ, สพฺพกมฺเมหิ ชีวิตํ กปฺเปตีติ โข โทณ ตสฺมา พฺราหฺมโณ 'พฺราหฺมณจณฺฑาโลติ วุจฺจติ. เอวํ โข โทณ พฺราหฺมโณ พฺราหฺมณจณฺฑาโล โหติ.

เย โข เต โทณ พฺราหฺมณานํ ปุพฺพกา อิสิโย มนฺตานํ กตฺตาโร มนฺตานํ ปวตฺตาโร เยสมิทं[๑] เอตรหิ พฺราหฺมณา โปราณํ มนฺตปทं คีตํ ปวุตฺตํ สมิหิตํ ตทนุคายนฺติ ตทนุภาสนฺติ ภาสิตมนุภาสนฺติ สชฺฌายิตมนุสชฺฌายนฺติ วาจิตมนุวาเจนฺติ, เสยฺยถีทं. อฏฺฐโก วามโก วามเทโว เวสฺสามิตฺโต ยมทคฺคิ องฺคีรโส ภารทฺวาโช วาเสฏฺโฐ กสฺสโป ภคุ, ตฺยสฺสุเม ปญฺจ พฺราหฺมเณ ปญฺญาเปนฺติ พฺรหฺมสมํ เทวสมํ มริยาทं สมฺภินฺนมริยาทं พฺราหฺมณจณฺฑาลญฺเญว ปญฺจมํ. เตสํ ตฺวํ โทณ กตโมติ.

"เอวํ สนฺเต โภ โคตม พฺราหฺมณจณฺฑาลมฺปิ น ปูเรม 'อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ฯเปฯ อุปาสกं มं ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณํ คตนฺติ. ทุติยं.

๓. สงฺคารวสุตฺตํ

[๑๙๓] อถ โข สงฺคารโว พฺราหฺมโณ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียं กถํ สาราณียं วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตं นิสีทิ. เอกมนฺตं นิสินฺโน โข

---

[๑] อิ. เยสญฺจิทं

สงฺคารโว พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ “โก นุ โข โภ โคตม เหตุ, โก ปจฺจโย, เยเนกทา[๑] ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตา. โก ปน โภ โคตม เหตุ, โก ปจฺจโย, เยเนกทา ทีฆรตฺตํ อสชฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตาติ.

“ยสฺมึ พฺราหฺมณ สมเย กามราคปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ กามราคปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ กามราคสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปรตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตา. เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ อุทปตฺโต สํสฏฺโฐ ลาขาย วา หลิทฺทิยา วา นีลิยา วา มญฺชิฏฺฐาย วา, ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ นปฺปชาเนยฺย น ปสฺเสยฺย, เอวเมว โข พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย กามราคปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ กามราคปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ กามราคสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปรตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตา.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย พฺยาปาทปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ พฺยาปาทปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ พฺยาปาทสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ฯเปฯ ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตา. เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ

---

[๑] ฉ.,เท. เยน กทาจิ

อุทปตฺโต อคฺคินา สนฺตตฺโต อุกฺกุฏฺฐิโต[๑] อุสฺสทกชาโต,[๒] ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ นปฺปชานาเนยฺย น ปสฺเสยฺย, เอวเมว โข พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย พฺยาปาทปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ พฺยาปาทปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ พฺยาปาทสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ฯเปฯ ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตา.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย ถีนมิทฺธปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ ถีนมิทฺธปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ ถีนมิทฺธสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ฯเปฯ ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตา. เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ อุทปตฺโต เสวาลปณกปริโยนทฺโธ, ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ นปฺปชานาเนยฺย น ปสฺเสยฺย, เอวเมว โข พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย ถีนมิทฺธปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ ถีนมิทฺธปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ ถีนมิทฺธสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ฯเปฯ ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตา.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ฯเปฯ ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตา. เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ อุทปตฺโต วาเตริโต จลิโต ภนฺโต อูมิชาโต, ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ นปฺปชานาเนยฺย น ปสฺเสยฺย, เอวเมว โข พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจปริยุฏฺฐิเตน

---

[๑] ฉ.,เท. อุกฺกุธิโต อิ. อุกฺกฏฺฐิโต [๒] ฉ.,เท. อุสฺมกชาโต.

เจตสา วิหรติ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ฯเปฯ ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตา.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย วิจิกิจฺฉาปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ วิจิกิจฺฉาปเรเตน, อุปฺปนฺนาย จ วิจิกิจฺฉาย นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ฯเปฯ ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตา. เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ อุทปตฺโต อาวิโล ลุฬิโต กลลีภูโต อนฺธกาเร นิกฺขิตฺโต, ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ นปฺปชาเนยฺย น ปสฺเสยฺย, เอวเมว โข พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย วิจิกิจฺฉาปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ วิจิกิจฺฉาปเรเตน, อุปฺปนฺนาย จ วิจิกิจฺฉาย นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ฯเปฯ ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตา.

ยสฺมิญฺจ โข พฺราหฺมณ สมเย น กามราคปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ น กามราคปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ กามราคสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, ปรตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, ทีฆรตฺตํ อสชฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตา. เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ อุทปตฺโต อสฺสฏฺโฐ ลาขาย วา หลิทฺทิยา วา นีลิยา วา มญฺชิฏฺฐาย วา, ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ ปชาเนยฺย ปสฺเสยฺย, เอวเมว โข พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย น กามราคปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ น กามราคปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ กามราคสฺส ยถาภูตํ ปชานาติ, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ

ปชานาติ ปสฺสติ, ปรตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, ทีฆรตฺตํ อสชฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตา.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย น พฺยาปาทปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ น พฺยาปาทปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ พฺยาปาทสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯเปฯ ทีฆรตฺตํ อสชฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตา. เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ อุทปตฺโต อคฺคินา อสนฺตตฺโต อนุกฺกุฏฺฐิโต อนุสฺสทกชาโต, ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ ปชาเนยฺย ปสฺเสยฺย, เอวเมว โข พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย น พฺยาปาทปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ น พฺยาปาทปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ พฺยาปาทสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯเปฯ ทีฆรตฺตํ อสชฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตา.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย น ถีนมิทฺธปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ น ถีนมิทฺธปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ ถีนมิทฺธสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯเปฯ ทีฆรตฺตํ อสชฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตา. เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ อุทปตฺโต น เสวาลปณกปริโยนทฺโธ, ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ ปชาเนยฺย ปสฺเสยฺย, เอวเมว โข พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย น ถีนมิทฺธปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ น ถีนมิทฺธปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ ถีนมิทฺธสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯเปฯ ทีฆรตฺตํ อสชฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตา.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย น อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจ-ปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ น อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯเปฯ ทีฆรตฺตํ อสชฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตา. เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ อุทปตฺโต น วาเตริโต น จลิโต น ภนฺโต น อูมิชาโต, ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ ปชาเนยฺย ปสฺเสยฺย, เอวเมว โข พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย น อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ น อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯเปฯ ทีฆรตฺตํ อสชฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตา.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย น วิจิกิจฺฉาปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ น วิจิกิจฺฉาปเรเตน, อุปฺปนฺนาย จ วิจิกิจฺฉาย นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯเปฯ ทีฆรตฺตํ อสชฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตา. เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ อุทปตฺโต อจฺโฉ วิปฺปสนฺโน อนาวิโล อาโลเก นิกฺขิตฺโต, ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ ปชาเนยฺย ปสฺเสยฺย, เอวเมว โข พฺราหฺมณ ยสฺมึ สมเย น วิจิกิจฺฉาปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ น วิจิกิจฺฉาปเรเตน, อุปฺปนฺนาย จ วิจิกิจฺฉาย นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯเปฯ ทีฆรตฺตํ อสชฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตา.

อยํ โข พฺราหฺมณ เหตุ, อยํ ปจฺจโย, เยเนกทา ทีฆรตฺตํ สชฺฌายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏิภนฺติ, ปเคว อสชฺฌายกตา. อยํ ปน

พฺราหฺมณ เหตุ, อยํ ปจฺจโย, เยเนกทา ทีฆรตฺตํ อสชฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตาติ.

"อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ฯเปฯ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณํ คตนฺติ. ตติยํ.

๔. การณปาลีสุตฺตํ

[๑๙๔] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ. เตน โข ปน สมเยน การณปาลี พฺราหฺมโณ ลิจฺฉวีนํ กมฺมนฺตํ กาเรติ. อทฺทสา โข การณปาลี พฺราหฺมโณ ปิงฺคิยานึ พฺราหฺมณึ ทูรโตว อาคจฺฉนฺตึ, ทิสฺวาน ปิงฺคิยานึ พฺราหฺมณึ เอตทโวจ "หนฺท กุโต นุ ภวํ ปิงฺคิยานี อาคจฺฉติ ทิวา ทิวสฺสาติ. "อิธาหํ[๑] โภ อาคจฺฉามิ สมณสฺส โคตมสฺส สนฺติกาติ. "ตํ กึ มญฺญติ ภวํ ปิงฺคิยานี สมณสฺส โคตมสฺส ปญฺญาเวยฺยตฺติยํ, ปณฺฑิโต มญฺเญติ. "โกจาหํ โภ, โก จ สมณสฺส โคตมสฺส ปญฺญาเวยฺยตฺติยํ ชานิสฺสามิ, โสปิ นูนสฺส ตาทิโสว, โย สมณสฺส โคตมสฺส ปญฺญาเวยฺยตฺติยํ ชาเนยฺยาติ. "อุฬาราย ขลุ ภวํ ปิงฺคิยานี สมณึ โคตมึ ปสํสาย ปสํสตีติ. "โกจาหํ โภ โก จ, สมณึ โคตมึ ปสํสิสฺสามิ, ปสฏฺฐปสฏฺโฐ จ[๒] โส ภวํ โคตโม เสฏฺโฐ เทวมนุสฺสานนฺติ. "กึ ปน ภวํ ปิงฺคิยานี อตฺถวสํ สมฺปสฺสมาโน สมเณ โคตเม เอวํ อภิปฺปสนฺโนติ.

"เสยฺยถาปิ โภ ปุริโส อคฺครสปริตฺโต น อญฺเญสํ หีนานํ รสานึ ปิเหติ, เอวเมว โข โภ ยโต ยโต ตสฺส โภโต โคตมสฺส ธมฺมึ สุณาติ ยทิ สุตฺตโส ยทิ เคยฺยโส ยทิ เวยฺยากรณโส ยทิ อพฺภุตธมฺมโส, ตโต ตโต น อญฺเญสํ ปุถุสมณปฺปวาทานึ ปิเหติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อิโตหึ [๒] ฉ.,เท. ปสตฺถปฺปสตฺโถ วา อิ. ปสฏฺฐปสฏฺโฐ วา

เสยฺยถาปิ โภ ปุริโส ชิฆจฺฉาทุพฺพลฺยปเรโต มธุปิณฺฑิกํ อธิคจฺเฉยฺย, โส ยโต ยโต สาเยถ, ลภเตว สาทุรสํ อเสจนกํ, เอวเมว โข โภ ยโต ยโต ตสฺส โภโต โคตมสฺส ธมฺมํ สุณาติ ยทิ สุตฺตโส ยทิ เคยฺยโส ยทิ เวยฺยากรณโส ยทิ อพฺภุตธมฺมโส, ตโต ตโต ลภเตว อตฺตมนตํ ลภติ เจตโส ปสาทํ.

เสยฺยถาปิ โภ ปุริโส จนฺทนฆฏิกํ อธิคจฺเฉยฺย หริจนฺทนสฺส วา โลหิตจนฺทนสฺส วา, [๑] ยโต ยโต ฆาเยถ ยทิ มูลโต ยทิ มชฺฌโต ยทิ อคฺคโต อธิคจฺฉเตว สุรภิคนฺธํ อเสจนกํ, เอวเมว โข โภ ยโต ยโต ตสฺส โภโต โคตมสฺส ธมฺมํ สุณาติ ยทิ สุตฺตโส ยทิ เคยฺยโส ยทิ เวยฺยากรณโส ยทิ อพฺภุตธมฺมโส, ตโต ตโต อธิคจฺฉติ ปามุชฺชํ, อธิคจฺฉติ โสมนสฺสํ.

เสยฺยถาปิ โภ ปุริโส อาพาธิโก ทุกฺขิโต พาฬฺหคิลาโน, ตสฺส กุสโล ภิสโก ฐานโส อาพาธํ นีหเรยฺย, เอวเมว โข โภ ยโต ยโต ตสฺส โภโต โคตมสฺส ธมฺมํ สุณาติ ยทิ สุตฺตโส ยทิ เคยฺยโส ยทิ เวยฺยากรณโส ยทิ อพฺภุตธมฺมโส, ตโต ตโต โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา อพฺภตฺถํ คจฺฉนฺติ.

เสยฺยถาปิ โภ โปกฺขรณี อจฺโฉทกา สาโตทกา สีโตทกา เสโตทกา[๒] สุปติฏฺฐา รมณียา, อถ ปุริโส อาคจฺเฉยฺย ฆมฺมาภิตตฺโต ฆมฺมปเรโต กิลนฺโต ตสิโต ปิปาสิโต, โส ตํ โปกฺขรณึ โอคาเหตฺวา นฺหาตฺวา จ ปิวิตฺวา จ สพฺพทรถกิลมถปริฬาหํ ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺย, เอวเมว โข โภ ยโต ยโต ตสฺส โภโต โคตมสฺส ธมฺมํ สุณาติ ยทิ สุตฺตโส ยทิ เคยฺยโส ยทิ เวยฺยากรณโส ยทิ อพฺภุตธมฺมโส, ตโต ตโต สพฺพทรถกิลมถปริฬาหา ปฏิปฺปสฺสมฺภนฺตีติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. โส　　[๒] ฉ.,เท. เสตกา

เอวํ วุตฺเต, การณปาลี พฺราหฺมโณ อุฏฺฐายาสนา เอกํสं อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา ทกฺขิณชานุมณฺฑลं[๑] ปถวิยं นิหนฺตฺวา, เยน ภควา, เตนญฺชลึ ปณาเมตฺวา ติกฺขตฺตุं อุทานํ อุทาเนสิ

"นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส,
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส,
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

"อภิกฺกนฺตํ โภ ปิงฺคิยานิ, อภิกฺกนฺตํ โภ ปิงฺคิยานิ, เสยฺยถาปิ โภ ปิงฺคิยานิ นิกฺกุชฺชิตํ วา อุกฺกุชฺเชยฺย, ปฏิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย, มูฬฺหสฺส วา มคฺคं อาจิกฺเขยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปฺปชฺโชตं ธาเรยฺย 'จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตีติ. เอวเมว[๒] โภตา ปิงฺคิยานินา อเนกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต. เอสาหं โภ ปิงฺคิยานิ ตं ภวนฺตं โคตมं สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาสกं มं ภวं ปิงฺคยานี ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตं สรณํ คตนฺติ. จตุตฺถं.

๕. ปิงฺคิยานีสุตฺตํ

[๑๙๕] เอกं สมยं ภควา เวสาลิยं วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายं. เตน โข ปน สมเยน ปญฺจมตฺตานิ ลิจฺฉวิสตานิ ภควนฺตं ปยิรุปาสนฺติ. อปฺเปกจฺเจ ลิจฺฉวี นีลา โหนฺติ นีลวณฺณา นีลวตฺถา นีลาลงฺการา, อปฺเปกจฺเจ ลิจฺฉวี ปีตา โหนฺติ ปีตวณฺณา ปีตวตฺถา ปีตาลงฺการา, อปฺเปกจฺเจ ลิจฺฉวี โลหิตกา โหนฺติ โลหิตกวณฺณา โลหิตกวตฺถา โลหิตกาลงฺการา, อปฺเปกจฺเจ ลิจฺฉวี โอทาตา โหนฺติ โอทาตวณฺณา โอทาตวตฺถา โอทาตาลงฺการา. ตฺยสฺสุทำ[๓] ภควา อติโรจติ วณฺเณน เจว ยสสา จ.

---

[๑] ฉ.,เท. ทกฺขิณํ ชานุมณฺฑลं. [๒] ฉ.,เท. เอวเมวำ
[๓] ฉ.,เท. ตฺยาสฺสุทำ

อถ โข ปิงฺคิยานี พฺราหฺมโณ อุฏฺฐายาสนา เอกํสं อุตฺตราสงฺคं กริตฺวา, เยน ภควา, เตนญฺชลึ ปณาเมตฺวา ภควนฺตं เอตทโวจ

"ปฏิภาติ มं ภควา, ปฏิภาติ มं สุคตาติ. "ปฏิภาตุ ตं ปิงฺคิยานีติ ภควา อโวจ. อถ โข ปิงฺคิยานี พฺราหฺมโณ ภควโต สมฺมุขา สารูปาย คาถาย อภิตฺถวิ

"ปทุมํ[๑] ยถา โกกนุทํ[๒] สุคนฺธํ
ปาโต สิยา ผุลฺลมวีตคนฺธํ
องฺคีรสं ปสฺส วิโรจมานํ
ตปนฺตมาทิจฺจมิวนฺตลิกฺเขติ.

อถ โข เต ลิจฺฉวี ปญฺจหิ อุตฺตราสงฺคสเตหิ ปิงฺคิยานึ พฺราหฺมณึ อจฺฉาเทสุ. อถ โข ปิงฺคิยานี พฺราหฺมโณ เตหิ ปญฺจหิ อุตฺตราสงฺคสเตหิ ภควนฺตं อจฺฉาเทสิ.

อถ โข ภควา เต ลิจฺฉวี เอตทโวจ "ปญฺจนฺนं ลิจฺฉวี รตนานं ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ. กตเมสं ปญฺจนฺนं. ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ. ตถาคตปฺปเวทิตสฺส ธมฺมวินยสฺส เทสิตา[๓] ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมึ. ตถาคตปฺปเวทิตสฺส ธมฺมวินยสฺส เทสิตสฺส วิญฺญาตา ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมึ. ตถาคตปฺปเวทิตสฺส ธมฺมวินยสฺส เทสิตสฺส วิญฺญาตา ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมึ. กตญฺญุกตเวที ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมึ. อิเมสं โข ลิจฺฉวี ปญฺจนฺนं รตนานं ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมินฺติ. ปญฺจมं.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ปทุมํ　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. โกกนทํ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. เทเสตา

๖. มหาสุปินสุตฺตํ

[๑๙๖] "ตถาคตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตสฺเสว สโต ปญฺจ มหาสุปินา ปาตุรเหสุ. กตเม ปญฺจ. ตถาคตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตสฺเสว สโต อยํ มหาปถวี มหาสยนํ อโหสิ, หิมวา ปพฺพตราชา พิมฺโพหนํ[๑] อโหสิ, ปุรตฺถิเม สมุทฺเท วาโม หตฺโถ โอหิโต อโหสิ, ปจฺฉิเม สมุทฺเท ทกฺขิโณ หตฺโถ โอหิโต อโหสิ, ทกฺขิเณ สมุทฺเท อุโภ ปาทา โอหิตา อเหสุ. ตถาคตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตสฺเสว สโต อยํ ปฐโม มหาสุปิโน ปาตุรโหสิ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตสฺเสว สโต ติริยา นาม ติณชาติ นาภิยา อุคฺคนฺตฺวา นภํ อาหจฺจ จิตา อโหสิ. ตถาคตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตสฺเสว สโต อยํ ทุติโย มหาสุปิโน ปาตุรโหสิ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตสฺเสว สโต เสตา กิมี กณฺหสีสา ปาเทหิ อุสฺสกฺกิตฺวา [๒] ยาว ชานุมณฺฑลา ปฏิจฺฉาเทสุ. ตถาคตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตสฺเสว สโต อยํ ตติโย มหาสุปิโน ปาตุรโหสิ.

---

[๑] ฉ.,เท. พิพฺโพหนํ [๒] ฉ.,เท. อคฺคนขโต

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตสฺเสว สโต จตฺตาโร สกุณา นานาวณฺณา จตูหิ ทิสาหิ อาคนฺตฺวา ปาทมูเล นิปติตฺวา สพฺพเสตา สมฺปชฺชึสุ. ตถาคตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตสฺเสว สโต อยํ จตุตฺโถ มหาสุปิโน ปาตุรโหสิ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺโธ โพธิสตฺโตว สมาโน มหโต มิพฺหปพฺพตสฺส อุปฺปริ จงฺกมติ อลิปฺปมาโน มิพฺเหน. ตถาคตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตสฺเสว สโต อยํ ปญฺจโม มหาสุปิโน ปาตุรโหสิ.

ยมฺปิ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตสฺเสว สโต อยํ มหาปจวี มหาสยนํ อโหสิ, หิมวา ปพฺพตราชา พิมฺโพหนํ อโหสิ, ปุรตฺถิเม สมุทฺเท วาโม หตฺโถ โอหิโต อโหสิ, ปจฺฉิเม สมุทฺเท ทกฺขิโณ หตฺโถ โอหิโต อโหสิ, ทกฺขิเณ สมุทฺเท อุโภ ปาทา โอหิตา อเหสุ, ตถาคเตน ภิกฺขเว อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน อนุตฺตรา สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺธา, ตสฺส อภิสมฺโพธาย อยํ ปจฺโม มหาสุปิโน ปาตุรโหสิ.

ยมฺปิ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตสฺเสว สโต ตีริยา นาม ติณชาติ นาภิยา อุคฺคนฺตฺวา นภํ อาหจฺจ จิตา อโหสิ, ตถาคเตน ภิกฺขเว อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค อภิสมฺพุชฺฌิตฺวา

ยาว เทวมนุสฺเสหิ สุปฺปกาสิโต, ตสฺส อภิสมฺโพธาย อยํ ทุติโย มหาสุปิโน ปาตุรโหสิ.

ยมฺปิ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตสฺเสว สโต เสตา กิมี กณฺหสีสา ปาเทหิ อุสฺสกฺกิตฺวา ยาว ชานุมณฺฑลา ปฏิจฺฉาเทสุ, พหู ภิกฺขเว คิหี โอทาตวสนา ตถาคตํ ปาณุเปตํ[๑] สรณํ คตา, ตสฺส อภิสมฺโพธาย อยํ ตติโย มหาสุปิโน ปาตุรโหสิ.

ยมฺปิ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตสฺเสว สโต จตฺตาโร สกุณา นานาวณฺณา จตูหิ ทิสาหิ อาคนฺตฺวา ปาทมูเล นิปติตฺวา สพฺพเสตา สมฺปชฺชึสุ, จตฺตาโรเม ภิกฺขเว วณฺณา ขตฺติยา พฺราหฺมณา เวสฺสา สุทฺทา, เต ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺวา อนุตฺตรํ วิมุตฺตึ สจฺฉิกโรนฺติ, ตสฺส อภิสมฺโพธาย อยํ จตุตฺโถ มหาสุปิโน ปาตุรโหสิ.

ยมฺปิ ภิกฺขเว ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺโธ โพธิสตฺโตว สมาโน มหโต มิพฺหปพฺพตสฺส อุปรูปริ จงฺกมติ อลิปฺปมาโน มิพฺเหน, ลาภี ภิกฺขเว ตถาคโต จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ, ตตฺถ[๒] จ ตถาคโต อคธิโต[๒] อมุจฺฉิโต อนชฺโฌปนฺโน อาทีนวทสฺสาวี นิสฺสรณปญฺโญ ปริภุญฺชติ, ตสฺส อภิสมฺโพธาย อยํ ปญฺจโม มหาสุปิโน ปาตุรโหสิ.

---

[๑] ฉ.,เท. ปาณุเปตา [๒-๒] ฉ.,เท. ตํ ตถาคโต อคธิโต

ตถาคตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตสฺเสว สโต อิเม ปญฺจ มหาสุปินา ปาตุรเหสุนฺติ. ฉฏฺฐํ.

๗. วสฺสสุตฺตํ

[๑๙๗] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว วสฺสสฺส อนฺตรายา, ยํ เนมิตฺตา น ชานนฺติ, ยตฺถ เนมิตฺตานํ จกฺขุ[๑] นกฺกมติ. กตเม ปญฺจ. อุปริ ภิกฺขเว อากาเส เตโชธาตุ ปกุปฺปติ, เตน อุปฺปนฺนา เมฆา ปฏิวิคจฺฉนฺติ. อยํ ภิกฺขเว ปฐโม วสฺสสฺส อนฺตราโย, ยํ เนมิตฺตา น ชานนฺติ, ยตฺถ เนมิตฺตานํ จกฺขุ นกฺกมติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อุปริ อากาเส วาโยธาตุ ปกุปฺปติ, เตน อุปฺปนฺนา เมฆา ปฏิวิคจฺฉนฺติ. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย วสฺสสฺส อนฺตราโย, ยํ เนมิตฺตา น ชานนฺติ, ยตฺถ เนมิตฺตานํ จกฺขุ นกฺกมติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ราหุ อสุรินฺโท ปาณินา อุทกํ ปฏิจฺฉิตฺวา[๒] มหาสมุทฺเท ฉฑฺเฑติ. อยํ ภิกฺขเว ตติโย วสฺสสฺส อนฺตราโย, ยํ เนมิตฺตา น ชานนฺติ, ยตฺถ เนมิตฺตานํ จกฺขุ นกฺกมติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว วสฺสวลาหกา เทวปุตฺตา[๓] ปมตฺตา โหนฺติ. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ วสฺสสฺส อนฺตราโย, ยํ เนมิตฺตา น ชานนฺติ, ยตฺถ เนมิตฺตานํ จกฺขุ นกฺกมติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว มนุสฺสา อธมฺมิกา โหนฺติ. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม วสฺสสฺส อนฺตราโย, ยํ เนมิตฺตา น ชานนฺติ, ยตฺถ เนมิตฺตานํ จกฺขุ นกฺกมติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. จกฺขุ, เอวมุปริปิ.　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. สมฺปฏิจฺฉิตฺวา
[๓] ฉ.,เท.,อิ. เทวา

อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ วสฺสสฺส อนฺตรายา, ยํ เนมิตฺตา น ชานนฺติ, ยตฺถ เนมิตฺตานํ จกฺขุํ นกฺกมตีติ. สตฺตมํ.

๘. วาจาสุตฺตํ

[๑๙๘] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคตา วาจา สุภาสิตา โหติ, โน ทุพฺภาสิตา, อนวชฺชา จ อนนุวชฺชา[๑] วิญฺญูนํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. กาเลน จ ภาสิตา โหติ, สจฺจา จ ภาสิตา โหติ, สณฺหา จ ภาสิตา โหติ, อตฺถสญฺหิตา จ ภาสิตา โหติ, เมตฺตจิตฺเตน จ ภาสิตา โหติ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคตา วาจา สุภาสิตา โหติ, โน ทุพฺภาสิตา, อนวชฺชา จ อนนุวชฺชา[๑] วิญฺญูนนฺติ.

๙. กุลสุตฺตํ

[๑๙๙] "ยํ[๒] ภิกฺขเว สีลวนฺโต ปพฺพชิตา กุลํ อุปสงฺกมนฺติ, ตตฺถ มนุสฺสา ปญฺจหิ ฐาเนหิ พหุํ ปุญฺญํ ปสวนฺติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย สีลวนฺเต ปพฺพชิเต กุลํ อุปสงฺกมนฺเต มนุสฺสานํ[๓] ทิสฺวา จิตฺตานิ ปสีทนฺติ,[๔] สคฺคสංวตฺตนิกํ ภิกฺขเว ตํ กุลํ ตสฺมึ สมเย ปฏิปทำ ปฏิปนฺนำ โหติ.

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย สีลวนฺเต ปพฺพชิเต กุลํ อุปสงฺกมนฺเต มนุสฺสา ปจฺจุฏฺเฐนฺติ อภิวาเทนฺติ อาสนำ เทนฺติ, อุจฺจากุลิกสංวตฺตนิกं[๕] ภิกฺขเว ตำ กุลำ ตสฺมึ สมเย ปฏิปทำ ปฏิปนฺนำ โหติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อนนุวชฺชา จ
[๒] อิ. ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย
[๓] ฉ.,เท.,อิ. มนุสฺสา
[๔] ฉ.,เท.,อิ. ปสาเทนฺติ.
[๕] ฉ.,เท.,อิ. อุจฺจากุลีนสංวตฺตนิกำ

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย สีลวนฺเต ปพฺพชิเต กุลํ อุปสงฺกมนฺเต มนุสฺสา มจฺเฉรมลํ ปฏิวิเนนฺติ,[๑] มเหสกฺขสฺวตฺตนิกํ ภิกฺขเว ตํ กุลํ ตสฺมึ สมเย ปฏิปทำ ปฏิปนฺนำ โหติ.

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย สีลวนฺเต ปพฺพชิเต กุลํ อุปสงฺกมนฺเต มนุสฺสา ยถาสตฺติ[๒] ยถาพลำ สำวิภชนฺติ, มหาโภคสฺวตฺตนิกำ ภิกฺขเว ตำ กุลำ ตสฺมึ สมเย ปฏิปทำ ปฏิปนฺนำ โหติ.

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย สีลวนฺเต ปพฺพชิเต กุลำ อุปสงฺกมนฺเต มนุสฺสา ปริปุจฺฉนฺติ ปริปญฺหนฺติ ธมฺมำ สุณนฺติ, มหาปญฺญาสำวตฺตนิกำ ภิกฺขเว ตำ กุลำ ตสฺมึ สมเย ปฏิปทำ ปฏิปนฺนำ โหติ. ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย สีลวนฺโต[๓] ปพฺพชิตา กุลำ อุปสงฺกมนฺติ, ตตฺถ มนุสฺสา อิเมหิ ปญฺจหิ ฐาเนหิ พหุำ ปุญฺญำ ปสวนฺตีติ. นวมำ.

๑๐. นิสฺสารณียสุตฺตำ

[๒๐๐] "ปญฺจิมา ภิกฺขเว นิสฺสารณียา[๔] ธาตุโย. กตมา ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน กาเม[๕] มนสิกโรโต กาเมสุ จิตฺตำ น ปกฺขนฺทติ น ปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ, เนกฺขมฺมำ โข ปนสฺส มนสิกโรโต เนกฺขมฺเม จิตฺตำ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติ, ตสฺส ตำ จิตฺตำ สุคตำ[๖] สุภาวิตำ สุวุฏฺฐิตำ สุวิมุตฺตำ สุวิสฺยุตฺตำ กาเมหิ, เย จ กามปจฺจยา อุปฺปชฺชนฺติ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, มุตฺโต โส เตหิ, น โส ตำ เวทนำ เวทิยติ, อิทมกฺขาตำ กามานำ นิสฺสรณำ.

---

[๑] อิ. ปฏิวิโนเทนฺติ
[๒] อิ. ยถาสตฺตึ
[๓] ฉ.,เท. ยำ ภิกฺขเว สีลวนฺโต
[๔] สฺยา. นิสฺสารณิยา อิ. นิสฺสรณียา
[๕] ฉ.,เท.,อิ. กามำ
[๖] อิ. สุกตำ

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน พฺยาปาทํ มนสิกโรโต พฺยาปาเท จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ น ปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ, อพฺยาปาทํ โข ปนสฺส มนสิกโรโต อพฺยาปาเท จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ สุคตํ[๑] สุภาวิตํ สุวุฏฺฐิตํ สุวิมุตฺตํ สุวิสฺยุตฺตํ พฺยาปาเทน, เย จ พฺยาปาทปจฺจยา อุปฺปชฺชนฺติ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, มุตฺโต โส เตหิ, น โส ตํ เวทนํ เวทิยติ, อิทมกฺขาตํ พฺยาปาทสฺส นิสฺสรณนฺ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน วิเหสํ มนสิกโรโต วิเหสาย จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ น ปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ, อวิเหสํ โข ปนสฺส มนสิกโรโต อวิเหสาย จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ สุคตํ สุภาวิตํ สุวุฏฺฐิตํ สุวิมุตฺตํ สุวิสฺยุตฺตํ วิเหสาย, เย จ วิเหสาปจฺจยา อุปฺปชฺชนฺติ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, มุตฺโต โส เตหิ, น โส ตํ เวทนํ เวทิยติ, อิทมกฺขาตํ วิเหสาย นิสฺสรณนฺ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน รูเป[๒] มนสิกโรโต รูเปสุ[๓] จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ น ปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ, อรูปี โข ปนสฺส มนสิกโรโต อรูเป จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ สุคตํ สุภาวิตํ สุวุฏฺฐิตํ สุวิมุตฺตํ สุวิสฺยุตฺตํ รูเปหิ, เย จ รูปปจฺจยา อุปฺปชฺชนฺติ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, มุตฺโต โส เตหิ, น โส ตํ เวทนํ เวทิยติ, อิทมกฺขาตํ รูปานํ นิสฺสรณนฺ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน สกฺกายํ มนสิกโรโต สกฺกาเย จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ น ปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ, สกฺกายนิโรธํ โข ปนสฺส มนสิกโรโต สกฺกายนิโรเธ จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ

---

[๑] อิ. สุกตํ.
[๒] ฉ.,เท.,อิ. รูปี
[๓] ฉ.,เท.,อิ. รูเป

สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติ, ตสฺส ตं จิตฺตं สุคตं สุภาวิตं สุวุฏฺฐิตं สุวิมุตฺตं สุวิสฺมุตฺตं สกฺกาเยน, เย จ สกฺกายปจฺจยา อุปฺปชฺชนฺติ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, มุตฺโต โส เตหิ, น โส ตं เวทนं เวทิยติ, อิทมกฺขาตं สกฺกายสฺส นิสฺสรณนฺ.

'ตสฺส กามนนฺทีปิ[๑] นานุเสติ, พฺยาปาทนนฺทีปิ นานุเสติ, วิเหสานนฺทีปิ[๑] นานุเสติ, รูปนนฺทีปิ[๑] นานุเสติ, สกฺกายนนฺทีปิ[๑] นานุเสติ. โส กามนนฺทิยาปิ อนนุสยา พฺยาปาทนนฺทิยาปิ อนนุสยา วิเหสานนฺทิยาปิ อนนุสยา รูปนนฺทิยาปิ อนนุสยา สกฺกายนนฺทิยาปิ อนนุสยา อยं วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิราลโย,[๒] อจฺเฉชฺชิ[๓] ตณฺหं, วิวฏฺฏยิ สญฺโญชนนฺ, สมฺมามานาภิสมยา อนฺตมกาสิ ทุกฺขสฺส. อิมา โข ภิกฺขเว ปญฺจ นิสฺสารณียา ธาตุโยติ. ทสมนฺ.

ปญฺจโม พฺราหฺมณวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานนฺ

"โสโณ โทโณ สงฺคารโว การณปาลี จ ปิงฺคิยานี
สุปินา จ วสฺสา วาจา กุลนฺ นิสฺสารณีเยน[๔] จาติ.

จตุตฺโถ ปณฺณาสโก สมตฺโต.

---

[๑] ฉ.,เท. นนฺทีปิ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. นิรมฺมุสโย
[๓] ฉ.,เท. อจฺเฉจฺฉิ
[๔] สฺยา. นิสฺสรณิเยน

๕. ปญฺจมปณฺณาสโก

(๒๑) ๑. กิมฺพิลวคฺโค

๑. กิมฺพิลสุตฺตํ

[๒๐๑] เอกํ สมยํ ภควา กิมิลายํ[๑] วิหรติ เวฬุวเน. อถ โข อายสฺมา กิมฺพิโล,[๒] เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา กิมฺพิโล ภควนฺตํ เอตทโวจ

"โก นุ โข ภนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน ตถาคเต ปรินิพฺพุเต สทฺธมฺโม น จิรฏฺฐิติโก โหตีติ. "อิธ กิมฺพิล ตถาคเต ปรินิพฺพุเต ภิกฺขู ภิกฺขุนิโย อุปาสกา อุปาสิกาโย สตฺถริ อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, ธมฺเม อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, สงฺเฆ อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, สิกฺขาย อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, อญฺญมญฺญํ อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา. อยํ โข กิมฺพิล เหตุ, อยํ ปจฺจโย, เยน ตถาคเต ปรินิพฺพุเต สทฺธมฺโม น จิรฏฺฐิติโก โหตีติ.

"โก ปน ภนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน ตถาคเต ปรินิพฺพุเต สทฺธมฺโม จิรฏฺฐิติโก โหตีติ. "อิธ กิมฺพิล ตถาคเต ปรินิพฺพุเต ภิกฺขู ภิกฺขุนิโย อุปาสกา อุปาสิกาโย สตฺถริ สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, ธมฺเม สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, สงฺเฆ สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, สิกฺขาย สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, อญฺญมญฺญํ สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา. อยํ โข กิมฺพิล เหตุ, อยํ ปจฺจโย, เยน ตถาคเต ปรินิพฺพุเต สทฺธมฺโม จิรฏฺฐิติโก โหตีติ. ปฐมํ.

---

[๑] อิ. กิมฺพิลายํ [๒] ฉ.,เท. กิมิโล

๒. ธมฺมสฺสวนสุตฺตํ

[๒๐๒] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา ธมฺมสฺสวเน. กตเม ปญฺจ. อสฺสุตํ สุณาติ, สุตํ ปริโยทเปติ, กงฺขํ วิหนติ,[๑] ทิฏฺฐึ อุชุกโรติ, จิตฺตมสฺส ปสีทติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสํสา ธมฺมสฺสวเนติ. ทุติยํ.

๓. อสฺสาชานียสุตฺตํ

[๒๐๓] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ ภทฺโร[๒] อสฺสาชานีโย ราชารโห โหติ ราชโภคฺโค, รญฺโญ องฺคนฺเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ.

กตเมหิ ปญฺจหิ. อาชฺชเวน ชเวน มทฺทเวน ขนฺติยา โสรจฺเจน. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ ภทฺโร อสฺสาชานีโย ราชารโห โหติ ราชโภคฺโค, รญฺโญ องฺคนฺเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส.

กตเมหิ ปญฺจหิ. อาชฺชเวน ชเวน มทฺทเวน ขนฺติยา โสรจฺเจน. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. ตติยं.

๔. พลสุตฺตํ

[๒๐๔] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว พลานิ. กตมานิ ปญฺจ, สทฺธาพลํ หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ วิริยพลํ ปญฺญาพลํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ พลานีติ. จตุตฺถํ.

---

[๑] ฉ.,เท. วิตรติ　　[๒] อิ. ภทฺโท, เอวมุปริปิ.

๕. เจโตขิลสุตฺตํ

[๒๐๕] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว เจโตขิลา. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตฺถริ กงฺขติ วิจิกิจฺฉติ นาธิมุจฺจติ น สมฺปสีทติ. โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตฺถริ กงฺขติ วิจิกิจฺฉติ นาธิมุจฺจติ น สมฺปสีทติ, ตสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย. ยสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย. อยํ ปฐโม เจโตขิโล.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเม ฯเปฯ สงฺเฆ ฯเปฯ สิกฺขาย ฯเปฯ สพฺรหฺมจารีสุ กุปิโต โหติ อนตฺตมโน อาหตจิตฺโต ขิลชาโต. โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีสุ กุปิโต โหติ อนตฺตมโน อาหตจิตฺโต ขิลชาโต, ตสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย. ยสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย. อยํ ปญฺจโม เจโตขิโล. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ เจโตขิลาติ. ปญฺจมํ.

๖. วินิพนฺธสุตฺตํ

[๒๐๖] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว เจตโส วินิพนฺธา. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเม[๑] อวีตราโค โหติ อวิคตจฺฉนฺโท อวิคตเปโม อวิคตปิปาโส อวิคตปริฬาโห อวิคตตณฺโห. โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเม อวีตราโค โหติ อวิคตจฺฉนฺโท อวิคตเปโม อวิคตปิปาโส อวิคตปริฬาโห อวิคตตณฺโห, ตสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย. ยสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย. อยํ ปฐโม เจตโส วินิพนฺโธ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. กาเมสุ

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย อวีตราโค โหติ ฯเปฯ รูเป อวีตราโค โหติ ฯเปฯ ยาวทตฺถํ อุทราวเทหกํ ภุญฺชิตฺวา เสยฺยสุขํ ปสฺสสุขํ มิทฺธสุขํ อนุยุตฺโต วิหรติ ฯเปฯ อญฺญตรํ เทวนิกายํ ปณิธาย พฺรหฺมจริยํ จรติ "อิมินาหํ สีเลน วา วเตน วา ตเปน วา พฺรหฺมจริเยน วา เทโว วา ภวิสฺสามิ เทวญฺญตโร วาติ. โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺญตรํ เทวนิกายํ ปณิธาย พฺรหฺมจริยํ จรติ "อิมินาหํ สีเลน วา วเตน วา ตเปน วา พฺรหฺมจริเยน วา เทโว วา ภวิสฺสามิ เทวญฺญตโร วาติ, ตสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย. ยสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย, อยํ ปญฺจโม เจตโส วินิพนฺโธ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ เจตโส วินิพนฺธาติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ยาคุสุตฺตํ

[๒๐๗] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา ยาคุยา. กตเม ปญฺจ. ขุทฺทำ[๑] ปฏิวิเนติ, ปิปาสํ ปฏิวิเนติ, วาตํ อนุโลเมติ, วตฺถึ โสเธติ, อามาวเสสํ ปาเจติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสํสา ยาคุยาติ. สตฺตมํ.

๘. ทนฺตกฏฺฐสุตฺตํ

[๒๐๘] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา ทนฺตกฏฺฐสฺส อขาทเน. กตเม ปญฺจ. อจกฺขุสฺสํ, มุขํ ทุคฺคนฺธํ โหติ, รสหรณิโย น วิสุชฺฌนฺติ, ปิตฺตํ เสมฺหํ ภตฺตํ ปริโยนทฺธติ,[๒] ภตฺตมสฺส นจฺฉาเทติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา ทนฺตกฏฺฐสฺส อขาทเน.

---

[๑] อิ. ขุทำ　　[๒] สี.,อิ. ปริโยนทฺธนฺติ　ฉ.,เท. ปริโยนนฺทติ

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสංสา ทนฺตกฏฺฐสฺส ขาทเน. กตเม ปญฺจ. จกฺขุสฺสं, มุขं น ทุคฺคนฺธं โหติ, รสหรณิโย วิสุชฺฌนฺติ, ปิตฺตं เสมฺหं ภตฺตं น ปริโยนทฺธติ, ภตฺตมสฺส ฉาเทติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสංสา ทนฺตกฏฺฐสฺส ขาทเนติ. อฏฺฐมं.

๙. คีตสฺสรสุตฺตं

[๒๐๙] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา อายตเกน คีตสฺสเรน ธมฺมं ภณนฺตสฺส. กตเม ปญฺจ. อตฺตาปิ[๑] ตสฺมึ สเร สารชฺชติ, ปเรปิ ตสฺมึ สเร สารชฺชนฺติ, คหปติกาปิ อุชฺฌายนฺติ 'ยเถว มยं คายาม, เอวเมวิเม[๒] สมณา สกฺยปุตฺติยา คายนฺตีติ, สรกุตฺติมฺปิ นิกามยมานสฺส สมาธิสฺส ภงฺโค โหติ, ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา อายตเกน คีตสฺสเรน ธมฺมं ภณนฺตสฺสาติ. นวมं.

๑๐. มุฏฺฐสฺสติสุตฺตं

[๒๑๐] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา มุฏฺฐสฺสติสฺส อสมฺปชานสฺส นิทฺทं โอกฺกมโต.[๓] กตเม ปญฺจ. ทุกฺขं สุปติ, ทุกฺขं ปฏิพุชฺฌติ, ปาปกं สุปินं ปสฺสติ, เทวตา น รกฺขนฺติ, อสุจิ มุจฺจติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา มุฏฺฐสฺสติสฺส อสมฺปชานสฺส นิทฺทं โอกฺกมโต.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสංสา อุปฏฺฐิตสฺสติสฺส สมฺปชานสฺส นิทฺทं โอกฺกมโต. กตเม ปญฺจ. สุขं สุปติ, สุขं ปฏิพุชฺฌติ, น

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อตฺตนาปิ
[๒] ฉ.,เท. เอวเมว โข
[๓] ฉ.,เท.,อิ. โอกฺกมยโต, เอวมุปริปิ.

ปาปกำ สุปินำ ปสฺสติ, เทวตา รกฺขนฺติ, อสุจิ น มุจฺจติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสำสา อุปฏฺฐิตสฺสติสฺส สมฺปชานสฺส นิทฺทำ โอกฺกมโตติ. ทสมำ.

ปฐโม กิมฺพิลวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานำ

"กิมฺพิโล ธมฺมสฺสวนำ　　อาชานี[๑] จ พลำ ขิลำ
วินิพนฺธำ ยาคุ กฏฺฐำ　　คีตำ มุฏฺฐสฺสตีปิ[๒] จาติ.

---

[๑] ฉ.,เท. อาชานีโย จ　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. มฏฺฐสฺสตินา

(๒๒) ๒. อกุโกสกวคฺโค

๑. อกุโกสกสุตฺตํ

[๒๑๑] "โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺโกสกปริภาสโก อริยูปวาที สพฺรหฺมจารีนํ, ตสฺส ปญฺจ อาทีนวา ปาฏิกงฺขา. กตเม ปญฺจ. ปาราชิโก วา โหติ ฉินฺนปริปนฺโถ,[๑] อญฺญตรํ วา สงฺกิลิฏฺฐํ อาปตฺตึ อาปชฺชติ, พาพฺหํ วา โรคาตงฺกํ ผุสติ, สมฺมูพฺโห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตं นิรยํ อุปปชฺชติ. โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺโกสกปริภาสโก อริยูปวาที สพฺรหฺมจารีนํ, ตสฺส อิเม ปญฺจ อาทีนวา ปาฏิกงฺขาติ. ปฐมํ.

๒. ภณฺฑนการกสุตฺตํ

[๒๑๒] "โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ภณฺฑนการโก กลหการโก วิวาทการโก ภสฺสการโก สงฺเฆ อธิกรณการโก, ตสฺส ปญฺจ อาทีนวา ปาฏิกงฺขา. กตเม ปญฺจ. อนธิคตํ นาธิคจฺฉติ, อธิคตํ[๒] ปริหายติ, ปาปโก กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ, สมฺมูพฺโห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตं นิรยํ อุปปชฺชติ. โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ภณฺฑนการโก กลหการโก วิวาทการโก ภสฺสการโก สงฺเฆ อธิกรณการโก, ตสฺส อิเม ปญฺจ อาทีนวา ปาฏิกงฺขาติ. ทุติยํ.

๓. สีลสุตฺตํ

[๒๑๓] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา ทุสฺสีลสฺส สีลวิปตฺติยา. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ทุสฺสีโล สีลวิปนฺโน ปมาทาธิกรณํ มหตึ

---

[๑] ฉ.,เท. ฉินฺนปริพนฺโธ [๒] ฉ.,เท. อธิคตา, เอวมุปริปิ.

โภคชานึ นิคจฺฉติ. อยํ ภิกฺขเว ปจฺโม อาทีนโว ทุสฺสีลสฺส สีลวิปตฺติยา.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ทุสฺสีลสฺส สีลวิปนฺนสฺส ปาปโก กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย อาทีนโว ทุสฺสีลสฺส สีลวิปตฺติยา.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ทุสฺสีโล สีลวิปนฺโน ยญฺญเทว ปริสํ อุปสงฺกมติ ยทิ ขตฺติยปริสํ ยทิ พฺราหฺมณปริสํ ยทิ คหปติปริสํ ยทิ สมณปริสํ, อวิสารโท อุปสงฺกมติ มงฺกุภูโต. อยํ ภิกฺขเว ตติโย อาทีนโว ทุสฺสีลสฺส สีลวิปตฺติยา.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ทุสฺสีโล สีลวิปนฺโน สมฺมูฬฺโห กาลํ กโรติ. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ อาทีนโว ทุสฺสีลสฺส สีลวิปตฺติยา.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ทุสฺสีโล สีลวิปนฺโน กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม อาทีนโว ทุสฺสีลสฺส สีลวิปตฺติยา. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา ทุสฺสีลสฺส สีลวิปตฺติยา.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา สีลวโต สีลสมฺปทาย. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว สีลวา สีลสมฺปนฺโน อปฺปมาทาธิกรณํ มหนฺตํ โภคกฺขนฺธํ อธิคจฺฉติ. อยํ ภิกฺขเว ปจฺโม อานิสํโส สีลวโต สีลสมฺปทาย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว สีลวโต สีลสมฺปนฺนสฺส กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย อานิสํโส สีลวโต สีลสมฺปทาย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว สีลวา สีลสมฺปนฺโน ยญฺญเทว ปริสํ อุปสงฺกมติ ยทิ ขตฺติยปริสํ ยทิ พฺราหฺมณปริสํ ยทิ คหปติปริสํ ยทิ สมณปริสํ, วิสารโท อุปสงฺกมติ อมงฺกุภูโต. อยํ ภิกฺขเว ตติโย อานิสํโส สีลวโต สีลสมฺปทาย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว สีลวา สีลสมฺปนฺโน อสมฺมุฬฺโห กาลํ กโรติ. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ อานิสํโส สีลวโต สีลสมฺปทาย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว สีลวา สีลสมฺปนฺโน กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม อานิสํโส สีลวโต สีลสมฺปทาย. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสํสา สีลวโต สีลสมฺปทายาติ. ตติยํ.

๔. พหุภาณิสุตฺตํ

[๒๑๔] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา พหุภาณิสฺมึ ปุคฺคเล. กตเม ปญฺจ. มุสา ภณติ, ปิสุณํ ภณติ, ผรุสํ ภณติ, สมฺผปฺปลาปึ ภณติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา พหุภาณิสฺมึ ปุคฺคเล.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา มนฺตภาณิสฺมึ ปุคฺคเล. กตเม ปญฺจ. น มุสา ภณติ, น ปิสุณํ ภณติ, น ผรุสํ ภณติ, น สมฺผปฺปลาปึ ภณติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสํสา มนฺตภาณิสฺมึ ปุคฺคเลติ. จตุตฺถํ.

๕. ปฐมอกฺขนฺติสุตฺตํ

[๒๑๕] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา อกฺขนฺติยา. กตเม ปญฺจ. พหุโน ชนสฺส อปฺปิโย โหติ อมนาโป, เวรพหุโล จ โหติ, วชฺชพหุโล จ สมฺมุฬฺโห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา อกฺขนฺติยา.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา ขนฺติยา. กตเม ปญฺจ. พหุโน ชนสฺส ปิโย โหติ มนาโป, น เวรพหุโล โหติ, น วชฺชพหุโล, อสมฺมูฬฺโห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสํสา ขนฺติยาติ. ปญฺจมํ.

๖. ทุติยอกฺขนฺติสุตฺตํ

[๒๑๖] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา อกฺขนฺติยา. กตเม ปญฺจ. พหุโน ชนสฺส อปฺปิโย โหติ อมนาโป, ลุทฺโธ จ โหติ, วิปฺปฏิสารี จ, สมฺมูฬฺโห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา อกฺขนฺติยา.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา ขนฺติยา. กตเม ปญฺจ. พหุโน ชนสฺส ปิโย โหติ มนาโป, อลุทฺโธ จ โหติ อวิปฺปฏิสารี จ, อสมฺมูฬฺโห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสํสา ขนฺติยาติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ปฐมอปาสาทิกสุตฺตํ

[๒๑๗] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา อปาสาทิเก. กตเม ปญฺจ. อตฺตาปิ อตฺตานํ อุปวทติ, อนุวิจฺจ วิญฺญู ครหนฺติ, ปาปโก กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ, สมฺมูฬฺโห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา อปาสาทิเก.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสංสา ปาสาทิเก. กตเม ปญฺจ. อตฺตาปิ อตฺตานं น อุปวทติ, อนุวิจฺจ วิญฺญู ปสංสนฺติ, กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ, อสมฺมูฬฺโห กาลं กโรติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคं โลกं อุปปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสංสา ปาสาทิเกติ. สตฺตมं.

๘. ทุติยอปาสาทิกสุตฺตं

[๒๑๘] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา อปาสาทิเก. กตเม ปญฺจ. อปฺปสนฺนา นปฺปสีทนฺติ, ปสนฺนานญฺจ เอกจฺจานं อญฺญถตฺตं โหติ, สตฺถุ สาสนं น กตं[๑] โหติ, ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชติ, จิตฺตมสฺส นปฺปสีทติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา อปาสาทิเก.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสංสา ปาสาทิเก. กตเม ปญฺจ. อปฺปสนฺนา ปสีทนฺติ, ปสนฺนานญฺจ ภิยฺโยภาโว โหติ, สตฺถุ สาสนं กตं โหติ, ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชติ, จิตฺตมสฺส ปสีทติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสංสา ปาสาทิเกติ. อฏฺฐมं.

๙. อคฺคิสุตฺตं

[๒๑๙] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา อคฺคิสฺมึ. กตเม ปญฺจ. อจกฺขุสฺโส ทุพฺพณฺณกรโณ, ทุพฺพลกรโณ, สงฺคณิกาปวฑฺฒโน, ติรจฺฉานกถาปวตฺตนิโก, อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา อคฺคิสฺมินฺติ. นวมं.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อกตं

๑๐. มธุราสุตฺตํ

[๒๒๐] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา มธุรายํ. กตเม ปญฺจ. วิสมา, พหุรชา, จณฺฑสุนขา, วาลยกฺขา,[๑] ทุลฺลภปิณฺฑา. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา มธุรายนฺติ. ทสมํ.

ทุติโย อกฺโกสกวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

"อกฺโกสภณฺฑนสีลํ　　พาหุภาณี[๒] เทฺว อขนฺติโย
อปาสาทิกา เทฺว วุตฺตา　　อคฺคิสฺมึ มธุเรน จาติ.

---

[๑] ฉ. วาพยกฺขา อิ. วาพายกฺขา　　[๒] อิ. พหุภาณี

(๒๓) ๓. ทีฆจาริกวคฺโค

๑. ปฐมทีฆจาริกสุตฺตํ

[๒๒๑] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา ทีฆจาริกํ อนวตฺถจาริกํ อนุยุตฺตสฺส วิหรโต. กตเม ปญฺจ. อสฺสุตํ น สุณาติ, สุตํ น ปริโยทเปติ,[๑] สุเตเนกจฺเจน อวิสารโท โหติ, พาฬฺหำ[๒] โรคาตงฺกำ ผุสติ, น จ มิตฺตวา โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา ทีฆจาริกำ อนวตฺถจาริกำ อนุยุตฺตสฺส วิหรโต.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสำสา สมวตฺถจาเร. กตเม ปญฺจ. อสฺสุตำ สุณาติ, สุตำ ปริโยทเปติ, สุเตเนกจฺเจน วิสารโท โหติ, น พาฬฺหำ โรคาตงฺกำ ผุสติ, มิตฺตวา จ โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสำสา สมวตฺถจาเรติ. ปฐมำ.

๒. ทุติยทีฆจาริกสุตฺตำ

[๒๒๒] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา ทีฆจาริกำ อนวตฺถจาริกำ อนุยุตฺตสฺส วิหรโต. กตเม ปญฺจ. อนธิคตำ นาธิคจฺฉติ, อธิคตำ[๓] ปริหายติ, อธิคเตเนกจฺเจน อวิสารโท โหติ, พาฬฺหำ โรคาตงฺกำ ผุสติ, น จ มิตฺตวา โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา ทีฆจาริกำ อนวตฺถจาริกำ อนุยุตฺตสฺส วิหรโต.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสำสา สมวตฺถจาเร. กตเม ปญฺจ. อนธิคตำ อธิคจฺฉติ, อธิคตำ น ปริหายติ, อธิคเตเนกจฺเจน วิสารโท โหติ, น พาฬฺหำ โรคาตงฺกำ ผุสติ, มิตฺตวา จ โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสำสา สมวตฺถจาเรติ. ทุติยำ.

---

[๑] ฉ.,เท. ปริโยทาเปติ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. คาฬฺหำ, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท.,อิ. อธิคตา, เอวมุปริปิ.

๓. อภินิวาสสุตฺตํ

[๒๒๓] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา อภินิวาเส.[๑] กตเม ปญฺจ. พหุภณฺโฑ โหติ พหุภณฺฑสนฺนิจโย, พหุเภสชฺโช โหติ พหุเภสชฺชสนฺนิจโย, พหุกิจฺโจ โหติ พหุกรณีโย อพฺยตฺโต[๒] กึกรณีเยสุ, สํสฏฺโฐ วิหรติ คหฏฺฐปพฺพชิเตหิ อนนุโลมิเกน คิหิสํสคฺเคน, ตมฺหา จ อาวาสา ปกฺกมนฺโต สาเปกฺโข ปกฺกมติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา อภินิวาเส.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา สมวตฺถนิวาเส.[๓] กตเม ปญฺจ. น พหุภณฺโฑ โหติ น พหุภณฺฑสนฺนิจโย, น พหุเภสชฺโช โหติ น พหุเภสชฺชสนฺนิจโย, น พหุกิจฺโจ โหติ น พหุกรณีโย, พฺยตฺโต[๔] กึกรณีเยสุ อสํสฏฺโฐ วิหรติ คหฏฺฐปพฺพชิเตหิ อนนุโลมิเกน คิหิสํสคฺเคน, ตมฺหา จ อาวาสา ปกฺกมนฺโต อนเปกฺโข ปกฺกมติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสํสา สมวตฺถนิวาเสติ. ตติยํ.

๔. มจฺฉรีสุตฺตํ

[๒๒๔] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา อภินิวาเส. กตเม ปญฺจ. อาวาสมจฺฉรี โหติ, กุลมจฺฉรี โหติ, ลาภมจฺฉรี โหติ, วณฺณมจฺฉรี โหติ, ธมฺมมจฺฉรี โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา อภินิวาเส.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา สมวตฺถนิวาเส. กตเม ปญฺจ. น อาวาสมจฺฉรี โหติ, น กุลมจฺฉรี โหติ, น ลาภมจฺฉรี โหติ, น วณฺณมจฺฉรี โหติ, น ธมฺมมจฺฉรี โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสํสา สมวตฺถนิวาเสติ. จตุตฺถํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อตินิวาเส, เอวมุปริปิ.
[๒] ฉ.,เท. พฺยตฺโต
[๓] ฉ.,เท.,อิ. สมวตฺถวาเส, เอวมุปริปิ.
[๔] ฉ.,เท. น พฺยตฺโต

๕. ปฐมกุลูปกสุตฺตํ

[๒๒๕] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา กุลูปเก. กตเม ปญฺจ. อนามนฺตจาเร อาปชฺชติ, รโหนิสชฺชาย อาปชฺชติ, ปฏิจฺฉนฺเน อาสเน อาปชฺชติ, มาตุคามสฺส อุตฺตริฉปญฺจวาจาหิ ธมฺมํ เทเสนฺโต อาปชฺชติ, กามสงฺกปฺปพหุโล วิหรติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา กุลูปเกติ. ปญฺจมํ.

๖. ทุติยกุลูปกสุตฺตํ

[๒๒๖] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา กุลูปกสฺส ภิกฺขุโน อติเวลํ กุเลสุ สํสฏฺฐสฺส วิหรโต. กตเม ปญฺจ. มาตุคามสฺส อภิณฺหทสฺสนํ, ทสฺสเน สติ สํสคฺโค, สํสคฺเค สติ วิสฺสาโส, วิสฺสาเส สติ โอตาโร, โอติณฺณจิตฺตสฺเสตํ ปาฏิกงฺขํ อนภิรโต วา พฺรหฺมจริยํ จริสฺสติ, อญฺญตรํ วา[๑] สงฺกิลิฏฺฐํ อาปตฺตึ อาปชฺชิสฺสติ สิกฺขํ วา ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา กุลูปกสฺส ภิกฺขุโน อติเวลํ กุเลสุ สํสฏฺฐสฺส วิหรโตติ. ฉฏฺฐํ.

๗. โภคสุตฺตํ

[๒๒๗] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา โภเคสุ. กตเม ปญฺจ. อคฺคิสาธารณา โภคา, อุทกสาธารณา โภคา, ราชสาธารณา โภคา, โจรสาธารณา โภคา, อปฺปิเยหิ ทายาเทหิ สาธารณา โภคา. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา โภเคสุ.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา โภเคสุ. กตเม ปญฺจ. โภเค นิสฺสาย อตฺตานํ สุเขติ ปีเณติ สมฺมา สุขํ ปริหรติ, มาตาปิตโร สุเขติ ปีเณติ สมฺมา สุขํ ปริหรติ, ปุตฺตทารทาสกมฺมกรโปริเส

---

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

สุเขติ ปีเณติ สมฺมา สุขํ ปริหรติ, มิตฺตามจฺเจ สุเขติ ปีเณติ สมฺมา สุขํ ปริหรติ, สมณพฺราหฺมเณสุ อุทฺธคฺคิกํ ทกฺขิณํ ปติฏฺฐาเปติ โสวคฺคิกํ สุขวิปากํ สคฺคสංวตฺตนิกํ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสංสา โภเคสูติ. สตฺตมं.

๘. อุสฺสูรภตฺตสุตฺตํ

[๒๒๘] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา อุสฺสูรภตฺเต กุเล. กตเม ปญฺจ. เย เต อติถี ปาหุนา, เต น กาเลน ปฏิปูเชนฺติ. ยา ตา พลิปฏิคฺคาหิกา เทวตา, ตา น กาเลน ปฏิปูเชนฺติ. เย เต สมณพฺราหฺมณา เอกภตฺติกา รตฺตูปรตา วิรตา วิกาลโภชนา, เต น กาเลน ปฏิปูเชนฺติ. ทาสกมฺมกรโปริสา วิมุขา กมฺมं กโรนฺติ. ตาวตกญฺเญว อสมเยน ภุตฺตं อโนชวนฺตं โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา อุสฺสูรภตฺเต กุเล.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสංสา สมยภตฺเต กุเล. กตเม ปญฺจ. เย เต อติถี ปาหุนา, เต กาเลน ปฏิปูเชนฺติ. ยา ตา พลิปฏิคฺคาหิกา เทวตา, ตา กาเลน ปฏิปูเชนฺติ. เย เต สมณพฺราหฺมณา เอกภตฺติกา รตฺตูปรตา วิรตา วิกาลโภชนา, เต กาเลน ปฏิปูเชนฺติ. ทาสกมฺมกรโปริสา อวิมุขา กมฺมं กโรนฺติ. ตาวตกญฺเญว สมเยน ภุตฺตं โอชวนฺตं โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสංสา สมยภตฺเต กุเลติ. อฏฺฐมं.

๙. ปญฺจมกณฺหสปฺปสุตฺตํ

[๒๒๙] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา กณฺหสปฺเป. กตเม ปญฺจ. อสุจิ, ทุคฺคนฺโธ, สภีรุ, สปฺปฏิภโย, มิตฺตทุพฺภี. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา กณฺหสปฺเป.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจิเม อาทีนวา มาตุคาเม. กตเม ปญฺจ. อสุจิ, ทุคฺคนฺโธ, สภีรุ, สปฺปฏิภโย, มิตฺตทุพฺภี. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา มาตุคาเมติ. นวมํ.

๑๐. ทุติยกณฺหสปฺปสุตฺตํ

[๒๓๐] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา กณฺหสปฺเป. กตเม ปญฺจ. โกธโน, อุปนาหี, โมรวิโส, ทุชิวฺโห, มิตฺตทุพฺภี. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา กณฺหสปฺเป.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจิเม อาทีนวา มาตุคาเม. กตเม ปญฺจ. โกธโน, อุปนาหี, โมรวิโส, ทุชิวฺโห, มิตฺตทุพฺภี. ตตฺริทํ ภิกฺขเว มาตุคามสฺส โมรวิสตา เยภุยฺเยน ภิกฺขเว มาตุคาโม ติพฺพราโค. ตตฺริทํ ภิกฺขเว มาตุคามสฺส ทุชิวฺหตา เยภุยฺเยน ภิกฺขเว มาตุคาโม ปิสุณวาโจ. ตตฺริทํ ภิกฺขเว มาตุคามสฺส มิตฺตทุพฺภิตา เยภุยฺเยน ภิกฺขเว มาตุคาโม อติจารินี. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา มาตุคาเมติ. ทสมํ.

ตติโย ทีฆจาริกวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

"เทฺว ทีฆจาริกา วุตฺตา อภินิวาสมจฺฉรี[๑]
ทุเว กุลูปกา โภโค[๒] ภตฺตํ สปฺปาปเร ทุเวติ.

---

[๑] สฺยา. อภินิวาสมจฺฉรํ อตินิวาสมจฺฉรี อิ. -มจฺฉเร
[๒] ฉ.,เท. เทฺว จ กุลูปกา โภคา อิ. เทฺว จ กุลูปตา โภโค

(๒๔) ๔. อาวาสิกวคฺโค

๑. อาวาสิกสุตฺตํ

[๒๓๑] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ อภาวนีโย โหติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. น อากปฺปสมฺปนฺโน โหติ น วตฺตสมฺปนฺโน, น พหุสฺสุโต โหติ น สุตธโร, น ปฏิสลฺเลขิตา โหติ น ปฏิสลฺลานาราโม น กลฺยาณาราโม,[๑] น กลฺยาณวาโจ โหติ น กลฺยาณวากฺกรโณ, ทุปฺปญฺโญ โหติ ชโฬ เอฬมูโค. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ อภาวนีโย โหติ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ภาวนีโย โหติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อากปฺปสมฺปนฺโน โหติ วตฺตสมฺปนฺโน, พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร, ปฏิสลฺเลขิตา โหติ ปฏิสลฺลานาราโม กลฺยาณาราโม, กลฺยาณวาโจ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ, ปญฺญวา โหติ อชโฬ อเนฬมูโค. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ภาวนีโย โหตีติ. ปฐมํ.

๒. ปิยสุตฺตํ

[๒๓๒] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จ. กตเมหิ ปญฺจหิ. สีลวา โหติ, ปาติโมกฺขสํวรสํวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี, สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ. พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มชฺเฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา. กลฺยาณวาโจ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ โปริยา วาจาย สมนฺนาคโต วิสฺสฏฺฐาย อเนลคฬาย อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา. จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี. อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จาติ. ทุติยं.

๓. โสภณสุตฺตํ

[๒๓๓] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ อาวาสํ โสเภติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. สีลวา โหติ ฯเปฯ สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ. พหุสฺสุโต โหติ ฯเปฯ ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา. กลฺยาณวาโจ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ โปริยา วาจาย สมนฺนาคโต วิสฺสฏฺฐาย อเนลคฬาย อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา. ปฏิพโล โหติ อุปสงฺกมนฺเต[๑] ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตุํ สมาทเปตุํ สมุตฺเตเชตุํ สมฺปหํเสตุํ. จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ อาวาสํ โสเภตีติ. ตติยं.

---

[๑] สฺยา. อุปสงฺกมนฺตํ

๔. พหูปการสุตฺตํ

[๒๓๔] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ อาวาสสฺส พหูปกาโร โหติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. สีลวา โหติ ฯเปฯ สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ. พหุสฺสุโต โหติ ฯเปฯ ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา. ขณฺฑผุลฺลํ ปฏิสงฺขโรติ. มหา โข ปน ภิกฺขุสงฺโฆ อภิกฺกนฺโต นานาเวรชฺชกา ภิกฺขู, คิหีนํ อุปสงฺกมิตฺวา อาโรเจติ "มหา โข อาวุโส ภิกฺขุสงฺโฆ อภิกฺกนฺโต นานาเวรชฺชกา ภิกฺขู, กโรถ ปุญฺญานิ, สมโย ปุญฺญานิ กาตุนฺติ. จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ อาวาสสฺส พหูปกาโร โหตีติ. จตุตฺถํ.

๕. อนุกมฺปสุตฺตํ

[๒๓๕] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ คิหึ[๑] อนุกมฺปติ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อธิสีเลสุ[๒] สมาทเปติ. ธมฺมทสฺสเน นิเวเสติ. คิลานเก อุปสงฺกมิตฺวา สตึ อุปฺปาเทติ อรหคฺคตํ อายสฺมนฺโต สตึ อุปฏฺฐาเปถาติ, มหา โข ปน ภิกฺขุสงฺโฆ อภิกฺกนฺโต นานาเวรชฺชกา ภิกฺขู, คิหีนํ อุปสงฺกมิตฺวา อาโรเจติ "มหา โข อาวุโส ภิกฺขุสงฺโฆ อภิกฺกนฺโต นานาเวรชฺชกา ภิกฺขู, กโรถ ปุญฺญานิ, สมโย ปุญฺญานิ กาตุนฺติ, ยํ โข ปนสฺส โภชนํ เทนฺติ ลูขํ วา ปณีตํ วา, ตํ อตฺตนา ปริภุญฺชติ, สทฺธาเทยฺยํ น วินิปาเตติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ, คิหึ อนุกมฺปตีติ. ปญฺจมํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. คิหีนํ, เอวมุปริปิ.　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. อธิสีเล

๖. ปฐมอวณฺณารหสุตฺตํ

[๒๓๖] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อปฺปสาทนีเย ฐาเน ปสาทํ อุปทฺทเสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา ปสาทนีเย ฐาเน อปฺปสาทํ อุปทฺทเสติ, สทฺธาเทยฺยํ วินิปาเตติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อปฺปสาทนีเย ฐาเน อปฺปสาทํ อุปทฺทเสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา ปสาทนีเย ฐาเน ปสาทํ อุปทฺทเสติ, สทฺธาเทยฺยํ น วินิปาเตติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ทุติยอวณฺณารหสุตฺตํ

[๒๓๗] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อาวาสมจฺฉรี โหติ อาวาสปลิเคธี, กุลมจฺฉรี โหติ กุลปลิเคธี, สทฺธาเทยฺยํ วินิปาเตติ. อิเมหิ โข ฯเปฯ เอวํ นิรเย.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, น อาวาสมจฺฉรี โหติ, น อาวาสปลิเคธี, น กุลมจฺฉรี โหติ, น กุลปลิเคธี, สทฺธาเทยฺยํ น วินิปาเตติ. อิเมหิ โข ฯเปฯ เอวํ สคฺเคติ. สตฺตมํ.

๘. ตติยอวณฺณารหสุตฺตํ

[๒๓๘] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อาวาสมจฺฉรี โหติ, กุลมจฺฉรี โหติ, ลาภมจฺฉรี โหติ. อิเมหิ โข ฯเปฯ เอวํ นิรเย.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนุวิจฺจ ปริโยคาเหตฺวา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, น อาวาสมจฺฉรี โหติ, น กุลมจฺฉรี โหติ, น ลาภมจฺฉรี โหติ. อิเมหิ โข ฯเปฯ เอวํ สคฺเคติ. อฏฺฐมํ.

๙. ปฐมมจฺฉริยสุตฺตํ

[๒๓๙] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. อาวาสมจฺฉรี โหติ, กุลมจฺฉรี โหติ, ลาภมจฺฉรี โหติ, วณฺณมจฺฉรี โหติ, สทฺธาเทยฺยํ วินิปาเตติ. อิเมหิ โข ฯเปฯ เอวํ นิรเย.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. น อาวาสมจฺฉรี โหติ, น กุลมจฺฉรี โหติ, น ลาภมจฺฉรี โหติ, น วณฺณมจฺฉรี โหติ, สทฺธาเทยฺยํ น วินิปาเตติ. อิเมหิ โข ฯเปฯ เอวํ สคฺเคติ. นวมํ.

๑๐. ทุติยมจฺฉริยสุตฺตํ

[๒๔๐] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. อาวาสมจฺฉรี โหติ, กุลมจฺฉรี โหติ, ลาภมจฺฉรี โหติ, วณฺณมจฺฉรี โหติ, ธมฺมมจฺฉรี โหติ, อิเมหิ โข ฯเปฯ เอวํ นิรเย.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. น อาวาสมจฺฉรี โหติ, น กุลมจฺฉรี โหติ, น ลาภมจฺฉรี โหติ, น วณฺณมจฺฉรี โหติ, น ธมฺมมจฺฉรี โหติ. อิเมหิ โข ฯเปฯ เอวํ สคฺเคติ ทสมํ.

จตุตฺโถ อาวาสิกวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ [๑]

"อาวาสิโก ปิโย จ โสภโณ,
พหูปกาโร อนุกมฺปโก จ.
ตโย อวณฺณารหา เจว
มจฺฉริยา ทุเวปิ จาติ.

---

[๑] สฺยา. อาวาสิโก ปิยโสภนา จ พหูปกาโร อนุปมฺปโก จ
ยถาภตญฺจาปิ อวณฺณเคหา จตุตฺถกกมจฺเฉรปญฺจเกน จาติ.

(๒๕) ๕. ทุจฺจริตวคฺโค

๑. ปฐมทุจฺจริตสุตฺตํ

[๒๔๑] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา ทุจฺจริเต. กตเม ปญฺจ. อตฺตาปิ อตฺตานํ อุปวทติ, อนุวิจฺจ วิญฺญู ครหนฺติ, ปาปโก กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ, สมฺมูฬฺโห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา ทุจฺจริเต.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา สุจริเต. กตเม ปญฺจ. อตฺตาปิ อตฺตานํ น อุปวทติ, อนุวิจฺจ วิญฺญู ปสํสนฺติ, กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ, อสมฺมูฬฺโห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสํสา สุจริเตติ. ปฐมํ.

๒. ปฐมกายทุจฺจริตสุตฺตํ

[๒๔๒] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา กายทุจฺจริเต ฯเปฯ ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา กายสุจริเต ฯเปฯ อานิสํสา กายสุจริเตติ. ทุติยํ.

๓. ปฐมวจีทุจฺจริตสุตฺตํ

[๒๔๓] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา วจีทุจฺจริเต ฯเปฯ ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา วจีสุจริเต ฯเปฯ อานิสํสา วจีสุจริเตติ. ตติยํ.

๔. ปฐมมโนทุจฺจริตสุตฺตํ

[๒๔๔] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา มโนทุจฺจริเต. กตเม ปญฺจ. อตฺตาปิ อตฺตานํ อุปวทติ, อนุวิจฺจ วิญฺญู ครหนฺติ, ปาปโก กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ, สมฺมูฬฺโห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา มโนทุจฺจริเต.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา มโนสุจริเต. กตเม ปญฺจ. อตฺตาปิ อตฺตานํ น อุปวทติ, อนุวิจฺจ วิญฺญู ปสํสนฺติ, กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ, อสมฺมูฬฺโห กาลํ กโรติ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสํสา มโนสุจริเตติ. จตุตฺถํ.

๕. ทุติยมโนทุจฺจริตสุตฺตํ

[๒๔๕] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา ทุจฺจริเต. กตเม ปญฺจ. อตฺตาปิ อตฺตานํ อุปวทติ, อนุวิจฺจ วิญฺญู ครหนฺติ, ปาปโก กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ, สทฺธมฺมา วุฏฺฐาติ, อสทฺธมฺเม ปติฏฺฐาติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา ทุจฺจริเต.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา สุจริเต. กตเม ปญฺจ. อตฺตาปิ อตฺตานํ น อุปวทติ, อนุวิจฺจ วิญฺญู ปสํสนฺติ, กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ, อสทฺธมฺมา วุฏฺฐาติ, สทฺธมฺเม ปติฏฺฐาติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสํสา สุจริเตติ. ปญฺจมํ.

๖. ทุติยกายทุจฺจริตสุตฺตํ

[๒๔๖] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา กายทุจฺจริเต ฯเปฯ ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา กายสุจริเต ฯเปฯ อานิสํสา กายสุจริเตติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ทุติยวจีทุจฺจริตสุตฺตํ

[๒๔๗] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา วจีทุจฺจริเต ฯเปฯ ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา วจีสุจริเต ฯเปฯ อานิสํสา วจีสุจริเตติ สตฺตมํ.

๘. ทุติยมโนทุจฺจริตสุตฺตํ

[๒๔๘] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา มโนทุจฺจริเต. กตเม ปญฺจ. อตฺตาปิ อตฺตานํ อุปวทติ, อนุวิจฺจ วิญฺญู ครหนฺติ, ปาปโก กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ, สทฺธมฺมา วุฏฺฐาติ, อสทฺธมฺเม ปติฏฺฐาติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา มโนทุจฺจริเต.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา มโนสุจริเต. กตเม ปญฺจ. อตฺตาปิ อตฺตานํ น อุปวทติ, อนุวิจฺจ วิญฺญู ปสํสนฺติ, กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ, อสทฺธมฺมา วุฏฺฐาติ, สทฺธมฺเม ปติฏฺฐาติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อานิสํสา มโนสุจริเตติ. อฏฺฐมํ.

๙. สีวถิกสุตฺตํ

[๒๔๙] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา สีวถิกาย. กตเม ปญฺจ. อสุจิ, ทุคฺคนฺธา, สปฺปฏิภยา, วาลานํ อมนุสฺสานํ อาวาโส, พหุโน ชนสฺส อาโรทนา. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา สีวถิกาย.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจิเม อาทีนวา สีวถิกูปเม ปุคฺคเล. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อสุจินา กายกมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ, อสุจินา วจีกมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ, อสุจินา มโนกมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ. อิทมสฺส อสุจิตาย วทามิ. เสยฺยถาปิ สา ภิกฺขเว สีวถิกา อสุจิ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

ตสฺส อสุจินา กายกมฺเมน สมนฺนาคตสฺส, อสุจินา วจีกมฺเมน สมนฺนาคตสฺส, อสุจินา มโนกมฺเมน สมนฺนาคตสฺส ปาปโก กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉติ. อิทมสฺส ทุคฺคนฺธตาย วทามิ. เสยฺยถาปิ สา ภิกฺขเว สีวถิกา ทุคฺคนฺธา, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

ตเมนํ อสุจินา กายกมฺเมน สมนฺนาคตํ, อสุจินา วจีกมฺเมน สมนฺนาคตํ, อสุจินา มโนกมฺเมน สมนฺนาคตํ, เปสลา สพฺรหฺมจารี อารกา ปริวชฺเชนฺติ.[๑] อิทมสฺส สปฺปฏิภยสฺมึ วทามิ. เสยฺยถาปิ สา ภิกฺขเว สีวถิกา สปฺปฏิภยา, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

โส อสุจินา กายกมฺเมน สมนฺนาคโต, อสุจินา วจีกมฺเมน สมนฺนาคโต, อสุจินา มโนกมฺเมน สมนฺนาคโต, สภาเคหิ ปุคฺคเลหิ สทฺธึ สํวสติ. อิทมสฺส วาลาวสถสฺมึ[๒] วทามิ. เสยฺยถาปิ สา ภิกฺขเว สีวถิกา วาลานํ อมนุสฺสานํ อาวาโส, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

ตเมนํ อสุจินา กายกมฺเมน สมนฺนาคตํ, อสุจินา วจีกมฺเมน สมนฺนาคตํ, อสุจินา มโนกมฺเมน สมนฺนาคตํ, เปสลา สพฺรหฺมจารี ทิสฺวา ขียธมฺมํ อาปชฺชนฺติ ‘อโห วต โน ทุกฺขํ, เย มยํ เอวรูเปหิ ปุคฺคเลหิ สทฺธึ สํวสามาติ. อิทมสฺส อาโรทนาย วทามิ. เสยฺยถาปิ

---

[๑] ฉ.,เท. ปริวชฺชนฺติ [๒] ฉ.,เท. วาฬาวาสสฺมึ อิ. วาฬาวสถสฺมึ

สา ภิกฺขเว สีวถิกา พหุโน ชนสฺส อาโรทนา, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา สีวถิกูปเม ปุคฺคเลติ. นวมํ.

๑๐. ปุคฺคลปฺปสาทสุตฺตํ

[๒๕๐] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา ปุคฺคลปฺปสาเท. กตเม ปญฺจ. ยสฺมึ ภิกฺขเว ปุคฺคเล ปุคฺคโล อภิปฺปสนฺโน โหติ, โส ตถารูปึ อาปตฺตึ อาปนฺโน โหติ, ยถารูปาย อาปตฺติยา สงฺโฆ อุกฺขิปติ. ตสฺส เอวํ โหติ 'โย โข มยายํ ปุคฺคโล ปิโย มนาโป, โส สงฺเฆน อุกฺขิตฺโตติ, ภิกฺขูสุ อปฺปสาทพหุโล โหติ, ภิกฺขูสุ อปฺปสาทพหุโล สมาโน อญฺเญ ภิกฺขู น ภชติ, อญฺเญ ภิกฺขู อภชนฺโต สทฺธมฺมํ น สุณาติ, สทฺธมฺมํ อสุณนฺโต สทฺธมฺมา ปริหายติ. อยํ ภิกฺขเว ปฐโม อาทีนโว ปุคฺคลปฺปสาเท.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ยสฺมึ ปุคฺคเล ปุคฺคโล อภิปฺปสนฺโน โหติ, โส ตถารูปึ อาปตฺตึ อาปนฺโน โหติ, ยถารูปาย อาปตฺติยา สงฺโฆ อนฺเต นิสีทาเปติ. ตสฺส เอวํ โหติ 'โย โข มยายํ ปุคฺคโล ปิโย มนาโป, โส สงฺเฆน อนฺเต นิสีทาปิโตติ, ภิกฺขูสุ อปฺปสาทพหุโล โหติ, ภิกฺขูสุ อปฺปสาทพหุโล สมาโน อญฺเญ ภิกฺขู น ภชติ, อญฺเญ ภิกฺขู อภชนฺโต สทฺธมฺมํ น สุณาติ, สทฺธมฺมํ อสุณนฺโต สทฺธมฺมา ปริหายติ. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย อาทีนโว ปุคฺคลปฺปสาเท.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ยสฺมึ ปุคฺคเล ปุคฺคโล อภิปฺปสนฺโน โหติ, โส ทิสาปกฺกนฺโต โหติ ฯเปฯ โส วิพฺภนฺโต โหติ ฯเปฯ โส

กาลกโต โหติ. ตสฺส เอวํ โหติ 'โย โข มฺยายํ ปุคฺคโล ปิโย มนาโป, โส กาลกโตติ, อญฺเญ ภิกฺขู น ภชติ, อญฺเญ ภิกฺขู อภชนฺโต สทฺธมฺมํ น สุณาติ, สทฺธมฺมํ อสุณนฺโต สทฺธมฺมา ปริหายติ. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม อาทีนโว ปุคฺคลปฺปสาเท. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา ปุคฺคลปฺปสาเทติ. ทสมํ.

ปญฺจโม ทุจฺจริตวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

"ทุจฺจริตํ กายทุจฺจริตํ วจีทุจฺจริตํ มโนทุจฺจริตํ
จตูหิ ปเร เทฺว สีวถิกา ปุคฺคลปฺปสาเทน จาติ.

ปญฺจโม ปณฺณาสโก สมตฺโต.

(๒๖) ๖. อุปสมฺปาวคฺโค

๑. อุปสมฺปาเทตพฺพสุตฺตํ

[๒๕๑] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อเสเขน สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน สมาธิกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน ปญฺญากฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน วิมุตฺติกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพนฺติ. ปฐมํ.

๒. นิสฺสยสุตฺตํ

[๒๕๒] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา นิสฺสโย ทาตพฺโพ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อเสเขน สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ ฯเปฯ อเสเขน วิมุตฺติญาณ-ทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ. อิเมหิ โข ฯเปฯ นิสฺสโย ทาตพฺโพติ. ทุติยํ.

๓. สามเณรสุตฺตํ

[๒๕๓] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อเสเขน สีลกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ ฯเปฯ อเสเขน วิมุตฺติญาณทสฺสนกฺขนฺเธน สมนฺนาคโต โหติ. อิเมหิ โข ฯเปฯ สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพติ. ตติยํ.

๔. ปญฺจมจฺฉริยสุตฺตํ

[๒๕๔] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว มจฺฉริยานิ. กตมานิ ปญฺจ. อาวาสมจฺฉริยํ กุลมจฺฉริยํ ลาภมจฺฉริยํ วณฺณมจฺฉริยํ ธมฺมมจฺฉริยํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ มจฺฉริยานิ. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ มจฺฉริยานํ เอตํ ปติกฺกิฏฺฐจ,[๑] ยทิทํ ธมฺมมจฺฉริยนฺติ. จตุตฺถํ.

๕. มจฺฉริยปฺปหานสุตฺตํ

[๒๕๕] "ปญฺจนฺนํ ภิกฺขเว มจฺฉริยานํ ปหานาย สมุจฺเฉทาย พฺรหฺมจริยํ วุสฺสติ. กตเมสํ ปญฺจนฺนํ. อาวาสมจฺฉริยสฺส ปหานาย สมุจฺเฉทาย พฺรหฺมจริยํ วุสฺสติ. กุลมจฺฉริยสฺส ฯเปฯ ลาภมจฺฉริยสฺส ฯเปฯ วณฺณมจฺฉริยสฺส ฯเปฯ ธมฺมมจฺฉริยสฺส ปหานาย สมุจฺเฉทาย พฺรหฺมจริยํ วุสฺสติ. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ มจฺฉริยานํ ปหานาย สมุจฺเฉทาย พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ. ปญฺจมํ.

๖. ปฐมฌานสุตฺตํ

[๒๕๖] "ปญฺจิเม[๒] ภิกฺขเว ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํ. กตเม ปญฺจ. อาวาสมจฺฉริยํ กุลมจฺฉริยํ ลาภมจฺฉริยํ วณฺณมจฺฉริยํ ธมฺมมจฺฉริยํ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํ.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํ. กตเม ปญฺจ. อาวาสมจฺฉริยํ กุลมจฺฉริยํ ลาภมจฺฉริยํ วณฺณมจฺฉริยํ ธมฺมมจฺฉริยํ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุนฺติ. ฉฏฺฐจ.

---

[๑] ฉ.,เท. ปฏิกุฏฺฐจ [๒] สฺยา. ปญฺจ, เอวมุปริปิ.

๗-๑๓. ทุติยฌานาทิสุตฺตกํ

[๒๕๗–๒๖๓] "ปญฺจเม ภิกฺขเว ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ ทุติยํ ฌานํ ฯเปฯ อภพฺโพ ตติยํ ฌานํ ฯเปฯ อภพฺโพ จตุตฺถํ ฌานํ ฯเปฯ อภพฺโพ โสตาปตฺติผลํ ฯเปฯ อภพฺโพ สกทาคามิผลํ ฯเปฯ อภพฺโพ อนาคามิผลํ ฯเปฯ อภพฺโพ อรหตฺตํ[๑] สจฺฉิกาตุํ. กตเม ปญฺจ, อาวาสมจฺฉริยํ กุลมจฺฉริยํ ลาภมจฺฉริยํ วณฺณมจฺฉริยํ ธมฺมมจฺฉริยํ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํ.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ ทุติยํ ฌานํ ฯเปฯ ภพฺโพ ตติยํ ฌานํ ฯเปฯ ภพฺโพ จตุตฺถํ ฌานํ ฯเปฯ ภพฺโพ โสตาปตฺติผลํ ฯเปฯ ภพฺโพ สกทาคามิผลํ ฯเปฯ ภพฺโพ อนาคามิผลํ ฯเปฯ ภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํ. กตเม ปญฺจ. อาวาสมจฺฉริยํ กุลมจฺฉริยํ ลาภมจฺฉริยํ วณฺณมจฺฉริยํ ธมฺมมจฺฉริยํ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุนฺติ. เตรสมํ.

๑๔. อปรปฐมฌานสุตฺตํ

[๒๖๔] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํ. กตเม ปญฺจ. อาวาสมจฺฉริยํ กุลมจฺฉริยํ ลาภมจฺฉริยํ วณฺณมจฺฉริยํ อกตญฺญุตํ อกตเวทิตํ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํ.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํ. กตเม ปญฺจ. อาวาสมจฺฉริยํ กุลมจฺฉริยํ ลาภมจฺฉริยํ

---

[๑] อิ. อรหตฺตปฺผลํ

วณฺณมจฺฉริยํ อกตญฺญุตํ อกตเวทิตํ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุนฺติ. จุทฺทสมํ.

๑๕-๒๑. อปรทุติยฌานสุตฺตาทิ

[๒๖๕-๒๗๑] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ ทุติยํ ฌานํ ฯเปฯ ตติยํ ฌานํ ฯเปฯ จตุตฺถํ ฌานํ ฯเปฯ โสตาปตฺติผลํ ฯเปฯ สกทาคามิผลํ ฯเปฯ อนาคามิผลํ ฯเปฯ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํ. กตเม ปญฺจ. อาวาสมจฺฉริยํ กุลมจฺฉริยํ ลาภมจฺฉริยํ วณฺณมจฺฉริยํ อกตญฺญุตํ อกตเวทิตํ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํ.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํ. กตเม ปญฺจ. อาวาสมจฺฉริยํ กุลมจฺฉริยํ ลาภมจฺฉริยํ วณฺณมจฺฉริยํ อกตญฺญุตํ อกตเวทิตํ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุนฺติ. เอกวีสติมํ.

๑. สมฺมติเปยฺยาลํ

๑. ภตฺตุทฺเทสกสุตฺตํ

[๒๗๒] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภตฺตุทฺเทสโก น สมฺมนฺนิตพฺโพ. กตเมหิ ปญฺจหิ. ฉนฺทาคตึ คจฺฉติ, โทสาคตึ คจฺฉติ, โมหาคตึ คจฺฉติ, ภยาคตึ คจฺฉติ, อุทฺทิฏฺฐานุทฺทิฏฺฐํ น ชานาติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภตฺตุทฺเทสโก น สมฺมนฺนิตพฺโพ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภตฺตุทฺเทสโก สมฺมนฺนิตพฺโพ. กตเมหิ ปญฺจหิ. น ฉนฺทาคตึ คจฺฉติ, น โทสาคตึ คจฺฉติ, น โมหาคตึ คจฺฉติ, น ภยาคตึ คจฺฉติ, อุทฺทิฏฺฐานุทฺทิฏฺฐญฺ ชานาติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภตฺตุทฺเทสโก สมฺมนฺนิตพฺโพติ.

"ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภตฺตุทฺเทสโก น สมฺมนฺนิตพฺโพ[๑] สมฺมโตปิ น เปเสตพฺโพ ฯเปฯ สมฺมโต เปเสตพฺโพ ฯเปฯ พาโล เวทิตพฺโพ ฯเปฯ ปณฺฑิโต เวทิตพฺโพ ฯเปฯ ขตํ อุปหตํ อตฺตานํ ปริหรติ ฯเปฯ อกฺขตํ อนุปหตํ อตฺตานํ ปริหรติ ฯเปฯ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย. ฯเปฯ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. น ฉนฺทาคตึ คจฺฉติ, น โทสาคตึ คจฺฉติ, น โมหาคตึ คจฺฉติ, น ภยาคตึ คจฺฉติ, อุทฺทิฏฺฐานุทฺทิฏฺฐญฺ ชานาติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภตฺตุทฺเทสโก ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. ปญฺจมํ.

๒ - ๑๔. เสนาสนปญฺญาปกสุตฺตาทิ

[๒๗๓ - ๒๘๕] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เสนาสนปญฺญาปโก น สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ ปญฺญตฺตาปญฺญตฺตํ น ชานาติ ฯเปฯ เสนาสนปญฺญาปโก สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ ปญฺญตฺตาปญฺญตฺตํ ชานาติ ฯเปฯ เสนาสนคาหาปโก น สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ ปญฺญตฺตาปญฺญตฺตํ[๒] น ชานาติ ฯเปฯ เสนาสนคาหาปโก สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ ปญฺญตฺตาปญฺญตฺตํ ชานาติ ฯเปฯ ภณฺฑาคาริโก น สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ คุตฺตาคุตฺตํ น

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,เท. คหิตาคหิตํ

ชานาติ ฯเปฯ ภณฺฑาคาริโก สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ คุตฺตาคุตฺตํ ชานาติ ฯเปฯ จีวรปฏิคฺคาหโก น สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ คหิตาคหิตํ น ชานาติ ฯเปฯ จีวรปฏิคฺคาหโก สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ คหิตาคหิตํ ชานาติ ฯเปฯ จีวรภาชโก น สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ ภาชิตาภาชิตํ น ชานาติ ฯเปฯ จีวรภาชโก สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ ภาชิตาภาชิตํ ชานาติ ฯเปฯ ยาคุภาชโก น สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ ยาคุภาชโก สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ ผลภาชโก น สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ ผลภาชโก สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ ขชฺชกภาชโก น สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ ภาชิตาภาชิตํ น ชานาติ ฯเปฯ ขชฺชกภาชโก สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ ภาชิตาภาชิตํ ชานาติ ฯเปฯ อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชโก น สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ วิสฺสชฺชิตาวิสฺสชฺชิตํ น ชานาติ ฯเปฯ อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชโก สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ วิสฺสชฺชิตาวิสฺสชฺชิตํ ชานาติ ฯเปฯ สาฏิยคาหาปโก น สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ คหิตาคหิตํ น ชานาติ ฯเปฯ สาฏิยคาหาปโก สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ คหิตาคหิตํ ชานาติ ฯเปฯ ปตฺตคฺคาหาปโก น สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ คหิตาคหิตํ น ชานาติ ฯเปฯ ปตฺตคฺคาหาปโก สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ คหิตาคหิตํ ชานาติ ฯเปฯ อารามิกเปสโก น สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ เปสิตาเปสิตํ น ชานาติ ฯเปฯ อารามิกเปสโก สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ เปสิตาเปสิตํ ชานาติ ฯเปฯ สามเณรเปสโก น สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ สามเณรเปสโก สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯเปฯ สมฺมโตปิ น เปเสตพฺโพ ฯเปฯ สมฺมโต เปเสตพฺโพ ฯเปฯ พาโล เวทิตพฺโพ ฯเปฯ ปณฺฑิโต เวทิตพฺโพ ฯเปฯ ขตํ อุปหตํ อตฺตานํ ปริหรติ ฯเปฯ อกฺขตํ อนุปหตํ อตฺตานํ ปริหรติ ฯเปฯ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ

นิรเย ฯเปฯ เปสิตาเปสิตํ น ชานาติ ฯเปฯ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. น ฉนฺทาคตึ คจฺฉติ, น โทสาคตึ คจฺฉติ, น โมหาคตึ คจฺฉติ, น ภยาคตึ คจฺฉติ, เปสิตาเปสิตํ ชานาติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สามเณรเปสโก ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. จุทฺทสมํ.

สมฺมติเปยฺยาลํ นิฏฺฐิตํ.

๒. สิกฺขาปทเปยฺยาลํ

๑. ภิกฺขุสุตฺตํ

[๒๘๖] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, อพฺรหฺมจารี โหติ, มุสาวาที โหติ, สุราเมรยมชฺช-ปมาทฏฺฐายี โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต โหติ, อพฺรหฺมจริยา ปฏิวิรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏิวิรโต โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. ปฐมํ.

๒.-๗. ภิกฺขุนีสุตฺตาทิ

[๒๘๗–๒๙๒] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุนี ฯเปฯ สิกฺขมานา ฯเปฯ สามเณโร[๑] ฯเปฯ สามเณรี ฯเปฯ อุปาสโก ฯเปฯ อุปาสิกา ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. ปาณาติปาตินี โหติ, อทินฺนาทายินี โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารินี โหติ, มุสาวาทินี โหติ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐายินี โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา อุปาสิกา ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ นิรเย.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา อุปาสิกา ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ปญฺจหิ. ปาณาติปาตา ปฏิวิรตา โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวิรตา โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏิวิรตา โหติ, มุสาวาทา ปฏิวิรตา โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรตา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา อุปาสิกา ยถาภตํ นิกฺขิตฺตา, เอวํ สคฺเคติ. สตฺตมํ.

๘. อาชีวกสุตฺตํ

[๒๙๓] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาชีวโก ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, อพฺรหฺมจารี โหติ, มุสาวาที โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐายี โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อาชีวโก ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเยติ. อฏฺฐมํ.

---

[๑] อิ. สามเณรา

๕. – ๑๗. นิคณฺฐสุตฺตาทิ

[๒๙๔ - ๓๐๒] "ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต นิคณฺโฐ ฯเปฯ มุณฺฑสาวโก ฯเปฯ ชฏิลโก ฯเปฯ ปริพฺพาชโก ฯเปฯ มาคณฺฑิโก ฯเปฯ เตทณฺฑิโก ฯเปฯ อารุทฺธโก[๑] ฯเปฯ โคตมโก ฯเปฯ เทวธมฺมิโก ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ปญฺจหิ. ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, อพฺรหฺมจารี โหติ, มุสาวาที โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐายี โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต เทวธมฺมิโก ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเยติ. สตฺตรสมํ.

สิกฺขาปทเปยฺยาลํ นิฏฺฐิตํ.

๓. ราคเปยฺยาลํ

[๓๐๓] "ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม ปญฺจ. อสุภสญฺญา, มรณสญฺญา, อาทีนวสญฺญา, อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญา, สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา. ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อิเม ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๑)

[๓๐๔] "ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม ปญฺจ. อนิจฺจสญฺญา, อนตฺตสญฺญา, มรณสญฺญา, อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญา, สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา. ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อิเม ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๒)

[๓๐๕] "ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม ปญฺจ. อนิจฺจสญฺญา, อนิจฺเจ ทุกฺขสญฺญา, ทุกฺเข อนตฺตสญฺญา,

---

[๑] อิ. อวิรุทฺธโก

ปหานสญฺญา, วิราคสญฺญา. ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อิเม ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๓)

[๓๐๖] "ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม ปญฺจ. สทฺธินฺทฺริยํ วิริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมาธินฺทฺริยํ ปญฺญินฺทฺริยํ. ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อิเม ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๔)

[๓๐๗] "ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม ปญฺจ. สทฺธาพลํ วิริยพลํ สติพลํ สมาธิพลํ ปญฺญาพลํ. ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อิเม ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๕)

[๓๐๘–๑๑๕๑] "ราคสฺส ภิกฺขเว ปริญฺญาย ฯเปฯ ปริกฺขยาย, ปหานาย, ขยาย, วยาย, วิราคาย, นิโรธาย, จาคาย, ปฏินิสฺสคฺคาย ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพา ฯเปฯ โทสสฺส ฯเปฯ โมหสฺส ฯเปฯ โกธสฺส ฯเปฯ อุปนาหสฺส ฯเปฯ มกฺขสฺส ฯเปฯ ปฬาสสฺส ฯเปฯ อิสฺสาย ฯเปฯ มจฺฉริยสฺส ฯเปฯ มายาย ฯเปฯ สาเถยฺยสฺส ฯเปฯ ถมฺภสฺส ฯเปฯ สารมฺภสฺส ฯเปฯ มานสฺส ฯเปฯ อติมานสฺส ฯเปฯ มทสฺส ฯเปฯ ปมาทสฺส ฯเปฯ อภิญฺญาย ฯเปฯ ปริญฺญาย, ปริกฺขยาย, ปหานาย, ขยาย, วยาย, วิราคาย, นิโรธาย, จาคาย, ปฏินิสฺสคฺคาย อิเม ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๖-๘๔๙)

กตเม ปญฺจ, สทฺธาพลํ วิริยพลํ สติพลํ สมาธิพลํ ปญฺญาพลํ. ปมาทสฺส ภิกฺขเว ปฏินิสฺสคฺคาย อิเม ปญฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๖-๘๕๐)

ราคเปยฺยาลํ นิฏฺฐิตํ.

ตสฺสุทฺทานํ

"อภิญฺญาย ปริญฺญาย ปริกฺขยาย ปหานาย ขยาย วเยน จ
วิราคนิโรธา จาคญฺจ ปฏินิสฺสคฺโค อิเม ทสาติ.

ปญฺจกนิปาโต นิฏฺฐิโต.

ตตฺริทํ วคฺคุทฺทานํ

"เสขพลํ พลญฺเจว ปญฺจงฺคิกญฺจ สุมนํ
มณฺฑรีวรณฺ สญฺญญฺจ โยธาชีวญฺจ อฏฺฐมํ
เถรํ กกุธผาสุญฺจ อนฺธกวินฺททฺวาทสํ
คิลานราชติกณฺฑ์ทำ สทฺธมฺมา ฆาตุปาสกำ
อรญฺญพฺราหฺมณญฺเจว กมิลกฺโกสกำ ตถา
ทีฆจาราวาสิกญฺจ ทุจฺจริตูปสมฺปทนฺติ.

ปญฺจกนิปาตปาลิ นิฏฺฐิตา.

สุตฺตนฺตปิฏกเ องฺคุตฺตรนิกายสฺส
ฉกฺกนิปาตปาลิ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. ปฐมปณฺณาสโก

๑. อาหุเนยฺยวคฺโค

๑. ปฐมอาหุเนยฺยสุตฺตํ

[๑] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ภิกฺขโวติ. "ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ

"ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขุนา รูปึ ทิสฺวา เนว สุมโน โหติ น ทุมฺมโน, อุเปกฺขโก วิหรติ สโต สมฺปชาโน. โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ฯเปฯ ฆาเนน คนฺธํ ฆายิตฺวา ฯเปฯ ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา ฯเปฯ กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสิตฺวา ฯเปฯ มนสา ธมฺมํ วิญฺญาย เนว สุมโน โหติ น ทุมฺมโน, อุเปกฺขโก วิหรติ สโต

สมฺปชาโน. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ.

อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุนฺติ. ปฐมํ.

๒. ทุติยอาหุเนยฺยสุตฺตํ

[๒] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนุโภติ; เอโกปิ หุตฺวา พหุธา โหติ, พหุธาปิ หุตฺวา เอโก โหติ, อาวิภาวํ ติโรภาวํ ติโรกุฑฺฑํ ติโรปาการํ ติโรปพฺพตํ อสชฺชมาโน คจฺฉติ, เสยฺยถาปิ อากาเส, ปจวิยาปิ อุมฺมุชฺชนิมุชฺชํ กโรติ, เสยฺยถาปิ อุทเก, อุทเกปิ อภิชฺชมาเน คจฺฉติ, เสยฺยถาปิ ปจวิยํ, อากาเสปิ ปลฺลงฺเกน กมติ, เสยฺยถาปิ ปกฺขี สกุโณ, อิเมปิ จนฺทิมสุริเย เอวมหิทฺธิเก เอวมหานุภาเว ปาณินา ปรามสติ[๑] ปริมชฺชติ, ยาว พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตติ.

ทิพฺพาย โสตธาตุยา วิสุทฺธาย อติกฺกนฺตมานุสิกาย อุโภ สทฺเท สุณาติ ทิพฺเพ จ มานุเส จ, เย ทูเร สนฺติเก จ ปรสตฺตานํ ปรปุคฺคลานํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานาติ. สราคํ วา จิตฺตํ 'สราคํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ วีตราคํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ สโทสํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ วีตโทสํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ สโมหํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ วีตโมหํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ สงฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ วิกฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ มหคฺคตํ วา

---

[๑] ฉ.,เท. ปริมสติ

จิตฺตํ ฯเปฯ อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ สอุตฺตรํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ อนุตฺตรํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ สมาหิตํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ อสมาหิตํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ วิมุตฺตํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ ‘อวิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ, เสยฺยถีทํ เอกมฺปิ ชาตึ เทฺวปิ ชาติโย ติสฺโสปิ ชาติโย จตสฺโสปิ ชาติโย ปญฺจปิ ชาติโย ทสปิ ชาติโย วีสมฺปิ ชาติโย ตึสมฺปิ ชาติโย จตฺตาฬีสมฺปิ ชาติโย ปญฺญาสมฺปิ ชาติโย ชาติสตมฺปิ ชาติสหสฺสมฺปิ ชาติสตสหสฺสมฺปิ อเนเกปิ สංวฏฺฏกปฺเป อเนเกปิ วิวฏฺฏกปฺเป อเนเกปิ สංวฏฺฏวิวฏฺฏกปฺเป “อมุตฺราสึ เอวංนาโม เอวංโคตฺโต เอวංวณฺโณ เอวมาหาโร เอวංสุขทุกฺขปฺปฏิสංเวที เอวมายุปริยนฺโต, โส ตโต จุโต อมุตฺร อุทปาทึ, ตตฺรปาสึ เอวංนาโม เอวංโคตฺโต เอวංวณฺโณ เอวมาหาโร เอวංสุขทุกฺขปฺปฏิสංเวที เอวมายุปริยนฺโต, โส ตโต จุโต อิธูปปนฺโนติ. อิติ สาการං สอุทฺเทสං อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสං อนุสฺสรติ.

ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน สตฺเต ปสฺสติ จวมาเน อุปปชฺชมาเน หีเน ปณีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุคเต ทุคฺคเต, ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานาติ ‘อิเม วต โภนฺโต สตฺตา กายทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา วจีทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา มโนทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา อริยานං อุปวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายං ทุคฺคตึ วินิปาตं นิรยं อุปปนฺนา, อิเม วา ปน โภนฺโต สตฺตา กายสุจริเตน สมนฺนาคตา วจีสุจริเตน สมนฺนาคตา มโนสุจริเตน สมนฺนาคตา อริยานං อนุปวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมาทิฏฺฐิกมฺม-สมาทานา, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคं โลกं อุปปนฺนาติ. อิติ ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน

สตฺเต ปสฺสติ จวมาเน อุปปชฺชมาเน หีเน ปณีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุคเต ทุคฺคเต, ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานาติ.

อาสวานํ ขยา อนาสวญฺเจโตวิมุตฺตึ[๑] ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. ทุติยं.

๓. อินฺทฺริยสุตฺตํ

[๓] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ ฉหิ. สทฺธินฺทฺริเยน วิริยินฺทฺริเยน สตินฺทฺริเยน สมาธินฺทฺริเยน ปญฺญินฺทฺริเยน อาสวานญฺจ[๒] ขยา อนาสวญฺเจโตวิมุตฺตึ[๑] ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. ตติยं.

๔. พลสุตฺตํ

[๔] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ ฉหิ. สทฺธาพเลน วิริยพเลน สติพเลน สมาธิพเลน ปญฺญาพเลน อาสวานญฺจ ขยา อนาสวญฺเจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. จตุตฺถं.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ, เอวมุปริปิ.　[๒] ฉ.,เท.,อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

๕. ปฐมอาชานียสุตฺตํ

[๕] "ฉหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ ภทฺโร อสฺสาชานีโย[๑] ราชารโห โหติ ราชโภคฺโค, 'รญฺโญ องฺคนฺเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ ภทฺโร อสฺสาชานีโย ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สทฺทานํ, ขโม คนฺธานํ, ขโม รสานํ, ขโม โผฏฺฐพฺพานํ, วณฺณสมฺปนฺโน จ โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ ภทฺโร อสฺสาชานีโย ราชารโห โหติ ราชโภคฺโค, 'รญฺโญ องฺคนฺเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สทฺทานํ, ขโม คนฺธานํ, ขโม รสานํ, ขโม โผฏฺฐพฺพานํ, ขโม ธมฺมานํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. ปญฺจมํ.

๖. ทุติยอาชานียสุตฺตํ

[๖] "ฉหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ[๒] สมนฺนาคโต รญฺโญ ภทฺโร อสฺสาชานีโย ราชารโห โหติ ราชโภคฺโค, 'รญฺโญ องฺคนฺเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ ภทฺโร อสฺสาชานีโย ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สทฺทานํ, ขโม คนฺธานํ, ขโม รสานํ, ขโม โผฏฺฐพฺพานํ, พลสมฺปนฺโน จ โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ ภทฺโร อสฺสาชานีโย ราชารโห โหติ ราชโภคฺโค, 'รญฺโญ องฺคนฺเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ.

---

[๑] สฺยา.,อิ. อสฺสาชานิโย, เอวมุปริปิ. [๒] สฺยา. ธมฺเมหิ

เอวเมว โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สทฺทานํ, ขโม คนฺธานํ, ขโม รสานํ, ขโม โผฏฺฐพฺพานํ, ขโม ธมฺมานํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ตติยอาชานียสุตฺตํ

[๗] "ฉหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ[๑] สมนฺนาคโต รญฺโญ ภทฺโร อสฺสาชานีโย ราชารโห โหติ ราชโภคฺโค, 'รญฺโญ องฺคนฺเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ ภทฺโร อสฺสาชานีโย ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สทฺทานํ, ขโม คนฺธานํ, ขโม รสานํ, ขโม โผฏฺฐพฺพานํ, ชวสมฺปนฺโน จ โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ ภทฺโร อสฺสาชานีโย ราชารโห โหติ ราชโภคฺโค, 'รญฺโญ องฺคนฺเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม โหติ รูปานํ ฯเปฯ ขโม ธมฺมานํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. สตฺตมํ.

---

[๑] สฺยา. ธมฺเมหิ

๘. อนุตฺตริยสุตฺตํ

[๘] “ฉยิมานิ ภิกฺขเว อนุตฺตริยานิ. กตมานิ ฉ. ทสฺสนานุตฺตริยํ สวนานุตฺตริยํ ลาภานุตฺตริยํ สิกฺขานุตฺตริยํ ปาริจริยานุตฺตริยํ อนุสฺสตานุตฺตริยํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ฉ. อนุตฺตริยานีติ. อฏฺฐมํ.

๙. อนุสฺสติฏฺฐานสุตฺตํ

[๙] “ฉยิมานิ ภิกฺขเว อนุสฺสติฏฺฐานานิ. กตมานิ ฉ, พุทฺธานุสฺสติ ธมฺมานุสฺสติ สงฺฆานุสฺสติ สีลานุสฺสติ จาคานุสฺสติ เทวตานุสฺสติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ฉ อนุสฺสติฏฺฐานานีติ. นวมํ.

๑๐. มหานามสุตฺตํ

[๑๐] เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสุ วิหรติ กปิลวตฺถุสฺมึ นิโคฺรธาราเม. อถ โข มหานาโม สกฺโก, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข มหานาโม สกฺโก ภควนฺตํ เอตทโวจ

“โย โส ภนฺเต อริยสาวโก อาคตผโล วิญฺญาตสาสโน, โส กตเมน วิหาเรน พหุลํ วิหรตีติ.

“โย โส มหานาม อริยสาวโก อาคตผโล วิญฺญาตสาสโน, โส อิมินา วิหาเรน พหุลํ วิหรติ. อิธ มหานาม อริยสาวโก ตถาคตํ อนุสฺสรติ ‘อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ. ยสฺมึ มหานาม สมเย อริยสาวโก ตถาคตํ อนุสฺสรติ, เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ,

น โทสปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ ตถาคตํ อารพฺภ. อุชุคตจิตฺโต โข ปน มหานาม อริยสาวโก ลภติ อตฺถเวทํ, ลภติ ธมฺมเวทํ, ลภติ ธมฺมูปสญฺหิตํ ปามุชฺชํ, ปมุทิตสฺส ปีติ ชายติ, ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติ, ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เวทยติ,[๑] สุขิโน จิตฺตํ สมาธิยติ. อยํ วุจฺจติ มหานาม อริยสาวโก วิสมคตาย ปชาย สมปฺปตฺโต[๒] วิหรติ, สพฺยาปชฺฌาย ปชาย อพฺยาปชฺโฌ วิหรติ, ธมฺมโสตํ สมาปนฺโน พุทฺธานุสฺสตึ ภาเวติ.

ปุน จปรํ มหานาม อริยสาวโก ธมฺมํ อนุสฺสรติ 'สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก'[๓] ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ. ยสฺมึ มหานาม สมเย อริยสาวโก ธมฺมํ อนุสฺสรติ, เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ ธมฺมํ อารพฺภ. อุชุคตจิตฺโต โข ปน มหานาม อริยสาวโก ลภติ อตฺถเวทํ, ลภติ ธมฺมเวทํ, ลภติ ธมฺมูปสญฺหิตํ ปามุชฺชํ, ปมุทิตสฺส ปีติ ชายติ, ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติ, ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เวทยติ, สุขิโน จิตฺตํ สมาธิยติ. อยํ วุจฺจติ มหานาม อริยสาวโก วิสมคตาย ปชาย สมปฺปตฺโต วิหรติ, สพฺยาปชฺฌาย ปชาย อพฺยาปชฺโฌ วิหรติ, ธมฺมโสตํ สมาปนฺโน ธมฺมานุสฺสตึ ภาเวติ.

ปุน จปรํ มหานาม อริยสาวโก สงฺฆํ อนุสฺสรติ 'สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, ยทิทํ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. เวทิยติ, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. สมฺปนฺโน, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท. โอปเนยฺยิโก

จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา, เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. ยสฺมึ มหานาม สมเย อริยสาวโก สงฺฆํ อนุสฺสรติ, เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ สงฺฆํ อารพฺภ. อุชุคตจิตฺโต โข ปน มหานาม อริยสาวโก ลภติ อตฺถเวทํ, ลภติ ธมฺมเวทํ, ลภติ ธมฺมูปสญฺหิตํ ปามุชฺชํ, ปมุทิตสฺส ปีติ ชายติ, ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติ, ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เวทยติ, สุขิโน จิตฺตํ สมาธิยติ, อยํ วุจฺจติ มหานาม ‘อริยสาวโก วิสมคตาย ปชาย สมปฺปตฺโต วิหรติ, สพฺยาปชฺฌาย ปชาย อพฺยาปชฺโฌ วิหรติ, ธมฺมโสตํ สมาปนฺโน สงฺฆานุสฺสตึ ภาเวติ.

ปุน จปรํ มหานาม อริยสาวโก อตฺตโน สีลานิ อนุสฺสรติ อขณฺฑานิ อจฺฉิทฺทานิ อสพลานิ อกมฺมาสานิ ภุชิสฺสานิ วิญฺญุปสฏฺฐานิ อปรามฏฺฐานิ สมาธิสํวตฺตนิกานิ. ยสฺมึ มหานาม สมเย อริยสาวโก อตฺตโน สีลานิ[๑] อนุสฺสรติ, เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ สีลํ อารพฺภ. อุชุคตจิตฺโต โข ปน มหานาม อริยสาวโก ลภติ อตฺถเวทํ, ลภติ ธมฺมเวทํ, ลภติ ธมฺมูสปสญฺหิตํ ปามุชฺชํ, ปมุทิตสฺส ปีติ ชายติ, ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติ, ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เวทยติ, สุขิโน จิตฺตํ สมาธิยติ, อยํ วุจฺจติ มหานาม อริยสาวโก วิสมคตาย ปชาย สมปฺปตฺโต วิหรติ, สพฺยาปชฺฌาย ปชาย อพฺยาปชฺโฌ วิหรติ, ธมฺมโสตํ สมาปนฺโน สีลานุสฺสตึ ภาเวติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สีลํ

ปุน จปรํ มหานาม อริยสาวโก อตฺตโน จาคํ อนุสฺสรติ 'ลาภา วต เม, สุลทฺธํ วต เม, โยหํ มจฺเฉรมลปริยุฏฺฐิตาย ปชาย วิคตมลมจฺเฉเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวสามิ มุตฺตจาโค ปยตปาณิ โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค ทานสංวิภาครโตติ. ยสฺมึ มหานาม สมเย อริยสาวโก จาคํ อนุสฺสรติ, เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ จาคํ อารพฺภ. อุชุคตจิตฺโต โข ปน มหานาม อริยสาวโก ลภติ อตฺถเวทํ, ลภติ ธมฺมเวทํ, ลภติ ธมฺมูปสญฺหิตํ ปามุชฺชํ, ปมุทิตสฺส ปีติ ชายติ, ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติ, ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เวทยติ, สุขิโน จิตฺตํ สมาธิยติ, อยं วุจฺจติ มหานาม อริยสาวโก วิสมคตาย ปชาย สมปฺปตฺโต วิหรติ, สพฺยาปชฺฌาย ปชาย อพฺยาปชฺโฌ วิหรติ, ธมฺมโสตํ สมาปนฺโน จาคานุสฺสตึ ภาเวติ.

ปุน จปรํ มหานาม อริยสาวโก เทวตานุสฺสตึ ภาเวติ 'สนฺติ เทวา จาตุมฺมหาราชิกา,[๑] สนฺติ เทวา ตาวตึสา, สนฺติ เทวา ยามา, สนฺติ เทวา ตุสิตา, สนฺติ เทวา นิมฺมานรติโน, สนฺติ เทวา ปรนิมฺมิตวสวตฺติโน, สนฺติ เทวา พฺรหฺมกายิกา, สนฺติ เทวา ตทุตฺตริ, ยถารูปาย สทฺธาย สมนฺนาคตา ตา เทวตา อิโต จุตา ตตฺถูปปนฺนา, มยฺหมฺปิ ตถารูปา สทฺธา สංวิชฺชติ, ยถารูเปน สีเลน สมนฺนาคตา ตา เทวตา อิโต จุตา ตตฺถูปปนฺนา, มยฺหมฺปิ ตถารูปึ สีลํ สංวิชฺชติ, ยถารูเปน สุเตน สมนฺนาคตา ตา เทวตา ตโต จุตา ตตฺถูปปนฺนา, มยฺหมฺปิ ตถารูปึ สุตํ สංวิชฺชติ, ยถารูเปน จาเคน

---

[๑] ฉ.,เท. จาตุมหาราชิกา

สมนฺนาคตา ตา เทวตา อิโต จุตา ตตฺถูปปนฺนา, มยฺหมฺปิ ตถารูโป จาโค สංวิชฺชติ, ยถารูปาย ปญฺญาย สมนฺนาคตา ตา เทวตา อิโต จุตา ตตฺถูปปนฺนา, มยฺหมฺปิ ตถารูปา ปญฺญา สංวิชฺชตีติ, ยสฺมึ มหานาม สมเย อริยสาวโก อตฺตโน จ ตาสญฺจ เทวตานං สทฺธญฺจ สีลญฺจ สุตญฺจ จาคญฺจ ปญฺญญฺจ อนุสฺสรติ, เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตं จิตฺตं โหติ, น โทสปริยุฏฺฐิตं จิตฺตं โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตं จิตฺตं โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตं โหติ เทวตา อารพฺภ. อุชุคตจิตฺโต โข ปน มหานาม อริยสาวโก ลภติ อตฺถเวทं, ลภติ ธมฺมเวทं, ลภติ ธมฺมูปสญฺหิตं ปามุชฺชं, ปมุทิตสฺส ปีติ ชายติ, ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมฺภติ, ปสฺสทฺธกาโย สุขं เวทยติ, สุขิโน จิตฺตं สมาธิยติ, อยं วุจฺจติ มหานาม อริยสาวโก วิสมคตาย ปชาย สมปฺปตฺโต วิหรติ, สพฺยาปชฺฌาย ปชาย อพฺยาปชฺโฌ วิหรติ, ธมฺมโสตं สมาปนฺโน เทวตานุสฺสตึ ภาเวติ.

โย โส มหานาม อริยสาวโก อาคตผโล วิญฺญาตสาสโน, โส อิมินา วิหาเรน พหุลं วิหรตีติ. ทสมं.

ปฐโม อาหุเนยฺยวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานं

"เทฺว อาหุเนยฺยา อินฺทฺริย- พลานิ ตโย อาชานียา
อนุตฺตริยอนุสฺสตี[๑] มหานาเมน เต ทสาติ.

---

[๑] สฺยา. อนุตฺตริยอนุสฺสตา

๒. สาราณียวคฺโค

๑. ปฐมสาราณียสุตฺตํ

[๑๑] “ฉยิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สาราณียา. กตเม ฉ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เมตฺตํ กายกมฺมํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ สพฺรหฺมจารีสุ อาวิ เจว รโห จ, อยมฺปิ ธมฺโม สาราณีโย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เมตฺตํ วจีกมฺมํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ สพฺรหฺมจารีสุ อาวิ เจว รโห จ, อยมฺปิ ธมฺโม สาราณีโย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เมตฺตํ มโนกมฺมํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ สพฺรหฺมจารีสุ อาวิ เจว รโห จ, อยมฺปิ ธมฺโม สาราณีโย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, เย เต ลาภา ธมฺมิกา ธมฺมลทฺธา อนฺตมโส ปตฺตปริยาปนฺนมตฺตมฺปิ, ตถารูเปหิ ลาเภหิ อปฺปฏิวิภตฺตโภคี โหติ สีลวนฺเตหิ สพฺรหฺมจารีหิ สาธารณโภคี, อยมฺปิ ธมฺโม สาราณีโย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, ยานิ ตานิ สีลานิ อขณฺฑานิ อจฺฉิทฺทานิ อสพลานิ อกมฺมาสานิ ภุชิสฺสานิ วิญฺญุปสฏฺฐานิ อปรามฏฺฐานิ สมาธิสංวตฺตนิกานิ, ตถารูเปหิ สีเลหิ สีลสามญฺญคโต วิหรติ สพฺรหฺมจารีหิ อาวิ เจว รโห จ, อยมฺปิ ธมฺโม สาราณีโย.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, ยายं ทิฏฺฐิ อริยา นิยฺยานิกา นิยฺยาติ[๑] ตกฺกรสฺส สมฺมาทุกฺขกฺขยาย, ตถารูปาย ทิฏฺฐิยา ทิฏฺฐิสามญฺญคโต วิหรติ สพฺรหฺมจารีหิ อาวิ เจว รโห จ, อยมฺปิ ธมฺโม สาราณีโย. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺมา สาราณียาติ. ปฐมํ.

---

[๑] อิ. นิยานิกา นิยาติ

๒. ทุติยสาราณียสุตฺตํ

[๑๒] “ฉยิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สาราณียา ปิยกรณา ครุกรณา สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สํวตฺตนฺติ. กตเม ฉ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เมตฺตํ กายกมฺมํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ สพฺรหฺมจารีสุ อาวิ เจว รโห จ, อยมฺปิ ธมฺโม สาราณีโย ปิยกรโณ ครุกรโณ สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เมตฺตํ วจีกมฺมํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ ฯเปฯ เมตฺตํ มโนกมฺมํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ สพฺรหฺมจารีสุ อาวิ เจว รโห จ, อยมฺปิ ธมฺโม สาราณีโย ปิยกรโณ ครุกรโณ สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, เย เต ลาภา ธมฺมิกา ธมฺมลทฺธา อนุตมโส ปตฺตปริยาปนฺนมตฺตมฺปิ, ตถารูเปหิ ลาเภหิ อปฺปฏิวิภตฺตโภคี โหติ สีลวนฺเตหิ สพฺรหฺมจารีหิ สาธารณโภคี, อยมฺปิ ธมฺโม สาราณีโย ปิยกรโณ ครุกรโณ สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, ยานิ ตานิ สีลานิ อขณฺฑานิ อจฺฉิทฺทานิ อสพลานิ อกมฺมาสานิ ภุชิสฺสานิ วิญฺญุปสฏฺฐานิ อปรามฏฺฐานิ สมาธิสํวตฺตนิกานิ, ตถารูเปหิ สีเลหิ สีลสามญฺญคโต วิหรติ สพฺรหฺมจารีหิ อาวิ เจว รโห จ, อยมฺปิ ธมฺโม สาราณีโย ปิยกรโณ ครุกรโณ สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, ยายํ ทิฏฺฐิ อริยา นิยฺยานิกา นิยฺยาติ ตกฺกรสฺส สมฺมาทุกฺขกฺขยาย, ตถารูปาย ทิฏฺฐิยา

ทิฏฺจิสามญฺญคโต วิหรติ สพฺรหฺมจารีหิ อาวิ เจว รโห จ, อยมฺปิ ธมฺโม สาราณีโย ปิยกรโณ ครุกรโณ สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สํวตฺตติ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺมา สาราณียา ปิยกรณา ครุกรณา สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สํวตฺตนฺตีติ. ทุติยํ.

๓. นิสฺสาราณียสุตฺตํ

[๑๓] "ฉยิมา ภิกฺขเว นิสฺสาราณียา ธาตุโย. กตมา ฉ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย 'เมตฺตา หิ โข เม เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺจิตา ปริจิตา สุสมารทฺธา, อถ จ ปน เม พฺยาปาโท จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺจตีติ. โส 'มา เหวนฺติสฺส วจนีโย 'มา อายสฺมา เอวํ อวจ, มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ, น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกฺขานํ, น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย, อฏฺฐานเมตํ อาวุโส อนวกาโส, ยํ เมตฺตาย เจโตวิมุตฺติยา ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย วตฺถุกตาย อนุฏฺจิตาย ปริจิตาย สุสมารทฺธาย, อถ จ ปนสฺส พฺยาปาโท จิตฺตํ ปริยาทาย จสฺสตีติ[๑] เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. นิสฺสรณญฺเหตํ อาวุโส พฺยาปาทสฺส, ยทิทํ เมตฺตา เจโตวิมุตฺตีติ.[๒]

"อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย 'กรุณา หิ โข เม เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺจิตา ปริจิตา สุสมารทฺธา, อถ จ ปน เม วิเหสา จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺจตีติ. โส 'มา เหวนฺติสฺส วจนีโย 'มา อายสฺมา เอวํ อวจ, มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ, น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกฺขานํ, น หิ ภควา เอวํ

---

[๑] ฉ.,เท. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.　[๒] สฺยา. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

วเทยฺย, อฏฺฐานเมตํ อาวุโส อนวกาโส, ยํ กรุณาย เจโตวิมุตฺติยา ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย วตฺถุกตาย อนุฏฺฐิตาย ปริจิตาย สุสมารทฺธาย, อถ จ ปนสฺส วิเหสา จิตฺตํ ปริยาทาย ฐสฺสตีติ[๑] เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. นิสฺสรณญฺเหตํ อาวุโส วิเหสาย, ยทิทํ กรุณา เจโตวิมุตฺตีติ.[๒]

"อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย 'มุทิตา หิ โข เม เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺฐิตา ปริจิตา สุสมารทฺธา, อถ จ ปน เม อรติ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐตีติ. โส 'มา เหวนฺติสฺส วจนีโย 'มา อายสฺมา เอวํ อวจ, มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ, น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกฺขานํ, น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย, อฏฺฐานเมตํ อาวุโส อนวกาโส, ยํ มุทิตาย เจโตวิมุตฺติยา ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย วตฺถุกตาย อนุฏฺฐิตาย ปริจิตาย สุสมารทฺธาย, อถ จ ปนสฺส อรติ จิตฺตํ ปริยาทาย ฐสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. นิสฺสรณญฺเหตํ อาวุโส อรติยา, ยทิทํ มุทิตา เจโตวิมุตฺตีติ.

"อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย 'อุเปกฺขา หิ โข เม เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺฐิตา ปริจิตา สุสมารทฺธา, อถ จ ปน เม ราโค จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐตีติ. โส 'มา เหวนฺติสฺส วจนีโย 'มา อายสฺมา เอวํ อวจ, มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ, น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกฺขานํ, น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย, อฏฺฐานเมตํ อาวุโส อนวกาโส, ยํ อุเปกฺขาย เจโตวิมุตฺติยา ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย วตฺถุกตาย อนุฏฺฐิตาย ปริจิตาย สุสมารทฺธาย, อถ จ ปนสฺส ราโค จิตฺตํ ปริยาทาย ฐสฺสตีติ

---

[๑] ฉ.,เท. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.. [๒] สฺยา. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. นิสฺสรณญฺเหตํ อาวุโส ราคสฺส, ยทิทํ อุเปกฺขา เจโตวิมุตฺตีติ.

"อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย 'อนิมิตฺตา หิ โข เม เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺฐิตา ปริจิตา สุสมารทฺธา, อถ จ ปน เม นิมิตฺตานุสารี วิญฺญาณํ โหตีติ. โส 'มา เหวนฺติสฺส วจนีโย 'มา อายสฺมา เอวํ อวจ, มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ, น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกฺขานํ, น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย, อฏฺฐานเมตํ อาวุโส อนวกาโส, ยํ อนิมิตฺตาย เจโตวิมุตฺติยา ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย วตฺถุกตาย อนุฏฺฐิตาย ปริจิตาย สุสมารทฺธาย, อถ จ ปนสฺส นิมิตฺตานุสารี วิญฺญาณํ ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. นิสฺสรณญฺเหตํ อาวุโส สพฺพนิมิตฺตานํ, ยทิทํ อนิมิตฺตา เจโตวิมุตฺตีติ.

"อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย 'อสฺมีติ โข เม วิคเต,[๑] อยมหมสฺมีติ จ น สมนุปสฺสามิ, อถ จ ปน เม วิจิกิจฺฉากถึกถาสลฺลํ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐตีติ. โส 'มา เหวนฺติสฺส วจนีโย 'มา อายสฺมา เอวํ อวจ, มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ, น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกฺขานํ, น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย, อฏฺฐานเมตํ อาวุโส อนวกาโส, ยํ อสฺมีติ วิคเต, 'อยมหมสฺมีติ จ อสมนุปสฺสโต,[๒] อถ จ ปนสฺส วิจิกิจฺฉากถึกถาสลฺลํ จิตฺตํ ปริยาทาย ฐสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. นิสฺสรณญฺเหตํ อาวุโส วิจิกิจฺฉากถึกถาสลฺลสฺส, ยทิทํ อสฺมีติ มานสมุคฺฆาโตติ. อิมา โข ภิกฺขเว ฉ นิสฺสาราณียา[๓] ธาตุโยติ. ตติยํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. วิคตํ.　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. น สมนุปสฺสโต

[๓] ฉ. นิสฺสาราณีโยติ

๔. ภทฺทกสุตฺตํ

[๑๔] ตตฺร โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อาวุโส ภิกฺขโวติ. "อาวุโสติ โข เต ภิกฺขู อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส ปจฺจสฺโสสุํ. อายสฺมา สารีปุตฺโต เอตทโวจ

"ตถา ตถา อาวุโส ภิกฺขุ วิหารํ กปฺเปติ, ยถา ยถาสฺส วิหารํ กปฺปยโต น ภทฺทกํ มรณํ โหติ, น ภทฺทิกา[๑] กาลกิริยา. กถญฺจาวุโส ภิกฺขุ ตถา ตถา วิหารํ กปฺเปติ, ยถา ยถาสฺส วิหารํ กปฺปยโต น ภทฺทกํ มรณํ โหติ, น ภทฺทิกา กาลกิริยา.

อิธาวุโส ภิกฺขุ กมฺมาราโม โหติ กมฺมรโต กมฺมารามตํ อนุยุตฺโต, ภสฺสาราโม โหติ ภสฺสรโต ภสฺสารามตํ อนุยุตฺโต, นิทฺทาราโม โหติ นิทฺทารโต นิทฺทารามตํ อนุยุตฺโต, สงฺคณิการาโม โหติ สงฺคณิการโต สงฺคณิการามตํ อนุยุตฺโต, สํสคฺคาราโม โหติ สํสคฺครโต สํสคฺคารามตํ อนุยุตฺโต, ปปญฺจาราโม โหติ ปปญฺจรโต ปปญฺจารามตํ อนุยุตฺโต. เอวํ โข อาวุโส ภิกฺขุ ตถา ตถา วิหารํ กปฺเปติ, ยถา ยถาสฺส วิหารํ กปฺปยโต น ภทฺทกํ มรณํ โหติ, น ภทฺทิกา กาลกิริยา. อยํ วุจฺจตาวุโส 'ภิกฺขุ สกฺกายาภิรโต น ปหาสิ[๒] สกฺกายํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยาย.

ตถา ตถา อาวุโส ภิกฺขุ วิหารํ กปฺเปติ, ยถา ยถาสฺส วิหารํ กปฺปยโต ภทฺทกํ มรณํ โหติ, ภทฺทิกา กาลกิริยา. กถญฺจาวุโส ภิกฺขุ ตถา ตถา วิหารํ กปฺเปติ, ยถา ยถาสฺส วิหารํ กปฺปยโต ภทฺทกํ มรณํ โหติ, ภทฺทิกา กาลกิริยา.

อิธาวุโส ภิกฺขุ น กมฺมาราโม โหติ น กมฺมรโต น กมฺมารามตํ อนุยุตฺโต, น ภสฺสาราโม โหติ น ภสฺสรโต น

---

[๑] ฉ. ภทฺทกา, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท. นปฺปชหาสิ

ภสฺสารามตํ อนุยุตฺโต, น นิทฺทาราโม โหติ น นิทฺทารโต น นิทฺทารามตํ อนุยุตฺโต, น สงฺคณิการาโม โหติ น สงฺคณิการโต น สงฺคณิการามตํ อนุยุตฺโต, น สํสคฺคาราโม โหติ น สํสคฺครโต น สํสคฺคารามตํ อนุยุตฺโต, น ปปญฺจาราโม โหติ น ปปญฺจรโต น ปปญฺจารามตํ อนุยุตฺโต. เอวํ โข อาวุโส ภิกฺขุ ตถา ตถา วิหารํ กปฺเปติ, ยถา ยถาสฺส วิหารํ กปฺปยโต ภทฺทกํ มรณํ โหติ, ภทฺทิกา กาลกิริยา. อยํ วุจฺจตาวุโส 'ภิกฺขุ นิพฺพานาภิรโต ปหาสิ'[๑] สกฺกายํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ.

"โย ปปญฺจํ อนุยุตฺโต[๒]　　ปปญฺจาภิรโต มโค
วิราธยิ[๓] โส นิพฺพานํ　　โยคกฺเขมํ อนุตฺตรํ.
โย จ ปปญฺจํ หิตฺวาน　　นิปฺปปญฺจปเท รโต
อาราธยิ โส นิพฺพานํ　　โยคกฺเขมํ อนุตฺตรนฺติ. จตุตฺถํ.

๕. อนุตปฺปิยสุตฺตํ

[๑๔] ตตฺร โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ

"ตถา ตถาวุโส ภิกฺขุ วิหารํ กปฺเปติ, ยถา ยถาสฺส วิหารํ กปฺปยโต กาลกิริยา อนุตปฺปา โหติ. กถญฺจาวุโส ภิกฺขุ ตถา ตถา วิหารํ กปฺเปติ, ยถา ยถาสฺส วิหารํ กปฺปยโต กาลกิริยา อนุตปฺปา โหติ.

อิธาวุโส ภิกฺขุ กมฺมาราโม โหติ กมฺมรโต กมฺมารามตํ อนุยุตฺโต, ภสฺสาราโม โหติ ฯเปฯ นิทฺทาราโม โหติ ฯเปฯ สงฺคณิการาโม โหติ ฯเปฯ สํสคฺคาราโม โหติ ฯเปฯ ปปญฺจาราโม โหติ ปปญฺจรโต ปปญฺจารามตํ อนุยุตฺโต. เอวํ โข อาวุโส ภิกฺขุ

---

[๑] ฉ.,เท. ปชหาสิ, เอวมุปริปิ.　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. ปปญฺจมนุยุตฺโต
[๓] ฉ.,เท. วิราธยี

ตถา ตถา วิหารํ กปฺเปติ, ยถา ยถาสฺส วิหารํ กปฺปยโต กาลกิริยา อนุตปฺปา โหติ. อยํ วุจฺจตาวุโส ภิกฺขุ สกฺกายาภิรโต น ปหาสิ สกฺกายํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยาย.

ตถา ตถา อาวุโส ภิกฺขุ วิหารํ กปฺเปติ, ยถา ยถาสฺส วิหารํ กปฺปยโต กาลกิริยา อนนุตปฺปา โหติ. กถญฺจาวุโส ภิกฺขุ ตถา ตถา วิหารํ กปฺเปติ, ยถา ยถาสฺส วิหารํ กปฺปยโต กาลกิริยา อนนุตปฺปา โหติ.

อิธาวุโส ภิกฺขุ น กมฺมาราโม โหติ น กมฺมรโต น กมฺมารามตํ อนุยุตฺโต, น ภสฺสาราโม โหติ ฯเปฯ น นิทฺทาราโม โหติ ฯเปฯ น สงฺคณิการาโม โหติ ฯเปฯ น สํสคฺคาราโม โหติ ฯเปฯ น ปปญฺจาราโม โหติ น ปปญฺจรโต น ปปญฺจารามตํ อนุยุตฺโต. เอวํ โข อาวุโส ภิกฺขุ ตถา ตถา วิหารํ กปฺเปติ, ยถา ยถาสฺส วิหารํ กปฺปยโต กาลกิริยา อนนุตปฺปา โหติ. อยํ วุจฺจตาวุโส ภิกฺขุ นิพฺพานาภิรโต ปหาสิ สกฺกายํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายาติ.

“โย ปปญฺจํ อนุยุตฺโต ปปญฺจาภิรโต มโค
วิราธยิ โส นิพฺพานํ โยคกฺเขมํ อนุตฺตรํ.
โย จ ปปญฺจํ หิตฺวาน นิปฺปปญฺจปเท รโต
อาราธยิ โส นิพฺพานํ โยคกฺเขมํ อนุตฺตรนฺติ. ปญฺจมํ.

๖. นกุลปิตุสุตฺตํ

[๑๖] เอกํ สมยํ ภควา ภคฺเคสุ วิหรติ สุสุมารคิเร[๑] เภสกฬาวเน มิคทาเย. เตน โข ปน สมเยน นกุลปิตา คหปติ

[๑] ฉ. สุสุมารคิเร

อาพาธิโก โหติ ทุกฺขิโต พาฬฺหคิลาโน. อถ โข นกุลมาตา คหปตานี นกุลปิตรํ คหปตึ เอตทโวจ

"มา โข ตฺวํ คหปติ สาเปกฺโข[๑] กาลมกาสิ. ทุกฺขา คหปติ สาเปกฺขสฺส กาลกิริยา, ครหิตา จ ภควตา สาเปกฺขสฺส กาลกิริยา. สิยา โข ปน เต คหปติ เอวมสฺส 'นกุลมาตา คหปตานี มมจฺจเยน น สกฺขิสฺสติ[๒] ทารเก โปเสตุ๋ ฆราวาสํ สณฺฐริตุนฺติ.[๓] น โข ปเนตํ คหปติ เอวํ ทฏฺฐพฺพํ. กุสลาหํ คหปติ กปฺปาสํ กนฺติตุ๋ เวณึ โอลิขิตุ๋, สกฺโกมหํ คหปติ ตวจฺจเยน ทารเก โปเสตุ๋ ฆราวาสํ สณฺฐริตุ๋. ตสฺมาติห ตฺวํ คหปติ มา สาเปกฺโข กาลมกาสิ. ทุกฺขา คหปติ สาเปกฺขสฺส กาลกิริยา, ครหิตา จ ภควตา สาเปกฺขสฺส กาลกิริยา.

สิยา โข ปน เต คหปติ เอวมสฺส 'นกุลมาตา คหปตานี มมจฺจเยน อญฺญํ ภตฺตารํ[๔] คมิสฺสตีติ. น โข ปเนตํ คหปติ เอวํ ทฏฺฐพฺพํ. ตฺวญฺเจว โข คหปติ ชานาสิ, อหญฺจ ยถาโสพฺภสวสฺสานิ[๕] คหฏฺฐพฺรหฺมจริยํ[๖] สมาจิณฺณํ. ตสฺมาติห ตฺวํ คหปติ มา สาเปกฺโข กาลมกาสิ. ทุกฺขา คหปติ สาเปกฺขสฺส กาลกิริยา, ครหิตา จ ภควตา สาเปกฺขสฺส กาลกิริยา.

สิยา โข ปน เต คหปติ เอวมสฺส 'นกุลมาตา คหปตานี มมจฺจเยน น ทสฺสนกามา ภวิสฺสติ ภควโต, น ทสฺสนกามา ภิกฺขุสงฺฆสฺสาติ. น โข ปเนตํ คหปติ เอวํ ทฏฺฐพฺพํ. อหํ หิ คหปติ [๗] ทสฺสนกามตรา จ ภวิสฺสามิ ภควโต, ทสฺสนกามตรา จ

---

[๑] ฉ.,อิ. สาเป โข
[๒] ฉ.,เท. น นกุลมาตา คหปตานี มมจฺจเยน น สกฺขิสฺสติ. อิ. น สกโกติ.
[๓] ฉ.,เท. สนฺธริตุนฺติ อิ. สนฺถริตุนฺติ
[๔] ฉ.,เท.,อิ. ฆรๆ
[๕] ฉ.,เท. ยํ โน อิ. ยถา โน
[๖] ฉ.,เท.,อิ. คหฏฺฐกํ พฺรหฺมจริยํ
[๗] ฉ.,เท.,อิ. ตวจฺจเยน

ภิกฺขุสงฺฆสฺส. ตสฺมาติห ตฺวํ คหปติ มา สาเปกฺโข กาลมกาสิ. ทุกฺขา คหปติ สาเปกฺขสฺส กาลกิริยา, ครหิตา จ ภควตา สาเปกฺขสฺส กาลกิริยา.

สิยา โข ปน เต คหปติ เอวมสฺส 'น[๑] นกุลมาตา คหปตานี มมจฺจเยน สีเลสุ ปริปูรการินีติ.[๑] น โข ปเนตํ คหปติ เอวํ ทฏฺฐพฺพํ. ยาวตา โข คหปติ ตสฺส ภควโต สาวิกา คิหี โอทาตวสนา สีเลสุ ปริปูรการินิโย, อหนฺตาสํ อญฺญตรา. ยสฺส โข ปนสฺส กงฺขา วา วิมติ วา, อยํ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภคฺเคสุ วิหรติ สุสุมารคีเร เภสกฬาวเน มิคทาเย, ตํ ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉตุ. ตสฺมาติห ตฺวํ คหปติ มา สาเปกฺโข กาลมกาสิ. ทุกฺขา คหปติ สาเปกฺขสฺส กาลกิริยา, ครหิตา จ ภควตา สาเปกฺขสฺส กาลกิริยา.

สิยา โข ปน เต คหปติ เอวมสฺส 'น นกุลมาตา คหปตานี ลาภินี อชฺฌตฺตญฺเจโตสมถสฺสาติ. น โข ปเนตํ คหปติ เอวํ ทฏฺฐพฺพํ. ยาวตา โข คหปติ ตสฺส ภควโต สาวิกา คิหี โอทาตวสนา ลาภินิโย อชฺฌตฺตญฺเจโตสมถสฺส, อหนฺตาสํ อญฺญตรา. ยสฺส โข ปนสฺส กงฺขา วา วิมติ วา, อยํ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภคฺเคสุ วิหรติ สุสุมารคีเร เภสกฬาวเน มิคทาเย, ตํ ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉตุ. ตสฺมาติห ตฺวํ คหปติ มา สาเปกฺโข กาลมกาสิ. ทุกฺขา คหปติ สาเปกฺขสฺส กาลกิริยา, ครหิตา จ ภควตา สาเปกฺขสฺส กาลกิริยา.

สิยา โข ปน เต คหปติ เอวมสฺส 'น นกุลมาตา คหปตานี อิมสฺมึ ธมฺมวินเย โอคาธปฺปตฺตา ปติคาธปฺปตฺตา

[๑-๑] อิ. นกุลมาตา คหปตานี มมจฺจเยน น สีเลสุ ปริปูรการินีติ.

อสฺสาสปฺปตฺตา ติณฺณวิจิกิจฺฉา วิคตกถังกถา เวสารชฺชปฺปตฺตา อปรปฺปจฺจยา สตฺถุ สาสเน วิหรตีติ. น โข ปเนตํ คหปติ เอวํ ทฏฺฐพฺพํ. ยาวตา โข คหปติ ตสฺส ภควโต สาวิกา คิหี โอทาตวสนา อิมสฺมึ ธมฺมวินเย โอคาธปฺปตฺตา ปติคาธปฺปตฺตา อสฺสาสปฺปตฺตา ติณฺณวิจิกิจฺฉา วิคตกถังกถา เวสารชฺชปฺปตฺตา อปรปฺปจฺจยา สตฺถุ สาสเน วิหรนฺติ,[๑] อหนฺตาสํ อญฺญตรา. ยสฺส โข ปนสฺส กงฺขา วา วิมติ วา, อยํ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภคฺเคสุ วิหรติ สุสุมารคีเร เภสกฬาวเน มิคทาเย, ตํ ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉตุ. ตสฺมาติห ตฺวํ คหปติ มา สาเปกฺโข กาลมกาสิ. ทุกฺขา คหปติ สาเปกฺขสฺส กาลกิริยา, ครหิตา จ ภควตา สาเปกฺขสฺส กาลกิริยาติ. อถ โข นกุลปิตุโน คหปติสฺส นกุลมาตรา[๒] คหปตานิยา อิมินา โอวาเทน โอวทิยมานสฺส โส อาพาโธ ฐานโส ปฏิปฺปสฺสมฺภิ, วุฏฺฐหิ จ นกุลปิตา คหปติ ตมฺหา อาพาธา. ตถา ปหีโน จ ปน นกุลปิตุโน คหปติสฺส โส อาพาโธ อโหสิ. อถ โข นกุลปิตา คหปติ คิลานา วุฏฺฐิโตว[๓] อจิรวุฏฺฐิโต เคลญฺญา ทณฺฑโมลุพฺภ เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข นกุลปิตรํ คหปตึ ภควา เอตทโวจ

"ลาภา เต คหปติ, สุลทฺธํ เต คหปติ, ยสฺส เต นกุลมาตา คหปตานี อนุกมฺปิกา อตฺถกามา โอวาทิกา อนุสาสิกา, ยาวตา โข คหปติ มม สาวิกา คิหี โอทาตวสนา สีเลสุ ปริปูรการินิโย, นกุลมาตา คหปตานี ตาสํ อญฺญตรา. ยาวตา โข คหปติ มม สาวิกา คิหี โอทาตวสนา ลาภินิโย อชฺฌตฺตญฺเจโตสมถสฺส

---

[๑] สฺยา. วิหรนฺติโย [๒] สฺยา. นกุลมาตาย.
[๓] ฉ.,เท.,อิ. วสทฺโท น ทิสฺสติ.

นกุลมาตา คหปตานี ตาสํ อญฺญตรา. ยาวตา โข คหปติ มม สาวิกา คิหี โอทาตวสนา อิมสฺมึ ธมฺมวินเย โอคาธปฺปตฺตา ปติคาธปฺปตฺตา อสฺสาสปฺปตฺตา ติณฺณวิจิกิจฺฉา วิคตกถังกถา เวสารชฺชปฺปตฺตา อปรปฺปจฺจยา สตฺถุ สาสเน วิหรนฺติ,[๑] นกุลมาตา คหปตานี ตาสํ อญฺญตรา. ลาภา เต คหปติ, สุลทฺธํ เต คหปติ, ยสฺส เต นกุลมาตา คหปตานี อนุกมฺปิกา อตฺถกามา โอวาทิกา อนุสาสิกาติ. ฉฏฺฐํ.

๗. โสปฺปสุตฺตํ

[๑๗] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถ โข ภควา สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต, เยนุปฏฺฐานสาลา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. อายสฺมาปิ โข สารีปุตฺโต สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต, เยนุปฏฺฐานสาลา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. อายสฺมาปิ โข มหาโมคฺคลฺลาโน, อายสฺมาปิ โข มหากสฺสโป, อายสฺมาปิ โข มหากจฺจาโน[๒] อายสฺมาปิ โข มหาโกฏฺฐิโก,[๓] อายสฺมาปิ โข มหาจุนฺโท, อายสฺมาปิ โข มหากปฺปิโน, อายสฺมาปิ โข อนุรุทฺโธ, อายสฺมาปิ โข เรวโต, อายสฺมาปิ โข อานนฺโท สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต, เยนุปฏฺฐานสาลา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. อถ โข ภควา พหุเทว รตฺตึ นิสชฺชาย วีตินาเมตฺวา อุฏฺฐายาสนา วิหารํ ปาวิสิ. เตปิ โข อายสฺมนฺโต

---

[๑] สฺยา. วิหรนฺติโย [๒] ฉ.,เท. กจฺจายโน
[๓] อิ. มหาโกฏฺฐิโต.

อจิรปกฺกนฺตสฺส ภควโต อุฏฺฐายาสนา ยถาวิหารํ อคมํสุ. เย ปน ตตฺถ ภิกฺขู นวา อจิรปพฺพชิตา อธุนาคตา อิมํ ธมฺมวินยํ, เต ยาว สุริยสฺสุคฺคมนา[๑] กากจฺฉมานา สุปึสุ. อทฺทสา โข ภควา ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน เต ภิกฺขู ยาว สุริยสฺสุคฺคมนา[๑] กากจฺฉมาเน สุปนฺเต ทิสฺวา, เยนุปฏฺฐานสาลา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. นิสชฺช โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

"กหํ นุ โข ภิกฺขเว สารีปุตฺโต. กหํ มหาโมคฺคลฺลาโน.[๒] กหํ มหากสฺสโป. กหํ มหากจฺจาโน. กหํ มหาโกฏฺฐิโก. กหํ มหาจุนฺโท. กหํ มหากปฺปิโน. กหํ อนุรุทฺโธ. กหํ เรวโต. กหํ อานนฺโท. กหํ นุ โข เต ภิกฺขเว เถรา สาวกา คตาติ. "เตปิ โข ภนฺเต อายสฺมนฺโต อจิรปกฺกนฺตสฺส ภควโต อุฏฺฐายาสนา ยถาวิหารํ อคมํสูติ. "เตน โน ตุมฺเห ภิกฺขเว เถรา ภิกฺขู นวา[๓] ยาว สุริยสฺสุคฺคมนา กากจฺฉมานา สุปถ.

ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว, อปิ นุ ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา 'ราชา ขตฺติโย มุทฺธาภิสิตฺโต[๔] ยาวทตฺถํ เสยฺยสุขํ ปสฺสสุขํ มิทฺธสุขํ อนุยุตฺโต วิหรนฺโต ยาวชีวํ รชฺชํ กาเรนฺโต ชนปทสฺส วา ปิโย มนาโปติ. โน เหตํ ภนฺเต. "สาธุ ภิกฺขเว, มยาปิ โข เอตํ ภิกฺขเว เนว ทิฏฺฐํ น สุตํ 'ราชา ขตฺติโย มุทฺธาภิสิตฺโต ยาวทตฺถํ เสยฺยสุขํ ปสฺสสุขํ มิทฺธสุขํ อนุยุตฺโต วิหรนฺโต ยาวชีวํ รชฺชํ กาเรนฺโต ชนปทสฺส วา ปิโย มนาโปติ.

---

[๑] ฉ. สูริยุคฺคมนา　　[๒] สฺยา.,อิ. โมคฺคลฺลาโน
[๓] ฉ.,เท. นาคตาติ.　　[๔] สฺยา.,อิ. มุทฺธาวสิตฺโต

"ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว, อปิ นุ ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา 'รฏฺฐิโก เปตฺตนิโก[๑] เสนาปติโก[๒] คามคามณิโก[๒] ปูคคามณิโก ยาวทตฺถํ เสยฺยสุขํ ปสฺสสุขํ มิทฺธสุขํ อนุยุตฺโต วิหรนฺโต ยาวชีวํ ปูคคามณิกตฺตํ กาเรนฺโต ปูคสฺส วา ปิโย มนาโปติ. โน เหตํ ภนฺเต. "สาธุ ภิกฺขเว, มยาปิ โข เอตํ ภิกฺขเว เนว ทิฏฺฐํ น สุตํ 'ปูคคามณิโก ยาวทตฺถํ เสยฺยสุขํ ปสฺสสุขํ มิทฺธสุขํ อนุยุตฺโต วิหรนฺโต ยาวชีวํ ปูคคามณิกตฺตํ [๓] กาเรนฺโต ปูคสฺส วา ปิโย มนาโปติ.

"ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว, อปิ นุ ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา 'สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา ยาวทตฺถํ เสยฺยสุขํ ปสฺสสุขํ มิทฺธสุขํ อนุยุตฺโต อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวาโร โภชเน อมตฺตญฺญู ชาคริยํ อนนุยุตฺโต อวิปสฺสโก กุสลานํ ธมฺมานํ ปุพฺพรตฺตาปรรตฺตํ โพธิปกฺขิยานํ ธมฺมานํ ภาวนานุโยคํ อนนุยุตฺโต อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺโตติ. โน เหตํ ภนฺเต. "สาธุ ภิกฺขเว, มยาปิ โข เอตํ ภิกฺขเว เนว ทิฏฺฐํ น สุตํ 'สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา ยาวทตฺถํ เสยฺยสุขํ ปสฺสสุขํ มิทฺธสุขํ อนุยุตฺโต อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวาโร โภชเน อมตฺตญฺญู ชาคริยํ อนนุยุตฺโต อวิปสฺสโก กุสลานํ ธมฺมานํ ปุพฺพรตฺตาปรรตฺตํ โพธิปกฺขิยานํ ธมฺมานํ ภาวนานุโยคํ อนนุยุตฺโต อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺโตติ.

"ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ 'อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารา ภวิสฺสาม โภชเน มตฺตญฺญุโน ชาคริยं อนุยุตฺตา วิปสฺสกา

---

[๑] ฉ.,เท. เปตฺตณิโก [๒-๒] อิ. เสนาย เสนาปติโก คามคามิโก
[๓] ฉ.,เท. เอตฺถนฺตเร วาติ ทิสฺสติ.

กุสลานํ ธมฺมานํ ปุพฺพรตฺตาปรรตฺตํ โพธิปกฺขิยานํ ธมฺมานํ ภาวนานุโยคมนุยุตฺตา วิหริสฺสามาติ, เอวญฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. สตฺตมํ.

๘. มจฺฉพนฺธสุตฺตํ

[๑๘] เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกํ จรติ มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ. อทฺทสา โข ภควา อทฺธานมคฺคํ ปฏิปนฺโน[๑] อญฺญตรสฺมึ ปเทเส มจฺฉิกํ มจฺฉพนฺธํ มจฺเฉ วธิตฺวา[๒] วธิตฺวา[๒] วิกฺกิณมานํ, ทิสฺวา มคฺคา โอกฺกมฺม อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. นิสชฺช โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ปสฺสถ โน ตุมฺเห ภิกฺขเว อมุํ[๓] มจฺฉิกํ มจฺฉพนฺธํ มจฺเฉ วธิตฺวา[๒] วธิตฺวา[๒] วิกฺกิณมานนฺติ. "เอวํ ภนฺเต.

"ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว, อปิ นุ ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา 'มจฺฉิโก มจฺฉพนฺโธ มจฺเฉ วธิตฺวา วธิตฺวา วิกฺกิณมาโน เตน กมฺเมน เตน อาชีเวน หตฺถิยายี วา อสฺสยายี วา รถยายี วา ยานยายี วา โภคโภคี วา มหนฺตํ วา โภคกฺขนฺธํ อชฺฌาวสนฺโตติ. "โน เหตํ ภนฺเต. "สาธุ ภิกฺขเว, มยาปิ โข เอตํ ภิกฺขเว เนว ทิฏฺฐํ น สุตํ 'มจฺฉิโก มจฺฉพนฺโธ มจฺเฉ วธิตฺวา วธิตฺวา วิกฺกิณมาโน เตน กมฺเมน เตน อาชีเวน หตฺถิยายี วา อสฺสยายี วา รถยายี วา ยานยายี วา โภคโภคี วา มหนฺตํ วา โภคกฺขนฺธํ อชฺฌาวสนฺโตติ. ตํ กิสฺส เหตุ. เต หิ โส ภิกฺขเว มจฺเฉ วชฺเฌ วธายานีเต[๔] ปาปเกน มนสานุเปกฺขติ, ตสฺมา โส เนว หตฺถิยายี โหติ น อสฺสยายี น รถยายี น ยานยายี น โภคโภคี น มหนฺตํ โภคกฺขนฺธํ อชฺฌาวสติ.

---

[๑] ฉ.,เท. อทฺธานมคฺคปฺปฏิปนฺโน
[๒-๒] สฺยา. วธิตฺวา
[๓] สฺยา. อสุํ
[๔] ฉ.,เท.,อิ. วธายุปนีเต, เอวมุปริปิ.

ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว, อปิ นุ ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา 'โคฆาตโก คาโว วธิตฺวา วธิตฺวา วิกฺกิณมาโน เตน กมฺเมน เตน อาชีเวน หตฺถิยายี วา อสฺสยายี วา รถยายี วา ยานยายี วา โภคโภคี วา มหนฺตํ วา โภคกฺขนฺธํ อชฺฌาวสนฺโตติ. โน เหตํ ภนฺเต. "สาธุ ภิกฺขเว, มยาปิ โข เอตํ ภิกฺขเว เนว ทิฏฺฐํ น สุตํ 'โคฆาตโก คาโว วธิตฺวา วธิตฺวา วิกฺกิณมาโน เตน กมฺเมน เตน อาชีเวน หตฺถิยายี วา อสฺสยายี วา รถยายี วา ยานยายี วา โภคโภคี วา มหนฺตํ วา โภคกฺขนฺธํ อชฺฌาวสนฺโตติ. ตํ กิสฺส เหตุ. เต หิ โส ภิกฺขเว คาโว วชฺเฌ วธายานีเต ปาปเกน มนสานุเปกฺขติ, ตสฺมา โส เนว หตฺถิยายี โหติ น อสฺสยายี น รถยายี น ยานยายี น โภคโภคี น มหนฺตํ โภคกฺขนฺธํ อชฺฌาวสติ.

ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว, อปิ นุ ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา 'โอรพฺภิโก ฯเปฯ โสกริโก[๑] สากุณิโก มาควิโก มิเค[๒] วธิตฺวา วธิตฺวา วิกฺกิณมาโน เตน กมฺเมน เตน อาชีเวน หตฺถิยายี วา อสฺสยายี วา รถยายี วา ยานยายี วา โภคโภคี วา มหนฺตํ วา โภคกฺขนฺธํ อชฺฌาวสนฺโตติ. โน เหตํ ภนฺเต. "สาธุ ภิกฺขเว, มยาปิ โข เอตํ ภิกฺขเว เนว ทิฏฺฐํ น สุตํ 'มาควิโก มิเค วธิตฺวา วธิตฺวา วิกฺกิณมาโน เตน กมฺเมน เตน อาชีเวน หตฺถิยายี วา อสฺสยายี วา รถยายี วา ยานยายี วา โภคโภคี วา มหนฺตํ วา โภคกฺขนฺธํ อชฺฌาวสนฺโตติ. ตํ กิสฺส เหตุ. เต หิ โส ภิกฺขเว มิเค วชฺเฌ วธายานีเต ปาปเกน มนสานุเปกฺขติ, ตสฺมา โส เนว หตฺถิยายี โหติ น อสฺสยายี น รถยายี น ยานยายี น โภคโภคี น มหนฺตํ โภคกฺขนฺธํ อชฺฌาวสติ. เต หิ [๓] โส ภิกฺขเว ติรจฺฉานคเต ปาเณ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สูกริโก.
[๒] ฉ.,เท. มเค, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท. นาม

วชฺเฌ วธายานีเต ปาปเกน มนสานุเปกฺขติ ตสฺมา โส เนว หตฺถิยายี โหติ[๑] น อสฺสยายี น รถยายี น ยานยายี น โภคโภคี น มหนฺตํ โภคกฺขนฺธํ อชฺฌาวสติ.[๒] โก ปน วาโท, ยํ มนุสฺสภูตํ วชฺฌํ วธายานีตํ ปาปเกน มนสานุเปกฺขติ, ตํ หิ ตสฺส[๓] ภิกฺขเว โหติ ทีฆรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขาย, กายสฺส เภทา ปรํ มรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชตีติ. อฏฺฐมํ.

๙. ปฐมมรณสฺสติสุตฺตํ

[๑๙] เอกํ สมยํ ภควา นาทิเก[๔] วิหรติ คิญฺชกาวสเถ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ภิกฺขโวติ. "ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ

"มรณสฺสติ ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสංสา อมโตคธา อมตปริโยสานา. ภาเวถ โน ตุมฺเห ภิกฺขเว มรณสฺสตินฺติ.

เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อหมฺปิ[๕] โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. "ยถากถํ ปน ตฺวं ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. "อิธ มยฺหं ภนฺเต เอวํ โหติ 'อโห วตาหํ รตฺตินฺทิวํ ชีเวยฺยं, ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยं, พหุ วต เม กตํ อสฺสาติ. เอวํ โข อหं ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ.

อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อหมฺปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. "ยถากถํ ปน ตฺวं ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. "อิธ มยฺหं ภนฺเต เอวํ โหติ 'อโห วตาหํ ทิวสं ชีเวยฺยं, ภควโต

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. มนสานุเปกฺขมาโน เนว หตฺถิยายี ภวิสฺสติ.
[๒] ฉ.,เท.,อิ. อชฺฌาวสิสฺสติ.
[๓] อิ. ตํ หิสฺส
[๔] ฉ.,เท. นาติเก
[๕] ฉ.,เท.,อิ. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ.

สาสนํ มนสิกเรยฺยํ, พหุ วต เม กตํ อสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ.

อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อหมฺปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. "ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. "อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ 'อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ, ยทนฺตรํ เอกํ ปิณฺฑปาตํ[๑] ภุญฺชามิ, ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ, พหุ วต เม กตํ อสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ.

อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อหมฺปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. "ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. "อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ 'อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ, ยทนฺตรํ จตฺตาโร ปญฺจ[๒] อาโลเป สงฺขาทิตฺวา อชฺโฌหรามิ, ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ, พหุ วต เม กตํ อสฺสาติ. เอวมฺปิ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ.

อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อหมฺปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. "ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. "อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ 'อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ, ยทนฺตรํ เอกํ อาโลปํ สงฺขาทิตฺวา อชฺโฌหรามิ, ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ, พหุ วต เม กตํ อสฺสาติ. เอวมฺปิ[๓] โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ.

อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อหมฺปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. "ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. "อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ 'อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ, ยทนฺตรं

---

[๑] ฉ.,เท. เอกปิณฺฑปาตํ [๒] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ.

อสฺสสิตฺวา วา ปสฺสสามิ ปสฺสสิตฺวา วา อสฺสสามิ, ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ, พหุ วต เม กตํ อสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ.

เอวํ วุตฺเต, ภควา เต[๑] ภิกฺขู เอตทโวจ "โยจายํ[๒] ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ 'อโห วตาหํ รตฺตินฺทิวํ ชีเวยฺยํ, ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ, พหุ วต เม กตํ อสฺสาติ. โยจายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ 'อโห วตาหํ ทิวสํ ชีเวยฺยํ, ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ, พหุ วต เม กตํ อสฺสาติ. โยจายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ 'อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ, ยทนฺตรํ เอกํ ปิณฺฑปาตํ ภุญฺชามิ, ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ, พหุ วต เม กตํ อสฺสาติ. โยจายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ 'อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ, ยทนฺตรํ จตฺตาโร ปญฺจ อาโลเป สงฺขาทิตฺวา อชฺโฌหรามิ, ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ, พหุ วต เม กตํ อสฺสาติ, อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว ภิกฺขู ปมตฺตา วิหรนฺติ ทนฺธํ มรณสฺสตึ ภาเวนฺติ อาสวานํ ขยาย. โยจายํ[๓] ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ 'อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ, ยทนฺตรํ เอกํ อาโลปํ สงฺขาทิตฺวา อชฺโฌหรามิ, ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ, พหุ วต เม กตํ อสฺสาติ. โยจายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ 'อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ, ยทนฺตรํ อสฺสสิตฺวา วา ปสฺสสามิ, ปสฺสสิตฺวา วา อสฺสสามิ, ภควโต สาสนํ มนสิกเรยฺยํ, พหุ วต เม กตํ อสฺสาติ, อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว ภิกฺขู อปฺปมตฺตา วิหรนฺติ ติกฺขํ มรณสฺสตึ ภาเวนฺติ อาสวานํ ขยาย.

---

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] อิ. ยฺวายํ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. โย จ ขฺวายํ

ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ 'อปฺปมตฺตา วิหริสฺสาม, ติกฺขํ มรณสฺสตึ ภาเวสฺสาม อาสวานํ ขยายาติ, เอวํ หิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. นวมํ.

๑๐. ทุติยมรณสฺสติสุตฺตํ

[๒๐] เอกํ สมยํ ภควา นาทิเก[๑] วิหรติ คิญฺชกาวสเถ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

"มรณสฺสติ ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานา. กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว มรณสฺสติ. กถํ พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานา.

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทิวเส นิกฺขนฺเต รตฺติยา ปฏิหิตาย[๒] อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'พหุกา โข เม ปจฺจยา มรณสฺส, อหิ วา มํ ฑเสยฺย, วิจฺฉิโก วา มํ ฑเสยฺย, สตปที วา มํ ฑเสยฺย, เตน เม อสฺส กาลกิริยา, โส มมสฺส อนฺตราโย, อุปกฺขลิตฺวา วา ปปเตยฺยํ, ภตฺตํ วา เม ภุตฺตํ พฺยาปชฺเชยฺย, ปิตฺตํ วา เม กุปฺเปยฺย, เสมฺหํ วา เม กุปฺเปยฺย, สตฺถกา วา เม วาตา กุปฺเปยฺยุํ, เตน เม อสฺส กาลกิริยา, โส มมสฺส อนฺตราโยติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา อิติ ปฏิสญฺจิกฺขิตพฺพํ 'อตฺถิ นุ โข เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา, เย เม อสฺสุ รตฺตึ กาลํ กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ.

สเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ 'อตฺถิ เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา, เย เม อสฺสุ รตฺตึ กาลํ กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ, เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา เตสํเยว ปาปกานํ

---

[๑] ฉ.,เท. นาติเก [๒] ฉ.,เท. ปติคตาย

อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย อธิมตฺโต ฉนฺโท จ วายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬฺหี จ อปฺปฏิวานี จ สติ จ สมฺปชญฺญญฺจ กรณียํ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อาทิตฺตเจโล วา อาทิตฺตสีโส วา ตสฺเสว เจลสฺส วา สีสสฺส วา นิพฺพาปนาย อธิมตฺตํ ฉนฺทญฺจ วายามญฺจ อุสฺสาหญฺจ อุสฺโสฬฺหิญฺจ อปฺปฏิวานิญฺจ สติญฺจ สมฺปชญฺญญฺจ กเรยฺย, เอวเมว โข ภิกฺขเว เตน ภิกฺขุนา เตสํเยว ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย อธิมตฺโต ฉนฺโท จ วายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬฺหี จ อปฺปฏิวานี จ สติ จ สมฺปชญฺญญฺจ กรณียํ.

สเจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ 'นตฺถิ เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา, เย เม อสฺสุ รตฺตึ กาลํ กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ, เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา เตเนว ปีติปาโมชฺเชน[๑] วิหาตพฺพํ อโหรตฺตานุสิกฺขินา กุสเลสุ ธมฺเมสุ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ รตฺติยา นิกฺขนฺตาย ทิวเส ปฏิหิเต[๒] อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'พหุกา โข เม ปจฺจยา มรณสฺส อหิ วา มํ ฑํเสยฺย, วิจฺฉิโก วา มํ ฑํเสยฺย, สตปที วา มํ ฑํเสยฺย, เตน เม อสฺส กาลกิริยา, โส มมสฺส อนฺตราโย อุปกฺขลิตฺวา วา ปปเตยฺยํ, ภตฺตํ วา เม ภุตฺตํ พฺยาปชฺเชยฺย, ปิตฺตํ วา เม กุปฺเปยฺย, เสมฺหํ วา เม กุปฺเปยฺย, สตฺถกา วา เม วาตา กุปฺเปยฺยุ, เตน เม อสฺส กาลกิริยา, โส มมสฺส อนฺตราโยติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา อิติ ปฏิสญฺจิกฺขิตพฺพํ 'อตฺถิ นุ โข เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา, เย เม อสฺสุ ทิวา กาลํ กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ.

สเจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ 'อตฺถิ เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา, เย เม อสฺสุ ทิวา กาลํ

---

[๑] อิ. ปีติปามุชฺเชน, เอวมุปริปิ. [๒] สี. ปติหิเต เท. ปฏิคเต

กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ, เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา เตสํเยว ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย อธิมตฺโต ฉนฺโท จ วายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬฺหี จ อปฺปฏิวานี จ สติ จ สมฺปชญฺญญฺจ กรณียํ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อาทิตฺตเจโล วา อาทิตฺตสีโส วา ตสฺเสว เจลสฺส วา สีสสฺส วา นิพฺพาปนาย อธิมตฺตํ ฉนฺทญฺจ วายามญฺจ อุสฺสาหญฺจ อุสฺโสฬฺหิญฺจ อปฺปฏิวานิญฺจ สติญฺจ สมฺปชญฺญญฺจ กเรยฺย, เอวเมว โข ภิกฺขเว เตน ภิกฺขุนา เตสํเยว ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย อธิมตฺโต ฉนฺโท จ วายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬฺหี จ อปฺปฏิวานี จ สติ จ สมฺปชญฺญญฺจ กรณียํ.

สเจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ 'นตฺถิ เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา, เย เม อสฺสุ ทิวา กาลํ กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ, เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา เตเนว ปีติปาโมชฺเชน วิหาตพฺพํ อโหรตฺตานุสิกฺขินา กุสเลสุ ธมฺเมสุ. เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว มรณสฺสติ เอวํ พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสංสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ. ทสมं.

ทุติโย สาราณียวคฺโค.[๑]

ตสฺสุทฺทานํ

"เทฺว สาราณียา นิสฺสารณีย[๒] ภทฺทกํ อนุตปฺปิยं
นกุลํ โสปฺปมจฺฉา[๓] จ เทฺว โหนฺติ มรณสฺสตีติ.[๔]

---

[๑] สฺยา. สาราณียาทิวคฺโค อิ. สาราณียวคฺโค
[๒] สฺยา. เมตฺตํ
[๓] สฺยา. กุสลา มจฺฉ เทฺว จ
[๔] สฺยา. โหนฺติ มรณสฺสตินา ทสาติ.

๓. อนุตฺตริยวคฺโค

๑. สามกสุตฺตํ

[๒๑] เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสุ วิหรติ สามคามเก โปกฺขรณิยายํ. อถ โข อญฺญตรา เทวตา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ โปกฺขรณิยํ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข สา เทวตา ภควนฺตํ เอตทโวจ

"ตโย เม ภนฺเต ธมฺมา ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ตโย. กมฺมารามตา ภสฺสารามตา นิทฺทารามตา. อิเม โข ภนฺเต ตโย ธมฺมา ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ.

อิทมโวจ สา เทวตา. สมนุญฺโญ สตฺถา อโหสิ. อถ โข สา เทวตา "สมนุญฺโญ เม สตฺถาติ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายิ.

อถ โข ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อิมํ ภิกฺขเว รตฺตึ อญฺญตรา เทวตา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ โปกฺขรณิยํ โอภาเสตฺวา, เยนาหํ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มं อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข ภิกฺขเว สา เทวตา มं เอตทโวจ "ตโย เม ภนฺเต ธมฺมา ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ตโย, กมฺมารามตา ภสฺสารามตา นิทฺทารามตา. อิเม โข ภนฺเต ตโย ธมฺมา ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ. อิทมโวจ ภิกฺขเว สา

เทวตา, อิทำ วตฺวา มำ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณำ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายิ. เตสำ โว ภิกฺขเว อลาภา, เตสำ ทุลฺลทฺธำ, เย โว เทวตาปิ ชานนฺติ กุสเลหิ ธมฺเมหิ ปริหายมาเน. อปเรปิ ภิกฺขเว ตโย ปริหานิเย ธมฺเม เทเสสฺสามิ, ตำ สุณาถ, สาธุกำ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามีติ. "เอวำ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุำ. ภควา เอตทโวจ

"กตเม จ ภิกฺขเว ตโย ปริหานิยา ธมฺมา, สงฺคณิการามตา โทวจสฺสตา ปาปมิตฺตตา. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ปริหานิยา ธมฺมา.

เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานำ ปริหายึสุ กุสเลหิ ธมฺเมหิ, สพฺเพ เต อิเมเหว ฉหิ ธมฺเมหิ ปริหายึสุ กุสเลหิ ธมฺเมหิ. เย[๑] หิ เกจิ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานำ ปริหายิสฺสนฺติ กุสเลหิ ธมฺเมหิ, สพฺเพ เต อิเมเหว ฉหิ ธมฺเมหิ ปริหายิสฺสนฺติ กุสเลหิ ธมฺเมหิ. เย[๑] หิ เกจิ ภิกฺขเว เอตรหิ ปริหายนฺติ กุสเลหิ ธมฺเมหิ, สพฺเพ เต อิเมเหว ฉหิ ธมฺเมหิ ปริหายนฺติ กุสเลหิ ธมฺเมหีติ. ปฐมำ.

๒. อปริหานิยสุตฺตำ

[๒๒] "ฉยิเม ภิกฺขเว อปริหานิเย ธมฺเม เทเสสฺสามิ, ตำ สุณาถ ฯเปฯ กตเม จ ภิกฺขเว ฉ อปริหานิยา ธมฺมา. น กมฺมารามตา น ภสฺสารามตา, น นิทฺทารามตา, น สงฺคณิการามตา, โสวจสฺสตา, กลฺยาณมิตฺตตา. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ อปริหานิยา ธมฺมา.

"เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานำ น ปริหายึสุ กุสเลหิ ธมฺเมหิ, สพฺเพ เต อิเมเหว ฉหิ ธมฺเมหิ น ปริหายึสุ กุสเลหิ ธมฺเมหิ. เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานำ น ปริหายิสฺสนฺติ

---

[๑] ฉ.,เท. เยปิ หิ.

กุสเลหิ ธมฺเมหิ, สพฺเพ เต อิเมเหว ฉหิ ธมฺเมหิ น ปริหายิสฺสนฺติ กุสเลหิ ธมฺเมหิ. เย หิ เกจิ ภิกฺขเว เอตรหิ น ปริหายนฺติ กุสเลหิ ธมฺเมหิ, สพฺพ เต อิเมเหว ฉหิ ธมฺเมหิ น ปริหายนฺติ กุสเลหิ ธมฺเมหีติ. ทุติยํ.

๓. ภยสุตฺตํ

[๒๓] "ภยนฺติ ภิกฺขเว กามานเมตํ อธิวจนํ, 'ทุกฺขนฺติ ภิกฺขเว กามานเมตํ อธิวจนํ, 'โรโคติ ภิกฺขเว กามานเมตํ อธิวจนํ, 'คณฺโฑติ ภิกฺขเว กามานเมตํ อธิวจนํ, 'สงฺโคติ ภิกฺขเว กามานเมตํ อธิวจนํ, 'ปงฺโกติ ภิกฺขเว กามานเมตํ อธิวจนํ.

กสฺมา จ ภิกฺขเว 'ภยนฺติ กามานเมตํ อธิวจนํ. กามราครตฺตายํ ภิกฺขเว ฉนฺทราควินิพทฺโธ ทิฏฺฐธมฺมิกาปิ ภยา น ปริมุจฺจติ, สมฺปรายิกาปิ ภยา น ปริมุจฺจติ. ตสฺมา 'ภยนฺติ กามานเมตํ อธิวจนํ. กสฺมา จ ภิกฺขเว 'ทุกฺขนฺติ ฯเปฯ 'โรโคติ ฯเปฯ 'คณฺโฑติ ฯเปฯ 'สงฺโคติ ฯเปฯ 'ปงฺโกติ กามานเมตํ อธิวจนํ. กามราครตฺตายํ ภิกฺขเว ฉนฺทราควินิพทฺโธ ทิฏฺฐธมฺมิกาปิ ปงฺกา น ปริมุจฺจติ, สมฺปรายิกาปิ ปงฺกา น ปริมุจฺจติ. ตสฺมา 'ปงฺโกติ กามานเมตํ อธิวจนนฺติ.

"ภยํ[๑] ทุกฺขํ โรโค คณฺโฑ[๑] สงฺโค ปงฺโก จ อุภยํ
เอเต กามา ปวุจฺจนฺติ ยตฺถ สตฺโต ปุถุชฺชโน
อุปาทาเน ภยํ ทิสฺวา ชาติมรณสมฺภเว
อนุปาทา วิมุจฺจนฺติ ชาติมรณสงฺขเย

---

[๑] สฺยา. ภยํ ทุกฺขญฺจ โรโค จ

เต เขมปฺปตฺตา สุขิโน ทิฏฺฐธมฺมาภินิพฺพุตา
สพฺพเวรภยาตีตา[๑] สพฺพทุกฺขํ อุปจฺจคุนฺติ. ตติยํ.

๔. หิมวนฺตสุตฺตํ

[๒๔] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ หิมวนฺตํ ปพฺพตราชํ ปทาเลยฺย, โก ปน วาโท ฉวาย อวิชฺชาย. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมาธิสฺส สมาปตฺติกุสโล โหติ, สมาธิสฺส จิติกุสโล โหติ, สมาธิสฺส วุฏฺฐานกุสโล โหติ, สมาธิสฺส กลฺลตากุสโล[๒] โหติ, สมาธิสฺส โคจรกุสโล โหติ, สมาธิสฺส อภินิหารกุสโล โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ หิมวนฺตํ ปพฺพตราชํ ปทาเลยฺย, โก ปน วาโท ฉวาย อวิชฺชายาติ. จตุตฺถํ.

๕. อนุสฺสติฏฺฐานสุตฺตํ

[๒๕] "ฉยิมานิ ภิกฺขเว อนุสฺสติฏฺฐานานิ. กตมานิ ฉ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก ตถาคตํ อนุสฺสรติ 'อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ. ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อริยสาวโก ตถาคตํ อนุสฺสรติ, เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ, นิกฺขนฺตํ มุตฺตํ วุฏฺฐิตํ เคธมฺหา. 'เคโธติ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนเมตํ กามคุณานํ อธิวจนํ. อิทมฺปิ โข ภิกฺขเว อารมฺมณํ กริตฺวา เอวมิเธกจฺเจ สตฺตา วิสุชฺฌนฺติ.

---

[๑] สฺยา. สพฺเพ เวรภยาตีตา [๒] ฉ.,เท. กลฺลิตกุสโล อิ. กลฺลิตากสโล

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อริยสาวโก ธมฺมํ อนุสฺสรติ ‘สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม ฯเปฯ ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ. ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อริยสาวโก ธมฺมํ อนุสฺสรติ, เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ, นิกฺขนฺตํ มุตฺตํ วุฏฺฐิตํ เคธมฺหา, ‘เคโธติ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺเนตํ กามคุณานํ อธิวจนํ. อิทมฺปิ โข ภิกฺขเว อารมฺมณํ กริตฺวา เอวมิเธกจฺเจ สตฺตา วิสุชฺฌนฺติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อริยสาวโก สงฺฆํ อนุสฺสรติ ‘สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อริยสาวโก สงฺฆํ อนุสฺสรติ, เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ นิกฺขนฺตํ มุตฺตํ วุฏฺฐิตํ เคธมฺหา. ‘เคโธติ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺเนตํ กามคุณานํ อธิวจนํ. อิทมฺปิ โข ภิกฺขเว อารมฺมณํ กริตฺวา เอวมิเธกจฺเจ สตฺตา วิสุชฺฌนฺติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อริยสาวโก อตฺตโน สีลานิ อนุสฺสรติ อขณฺฑานิ ฯเปฯ สมาธิสํวตฺตนิกานิ. ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อริยสาวโก สีลํ อนุสฺสรติ. เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตํ จิตฺตํ โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ, นิกฺขนฺตํ มุตฺตํ วุฏฺฐิตํ เคธมฺหา, ‘เคโธติ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺเนตํ กามคุณานํ อธิวจนํ. อิทมฺปิ โข ภิกฺขเว อารมฺมณํ กริตฺวา เอวมิเธกจฺเจ สตฺตา วิสุชฺฌนฺติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อริยสาวโก อตฺตโน จาคํ อนุสฺสรติ ‘ลาภา วต เม, สุลทฺธํ วต เม, โยหํ ฯเปฯ ยาจโยโค ทานสංวิภาครโตติ. ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อริยสาวโก จาคํ อนุสฺสรติ, เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตं จิตฺตं โหติ, น โทสปริยุฏฺฐิตं จิตฺตं โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตं จิตฺตं โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตं โหติ, นิกฺขนฺตं มุตฺตं วุฏฺฐิตं เคธมฺหา. ‘โคโธติ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺเนตं กามคุณานำ อธิวจนำ. อิทมฺปิ โข ภิกฺขเว อารมฺมณำ กริตฺวา เอวมิเธกจฺเจ สตฺตา วิสุชฺฌนฺติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อริยสาวโก เทวตา อนุสฺสรติ ‘สนฺติ เทวา จาตุมฺมหาราชิกา, สนฺติ เทวา ตาวตึสา, สนฺติ เทวา ยามา, สนฺติ เทวา ตุสิตา, สนฺติ เทวา นิมฺมานรติโน, สนฺติ เทวา ปรนิมฺมิตวสวตฺติโน, สนฺติ เทวา พฺรหฺมกายิกา, สนฺติ เทวา ตทุตฺตริ. ยถารูปาย สทฺธาย สมนฺนาคตา ตา เทวตา อิโต จุตา ตตฺถ อุปปนฺนา, มยฺหมฺปิ ตถารูปา สทฺธา สංวิชฺชติ, ยถารูเปน สีเลน สุเตน จาเคน ปญฺญาย สมนฺนาคตา ตา เทวตา อิโต จุตา ตตฺถ อุปปนฺนา, มยฺหมฺปิ ตถารูปา ปญฺญา สංวิชฺชตีติ. ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อริยสาวโก อตฺตโน จ ตาสญฺจ เทวตานำ สทฺธญฺจ สีลญฺจ สุตญฺจ จาคญฺจ ปญฺญญฺจ อนุสฺสรติ, เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตं จิตฺตं โหติ, น โทสปริยุฏฺฐิตं จิตฺตं โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตं จิตฺตं โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตं โหติ, นิกฺขนฺตं มุตฺตं วุฏฺฐิตं เคธมฺหา. ‘เคโธติ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺเนตं กามคุณานำ อธิวจนำ. อิทมฺปิ โข ภิกฺขเว อารมฺมณำ กริตฺวา เอวมิเธกจฺเจ สตฺตา วิสุชฺฌนฺติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ฉ อนุสฺสติฏฺฐานานีติ. ปญฺจมं.

๖. มหากจฺจานสุตฺตํ

[๒๖] ตตฺร โข อายสฺมา มหากจฺจาโน ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อาวุโส ภิกฺขโวติ. "อาวุโสติ โข เต ภิกฺขู อายสฺมโต มหากจฺจานสฺส ปจฺจสฺโสสุํ. อายสฺมา มหากจฺจาโน เอตทโวจ

"อจฺฉริยํ อาวุโส, อพฺภุตํ อาวุโส, ยาวญฺจิทํ เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน สมฺพาเธ โอกาสาธิคโม อนุพุทฺโธ สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย ญายสฺส อธิคมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ ฉ อนุสฺสติฏฺฐานานิ. กตมานิ ฉ. อิธาวุโส อริยสาวโก ตถาคตํ อนุสฺสรติ 'อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ. ยสฺมึ อาวุโส สมเย อริยสาวโก ตถาคตํ อนุสฺสรติ, เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตं จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยุฏฺฐิตं จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตं จิตฺตํ โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ, นิกฺขนฺตํ มุตฺตํ วุฏฺฐิตं เคธมฺหา. 'เคโธติ โข อาวุโส ปญฺจนฺนเมตं กามคุณานํ อธิวจนํ. ส โข โส อาวุโส อริยสาวโก สพฺพโส อากาสสเมน เจตสา วิหรติ วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน. อิทมฺปิ โข อาวุโส อารมฺมณํ กริตฺวา เอวมิเธกจฺเจ สตฺตา วิสุทฺธิธมฺมา ภวนฺติ.

ปุน จปรํ อาวุโส อริยสาวโก ธมฺมํ อนุสฺสรติ 'สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม ฯเปฯ ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ. ยสฺมึ อาวุโส สมเย อริยสาวโก ธมฺมํ อนุสฺสรติ, เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตं จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยุฏฺฐิตं จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตं จิตฺตํ โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ, นิกฺขนฺตํ มุตฺตํ วุฏฺฐิตं

เคธมฺหา. ‘เคโธติ โข อาวุโส ปญฺจนฺนเมตํ กามคุณานํ อธิวจนํ. ส โข โส อาวุโส อริยสาวโก สพฺพโส อากาสสเมน เจตสา วิหรติ วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน. อิทมฺปิ โข อาวุโส อารมฺมณํ กริตฺวา เอวมิเธกจฺเจ สตฺตา วิสุทฺธิธมฺมา ภวนฺติ.

ปุน จปรํ อาวุโส อริยสาวโก สงฺฆํ อนุสฺสรติ ‘สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. ยสฺมึ [๑] สมเย อริยสาวโก สงฺฆํ อนุสฺสรติ, เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตं จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยุฏฺฐิตं จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตं จิตฺตํ โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ, นิกฺขนฺตํ มุตฺตํ วุฏฺฐิตํ เคธมฺหา. ‘เคโธติ โข อาวุโส ปญฺจนฺนเมตํ กามคุณานํ อธิวจนํ. ส โข โส อาวุโส อริยสาวโก สพฺพโส อากาสสเมน เจตสา วิหรติ วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน. อิทมฺปิ โข อาวุโส อารมฺมณํ กริตฺวา เอวมิเธกจฺเจ สตฺตา วิสุทฺธิธมฺมา ภวนฺติ.

ปุน จปรํ อาวุโส อริยสาวโก อตฺตโน สีลานิ อนุสฺสรติ ‘อขณฺฑานิ ฯเปฯ สมาธิสํวตฺตนิกานิ. ยสฺมึ อาวุโส สมเย อริยสาวโก อตฺตโน[๒] สีลํ อนุสฺสรติ, เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตं จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยุฏฺฐิตं จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตं จิตฺตํ โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ, นิกฺขนฺตํ มุตฺตํ วุฏฺฐิตํ เคธมฺหา. ‘เคโธติ โข อาวุโส ปญฺจนฺนเมตํ กามคุณานํ อธิวจนํ. ส โข โส อาวุโส อริยสาวโก สพฺพโส อากาสสเมน เจตสา วิหรติ วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน. อิทมฺปิ โข อาวุโส อารมฺมณํ กริตฺวา เอวมิเธกจฺเจ สตฺตา วิสุทฺธิธมฺมา ภวนฺติ.

---

[๑] ฉ.,เท. อาวุโส

[๒] สฺยา. อยं ปาโฐ น ทิสฺสติ.

ปุน จปรํ อาวุโส อริยสาวโก อตฺตโน จาคํ อนุสฺสรติ ‘ลาภา วต เม, สุลทฺธํ วต เม, โยหํ ฯเปฯ ยาจโยโค ทานสංวิภาครโตติ. ยสฺมึ อาวุโส สมเย อริยสาวโก อตฺตโน[๑] จาคํ อนุสฺสรติ, เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตं จิตฺตं โหติ, น โทสปริยุฏฺฐิตं จิตฺตं โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตं จิตฺตं โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตं โหติ, นิกฺขนฺตं มุตฺตं วุฏฺฐิตं เคธมฺหา. ‘เคโธติ โข อาวุโส ปญฺจนฺนเมตं กามคุณานං อธิวจนං. ส โข โส อาวุโส อริยสาวโก สพฺพโส อากาสสเมน เจตสา วิหรติ วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน. อิทมฺปิ โข อาวุโส อารมฺมณं กริตฺวา เอวมิเธกจฺเจ สตฺตา วิสุทฺธิมฺมา ภวนฺติ.

ปุน จปรํ อาวุโส อริยสาวโก เทวตา อนุสฺสรติ ‘สนฺติ เทวา จาตุมฺมหาราชิกา ฯเปฯ สนฺติ เทวา ตทุตฺตริ. ยถารูปาย สทฺธาย สมนฺนาคตา ตา เทวตา อิโต จุตา ตตฺถ อุปปนฺนา, มยฺหมฺปิ ตถารูปา สทฺธา สංวิชฺชติ, ยถารูเปน สีเลน ฯเปฯ สุเตน จาเคน ปญฺญาย สมนฺนาคตา ตา เทวตา อิโต จุตา ตตฺถ อุปปนฺนา, มยฺหมฺปิ ตถารูปา ปญฺญา สංวิชฺชตีติ. ยสฺมึ อาวุโส สมเย อริยสาวโก อตฺตโน จ ตาสญฺจ เทวตานं สทฺธญฺจ สีลญฺจ สุตญฺจ จาคญฺจ ปญฺญญฺจ อนุสฺสรติ, เนวสฺส ตสฺมึ สมเย ราคปริยุฏฺฐิตं จิตฺตं โหติ, น โทสปริยุฏฺฐิตं จิตฺตं โหติ, น โมหปริยุฏฺฐิตं จิตฺตं โหติ, อุชุคตเมวสฺส ตสฺมึ สมเย จิตฺตं โหติ, นิกฺขนฺตं มุตฺตं วุฏฺฐิตं เคธมฺหา. ‘เคโธติ โข อาวุโส ปญฺจนฺนเมตं กามคุณานं อธิวจนං. ส โข โส อาวุโส อริยสาวโก สพฺพโส อากาสสเมน เจตสา วิหรติ วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน

[๑] สฺยา. อยं ปาโฐ น ทิสฺสติ.

อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน. อิทมฺปิ โข อาวุโส อารมฺมณํ กริตฺวา เอวมิเธกจฺเจ สตฺตา วิสุทฺธิธมฺมา ภวนฺติ.

อจฺฉริยํ อาวุโส, อพฺภุตํ อาวุโส, ยาวญฺจิทํ เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน สมฺพาเธ โอกาสาธิคโม อนุพุทฺโธ สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย ญายสฺส อธิคมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ อิมานิ ฉ อนุสฺสติฏฺฐานานีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ปฐมสมยสุตฺตํ

[๒๗] อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "กติ นุ โข ภนฺเต สมยา มโนภาวนิยสฺส[๑] ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุนฺติ. "ฉยิเม ภิกฺขุ สมยา มโนภาวนิยสฺส[๑] ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุํ.

กตเม ฉ. อิธ ภิกฺขุ ยสฺมึ สมเย ภิกฺขุ กามราคปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ กามราคปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ กามราคสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ตสฺมึ สมเย มโนภาวนิโย[๑] ภิกฺขุ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'อหํ โข อาวุโส กามราคปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรามิ กามราคปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ กามราคสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานามิ. สาธุ วต เม อายสฺมา กามราคสฺส ปหานาย ธมฺมํ เทเสตูติ. ตสฺส มโนภาวนิโย ภิกฺขุ กามราคสฺส ปหานาย ธมฺมํ เทเสติ. อยํ ภิกฺขุ ปฐโม สมโย มโนภาวนิยสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. มโนภาวนียสฺส, เอวมุปริปิ.

ปุน จปรํ ภิกฺขุ ยสฺมึ สมเย ภิกฺขุ พฺยาปาทปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ พฺยาปาทปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ พฺยาปาทสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. ตสฺมึ สมเย มโนภาวนีโย ภิกฺขุ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'อหํ โข อาวุโส พฺยาปาทปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรามิ พฺยาปาทปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ พฺยาปาทสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานามิ. สาธุ วต เม อายสฺมา พฺยาปาทสฺส ปหานาย ธมฺมํ เทเสตูติ. ตสฺส มโนภาวนีโย ภิกฺขุ พฺยาปาทสฺส ปหานาย ธมฺมํ เทเสติ. อยํ ภิกฺขุ ทุติโย สมโย มโนภาวนิยสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขุ ยสฺมึ สมเย ภิกฺขุ ถีนมิทฺธปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ ถีนมิทฺธปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ ถีนมิทฺธสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. ตสฺมึ สมเย มโนภาวนีโย ภิกฺขุ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'อหํ โข อาวุโส ถีนมิทฺธปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรามิ ถีนมิทฺธปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ ถีนมิทฺธสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานามิ. สาธุ วต เม อายสฺมา ถีนมิทฺธสฺส ปหานาย ธมฺมํ เทเสตูติ. ตสฺส มโนภาวนีโย ภิกฺขุ ถีนมิทฺธสฺส ปหานาย ธมฺมํ เทเสติ, อยํ ภิกฺขุ ตติโย สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขุ ยสฺมึ สมเย ภิกฺขุ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจ-ปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ตสฺมึ สมเย มโนภาวนีโย ภิกฺขุ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'อหํ โข อาวุโส อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรามิ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานามิ,

สาธุ วต เม อายสฺมา อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจสฺส ปหานาย ธมฺมํ เทเสตูติ. ตสฺส มโนภาวนีโย ภิกฺขุ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจสฺส ปหานาย ธมฺมํ เทเสติ. อยํ ภิกฺขุ จตุตฺโถ สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขุ ยสฺมึ สมเย ภิกฺขุ วิจิกิจฺฉาปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ วิจิกิจฺฉาปเรเตน, อุปฺปนฺนาย จ วิจิกิจฺฉาย นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ตสฺมึ สมเย มโนภาวนีโย ภิกฺขุ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจนีโย ‘อหํ โข อาวุโส วิจิกิจฺฉาปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรามิ วิจิกิจฺฉาปเรเตน, อุปฺปนฺนาย จ วิจิกิจฺฉาย นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานามิ. สาธุ วต เม อายสฺมา วิจิกิจฺฉาย ปหานาย ธมฺมํ เทเสตูติ. ตสฺส มโนภาวนีโย ภิกฺขุ วิจิกิจฺฉาย ปหานาย ธมฺมํ เทเสติ. อยํ ภิกฺขุ ปญฺจโม สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขุ ยสฺมึ สมเย ภิกฺขุ, ยํ นิมิตฺตํ อาคมฺม, ยํ นิมิตฺตํ มนสิกโรโต อนนฺตรา อาสวานํ ขโย โหติ, ตํ นิมิตฺตํ น ชานาติ น ปสฺสติ, ตสฺมึ สมเย มโนภาวนีโย ภิกฺขุ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจนีโย ‘อหํ โข อาวุโส ยํ นิมิตฺตํ อาคมฺม, ยํ นิมิตฺตํ มนสิกโรโต อนนฺตรา อาสวานํ ขโย โหติ, ตํ นิมิตฺตํ น ชานามิ น ปสฺสามิ, สาธุ วต เม อายสฺมา อาสวานํ ขยาย ธมฺมํ เทเสตูติ. ตสฺส มโนภาวนีโย ภิกฺขุ อาสวานํ ขยาย ธมฺมํ เทเสติ. อยํ ภิกฺขุ ฉฏฺโฐ สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุํ. อิเม โข ภิกฺขุ ฉ สมยา มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุนฺติ. สตฺตมํ.

๘. ทุติยสมยสุตฺตํ

[๒๘] เอกํ สมยํ สมฺพหุลา เถรา ภิกฺขู พาราณสิยํ วิหรนฺติ อิสิปตเน มิคทาเย. อถ โข เตสํ เถรานํ ภิกฺขูนํ ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตานํ มณฺฑลมาเฬ สนฺนิสินฺนานํ สนฺนิปติตานํ อยมนฺตรา กถา อุทปาทิ "โก นุ โข อาวุโส สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ เถเร ภิกฺขู เอตทโวจ "ยสฺมึ อาวุโส สมเย มโนภาวนีโย ภิกฺขุ ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต ปาเท ปกฺขาเลตฺวา นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุๆ กายๆ ปณิธาย ปริมุขๆ สตึ อุปฏฺฐเปตฺวา, โส สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ ตๆ ภิกฺขุๆ เอตทโวจ "น โข อาวุโส สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุๆ. ยสฺมึ อาวุโส สมเย มโนภาวนีโย ภิกฺขุ ปจฺฉาภตฺตๆ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต ปาเท ปกฺขาเลตฺวา นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกๆ อาภุชิตฺวา อุชุๆ กายๆ ปณิธาย ปริมุขๆ สตึ อุปฏฺฐเปตฺวา, จาริตฺตกิลมโถปิสฺส ตสฺมึ สมเย อปฺปฏิปฺปสฺสทฺธิโ โหติ, ภตฺตกิลมโถปิสฺส ตสฺมึ สมเย อปฺปฏิปฺปสฺสทฺธิโ โหติ. ตสฺมา โส อสมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุๆ. ยสฺมึ อาวุโส สมเย มโนภาวนีโย ภิกฺขุ สายณฺหสมยๆ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต วิหารปจฺฉายายๆ นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกๆ อาภุชิตฺวา อุชุๆ กายๆ ปณิธาย ปริมุขๆ สตึ อุปฏฺฐเปตฺวา, โส สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ ตํ ภิกฺขุ์ เอตทโวจ "น โข อาวุโส โส สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุ์. ยสฺมึ อาวุโส สมเย มโนภาวนีโย ภิกฺขุ สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต วิหารปจฺฉายายํ นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุ์ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สตึ อุปฏฺฐเปตฺวา, ยเทวสฺส ทิวา สมาธินิมิตฺตํ มนสิกตํ โหติ, ตเทวสฺส ตสฺมึ สมเย สมุทาจรติ. ตสฺมา โส อสมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุ์. ยสฺมึ อาวุโส สมเย มโนภาวนีโย ภิกฺขุ รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺฐาย นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุ์ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สตึ อุปฏฺฐเปตฺวา, โส สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ ตํ ภิกฺขุ์ เอตทโวจ "น โข อาวุโส โส สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุ์. ยสฺมึ อาวุโส สมเย มโนภาวนีโย ภิกฺขุ รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺฐาย นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุ์ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สตึ อุปฏฺฐเปตฺวา, โอชฏฺฐายิสฺส ตสฺมึ สมเย กาโย โหติ, ผาสุกสฺส[๑] โหติ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุ์. ตสฺมา โส สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา มหากจฺจาโน เถเร ภิกฺขู เอตทโวจ "สมฺมุขา เม ตํ อาวุโส ภควโต สุตํ สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ "ฉยิเม ภิกฺขุ สมยา มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุ์. กตเม

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ผาสุสฺส

ฉ. อิธ ภิกฺขุ ยสฺมึ สมเย ภิกฺขุ กามราคปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ กามราคปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ กามราคสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ตสฺมึ สมเย มโนภาวนีโย ภิกฺขุ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'อหํ โข อาวุโส กามราคปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรามิ กามราคปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ กามราคสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานามิ. สาธุ วต เม อายสฺมา กามราคสฺส ปหานาย ธมฺมํ เทเสตูติ. ตสฺส มโนภาวนีโย ภิกฺขุ กามราคสฺส ปหานาย ธมฺมํ เทเสติ. อยํ ภิกฺขุ ปฐโม สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุํ.

ปุน จปรํ ภิกฺขุ ยสฺมึ สมเย ภิกฺขุ พฺยาปาทปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ ฯเปฯ ถีนมิทฺธปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ วิจิกิจฺฉาปริยุฏฺฐิเตน เจตสา วิหรติ ฯเปฯ ยํ นิมิตฺตํ อาคมฺม ยํ นิมิตฺตํ มนสิกโรโต อนนฺตรา อาสวานํ ขโย โหติ, ตํ นิมิตฺตํ น ชานาติ น ปสฺสติ, ตสฺมึ สมเย มโนภาวนีโย ภิกฺขุ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'อหํ โข อาวุโส ยํ นิมิตฺตํ อาคมฺม ยํ นิมิตฺตํ มนสิกโรโต อนนฺตรา อาสวานํ ขโย โหติ, ตํ นิมิตฺตํ น ชานามิ น ปสฺสามิ. สาธุ วต เม อายสฺมา อาสวานํ ขยาย ธมฺมํ เทเสตูติ. ตสฺส มโนภาวนีโย ภิกฺขุ อาสวานํ ขยาย ธมฺมํ เทเสติ. อยํ ภิกฺขุ ฉฏฺโฐ สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุํ.

สมฺมุขา เม ตํ อาวุโส ภควโต สุตํ สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ 'อิเม โข ภิกฺขุ ฉ สมยา มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุนฺติ. อฏฺฐมํ.

๙. อุทายีสุตฺตํ

[๒๙] อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ อุทายึ อามนฺเตสิ "กติ นุ โข อุทายี อนุสฺสติฏฺฐานานีติ. เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา อุทายี ตุณฺหี อโหสิ. ทุติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมนฺตํ อุทายึ อามนฺเตสิ "กติ นุ โข อุทายี อนุสฺสติฏฺฐานานีติ. เอวํ วุตฺเต,[๑] อายสฺมา อุทายี ตุณฺหี อโหสิ. ตติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมนฺตํ อุทายึ อามนฺเตสิ "กติ นุ โข อุทายี อนุสฺสติฏฺฐานานีติ. ตติยมฺปิ โข อายสฺมา อุทายี ตุณฺหี อโหสิ. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมนฺตํ อุทายึ เอตทโวจ "สตฺถา ตํ อาวุโส อุทายี อามนฺเตตีติ. "สุณามหํ[๒] อาวุโส อานนฺท, ภควโต อิธ ภนฺเต ภิกฺขุ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ, เสยฺยถีทํ, เอกมฺปิ ชาตึ เทฺวปิ ชาติโย ฯเปฯ อิติ สาการํ สอุทฺเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ. อิทํ ภนฺเต อนุสฺสติฏฺฐานนฺติ.

อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "อญฺญาสึ โข อหํ อานนฺท "เนวายํ อุทายี โมฆปุริโส อธิจิตฺตมนุยุตฺโต วิหรตีติ. กติ นุ โข อานนฺท อนุสฺสติฏฺฐานานีติ. "ปญฺจ ภนฺเต อนุสฺสติฏฺฐานานิ. กตมานิ ปญฺจ. "อิธ ภนฺเต ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิทํ ภนฺเต อนุสฺสติฏฺฐานํ เอวํ ภาวิตํ เอวํ พหุลีกตํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหาราย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภนฺเต ภิกฺขุ อาโลกสญฺญํ มนสิกโรติ, ทิวาสญฺญํ อธิฏฺฐาติ, ยถา ทิวา ตถา รตฺตึ, ยถา รตฺตึ ตถา ทิวา, อิติ วิวเฏน เจตสา อปริโยนทฺเธน สมฺปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ. อิทํ ภนฺเต อนุสฺสติฏฺฐานํ เอวํ ภาวิตํ เอวํ พหุลีกตํ ญาณทสฺสนปฏิลาภาย สํวตฺตติ.

---

[๑] ฉ.,เท. ทุติยมฺปิ โข อิ. ทุติยมฺปิ [๒] ฉ.,เท. สุโณมหํ

ปุน จปรํ ภนฺเต ภิกฺขุ อิมเมว กายํ อุทฺธํ ปาทตลา อโธเกสมตฺถกา ตจปริยนฺตํ ปูรนฺนานปฺปการสฺส อสุจิโน ปจฺจเวกฺขติ ‘อตฺถิ อิมสฺมึ กาเย เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ มํสํ นหารู อฏฺ‌ฐี อฏฺ‌ฐิมิญฺ‌ชํ วกฺกํ หทยํ ยกนํ กิโลมกํ ปิหกํ ปปฺผาสํ อนฺตํ อนฺตคุณํ อุทริยํ กรีสํ ปิตฺตํ เสมฺหํ ปุพฺโพ โลหิตํ เสโท เมโท อสฺสุ วสา เขโฬ[๑] สิงฺฆาณิกา ลสิกา มุตฺตนฺติ. อิทํ ภนฺเต อนุสฺสติฏฺ‌ฐานํ เอวํ ภาวิตํ เอวํ พหุลีกตํ กามราคสฺส ปหานาย สํวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภนฺเต ภิกฺขุ เสยฺยถาปิ ปสฺเสยฺย สรีรํ สีวถิกาย ฉฑฺ‌ฑิตํ เอกาหมตํ วา ทฺวีหมตํ วา ตีหมตํ วา อุทฺธุมาตกํ วินีลกํ วิปุพฺพกชาตํ, โส อิมเมว กายํ เอวํ อุปสํหรติ ‘อยมฺปิ โข กาโย เอวํธมฺโม เอวํภาวี เอวํอนตีโตติ. เสยฺยถาปิ[๒] วา ปน ปสฺเสยฺย สรีรํ สีวถิกาย ฉฑฺ‌ฑิตํ กาเกหิ วา ขชฺ‌ชมานํ กุลเลหิ วา ขชฺ‌ชมานํ คิชฺเฌหิ วา ขชฺ‌ชมานํ สุวาเณหิ[๓] วา ขชฺ‌ชมานํ สิงฺคาเลหิ วา ขชฺ‌ชมานํ วิวิเธหิ วา ปาณกชาเตหิ ขชฺ‌ชมานํ, โส อิมเมว กายํ เอวํ อุปสํหรติ ‘อยมฺปิ โข กาโย เอวํธมฺโม เอวํภาวี เอวํอนตีโตติ. เสยฺยถาปิ[๒] วา ปน ปสฺเสยฺย สรีรํ สีวถิกาย ฉฑฺ‌ฑิตํ อฏฺ‌ฐิกสงฺขลิกํ สมํสโลหิตํ นหารุสมฺพนฺธํ อฏฺ‌ฐิกสงฺขลิกํ นิมฺมํสโลหิตมกฺขิตํ นหารุสมฺพนฺธํ อฏฺ‌ฐิกสงฺขลิกํ อปคตมํสโลหิตํ นหารุสมฺพนฺธํ, อฏฺ‌ฐิกานิ อปคตสมฺพนฺธานิ ทิสา วิทิสา วิกฺขิตฺตานิ, อญฺ‌ญเน หตฺถฏฺ‌ฐิกํ อญฺ‌ญเน ปาทฏฺ‌ฐิกํ อญฺ‌ญเน ชงฺฆฏฺ‌ฐิกํ อญฺ‌ญเน อูรุฏฺ‌ฐิกํ อญฺ‌ญเน

---

[๑] สฺยา. เขโล [๒] สฺยา. เสยฺยถา
[๓] ฉ.,เท. สุนเขหิ

กฏิฏฺจิกำ [๑] อณฺเฑน ปิฏฺจิกณฺฑกฏฺจิกำ อณฺเฑน สีสกฏาหำ, โส อิมเมว กายำ เอวำ อุปสำหรติ "อยมฺปิ โข กาโย เอวำธมฺโม เอวำภาวี เอวำอนตีโตติ. เสยฺยถาปิ[๒] วา ปน ปสฺเสยฺย สรีรำ สีวถิกาย ฉฑฺฑิตำ อฏฺจิกานิ เสตานิ สงฺขวณฺณูปนิภานิ อฏฺจิกานิ ปุญฺชกิตานิ เตโรวสฺสิกานิ ปูตีนิ จุณฺณกชาตานิ. โส อิมเมว กายำ เอวำ อุปสำหรติ "อยมฺปิ โข กาโย เอวำธมฺโม เอวำภาวี เอวำอนตีโตติ. อิทำ ภนฺเต อนุสฺสติฏฺจานำ เอวำ ภาวิตำ เอวำ พหุลีกตำ อสฺมิมานสมุคฺฆาตาย สำวตฺตติ.

ปุน จปรำ ภนฺเต ภิกฺขุ สุขสฺส จ ปหานา ฯเปฯ จตุตฺถำ ฌานำ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิทำ ภนฺเต อนุสฺสติฏฺจานำ เอวำ ภาวิตำ เอวำ พหุลีกตำ อเนกธาตุปฏิเวธาย สำวตฺตติ. อิมานิ โข ภนฺเต ปญฺจ อนุสฺสติฏฺจานานีติ.

"สาธุ สาธุ อานนฺท, เตนหิ ตฺวำ อานนฺท อิทมฺปิ ฉฏฺจำ อนุสฺสติฏฺจานำ ธาเรหิ, อิธานนฺท ภิกฺขุ สโตว อภิกฺกมติ, สโตว ปฏิกฺกมติ, สโตว ติฏฺจติ, สโตว นิสีทติ, สโตว เสยฺยำ กปฺเปติ, สโตว กมฺมำ อธิฏฺจาติ. อิทำ อานนฺท อนุสฺสติฏฺจานำ เอวำ ภาวิตำ เอวำ พหุลีกตำ สติสมฺปชญฺญาย สำวตฺตตีติ. นวมำ.

---

[๑] ฉ.,เท. อณฺเฑน ผาสุกฏฺจิกำ อณฺเฑน ปิฏฺจิกณฺฑกฏฺจิกำ อณฺเฑน ขนฺธฏฺจิกำ อณฺเฑน คีวฏฺจิกำ อณฺเฑน หนุกฏฺจิกำ อณฺเฑน ทนฺตกฏฺจิกำ อณฺเฑน สีสกฏาหำ อฏฺจิกานิ เสตานิ สงฺขวณฺณปฺปฏิภาคานิ อฏฺจิกานิ ปุญฺชิกตานิ เตโรวสฺสิกานิ อฏฺจิกานิ ปูตีนิ จุณฺณกชาตานิ. โส อิมเมว

[๒] สฺยา. เสยฺยถา

๑๐. อนุตฺตริยสุตฺตํ

[๓๐] "ฉยิมานิ ภิกฺขเว อนุตฺตริยานิ. กตมานิ ฉ, ทสฺสนานุตฺตริยํ สวนานุตฺตริยํ ลาภานุตฺตริยํ สิกฺขานุตฺตริยํ ปาริจริยานุตฺตริยํ อนุสฺสตานุตฺตริยํ.[๑]

กตมญฺจ ภิกฺขเว ทสฺสนานุตฺตริยํ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ หตฺถิรตนมฺปิ ทสฺสนาย คจฺฉติ, อสฺสรตนมฺปิ ทสฺสนาย คจฺฉติ, มณิรตนมฺปิ ทสฺสนาย คจฺฉติ, อุจฺจาวจํ วา ปน ทสฺสนาย คจฺฉติ, สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา มิจฺฉาทิฏฺฐิกํ มิจฺฉาปฏิปนฺนํ ทสฺสนาย คจฺฉติ. อตฺเถตํ ภิกฺขเว ทสฺสนํ, เนตํ 'นตฺถีติ วทามิ, ตญฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว ทสฺสนํ หีนํ คมฺมํ โปถุชฺชนิกํ อนริยํ อนตฺถสญฺหิตํ น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิญฺญาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ. โย โข ภิกฺขเว ตถาคตํ วา ตถาคตสาวกํ วา ทสฺสนาย คจฺฉติ นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน, เอตทานุตฺตริยํ ภิกฺขเว ทสฺสนานํ สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย ญายสฺส อธิคมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ ตถาคตํ วา ตถาคตสาวกํ วา ทสฺสนาย คจฺฉติ นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทสฺสนานุตฺตริยํ. อิติ ทสฺสนานุตฺตริยํ.

สวนานุตฺตริยญฺจ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ เภริสทฺทมฺปิ สวนาย คจฺฉติ, วีณาสทฺทมฺปิ สวนาย คจฺฉติ, คีตสทฺทมฺปิ สวนาย คจฺฉติ, อุจฺจาวจํ วา ปน สวนาย คจฺฉติ, สมณสฺส วา พฺราหฺมณสฺส

---

[๑] ฉ.,เท. อนุสฺสตานตฺตริยนฺติ

วา มิจฺฉาทิฏฺฐิกสฺส มิจฺฉาปฏิปนฺนสฺส ธมฺมสวนาย คจฺฉติ. อตฺเถตํ ภิกฺขเว สวนํ, เนตํ 'นตฺถีติ วทามิ, ตญฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว สวนํ หีนํ คมฺมํ โปถุชฺชนิกํ อนริยํ อนตฺถสญฺหิตํ น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิญฺญาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สංวตฺตติ. โย จ โข ภิกฺขเว ตถาคตสฺส วา ตถาคตสาวกสฺส วา ธมฺมสวนาย คจฺฉติ นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน, เอตทานุตฺตริยํ ภิกฺขเว สวนานํ สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย ญายสฺส อธิคมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ ตถาคตสฺส วา ตถาคตสาวกสฺส วา ธมฺมสวนาย คจฺฉติ นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สวนานุตฺตริยํ. อิติ ทสฺสนานุตฺตริยํ สวนานุตฺตริยํ.

ลาภานุตฺตริยญฺจ กถं โหติ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุตฺตลาภมฺปิ ลภติ, ทารลาภมฺปิ ลภติ, ธนลาภมฺปิ ลภติ, อุจฺจาวจํ วา ปน ลาภं ลภติ, สมเณ วา พฺราหฺมเณ วา มิจฺฉาทิฏฺฐิเก มิจฺฉาปฏิปนฺเน สทฺธं ปฏิลภติ. อตฺเถโส ภิกฺขเว ลาโภ, เนโส 'นตฺถีติ วทามิ, โส จ โข เอโส ภิกฺขเว ลาโภ หีโน คมฺโม โปถุชฺชนิโก อนริโย อนตฺถสญฺหิโต น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิญฺญาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สංวตฺตติ. โย จ โข ภิกฺขเว ตถาคเต วา ตถาคตสาวเก วา สทฺธं ปฏิลภติ นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน, เอตทานุตฺตริยํ ภิกฺขเว ลาภานं สตฺตานं วิสุทฺธิยา โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย ญายสฺส อธิคมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทं ตถาคเต วา ตถาคตสาวเก วา

สทฺธํ ปฏิลภติ นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ลาภานุตฺตริยํ. อิติ ทสฺสนานุตฺตริยํ สวนานุตฺตริยํ ลาภานุตฺตริยํ.

สิกฺขานุตฺตริยญฺจ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ หตฺถิสฺมิมฺปิ สิกฺขติ, อสฺสสฺมิมฺปิ สิกฺขติ, รถสฺมิมฺปิ สิกฺขติ, ธนุสฺมิมฺปิ สิกฺขติ, ถรุสฺมิมฺปิ สิกฺขติ, อุจฺจาวจํ วา ปน สิกฺขติ, สมณสฺส วา พฺราหฺมณสฺส วา มิจฺฉาทิฏฺฐิกสฺส มิจฺฉาปฏิปนฺนสฺส สิกฺขติ. อตฺเถสา ภิกฺขเว สิกฺขา, เนสา 'นตฺถีติ วทามิ, สา จ โข เอสา ภิกฺขเว สิกฺขา หีนา คมฺมา โปถุชฺชนิกา อนริยา อนตฺถสญฺหิตา น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิญฺญาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ. โย จ โข ภิกฺขเว ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อธิสีลมฺปิ สิกฺขติ อธิจิตฺตมฺปิ สิกฺขติ อธิปญฺญมฺปิ สิกฺขติ นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน, เอตทานุตฺตริยํ ภิกฺขเว สิกฺขานํ สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย ญายสฺส อธิคมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อธิสีลมฺปิ สิกฺขติ อธิจิตฺตมฺปิ สิกฺขติ อธิปญฺญมฺปิ สิกฺขติ นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สิกฺขานุตฺตริยํ. อิติ ทสฺสนานุตฺตริยํ สวนานุตฺตริยํ ลาภานุตฺตริยํ สิกฺขานุตฺตริยํ.

ปาริจริยานุตฺตริยญฺจ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ขตฺติยมฺปิ ปริจรติ, สมณมฺปิ ปริจรติ, พฺราหฺมณมฺปิ ปริจรติ, คหปติมฺปิ ปริจรติ, อุจฺจาวจํ วา ปน ปริจรติ, สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา

มิจฺฉาทิฏฺฐิกํ มิจฺฉาปฏิปนฺนํ ปริจรติ. อตฺเถสา ภิกฺขเว ปาริจริยา, เนสา 'นตฺถีติ วทามิ, สา จ โข เอสา ภิกฺขเว ปาริจริยา หีนา คมฺมา โปถุชฺชนิกา อนริยา อนตฺถสญฺหิตา น นิพฺพิทาย ฯเปฯ น นิพฺพานาย สංวตฺตติ. โย จ โข ภิกฺขเว ตถาคตํ วา ตถาคตสาวกํ วา ปริจรติ นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน, เอตทานุตฺตริยํ ภิกฺขเว ปาริจริยานํ สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย ญายสฺส อธิคมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทं ตถาคตं วา ตถาคตสาวกं วา ปริจรติ นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. อิทं วุจฺจติ ภิกฺขเว ปาริจริยานุตฺตริยं. อิติ ทสฺสนานุตฺตริยं สวนานุตฺตริยं ลาภานุตฺตริยं สิกฺขานุตฺตริยं ปาริจริยานุตฺตริยं.

อนุสฺสตานุตฺตริยญฺจ กถं โหติ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุตฺตลาภมฺปิ อนุสฺสรติ, ทารลาภมฺปิ อนุสฺสรติ, ธนลาภมฺปิ อนุสฺสรติ, อุจฺจาวจं วา ปน ลาภं อนุสฺสรติ, สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา มิจฺฉาทิฏฺฐิกํ มิจฺฉาปฏิปนฺนํ อนุสฺสรติ. อตฺเถสา ภิกฺขเว อนุสฺสติ, เนสา 'นตฺถีติ วทามิ, สา จ โข เอสา ภิกฺขเว อนุสฺสติ หีนา คมฺมา โปถุชฺชนิกา อนริยา อนตฺถสญฺหิตา น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิญฺญาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สංวตฺตติ. โย จ โข ภิกฺขเว ตถาคตํ วา ตถาคตสาวกं วา อนุสฺสรติ นิวิฏฺฐสทฺโธ นิวิฏฺฐเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน, เอตทานุตฺตริยํ ภิกฺขเว อนุสฺสตีนํ สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย ญายสฺส อธิคมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทं ตถาคตं วา ตถาคตสาวกं วา

อนุสฺสรติ นิวิฏฺจสทฺโธ นิวฏฺจเปโม เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน. อิทำ วุจฺจติ ภิกฺขเว อนุสฺสตานุตฺตริยำ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ฉ อนุตฺตริยานีติ.

"ทสฺสนานุตฺตริยำ[๑] ลทฺธา สวนญฺจ อนุตฺตรำ
ลาภานุตฺตริยำ ลทฺธา สิกฺขานุตฺตริเย รตา
อุปฏฺจิตา ปาริจริเย[๒] ภาวยนฺติ อนุสฺสตึ
วิเวกปฏิสญฺญุตฺตำ เขมำ อมตคามินึ
อปฺปมาเท ปมุทิตา นิปกา สีลสำวุตา
เต เว กาเลน ปจฺจนฺติ[๓] ยตฺถ ทุกฺขำ นิรุชฺฌตีติ. ทสมำ.

ตติโย อนุตฺตริยวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานำ

"สามโก อปริหานิโย ภยำ หิมวานุสฺสติ[๔]
กจฺจาโน เทฺว จ สมยา อุทายิ[๕] อนุตฺตริเยนาติ.

---

[๑] ฉ.,เท. เย ทสฺสนานุตฺตรำ อิ. เย ทสฺสนวรำ
[๒] ฉ.,เท. ปาริจริยา
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ปจฺเจนฺติ
[๔] สฺยา. หิมวำ สุชฺฌติ
[๕] ฉ.,เท. อุทายี

๔. เสขปริหานิยวคฺโค[๑]

๑. เสขสุตฺตํ

[๓๑] "ฉยิเม ภิกฺขเว ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ฉ. กมฺมารามตา, ภสฺสารามตา, นิทฺทารามตา, สงฺคณิการามตา, อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารตา, โภชเน อมตฺตญฺญุตา. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ. ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตนฺติ.

ฉยิเม ภิกฺขเว ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ฉ, น กมฺมารามตา, น ภสฺสารามตา, น นิทฺทารามตา, น สงฺคณิการามตา, อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารตา, โภชเน มตฺตญฺญุตา. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ. ปฐมं.

๒. ปฐมอปริหานิยสุตฺตํ

[๓๒] อถ โข อญฺญตรา เทวตา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ เชตวนं โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตं อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตं อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตं ฐิตา โข สา เทวตา ภควนฺตं เอตทโวจ

"ฉยิเม ภนฺเต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ฉ. สตฺถุคารวตา, ธมฺมคารวตา, สงฺฆคารวตา, สิกฺขาคารวตา, อปฺปมาทคารวตา, ปฏิสนฺถารคารวตา. อิเม โข ภนฺเต ฉ ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ. อิทมโวจ สา เทวตา. สมนุญฺโญ

---

[๑] เท. เทวตาวคฺโค

สตฺถา อโหสิ. อถ โข สา เทวตา "สมนุญฺโญ เม สตฺถาติ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายิ.

อถ โข ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อิมํ ภิกฺขเว รตฺตึ อญฺญตรา เทวตา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ เชตวนํ โอภาเสตฺวา, เยนาหํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข ภิกฺขเว สา เทวตา มํ เอตทโวจ 'ฉยิเม ภนฺเต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ฉ. สตฺถุคารวตา, ธมฺมคารวตา, สงฺฆคารวตา, สิกฺขาคารวตา, อปฺปมาทคารวตา, ปฏิสนฺถารคารวตา. อิเม โข ภนฺเต ฉ ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ. อิทมโวจ ภิกฺขเว สา เทวตา, อิทं วตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายีติ.

"สตฺถุครุ ธมฺมครุ สงฺเฆ จ ติพฺพคารโว
อปฺปมาทครุ ภิกฺขุ ปฏิสนฺถารคารโว
อภพฺโพ ปริหานาย นิพฺพานสฺเสว สนฺติเกติ. ทุติยं.

๓. ทุติยอปริหานิยสุตฺตํ

[๓๓] "อิมํ ภิกฺขเว รตฺตึ อญฺญตรา เทวตา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ เชตวนํ โอภาเสตฺวา, เยนาหं, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข ภิกฺขเว สา เทวตา มํ เอตทโวจ 'ฉยิเม ภนฺเต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ฉ. สตฺถุคารวตา,

ธมฺมคารวตา, สงฺฆคารวตา, สิกฺขาคารวตา, หิริคารวตา, โอตฺตปฺปคารวตา. อิเม โข ภนฺเต ฉ ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ. อิทมโวจ ภิกฺขเว สา เทวตา, อิทำ วตฺวา มं อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณำ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายีติ.

"สตฺถุครุ ธมฺมครุ สงฺเฆ จ ติพฺพคารโว
หิริโอตฺตปฺปสมฺปนฺโน สปฺปติสฺโส สคารโว
อภพฺโพ ปริหานาย นิพฺพานสฺเสว สนฺติเกติ. ตติยं.

๔. มหาโมคฺคลฺลานสุตฺตं

[๓๔] เอกं สมยं ภควา สาวตฺถิยं วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถ โข อายสฺมโต มหาโมคฺคลฺลานสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวं เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "กตเมสานำ เทวานำ เอวं ญาณำ โหติ 'โสตาปนฺนามฺห'[๑] อวินิปาตธมฺมา นิยตา สมฺโพธิปรายนาติ. เตน โข ปน สมเยน ติสฺโส นาม ภิกฺขุ อธุนา กาลกโต อญฺญตรं พฺรหฺมโลกं อุปปนฺโน โหติ. ตตฺรปิ นำ เอวं ชานนฺติ "ติสฺโส พฺรหฺมา มหิทฺธิโก มหานุภาโวติ.

อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตं[๒] วา พาหำ ปสาเรยฺย, ปสาริตं วา พาหำ สมฺมิญฺเชยฺย, เอวเมว เชตวเน อนฺตรหิโต ตสฺมึ พฺรหฺมโลเก ปาตุรโหสิ. อทฺทสา โข ติสฺโส พฺรหฺมา อายสฺมนฺตं มหาโมคฺคลฺลานं ทูรโตว อาคจฺฉนฺตं, ทิสฺวาน อายสฺมนฺตं มหาโมคฺคลฺลานं เอตทโวจ

[๑] ฉ.,เท. โสตาปนฺนา นาม, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ. สมิญฺชิตं

"เอหิ โข มาริส โมคฺคลฺลาน, สฺวาคตํ มาริส โมคฺคลฺลาน, จิรสฺสํ โข มาริส โมคฺคลฺลาน อิมํ ปริยายมกาสิ ยทิทํ อิธาคมนาย, นิสีท มาริส โมคฺคลฺลาน, อิทมาสนํ ปญฺญตฺตนฺติ. นิสีทิ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ปญฺญตฺเต อาสเน. ติสฺโสปิ โข[๑] พฺรหฺมา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข ติสฺสํ พฺรหฺมานํ อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน เอตทโวจ "กตเมสานํ โข ติสฺส เทวานํ เอวํ ญาณํ โหติ 'โสตาปนฺนามฺห อวินิปาตธมฺมา นิยตา สมฺโพธิปรายนาติ. "จาตุมฺมหาราชิกานํ โข มาริส โมคฺคลฺลาน เทวานํ เอวํ ญาณํ โหติ 'โสตาปนฺนามฺห อวินิปาตธมฺมา นิยตา สมฺโพธิปรายนาติ. "สพฺเพสญฺเญว นุ โข ติสฺส จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ เอวํ ญาณํ โหติ 'โสตาปนฺนามฺห อวินิปาตธมฺมา นิยตา สมฺโพธิปรายนาติ. "น โข มาริส โมคฺคลฺลาน สพฺเพสํ จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ เอวํ ญาณํ โหติ 'โสตาปนฺนามฺห อวินิปาตธมฺมา นิยตา สมฺโพธิปรายนาติ. "น โข มาริส โมคฺคลฺลาน จาตุมฺมหาราชิกา เทวา พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน อสมนฺนาคตา ธมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน อสมนฺนาคตา สงฺเฆ อเวจฺจปฺปสาเทน อสมนฺนาคตา อริยกนฺเตหิ สีเลหิ อสมนฺนาคตา, เตสํ น[๒] เอวํ ญาณํ โหติ 'โสตาปนฺนามฺห อวินิปาตธมฺมา นิยตา สมฺโพธิปรายนาติ. เย จ โข เต มาริส โมคฺคลฺลาน จาตุมฺมหาราชิกา เทวา พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคตา ธมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคตา สงฺเฆ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคตา อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคตา, เตสํ เอวํ ญาณํ โหติ 'โสตาปนฺนามฺห อวินิปาตธมฺมา นิยตา สมฺโพธิปรายนาติ. "จาตุมฺมหาราชิกานญฺเญว นุ โข ติสฺส เทวานํ

---

[๑] สฺยา. โขสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,เท. น เตสํ เทวานํ

เอวํ ญาณํ โหติ ‘โสตาปนฺนามฺห อวินิปาตธมฺมา นิยตา สมฺโพธิปรายนาติ, อุทาหุ ตาวตึสานมฺปิ เทวานํ ฯเปฯ ยามานมฺปิ เทวานํ ตุสิตานมฺปิ เทวานํ นิมฺมานรตีนมฺปิ เทวานํ ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนมฺปิ เทวานํ เอวํ ญาณํ โหติ ‘โสตาปนฺนามฺห อวินิปาตธมฺมา นิยตา สมฺโพธิปรายนาติ. “ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนมฺปิ โข มาริส โมคฺคลฺลาน เทวานํ เอวํ ญาณํ โหติ ‘โสตาปนฺนามฺห อวินิปาตธมฺมา นิยตา สมฺโพธิปรายนาติ. สพฺเพสญฺเญว นุ โข ติสฺส ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ เทวานํ เอวํ ญาณํ โหติ ‘โสตาปนฺนามฺห อวินิปาตธมฺมา นิยตา สมฺโพธิปรายนาติ. น โข มาริส โมคฺคลฺลาน สพฺเพสญฺเญว[๑] ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ เทวานำ[๒] เอวํ ญาณํ โหติ ‘โสตาปนฺนามฺห อวินิปาตธมฺมา นิยตา สมฺโพธิปรายนาติ. “เย โข เต มาริส โมคฺคลฺลาน ปรนิมฺมิตวสวตฺติโน[๓] เทวา พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน อสมนฺนาคตา ธมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน อสมนฺนาคตา สงฺเฆ อเวจฺจปฺปสาเทน อสมนฺนาคตา อริยกนฺเตหิ สีเลหิ อสมนฺนาคตา, น เตสํ เทวานำ เอวं ญาณं โหติ ‘โสตาปนฺนามฺห อวินิปาตธมฺมา นิยตา สมฺโพธิปรายนาติ. เย จ โข เต มาริส โมคฺคลฺลาน ปรนิมฺมิตวสวตฺติโน เทวา พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคตา ธมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคตา สงฺเฆ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคตา อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคตา, เตสं เอวं ญาณं โหติ ‘โสตาปนฺนามฺห อวินิปาตธมฺมา นิยตา สมฺโพธิปรายนาติ.

อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ติสฺสสฺส พฺรหฺมุโน ภาสิตं อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. เอวสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] สฺยา. อยं ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ปรนิมฺมิตวสวตฺตี, เอวมุปริปิ.

สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย;[๑] เอวเมว พฺรหฺมโลเก อนฺตรหิโต เชตวเน ปาตุรโหสีติ. จตุตฺถํ.

๕. วิชฺชาภาคิยสุตฺตํ

[๓๕] "ฉยิเม ภิกฺขเว ธมฺมา วิชฺชาภาคิยา. กตเม ฉ. อนิจฺจสญฺญา, อนิจฺเจ ทุกฺขสญฺญา, ทุกฺเข อนตฺตสญฺญา, ปหานสญฺญา, วิราคสญฺญา, นิโรธสญฺญา. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺมา วิชฺชาภาคิยาติ. ปญฺจมํ.

๖. วิวาทมูลสุตฺตํ

[๓๖] "ฉยิมานิ ภิกฺขเว วิวาทมูลานิ. กตมานิ ฉ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โกธโน โหติ อุปนาหี. โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ โกธโน โหติ อุปนาหี, โส สตฺถริปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติสฺโส, ธมฺเมปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติสฺโส, สงฺเฆปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติสฺโส, สิกฺขายปิ น ปริปูรการี โหติ. โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว วิหรติ อปฺปติสฺโส, ธมฺเม อคารโว วิหรติ อปฺปติสฺโส, สงฺเฆ อคารโว วิหรติ อปฺปติสฺโส, สิกฺขาย น ปริปูรการี, โส สงฺเฆ วิวาทํ ชเนติ, โย โหติ วิวาโท พหุชนาหิตาย พหุชนาสุขาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทุกฺขาย เทวมนุสฺสานํ. เอวรูปญฺเจ ตุมฺเห ภิกฺขเว วิวาทมูลํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา สมนุปสฺเสยฺยาถ, ตตฺร ตุมฺเห ภิกฺขเว ตสฺเสว ปาปกสฺส วิวาทมูลสฺส ปหานาย วายเมยฺยาถ. เอวรูปญฺเจ ตุมฺเห ภิกฺขเว วิวาทมูลํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา น

---

[๑] ฉ. สมิญฺเชยฺย.

สมนุปสฺเสยฺยาถ, ตตฺร ตุมฺเห ภิกฺขเว ตสฺเสว ปาปกสฺส วิวาทมูลสฺส อายตึ อนฺวาสฺสวาย ปฏิปชฺเชยฺยาถ. เอวเมตสฺส ปาปกสฺส วิวาทมูลสฺส ปหานํ โหติ. เอวเมตสฺส ปาปกสฺส วิวาทมูลสฺส อายตึ อนฺวาสฺสโว โหติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ มกฺขี โหติ ปฬาสี ฯเปฯ อิสฺสุกี โหติ มจฺฉรี ฯเปฯ สโฐ โหติ มายาวี ฯเปฯ ปาปิจฺโฉ โหติ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สนฺทิฏฺฐิปรามาสี โหติ อาทานคาหี[๑] ทุปฺปฏินิสฺสคฺคี. โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ สนฺทิฏฺฐิปรามาสี โหติ อาทานคาหี[๑] ทุปฺปฏินิสฺสคฺคี. โส สตฺถริปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติสฺโส, ธมฺเมปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติสฺโส, สงฺเฆปิ อคารโว วิหรติ อปฺปติสฺโส, สิกฺขายปิ น ปริปูรการี โหติ. โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว วิหรติ อปฺปติสฺโส ฯเปฯ สิกฺขาย น ปริปูรการี, โส สงฺเฆ วิวาทํ ชเนติ, โย[๒] โหติ วิวาโท พหุชนาหิตาย พหุชนาสุขาย พหุโน ชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทุกฺขาย เทวมนุสฺสานํ. เอวรูปญฺเจ ตุมฺเห ภิกฺขเว วิวาทมูลํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา สมนุปสฺเสยฺยาถ, ตตฺร ตุมฺเห ภิกฺขเว ตสฺเสว ปาปกสฺส วิวาทมูลสฺส ปหานาย วายเมยฺยาถ. เอวรูปญฺเจ ตุมฺเห ภิกฺขเว วิวาทมูลํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา น สมนุปสฺเสยฺยาถ, ตตฺร ตุมฺเห ภิกฺขเว ตสฺเสว ปาปกสฺส วิวาทมูลสฺส อายตึ อนฺวาสฺสวาย ปฏิปชฺเชยฺยาถ, เอวเมตสฺส ปาปกสฺส วิวาทมูลสฺส ปหานํ โหติ. เอวเมตสฺส ปาปกสฺส วิวาทมูลสฺส อายตึ อนฺวาสฺสโว โหติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ฉ วิวาทมูลานีติ. ฉฏฺฐํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อาธานคฺคาหี [๒] อิ. โส

๗. ฉพงฺคทานสุตฺตํ

[๓๗] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน เวฬุกณฺฑกี นนฺทมาตา อุปาสิกา สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานปฺปมุเข ภิกฺขุสงฺเฆ ฉพงฺคสมนฺนาคตํ ทกฺขิณํ ปติฏฺฐาเปติ. อทฺทสา โข ภควา ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน เวฬุกณฺฑกึ นนฺทมาตรํ อุปาสิกํ สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานปฺปมุเข ภิกฺขุสงฺเฆ ฉพงฺคสมนฺนาคตํ ทกฺขิณํ ปติฏฺฐาเปนฺตึ, ทิสฺวาน ภิกฺขู อามนฺเตสิ “เอสา ภิกฺขเว เวฬุกณฺฑกี นนฺทมาตา อุปาสิกา สารีปุตฺต-โมคฺคลฺลานปฺปมุเข ภิกฺขุสงฺเฆ ฉพงฺคสมนฺนาคตํ ทกฺขิณํ ปติฏฺฐาเปติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ฉพงฺคสมนฺนาคตา ทกฺขิณา โหติ. อิธ ภิกฺขเว ทายกสฺส ตีณงฺคานิ โหนฺติ ปฏิคฺคาหกานํ ตีณงฺคานิ. กตมานิ ทายกสฺส ตีณงฺคานิ. อิธ ภิกฺขเว ทายโก ปุพฺเพว ทานา สุมโน โหติ, ททํ จิตฺตํ ปสาเทติ, ทตฺวา อตฺตมโน โหติ. อิมานิ ทายกสฺส ตีณงฺคานิ. กตมานิ ปฏิคฺคาหกานํ ตีณงฺคานิ. อิธ ภิกฺขเว ปฏิคฺคาหกา วีตราคา วา โหนฺติ ราควินยาย วา ปฏิปนฺนา, วีตโทสา วา โหนฺติ โทสวินยาย วา ปฏิปนฺนา, วีตโมหา วา โหนฺติ โมหวินยาย วา ปฏิปนฺนา. อิมานิ ปฏิคฺคาหกานํ ตีณงฺคานิ. อิติ ทายกสฺส ตีณงฺคานิ ปฏิคฺคาหกานํ ตีณงฺคานิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ฉพงฺคสมนฺนาคตา ทกฺขิณา โหติ.

เอวํ ฉพงฺคสมนฺนาคตาย ภิกฺขเว ทกฺขิณาย น สุกรํ ปุญฺญสฺส ปมาณํ คเหตุํ ‘เอตฺตโก ปุญฺญาภิสนฺโท กุสลาภิสนฺโท

สุขสฺสาหาโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สคฺคสංวตฺตนิโก อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สංวตฺตตีติ. อถ โข "อสงฺเขยฺโย อปฺปเมยฺโย มหาปุญฺญกฺขนฺโธเตฺวว สงฺขं คจฺฉติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท น สุกรं อุทกสฺส ปมาณं คเหตุं "เอตฺตกานิ อุทกาพฺพุหกานีติ วา "เอตฺตกานิ อุทกาพฺพุหกสตานีติ วา "เอตฺตกานิ อุทกาพฺพุหกสหสฺสานีติ วา "เอตฺตกานิ อุทกาพฺพุหกสตสหสฺสานีติ วา. อถ โข "อสงฺเขยฺโย อปฺปเมยฺโย มหาอุทกกฺขนฺโธเตฺวว สงฺขं คจฺฉติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว เอวं ฉพฺพคสมนฺนาคตาย ทกฺขิณาย น สุกรं ปุญฺญสฺส ปมาณं คเหตุं "เอตฺตโก ปุญฺญาภิสนฺโท กุสลาภิสนฺโท สุขสฺสาหาโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สคฺคสංวตฺตนิโก อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สංวตฺตตีติ. อถ โข "อสงฺเขยฺโย อปฺปเมยฺโย มหาปุญฺญกฺขนฺโธเตฺวว สงฺขं คจฺฉตีติ.

"ปุพฺเพว ทานา สุมโน ททं จิตฺตं ปสาทเย
ทตฺวา อตฺตมโน โหติ เอสา ยญฺญสฺส สมฺปทา
วีตราโค[๑] วีตโทโสส วีตโมโห อนาสโว[๑]
เขตฺตं ยญฺญสฺส สมฺปนฺนं สญฺญตา พฺรหฺมจาริโน[๒]
สยं อาจรยิตฺวาน[๓] ทตฺวา สเกหิ ปาณิภิ
อตฺตโน ปรโต เจโส ยญฺโญ โหติ มหปฺผโล
เอวं ยชิตฺวา เมธาวี สทฺโธ มุตฺเตน เจตสา
อพฺยาปชฺฌं สุขं โลกं ปณฺฑิโต อุปปชฺชตีติ. สตฺตมं.

[๑-๑] ฉ.,เท.,อิ. วีตราคา วีตโทสา วีตโมหา อนาสวา [๒] ฉ.,เท.,อิ. พฺรหฺมจารโย
[๓] ฉ.,เท.,อิ. อาจมยิตฺวาน.

๘. อตฺตการีสุตฺตํ

[๓๘] อถ โข อญฺญตโร พฺราหฺมโณ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อหญฺหิ โภ โคตม เอวํวาที เอวํทิฏฺฐิ 'นตฺถิ อตฺตกาโร, นตฺถิ ปรกาโรติ. "มาหํ พฺราหฺมณ เอวํวาที[๑] เอวํทิฏฺฐิ[๑] อทฺทสํ วา อสฺโสสึ วา, กถํ หิ นาม สยํ อภิกฺกมนฺโต สยํ ปฏิกฺกมนฺโต เอวํ วกฺขติ 'นตฺถิ อตฺตกาโร, นตฺถิ ปรกาโรติ. "ตํ กิมฺมญฺญสิ พฺราหฺมณ, อตฺถิ อารพฺภธาตูติ. "เอวํ โภ. "อารพฺภธาตุยา สติ, อารพฺภวนฺโต สตฺตา ปญฺญายนฺตีติ. "เอวํ โภ. "ยํ โข พฺราหฺมณ อารพฺภธาตุยา สติ, อารพฺภวนฺโต สตฺตา ปญฺญายนฺติ, อยํ สตฺตานํ อตฺตกาโร อยํ ปรกาโรติ.[๒] ตํ กิมฺมญฺญสิ พฺราหฺมณ, อตฺถิ นิกฺกมธาตูติ ฯเปฯ อตฺถิ ปรกฺกมธาตุ ฯเปฯ อตฺถิ ถามธาตุ ฯเปฯ อตฺถิ ฐิติธาตุ ฯเปฯ อตฺถิ อุปกฺกมธาตูติ. "เอวํ โภ. "อุปกฺกมธาตุยา สติ, อุปกฺกมวนฺโต สตฺตา ปญฺญายนฺตีติ. "เอวํ โภ. "ยํ โข พฺราหฺมณ อุปกฺกมธาตุยา สติ, อุปกฺกมวนฺโต สตฺตา ปญฺญายนฺติ, อยํ สตฺตานํ อตฺตกาโร อยํ ปรกาโรติ. "มาหํ พฺราหฺมณ เอวํวาที[๑] เอวํทิฏฺฐิ[๑] อทฺทสํ วา อสฺโสสึ วา, กถญฺหิ นาม สยํ อภิกฺกมนฺโต สยํ ปฏิกฺกมนฺโต เอวํ วกฺขติ 'นตฺถิ อตฺตกาโร, นตฺถิ ปรกาโรติ. "อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ฯเปฯ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณํ คตนฺติ. อฏฺฐมํ.

[๑-๑] ฉ.,เท.,อิ. เอวํวาที เอวํทิฏฺฐิ [๒] ฉ.,เท.,อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.

๙. นิทานสุตฺตํ

[๓๙] "ตีณิมานิ ภิกฺขเว นิทานานิ กมฺมานํ สมุทยาย. กตมานิ ตีณิ. โลโภ นิทานํ กมฺมานํ สมุทยาย, โทโส นิทานํ กมฺมานํ สมุทยาย, โมโห นิทานํ กมฺมานํ สมุทยาย, น ภิกฺขเว โลภา อโลโภ สมุเทติ, อถ โข ภิกฺขเว โลภา โลโภว สมุเทติ. น ภิกฺขเว โทสา อโทโส สมุเทติ, อถ โข ภิกฺขเว โทสา โทโสว สมุเทติ. น ภิกฺขเว โมหา อโมโห สมุเทติ, อถ โข ภิกฺขเว โมหา โมโหว สมุเทติ. น ภิกฺขเว โลภเชน กมฺเมน โทสเชน กมฺเมน โมหเชน กมฺเมน เทวา ปญฺญายนฺติ, มนุสฺสา ปญฺญายนฺติ, ยา วาปนญฺญาปิ กาจิ สุคติ.[๑] อถ โข ภิกฺขเว โลภเชน กมฺเมน โทสเชน กมฺเมน โมหเชน กมฺเมน นิรโย ปญฺญายติ, ติรจฺฉานโยนิ ปญฺญายติ, ปิตฺติวิสโย[๒] ปญฺญายติ, ยา วาปนญฺญาปิ กาจิ ทุคฺคติ,[๓] อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ นิทานานิ กมฺมานํ สมุทยาย.

ตีณิมานิ ภิกฺขเว นิทานานิ กมฺมานํ สมุทยาย. กตมานิ ตีณิ. อโลโภ นิทานํ กมฺมานํ สมุทยาย, อโทโส นิทานํ กมฺมานํ สมุทยาย, อโมโห นิทานํ กมฺมานํ สมุทยาย. น ภิกฺขเว อโลภา โลโภ สมุเทติ, อถ โข ภิกฺขเว อโลภา อโลโภว สมุเทติ. น ภิกฺขเว อโทสา โทโส สมุเทติ, อถ โข ภิกฺขเว อโทสา อโทโสว สมุเทติ. น ภิกฺขเว อโมหา โมโห สมุเทติ, อถ โข ภิกฺขเว อโมหา อโมโหว สมุเทติ. น ภิกฺขเว อโลภเชน กมฺเมน อโทสเชน กมฺเมน อโมหเชน กมฺเมน นิรโย ปญฺญายติ, ติรจฺฉานโยนิ ปญฺญายติ, ปิตฺติวิสโย ปญฺญายติ, ยา วาปนญฺญาปิ กาจิ ทุคฺคติ,

---

[๑] ฉ.,อิ. สุคติโย
[๒] ฉ.,เท.,อิ. เปตฺติวิสโย
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ทุคฺคติโย

อถ โข ภิกฺขเว อโลภเชน กมฺเมน อโทสเชน กมฺเมน อโมหเชน กมฺเมน เทวา ปญฺญายนฺติ, มนุสฺสา ปญฺญายนฺติ, ยา วาปนญฺญาปิ กาจิ สุคติ, อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ นิทานานิ กมฺมานํ สมุทยายาติ. นวมํ.

๑๐. กิมฺมิลสุตฺตํ

[๔๐] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา กิมฺมิลายं[๑] วิหรติ เวฬุวเน. อถ โข อายสฺมา กิมฺมิโล, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา กิมฺมิโล ภควนฺตํ เอตทโวจ

"โก นุ โข ภนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน ตถาคเต ปรินิพฺพุเต สทฺธมฺโม น จิรฏฺฐิติโก โหตีติ.

"อิธ กิมฺมิล ตถาคเต ปรินิพฺพุเต ภิกฺขู ภิกฺขุนิโย อุปาสกา อุปาสิกาโย สตฺถริ อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, ธมฺเม อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, สงฺเฆ อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, สิกฺขาย อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, อปฺปมาเท อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, ปฏิสนฺถาเร อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา. อยํ โข กิมฺมิล เหตุ, อยํ ปจฺจโย, เยน ตถาคเต ปรินิพฺพุเต สทฺธมฺโม น จิรฏฺฐิติโก โหตีติ.

"โก ปน ภนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน ตถาคเต ปรินิพฺพุเต สทฺธมฺโม จิรฏฺฐิติโก โหตีติ.

"อิธ กิมฺมิล ตถาคเต ปรินิพฺพุเต ภิกฺขู ภิกฺขุนิโย อุปาสกา อุปาสิกาโย สตฺถริ สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, ธมฺเม สคารวา

---

[๑] ฉ.,เท. กิมิลายं อิ. กิมฺพิลายं

วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, สงฺเฆ สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, สิกฺขาย สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, อปฺปมาเท สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, ปฏิสนฺถาเร สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา. อยํ โข กิมฺมิล เหตุ, อยํ ปจฺจโย, เยน ตถาคเต ปรินิพฺพุเต สทฺธมฺโม จิรฏฺฐิติโก โหตีติ. ทสมํ.

๑๑. ทารุกฺขนฺธสุตฺตํ

[๔๑] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต. อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย สมฺพหุเลหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ คิชฺฌกูฏา ปพฺพตา โอโรหนฺโต อทฺทส อญฺญตรสฺมึ ปเทเส มหนฺตํ ทารุกฺขนฺธํ, ทิสฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ปสฺสถ โน อาวุโส ตุมฺเห อมุํ มหนฺตํ ทารุกฺขนฺธนฺติ. "เอวมาวุโสติ.

"อากงฺขมาโน อาวุโส ภิกฺขุ อิทฺธิมา เจโตวสิปฺปตฺโต อมุํ ทารุกฺขนฺธํ ปจวีเตฺวว อธิมุจฺเจยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. อตฺถิ อาวุโส อมุสฺมึ ทารุกฺขนฺเธ ปจวีธาตุ, ยํ นิสฺสาย ภิกฺขุ อิทฺธิมา เจโตวสิปฺปตฺโต อมุํ ทารุกฺขนฺธํ ปจวีเตฺวว อธิมุจฺเจยฺย.

อากงฺขมาโน อาวุโส ภิกฺขุ อิทฺธิมา เจโตวสิปฺปตฺโต อมุํ ทารุกฺขนฺธํ อาโปเตฺวว อธิมุจฺเจยฺย ฯเปฯ เตโชเตฺวว อธิมุจฺเจยฺย วาโยเตฺวว อธิมุจฺเจยฺย ฯเปฯ สุภนฺเตฺวว อธิมุจฺเจยฺย ฯเปฯ อสุภนฺเตฺวว อธิมุจฺเจยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. อตฺถิ อาวุโส อมุสฺมึ ทารุกฺขนฺเธ อสุภธาตุ, ยํ นิสฺสาย ภิกฺขุ อิทฺธิมา เจโตวสิปฺปตฺโต อมุํ ทารุกฺขนฺธํ อสุภนฺเตฺวว อธิมุจฺเจยฺยาติ. เอกาทสมํ.

๑๒. นาคิตสุตฺตํ

[๔๒] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกญฺจรมาโน มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ, เยน อิจฺฉานงฺคลํ นาม โกสลานํ พฺราหฺมณคาโม, ตทวสริ. ตตฺร สุทํ ภควา อิจฺฉานงฺคเล วิหรติ อิจฺฉานงฺคลวนสณฺเฑ. อสฺโสสุํ โข อิจฺฉานงฺคลกา พฺราหฺมณคหปติกา "สมโณ ขลุ โภ โคตโม สกฺยปุตฺโต สกฺยกุลา ปพฺพชิโต อิจฺฉานงฺคลํ อนุปฺปตฺโต อิจฺฉานงฺคเล วิหรติ อิจฺฉานงฺคลวนสณฺเฑ. ตํ โข ปน ภวนฺตํ โคตมํ เอวํกลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต 'อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน ฯเปฯ พุทฺโธ ภควาติ. โส อิมํ โลกํ สเทวกํ สมารกํ ฯเปฯ อรหตฺตํ ทสฺสนํ โหตีติ. อถ โข อิจฺฉานงฺคลกา พฺราหฺมณคหปติกา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ปหูตํ ขาทนียํ โภชนียํ อาทาย, เยน อิจฺฉานงฺคลวนสณฺโฑ, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา พหิทฺวารโกฏฺฐเก อฏฺฐํสุ อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา.

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา นาคิโต ภควโต อุปฏฺฐาโก โหติ. อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ นาคิตํ อามนฺเตสิ "เก ปน เต นาคิต อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา เกวฏฺฏามญฺเญ มจฺเฉ วิโลเปนฺตีติ.[๑] "เอเต ภนฺเต อิจฺฉานงฺคลกา พฺราหฺมณคหปติกา ปหูตํ ขาทนียํ โภชนียํ อาทาย พหิทฺวารโกฏฺฐเก จิตา ภควนฺตญฺเจว[๒] อุทฺทิสฺส ภิกฺขุสงฺฆญฺจาติ. "มาหํ นาคิต ยเสน สมาคมึ, มา จ มยา ยโส. โย โข นาคิต นยิมสฺส เนกฺขมฺมสุขสฺส ปวิเวกสุขสฺส อุปสมสุขสฺส สมฺโพธสุขสฺส นิกามลาภี อสฺส อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, ยสฺสาหํ

---

[๑] ฉ.,เท. มจฺฉวิโลเปติ [๒] ฉ.,เท.,อิ. ภควนฺตํ เยว

เนกฺขมฺมสุขสฺส ปวิเวกสุขสฺส อุปสมสุขสฺส สมฺโพธสุขสฺส นิกามลาภี อสฺสํ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, โส ตํ มิทฺธสุขํ มิทฺธสุขํ ลาภสกฺการสิโลกสุขํ สาทิเยยฺยาติ. “อธิวาเสตุทานิ ภนฺเต ภควา, อธิวาเสตุ สุคโต, อธิวาสนกาโลทานิ ภนฺเต ภควโต, อธิวาสนกาโลทานิ[๑] ภนฺเต ภควโต,[๑] เยน เยเนวทานิ ภนฺเต ภควา คมิสฺสติ, ตำนินฺนาว ภวิสฺสนฺติ พฺราหฺมณคหปติกา เนคมา เจว ชานปทา จ. เสยฺยถาปิ ภนฺเต ถุลฺลผุสิตเก เทเว วสฺสนฺเต ยถานินฺนำ อุทกานิ ปวตฺตนฺติ; เอวเมว โข ภนฺเต, เยน เยเนวทานิ ภควา คมิสฺสติ, ตำนินฺนาว ภวิสฺสนฺติ พฺราหฺมณคหปติกา เนคมา เจว ชานปทา จ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตถา หิ ภนฺเต ภควโต สีลปญฺญานนฺติ. “มาหำ นาคิต ยเสน สมาคมำ, มา จ มยา ยโส. โย โข นาคิต นยิมสฺส เนกฺขมฺมสุขสฺส ปวิเวกสุขสฺส อุปสมสุขสฺส สมฺโพธสุขสฺส นิกามลาภี อสฺส อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, ยสฺสาหำ เนกฺขมฺมสุขสฺส ปวิเวกสุขสฺส อุปสมสุขสฺส สมฺโพธสุขสฺส นิกามลาภี อสฺสำ[๒] อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, โส ตํ มิทฺธสุขํ มิทฺธสุขํ ลาภสกฺการสิโลกสุขํ สาทิเยยฺย,[๓] อิธาหำ นาคิต ภิกฺขุ ปสฺสามิ คามนฺตวิหารำ[๔] สมาหิตำ นิสินฺนำ, ตสฺส มยฺหำ นาคิต เอวำ โหติ ‘อิทานิมำ อายสฺมนฺตำ อารามิโก[๕] ตำ ฆเฏสฺสติ สมณุทฺเทโส วา สมาธิมฺหา ตำ จาเวสฺสตีติ. เตนาหำ นาคิต ตสฺส ภิกฺขุโน น อตฺตมโน โหมิ คามนฺตวิหาเรน.

[๑-๑] ฉ.,เท.,อิ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. อยำ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] อิ. สาทิเยยฺยาติ. [๔] ฉ.,เท. คามนฺตวิหารึ
[๕] ฉ.,เท. อารามิโก วา สมณุทฺทโส วา สหธมฺมิโก วา ตมฺหา สมาธิมฺหา จาเวสฺสติ.

อิธ ปนาหํ นาคิต ภิกฺขุํ ปสฺสามิ อรญฺญิกํ[๑] อรญฺเญ ปจลายมานํ นิสินฺนํ, ตสฺส มยฺหํ นาคิต เอวํ โหติ 'อิทานิ อยมายสฺมา อิมํ นิทฺทากิลมถํ ปฏิวิโนเทตฺวา อรญฺญสญฺญเยว มนสิกริสฺสติ เอกคฺคนฺติ.[๒] เตนาหํ นาคิต ตสฺส ภิกฺขุโน อตฺตมโน โหมิ อรญฺญวิหาเรน.

อิธ ปนาหํ นาคิต ภิกฺขุํ ปสฺสามิ อรญฺญิกํ อรญฺเญ อสมาหิตํ นิสินฺนํ, ตสฺส มยฺหํ นาคิต เอวํ โหติ 'อิทานิ อยมายสฺมา อสมาหิตํ วา จิตฺตํ สมาทหิสฺสติ, สมาหิตํ วา จิตฺตํ อนุรกฺขิสฺสตีติ. เตนาหํ นาคิต ภิกฺขุโน อตฺตมโน โหมิ อรญฺญวิหาเรน.

อิธ ปนาหํ นาคิต ภิกฺขุํ ปสฺสามิ อรญฺญิกํ อรญฺเญ สมาหิตํ นิสินฺนํ, ตสฺส มยฺหํ นาคิต เอวํ โหติ 'อิทานิ อยมายสฺมา อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ วิโมเจสฺสติ, วิมุตฺตํ วา จิตฺตํ อนุรกฺขิสฺสตีติ. เตนาหํ นาคิต ตสฺส ภิกฺขุโน อตฺตมโน โหมิ อรญฺญวิหาเรน.

อิธ ปนาหํ นาคิต ภิกฺขุํ ปสฺสามิ คามนฺตวิหารํ ลาภึ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ, โส ตํ ลาภสกฺการสิโลกํ นิกามยมาโน ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, ริญฺจติ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ, คามนิคมราชธานึ โอสริตฺวา วาสํ กปฺเปติ. เตนาหํ นาคิต ตสฺส ภิกฺขุโน น อตฺตมโน โหมิ คามนฺตวิหาเรน.

อิธ ปนาหํ นาคิต ภิกฺขุํ ปสฺสามิ อรญฺญิกํ ลาภึ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ, โส ตํ ลาภสกฺการสิโลกํ ปฏิปฺปณาเมตฺวา น ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, น ริญฺจติ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ. เตนาหํ นาคิต ตสฺส

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อรญฺญกํ [๒] ฉ.,เท. เอกตฺตํ

ภิกฺขุโน อตฺตมโน โหมิ อรญฺญวิหาเรน. ยสฺมึ[๑] ปนาหํ นาคิต สมเย อทฺธานมคฺคปฏิปนฺโน น กญฺจิ[๒] ปสฺสามิ ปุรโต วา ปจฺฉโต วา, ผาสุ เม นาคิต ตสฺมึ สมเย โหติ อนฺตมโส อุจฺจารปสฺสาวกมฺมายาติ. ทุวาทสมํ.

จตุตฺโถ เสขปริหานิยวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

"เสขา เทฺว อปริหานิ โมคฺคลฺลานวิชฺชาภาคิยา
วิวาททานตฺตการี นิทานํ กิมฺมิลทารุกฺขนฺเธน นาคิโตติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ยสฺมาหํ [๒] อิ. กิญฺจิ

๕. ธมฺมิกวคฺโค

๑. นาคสุตฺตํ

[๔๓] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย สาวตฺถิยํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ. สาวตฺถิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "อายามานนฺท, เยน ปุพฺพาราโม มิคารมาตุปาสาโท, เตนุปสงฺกมิสฺสาม ทิวา วิหารายาติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปจฺจสฺโสสิ. อถ โข ภควา อายสฺมตา อานนฺเทน สทฺธึ, เยน ปุพฺพาราโม มิคารมาตุปาสาโท, เตนุปสงฺกมิ. อถ โข ภควา สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "อายามานนฺท, เยน ปุพฺพโกฏฺฐโก, เตนุปสงฺกมิสฺสาม คตฺตานิ ปริสิญฺจิตุนฺติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปจฺจสฺโสสิ. อถ โข ภควา อายสฺมตา อานนฺเทน สทฺธึ, เยน ปุพฺพโกฏฺฐโก, เตนุปสงฺกมิ คตฺตานิ ปริสิญฺจิตุํ. ปุพฺพโกฏฺฐเก คตฺตานิ ปริสิญฺจิตฺวา ปจฺจุตฺตริตฺวา เอกจีวโร อฏฺฐาสิ คตฺตานิ[๑] ปุพฺพสทิสานิ กุรุมาโน.[๑]

เตน โข ปน สมเยน รญฺโญ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส เสโต นาม นาโค มหาตุริยตาฬิตวาทิเตน ปุพฺพโกฏฺฐกา ปจฺจุตฺตรติ. อปิสฺสุ ตํ ชโน ทิสฺวา เอวมาห "อภิรูโป วต โภ รญฺโญ นาโค, ทสฺสนีโย วต โภ รญฺโญ นาโค, ปาสาทิโก วต โภ รญฺโญ นาโค, กายุปปนฺโน วต โภ รญฺโญ นาโคติ. [๒]

[๑-๑] ฉ.,เท.,อิ. คตฺตานิ ปุพฺพาปยมาโน [๒] อิ. นาโค วต โภ นาโค

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา อุทายี ภควนฺตํ เอตทโวจ "หตฺถิเมว นุ โข ภนฺเต มหนฺตํ พฺรหนฺตํ กายุปปนฺนํ ชโน ทิสฺวา เอวมาห 'นาโค วต โภ นาโคติ, อุทาหุ อญฺญมฺปิ กญฺจิ มหนฺตํ พฺรหนฺตํ กายุปปนฺนํ ชโน ทิสฺวา เอวมาห 'นาโค วต โภ นาโคติ. "หตฺถิมฺปิ โข อุทายี มหนฺตํ พฺรหนฺตํ กายุปปนฺนํ ชโน ทิสฺวา เอวมาห 'นาโค วต โภ นาโคติ. อสฺสมฺปิ โข อุทายี มหนฺตํ พฺรหนฺตํ ฯเปฯ โคณมฺปิ โข อุทายี มหนฺตํ พฺรหนฺตํ ฯเปฯ อุรคมฺปิ โข อุทายี มหนฺตํ พฺรหนฺตํ ฯเปฯ รุกฺขมฺปิ โข อุทายี มหนฺตํ พฺรหนฺตํ ฯเปฯ มนุสฺสมฺปิ โข อุทายี มหนฺตํ พฺรหนฺตํ กายุปปนฺนํ ชโน ทิสฺวา เอวมาห 'นาโค วต โภ นาโคติ. อปิจุทายิ โย สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อาคุ๎ น กโรติ กาเยน วาจาย มนสา, ตมหํ 'นาโคติ พฺรูมีติ. "อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต, ยาว สุภาสิตญฺจิทํ ภนฺเต ภควตา อปิจุทายิ โย สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อาคุ๎ น กโรติ กาเยน วาจาย มนสา, ตมหํ 'นาโคติ พฺรูมีติ.

"อิทญฺจ ปนาหํ ภนฺเต ภควตา สุภาสิตํ อิมาหิ คาถาหิ อนุโมทามิ

'มนุสฺสภูตํ สมฺพุทฺธํ อตฺตทนฺตํ สมาหิตํ
อิริยมานํ พฺรหฺมปเถ จิตฺตสฺสูปสเม รตํ
ยํ มนุสฺสา นมสฺสนฺติ สพฺพธมฺมานปารคุ๎
เทวาปิ ตํ นมสฺสนฺติ อิติ เม อรหโต สุตํ
สพฺพสญฺโญชนาตีตํ วนา นิพฺพานมาคตํ[๑]
กาเมหิ เนกฺขมฺมรตํ มุตฺตํ เสลาว กญฺจนํ

[๑] ฉ.,เท. นิพฺพนมาคตํ.

สพฺเพ อจฺจรุจี นาโค　　หิมวาญฺเญ สิลุจฺจโย[๑]
สพฺเพสํ นาคนามานํ　　สจฺจนาโม อนุตฺตโร
นาคํ โว กิตฺตยิสฺสามิ　　น หิ อาคุ กโรติ โส
โสรจฺจํ อวิหึสา จ　　ปาทา นาคสฺส เต ทุเว
ตโป จ พฺรหฺมจริยํ　　จรณา นาคสฺส ตฺยาปเร
สทฺธาหตฺโถ มหานาโค　　อุเปกฺขาเสตทนฺตวา
สติ คีวา สิโร ปญฺญา　　วีมํสา ธมฺมจินฺตนา
ธมฺมกุจฺฉิสมาตโป　　วิเวโก ตสฺส วาลธิ
โส ฌายี อสฺสาสรโต　　อชฺฌตฺตูปสมาหิโต[๒]
คจฺฉํ สมาหิโต นาโค　　จิโต นาโค สมาหิโต
เสยฺยํ[๓] สมาหิโต นาโค　　นิสินฺโนปิ สมาหิโต
สพฺพตฺถ สำวุโต นาโค　　เอสา นาคสฺส สมฺปทา
ภุญฺชติ อนวชฺชานิ　　สาวชฺชานิ น ภุญฺชติ
ฆาสอจฺฉาทนํ[๔] ลทฺธา　　สนฺนิธึ ปริวชฺชเย[๕]
สญฺโญชนํ อณุ ถูลํ　　สพฺพํ เฉตฺวาน พนฺธนํ
เยน เยเนว คจฺฉติ　　อนเปกฺโขว คจฺฉติ
ยถาปิ อุทเก ชาตํ　　ปุณฺฑริกํ ปวฑฺฒติ
น อุปลิมฺปติ โตเยน　　สุจิคนฺธํ มโนรมํ
ตเถว โลเก สุชาโต　　พุทฺโธ โลเก วิหรติ[๖]
น อุปลิมฺปติ โลเกน　　โตเยน ปทุมํ ยถา

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สิลุจฺจเย
[๒] ฉ.,เท.,อิ. อชฺฌตฺตํ สุสมาหิโต
[๓] อิ. สยํ
[๔] ฉ.,เท.,อิ. ฆาสมจฺฉาทนํ
[๕] ฉ.,เท.,อิ. ปริวชฺชยํ
[๖] สี.,อิ. วิรชฺชติ

มหาคฺคินิ ปชฺชลิโต[๑] อนาหารูปสมฺมติ
สงฺขาเรสูปสนฺเตสุ นิพฺพุโตติ ปวุจฺจติ
อตฺถสฺสายํ วิญฺญาปนี อุปมา วิญฺญูหิ เทสิตา
วิญฺญายนฺติ[๒] มหานาคา นาคํ นาเคน เทสิตํ
วีตราโค วีตโทโส วีตโมโห อนาสโว
สรีรํ วิชหํ นาโค ปรินิพฺพิสฺสติ[๓] อนาสโวติ. ปฐมํ.

๒. มิคสาลาสุตฺตํ

[๔๔] อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน มิคสาลาย อุปาสิกาย นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. อถ โข มิคสาลา อุปาสิกา, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข มิคสาลา อุปาสิกา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจ

"กถํ กถํ นามายํ ภนฺเต อานนฺท ภควตา ธมฺโม เทสิโต อญฺเญยฺโย, ยตฺร หิ นาม พฺรหฺมจารี จ อพฺรหฺมจารี จ อุโภ สมสมคติกา ภวิสฺสนฺติ อภิสมฺปรายํ. ปิตา เม ภนฺเต ปุราโณ พฺรหฺมจารี อโหสิ อาราจารี วิรโต เมถุนา คามธมฺมา, โส กาลกโต ภควตา พฺยากโต 'สกทาคามี สตฺโต[๔] ตุสิตํ กายํ อุปปนฺโนติ. ปิตุ[๕] ปิโย เม ภนฺเต อิสิทตฺโต อพฺรหฺมจารี อโหสิ สทารสนฺตุฏฺโฐ, โสปิ

---

[๑] สี. มหคฺคินิ ปชฺชลิโต ฉ.,เท. มหาคินีว ชลิโต อิ. มหาคินิ ปชฺชลิโต
[๒] ฉ.,เท. วิญฺญสฺสนฺติ อิ. วิญฺญิสฺสนฺติ. [๓] อิ. ปรินิพฺพาติ.
[๔] ฉ.,เท. สกทาคามิปตฺโต, เอวมุปริปิ.
[๕] ฉ.,เท. เปตฺเตยฺโยปิ เม, เอวมุปริปิ. อิ. เปตฺเตยฺโย.

กาลกโต ภควตา พฺยากโต 'สกทาคามี สตฺโต ตุสิตํ กายํ อุปปนฺโนติ. กถํ กถํ นามายํ ภนฺเต อานนฺท ภควตา ธมฺโม เทสิโต อญฺเญยฺโย, ยตฺร หิ นาม พฺรหฺมจารี จ อพฺรหฺมจารี จ อุโภ สมสมคติกา ภวิสฺสนฺติ อภิสมฺปรายนฺติ. "เอวํ โข ปเนตํ ภคินิ ภควตา พฺยากตนฺติ.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท มิคสาลาย อุปาสิกาย นิเวสเน ปิณฺฑปาตํ คเหตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ

"อิธาหํ ภนฺเต ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน มิคสาลาย อุปาสิกาย นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทึ. อถ โข ภนฺเต มิคสาลา อุปาสิกา, เยนาหํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข ภนฺเต มิคสาลา อุปาสิกา มํ เอตทโวจ 'กถํ กถํ นามายํ ภนฺเต อานนฺท ภควตา ธมฺโม เทสิโต อญฺเญยฺโย, ยตฺร หิ นาม พฺรหฺมจารี จ อพฺรหฺมจารี จ อุโภ สมสมคติกา ภวิสฺสนฺติ อภิสมฺปรายํ. ปิตา เม ภนฺเต ปุราโณ พฺรหฺมจารี อโหสิ อาราจารี วิรโต เมถุนา คามธมฺมา, โส กาลกโต ภควตา พฺยากโต 'สกทาคามี สตฺโต ตุสิตํ กายํ อุปปนฺโนติ. ปิตุ ปิโย เม ภนฺเต อิสิทตฺโต อพฺรหฺมจารี อโหสิ สทารสนฺตุฏฺโฐ, โสปิ กาลกโต ภควตา พฺยากโต 'สกทาคามี สตฺโต ตุสิตํ กายํ อุปปนฺโนติ. กถํ กถํ นามายํ ภนฺเต อานนฺท ภควตา ธมฺโม เทสิโต อญฺเญยฺโย,

ยตฺร หิ นาม พฺรหฺมจารี จ อพฺรหฺมจารี จ อุโภ สมสมคติกา ภวิสฺสนฺติ อภิสมฺปรายนฺติ. เอวํ วุตฺเต, อหํ ภนฺเต มิคสาลํ อุปาสิกํ เอตทโวจํ “เอวํ โข ปเนตํ ภคินิ ภควตา พฺยากตนฺติ.

“กา จานนฺท มิคสาลา อุปาสิกา พาลา อพฺยตฺตา อมฺพกา อมฺพกสญฺญา,[๑] เก จ ปุริสปุคฺคลปโรปริยญาเณ. ฉยิเม อานนฺท ปุคฺคลา สนฺโต สำวิชฺชมานา โลกสฺมึ.

กตเม ฉ. อิธานนฺท เอกจฺโจ ปุคฺคโล โสรโต โหติ สุขสำวาโส, อภินนฺทนฺติ สพฺรหฺมจารี เอกตฺตวาเสน. ตสฺส สวเนนปิ อกตำ โหติ, พาหุสจฺเจนปิ อกตำ โหติ, ทิฏฺฐิยาปิ อปฺปฏิวิทฺธำ โหติ, สามายิกมฺปิ วิมุตฺตึ น ลภติ. โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา หานาย ปเรติ โน วิเสสาย, หานคามีเยว โหติ โน วิเสสคามี.

อิธ ปนานนฺท เอกจฺโจ ปุคฺคโล โสรโต โหติ สุขสำวาโส, อภินนฺทนฺติ สพฺรหฺมจารี เอกตฺตวาเสน. ตสฺส สวเนนปิ กตำ โหติ, พาหุสจฺเจนปิ กตำ โหติ, ทิฏฺฐิยาปิ ปฏิวิทฺธำ โหติ, สามายิกมฺปิ วิมุตฺตึ ลภติ. โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา วิเสสาย ปเรติ โน หานาย, วิเสสคามีเยว โหติ โน หานคามี.

ตตฺรานนฺท ปมาณิกา ปมิณนฺติ “อิมสฺสปิ เต ว ธมฺมา อปรสฺสปิ เต ว ธมฺมา, กสฺมา เตสำ เอโก หีโน เอโก ปณีโตติ. ตญฺหิ เตสำ อานนฺท โหติ ทีฆรตฺตำ อหิตาย ทุกฺขาย.

ตตฺรานนฺท ยฺวายำ ปุคฺคโล โสรโต โหติ สุขสำวาโส, อภินนฺทนฺติ สพฺรหฺมจารี เอกตฺตวาเสน. ตสฺส สวเนนปิ กตำ โหติ, พาหุสจฺเจนปิ กตำ โหติ, ทิฏฺฐิยาปิ ปฏิวิทฺธำ โหติ, สามายิกมฺปิ วิมุตฺตึ ลภติ. อยำ อานนฺท ปุคฺคโล อมุนา ปุริเมน ปุคฺคเลน

---

[๑] ฉ.,เท. อมฺมกา อมฺมกสญฺญา

อภิกฺกนฺตตโร จ ปณีตตโร จ. ตํ กิสฺส เหตุ. อิมญฺหานนฺท ปุคฺคลํ ธมฺมโสโต นิพฺพหติ, ตทนนฺตรํ โก ชาเนยฺย อญฺญตฺร ตถาคเตน. ตสฺมาติหานนฺท มา ปุคฺคเลสุ ปมาณิกา อหุวตฺถ. มา ปุคฺคเลสุ จ ปมาณํ คณฺหิตฺถ. ขญฺญติ หานนฺท ปุคฺคเลสุ ปมาณํ คณฺหนฺโต, อหํ วา อานนฺท ปุคฺคเลสุ ปมาณํ คณฺเหยฺยํ, โย วาปนสฺส มาทิโส.

อิธ ปนานนฺท เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส โกธมาโน อธิคโต โหติ, สมเยน สมยญฺจสฺส โลภธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, ตสฺส สวเนนปิ อกตํ โหติ, พาหุสจฺเจนปิ อกตํ โหติ, ทิฏฺฐิยาปิ อปฺปฏิวิทฺธํ โหติ, สามายิกมฺปิ วิมุตฺตึ น ลภติ. โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา หานาย ปเรติ โน วิเสสาย, หานคามีเยว โหติ โน วิเสสคามี.

อิธ ปนานนฺท เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส โกธมาโน อธิคโต โหติ, สมเยน สมยญฺจสฺส โลภธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ. ตสฺส สวเนนปิ กตํ โหติ ฯเปฯ โน หานคามี. ตตฺรานนฺท ปมาณิกา ปมิณนฺติ ฯเปฯ โย ปาปนสฺส มาทิโส.

อิธ ปนานนฺท เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส โกธมาโน อธิคโต โหติ, สมเยน สมยญฺจสฺส วจีสงฺขารา อุปฺปชฺชนฺติ. ตสฺส สวเนนปิ อกตํ โหติ, พาหุสจฺเจนปิ อกตํ โหติ, ทิฏฺฐิยาปิ อปฺปฏิวิทฺธํ โหติ สามายิกมฺปิ วิมุตฺตึ น ลภติ. โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา หานาย ปเรติ โน วิเสสาย, หานคามีเยว โหติ โน วิเสสคามี.

อิธ ปนานนฺท เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส โกธมาโน อธิคโต โหติ, สมเยน สมยญฺจสฺส วจีสงฺขารา อุปฺปชฺชนฺติ. ตสฺส สวเนนปิ กตํ โหติ, พาหุสจฺเจนปิ กตํ โหติ, ทิฏฺฐิยาปิ ปฏิวิทฺธํ โหติ,

สามายิกมฺปิ วิมุตฺตึ ลภติ. โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา วิเสสาย ปเรติ โน หานาย, วิเสสคามีเยว โหติ โน หานคามี.

ตตฺรานนฺท ปมาณิกา ปมิณนฺติ อิมสฺสปิ เต ว ธมฺมา, อปรสฺสปิ เต ว ธมฺมา, กสฺมา เตสํ เอโก หีโน เอโก ปณีโตติ. ตญฺหิ เตสํ อานนฺท โหติ ทีฆรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขาย.

ตตฺรานนฺท ยสฺส ปุคฺคลสฺส โกธมาโน อธิคโต โหติ, สมเยน สมยญฺจสฺส วจีสงฺขารา อุปฺปชฺชนฺติ. ตสฺส สวเนนปิ กถํ โหติ, พาหุสจฺเจนปิ กถํ โหติ, ทิฏฺฐิยาปิ ปฏิวิทฺธํ โหติ, สามายิกมฺปิ วิมุตฺตึ ลภติ. อยํ อานนฺท ปุคฺคโล อมุนา ปุริเมน ปุคฺคเลน อภิกฺกนฺตตโร จ ปณีตตโร จ. ตํ กิสฺส เหตุ. อิมญฺหานนฺท ปุคฺคลํ ธมฺมโสโต นิพฺพหติ, ตทนนฺตรํ โก ชาเนยฺย อญฺญตฺร ตถาคเตน. ตสฺมาติหานนฺท มา ปุคฺคเลสุ ปมาณิกา อหุวตฺถ, มา ปุคฺคเลสุ จ ปมาณํ คณฺหิตฺถ. ขญฺญติ หานนฺท ปุคฺคเลสุ ปมาณํ คณฺหนฺโต, อหํ วา อานนฺท ปุคฺคเลสุ ปมาณํ คณฺเหยฺยํ, โย วา ปนสฺส มาทิโส.

กา จานนฺท มิคสาลา อุปาสิกา พาลา อพฺยตฺตา อมฺพกา อมฺพกสญฺญา, เก จ ปุริสปุคฺคลปโรปริยญาเณ. อิเม โข อานนฺท ฉ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมึ.

ยถารูเปน อานนฺท สีเลน ปุราโณ สมนฺนาคโต อโหสิ, ตถารูเปน สีเลน อิสิทตฺโต สมนฺนาคโต อภวิสฺส. นยิธ ปุราโณ อิสิทตฺตสฺส คติมฺปิ อญฺญสฺส. ยถารูปาย จ อานนฺท ปญฺญาย อิสิทตฺโต สมนฺนาคโต อโหสิ, ตถารูปาย ปญฺญาย ปุราโณ

สมนฺนาคโต อภวิสฺส. นยิธ อิสิทตฺโต ปุราณสฺส คติมฺปิ อญฺญสฺส. อิติ โข อานนฺท อิเม ปุคฺคลา อุโภ เอกงฺคหีนาติ. ทุติยं.

๓. อิณสุตฺตं

[๔๔] "ทาลิทฺทิยं[๑] ภิกฺขเว ทุกฺขं โลกสฺมึ กามโภคิโนติ. เอวं ภนฺเต. "ยมฺปิ ภิกฺขเว ทลิทฺโท อสฺสโก อนทฺธิโก[๒] อิณํ อาทิยติ. อิณาทานมฺปิ ภิกฺขเว ทุกฺขं โลกสฺมึ กามโภคิโนติ. เอวं ภนฺเต. "ยมฺปิ ภิกฺขเว ทลิทฺโท อสฺสโก อนทฺธิโก อิณํ อาทิยิตฺวา วฑฺเฒ ปฏิสฺสุณาติ, วฑฺเฒปิ ภิกฺขเว ทุกฺขา โลกสฺมึ กามโภคิโนติ. เอวं ภนฺเต. "ยมฺปิ ภิกฺขเว ทลิทฺโท อสฺสโก อนทฺธิโก วฑฺเฒ ปฏิสฺสุณิตฺวา กาลาภตํ วฑฺเฒ น เทติ, โจเทนฺติปิ นํ. โจทนาปิ ภิกฺขเว ทุกฺขา โลกสฺมึ กามโภคิโนติ. เอวं ภนฺเต. "ยมฺปิ ภิกฺขเว ทลิทฺโท อสฺสโก อนทฺธิโก โจทิยมาโน น เทติ, อนุจรนฺติปิ นํ. อนุจริยาปิ ภิกฺขเว ทุกฺขา โลกสฺมึ กามโภคิโนติ. เอวं ภนฺเต. "ยมฺปิ ภิกฺขเว ทลิทฺโท อสฺสโก อนทฺธิโก อนุจริยมาโน น เทติ, พนฺธนฺติปิ นํ. พนฺธนมฺปิ ภิกฺขเว ทุกฺขํ โลกสฺมึ กามโภคิโนติ. เอวं ภนฺเต.

"อิติ โข ภิกฺขเว ทาลิทฺทิยมฺปิ ทุกฺขं โลกสฺมึ กามโภคิโน, อิณาทานมฺปิ ทุกฺขํ โลกสฺมึ กามโภคิโน, วฑฺเฒปิ ทุกฺขา โลกสฺมึ กามโภคิโน, โจทนาปิ ทุกฺขา โลกสฺมึ กามโภคิโน, อนุจริยาปิ ทุกฺขา โลกสฺมึ กามโภคิโน, พนฺธนมฺปิ ทุกฺขं โลกสฺมึ กามโภคิโน. เอวเมว โข ภิกฺขเว ยสฺส กสฺสจิ สทฺธา นตฺถิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, หิริ

---

[๑] สฺยา. ทพิทฺทิยं.　　[๒] ฉ.,เท. อนาพฺหิโก อิ. อนาพิโก

นตฺถิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โอตฺตปฺปี นตฺถิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, วิริยี นตฺถิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, ปญฺญา นตฺถิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ. อยี วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสฺส วินเย ทลิทฺโท อสฺสโก อนทฺธิโก.[๑]

ส โข โส ภิกฺขเว ทลิทฺโท อสฺสโก อนทฺธิโก สทฺธาย อสติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, หิริยา อสติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โอตฺตปฺเป อสติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, วิริเย อสติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, ปญฺญาย อสติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, กาเยน ทุจฺจริตี จรติ, วาจาย ทุจฺจริตี จรติ, มนสา ทุจฺจริตี จรติ. อิทมสฺส อิณาทานมฺหิ วทามิ.

โส ตสฺส กายทุจฺจริตสฺส ปฏิจฺฉาทนเหตุ ปาปิกี อิจฺฉี ปณิทหติ, 'มา มี ชญฺญูติ อิจฺฉติ, 'มา มี ชญฺญูติ สงฺกปฺเปติ, 'มา มี ชญฺญูติ วาจี ภาสติ, 'มา มี ชญฺญูติ กาเยน ปรกฺกมติ. โส ตสฺส วจีทุจฺจริตสฺส ปฏิฉาทนเหตุ ฯเปฯ โส ตสฺส มโนทุจฺจริตสฺส ปฏิจฺฉาทนเหตุ ปาปิกี อิจฺฉี ปณิทหติ 'มา มี ชญฺญูติ อิจฺฉติ, 'มา มี ชญฺญูติ สงฺกปฺเปติ, 'มา มี ชญฺญูติ วาจี ภาสติ, 'มา มี ชญฺญูติ กาเยน ปรกฺกมติ. อิทมสฺส วฑฺฒิยา วทามิ.

ตเมนี เปสลา สพฺรหฺมจารี เอวมาหีสุ 'อยญฺจ โส อายสฺมา เอวีการี เอวีสมาจาโรติ. อิทมสฺส โจทนาย วทามิ.

ตเมนี อรญฺญคตี วา รุกฺขมูลคตี วา สุญฺญาคารคตี วา วิปฺปฏิสารสหคตา ปาปกา อกุสลวิตกฺกา สมุทาจรนฺติ. อิทมสฺส อนุจริยาย วทามิ.

ส โข โส ภิกฺขเว ทลิทฺโท อสฺสโก อนทฺธิโก กาเยน ทุจฺจริตี จริตฺวา วาจาย ทุจฺจริตี จริตฺวา มนสา ทุจฺจริตี จริตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา นิรยพนฺธเน วา พชฺฌติ

---

[๑] เท. อนาพฺหิโก, เอวมุปริปิ.

ติรจฺฉานโยนิพนฺธเน วา. นาหํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกํ พนฺธนํ สมนุปสฺสามิ เอวํทารุณํ เอวํทุกฺขํ[๑] เอวํอนุตรายกรํ อนุตฺตรสฺส โยคกฺเขมสฺส อธิคมาย, ยถยิทํ ภิกฺขเว นิรยพนฺธนํ วา ติรจฺฉานโยนิพนฺธนํ วาติ.

"ทาลิทฺทิยํ ทุกฺขํ โลเก　　อิณาทานญฺจ วุจฺจติ
ทลิทฺโท อิณมาทาย　　ภุญฺชมาโน วิหญฺญติ
ตโต อนุจรนฺติ น　　พนฺธนมฺปิ นิคจฺฉติ
เอตญฺหิ พนฺธนํ ทุกฺขํ　　กามลาภาภิชปฺปินํ
ตเถว อริยวินเย　　สทฺธา ยสฺส น วิชฺชติ
อหิริโก อโนตฺตปฺปี　　ปาปกมฺมํ วินิพฺพโย[๒]
กายทุจฺจริตํ กตฺวา　　วจีทุจฺจริตานิ จ
มโนทุจฺจริตํ กตฺวา　　'มา มํ ชญฺญุติ อิจฺฉติ
โส สํสปฺปติ กาเยน　　วาจาย อุท เจตสา
ปาปกมฺมํ ปวฑฺเฒนฺโต　　ตตฺถ ตตฺถ ปุนปฺปุนํ
โส ปาปกมฺโม ทุมฺเมโธ　　ชานํ ทุกฺกฏมตฺตโน
ทลิทฺโท อิณมาทาย　　ภุญฺชมาโน วิหญฺญติ
ตโต อนุจรนฺติ น　　สงฺกปฺปา มานสา ทุกฺขา
คาเม วา ยทิ วา รญฺเญ　　ยสฺส วิปฺปฏิสารชา
โส ปาปกมฺโม ทุมฺเมโธ　　ชานํ ทุกฺกฏมตฺตโน
โยนิมญฺญตรํ คนฺตฺวา　　นิรเย วาปิ พชฺฌติ
เอตญฺหิ พนฺธนํ ทุกฺขํ　　ยมฺหา ธีโร ปมุจฺจติ
ธมฺมลทฺเธหิ โภเคหิ　　ททํ จิตฺตํ ปสาทยํ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. เอวํ กฏกํ　　[๒] ฉ.,เท. ปาปกมฺมวินิพฺพโย. อิ. ปาปกมฺมวินิจฺฉโย.

อุภยตฺถ กฏุคฺคาโห สทฺธสฺส ฆรเมสิโน
ทิฏฺฐธมฺมหิตตฺถาย สมฺปราย สุขาย จ
เอวเมตํ คหฏฺฐานํ จาโค ปุญฺญํ ปวฑฺฒติ
ตเถว อริยวินเย สทฺธา ยสฺส ปติฏฺฐิตา
หิริมโน จ โอตฺตปฺปี ปญฺญวา สีลสංวุโต
เอโส โข อริยวินเย สุขํ ชีวีติ[๑] วุจฺจติ
นิรามิสํ สุขํ ลทฺธา อุเปกฺขํ อธิติฏฺฐติ
ปญฺจ นีวรเณ หิตฺวา นิจฺจํ อารทฺธวิริโย
ฌานานิ อุปสมฺปชฺช เอโกทิ นิปโก สโต
เอตं[๒] ญตฺวา ยถาภูต สพฺพสญฺโญชนกฺขเย
สพฺพโส อนุปาทาย สมฺมา จิตฺตํ วิมุจฺจติ
ตสฺส สมฺมาวิมุตฺตสฺส ญาณํ เจ โหติ ตาทิโน
'อกุปฺปา เม วิมุตฺตีติ ภวสญฺโญชนกฺขเย
เอตํ โข ปรมํ ญาณํ เอตํ สุขมนุตฺตรं
อโสกํ วิรชं เขมं เอตं อาณณฺยา มุตฺตมนฺติ.[๓] ตติยं.

๔. มหาจุนฺทสุตฺตं

[๔๖] เอวมฺเม สุตं:- เอกํ สมยं อายสฺมา มหาจุนฺโท เจตีสุ วิหรติ สญฺชาติยं.[๔] ตตฺร โข อายสฺมา มหาจุนฺโท ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อาวุโส ภิกฺขโวติ. "อาวุโสติ โข เต ภิกฺขู อายสฺมโต มหาจุนฺทสฺส ปจฺจสฺโสสุं. อายสฺมา มหาจุนฺโท เอตทโวจ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สุขชีวีติ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. เอวं
[๓] ฉ.,เท.,อิ. อาณณฺยมุตฺตมนฺติ [๔] สี.,อิ. สหชาติยं ฉ.,เท. สยंชาติยं

"อิธ อาวุโส ธมฺมโยคา ภิกฺขู ฌายี ภิกฺขู อปสาเทนฺติ 'อิเม ปน ฌายิโนมฺหา ฌายิโนมฺหาติ ฌายนฺติ ปชฺฌายนฺติ, [๑] กิญฺหิเม ฌายนฺติ, กินฺติเม ฌายนฺติ, กถญฺหิเม[๒] ฌายนฺตีติ. ตตฺถ ธมฺมโยคา จ ภิกฺขู นปฺปสีทนฺติ, ฌายี จ ภิกฺขู นปฺปสีทนฺติ, น จ พหุชนหิตาย ปฏิปนฺนา โหนฺติ พหุชนสุขาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ.

อิธ ปนาวุโส ฌายี ภิกฺขู ธมฺมโยเค ภิกฺขู อปสาเทนฺติ 'อิเม ปน ธมฺมโยคมฺหา ธมฺมโยคมฺหาติ อุทฺธตา อุนฺนฬา จปลา มุขรา วิกิณฺณวาจา มุฏฺ ฐสฺสตินฺ[๓] อสมฺปชานา อสมาหิตา วิพฺภนฺตจิตฺตา ปากฏินฺทฺริยา, "กิญฺหิเม ธมฺมโยคา, กินฺติเม ธมฺมโยคา, กถญฺหิเม ธมฺมโยคาติ. ตตฺถ ฌายี จ ภิกฺขู นปฺปสีทนฺติ, ธมฺมโยคา จ ภิกฺขู นปฺปสีทนฺติ, น จ พหุชนหิตาย ปฏิปนฺนา โหนฺติ พหุชนสุขาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ.

อิธ ปนาวุโส ธมฺมโยคา ภิกฺขู ธมฺมโยคานญฺเญว ภิกฺขูนํ วณฺณํ ภาสนฺติ, โน ฌายีนํ ภิกฺขูนํ วณฺณํ ภาสนฺติ. ตตฺถ ธมฺมโยคา จ ภิกฺขู นปฺปสีทนฺติ, ฌายี จ ภิกฺขู นปฺปสีทนฺติ, น จ พหุชนหิตาย ปฏิปนฺนา โหนฺติ พหุชนสุขาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ.

อิธ ปนาวุโส ฌายี ภิกฺขู ฌายีนญฺเญว ภิกฺขูนํ วณฺณํ ภาสนฺติ, โน ธมฺมโยคานํ ภิกฺขูนํ วณฺณํ ภาสนฺติ. ตตฺถ ฌายี จ ภิกฺขู นปฺปสีทนฺติ, ธมฺมโยคา จ ภิกฺขู นปฺปสีทนฺติ, น จ

---

[๑] ฉ.,เท. นิชฺฌายนฺติ อวชฺฌายนฺติ กิมิเม　[๒] ฉ.,เท. กถํ อิเม
[๓] ฉ.,เท.,อิ. มุฏฺ ฐสฺสติ

พหุชนหิตาย ปฏิปนฺนา โหนฺติ พหุชนสุขาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ.

ตสฺมาติหาวุโส เอวํ สิกฺขิตพฺพํ 'ธมฺมโยคา สมานา ฌายีนํ ภิกฺขูนํ วณฺณํ ภาสิสฺสามาติ. เอวญฺหิ โว อาวุโส สิกฺขิตพฺพํ. ตํ กิสฺส เหตุ. อจฺฉริยา เหเต อาวุโส ปุคฺคลา ทุลฺลภา โลกสฺมึ, เย อมตํ ธาตุ์ กาเยน ผุสิตฺวา วิหรนฺติ. ตสฺมาติหาวุโส เอวํ สิกฺขิตพฺพํ 'ฌายี สมานา ธมฺมโยคานํ ภิกฺขูนํ วณฺณํ ภาสิสฺสามาติ. เอวญฺหิ โว อาวุโส สิกฺขิตพฺพํ. ตํ กิสฺส เหตุ. อจฺฉริยา เหเต อาวุโส ปุคฺคลา ทุลฺลภา โลกสฺมึ, เย คมฺภีรอตฺถปทํ ปญฺญาย อติวิชฺฌปสฺสนฺตีติ. จตุตฺถํ.

๕. ปฐมสนฺทิฏฺฐิกสุตฺตํ

[๔๗] อถ โข โมฬิยสิวโก[๑] ปริพฺพาชโก, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โมฬิยสิวโก ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทโวจ "สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโมติ ภนฺเต วุจฺจติ. กิตฺตาวตา นุ โข ภนฺเต สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโม โหติ อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก[๒] ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ.

"เตนหิ สิวก ตญฺเญวตฺถ ปฏิปุจฺฉิสฺสามิ.[๓] ยถา เต ขเมยฺย, ตถา นํ พฺยากเรยฺยาสิ. ตํ กึ มญฺญสิ สิวก. สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ โลภํ 'อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ โลโภติ ปชานาสิ, อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ โลภํ 'นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ โลโภติ ปชานาสีติ. "เอวํ ภนฺเต. 'ยํ โข

---

[๑] ฉ. โมฬิยสีวโก อิ. โมลิยสีวโก

[๒] ฉ.,เท. โอปเนยฺยิโก

[๓] ฉ.,เท. ปฏิปุจฺฉามิ

ตฺวํ สิวก สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ โลภํ ‘อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ โลโภติ ปชานาสิ, อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ โลภํ ‘นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ โลโภติ ปชานาสิ, เอวมฺปิ[๑] โข สิวก สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโม โหติ ฯเปฯ

ตํ กึ มญฺญสิ สิวก. สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ โทสํ ฯเปฯ สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ โมหํ, สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ โลภธมฺมํ, สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ โทสธมฺมํ, สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ โมหธมฺมํ “อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ โมหธมฺโมติ ปชานาสิ, อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ โมหธมฺมํ ‘นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ โมหธมฺโมติ ปชานาสีติ. เอวํ ภนฺเต. ‘ยํ โข ตฺวํ สิวก สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ โมหธมฺมํ ‘อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ โมหธมฺโมติ ปชานาสิ, อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ โมหธมฺมํ ‘นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ โมหธมฺโมติ ปชานาสิ, เอวมฺปิ โข สิวก สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโม โหติ อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ. “อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต ฯเปฯ อุปาสกํ มํ ภนฺเต ภควา ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณํ คตนฺติ. ปญฺจมํ.

๖. ทุติยสนฺทิฏฺฐิกสุตฺตํ

[๔๘] อถ โข อญฺญตโร พฺราหฺมโณ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ ‘สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโมติ โภ โคตม วุจฺจติ. กิตฺตาวตา นุ โข โภ โคตม สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโม โหติ อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ.

---

[๑] อิ. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ.

"เตนหิ พฺราหฺมณ ตญฺเญวตฺถ ปฏิปุจฺฉิสฺสามิ. ยถา เต ขเมยฺย, ตถา นํ พฺยากเรยฺยาสิ. ตํ กึ มญฺญสิ พฺราหฺมณ. สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ ราคํ 'อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ ราโคติ ปชานาสิ, อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ ราคํ 'นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ ราโคติ ปชานาสีติ. "เอวํ โภ. "ยํ โข ตฺวํ พฺราหฺมณ สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ ราคํ 'อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ ราโคติ ปชานาสิ, อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ ราคํ 'นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ ราโคติ ปชานาสิ. เอวมฺปิ[๑] โข พฺราหฺมณ สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโม โหติ ฯเปฯ

ตํ กึ มญฺญสิ พฺราหฺมณ, สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ โทสํ, สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ โมหํ, สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ กายสนฺโทสํ, สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ วจีสนฺโทสํ, สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ มโนสนฺโทสํ 'อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ มโนสนฺโทโสติ ปชานาสิ, อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ มโนสนฺโทสํ 'นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ มโนสนฺโทโสติ ปชานาสีติ. เอวํ โภ. "ยํ โข ตฺวํ พฺราหฺมณ สนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ มโนสนฺโทสํ 'อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ มโนสนฺโทโสติ ปชานาสิ, อสนฺตํ วา อชฺฌตฺตํ มโนสนฺโทสํ 'นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ มโนสนฺโทโสติ ปชานาสิ, เอวมฺปิ[๑] โข พฺราหฺมณ สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโม โหติ อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ. "อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ฯเปฯ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณํ คตนฺติ. ฉฏฺฐํ.

๗. เขมสุตฺตํ

[๔๙] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา จ เขโม

---

[๑] อิ. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ.

อายสฺมา จ สุมโน สาวตฺถิยํ วิหรนฺติ อนฺธวนสฺมึ. อถ โข อายสฺมา จ เขโม อายสฺมา จ สุมโน, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา เขโม ภควนฺตํ เอตทโวจ

"โย โส ภนฺเต ภิกฺขุ อรหं ขีณาสโว วุสิตวา กตกรณีโย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทตฺโถ ปริกฺขีณภวสญฺโญชโน สมฺมทญฺญา วิมุตฺโต, ตสฺส น เอวं โหติ 'อตฺถิ เม เสยฺโยติ วา, 'อตฺถิ เม สทิโสติ วา, 'อตฺถิ เม หีโนติ วาติ. อิทมโวจ อายสฺมา เขโม. สมนุญฺโญ สตฺถา อโหสิ. อถ โข อายสฺมา เขโม "สมนุญฺโญ เม สตฺถาติ อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

อถ โข อายสฺมา สุมโน อจิรปกฺกนฺเต อายสฺมนฺเต เขเม ภควนฺตํ เอตทโวจ "โย โส ภนฺเต ภิกฺขุ อรหं ขีณาสโว วุสิตวา กตกรณีโย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทตฺโถ ปริกฺขีณภวสญฺโญชโน สมฺมทญฺญา วิมุตฺโต, ตสฺส น เอวं โหติ 'นตฺถิ เม เสยฺโยติ วา, 'นตฺถิ เม สทิโสติ วา, 'นตฺถิ เม หีโนติ วาติ. อิทมโวจ อายสฺมา สุมโน. สมนุญฺโญ สตฺถา อโหสิ. อถ โข อายสฺมา สุมโน "สมนุญฺโญ เม สตฺถาติ อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

อถ โข ภควา อจิรปกฺกนฺเตสุ[๑] อายสฺมนฺเต จ เขเม อายสฺมนฺเต จ สุมเน ภิกฺขู อามนฺเตสิ "เอวं โข ภิกฺขเว กุลปุตฺตา อญฺญํ พฺยากโรนฺติ. อตฺโถ จ วุตฺโต อตฺตา จ อนุปนีโต. อถ จ ปน อิเธกจฺเจ โมฆปุริสา หสมานกา มญฺเญ อญฺญํ พฺยากโรนฺติ, เต ปจฺฉา วิฆาตํ อาปชฺชนฺตีติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อจิรปกฺกนฺเต

"น อุสฺเสสุ น โอเมสุ[๑] สมตฺเต[๒] โนปนิยฺยเร
ขีณา สญฺชาติ[๓] วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ จรนฺติ.

สญฺโญชนวิปฺปมุตฺตาติ. สตฺตมํ.

๘. อินฺทฺริยสํวรสุตฺตํ

[๕๐] "อินฺทฺริยสํวเร ภิกฺขเว อสติ อินฺทฺริยสํวรวิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ สีลํ, สีเล อสติ สีลวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ สมฺมาสมาธิ, สมฺมาสมาธิมฺหิ อสติ สมฺมาสมาธิวิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ, ยถาภูตญาณทสฺสเน อสติ ยถาภูตญาณทสฺสนวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ นิพฺพิทาวิราโค, นิพฺพิทาวิราเค อสติ นิพฺพิทาวิราควิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รุกฺโข สาขาปลาสวิปนฺโน, ตสฺส ปปฺปฏิกาปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติ, ตโจปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติ, เผคฺคุปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติ, สาโรปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติ, เอวเมว โข ภิกฺขเว อินฺทฺริยสํวเร อสติ อินฺทฺริยสํวรวิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ สีลํ ฯเปฯ วิมุตฺติญาณทสฺสนํ.

อินฺทฺริยสํวเร ภิกฺขเว สติ อินฺทฺริยสํวรสมฺปนฺนสฺส อุปนิสฺสยสมฺปนฺนํ โหติ สีลํ, สีเล สติ สีลสมฺปนฺนสฺส อุปนิสฺสยสมฺปนฺโน โหติ สมฺมาสมาธิ, สมฺมาสมาธิมฺหิ สติ สมฺมาสมาธิสมฺปนฺนสฺส อุปนิสฺสยสมฺปนฺนํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ, ยถาภูตญาณทสฺสเน สติ ยถาภูตญาณทสฺสนสมฺปนฺนสฺส อุปนิสฺสยสมฺปนฺโน โหติ นิพฺพิทาวิราโค, นิพฺพิทาวิราเค สติ

---

[๑] สฺยา. โอเสสุ [๒] สฺยา. สมตฺเถ
[๓] ฉ.,เท. ขีณา ชาติ

นิพฺพิทาวิราคสมฺปนฺนสฺส อุปนิสฺสยสมฺปนฺนํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รุกฺโข สาขาปลาสสมฺปนฺโน, ตสฺส ปปฺปฏิกาปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ, ตโจปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ, เผคฺคุปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ, สาโรปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อินฺทฺริยสำวเร สติ อินฺทฺริยสำวรสมฺปนฺนสฺส ฯเปฯ อุปนิสฺสยสมฺปนฺนํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนนฺติ. อฏฺฐมํ.

๙. อานนฺทสุตฺตํ

[๔๑] อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยนายสฺมา สารีปุตฺโต, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา สารีปุตฺเตน สทฺธึ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ เอตทโวจ

"กิตฺตาวตา นุ โข อาวุโส สารีปุตฺต ภิกฺขุ อสฺสุตญฺเจว ธมฺมํ สุณาติ, สุตา จสฺส ธมฺมา น สมฺโมสํ คจฺฉนฺติ, เย จสฺส ธมฺมา ปุพฺเพ เจตสา สมฺผุฏฺฐปุพฺพา, เต จ สมุทาจรนฺติ อวิญฺญาตญฺจ วิชานาตีติ. "อายสฺมา โข อานนฺโท พหุสฺสุโต, ปฏิภาตุ อายสฺมนฺตญฺเญว อานนฺทนฺติ. "เตนหาวุโส สารีปุตฺต ธมฺมํ[๑] สุณาหิ, สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสามีติ. "เอวํ อาวุโสติ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปจฺจสฺโสสิ. อายสฺมา อานนฺโท เอตทโวจ

"อิธาวุโส สารีปุตฺต ภิกฺขุ ธมฺมํ ปริยาปุณาติ สุตฺตํ เคยฺยํ เวยฺยากรณํ คาถํ อุทานํ อิติวุตฺตกํ ชาตกํ อพฺภุตธมฺมํ เวทลฺลํ, [๒] ยถาสุตฺตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสติ, ยถาสุตฺตं

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.　　[๒] ฉ.,เท. โส

ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ วาเจติ, ยถาสุตฺตं ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรติ, ยถาสุตฺตं ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺเกติ อนุวิจาเรติ มนสานุเปกฺขติ, ยสฺมึ อาวาเส เถรา ภิกฺขู วิหรนฺติ พหุสฺสุตา อาคตาคมา ธมฺมธรา วินยธรา มาติกาธรา, ตสฺมึ อาวาเส วสฺสํ อุเปติ, เต กาเลน กาลํ อุปสงฺกมิตฺวา ปริปุจฺฉติ ปริปญฺหติ “อิทํ ภนฺเต กถํ, อิมสฺส กฺวตฺโถติ. ตสฺส เต[๑] อวิวฏญฺเจว วิวรนฺติ, อนุตฺตานีกตญฺจ อุตฺตานีกโรนฺติ, อเนกวิหิเตสุ จ กงฺขาฏฺฐานิเยสุ ธมฺเมสุ กงฺขํ ปฏิวิโนเทนฺติ. เอตฺตาวตา นุ[๒] โข อาวุโส สารีปุตฺต ภิกฺขุ อสฺสุตญฺเจว ธมฺมํ สุณาติ, สุตา จสฺส ธมฺมา น สมฺโมสํ คจฺฉนฺติ, เย จสฺส ธมฺมา ปุพฺเพ เจตสา สมฺผุฏฺฐปุพฺพา, เต จ สมุทาจรนฺติ, อวิญฺญาตญฺจ วิชานาตีติ.

“อจฺฉริยํ อาวุโส, อพฺภุตํ อาวุโส, ยาว สุภาสิตญฺจิทํ อายสฺมตา อานนฺเทน. อิเมหิ จ มยํ ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตํ อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ ธาเรม. อายสฺมา หิ อานนฺโท ธมฺมํ ปริยาปุณาติ สุตฺตํ เคยฺยํ เวยฺยากรณํ คาถํ อุทานํ อิติวุตฺตกํ ชาตกํ อพฺภุตธมฺมํ เวทลฺลํ, อายสฺมา อานนฺโท ยถาสุตฺตं ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสติ, อายสฺมา อานนฺโท ยถาสุตฺตं ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ วาเจติ, อายสฺมา อานนฺโท ยถาสุตฺตं ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรติ, อายสฺมา อานนฺโท ยถาสุตฺตं ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺเกติ อนุวิจาเรติ มนสานุเปกฺขติ, อายสฺมา อานนฺโท ยสฺมึ อาวาเส เถรา ภิกฺขู วิหรนฺติ พหุสฺสุตา อาคตาคมา ธมฺมธรา วินยธรา มาติกาธรา, ตสฺมึ อาวาเส วสฺสํ อุเปติ, เต อายสฺมา อานนฺโท กาเลน กาลํ อุปสงฺกมิตฺวา ปริปุจฺฉติ

---

[๑] ฉ.,เท. เต ตสฺส อายสฺมโต [๒] ฉ.,เท.,อิ. นตฺถิ

ปริปญฺหติ "อิทำ ภนฺเต กถำ, อิมสฺส กฺวตฺโถติ. เต อายสฺมโต อานนฺทสฺส อวิวฏญฺเจว วิวรนฺติ, อนุตฺตานีกตญฺจ อุตฺตานีกโรนฺติ, อเนกวิหิเตสุ จ กงฺขาฏฺฐานิเยสุ ธมฺเมสุ กงฺขำ ปฏิวิโนเทนฺตีติ. นวมำ.

๑๐. ขตฺติยสุตฺตำ

[๔๒] อถ โข ชาณุสฺโสณิ พฺราหฺมโณ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียำ กถำ สาราณียำ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตำ นิสีทิ. เอกมนฺตำ นิสินฺโน โข ชาณุสฺโสณิ พฺราหฺมโณ ภควนฺตำ เอตทโวจ

"ขตฺติยา โภ โคตม กิมธิปฺปายา กึอุปวิจารา กึอธิฏฺฐานา กึอภินิเวสา กึปริโยสานาติ. "ขตฺติยา โข พฺราหฺมณ โภคาธิปฺปายา ปญฺญูปวิจารา พลาธิฏฺฐานา ปรวีอภินิเวสา อิสฺสริยปริโยสานาติ.

"พฺราหฺมณา ปน โภ โคตม กิมธิปฺปายา กึอุปวิจารา กึอธิฏฺฐานา กึอภินิเวสา กึปริโยสานาติ. "พฺราหฺมณา โข พฺราหฺมณ โภคาธิปฺปายา ปญฺญูปวิจารา มนฺตาธิฏฺฐานา ยญฺญาภินิเวสา พฺรหฺมโลกปริโยสานาติ.

"คหปติกา ปน โภ โคตม กิมธิปฺปายา กึอุปวิจารา กึอธิฏฺฐานา กึอภินิเวสา กึปริโยสานาติ. "คหปติกา โข พฺราหฺมณ โภคาธิปฺปายา ปญฺญูปวิจารา สิปฺปาธิฏฺฐานา กมฺมนฺตาภินิเวสา นิฏฺฐิตกมฺมนฺตปริโยสานาติ.

"อิตฺถี ปน โภ โคตม กิมธิปฺปายา กึอุปวิจารา กึอธิฏฺฐานา กึอภินิเวสา กึปริโยสานาติ. "อิตฺถี โข พฺราหฺมณ ปุริสาธิปฺปายา อลงฺการูปวิจารา ปุตฺตาธิฏฺฐานา อสปติอภินิเวสา[๑] อิสฺสริยปริโยสานาติ.

---

[๑] ฉ.,เท. อสปตีภินิเวสา

"โจรา ปน โภ โคตม กิมธิปฺปายา กึอุปวิจารา กึอธิฏฺฐานา กึอภินิเวสา กึปริโยสานาติ. "โจรา โข พฺราหฺมณ อาทานาธิปฺปายา คหณูปวิจารา สตฺถาธิฏฺฐานา อนฺธการาภินิเวสา อทสฺสนปริโยสานาติ.

"สมณา ปน โภ โคตม กิมธิปฺปายา กึอุปวิจารา กึอธิฏฺฐานา กึอภินิเวสา กึปริโยสานาติ. "สมณา โข พฺราหฺมณ ขนฺติ-โสรจฺจาธิปฺปายา ปญฺญูปวิจารา สีลาธิฏฺฐานา อกิญฺจนาภินิเวสา[๑] นิพฺพานปริโยสานาติ.

"อจฺฉริยํ โภ โคตม, อพฺภุตํ โภ โคตม. ขตฺติยานมฺปิ ภวํ โคตโม ชานาติ อธิปฺปายญฺจ อุปวิจารญฺจ อธิฏฺฐานญฺจ อภินิเวสญฺจ ปริโยสานญฺจ, พฺราหฺมณานมฺปิ ภวํ โคตโม ชานาติ ฯเปฯ คหปติกานมฺปิ[๒] ภวํ โคตโม ชานาติ ฯเปฯ อิตฺถีนมฺปิ ภวํ โคตโม ชานาติ ฯเปฯ โจรานมฺปิ ภวํ โคตโม ชานาติ ฯเปฯ สมณานมฺปิ ภวํ โคตโม ชานาติ อธิปฺปายญฺจ อุปวิจารญฺจ อธิฏฺฐานญฺจ อภินิเวสญฺจ ปริโยสานญฺจ. อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ฯเปฯ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณํ คตนฺติ. ทสมํ.

๑๑. อปฺปมาทสุตฺตํ

[๕๓] อถ โข อญฺญตโร พฺราหฺมโณ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตं นิสินฺโน โข โส พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ

"อตฺถิ นุ โข โภ โคตม เอโก ธมฺโม ภาวิโต พหุลีกโต, โย อุโภ อตฺเถ สมธิคฺคยฺห ติฏฺฐติ ทิฏฺฐธมฺมิกญฺเจว อตฺถํ, โย จ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อากิญฺจญฺญาภินิเวสา [๒] ฉ.,เท. คหปตีนมฺปิ

อตฺโถ สมฺปรายิโกติ. “อตฺถิ โข พฺราหฺมณ เอโก ธมฺโม ภาวิโต พหุลีกโต, โย อุโภ อตฺเถ สมธิคฺคยฺห ติฏฺฐติ ทิฏฺฐธมฺมิกญฺเจว อตฺถํ, โย จ อตฺโถ สมฺปรายิโกติ. “กตโม ปน โภ โคตม เอโก ธมฺโม ภาวิโต พหุลีกโต, โย อุโภ อตฺเถ สมธิคฺคยฺห ติฏฺฐติ ทิฏฺฐธมฺมิกญฺเจว อตฺถํ, โย จ อตฺโถ สมฺปรายิโกติ. “อปฺปมาโท โข พฺราหฺมณ เอโก ธมฺโม ภาวิโต พหุลีกโต, โย[๑] อุโภ อตฺเถ สมธิคฺคยฺห ติฏฺฐติ ทิฏฺฐธมฺมิกญฺเจว อตฺถํ, โย จ อตฺโถ สมฺปรายิโก.

เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ ยานิ กานิจิ ชงฺคลานํ ปาณานํ ปทชาตานิ, สพฺพานิ ตานิ หตฺถิปเท สโมธานํ คจฺฉนฺติ, หตฺถิปทํ เตสํ อคฺคมกฺขายติ, ยทิทํ มหนฺตตฺเตน, เอวเมว โข พฺราหฺมณ อปฺปมาโท เอโก ธมฺโม ภาวิโต พหุลีกโต, โย[๑] อุโภ อตฺเถ สมธิคฺคยฺห ติฏฺฐติ ทิฏฺฐธมฺมิกญฺเจว อตฺถํ, โย จ อตฺโถ สมฺปรายิโก.

เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ กูฏาคารสฺส ยา กาจิ โคปานสิโย, สพฺพา ตา กูฏงฺคมา กูฏนินฺนา กูฏสโมสรณา, กูฏํ ตาสํ อคฺคมกฺขายติ, เอวเมว โข พฺราหฺมณ ฯเปฯ.

เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ ปพฺพชลายโก ปพฺพชํ ลายิตฺวา อคฺเค คเหตฺวา โอธุนาติ นิธุนาติ นิจฺฉาเทติ,[๒] เอวเมว โข พฺราหฺมณ ฯเปฯ.

เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ อมฺพปิณฺฑิยา วณฺฏจฺฉินฺนาย ยานิ กานิจิ อมฺพานิ วณฺโฏปนิพนฺธนานิ,[๓] สพฺพานิ ตานิ ตทนฺวยานิ ภวนฺติ, เอวเมว โข พฺราหฺมณ ฯเปฯ.

---

[๑] อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] สี. นิปฺโปเฏติ อิ. นิจฺเฉเทติ.
[๓] อิ. วณฺฏูปนิพนฺธนาน

เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ เย เกจิ ขุทฺทกราชาโน,[๑] สพฺเพ เต รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส อนุยุตฺตา ภวนฺติ, ราชา เตสํ จกฺกวตฺติ อคฺคมกฺขายติ, เอวเมว โข พฺราหฺมณ ฯเปฯ.

เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ ยา กาจิ ตารกรูปานํ ปภา สพฺพา ตา จนฺทสฺส ปภาย กลภํ นาคฺฆนฺติ โสฬสึ จนฺทปฺปภา ตาสํ อคฺคมกฺขายติ, เอวเมว โข พฺราหฺมณ อปฺปมาโท เอโก ธมฺโม ภาวิโต พหุลีกโต, โย[๒] อุโภ อตฺเถ สมธิคฺคยฺห ติฏฺฐติ ทิฏฺฐธมฺมิกญฺเจว อตฺถํ, โย จ อตฺโถ สมฺปรายิโก.

อยํ โข พฺราหฺมณ เอโก ธมฺโม ภาวิโต พหุลีกโต, โย[๒] อุโภ อตฺเถ สมธิคฺคยฺห ติฏฺฐติ ทิฏฺฐธมฺมิกญฺเจว อตฺถํ, โย จ อตฺโถ สมฺปรายิโกติ.

"อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ฯเปฯ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณํ คตนฺติ. เอกาทสมํ.

๑๒. ธมฺมิกสุตฺตํ

[๕๔] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา ธมฺมิโก ชาติภูมิยํ อาวาสิโก โหติ สพฺพโส ชาติภูมิยํ สตฺตสุ อาวาเสสุ. ตตฺร สุทํ อายสฺมา ธมฺมิโก อาคนฺตุเก ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ วิหึสติ วิตุทติ[๓] โรเสติ วาจาย. เต จ อาคนฺตุกา ภิกฺขู อายสฺมตา ธมฺมิเกน อกฺโกสิยมานา ปริภาสิยมานา วิเหสิยมานา วิตุทิยมานา โรสิยมานา วาจาย ปกฺกมนฺติ น สณฺฐนฺติ ริญฺจนฺติ อาวาสํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ขุทฺทราชาโน [๒] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] อิ. วิตุเทติ

อถ โข ชาติภูมิกานํ[๑] อุปาสกานํ เอตทโหสิ "มยํ โข ภิกฺขุสงฺฆํ ปจฺจุปฏฺฐิตา จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจย-เภสชฺชปริกฺขาเรน. อถ จ[๒] ปน อาคนฺตุกา ภิกฺขู ปกฺกมนฺติ น สณฺฐนฺติ ริญฺจนฺติ อาวาสํ, โก นุ โข เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน อาคนฺตุกา ภิกฺขู ปกฺกมนฺติ น สณฺฐนฺติ ริญฺจนฺติ อาวาสนฺติ. อถ โข ชาติภูมิกานํ อุปาสกานํ เอตทโหสิ "อยํ โข อายสฺมา ธมฺมิโก อาคนฺตุเก ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ วิหึสติ วิตุทติ โรเสติ วาจาย. เต จ อาคนฺตุกา ภิกฺขู อายสฺมตา ธมฺมิเกน อกฺโกสิยมานา ปริภาสิยมานา วิเหสิยมานา วิตุทิยมานา โรสิยมานา วาจาย ปกฺกมนฺติ น สณฺฐนฺติ ริญฺจนฺติ อาวาสํ. ยนฺนูน มยํ อายสฺมนฺตํ ธมฺมิกํ ปพฺพาเชยฺยามาติ.

อถ โข ชาติภูมิกา อุปาสกา, เยน อายสฺมา ธมฺมิโก, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ ธมฺมิกํ เอตทโวจุ "ปกฺกมตุ ภนฺเต อายสฺมา ธมฺมิโก อิมมฺหา อาวาสา, อลนฺเต อิธ วาเสนาติ.

อถ โข อายสฺมา ธมฺมิโก ตมฺหา อาวาสา อญฺญํ อาวาสํ อคมาสิ. ตตฺรปิ สุทฺทํ อายสฺมา ธมฺมิโก อาคนฺตุเก ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ วิหึสติ วิตุทติ โรเสติ วาจาย, เต จ อาคนฺตุกา ภิกฺขู อายสฺมตา ธมฺมิเกน อกฺโกสิยมานา ปริภาสิยมานา วิเหสิยมานา วิตุทิยมานา โรสิยมานา วาจาย ปกฺกมนฺติ น สณฺฐนฺติ. ริญฺจนฺติ อาวาสํ.

อถ โข ชาติภูมิกานํ อุปาสกานํ เอตทโหสิ "มยํ โข ภิกฺขุสงฺฆํ ปจฺจุปฏฺฐิตา จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺช-ปริกฺขาเรน, อถ จ ปน อาคนฺตุกา ภิกฺขู ปกฺกมนฺติ น สณฺฐนฺติ

---

[๑] ฉ.,เท. ชาติภูมกานํ, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. โข

ริญฺจนฺติ อาวาสํ. โก นุ โข เหตุ โก ปจฺจโย, เยน อาคนฺตุกา ภิกฺขู ปกฺกมนฺติ น สณฺฐนฺติ ริญฺจนฺติ อาวาสนฺติ. อถ โข ชาติภูมิกานํ อุปาสกานํ เอตทโหสิ "อยํ โข อายสฺมา ธมฺมิโก อาคนฺตุเก ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ วิหึสติ วิตุทติ โรเสติ วาจาย. เต จ อาคนฺตุกา ภิกฺขู อายสฺมตา ธมฺมิเกน อกฺโกสิยมานา ปริภาสิยมานา วิเหสิยมานา วิตุทิยมานา โรสิยมานา วาจาย ปกฺกมนฺติ น สณฺฐนฺติ ริญฺจนฺติ อาวาสํ. ยนฺนูน มยํ อายสฺมนฺตํ ธมฺมิกํ ปพฺพาเชยฺยามาติ.

อถ โข ชาติภูมิกา อุปาสกา, เยน อายสฺมา ธมฺมิโก, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ ธมฺมิกํ เอตทโวจุ "ปกฺกมตุ ภนฺเต อายสฺมา ธมฺมิโก อิมมฺหาปิ อาวาสา, อลนฺเต อิธ วาเสนาติ.

อถ โข อายสฺมา ธมฺมิโก ตมฺหาปิ อาวาสา อญฺญํ อาวาสํ อคมาสิ. ตตฺรปิ สุทํ อายสฺมา ธมฺมิโก อาคนฺตุเก ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ วิหึสติ วิตุทติ โรเสติ วาจาย, เต จ อาคนฺตุกา ภิกฺขู อายสฺมตา ธมฺมิเกน อกฺโกสิยมานา ปริภาสิยมานา วิเหสิยมานา วิตุทิยมานา โรสิยมานา วาจาย ปกฺกมนฺติ น สณฺฐนฺติ ริญฺจนฺติ อาวาสํ.

อถ โข ชาติภูมิกานํ อุปาสกานํ เอตทโหสิ "มยํ โข ภิกฺขุสงฺฆํ ปจฺจุปฏฺฐิตา จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺช-ปริกฺขาเรน. อถ จ ปน อาคนฺตุกา ภิกฺขู ปกฺกมนฺติ น สณฺฐนฺติ ริญฺจนฺติ อาวาสํ. โก นุ โข เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน อาคนฺตุกา ภิกฺขู ปกฺกมนฺติ น สณฺฐนฺติ ริญฺจนฺติ อาวาสนฺติ. อถ โข ชาติภูมิกานํ อุปาสกานํ เอตทโหสิ "อยํ โข อายสฺมา ธมฺมิโก

อาคนฺตุเก ภิกฺขู อกฺโกสติ ฯเปฯ ยนฺนูน มยํ อายสฺมนฺตํ ธมฺมิกํ ปพฺพาเชยฺยาม สพฺพโส ชาติภูมิยํ สตฺตหิ อาวาเสหีติ. อถ โข ชาติภูมิกา อุปาสกา, เยน อายสฺมา ธมฺมิโก, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ ธมฺมิกํ เอตทโวจุ๋ "ปกฺกมตุ ภนฺเต อายสฺมา ธมฺมิโก สพฺพโส ชาติภูมิยํ สตฺตหิ อาวาเสหีติ.

อถ โข อายสฺมโต ธมฺมิกสฺส เอตทโหสิ "ปพฺพาชิโต โขมฺหิ ชาติภูมิเกหิ อุปาสเกหิ สพฺพโส ชาติภูมิยํ สตฺตหิ อาวาเสหิ, กหํ นุ โขทานิ คจฺฉามีติ. อถ โข อายสฺมโต ธมฺมิกสฺส เอตทโหสิ "ยนฺนูนาหํ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกเมยฺยนฺติ. อถ โข อายสฺมา ธมฺมิโก ปตฺตจีวรมาทาย, เยน ราชคหํ, เตน ปกฺกามิ; อนุปุพฺเพน, เยน ราชคหํ คิชฺฌกูโฏ ปพฺพโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ ธมฺมิกํ ภควา เอตทโวจ "หนฺท กุโต นุ ตฺวํ พฺราหฺมณ ธมฺมิก อาคจฺฉสีติ. "ปพฺพาชิโต อหํ ภนฺเต ชาติภูมิเกหิ อุปาสเกหิ สพฺพโส ชาติภูมิยํ สตฺตหิ อาวาเสหีติ. "อลํ พฺราหฺมณ ธมฺมิก, กินฺเต อิมินา, ยนฺตํ ตโต ตโต ปพฺพาเชนฺติ, โส ตฺวํ ตโต ตโต ปพฺพาชิโต มเมว สนฺติเก อาคจฺฉสิ.

ภูตปุพฺพํ พฺราหฺมณ ธมฺมิก สามุทฺทิกา วาณิชา ตีรทสฺสึ สกุณํ คเหตฺวา นาวาย สมุทฺทํ อชฺโฌคาหนฺติ. เต อตีรทสฺสนิยา[๑] นาวาย ตีรทสฺสึ สกุณํ มุญฺจนฺติ. โส คจฺฉเตว ปุรตฺถิมํ ทิสํ, คจฺฉติ ปจฺฉิมํ ทิสํ, คจฺฉติ อุตฺตรํ ทิสํ, คจฺฉติ ทกฺขิณํ ทิสํ, คจฺฉติ อุทฺธํ, คจฺฉติ อนุทิสํ. สเจ โส สมนฺตา ตีรํ ปสฺสติ ตถาคตโกว โหติ. สเจ ปน โส สมนฺตา ตีรํ น ปสฺสติ, ตเมว นาวํ ปจฺจาคจฺฉติ,

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อตีรทกฺขินิยา

เอวเมว โข พฺราหฺมณ ธมฺมิก ยนฺตำ ตโต ตโต ปพฺพาเชนฺติ, โส ตฺวำ ตโต ตโต ปพฺพาชิโต มเมว สนฺติเก อาคจฺฉสิ.

ภูตปุพฺพำ พฺราหฺมณ ธมฺมิก, รญฺโญ โกรพฺยสฺส สุปฺปติฏฺโฐ นาม นิโคฺรธราชา อโหสิ ปญฺจสาโข สีตจฺฉาโย มโนรโม. สุปฺปติฏฺฐสฺส โข ปน พฺราหฺมณ ธมฺมิก นิโคฺรธราชสฺส ทฺวาทส โยชนานิ อภินิเวโส อโหสิ, ปญฺจ โยชนานิ มูลสนฺตานกานำ, สุปฺปติฏฺฐสฺส โข ปน พฺราหฺมณ ธมฺมิก นิโคฺรธราชสฺส มหนฺตานิ[๑] ผลานิ อเหสุ, เสยฺยถาปิ นาม อาพฺพหกถาลิกา เอวมสฺส สาทูนิ ผลานิ อเหสุ เสยฺยถาปิ นาม ขุทฺทมธุ อเนฬกำ,[๒] สุปฺปติฏฺฐสฺส โข ปน พฺราหฺมณ ธมฺมิก นิโคฺรธราชสฺส เอกำ ขนฺธำ ราชา ปริภุญฺชติ สทฺธึ อิตฺถาคาเรน, เอกำ ขนฺธำ พลกาโย ปริภุญฺชติ, เอกำ ขนฺธำ เนคมชานปทา ปริภุญฺชนฺติ, เอกำ ขนฺธำ สมณพฺราหฺมณา ปริภุญฺชนฺติ, เอกำ ขนฺธำ มิคปกฺขิโน[๓] ปริภุญฺชนฺติ. สุปฺปติฏฺฐสฺส โข ปน พฺราหฺมณ ธมฺมิก นิโคฺรธราชสฺส น โกจิ ผลานิ รกฺขติ. น จ สุทำ อญฺญมญฺญสฺส ผลานิ หึสนฺติ.

อถ โข พฺราหฺมณ ธมฺมิก อญฺญตโร ปุริโส สุปฺปติฏฺฐสฺส นิโคฺรธราชสฺส ยาวทตฺถำ ผลานิ ภกฺขิตฺวา สาขำ ภญฺชิตฺวา ปกฺกามิ. อถ โข พฺราหฺมณ ธมฺมิก สุปฺปติฏฺเฐ นิโคฺรธราเช อธิวตฺถาย เทวตาย เอตทโหสิ "อจฺฉริยำ วต โภ, อพฺภุตำ วต โภ, ยาว ปาปมนุสฺโส ยตฺร หิ นาม สุปฺปติฏฺฐสฺส นิโคฺรธราชสฺส ยาวทตฺถำ ผลานิ ภกฺขิตฺวา สาขำ ภญฺชิตฺวา ปกฺกมิสฺสติ, ยนฺนูน สุปฺปติฏฺโฐ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ตาว มหนฺตานิ [๒] อิ. อนีลกำ
[๓] ฉ.,เท. มิคา อิ. มิคปกฺขิโน

นิโคฺรธราชา อายตึ ผลํ น ทเทยฺยาติ. อถ โข พฺราหฺมณ ธมฺมิก สุปฺปติฏฺโฐ นิโคฺรธราชา อายตึ ผลํ น อทาสิ.[๑]

อถ โข พฺราหฺมณ ธมฺมิก ราชา โกรพฺโย, เยน สกฺโก เทวานมินฺโท, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา สกฺกํ เทวานมินฺทํ เอตทโวจ "ยคฺเฆ มาริส ชาเนยฺยาสิ, สุปฺปติฏฺโฐ นิโคฺรธราชา ผลํ น เทตีติ. อถ โข พฺราหฺมณ ธมฺมิก สกฺโก เทวานมินฺโท ตถารูปึ อิทฺธาภิสงฺขารํ อภิสงฺขาเรสิ,[๒] ยถา ภูสา[๓] วาตวุฏฺฐิ อาคนฺตฺวา สุปฺปติฏฺฐํ นิโคฺรธราชํ ปวตฺเตสิ[๔] อุมฺมูลมกาสิ. อถ โข พฺราหฺมณ ธมฺมิก สุปฺปติฏฺเฐ นิโคฺรธราเช อธิวตฺถา เทวตา ทุกฺขี ทุมฺมนา อสฺสุมุขี รุทมานา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. อถ โข พฺราหฺมณ ธมฺมิก สกฺโก เทวานมินฺโท, เยน สุปฺปติฏฺเฐ นิโคฺรธราเช อธิวตฺถา เทวตา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา สุปฺปติฏฺเฐ นิโคฺรธราเช อธิวตฺถํ เทวตํ เอตทโวจ "กึ นุ ตฺวํ เทวเต ทุกฺขี ทุมฺมนา อสฺสุมุขี รุทมานา เอกมนฺตํ จิตาติ. "ตถา หิ ปน เม มาริส ภูสา วาตวุฏฺฐิ อาคนฺตฺวา ภวนํ ปวตฺเตสิ[๔] อุมฺมูลมกาสีติ. "อปิ นุ ตฺวํ เทวเต รุกฺขธมฺเม จิตา[๕] ภูสา วาตวุฏฺฐิ อาคนฺตฺวา ภวนํ ปวตฺเตสิ[๔] อุมฺมูลมกาสีติ. "กถํ ปน มาริส รุกฺโข รุกฺขธมฺเม จิโต โหตีติ. "อิธ[๖] เทวเต รุกฺขสฺส มูลํ มูลตฺถิกา หรนฺติ, ตจํ ตจตฺถิกา หรนฺติ, ปตฺตํ ปตฺตตฺถิกา หรนฺติ, ปุปฺผํ ปุปฺผตฺถิกา หรนฺติ, ผลํ ผลตฺถิกา หรนฺติ, น จ เตน เทวตาย อนตฺตมนตา วา อนภินนฺทิ[๗] วา กรณียา เอวํ โข เทวเต รุกฺโข รุกฺขธมฺเม จิโต โหตีติ. "อฏฺจิตาเยว โข เม มาริส รุกฺขธมฺเม ภูสา วาตวุฏฺจิ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. นาทาสิ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. อภิสงฺขาสิ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ภุสา, เอวมุปริปิ.
[๔] สี.,อิ. ปาเตสิ
[๕] ฉ.,เท.,อิ. จิตาย
[๖] อิ. อิเธว
[๗] สี. อนภิรทฺธิ วา

อาคนฺตฺวา ภวนํ ปวตฺเตสิ[๑] อุมฺมูลมกาสีติ. "สเจ โข ตฺวํ เทวเต รุกฺขธมฺเม ติฏฺเฐยฺยาสิ, สิยา เต ภวนํ ยถา ปุเรติ. "ติฏฺเฐยฺยามหํ[๒] มาริส รุกฺขธมฺเม โหตุ เม ภวนํ ยถา ปุเรติ.

อถ โข พฺราหฺมณ ธมฺมิก สกฺโก เทวานมินฺโท ตถารูปึ อิทฺธาภิสงฺขารํ อภิสงฺขาริ,[๓] ยถา ภูสา วาตวุฏฺฐิ อาคนฺตฺวา สุปฺปติฏฺฐํ นิโคฺรธราชํ อุสฺสาเปติ, สจฺฉวีนิ มูลานิ อเหสุ. เอวเมว โข พฺราหฺมณ ธมฺมิก อปิ นุ ตํ สมณธมฺเม จิตฺตํ ชาติภูมิกา อุปาสกา ปพฺพาเชสุ[๔] สพฺพโส ชาติภูมิยํ สตฺตหิ อาวาเสหีติ. "กถํ ปน ภนฺเต สมโณ สมณธมฺเม จิโต โหตีติ. "อิธ พฺราหฺมณ ธมฺมิก สมโณ อกฺโกสนฺตํ น ปจฺจกฺโกสติ, โรสนฺตํ น ปฏิโรสติ, ภณฺฑนฺตํ น ปฏิภณฺฑติ, เอวํ โข พฺราหฺมณ ธมฺมิก สมโณ สมณธมฺเม จิโต โหตีติ. "อฏฺจิตญฺเญว โข มํ ภนฺเต สมณธมฺเม ชาติภูมิกา อุปาสกา ปพฺพาเชสุ สพฺพโส ชาติภูมิยํ สตฺตหิ อาวาเสหีติ.

ภูตปุพฺพํ พฺราหฺมณ ธมฺมิก, สุเนตฺโต นาม สตฺถา อโหสิ ติตฺถกโร กาเมสุ วีตราโค, สุเนตฺตสฺส โข ปน พฺราหฺมณ ธมฺมิก สตฺถุโน อเนกานิ สาวกสตานิ อเหสุ. สุเนตฺโต สตฺถา สาวกานํ พฺรหฺมโลกสหพฺยตาย ธมฺมํ เทเสสิ. เย โข ปน พฺราหฺมณ ธมฺมิก สุเนตฺตสฺส สตฺถุโน พฺรหฺมโลกสหพฺยตาย ธมฺมํ เทเสนฺตสฺส จิตฺตานิ น ปสาเทสุ, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตं นิรยํ อุปปชฺชึสุ. เย โข ปน พฺราหฺมณ ธมฺมิก สุเนตฺตสฺส สตฺถุโน พฺรหฺมโลกสหพฺยตาย ธมฺมํ เทเสนฺตสฺส จิตฺตานิ ปสาเทสุ. เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชึสุ.

---

[๑] สี.,อิ. ปาเตสิ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. รสฺสามหํ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. อภิสงฺขาสิ
[๔] อิ. ปพฺพาเชยฺยุ

ภูตปุพฺพํ พฺราหฺมณ ธมฺมิก มูคปกฺโข นาม สตฺถา อโหสิ. ฯเปฯ อรเนมิ นาม สตฺถา อโหสิ ฯเปฯ กุฑฺฑาลโก นาม สตฺถา อโหสิ ฯเปฯ หตฺถิปาโล นาม สตฺถา อโหสิ ฯเปฯ โชติปาโล นาม สตฺถา อโหสิ ติตฺถกโร กาเมสุ วีตราโค. โชติปาลสฺส โข ปน พฺราหฺมณ ธมฺมิก สตฺถุโน อเนกานิ สาวกสตานิ อเหสุ. โชติปาโล สตฺถา สาวกานํ พฺรหฺมโลกสหพฺยตาย ธมฺมํ เทเสสิ. เย โข ปน พฺราหฺมณ ธมฺมิก โชติปาลสฺส สตฺถุโน พฺรหฺมโลกสหพฺยตาย ธมฺมํ เทเสนฺตสฺส จิตฺตานิ น ปสาเทสุ, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตं นิรยं อุปปชฺชึสุ. เย โข ปน พฺราหฺมณ ธมฺมิก โชติปาลสฺส สตฺถุโน พฺรหฺมโลกสหพฺยตาย ธมฺมํ เทเสนฺตสฺส จิตฺตานิ ปสาเทสุ, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคं โลกํ อุปปชฺชึสุ.

ตํ กึ มญฺญสิ พฺราหฺมณ ธมฺมิก, โย อิเม ฉ สตฺถาโร ติตฺถกเร กาเมสุ วีตราเค อเนกสตปริวาเร สสาวกสงฺเฆ ปทุฏฺฐจิตฺโต อกฺโกเสยฺย ปริภาเสยฺย, พหุ๋ โส อปุญฺญํ ปสเวยฺยาติ. เอวํ ภนฺเต. "โย โข พฺราหฺมณ ธมฺมิก อิเม ฉ สตฺถาโร ติตฺถกเร กาเมสุ วีตราเค อเนกสตปริวาเร สสาวกสงฺเฆ ปทุฏฺฐจิตฺโต อกฺโกเสยฺย ปริภาเสยฺย, พหุ๋ โส อปุญฺญํ ปสเวยฺย. โย เอกํ ทิฏฺฐิสมฺปนฺนํ ปุคฺคลํ ปทุฏฺฐจิตฺโต อกฺโกสติ ปริภาสติ, อยํ ตโต พหุตรํ อปุญฺญํ ปสวติ. ตํ กิสฺส เหตุ. นาหํ พฺราหฺมณ ธมฺมิก อิโต พหิทฺธา เอวรูปึ[๑] ขนฺตึ[๑] วทามิ ยถา มํ สพฺรหฺมจารีสุ. ตสฺมาติห พฺราหฺมณ ธมฺมิก เอวํ สิกฺขิตพฺพํ "น โน อามสพฺรหฺมจารีสุ[๒] จิตฺตานิ ปทุฏฺฐานิ ภวิสฺสนฺตีติ. เอวํ หิ เต พฺราหฺมณ ธมฺมิก สิกฺขิตพฺพนฺติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. เอวรูปึ ขนฺตึ　[๒] ฉ.,เท. สมสพฺรหฺมจารีสุ อิ. อามสพฺรหฺม

"สุเนตฺโต มูคปกฺโข จ อรเนมิ จ พฺราหฺมโณ
กุทฺทาลโก อหุ สตฺถา หตฺถิปาโล จ มาณโว
โชติปาโล จ โควินฺโท อหุ สตฺตปุโรหิโต
อภิเสกา[๑] อตีตมฺเส ฉ สตฺถาโร ยสสฺสิโน
นิรามคนฺธา กรุเณ วิมุตฺตา[๒] กามสญฺโญชนาติตา[๓]
กามราคํ วิราเชตฺวา พฺรหฺมโลกูปคา อหุ.
อเหสุ สาวกา เตสํ อเนกานิ สตานิปิ
นิรามคนฺธา กรุเณ วิมุตฺตา[๒] กามสญฺโญชนาติตา[๓]
กามราคํ วิราเชตฺวา พฺรหฺมโลกูปคา อหุ.
เย[๔] เต อิสี พาหิรเก วีตราเค สมาหิเต
ปทุฏฺฐมนสงฺกปฺโป โย นโร ปริภาสติ
พหุญฺจ โส ปสวติ อปุญฺญํ ตาทิโส นโร.
โย เจกํ ทิฏฺฐิสมฺปนฺนํ ภิกฺขุ พุทฺธสฺส สาวกํ
ปทุฏฺฐมนสงฺกปฺโป โย นโร ปริภาสติ
อยํ ตโต พหุตรํ อปุญฺญํ ปสเว นโร.
น สาธฺรูปี อาสิเท[๕] ทิฏฺฐิฏฺฐานปฺปหายินํ.
สตฺตโม ปุคฺคโล เอโส อริยสงฺฆสฺส วุจฺจติ
อวีตราโค กาเมสุ ยสสฺส ปญฺจินฺทฺริยา มุทู

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อหึสกา
[๒] ฉ.,เท. กรุเณธิมุตฺตา
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ติคา
[๔] สฺยา. โย
[๕] ฉ.,เท.,อิ. อาสีเท

สทฺธา[๑] สติ จ วิริยํ[๑]　　สมโถ จ วิปสฺสนา
ตาทิสํ ภิกฺขุ อาสชฺช　　ปุพฺเพว อุปหญฺญติ
อตฺตานํ อุปหตฺวาน　　ปจฺฉา อญฺญํ วิหึสติ.
โย จ รกฺเขยฺย อตฺตานํ[๒] รกฺขิโต ตสฺส พาหิโร[๒]
ตสฺมา รกฺเขยฺย อตฺตานํ　　อกฺขโต ปณฺฑิโต สทาติ.

ทุวาทสมํ.

ปญฺจโม ธมฺมิกวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

นาคมิคสาลา อิณ　　จุนฺทา[๓] เทว ว สทิฏฺฐิกา[๔]
เขมอินฺทฺริยา[๕] อานนฺท[๕]　　ขตฺติยา อปฺปมาเทน ธมฺมิโกติ.

ปฐโม ปณฺณาสโก สมตฺโต.

[๑-๑] อิ. สทฺธา สติ วิริยญฺจ
[๒] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] อิ. จุนฺท
[๔] สี.,อิ. เทว ว สนฺทิฏฺฐิกํ. สฺยา. เทว ว สทิฏฺฐิกํ.
[๕-๕] ฉ.,อิ. เขมธินฺทฺริย อานนฺท

๒. ทุติยปณฺณาสโก

(๖) ๑. มหาวคฺโค

๑. โสณสุตฺตํ

[๕๕] เอวมฺเม[๑] สุตํ:-[๑] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา โสโณ ราชคเห วิหรติ สีตวนสฺมึ. อถ โข อายสฺมโต โสณสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "เย โข เกจิ ภควโต สาวกา อารทฺธวิริยา วิหรนฺติ, อหํ เตสํ อญฺญตโร, อถ จ ปน เม น อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุจฺจติ, สวิชฺชนฺติ โข ปน เม กุเล โภคา, สกฺกา โภเค[๒] จ ภุญฺชิตุํ ปุญฺญานิ จ กาตุํ, ยนฺนูนาหํ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติตฺวา โภเค จ ภุญฺเชยฺยํ, ปุญฺญานิ จ กเรยฺยนฺติ.

อถ โข ภควา อายสฺมโต โสณสฺส เจตสา เจโต-ปริวิตกฺกมญฺญาย เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย, เอวเมว โข คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต อนฺตรหิโต สีตวเน อายสฺมโต โสณสฺส สมฺมุเข[๓] ปาตุรโหสิ. นิสีทิ ภควา ปญฺญตฺเต อาสเน. อายสฺมาปิ โข โสโณ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ โสณํ ภควา เอตทโวจ

[๑-๑] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.
[๒] ฉ.,เท.,อิ. โภคา
[๓] สี. ปมุเข

"นนุ เต โสณ รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "เย โย เกจิ ภควโต สาวกา อารทฺธวิริยา วิหรนฺติ, อหํ เตสํ อญฺญตโร, อถ จ ปน เม น อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุจฺจติ สํวิชฺชนฺติ โข ปน เม กุเล โภคา, สกฺกา โภเค[๑] จ ภุญฺชิตุํ ปญฺญานิ จ กาตุํ, ยนฺนูนาหํ สิกฺขं ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติตฺวา โภเค จ ภุญฺเชยฺยํ, ปุญฺญานิ จ กเรยฺยนฺติ เอวํ ภนฺเต. "ตํ กึ มญฺญสิ โสณ, กุสโล ตฺวํ ปุพฺเพ อาคาริกภูโต[๒] วีณาย ตนฺติสฺสเรติ. เอวํ ภนฺเต. "ตํ กึ มญฺญสิ โสณ, ยทา จ[๓] เต วีณาย ตนฺติโย อจฺจายตา โหนฺติ, อปิ นุ เต วีณา ตสฺมึ สมเย สรวตี วา โหติ กมฺมญฺญา วาติ. โน เหตํ ภนฺเต. "ตํ กึ มญฺญสิ โสณ, ยทา เต วีณาย ตนฺติโย อติสิถิลา โหนฺติ, อปิ นุ เต วีณา ตสฺมึ สมเย สรวตี วา โหติ กมฺมญฺญา วาติ. โน เหตํ ภนฺเต. "ยทา ปน เต โสณ วีณาย ตนฺติโย น อจฺจายตา โหนฺติ น อติสิถิลา สเม คุเณ ปติฏฺฐิตา, อปิ นุ เต วีณา ตสฺมึ สมเย สรวตี วา โหติ กมฺมญฺญา วาติ. "เอวํ ภนฺเต. "เอวเมว โข โสณ อจฺจารทฺธวิริยํ[๔] อุทฺธจฺจาย สํวตฺตติ, อติลีนวิริยํ[๕] โกสชฺชาย สํวตฺตติ. ตสฺมาติห ตฺวं โสณ วิริยสมตฺตं อธิฏฺฐาหิ,[๖] อินฺทฺริยานญฺจ สมตฺตं ปฏิวิชฺฌ, ตตฺถ จ นิมิตฺตं คณฺหาหีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา โสโณ ภควโต ปจฺจสฺโสสิ.

อถ โข ภควา อายสฺมนฺตं โสณํ อิมินา โอวาเทน โอวทิตฺวา เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ

---

[๑] อิ. โภคา
[๒] ฉ.,เท. อคาริยภูโต
[๓] ฉ.,เท.,อิ. จสทฺโท น ทิสฺสนฺติ.
[๔] ฉ.,เท. อติสิถิลวิริยํ อิ. อติลีนวิริยํ.
[๕] ฉ.,เท. อจฺจารทฺธวิริยํ
[๖] ฉ.,เท.,อิ. อธิฏฺฐห

ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย, เอวเมว โข สีตวเน อนฺตรหิโต คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต ปาตุรโหสิ.

อถ โข อายสฺมา โสโณ อปเรน สมเยน วิริยสมตํ อธิฏฺฐาสิ,[๑] อินฺทฺริยานญฺจ สมตํ ปฏิวิชฺฌิ, ตตฺถ จ นิมิตฺตํ อคฺคเหสิ. อถ โข อายสฺมา โสโณ เอโก วูปกฏฺโฐ อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ[๒] ปพฺพชนฺติ, ตทนุตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ, "ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ อพฺภญฺญาสิ. อญฺญตโร จ ปน อายสฺมา โสโณ อรหตํ อโหสิ.

อถ โข อายสฺมโต โสณสฺส อรหตฺตปฺปตฺตสฺส เอตทโหสิ "ยนฺนูนาหํ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกเมยฺยํ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต สนฺติเก อญฺญํ พฺยากเรยฺยนฺติ. อถ โข อายสฺมา โสโณ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา โสโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ

"โย โส ภนฺเต ภิกฺขุ อรหํ ขีณาสโว วุสิตวา กตกรณีโย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทตฺโถ ปริกฺขีณภวสญฺโญชโน สมฺมทญฺญา วิมุตฺโต, โส ฉฏฺฐานานิ อธิมุตฺโต โหติ, เนกฺขมฺมาธิมุตฺโต โหติ, ปวิเวกาธิมุตฺโต โหติ, อพฺยาปชฺฌาธิมุตฺโต โหติ, ตณฺหกฺขยาธิมุตฺโต[๓] โหติ, อุปาทานกฺขยาธิมุตฺโต โหติ, อสมฺโมหาธิมุตฺโต โหติ.

สิยา โข ปน ภนฺเต อิเธกจฺจสฺส อายสฺมโต เอวมสฺส 'เกวลํ สทฺธามตฺตกํ นูน อยมายสฺมา นิสฺสาย เนกฺขมฺมาธิมุตฺโตติ. น

---

[๑] อิ. อธิฏฺฐหิ
[๒] ฉ.,เท. อนาคาริยํ
[๓] ฉ.,เท. ตณฺหากฺขยาวฺขยามุตฺโต

โข ปเนตํ ภนฺเต เอวํ ทฏฺฐพฺพํ. ขีณาสโว ภนฺเต ภิกฺขุ วุสิตวา กตกรณีโย กรณียํ อตฺตโน อสมนุปสฺสนฺโต กตสฺส วา ปติจยํ[๑] ขยา ราคสฺส วีตราคตฺตา เนกฺขมฺมาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โทสสฺส วีตโทสตฺตา เนกฺขมฺมาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โมหสฺส วีตโมหตฺตา เนกฺขมฺมาธิมุตฺโต โหติ.

สิยา โข ปน ภนฺเต อิเธกจฺจสฺส อายสฺมโต เอวมสฺส 'ลาภสกฺการสิโลกํ นูน อยมายสฺมา นิกฺกามยมาโน ปวิเวกาธิมุตฺโตติ. น โข ปเนตํ ภนฺเต เอวํ ทฏฺฐพฺพํ ขีณาสโว ภนฺเต ภิกฺขุ วุสิตวา กตกรณีโย กรณียํ อตฺตโน อสมนุปสฺสนฺโต กตสฺส วา ปติจยํ ขยา ราคสฺส วีตราคตฺตา ปวิเวกาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โทสสฺส วีตโทสตฺตา ปวิเวกาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โมหสฺส วีตโมหตฺตา ปวิเวกาธิมุตฺโต โหติ.

สิยา โข ปน ภนฺเต อิเธกจฺจสฺส อายสฺมโต เอวมสฺส 'สีลพฺพตปรามาสํ นูน อยมายสฺมา สารโต ปจฺจาคจฺฉนฺโต อพฺยาปชฺฌาธิมุตฺโตติ. น โข ปเนตํ ภนฺเต เอวํ ทฏฺฐพฺพํ. ขีณาสโว ภนฺเต ภิกฺขุ วุสิตวา กตกรณีโย กรณียํ อตฺตโน อสมนุปสฺสนฺโต กตสฺส วา ปติจยํ ขยา ราคสฺส วีตราคตฺตา อพฺยาปชฺฌาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โทสสฺส วีตโทสตฺตา อพฺยาปชฺฌาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โมหสฺส วีตโมหตฺตา อพฺยาปชฺฌาธิมุตฺโต โหติ ฯเปฯ ขยา ราคสฺส วีตราคตฺตา ตณฺหกฺขยาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โทสสฺส วีตโทสตฺตา ตณฺหกฺขยาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โมหสฺส วีตโมหตฺตา ตณฺหกฺขยาธิมุตฺโต โหติ ฯเปฯ ขยา ราคสฺส วีตราคตฺตา อุปาทานกฺขยาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โทสสฺส วีตโทสตฺตา อุปาทานกฺขยาธิมุตฺโต โหติ, ขยา

---

[๑] ฉ.,เท. ปฏิจยํ, เอวมุปริปิ.

โมหสฺส วีตโมหตฺตา อุปาทานกฺขยาธิมุตฺโต โหติ ฯเปฯ ขยา ราคสฺส วีตราคตฺตา อสมฺโมหาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โทสสฺส วีตโทสตฺตา อสมฺโมหาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โมหสฺส วีตโมหตฺตา อสมฺโมหาธิมุตฺโต โหติ.

"เอวํ สมฺมาวิมุตฺตจิตฺตสฺส ภนฺเต ภิกฺขุโน ภูสา เจปิ จกฺขุวิญฺเญยฺยา รูปา จกฺขุสฺส อาปาถํ อาคจฺฉนฺติ, เนวสฺส จิตฺตํ ปริยาทิยนฺติ, อมิสฺสกตเมวสฺส[๑] จิตฺตํ โหติ ฐิตํ อาเนญฺชปฺปตฺตํ, วยญฺจสฺสานุปสฺสติ. ภูสา เจปิ โสตวิญฺเญยฺยา สทฺทา ฯเปฯ ฆานวิญฺเญยฺยา คนฺธา ฯเปฯ ชิวฺหาวิเญยฺยา รสา ฯเปฯ กายวิญฺเญยฺยา โผฏฺฐพฺพา ฯเปฯ มโนวิญฺเญยฺยา ธมฺมา มนสฺส อาปาถํ อาคจฺฉนฺติ, เนวสฺส จิตฺตํ ปริยาทิยนฺติ, อมิสฺสกตเมวสฺส จิตฺตํ โหติ ฐิตํ อาเนญฺชปฺปตฺตํ, วยญฺจสฺสานุปสฺสติ. เสยฺยถาปิ ภนฺเต เสโล ปพฺพโต อจฺฉิทฺโท อสุสิโร เอกฆโน, อถ ปุรตฺถิมาย เจปิ ทิสาย อาคจฺเฉยฺย ภูสา วาตวุฏฺฐิ, เนว นํ สงฺกมฺเปยฺย น สมฺปกมฺเปยฺย น สมฺปเวเธยฺย, อถ ปจฺฉิมาย เจปิ ทิสาย อาคจฺเฉยฺย ภูสา วาตวุฏฺฐิ ฯเปฯ อถ อุตฺตราย เจปิ ทิสาย อาคจฺเฉยฺย ภูสา วาตวุฏฺฐิ ฯเปฯ อถ ทกฺขิณาย เจปิ ทิสาย อาคจฺเฉยฺย ภูสา วาตวุฏฺฐิ, เนว นํ สงฺกมฺเปยฺย น สมฺปกมฺเปยฺย น สมฺปเวเธยฺย, เอวเมว โข ภนฺเต เอวํ สมฺมาวิมุตฺตจิตฺตสฺส ภิกฺขุโน ภูสา เจปิ จกฺขุวิญฺเญยฺยา รูปา จกฺขุสฺส อาปาถํ อาคจฺฉนฺติ, เนวสฺส จิตฺตํ ปริยาทิยนฺติ, อมิสฺสกตเมวสฺส จิตฺตํ โหติ ฐิตํ อาเนญฺชปฺปตฺตํ,[๒] วยญฺจสฺสานุปสฺสติ. ภูสา เจปิ โสตวิญฺเญยฺยา สทฺทา ฯเปฯ ฆานวิญฺเญยฺยา คนฺธา ฯเปฯ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อมิสฺสีกตเมวสฺส, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. อาเนชฺชปฺปตฺตํ, เอวมุปริปิ.

ชิวฺหาวิญฺเญยฺยา รสา ฯเปฯ กายวิญฺเญยฺยา โผฏฺฐพฺพา ฯเปฯ มโนวิญฺเญยฺยา ธมฺมา มนสฺส อาปาถํ อาคจฺฉนฺติ, เนวสฺส จิตฺตํ ปริยาทิยนฺติ, อมิสฺสกตเมวสฺส จิตฺตํ โหติ จิตฺตํ อาเนญฺชปฺปตฺตํ, วยญฺจสฺสานุปสฺสตีติ.

"เนกฺขมฺมมธิมุตฺตสฺส　　ปวิเวกญฺจ เจตโส
อพฺยาปชฺฌาธิมุตฺตสฺส　　อุปาทานกฺขยสฺส จ
ตณฺหกฺขยาธิมุตฺตสฺส　　อสมฺโมหญฺจ เจตโส
ทิสฺวา อายตนุปฺปาท　　สมฺมา จิตฺตํ วิมุจฺจติ
ตสฺส สมฺมาวิมุตฺตสฺส　　สนฺตจิตฺตสฺส ภิกฺขุโน
กตสฺส ปติจโย นตฺถิ　　กรณียํ น วิชฺชติ
เสโล ยถา เอกฆโน　　วาเตน น สมีรติ
เอวํ รูปา รสา สทฺทา　　คนฺธา ผสฺสา จ เกวลา
อิฏฺฐา ธมฺมา อนิฏฺฐา จ　　นปฺปเวเธนฺติ ตาทิโน
จิตฺตํ จิตฺตํ วิปฺปมุตฺตํ　　วยญฺจสฺสานุปสฺสตีติ. ปจมํ.

๒. ผคฺคุณสุตฺตํ

[๔๖] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา ผคฺคุโณ อาพาธิโก โหติ ทุกฺขิโต พาฬฺหคิลาโน. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ "อายสฺมา ภนฺเต ผคฺคุโณ อาพาธิโก ทุกฺขิโต พาฬฺหคิลาโน. สาธุ ภนฺเต ภควา, เยนายสฺมา ผคฺคุโณ, เตนุปสงฺกมตุ อนุกมฺปํ อุปาทายาติ. อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวน.

อถ โข ภควา สายณฺหสมยं ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต, เยนายสฺมา ผคฺคุโณ, เตนุปสงฺกมิ; อทฺทสา โข อายสฺมา ผคฺคุโณ ภควนฺตं ทูรโตว อาคจฺฉนฺตं, ทิสฺวาน มญฺจเก สมญฺโจปิ.[๑] อถ โข ภควา อายสฺมนฺตं ผคฺคุณํ เอตทโวจ "อลํ ผคฺคุณ, มา ตฺวํ มญฺจเก สมญฺโจปิ. สนฺติมานิ อาสนานิ ปเรหิ ปญฺญตฺตานิ, ตตฺถาหํ นิสีทิสฺสามีติ. นิสีทิ ภควา ปญฺญตฺเต อาสเน, นิสชฺช โข ภควา อายสฺมนฺตं ผคฺคุณํ เอตทโวจ "กจฺจิ เต ผคฺคุณ ขมนียं, กจฺจิ ยาปนียं, กจฺจิ [๒] ทุกฺขา เวทนา ปฏิกฺกมนฺติ, โน อภิกฺกมนฺติ. ปฏิกฺกโมสานํ ปญฺญายติ โน อภิกฺกโมติ.

"น เม ภนฺเต ขมนียं, น ยาปนียं, พาฬฺหา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมนฺติ โน ปฏิกฺกมนฺติ, อภิกฺกโมสานํ ปญฺญายติ โน ปฏิกฺกโม. เสยฺยถาปิ ภนฺเต พลวา ปุริโส ติณฺเหน สิขเรน มุทฺธนิ อภิมฏฺเจยฺย,[๓] เอวเมว โข เม[๔] ภนฺเต อธิมตฺตา วาตา มุทฺธนิ[๕] โอหนนฺติ,[๖] น เม ภนฺเต ขมนียं, น ยาปนียं, พาฬฺหา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมนฺติ โน ปฏิกฺกมนฺติ, อภิกฺกโมสานํ ปญฺญายติ โน ปฏิกฺกโม.

เสยฺยถาปิ ภนฺเต พลวา ปุริโส ทฬฺเหน วรตฺตกฺขณฺเฑน[๗] สีเส[๘] สีสเวจนํ ทเทยฺย, เอวเมว โข เม ภนฺเต อธิมตฺตา สีเส สีสเวทนา, น เม ภนฺเต ขมนียं, น ยาปนียं, พาฬฺหา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมนฺติ โน ปฏิกฺกมนฺติ, อภิกฺกโมสานํ ปญฺญายติ โน ปฏิกฺกโม.

---

[๑] ฉ.,เท. สมโญสิ
[๒] ฉ.,เท. เต
[๓] ฉ.,เท.,อิ. อภิมตฺเถยฺย
[๔] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๕] อิ. มุทฺธานํ
[๖] ฉ.,เท. อูหนนฺติ อิ. หนนฺติ.
[๗] ฉ.,เท. วรตฺตกฺขณฺเฑน
[๘] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

เสยฺยถาปิ ภนฺเต ทกฺโข โคฆาตโก วา โคฆาตกนฺเตวาสี วา ติณฺเหน โควิกนฺตเนน กุจฺฉึ ปริกนฺเตยฺย, เอวเมว โข เม ภนฺเต อธิมตฺตา วาตา กุจฺฉึ ปริกนฺตนฺติ, น เม ภนฺเต ขมนียํ, น ยาปนียํ, พาฬฺหา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมนฺติ โน ปฏิกฺกมนฺติ, อภิกฺกโมสานํ ปญฺญายติ โน ปฏิกฺกโม.

เสยฺยถาปิ ภนฺเต เทฺว พลวนฺโต ปุริสา ทุพฺพลตรํ ปุริสํ นานาพาหาสุ คเหตฺวา องฺคารกาสุยา สนฺตาเปยฺยุ สมฺปริตาเปยฺยุ,[๑] เอวเมว โข ภนฺเต อธิมตฺโต กายสฺมึ ฑาโห, น เม ภนฺเต ขมนียํ, น ยาปนียํ, พาฬฺหา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมนฺติ โน ปฏิกฺกมนฺติ, อภิกฺกโมสานํ ปญฺญายติ โน ปฏิกฺกโมติ. อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ ผคฺคุณํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ. อถ โข อายสฺมา ผคฺคุโณ อจิรปกฺกนฺตสฺส ภควโต กาลมกาสิ. ตมฺหิ จสฺส สมเย มรณกาเล อินฺทฺริยานิ วิปฺปสีทึสุ.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ "อายสฺมา ภนฺเต ผคฺคุโณ อจิรปกฺกนฺตสฺส ภควโต กาลมกาสิ. ตมฺหิ จสฺส สมเย มรณกาเล อินฺทฺริยานิ วิปฺปสีทึสูติ.

"กึ หานนฺท ผคฺคุณสฺส ภิกฺขุโน อินฺทฺริยานิ น วิปฺปสีทิสฺสนฺติ. ผคฺคุณสฺส อานนฺท ภิกฺขุโน ปญฺจหิ โอรมฺภาคิเยหิ สญฺโญชเนหิ จิตฺตํ อวิมุตฺตํ อโหสิ. ตสฺส ตํ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา ปญฺจหิ โอรมฺภาคิเยหิ สญฺโญชเนหิ จิตฺตํ วิมุตฺตํ.

---

[๑] อิ. ปริตาเปยฺยุ.

ฉยิเม อานนฺท อานิสํสา กาเลน ธมฺมสวเน กาเลน อตฺถุปปริกฺขาย. กตเม ฉ. อิธานนฺท ภิกฺขุโน ปญฺจหิ โอรมฺภาคิเยหิ สญฺโญชเนหิ จิตฺตํ อวิมุตฺตํ โหติ. โส ตมฺหิ สมเย มรณกาเล ลภติ ตถาคตํ ทสฺสนาย. ตสฺส ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ. ตสฺส ตํ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา ปญฺจหิ โอรมฺภาคิเยหิ สญฺโญชเนหิ จิตฺตํ วิมุจฺจติ. อยํ อานนฺท ปฐโม อานิสํโส กาเลน ธมฺมสวเน.

ปุน จปรํ อานนฺท ภิกฺขุโน ปญฺจหิ โอรมฺภาคิเยหิ สญฺโญชเนหิ จิตฺตํ อวิมุตฺตํ โหติ. โส ตมฺหิ สมเย มรณกาเล นเหว โข ลภติ ตถาคตํ ทสฺสนาย, อปิ จ โข ตถาคตสาวกํ ลภติ ทสฺสนาย. ตสฺส ตถาคตสาวโก ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ. ตสฺส ตํ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา ปญฺจหิ โอรมฺภาคิเยหิ สญฺโญชเนหิ จิตฺตํ วิมุจฺจติ. อยํ อานนฺท ทุติโย อานิสํโส กาเลน ธมฺมสวเน.

ปุน จปรํ อานนฺท ภิกฺขุโน ปญฺจหิ โอรมฺภาคิเยหิ สญฺโญชเนหิ จิตฺตํ อวิมุตฺตํ โหติ. โส ตมฺหิ สมเย มรณกาเล นเหว โข ลภติ ตถาคตํ ทสฺสนาย, นปิ ตถาคตสาวกํ ลภติ ทสฺสนาย, อปิ จ โข ยถาสุตฺตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺเกติ อนุวิจาเรติ มนสานุเปกฺขติ. ตสฺส ยถาสุตฺตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺกยโต อนุวิจารยโต มนสานุเปกฺขโต ปญฺจหิ โอรมฺภาคิเยหิ สญฺโญชเนหิ จิตฺตํ วิมุจฺจติ. อยํ อานนฺท ตติโย อานิสํโส กาเลน อตฺถุปปริกฺขาย.

อิธานนฺท ภิกฺขุโน ปญฺจหิ โอรมฺภาคิเยหิ สญฺโญชเนหิ จิตฺตํ วิมุตฺตํ โหติ, อนุตฺตเร จ โข อุปธิสงฺขเย จิตฺตํ อวิมุตฺตํ โหติ. โส ตมฺหิ สมเย มรณกาเล ลภติ ตถาคตํ ทสฺสนาย. ตสฺส ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ฯเปฯ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ. ตสฺส ตํ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา อนุตฺตเร อุปธิสงฺขเย จิตฺตํ วิมุจฺจติ. อยํ อานนฺท จตุตฺโถ อานิสํโส กาเลน ธมฺมสวเน.

ปุน จปรํ อานนฺท ภิกฺขุโน ปญฺจหิ โอรมฺภาคิเยหิ สญฺโญชเนหิ จิตฺตํ วิมุตฺตํ โหติ, อนุตฺตเร จ โข อุปธิสงฺขเย จิตฺตํ อวิมุตฺตํ โหติ. โส ตมฺหิ สมเย มรณกาเล นเหว โข ลภติ ตถาคตํ ทสฺสนาย, อปิ จ โข ตถาคตสาวกํ ลภติ ทสฺสนาย. ตสฺส ตถาคตสาวโก ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ ฯเปฯ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ. ตสฺส ตํ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา อนุตฺตเร อุปธิสงฺขเย จิตฺตํ วิมุจฺจติ. อยํ อานนฺท ปญฺจโม อานิสํโส กาเลน ธมฺมสวเน.

ปุน จปรํ อานนฺท ภิกฺขุโน ปญฺจหิ โอรมฺภาคิเยหิ สญฺโญชเนหิ จิตฺตํ วิมุตฺตํ โหติ, อนุตฺตเร จ โข อุปธิสงฺขเย จิตฺตํ อวิมุตฺตํ โหติ. โส ตมฺหิ สมเย มรณกาเล นเหว โข ลภติ ตถาคตํ ทสฺสนาย, นปิ ตถาคตสาวกํ ลภติ ทสฺสนาย, อปิ จ โข ยถาสุตฺตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺเกติ อนุวิจาเรติ มนสานุเปกฺขติ. ตสฺส ยถาสุตฺตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺกยโต อนุวิจารยโต มนสานุเปกฺขโต อนุตฺตเร อุปธิสงฺขเย จิตฺตํ วิมุจฺจติ. อยํ อานนฺท ฉฏฺโฐ อานิสํโส กาเลน อตฺถุปปริกฺขาย. อิเม โข อานนฺท ฉ อานิสํสา กาเลน ธมฺมสวเน กาเลน อตฺถุปปริกฺขายาติ. ทุติยํ.

๓. ฉฬาภิชาติสุตฺตํ

[๕๗] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ "ปูรเณน ภนฺเต กสฺสเปน ฉฬาภิชาติโย ปญฺญตฺตา, กณฺหาภิชาติ ปญฺญตฺตา, นีลาภิชาติ ปญฺญตฺตา, โลหิตาภิชาติ ปญฺญตฺตา, หลิทฺทาภิชาติ ปญฺญตฺตา, สุกฺกาภิชาติ ปญฺญตฺตา, ปรมสุกฺกาภิชาติ ปญฺญตฺตา.

ตตฺริทํ ภนฺเต ปูรเณน กสฺสเปน กณฺหาภิชาติ ปญฺญตฺตา, โอรพฺภิกา โสกริกา[๑] สากุณิกา มาควิกา ลุทฺทา มจฺฉฆาตกา โจรา โจรฆาตกา พนฺธนาคาริกา เย วา ปนญฺเญปิ เกจิ กูรกมฺมนฺตา.

ตตฺริทํ ภนฺเต ปูรเณน กสฺสเปน นีลาภิชาติ ปญฺญตฺตา, ภิกฺขู กณฺหาธิมุตฺติกา[๒] เย วา ปนญฺเญปิ เกจิ กมฺมวาทา กิริยวาทา.

ตตฺริทํ ภนฺเต ปูรเณน กสฺสเปน โลหิตาภิชาติ ปญฺญตฺตา, นิคณฺฐา เอกสาฏกา.

ตตฺริทํ ภนฺเต ปูรเณน กสฺสเปน หลิทฺทาภิชาติ ปญฺญตฺตา, คิหี โอทาตวสนา อเจลกสาวกา.

ตตฺริทํ ภนฺเต ปูรเณน กสฺสเปน สุกฺกาภิชาติ ปญฺญตฺตา, อาชีวกา อาชีวกินิโย.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สูกริกา [๒] ฉ.,เท.,อิ. กณฺหกวุตฺติกา

ตตฺริทํ ภนฺเต ปูรเณน กสฺสเปน ปรมสุกฺกาภิชาติ ปญฺญตฺตา, นนฺโท วจฺโฉ กจฺโจ[๑] สงฺกิจฺโจ มกฺขลิ โคสาโล. ปูรเณน ภนฺเต กสฺสเปน อิมา ฉพฺภาภิชาติโย ปญฺญตฺตาติ.

"กึ ปนานนฺท ปูรณสฺส กสฺสปสฺส สพฺโพ โลโก เอตทพฺภนุชานาติ อิมา ฉพฺภาภิชาติโย ปญฺญาเปตุนฺติ.

โน เหตํ ภนฺเต.

"เสยฺยถาปิ อานนฺท ปุริโส ทลิทฺโท อสฺสโก อนทฺธิโย,[๒] ตสฺส อกามกสฺส พิลํ โอลเภยฺยุ๎[๓] 'อิทํ เต อมฺโภ ปุริส มํสญฺจ ขาทิตพฺพํ มูลญฺจ อนุปฺปทาตพฺพนฺติ, เอวเมว โข อานนฺท ปูรเณน กสฺสเปน อปฺปฏิญฺญาย เอเตสํ สมณพฺราหฺมณานํ อิมา ฉพฺภาภิชาติโย ปญฺญตฺตา, ยถา ตํ พาเลน อพฺยตฺเตน อเขตฺตญฺญุนา อกุสเลน. อหํ โข ปนานนฺท ฉพฺภาภิชาติโย ปญฺญาเปมิ, ตํ สุณาหิ, สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสามีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปจฺจสฺโสสิ. ภควา เอตทโวจ "กตมา จานนฺท ฉพฺภาภิชาติโย. อิธานนฺท เอกจฺโจ กณฺหาภิชาติโย สมาโน กณฺหํ ธมฺมํ อภิชายติ, อิธ ปนานนฺท เอกจฺโจ กณฺหาภิชาติโย สมาโน สุกฺกํ ธมฺมํ อภิชายติ, อิธ ปนานนฺท เอกจฺโจ กณฺหาภิชาติโย สมาโน อกณฺหํ อสุกฺกํ นิพฺพานํ อภิชายติ, อิธ ปนานนฺท เอกจฺโจ สุกฺกาภิชาติโย สมาโน กณฺหํ ธมฺมํ อภิชายติ, อิธ ปนานนฺท เอกจฺโจ สุกฺกาภิชาติโย สมาโน สุกฺกํ ธมฺมํ อภิชายติ, อิธ ปนานนฺท เอกจฺโจ สุกฺกาภิชาติโย สมาโน อกณฺหํ อสุกฺกํ นิพฺพานํ อภิชายติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. กิโส
[๒] ฉ.,เท. อนาพฺหิโก อิ. อนาพิโก
[๓] ฉ.,เท.,อิ. โอลคฺเคยฺยุ๎

กถญฺจานนฺท กณฺหาภิชาติโย สมาโน กณฺหํ ธมฺมํ อภิชายติ. อิธานนฺท เอกจฺโจ นีเจ กุเล ปจฺจาชาโต โหติ จณฺฑาลกุเล วา เนสาทกุเล วา เวณกุเล[๑] วา รถการกุเล วา ปุกฺกุสกุเล วา ทลิทฺเท อปฺปนฺนปานโภชเน กสิรวุตฺติเก, ยตฺถ กสิเรน ฆาสจฺฉาโท ลพฺภติ, โส จ โหติ ทุพฺพณฺโณ ทุทฺทสิโก โอโกฏิมโก พหฺวาพาโธ กาโณ วา กุณี วา ขญฺโช วา ปกฺขหโต วา, น ลาภี อนฺนสฺส ปานสฺส วตฺถสฺส ยานสฺส มาลาคนฺธวิเลปนสฺส เสยฺยาวสถปทีเปยฺยสฺส. โส กาเยน ทุจฺจริตํ จรติ, วาจาย ทุจฺจริตํ จรติ, มนสา ทุจฺจริตํ จรติ. โส กาเยน ทุจฺจริตํ จริตฺวา วาจาย ทุจฺจริตํ จริตฺวา มนสา ทุจฺจริตํ จริตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ. เอวํ โข อานนฺท กณฺหาภิชาติโย สมาโน กณฺหํ ธมฺมํ อภิชายติ.

กถญฺจานนฺท กณฺหาภิชาติโย สมาโน สุกฺกํ ธมฺมํ อภิชายติ. อิธานนฺท เอกจฺโจ นีเจ กุเล ปจฺจาชาโต โหติ จณฺฑาลกุเล วา ฯเปฯ เสยฺยาวสถปทีเปยฺยสฺส. โส กาเยน สุจริตํ จรติ, วาจาย สุจริตํ จรติ, มนสา สุจริตํ จรติ. โส กาเยน สุจริตํ จริตฺวา วาจาย สุจริตํ จริตฺวา มนสา สุจริตํ จริตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ. เอวํ โข อานนฺท กณฺหาภิชาติโย สมาโน สุกฺกํ ธมฺมํ อภิชายติ.

กถญฺจานนฺท กณฺหาภิชาติโย สมาโน อกณฺหํ อสุกฺกํ นิพฺพานํ อภิชายติ. อิธานนฺท เอกจฺโจ นีเจ กุเล ปจฺจาชาโต โหติ จณฺฑาลกุเล วา ฯเปฯ โส จ โหติ ทุพฺพณฺโณ ทุทฺทสิโก โอโกฏิมโก. โส เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชติ. โส เอวํ ปพฺพชิโต สมาโน ปญฺจ

[๑] ฉ.,เท. เวนกุเล

นีวรเณ ปหาย เจตโส อุปกฺกิเลเส ปญฺญาย ทุพฺพลีกรเณ จตูสุ สติปฏฺฐาเนสุ สูปฏฺฐิตจิตฺโต สตฺต โพชฺฌงฺเค ยถาภูตं ภาเวตฺวา อกณฺหं อสุกฺกं นิพฺพานํ อภิชายติ. เอวํ โข อานนฺท กณฺหาภิชาติโย สมาโน อกณฺหं อสุกฺกं นิพฺพานํ อภิชายติ.

กถญฺจานนฺท สุกฺกาภิชาติโย สมาโน กณฺหं ธมฺมํ อภิชายติ. อิธานนฺท เอกจฺโจ อุจฺเจ กุเล ปจฺจาชาโต โหติ ขตฺติยมหาสาลกุเล วา พฺราหฺมณมหาสาลกุเล วา คหปติมหาสาลกุเล วา อทฺเธ มหทฺธเน มหาโภเค ปหูตชาตรูปรชเต ปหูตวิตฺตูปกรเณ ปหูตธนธญฺเญ. โส จ โหติ อภิรูโป ทสฺสนีโย ปาสาทิโก ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคโต, ลาภี อนฺนสฺส ปานสฺส วตฺถสฺส ยานสฺส มาลาคนฺธวิเลปนสฺส เสยฺยาวสถปทีเปยฺยสฺส. โส กาเยน ทุจฺจริตํ จรติ, วาจาย ทุจฺจริตํ จรติ, มนสา ทุจฺจริตํ จรติ. โส กาเยน ทุจฺจริตํ จริตฺวา วาจาย ทุจฺจริตํ จริตฺวา มนสา ทุจฺจริตํ จริตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตं นิรยํ อุปปชฺชติ. เอวํ โข อานนฺท สุกฺกาภิชาติโย สมาโน กณฺหं ธมฺมํ อภิชายติ.

กถญฺจานนฺท สุกฺกาภิชาติโย สมาโน สุกฺกं ธมฺมํ อภิชายติ. อิธานนฺท เอกจฺโจ อุจฺเจ กุเล ปจฺจาชาโต โหติ ขตฺติยมหาสาลกุเล วา ฯเปฯ เสยฺยาวสถปทีเปยฺยสฺส. โส กาเยน สุจริตํ จรติ, วาจาย สุจริตํ จรติ, มนสา สุจริตํ จรติ, โส กาเยน สุจริตํ จริตฺวา วาจาย สุจริตํ จริตฺวา มนสา สุจริตํ จริตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคं โลกं อุปปชฺชติ. เอวํ โข อานนฺท สุกฺกาภิชาติโย สมาโน สุกฺกं ธมฺมํ อภิชายติ.

กถญฺจานนฺท สุกฺกาภิชาติโย สมาโน อกณฺหํ อสุกฺกํ นิพฺพานํ อภิชายติ. อิธานนฺท เอกจฺโจ อุจฺเจ กุเล ปจฺจาชาโต โหติ ขตฺติยมหาสาลกุเล วา พฺราหฺมณมหาสาลกุเล วา คหปติมหาสาลกุเล วา อทฺเธ มหทฺธเน มหาโภเค ปหูตชาตรูปรชเต ปหูตวิตฺตูปกรเณ ปหูตธนธญฺเญ. โส จ โหติ อภิรูโป ทสฺสนีโย ปาสาทิโก ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคโต, ลาภี อนฺนสฺส ปานสฺส วตฺถสฺส ยานสฺส มาลาคนฺธวิเลปนสฺส เสยฺยาวสถปทีเปยฺยสฺส. โส เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชติ. โส เอวํ ปพฺพชิโต สมาโน ปญฺจ นีวรเณ ปหาย เจตโส อุปกฺกิเลเส ปญฺญาย ทุพฺพลีกรเณ จตูสุ สติปฏฺฐาเนสุ สูปฏฺฐิตจิตฺโต สตฺต โพชฺฌงฺเค ยถาภูตํ ภาเวตฺวา อกณฺหํ อสุกฺกํ นิพฺพานํ อภิชายติ. เอวํ โข อานนฺท สุกฺกาภิชาติโย สมาโน อกณฺหํ อสุกฺกํ นิพฺพานํ อภิชายติ. อิมา โข อานนฺท ฉพฺภิชาติโยติ. ตติยํ.

๔. อาสวสุตฺตํ

[๕๘] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เย อาสวา สංวรา ปหาตพฺพา, เต สංวเรน ปหีนา โหนฺติ, เย อาสวา ปฏิเสวนา ปหาตพฺพา, เต ปฏิเสวนาย ปหีนา โหนฺติ, เย อาสวา อธิวาสนา ปหาตพฺพา, เต อธิวาสนาย ปหีนา โหนฺติ, เย อาสวา ปริวชฺชนา ปหาตพฺพา, เต ปริวชฺชนาย ปหีนา โหนฺติ, เย อาสวา วิโนทนา

ปหาตพฺพา, เต วิโนทนาย ปหีนา โหนฺติ, เย อาสวา ภาวนาย ปหาตพฺพา เต ภาวนาย ปหีนา โหนฺติ.

กตเม จ ภิกฺขเว อาสวา สංวรา ปหาตพฺพา, เย สංเวน ปหีนา โหนฺติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏิสงฺขา โยนิโส จกฺขุนฺทฺริยสංวรං สංวุโต วิหรติ. ยं หิสฺส ภิกฺขเว จกฺขุนฺทฺริยสංวรං อสංวุตสฺส วิหรโต อุปฺปชฺเชยฺยุं อาสวา วิฆาตปริฬาหา, จกฺขุนฺทฺริยสංวรං สංวุตสฺส วิหรโต เอวංส เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนฺติ. ปฏิสงฺขา โยนิโส โสตินฺทฺริย ฯเปฯ ฆานินฺทฺริย ฯเปฯ ชิวฺหินฺทฺริย ฯเปฯ กายินฺทฺริย ฯเปฯ มนินฺทฺริยสංวรං สංวุโต วิหรติ. ยं หิสฺส ภิกฺขเว มนินฺทฺริยสංวรං อสංวุตสฺส วิหรโต อุปฺปชฺเชยฺยุं อาสวา วิฆาตปริฬาหา, มนินฺทฺริยสංวรං สංวุตสฺส วิหรโต เอวංส เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนฺติ. ยं[๑] หิสฺส ภิกฺขเว สංวรं อสංวุตสฺส วิหรโต อุปฺปชฺเชยฺยุं อาสวา วิฆาตปริฬาหา, สංวรं สංวุตสฺส วิหรโต เอวංส เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนฺติ.[๑] อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว อาสวา สංวรา ปหาตพฺพา, เย สංเวน ปหีนา โหนฺติ.

กตเม จ ภิกฺขเว อาสวา ปฏิเสวนา ปหาตพฺพา, เย ปฏิเสวนาย ปหีนา โหนฺติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏิสงฺขา โยนิโส จีวรं ปฏิเสวติ ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตาย, อุณฺหสฺส ปฏิฆาตาย, ฑํสมกสวาตาตปสิรึสปสมฺผสฺสานं ปฏิฆาตาย, ยาวเทว หิริโกปีนปฏิจฺฉาทนตฺถं. ปฏิสงฺขา โยนิโส ปิณฺฑปาตं ปฏิเสวติ เนว ทวาย น มทาย น มณฺฑนาย น วิภูสนาย, ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส จิติยา ยาปนาย วิหึสุปรติยา[๒] พฺรหฺมจริยานุคฺคหาย, "อิติ ปุราณญฺจ เวทนं ปฏิหงฺขามิ, นวญฺจ เวทนं น อุปฺปาเทสฺสามิ,

---

[๑-๑] ฉ.,เท.,อิ. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.　[๒] ฉ.,เท.,อิ. วิหึสูปรติยา

ยาตฺรา จ เม ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ผาสุวิหาโร จาติ.[๑] ปฏิสงฺขา โยนิโส เสนาสนํ ปฏิเสวติ ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตาย, อุณฺหสฺส ปฏิฆาตาย, ฑํสมกสวาตาตปสิรึสปสมฺผสฺสานํ ปฏิฆาตาย, ยาวเทว อุตุปริสฺสยวิโนทนํ[๒] ปฏิสลฺลานารามตฺถํ. ปฏิสงฺขา โยนิโส คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ ปฏิเสวติ ยาวเทว อุปฺปนฺนานํ เวยฺยาพาธิกานํ เวทนานํ ปฏิฆาตาย อพฺยาปชฺฌปรมตาย.[๓] ยํ หิสฺส ภิกฺขเว อปฺปฏิเสวโต อุปฺปชฺเชยฺยุ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, ปฏิเสวโต เอวสฺส เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนฺติ. อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว อาสวา ปฏิเสวนา ปหาตพฺพา, เย ปฏิเสวนาย ปหีนา โหนฺติ.

กตเม จ ภิกฺขเว อาสวา อธิวาสนา ปหาตพฺพา, เย อธิวาสนาย ปหีนา โหนฺติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏิสงฺขา โยนิโส ขโม โหติ สีตสฺส อุณฺหสฺส ชิฆจฺฉาย ปิปาสาย ฑํสมกส-วาตาตปสิรึสปสมฺผสฺสานํ ทุรุตฺตานํ ทุราคตานํ วจนปถานํ อุปฺปนฺนานํ สารีริกานํ เวทนานํ ทุกฺขานํ ติปฺปานํ[๔] ขรานํ กฏุกานํ อสาตานํ อมนาปานํ ปาณหรานํ อธิวาสกชาติโก ชาติโก โหติ. ยํ หิสฺส ภิกฺขเว อนธิวาสยโต[๕] อุปฺปชฺเชยฺยุ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, อธิวาสยโต[๕] เอวสฺส เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนฺติ. อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว อาสวา อธิวาสนา ปหาตพฺพา เย อธิวาสนาย ปหีนา โหนฺติ.

---

[๑] ฉ.,เท. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๒] ฉ.,เท. อุตุปริสฺสยวิโนทนปฏิสลฺลานารามตฺถํ
[๓] ฉ.,เท. อพฺยาปชฺฌปรมตายาติ
[๔] ฉ.,เท.,อิ. ติพฺพานํ
[๕] ฉ.,เท. อนธิวาสโต

กตเม จ ภิกฺขเว อาสวา ปริวชฺชนา ปหาตพฺพา, เย ปริวชฺชนาย ปหีนา โหนฺติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏิสงฺขา โยนิโส จณฺฑหตฺถึ[๑] ปริวชฺเชติ, จณฺฑอสฺสํ[๑] ปริวชฺเชติ, จณฺฑโคณึ[๑] ปริวชฺเชติ, จณฺฑกุกฺกุรํ[๑] ปริวชฺเชติ, อหึ ขาณุํ กณฏกฏฺฐานํ โสพฺภํ ปปาตํ จนฺทนิกํ โอพิคลลฺลํ, ยถารูเป อนาสเน นิสินฺนํ ยถารูเป อโคจเร จรนฺตํ ยถารูเป ปาปเก มิตฺเต ภชนฺตํ วิญฺญู สพฺรหฺมจารี ปาปเกสุ ฐาเนสุ โอกปฺเปยฺยุ, โส ตญฺเจว[๒] อนาสนํ ตญฺจ อโคจรํ เต จ ปาปเก มิตฺเต ปฏิสงฺขา โยนิโส ปริวชฺเชติ. ยํ หิสฺส ภิกฺขเว อปริวชฺชยโต อุปฺปชฺเชยฺยุํ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, ปริวชฺชยโต เอวสฺส เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนฺติ. อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว อาสวา ปริวชฺชนา ปหาตพฺพา เย ปริวชฺชนาย ปหีนา โหนฺติ.

กตเม จ ภิกฺขเว อาสวา วิโนทนา ปหาตพฺพา เย วิโนทนาย ปหีนา โหนฺติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏิสงฺขา โยนิโส อุปฺปนฺนํ กามวิตกฺกํ นาธิวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ, ปฏิสงฺขา โยนิโส อุปฺปนฺนํ พฺยาปาทวิตกฺกํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ วิหึสาวิตกฺกํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนุปฺปนฺเน ปาปเก อกุสเล ธมฺเม นาธิวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ. ยํ หิสฺส ภิกฺขเว อวิโนทยโต อุปฺปชฺเชยฺยุํ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, วิโนทยโต เอวสฺส เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนฺติ. อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว อาสวา วิโนทนา ปหาตพฺพา, เย วิโนทนาย ปหีนา โหนฺติ.

กตเม จ ภิกฺขเว อาสวา ภาวนา ปหาตพฺพา, เย

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. จณฺฑึ หตฺถึ จณฺฑึ อสฺสึ จณฺฑึ โคณึ จณฺฑึ กุกกุรึ

[๒] ฉ.,เท. ตญฺจ

ภาวนาย ปหีนา โหนฺติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏิสงฺขา โยนิโส สติสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามึ, ปฏิสงฺขา โยนิโส ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ ฯเปฯ วิริยสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ ฯเปฯ ปีติสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ ฯเปฯ ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ ฯเปฯ สมาธิสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามึ. ยํ หิสฺส ภิกฺขเว อภาวยโต อุปฺปชฺเชยฺยุ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, ภาวยโต เอวสฺส เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนฺติ. อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว อาสวา ภาวนา ปหาตพฺพา เย ภาวนาย ปหีนา โหนฺติ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. จตุตฺถํ.

๕. ทารุกมฺมิกสุตฺตํ

[๔๙] เอวฺมเม[๑] สุตํ:-[๑] เอกํ สมยํ ภควา นาทิเก[๒] วิหรติ คิญฺชกาวสเถ. อถ โข ทารุกมฺมิโก คหปติ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข ทารุกมฺมิกํ คหปตึ ภควา เอตทโวจ "อปิ นุ เต คหปติ กุเล ทานํ ทียตีติ.

[๑-๑] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ. [๒] ฉ.,เท. นาติเก

"ทียติ เม ภนฺเต กุเล ทานํ, ตญฺจ โข เย เต ภิกฺขู อารญฺญกา[๑] ปิณฺฑปาติกา ปํสุกูลิกา อรหนฺโต[๒] วา อรหตฺตมคฺคํ วา สมาปนฺนา, ตถารูเปสุ เม[๓] ภนฺเต ภิกฺขูสุ ทานํ ทียตีติ.

ทุชฺชานํ โข เอตํ คหปติ ตยา คิหินา กามโภคินา ปุตฺตสมฺพาธสยนํ อชฺฌาวสนฺเตน กาสิกจนฺทนํ ปจฺจนุโภนฺเตน มาลาคนฺธวิเลปนํ ธารยนฺเตน ชาตรูปรชตํ สาทิยนฺเตน "อิเม วา อรหนฺโต อิเม วา อรหตฺตมคฺคํ สมาปนฺนาติ.

อารญฺญโก เจปิ คหปติ ภิกฺขุ โหติ อุทฺธโต อุนฺนโฬ จปโล มุขโร วิกิณฺณวาโจ มุฏฺฐสฺสติ อสมฺปชาโน อสมาหิโต วิพฺภนฺตจิตฺโต ปากฏินฺทฺริโย, เอวํ โส เตนงฺเคน คารยฺโห. อารญฺญโก เจปิ คหปติ ภิกฺขุ โหติ อนุทฺธโต อนุนฺนโฬ อจปโล อมุขโร อวิกิณฺณวาโจ อุปฏฺฐิตสฺสติ สมฺปชาโน สมาหิโต เอกคฺคจิตฺโต สำวุตินฺทฺริโย, เอวํ โส เตนงฺเคน ปาสำโส.

คามนฺตวิหารี เจปิ คหปติ ภิกฺขุ โหติ อุทฺธโต ฯเปฯ เอวํ โส เตนงฺเคน คารยฺโห. คามนฺตวิหารี เจปิ คหปติ ภิกฺขุ โหติ อนุทฺธโต ฯเปฯ เอวํ โส เตนงฺเคน ปาสำโส.

ปิณฺฑปาติโก เจปิ คหปติ ภิกฺขุ โหติ อุทฺธโต ฯเปฯ เอวํ โส เตนงฺเคน คารยฺโห. ปิณฺฑปาติโก เจปิ คหปติ ภิกฺขุ โหติ อนุทฺธโต ฯเปฯ เอวํ โส เตนงฺเคน ปาสำโส.

เนมนฺตนิโก เจปิ คหปติ ภิกฺขุ โหติ อุทฺธโต ฯเปฯ เอวํ โส เตนงฺเคน คารยฺโห. เนมนฺตนิโก เจปิ คหปติ ภิกฺขุ โหติ อนุทฺธโต ฯเปฯ เอวํ โส เตนงฺเคน ปาสำโส.

---

[๑] ฉ.,เท. อารญฺญิกา, เอวมุปริปิ.　　[๒] สฺยา. อรหนฺตา

[๓] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

ปีสุกูลิโก เจปิ คหปติ ภิกฺขุ โหติ อุทฺธโต ฯเปฯ เอวํ โส เตนงฺเคน คารยฺโห. ปีสุกูลิโก เจปิ คหปติ ภิกฺขุ โหติ อนุทฺธโต ฯเปฯ เอวํ โส เตนงฺเคน ปาสํโส.

คหปติจีวรธโร เจปิ คหปติ ภิกฺขุ โหติ อุทฺธโต อุนฺนโฬ จปโล มุขโร วิกิณฺณวาโจ มุฏฺฐสฺสติ อสมฺปชาโน อสมาหิโต วิพฺภนฺตจิตฺโต ปากฏินฺทฺริโย, เอวํ โส เตนงฺเคน คารยฺโห. คหปติจีวรธโร เจปิ คหปติ ภิกฺขุ โหติ อนุทฺธโต อนุนฺนโฬ อจปโล อมุขโร อวิกิณฺณวาโจ อุปฏฺฐิตสฺสติ สมฺปชาโน สมาหิโต เอกคฺคจิตฺโต สำวุตินฺทฺริโย, เอวํ โส เตนงฺเคน ปาสำโส.

อิงฺฆ ตฺวำ คหปติ สงฺเฆ ทานำ เทหิ. สงฺเฆ เต ทานำ ททโต จิตฺตำ ปสีทิสฺสติ, โส ตฺวำ ปสนฺนจิตฺโต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคำ โลกำ อุปปชฺชิสฺสสีติ. "เอสาหำ ภนฺเต อชฺชตคฺเค สงฺเฆ ทานานิ[๑] ทสฺสามีติ. ปญฺจมำ.

๖. หตฺถิสารีปุตฺตสุตฺตำ

[๖๐] เอวมฺเม[๒] สุตำ:-[๒] เอกำ สมยำ ภควา พาราณสิยำ วิหรติ อิสิปตเน มิคทาเย. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา เถรา ภิกฺขู ปจฺฉาภตฺตำ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตา มณฺฑลมาเฬ สนฺนิสินฺนา สนฺนิปติตา อภิธมฺมกถำ กเถนฺติ. ตตฺร สุทำ อายสฺมา จิตฺโต หตฺถิสารีปุตฺโต เถรานำ ภิกฺขูนำ อภิธมฺมกถำ กเถนฺตานำ อนฺตรนฺตรา กถำ โอปาเตติ. อถ โข อายสฺมา มหาโกฏฺฐิโก อายสฺมนฺตำ จิตฺตำ หตฺถิสาริปุตตำ เอตทโวจ "อายสฺมา จิตฺโต หตฺถิสารีปุตฺโต เถรานำ ภิกฺขูนำ อภิธมฺมกถำ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ทานำ [๒-๒] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

กเถนฺตานํ อนฺตรนฺตรา กถํ โอปาเตติ,[๑] ยาว[๒] กถาปริโยสานํ อายสฺมา จิตฺโต หตฺถิสารีปุตฺโต อาคเมตูติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมโต จิตฺตสฺส หตฺถิสารีปุตฺตสฺส สหายกา ภิกฺขู อายสฺมนฺตํ มหาโกฏฺฐิกํ เอตทโวจุ๋ "อายสฺมา มหาโกฏฺฐิโกปิ[๓] อายสฺมนฺตํ จิตฺตํ หตฺถิสารีปุตฺตํ อปสาเทติ. ปณฺฑิโต อายสฺมา จิตฺโต หตฺถิสารีปุตฺโต ปโหติ จายสฺมา[๔] จิตฺโต หตฺถิสารีปุตฺโต เถรานํ ภิกฺขูนํ อภิธมฺมกถํ กเถตุนฺติ.

"ทุชฺชานํ โข เอตํ อาวุโส ปรสฺส เจโตปริยายํ อชานนฺเตหิ. อิธาวุโส เอกจฺโจ ปุคฺคโล ตาวเทว โสรตโสรโต โหติ, นิวาตนิวาโต โหติ, อุปสนฺตูปสนฺโต โหติ, ยาว สตฺถารํ อุปนิสฺสาย วิหรติ อญฺญตรํ วา ครุฏฺฐานิยํ สพฺรหฺมจารึ. ยโต จ โข โส วปกสฺสเตว สตฺถารา, วปกสฺสติ ครุฏฺฐานิเยหิ สพฺรหฺมจารีหิ, โส สํสฏฺโฐ วิหรติ ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีหิ อุปาสเกหิ อุปาสิกาหิ รญฺญา ราชมหามตฺเตหิ ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสาวเกหิ, ตสฺส สํสฏฺฐสฺส วิสฺสฏฺฐสฺส ปากฏสฺส ภสฺสมนุยุตฺตสฺส วิหรโต ราโค จิตฺตํ อนุทฺธํเสติ, โส ราคานุทฺธํสิเตน[๕] จิตฺเตน สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ. เสยฺยถาปิ อาวุโส โคโณ กิฏฺฐาโท ทาเมน วา พทฺโธ วเช วา โอรุทฺโธ, โย นุ โข อาวุโส เอวํ วเทยฺย 'นทานายํ โคโณ กิฏฺฐาโท ปุนเทว กิฏฺฐํ โอตริสฺสตีติ, สมฺมา นุ โข โส อาวุโส วทมาโน วเทยฺยาติ. "โน หิทํ อาวุโส, ฐานญฺเหตํ อาวุโส วิชฺชติ, ยํ โส โคโณ กิฏฺฐาโท ทามํ วา เฉตฺวา วชฺ วา ภินฺทิตฺวา อถ ปุนเทว กิฏฺฐํ โอตเรยฺยาติ, เอวเมว โข อาวุโส อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล ตาวเทว โสรตโสรโต โหติ,

---

[๑] ฉ.,เท. โอปาเตสิ
[๒] ฉ.,อิ. ยาวสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๓] เท. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ. อิ. โกฏฺฐิโต
[๔] สฺยา. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๕] สี.,อิ. ราคานุทฺธํเสน

นิวาตนิวาโต โหติ, อุปสนฺตูปสนฺโต โหติ, ยาว สตฺถารํ อุปนิสฺสาย วิหรติ อญฺญตรํ วา ครุฏฺฐานิยํ สพฺรหฺมจารึ. ยโต จ โข โส วปกสฺสเตว สตฺถารา วปกสฺสติ ครุฏฺฐานิเยหิ สพฺรหฺมจารีหิ, โส สํสฏฺโฐ วิหรติ ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีหิ อุปาสเกหิ อุปาสิกาหิ รญฺญา ราชมหามตฺเตหิ ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสาวเกหิ, ตสฺส สํสฏฺฐสฺส วิสฺสฏฺฐสฺส ปากฏสฺส ภสฺสมนุยุตฺตสฺส วิหรโต ราโค จิตฺตํ อนุทฺธํเสติ, โส ราคานุทฺธํสิเตน จิตฺเตน สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ.

อิธ ปนาวุโส เอกจฺโจ ปุคฺคโล วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, โส 'ลาภิมฺหิ ปฐมสฺส ฌานสฺสาติ สํสฏฺโฐ วิหรติ ภิกฺขูหิ ฯเปฯ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ. เสยฺยถาปิ อาวุโส จาตุมฺมหาปเถ ถุลฺลผุสิตโก เทโว วสฺสนฺโต รชํ อนฺตรธาเปยฺย จิกฺขลฺลํ ปาตุกเรยฺย, โย นุ โข อาวุโส เอวํ วเทยฺย 'นทานิ อมุสฺมึ จาตุมฺมหาปเถ ปุนเทว รโช ปาตุภวิสฺสตีติ, สมฺมา นุ โข โส อาวุโส วทมาโน วเทยฺยาติ. "โน หิทํ อาวุโส, ฐานญฺเหตํ อาวุโส วิชฺชติ, ยํ อมุสฺมึ จาตุมฺมหาปเถ มนุสฺสา วา อติกฺกเมยฺยุ โคปสู วา อติกฺกเมยฺยุ วาตาตโป วา เสฺนหคตํ ปริยาทิเยยฺย, อถ ปุนเทว รโช ปาตุภเวยฺยาติ. เอวเมว โข อาวุโส อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, โส 'ลาภิมฺหิ ปฐมสฺส ฌานสฺสาติ สํสฏฺโฐ วิหรติ ภิกฺขูหิ ฯเปฯ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ.

อิธ ปนาวุโส เอกจฺโจ ปุคฺคโล วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา ฯเปฯ ทุติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, โส 'ลาภิมฺหิ ทุติยสฺส ฌานสฺสาติ สํสฏฺโฐ วิหรติ ภิกฺขูหิ ฯเปฯ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย

หีนายาวตฺตติ. เสยฺยถาปิ อาวุโส คามสฺส วา นิคมสฺส วา อวิทูเร มหนฺตํ ตฬากํ ตตฺถ ถุลฺลผุสิตโก เทโว วุฏฺโฐ สิปฺปิสมฺพุกมฺปิ สกฺขรกถลมฺปิ อนฺตรธาเปยฺย, โย นุ โข อาวุโส เอวํ วเทยฺย 'นทานิ อมุสฺมึ ตฬาเก ปุนเทว สิปฺปิสมฺพุกา วา สกฺขรกถลา วา ปาตุภวิสฺสนฺตีติ, สมฺมา นุ โข โส อาวุโส วทมาโน วเทยฺยาติ. "โน หิทํ อาวุโส, ฐานญฺเหตํ อาวุโส วิชฺชติ, ยํ อมุสฺมึ ตฬาเก มนุสฺสา วา ปิเวยฺยุ, โคปสู วา ปิเวยฺยุ, วาตาตโป วา เสฺนหคตํ ปริยาทิเยยฺย, อถ ปุนเทว สิปฺปิสมฺพุกาปิ สกฺขรกถลาปิ ปาตุภเวยฺยุนฺติ. เอวเมว โข อาวุโส อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา ฯเปฯ ทุติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, โส 'ลาภิมฺหิ ทุติยสฺส ฌานสฺสาติ สํสฏฺโฐ วิหรติ ภิกฺขูหิ ฯเปฯ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ.

อิธ ปนาวุโส เอกจฺโจ ปุคฺคโล ปีติยา จ วิราคา ฯเปฯ ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, โส 'ลาภิมฺหิ ตติยสฺส ฌานสฺสาติ สํสฏฺโฐ วิหรติ ภิกฺขูหิ ฯเปฯ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ. เสยฺยถาปิ อาวุโส ปุริสํ ปณีตโภชนํ ภุตฺตาวึ อภิโทสิกํ[๑] โภชนํ นจฺฉาเทยฺย, โย นุ โข อาวุโส เอวํ วเทยฺย 'นทานิ อมุํ ปุริสํ ปุนเทว โภชนํ ฉาเทสฺสตีติ, สมฺมา นุ โข โส อาวุโส วทมาโน วเทยฺยาติ. "โน หิทํ อาวุโส, อมุญฺหาวุโส ปุริสสฺ[๒] ปณีตโภชนํ ภุตฺตาวึ ยาวสฺส สา โอชา กาเย จสฺสติ, ตาว น อญฺญํ โภชนํ ฉาเทสฺสติ, ยโต จ ขฺวสฺส สา โอชา อนฺตรธายิสฺสติ, อถ ปุนเทว ตํ โภชนํ ฉาเทยฺยาติ. เอวเมว โข อาวุโส อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล

---

[๑] ฉ.,เท. อาภิโทสิกํ

[๒] ฉ.,เท. จานํ เหตํ อาวุโส วิชฺชติ อมุํ ปุริสสฺ อิ. จานํ เหตํ วิชฺชติ อมุํ หาวุโส ปุริสสฺ.

ปีติยา จ วิราคา ฯเปฯ ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, โส ‘ลาภิมฺหิ ตติยสฺส ฌานสฺสาติ สสฏฺโฐ วิหรติ ภิกฺขูหิ ฯเปฯ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ.

อิธ ปนาวุโส เอกจฺโจ ปุคฺคโล สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา ฯเปฯ จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, โส ‘ลาภิมฺหิ จตุตฺถสฺส ฌานสฺสาติ สสฏฺโฐ วิหรติ ภิกฺขูหิ ฯเปฯ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ. เสยฺยถาปิ อาวุโส ปพฺพตสงฺเขเป อุทกรหโท นิวาโต วิคตอูมิโก, โย นุ โข อาวุโส เอวํ วเทยฺย ‘นทานิ อมุสฺมึ อุทกรหเท ปุนเทว อูมิ ปาตุภวิสฺสตีติ, สมฺมา นุ โข โส อาวุโส วทมาโน วเทยฺยาติ. “โน หิทํ อาวุโส, ฐานญฺเหตํ อาวุโส วิชฺชติ, ยา ปุรตฺถิมาย ทิสาย อาคจฺเฉยฺย ภูสา วาตวุฏฺฐิ, สา ตสฺมึ อุทกรหเท อูมึ ชเนยฺย, ยา ปจฺฉิมาย ทิสาย อาคจฺเฉยฺย ฯเปฯ อุตฺตราย ทิสาย อาคจฺเฉยฺย ทกฺขิณาย ทิสาย อาคจฺเฉยฺย ภูสา วาตวุฏฺฐิ, สา ตสฺมึ อุทกรหเท อูมึ ชเนยฺยาติ เอวเมว โข อาวุโส อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา ฯเปฯ จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, โส ‘ลาภิมฺหิ จตุตฺถสฺส ฌานสฺสาติ สสฏฺโฐ วิหรติ ภิกฺขูหิ ฯเปฯ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ.

อิธ ปนาวุโส เอกจฺโจ ปุคฺคโล สพฺพนิมิตฺตานํ อมนสิการา อนิมิตฺตํ เจโตสมาธึ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, โส ‘ลาภิมฺหิ อนิมิตฺตสฺส เจโตสมาธิสฺสาติ สสฏฺโฐ วิหรติ ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีหิ อุปาสเกหิ อุปาสิกาหิ รญฺญา ราชมหามตฺเตหิ ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสาวเกหิ, ตสฺส สสฏฺฐสฺส วิสฺสฏฺฐสฺส ปากฏสฺส ภสฺสมนุยุตฺตสฺส วิหรโต ราโค จิตฺตํ อนุทฺธํเสติ, โส ราคานุทฺธํสิเตน จิตฺเตน สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ. เสยฺยถาปิ อาวุโส ราชา วา ราชมหามตฺโต วา

จตุรงฺคินิยา เสนาย อทฺธานมคฺคปฏิปนฺโน อญฺญตรสฺมึ วนสณฺเฑ เอกรตฺตึ วาสํ อุปคจฺเฉยฺย, ตตฺร[๑] หตฺถิสทฺเทน อสฺสสทฺเทน รถสทฺเทน ปตฺติสทฺเทน เภริปณวสงฺขวีณานินฺนาทสทฺเทน[๒] จีริพิกาสทฺโท[๓] อนฺตรธาเปยฺย,[๔] โย นุ โข เอวํ วเทยฺย 'นทานิ อมุสฺมึ วนสณฺเฑ ปุนเทว จีริพิกาสทฺโท ปาตุภวิสฺสตีติ. สมฺมา นุ โข โส อาวุโส วทมาโน วเทยฺยาติ. "โน หิทํ อาวุโส, จานญฺเหตํ อาวุโส วิชฺชติ, ยํ โส ราชา วา ราชมหามตฺโต วา ตมฺหา วนสณฺฑา ปกฺกเมยฺย, อถ ปุนเทว จีริพิกาสทฺโท ปาตุภเวยฺยาติ. เอวเมว โข อาวุโส อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล สพฺพนิมิตฺตานํ อมนสิการา อนิมิตฺตํ เจโตสมาธึ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, โส 'ลาภิมฺหิ อนิมิตฺตสฺส เจโตสมาธิสฺสาติ สํสฏฺโฐ วิหรติ ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีหิ อุปาสเกหิ อุปาสิกาหิ รญฺญา ราชมหามตฺเตหิ ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสาวเกหิ, ตสฺส สํสฏฺฐสฺส วิสฺสฏฺฐสฺส ปากฏสฺส ภสฺสมนุยุตฺตสฺส วิหรโต ราโค จิตฺตํ อนุทฺธํเสติ, โส ราคานุทฺธํสิเตน จิตฺเตน สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตตีติ.

อถ โข อายสฺมา จิตฺโต หตฺถิสารีปุตฺโต อปเรน สมเยน สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ. อถ โข จิตฺตสฺส หตฺถิสารีปุตฺตสฺส สหายกา ภิกฺขู, เยนายสฺมา มหาโกฏฺฐิโก,[๕] เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ มหาโกฏฺฐิกํ เอตทโวจุํ "กึ นุ โข อายสฺมตา มหาโกฏฺฐิเกน จิตฺโต หตฺถิสารีปุตฺโต เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต 'อิมาสญฺจ อิมาสญฺจ วิหารสมาปตฺตีนํ จิตฺโต หตฺถิสารีปุตฺโต ลาภี, อถ จ ปน สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสตีติ,

---

[๑] อิ. ตตฺถ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. เภริปณวสงฺขตินินฺนาทสทฺเทน
[๓] ฉ.,เท. จีรกสทฺโท
[๔] ฉ.,เท. อนฺตรธาเยยฺย
[๕] อิ. มหาโกฏฺฐิโต

อุทาหุ เทวตา เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ‘จิตฺโต ภนฺเต หตฺถิสารีปุตฺโต อิมาสญฺจ อิมาสญฺจ วิหารสมาปตฺตีนํ ลาภี, อถ จ ปน สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสตีติ. “เจตโส[๑] เจโต ปริจฺจ วิทิโต เม อาวุโส ‘จิตฺโต หตฺถิสารีปุตฺโต อิมาสญฺจ อิมาสญฺจ วิหารสมาปตฺตีนํ ลาภี, อถ จ ปน สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสตีติ. เทวตาปิ เม เอตมตฺถํ อาโรเจสุ “จิตฺโต ภนฺเต หตฺถิสารีปุตฺโต อิมาสญฺจ อิมาสญฺจ วิหารสมาปตฺตีนํ ลาภี, อถ จ ปน สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสตีติ.

อถ โข จิตฺตสฺส หตฺถิสารีปุตฺตสฺส สหายกา ภิกฺขู, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุ “จิตฺโต ภนฺเต หตฺถิสารีปุตฺโต อิมาสญฺจ อิมาสญฺจ วิหารสมาปตฺตีนํ ลาภี, อถ จ ปน สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺโตติ.[๒] “น ภิกฺขเว จิตฺโต จิรํ สริสฺสติ เนกฺขมฺมสฺสาติ.

อถ โข จิตฺโต หตฺถิสารีปุตฺโต นจิรสฺเสว เกสมสฺสุ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิ. อถ โข อายสฺมา จิตฺโต หตฺถิสารีปุตฺโต เอกโก[๓] วูปกฏฺโฐ อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว, ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทนุตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺเเว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ, “ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ อพฺภญฺญาสิ, อญฺญตโร จ ปนายสฺมา จิตฺโต หตฺถิสารีปุตฺโต อรหตํ อโหสีติ. ฉฏฺฐํ.

---

[๑] ฉ.,เท. เจตสา
[๒] ฉ.,เท. หีนายาวตฺตตีติ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. เอโก

๗. มชฺเฌสุตฺตํ

[๖๑] เอวมฺเม[๑] สุตํ:-[๑] เอกํ สมยํ ภควา พาราณสิยํ วิหรติ อิสิปตเน มิคทาเย. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลานํ เถรานํ ภิกฺขูนํ ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตานํ มณฺฑลมาเฬ สนฺนิสินฺนานํ สนฺนิปติตานํ อยมนฺตรา กถา อุทปาทิ "วุตฺตมิทํ อาวุโส ภควตา ปรายเน[๒] เมตฺเตยฺยปญฺเห

'โย อุภนฺเต[๓] วิทิตฺวาน　　มชฺเฌ มนฺตา น ลิมฺปติ[๔]
ตํ พฺรูมิ มหาปุริโส[๕]　　โสธ สิพฺพนิมจฺจคาติ.'[๖]

กตโม นุ โข อาวุโส เอโก อนฺโต, กตโม ทุติโย อนฺโต, กึ มชฺเฌ, กา สิพฺพนีติ.

เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ เถเร ภิกฺขู เอตทโวจ "ผสฺโส โข อาวุโส เอโก อนฺโต ผสฺสสมุทโย ทุติโย อนฺโต, ผสฺสนิโรโธ มชฺเฌ, ตณฺหา สิพฺพนี, ตณฺหา หิ นํ สิพฺพติ ตสฺส ตสฺเสว ภวสฺส อภินิพฺพตฺติยา. เอตฺตาวตา โข อาวุโส ภิกฺขุ อภิญฺเญยฺยํ อภิชานาติ, ปริญฺเญยฺยํ ปริชานาติ, อภิญฺเญยฺยํ อภิชานนฺโต ปริญฺเญยฺยํ ปริชานนฺโต ทิฏฺเฐว ธมฺเม ทุกฺขสฺสนฺตกโร โหตีติ.

เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ เถเร ภิกฺขู เอตทโวจ "อตีตํ โข อาวุโส เอโก อนฺโต, อนาคตํ ทุติโย อนฺโต, ปจฺจุปฺปนฺนํ มชฺเฌ, ตณฺหา สิพฺพนี,[๗] ตณฺหา หิ นํ สิพฺพติ ตสฺส ตสฺเสว ภวสฺส อภินิพฺพตฺติยา. เอตฺตาวตา โข อาวุโส ภิกฺขุ อภิญฺเญยฺยํ

[๑-๑] สฺยา. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. ปารายเน
[๓] ฉ.,เท. อุโภนฺเต
[๔] ฉ.,เท. ลิปฺปติ
[๕] ฉ.,เท.,อิ. มหาปุริโสติ
[๖] ฉ.,เท. สิพฺพินิมจฺจคาติ
[๗] ฉ.,เท. สิพฺพินี, เอวมุปริปิ.

อภิชานาติ, ปริญฺเญยฺยํ ปริชานาติ, อภิญฺเญยฺยํ อภิชานนฺโต ปริญฺเญยฺยํ ปริชานนฺโต ทิฏฺเจว ธมฺเม ทุกฺขสฺสนฺตกโร โหตีติ.

เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ เถเร ภิกฺขู เอตทโวจ "สุขา อาวุโส เวทนา เอโก อนฺโต, ทุกฺขา เวทนา ทุติโย อนฺโต, อทุกฺขมสุขา เวทนา มชฺเฌ, ตณฺหา สิพฺพนี, ตณฺหา หิ นํ สิพฺพติ ตสฺส ตสฺเสว ภวสฺส อภินิพฺพตฺติยา. เอตฺตาวตา โข อาวุโส ภิกฺขุ อภิญฺเญยฺยํ อภิชานาติ, ปริญฺเญยฺยํ ปริชานาติ, อภิญฺเญยฺยํ อภิชานนฺโต ปริญฺเญยฺยํ ปริชานนฺโต ทิฏฺเจว ธมฺเม ทุกฺขสฺสนฺตกโร โหตีติ.

เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ เถเร ภิกฺขู เอตทโวจ "นามํ โข อาวุโส เอโก อนฺโต, รูปี ทุติโย อนฺโต, วิญฺญาณํ มชฺเฌ, ตณฺหา สิพฺพนี, ตณฺหา หิ นํ สิพฺพติ ตสฺส ตสฺเสว ภวสฺส อภินิพฺพตฺติยา. เอตฺตาวตา โข อาวุโส ภิกฺขุ อภิญฺเญยฺยํ อภิชานาติ, ปริญฺเญยฺยํ ปริชานาติ, อภิญฺเญยฺยํ อภิชานนฺโต ปริญฺเญยฺยํ ปริชานนฺโต ทิฏฺเจว ธมฺเม ทุกฺขสฺสนฺตกโร โหตีติ.

เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ เถเร ภิกฺขู เอตทโวจ "ฉ โข อาวุโส อชฺฌตฺติกานิ อายตนานิ เอโก อนฺโต, ฉ พาหิรานิ อายตนานิ ทุติโย อนฺโต, วิญฺญาณํ มชฺเฌ, ตณฺหา สิพฺพนี, ตณฺหา หิ นํ สิพฺพติ ตสฺส ตสฺเสว ภวสฺส อภินิพฺพตฺติยา. เอตฺตาวตา โข อาวุโส ภิกฺขุ อภิญฺเญยฺยํ อภิชานาติ, ปริญฺเญยฺยํ ปริชานาติ, อภิญฺเญยฺยํ อภิชานนฺโต ปริญฺเญยฺยํ ปริชานนฺโต ทิฏฺเจว ธมฺเม ทุกฺขสฺสนฺตกโร โหตีติ.

เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ เถเร ภิกฺขู เอตทโวจ "สกฺกายโย โข อาวุโส เอโก อนฺโต, สกฺกายสมุทโย ทุติโย อนฺโต,

สกฺกายนิโรโธ มชฺเฌ, ตณฺหา สิพฺพนี, ตณฺหา หิ นํ สิพฺพติ ตสฺส ตสฺเสว ภวสฺส อภินิพฺพตฺติยา. เอตฺตาวตา โข อาวุโส ภิกฺขุ อภิญฺเญยฺยํ อภิชานาติ, ปริญฺเญยฺยํ ปริชานาติ, อภิญฺเญยฺยํ อภิชานนฺโต ปริญฺเญยฺยํ ปริชานนฺโต ทิฏฺเฐว ธมฺเม ทุกฺขสฺสนฺตกโร โหตีติ.

เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ เถเร ภิกฺขู เอตทโวจ "พฺยากตํ โข อาวุโส อมฺเหหิ สพฺเพเหว ยถาสกํ ปฏิภาณนฺ. "อายามาวุโส, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิสฺสาม; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสฺสาม, ยถา โน ภควา พฺยากริสฺสติ, ตถา นํ ธาเรยฺยามาติ.[๑] "เอวมาวุโสติ โข เถรา ภิกฺขู ตสฺส ภิกฺขุโน ปจฺจสฺโสสุ.

อถ โข เถรา ภิกฺขู, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เถรา ภิกฺขู, ยาวตโก อโหสิ สพฺเพเหว สทฺธึ กถาสลฺลาโป, ตํ สพฺพํ ภควโต อาโรเจสุ "กสฺส นุโข ภนฺเต สุภาสิตนฺติ. "สพฺเพสํ โว ภิกฺขเว สุภาสิตํ ปริยาเยน, อปิจ ยํ มยา สนฺธาย ภาสิตํ ปรายเน เมตฺเตยฺยปญฺเห

'โย อุภนฺเต วิทิตฺวาน มชฺเฌ มนฺตา น ลิมฺปติ
ตํ พฺรูมิ มหาปุริโส โสธ สิพฺพนิมจฺจคาติ.

ตํ สุณาถ, สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข เถรา ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุ. ภควา เอตทโวจ

"ผสฺโส โข ภิกฺขเว เอโก อนฺโต, ผสฺสสมุทโย ทุติโย อนฺโต, ผสฺสนิโรโธ มชฺเฌ, ตณฺหา สิพฺพนี, ตณฺหา หิ นํ สิพฺพติ

---

[๑] ฉ.,เท. ธาเรสฺสามาติ

ตสฺส ตสฺเสว ภาวสฺส อภินิพฺพตฺติยา. เอตฺตาวตา โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อภิญฺเญยฺยํ อภิชานาติ, ปริญฺเญยฺยํ ปริชานาติ, อภิญฺเญยฺยํ อภิชานนฺโต ปริญฺเญยฺยํ ปริชานนฺโต ทิฏฺเฐว ธมฺเม ทุกฺขสฺสนฺตกโร โหตีติ. สตฺตมํ.

๘. ปุริสินฺทฺริยญาณสุตฺตํ

[๖๒] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกญฺจรมาโน มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ, เยน ทณฺฑกปฺปกนฺนาม โกสลานํ นิคโม, ตทวสริ. อถ โข ภควา มคฺคา โอกฺกมฺม อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ, เต จ[๑] ภิกฺขู ทณฺฑกปฺปกํ ปวิสึสุ อาวสถํ ปริเยสิตุํ.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท สมฺพหุเลหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ, เยน อจิรวตี นที, เตนุปสงฺกมิ คตฺตานิ ปริสิญฺจิตุํ, อจิรวติยา นทิยา คตฺตานิ ปริสิญฺจิตฺวา ปจฺจุตฺตริตฺวา เอกจีวโร อฏฺฐาสิ คตฺตานิ ปุพฺพสทิสานิ กุรุมาโน.[๒] อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตं อานนฺทํ เอตทโวจ "กินฺนุ โข อาวุโส อานนฺท สพฺพํ เจตโส สมนฺนาหริตฺวา นุ โข เทวทตฺโต ภควตา พฺยากโต 'อาปายิโก เทวทตฺโต เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉติ, อุทาหุ เกนจิ เทว ปริยาเยนาติ. "เอวํ โข ปเนตํ อาวุโส ภควตา พฺยากตนฺติ.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ "อิธาหํ ภนฺเต

---

[๑] สฺยา. จสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. ปุพฺพาปยมาโน

สมฺพหุเลหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ, เยน[๑] อจิรวตี นที, เตนุปสงฺกมึ คตฺตานิ ปริสิญฺจิตุํ. อจิรวติยา นทิยา คตฺตานิ ปริสิญฺจิตฺวา ปจฺจุตฺตริตฺวา เอกจีวโร อฏฺฐาสึ คตฺตานิ ปุพฺพสทิสานิ กุรุมาโน. อถ โข ภนฺเต อญฺญตโร ภิกฺขุ เยนาหํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ เอตทโวจ "กินฺนุ โข อาวุโส อานนฺท สพฺพํ เจตโส สมนฺนาหริตฺวา นุ โข เทวทตฺโต ภควตา พฺยากโต 'อาปายิโก เทวทตฺโต เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉติ, อุทาหุ เกนจิ เทว ปริยาเยนาติ.

เอวํ วุตฺเต, อหํ ภนฺเต ตं ภิกฺขุํ เอตทโวจํ 'เอวํ โข ปเนตํ อาวุโส ภควตา พฺยากตนฺติ. "โส จ โข อานนฺท ภิกฺขุ นโว ภวิสฺสติ อจิรปพฺพชิโต, เถโร วา ปน พาโล อพฺยตฺโต. กถํ หิ นาม ยํ มยา เอกํเสน พฺยากตํ, ตตฺถ เทฺวชฺฌํ อาปชฺชิสฺสติ. นาหํ อานนฺท อญฺญํ เอกปุคฺคลมฺปิ สมนุปสฺสามิ, โย เอวํ มยา สพฺพํ เจตโส สมนฺนาหริตฺวา พฺยากโต, ยถยิทํ เทวทตฺโต. ยาวกีวญฺจาหํ อานนฺท เทวทตฺตสฺส วาลคฺคโกฏินิตฺตุทฺทนมตฺตมฺปิ[๒] สุกฺกํ ธมฺมํ อทฺทสํ, เนว ตาวาหํ เทวทตฺตํ พฺยากาสึ 'อาปายิโก เทวทตฺโต เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉติ, ยโต จ โข อหํ อานนฺท เทวทตฺตสฺส วาลคฺคโกฏินิตฺตุทฺทนมตฺตมฺปิ สุกฺกํ ธมฺมํ น อทฺทสํ, อถาหํ ตं เทวทตฺตํ พฺยากาสึ 'อาปายิโก เทวทตฺโต เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉติ, เสยฺยถาปิ อานนฺท คูถกูโป สาธิโก โปริโส ปูโร คูถสฺส สมติตฺติโก ตตฺร ปุริโส สสีสโก นิมุคฺโค อสฺส. ตสฺส โกจิ เทว ปุริโส อุปคจฺเฉยฺย[๓] อตฺถกาโม หิตกาโม โยคกฺเขมกาโม ตมฺหา คูถกูปา อุทฺธริตุกาโม, โส ตं คูถกูปํ สมนฺตานุปริคจฺฉนฺโต น ปสฺเสยฺย ตสฺส ปุริสสฺส วาลคฺคโกฏินิตฺตุทฺทนมตฺตมฺปิ คูเถน

---

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.　[๒] ฉ. วาลคฺคโกฏินิตฺตุทนมตฺตมฺปิ

[๓] ฉ.,เท.,อิ. อุปฺปชฺเชยฺย

อมกฺขิตํ, ยตฺถ ตํ คเหตฺวา อุทฺธเรยฺย, เอวเมว โข อหํ อานนฺท ยโต เทวทตฺตสฺส วาลคฺคโกฏินิตฺตุทฺทนมตฺตมฺปิ สุกฺกํ ธมฺมํ น อทฺทสํ, อถาหํ เทวทตฺตํ พฺยากาสึ ‘อาปายิโก เทวทตฺโต เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉติ, สเจ ตุมฺเห อานนฺท สุเณยฺยาถ ตถาคตสฺส ปุริสินฺทฺริยญาณานิ วิภชนฺตสฺสาติ.[๑] “เอตสฺส ภควา กาโล, เอตสฺส สุคต กาโล, ยํ ภควา ปุริสินฺทฺริยญาณานิ วิภเชยฺย, ภควโต สุตฺวา ภิกฺขู ธาเรสฺสนฺตีติ. “เตนหานนฺท สุณาหิ, สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปจฺจสฺโสสิ. ภควา เอตทโวจ

“อิธาหํ อานนฺท เอกจฺจํ ปุคฺคลํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ ‘อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส วิชฺชมานา กุสลาปิ ธมฺมา อกุสลาปิ ธมฺมาติ. ตเมนํ อปเรน สมเยน เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ ‘อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส กุสลา ธมฺมา อนฺตรหิตา, อกุสลา ธมฺมา สมฺมุขีภูตา, อตฺถิ จ ขฺวสฺส[๒] กุสลมูลํ อสมุจฺฉินฺนํ, ตมฺหา ตสฺส กุสลากุสลํ ปาตุภวิสฺสติ. เอวมยํ ปุคฺคโล อายตึ อปริหานธมฺโม ภวิสฺสตีติ, เสยฺยถาปิ อานนฺท พีชานิ อขณฺฑานิ อปูตีนิ อวาตาตปหตานิ สาราทานิ สุขสยิตานิ สุเขตฺเต สุปริกมฺมกตาย ภูมิยา นิกฺขิตฺตานิ; ชาเนยฺยาสิ “ตฺวํ อานนฺท ‘อิมานิ พีชานิ วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิสฺสนฺตีติ. เอวํ ภนฺเต. ‘เอวเมว โข อหํ อานนฺท อิเธกจฺจํ ปุคฺคลํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ “อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส วิชฺชมานา กุสลาปิ ธมฺมา อกุสลาปิ ธมฺมาติ. ตเมนํ อปเรน สมเยน เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ ‘อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส กุสลา ธมฺมา อนฺตรหิตา, อกุสลา ธมฺมา สมฺมุขีภูตา, อตฺถิ จ ขฺวสฺส กุสลมูลํ อสมุจฺฉินฺนํ, ตมฺหา

[๑] ฉ.,เท. วิภชิสฺสามีติ [๒] อิ. ขฺวาสฺส

ตสฺส กุสลากุสลํ ปาตุภวิสฺสติ. เอวมยํ ปุคฺคโล อายตึ อปริหานธมฺโม ภวิสฺสตีติ. เอวมฺปิ โข อานนฺท ตถาคตสฺส ปุริสปุคฺคโล เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต โหติ, เอวมฺปิ โข อานนฺท ตถาคตสฺส ปุริสินฺทฺริยญาณํ เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิตํ โหติ. เอวมฺปิ โข อานนฺท ตถาคตสฺส อายตึ ธมฺมสมุปฺปาโท เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต โหติ.

อิธ ปนาหํ อานนฺท เอกจฺจํ ปุคฺคลํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ 'อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส วิชฺชมานา กุสลาปิ ธมฺมา อกุสลาปิ ธมฺมาติ. ตเมนํ อปเรน สมเยน เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ 'อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส อกุสลา ธมฺมา อนฺตรหิตา, กุสลา ธมฺมา สมฺมุขีภูตา, อตฺถิ จ ขฺวสฺส อกุสลมูลํ อสมุจฺฉินฺนํ, ตมฺหา ตสฺส กุสลากุสลํ ปาตุภวิสฺสติ. เอวมยํ ปุคฺคโล อายตึ ปริหานธมฺโม ภวิสฺสตีติ. เสยฺยถาปิ อานนฺท พีชานิ อขณฺฑานิ อปูตีนิ อวาตาตปหตานิ สาราทานิ สุขสยิตานิ ปุถุสิลาย นิกฺขิตฺตานิ; ชาเนยฺยาสิ ตฺวํ อานนฺท 'นยิมานิ พีชานิ วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิสฺสนฺตีติ. เอวํ ภนฺเต. "เอวเมว โข อหํ อานนฺท อิเธกจฺจํ ปุคฺคลํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ 'อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส วิชฺชมานา กุสลาปิ ธมฺมา อกุสลาปิ ธมฺมาติ. ตเมนํ อปเรน สมเยน เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ 'อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส อกุสลา ธมฺมา อนฺตรหิตา, กุสลา ธมฺมา สมฺมุขีภูตา, อตฺถิ จ ขฺวสฺส อกุสลมูลํ อสมุจฺฉินฺนํ, ตมฺหา ตสฺส กุสลากุสลํ ปาตุภวิสฺสติ. เอวมยํ ปุคฺคโล อายตึ ปริหานธมฺโม ภวิสฺสตีติ. เอวมฺปิ โข อานนฺท ตถาคตสฺส ปุริสปุคฺคโล เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต โหติ. เอวมฺปิ โข อานนฺท ตถาคตสฺส

ปุริสินฺทฺริยญาณํ เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิตํ โหติ. เอวมฺปิ โข อานนฺท ตถาคตสฺส อายตึ ธมฺมสมุปฺปาโท เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต โหติ.

อิธ ปนาหํ อานนฺท เอกจฺจํ[๑] ปุคฺคลํ เจตสา[๑] เจโต ปริจฺจ ปชานามิ 'อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส วิชฺชมานา กุสลาปิ ธมฺมา อกุสลาปิ ธมฺมาติ. ตเมนํ อปเรน สมเยน เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ 'นตฺถิ อิมสฺส ปุคฺคลสฺส วาลคฺคโกฏินิตฺตุทฺทนมตฺโตปิ สุกฺโก ธมฺโม, สมนฺนาคตายํ ปุคฺคโล เอกนฺตกาฬเกหิ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชิสฺสตีติ. เสยฺยถาปิ อานนฺท พีชานิ ขณฺฑานิ ปูตีนิ วาตาตปหตานิ สุเขตฺเต สุปริกมฺมกตาย ภูมิยา นิกฺขิตฺตานิ. ชาเนยฺยาสิ ตฺวํ อานนฺท 'นยิมานิ พีชานิ วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิสฺสนฺตีติ. "เอวํ ภนฺเต. "เอวเมว โข อหํ อานนฺท อิเธกจฺจํ ปุคฺคลํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ 'อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส วิชฺชมานา กุสลาปิ ธมฺมา อกุสลาปิ ธมฺมาติ. ตเมนํ อปเรน สมเยน เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ "นตฺถิ อิมสฺส ปุคฺคลสฺส วาลคฺคโกฏินิตฺตุทฺทนมตฺโตปิ สุกฺโก ธมฺโม, สมนฺนาคตายํ ปุคฺคโล เอกนฺตกาฬเกหิ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชิสฺสตีติ. เอวมฺปิ โข อานนฺท ตถาคตสฺส ปุริสปุคฺคโล เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต โหติ. เอวมฺปิ โข อานนฺท ตถาคตสฺส ปุริสินฺทฺริยญาณํ เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิตํ โหติ. เอวมฺปิ โข อานนฺท ตถาคตสฺส อายตึ ธมฺมสมุปฺปาโท เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต โหตีติ.

[๑-๑] ฉ.,เท. เอกจฺจํ ปุคฺคลํ เอวํ เจตสา อิ. เอกจฺจํ เอวํ เจตสา

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ "สกฺกา นุ โข ภนฺเต อิเมสํ ติณฺณํ ปุคฺคลานํ อปเรปิ ตโย ปุคฺคลา สปฺปฏิภาคา ปญฺญาเปตุนฺติ. "สกฺกานนฺทาติ, ภควา เอตทโวจ "อิธาหํ อานนฺท เอกจฺจํ ปุคฺคลํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ, 'อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส วิชฺชมานา กุสลาปิ ธมฺมา อกุสลาปิ ธมฺมาติ. ตเมนํ อปเรน สมเยน เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ 'อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส กุสลา ธมฺมา อนฺตรหิตา, อกุสลา ธมฺมา สมฺมุขีภูตา, อตฺถิ จ ขฺวสฺส กุสลมูลํ อสมุจฺฉินฺนํ, ตมฺปิ สพฺเพน สพฺพํ สมุคฺฆาตํ คจฺฉติ. เอวมยํ ปุคฺคโล อายตึ ปริหานธมฺโม ภวิสฺสตีติ. เสยฺยถาปิ อานนฺท องฺคารานิ อาทิตฺตานิ สมฺปชฺชลิตานิ สญฺโชติภูตานิ[๑] ปุถุสิลาย นิกฺขิตฺตานิ. ชาเนยฺยาสิ ตฺวํ อานนฺท 'นยิมานิ องฺคารานิ วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิสฺสนฺตีติ. เอวํ ภนฺเต. "เสยฺยถาปิ วา ปนานนฺท สายณฺหสมเย[๒] สุริเย โอคจฺฉนฺเต ชาเนยฺยาสิ ตฺวํ อานนฺท อาโลโก อนฺตรธายิสฺสติ, อนฺธกาโร ปาตุภวิสฺสตีติ. เอวํ ภนฺเต. "เสยฺยถาปิ วา ปนานนฺท อภิโทสอฑฺฒรตฺตํ[๓] ภตฺตกาลสมเย ชาเนยฺยาสิ ตฺวํ อานนฺท 'อาโลโก อนฺตรหิโต, อนฺธกาโร ปาตุภูโตติ. เอวํ ภนฺเต. "เอวเมว โข อหํ อานนฺท อิเธกจฺจํ ปุคฺคลํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ 'อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส วิชฺชมานา กุสลาปิ ธมฺมา อกุสลาปิ ธมฺมาติ. ตเมนํ อปเรน สมเยน เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ 'อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส กุสลา ธมฺมา อนฺตรหิตา, อกุสลา ธมฺมา สมฺมุขีภูตา, อตฺถิ จ ขฺวสฺส กุสลมูลํ อสมุจฺฉินฺนํ, ตมฺปิ สพฺเพน สพฺพํ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สโชติภูตานิ　[๒] ฉ.,เท.,อิ. สมยํ
[๓] อิ. อภิโทเส อฑฺฒรตฺตํ

สมุคฺฆาตํ คจฺฉติ. เอวมยํ ปุคฺคโล อายตึ ปริหานธมฺโม ภวิสฺสตีติ. เอวมฺปิ โข อานนฺท ตถาคตสฺส ปุริสปุคฺคโล เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต โหติ. เอวมฺปิ โข อานนฺท ตถาคตสฺส ปุริสินฺทฺริยญาณํ เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิตํ โหติ. เอวมฺปิ โข อานนฺท ตถาคตสฺส อายตึ ธมฺมสมุปฺปาโท เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต โหติ.

อิธ ปนาหํ อานนฺท เอกจฺจํ ปุคฺคลํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ 'อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส วิชฺชมานา กุสลาปิ ธมฺมา อกุสลาปิ ธมฺมาติ. ตเมนํ อปเรน สมเยน เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ 'อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส อกุสลา ธมฺมา อนฺตรหิตา, กุสลา ธมฺมา สมฺมุขีภูตา, อตฺถิ จ ขฺวสฺส อกุสลมูลํ อสมุจฺฉินฺนํ, ตมฺปิ สพฺเพน สพฺพํ สมุคฺฆาตํ คจฺฉติ. เอวมยํ ปุคฺคโล อายตึ อปริหานธมฺโม ภวิสฺสตีติ. เสยฺยถาปิ อานนฺท องฺคารานิ อาทิตฺตานิ สมฺปชฺชลิตานิ สญโชติภูตานิ สุกฺเข ติณปุญเช วา กฏฺฐปุญเช วา นิกฺขิตฺตานิ. ชาเนยฺยาสิ ตฺวํ อานนฺท "อิมานิ องฺคารานิ วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิสฺสนฺตีติ. เอวํ ภนฺเต. "เสยฺยถาปิ วา ปนานนฺท รตฺติยา ปจฺจูสสมเย[๑] สุริเย อุคฺคจฺฉนฺเต ชาเนยฺยาสิ "ตฺวํ อานนฺท 'อนฺธกาโร อนฺตรธายิสฺสติ อาโลโก ปาตุภวิสฺสตีติ. "เอวํ ภนฺเต. "เสยฺยถาปิ วา ปนานนฺท อภิโทสมชฺฌนฺติเก[๒] ภตฺตกาลสมเย ชาเนยฺยาสิ ตฺวํ อานนฺท 'อนฺธกาโร อนฺตรหิโต อาโลโก ปาตุภูโตติ. เอวํ ภนฺเต. "เอวเมว โข อหํ อานนฺท อิเธกจฺจํ ปุคฺคลํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ "อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส วิชฺชมานา กุสลาปิ ธมฺมา อกุสลาปิ ธมฺมาติ. ตเมนํ อปเรน สมเยน เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ 'อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส อกุสลา ธมฺมา อนฺตรหิตา, กุสลา ธมฺมา สมฺมุขีภูตา, อตฺถิ จ ขฺวสฺส อกุสลมูลํ อสมุจฺฉินฺนํ,

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ปจฺจูสสมยํ [๒] อิ. อภิโทเส มชฺฌนฺติเก

ตมฺปิ สพฺเพน สพฺพํ สมุคฺฆาตํ คจฺฉติ. เอวมยํ ปุคฺคโล อายตึ อปริหานธมฺโม ภวิสฺสตีติ. เอวมฺปิ โข อานนฺท ตถาคตสฺส ปุริสปุคฺคโล เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต โหติ. เอวมฺปิ โข อานนฺท ตถาคตสฺส ปุริสินฺทฺริยญาณํ เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิตํ โหติ. เอวมฺปิ โข อานนฺท ตถาคตสฺส อายตึ ธมฺมสมุปฺปาโท เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต โหติ.

อิธ ปนาหํ อานนฺท เอกจฺจํ ปุคฺคลํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ "อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส วิชฺชมานา กุสลาปิ ธมฺมา อกุสลาปิ ธมฺมาติ. ตเมนํ อปเรน สมเยน เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ 'นตฺถิ อิมสฺส ปุคฺคลสฺส วาลคฺคโกฏินิตฺตุทฺทนมตฺโตปิ อกุสโล ธมฺโม, สมนฺนาคตายํ[๑] ปุคฺคโล เอกนฺตสุกฺเกหิ อนวชฺเชหิ ธมฺเมหิ, ทิฏฺเวว ธมฺเม ปรินิพฺพายิสฺสตีติ. เสยฺยถาปิ อานนฺท องฺคารานิ สีตานิ นิพฺพุตานิ สุกฺเข ติณปุญฺเช วา กฏฺฐปุญฺเช วา นิกฺขิตฺตานิ. ชาเนยฺยาสิ ตฺวํ อานนฺท 'นยิมานิ องฺคารานิ วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ เวปุลฺลํ อาปชฺชิสฺสนฺตีติ. เอวํ ภนฺเต. "เอวเมว โข อหํ อานนฺท อิเธกจฺจํ ปุคฺคลํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ 'อิมสฺส โข ปุคฺคลสฺส วิชฺชมานา กุสลาปิ ธมฺมา อกุสลาปิ ธมฺมาติ. ตเมนํ อปเรน สมเยน เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ 'นตฺถิ อิมสฺส ปุคฺคลสฺส วาลคฺคโกฏินิตฺตุทฺทนมตฺโตปิ อกุสโล ธมฺโม, สมนฺนาคตายํ[๑] ปุคฺคโล เอกนฺตสุกฺเกหิ อนวชฺเชหิ ธมฺเมหิ, ทิฏฺเวว ธมฺเม ปรินิพฺพายิสฺสตีติ. เอวมฺปิ โข อานนฺท ตถาคตสฺส ปุริสปุคฺคโล เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต โหติ. เอวมฺปิ โข อานนฺท ตถาคตสฺส ปุริสินฺทฺริยญาณํ เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิตํ โหติ. เอวมฺปิ โข

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สมนฺนาคโตยํ

อานนฺท ตถาคตสฺส อายตึ ธมฺมสมุปฺปาโท เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต โหติ.

ตตฺรานนฺท เย เต ปุริมา ตโย ปุคฺคลา เตสํ ติณฺณํ ปุคฺคลานํ เอโก อปริหานธมฺโม, เอโก ปริหานธมฺโม, เอโก อาปายิโก เนรยิโก. ตตฺรานนฺท เยเม ปจฺฉิมา ตโย ปุคฺคลา, อิเมสํ ติณฺณํ ปุคฺคลานํ เอโก อปริหานธมฺโม, เอโก ปริหานธมฺโม, เอโก ปรินิพฺพานธมฺโมติ. อฏฺฐมํ.

๙. นิพฺเพธิกสุตฺตํ

[๖๓] นิพฺเพธิกปริยายํ โว ภิกฺขเว ธมฺมปริยายํ เทเสสฺสามิ, ตํ สุณาถ, สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ

"กตโม จ โส ภิกฺขเว นิพฺเพธิกปริยาโย ธมฺมปริยาโย. กามา ภิกฺขเว เวทิตพฺพา, กามานํ นิทานสมฺภโว เวทิตพฺโพ, กามานํ เวมตฺตตา เวทิตพฺพา, กามานํ วิปาโก เวทิตพฺโพ, กามนิโรโธ เวทิตพฺโพ, กามนิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพา, เวทนา ภิกฺขเว เวทิตพฺพา, เวทนานํ นิทานสมฺภโว เวทิตพฺโพ, เวทนานํ เวมตฺตตา เวทิตพฺพา, เวทนานํ วิปาโก เวทิตพฺโพ, เวทนานิโรโธ เวทิตพฺโพ, เวทนานิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพา, สญฺญา ภิกฺขเว เวทิตพฺพา, สญฺญานํ นิทานสมฺภโว เวทิตพฺโพ, สญฺญานํ เวมตฺตตา เวทิตพฺพา, สญฺญานํ วิปาโก เวทิตพฺโพ, สญฺญานิโรโธ เวทิตพฺโพ, สญฺญานิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพา, อาสวา ภิกฺขเว เวทิตพฺพา, อาสวานํ นิทานสมฺภโว เวทิตพฺโพ, อาสวานํ เวมตฺตตา เวทิตพฺพา, อาสวานํ วิปาโก เวทิตพฺโพ, อาสวนิโรโธ เวทิตพฺโพ,

อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพา, กมฺมํ ภิกฺขเว เวทิตพฺพํ, กมฺมานํ นิทานสมฺภโว เวทิตพฺโพ, กมฺมานํ เวมตฺตตา เวทิตพฺพา, กมฺมานํ วิปาโก เวทิตพฺโพ, กมฺมนิโรโธ เวทิตพฺโพ, กมฺมนิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพา, ทุกฺขํ ภิกฺขเว เวทิตพฺพํ, ทุกฺขสฺส นิทานสมฺภโว เวทิตพฺโพ, ทุกฺขสฺส เวมตฺตตา เวทิตพฺพา, ทุกฺขสฺส วิปาโก เวทิตพฺโพ, ทุกฺขนิโรโธ เวทิตพฺโพ, ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพา.

'กามา ภิกฺขเว เวทิตพฺพา, กามานํ นิทานสมฺภโว เวทิตพฺโพ, กามานํ เวมตฺตตา เวทิตพฺพา, กามานํ วิปาโก เวทิตพฺโพ, กามนิโรโธ เวทิตพฺโพ, กามนิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. ปญฺจิเม ภิกฺขเว กามคุณา จกฺขุวิญฺเญยฺยา รูปา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามูปสංหิตา รชนียา;[๑] โสตวิญฺเญยฺยา สทฺทา ฯเปฯ ฆานวิญฺเญยฺยา คนฺธา ฯเปฯ ชิวฺหาวิญฺเญยฺยา รสา ฯเปฯ กายวิญฺเญยฺยา โผฏฺฐพฺพา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามูปสංหิตา รชนียา.[๑] อปิ จ โข ภิกฺขเว เนเต กามา, กามคุณา นาเมเต อริยสฺส วินเย วุจฺจนฺติ.

"สงฺกปฺปราโค ปุริสสฺส กาโม
เนเต[๒] กามา ยานิ จิตฺรานิ โลเก
สงฺกปฺปราโค ปุริสสฺส กาโม
ติฏฺฐนฺติ จิตฺรานิ ตเถว โลเก
อเถตฺถ ธีรา วินยนฺติ ฉนฺทนฺติ.

---

[๑] สฺยา. รชนิยา　　[๒] สฺยา. น เต

กตโม จ ภิกฺขเว กามานํ นิทานสมฺภโว, ผสฺโส ภิกฺขเว กามานํ นิทานสมฺภโว.

กตมา จ ภิกฺขเว กามานํ เวมตฺตตา, อญฺโญ ภิกฺขเว กาโม รูเปสุ, อญฺโญ กาโม สทฺเทสุ, อญฺโญ กาโม คนฺเธสุ, อญฺโญ กาโม รเสสุ, อญฺโญ กาโม โผฏฺฐพฺเพสุ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กามานํ เวมตฺตตา.

กตโม จ ภิกฺขเว กามานํ วิปาโก. ยํ โข ภิกฺขเว กามยมาโน ตชฺชํ ตชฺชํ อตฺตภาวํ อภินิพฺพตฺเตติ ปุญฺญภาคิยํ วา อปุญฺญภาคิยํ วา. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กามานํ วิปาโก.

กตโม จ ภิกฺขเว กามนิโรโธ, ผสฺสนิโรธา[๑] ภิกฺขเว กามนิโรโธ. อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค กามนิโรธคามินีปฏิปทา, เสยฺยถีทํ สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ.

ยโต จ[๒] โข ภิกฺขเว อริยสาวโก เอวํ กาเม ปชานาติ, เอวํ กามานํ นิทานสมฺภวํ ปชานาติ, เอวํ กามานํ เวมตฺตตํ ปชานาติ, เอวํ กามานํ วิปากํ ปชานาติ, เอวํ กามนิโรธํ ปชานาติ, เอวํ กามนิโรธคามินีปฏิปทำ ปชานาติ, โส อิมํ นิพฺเพธิกำ พฺรหฺมจริยำ ปชานาติ กามนิโรธำ. กามา ภิกฺขเว เวทิตพฺพา ฯเปฯ กามนิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพาติ อิติ ยนฺตำ วุตฺตำ, อิทเมตำ ปฏิจฺจ วุตฺตำ.

เวทนา ภิกฺขเว เวทิตพฺพา ฯเปฯ เวทนานิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพาติ อิติ โข ปเนตำ วุตฺตำ, กิญฺเจตำ ปฏิจฺจ วุตฺตำ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ผสฺสนิโรโธ [๒] ฉ.,เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

ติสฺโส อิมา ภิกฺขเว เวทนา, สุขา เวทนา, ทุกฺขา เวทนา, อทุกฺขมสุขา เวทนา.

กตโม จ ภิกฺขเว เวทนานํ นิทานสมฺภโว, ผสฺโส ภิกฺขเว เวทนานํ นิทานสมฺภโว.

กตมา จ ภิกฺขเว เวทนานํ เวมตฺตตา. อตฺถิ ภิกฺขเว สามิสา สุขา เวทนา, อตฺถิ นิรามิสา สุขา เวทนา, อตฺถิ สามิสา ทุกฺขา เวทนา, อตฺถิ นิรามิสา ทุกฺขา เวทนา, อตฺถิ สามิสา อทุกฺขมสุขา เวทนา, อตฺถิ นิรามิสา อทุกฺขมสุขา เวทนา. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว เวทนานํ เวมตฺตตา.

กตโม จ ภิกฺขเว เวทนานํ วิปาโก. ยํ โข ภิกฺขเว เวทยมาโน[๑] ตชฺชํ ตชฺชํ อตฺตภาวํ อภินิพฺพตฺเตติ; ปุญฺญภาคิยํ วา อปุญฺญภาคิยํ วา. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว เวทนานํ วิปาโก.

กตโม จ ภิกฺขเว เวทนานิโรโธ, ผสฺสนิโรธา[๒] ภิกฺขเว เวทนานิโรโธ. อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค เวทนานิโรธ-คามินีปฏิปทา, เสยฺยถีทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ.

ยโต จ[๓] โข ภิกฺขเว อริยสาวโก เอวํ เวทนํ[๔] ปชานาติ, เอวํ เวทนานํ นิทานสมฺภวํ ปชานาติ, เอวํ เวทนานํ เวมตฺตตํ ปชานาติ, เอวํ เวทนานํ วิปากํ ปชานาติ, เอวํ เวทนานิโรธํ ปชานาติ, เอวํ เวทนานิโรธคามินีปฏิปทำ ปชานาติ. โส อิมํ นิพฺเพธิกำ พฺรหฺมจริยำ ปชานาติ เวทนานิโรธำ. เวทนา ภิกฺขเว เวทิตพฺพา ฯเปฯ เวทนานิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพาติ อิติ ยนฺตำ วุตฺตำ, อิทเมตำ ปฏิจฺจ วุตฺตำ.

---

๑ ฉ.,เท.,อิ. เวทิยมาโน
๒ ฉ.,เท.,อิ. ผสฺสนิโรโธ
๓ ฉ.,เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
๔ อิ. เวทนา

สญฺญา ภิกฺขเว เวทิตพฺพา ฯเปฯ สญฺญานิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. ฉยิมา ภิกฺขเว สญฺญา, รูปสญฺญา สทฺทสญฺญา คนฺธสญฺญา รสสญฺญา โผฏฺฐพฺพสญฺญา ธมฺมสญฺญา.

กตโม จ ภิกฺขเว สญฺญานํ นิทานสมฺภโว. ผสฺโส ภิกฺขเว สญฺญานํ นิทานสมฺภโว.

กตมา จ ภิกฺขเว สญฺญานํ เวมตฺตตา. อญฺญา ภิกฺขเว สญฺญา รูเปสุ, อญฺญา สญฺญา สทฺเทสุ, อญฺญา สญฺญา คนฺเธสุ, อญฺญา สญฺญา รเสสุ, อญฺญา สญฺญา โผฏฺฐพฺเพสุ, อญฺญา สญฺญา ธมฺเมสุ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สญฺญานํ เวมตฺตตา.

กตโม จ ภิกฺขเว สญฺญานํ วิปาโก. โวหารเวปกฺกาหํ[๑] ภิกฺขเว สญฺญา วทามิ.[๑] ยถา ยถา นํ สญฺชานาติ, ตถา ตถา โวหรติ 'เอวํ สญฺญี อโหสินฺติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สญฺญานํ วิปาโก.

กตโม จ ภิกฺขเว สญฺญานิโรโธ. ผสฺสนิโรธา[๒] ภิกฺขเว สญฺญานิโรโธ. อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค สญฺญานิโรธคามินี-ปฏิปทา, เสยฺยถีทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ.

ยโต จ[๓] โข ภิกฺขเว อริยสาวโก เอวํ สญฺญา[๔] ปชานาติ, เอวํ สญฺญานํ นิทานสมฺภวํ ปชานาติ, เอวํ สญฺญานํ เวมตฺตตํ ปชานาติ, เอวํ สญฺญานํ วิปากํ ปชานาติ, เอวํ สญฺญานิโรธํ ปชานาติ, เอวํ สญฺญานิโรธคามินีปฏิปทำ ปชานาติ, โส อิมำ นิพฺเพธิกำ พฺรหฺมจริยำ ปชานาติ สญฺญานิโรธำ. สญฺญา ภิกฺขเว

[๑-๑] ฉ.,เท. โวหารเวปกฺกำ ภิกฺขเว สญฺญำ วทามิ.
[๒] ฉ.,เท.,อิ. ผสฺสนิโรโธ
[๓] ฉ.,เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๔] ฉ.,เท. สญฺญำ

เวทิตพฺพา ฯเปฯ สญฺญานิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพาติ อิติ ยนฺตं วุตฺตं, อิทเมตं ปฏิจฺจ วุตฺตं.

อาสวา ภิกฺขเว เวทิตพฺพา ฯเปฯ อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพาติ อิติ โข ปเนตं วุตฺตं, กิญฺเจตं ปฏิจฺจ วุตฺตं. ตโยเม ภิกฺขเว อาสวา; กามาสโว, ภวาสโว, อวิชฺชาสโว.

กตโม จ ภิกฺขเว อาสวานं นิทานสมฺภโว. อวิชฺชา ภิกฺขเว อาสวานं นิทานสมฺภโว.

กตมา จ ภิกฺขเว อาสวานं เวมตฺตตา. อตฺถิ ภิกฺขเว อาสวา นิรยคมนิยา,[๑] อตฺถิ อาสวา ติรจฺฉานโยนิคมนิยา, อตฺถิ อาสวา เปตฺติวิสยคมนิยา,[๒] อตฺถิ อาสวา มนุสฺสโลกคมนิยา, อตฺถิ อาสวา เทวโลกคมนิยา. อยं วุจฺจติ ภิกฺขเว อาสวานं เวมตฺตตา.

กตโม จ ภิกฺขเว อาสวานं วิปาโก. ยं โข ภิกฺขเว อวิชฺชาคโต ตชฺชं ตชฺชं อตฺตภาวं อภินิพฺพตฺเตติ ปุญฺญภาคิยं วา อปุญฺญภาคิยं วา. อยं วุจฺจติ ภิกฺขเว อาสวานं วิปาโก.

กตโม จ ภิกฺขเว อาสวนิโรโธ. อวิชฺชานิโรธา[๓] ภิกฺขเว อาสวนิโรโธ. อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค อาสวนิโรธคามินี-ปฏิปทา, เสยฺยถีทं, สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ.

ยโต จ[๔] โข ภิกฺขเว อริยสาวโก เอวं อาสเว ปชานาติ, เอวं อาสวานं นิทานสมฺภวं ปชานาติ, เอวं อาสวานं เวมตฺตตं ปชานาติ, เอวं อาสวานं วิปากं ปชานาติ, เอวं อาสวนิโรธं[๕]

---

[๑] ฉ.,เท. นิรยคมนียา
[๒] อิ. ปิตฺติวิสยคมนิยา
[๓] ฉ.,เท.,อิ. อวิชฺชานิโรโธ
[๔] ฉ.,เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๕] ฉ.,เท. อาสวานं นิโรธं

ปชานาติ, เอวํ อาสวนิโรธคามินีปฏิปทำ ปชานาติ, โส อิมำ นิพฺเพธิกำ พฺรหฺมจริยำ ปชานาติ อาสวนิโรธำ. อาสวา ภิกฺขเว เวทิตพฺพา ฯเปฯ อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพาติ อิติ ยนฺตำ วุตฺตำ, อิทเมตำ ปฏิจฺจ วุตฺตำ.

กมฺมำ ภิกฺขเว เวทิตพฺพำ ฯเปฯ กมฺมนิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพาติ อิติ โข ปเนตำ วุตฺตำ, กิญฺเจตำ ปฏิจฺจ วุตฺตำ. เจตนาหำ ภิกฺขเว กมฺมำ วทามิ เจตยิตฺวา กมฺมำ กโรติ กาเยน วาจาย มนสา.

กตโม จ ภิกฺขเว กมฺมานำ นิทานสมฺภโว. ผสฺโส ภิกฺขเว กมฺมานำ นิทานสมฺภโว. กตมา จ ภิกฺขเว กมฺมานำ เวมตฺตตา. อตฺถิ ภิกฺขเว กมฺมำ นิรยเวทนิยำ, อตฺถิ กมฺมำ ติรจฺฉานโยนิเวทนิยำ, อตฺถิ กมฺมำ ปิตฺติวิสยเวทนิยำ, อตฺถิ กมฺมำ มนุสฺสโลกเวทนิยำ, อตฺถิ กมฺมำ เทวโลกเวทนิยำ. อยำ วุจฺจติ ภิกฺขเว กมฺมานำ เวมตฺตตา.

กตโม จ ภิกฺขเว กมฺมานำ วิปาโก. ติวิธาหำ ภิกฺขเว กมฺมานำ วิปากำ วทามิ ทิฏฺเจว ธมฺเม อุปปชฺเช วา อปเร วา ปริยาเย. อยำ วุจฺจติ ภิกฺขเว กมฺมานำ วิปาโก.

กตโม จ ภิกฺขเว กมฺมนิโรโธ. ผสฺสนิโรธา[๑] ภิกฺขเว กมฺมนิโรโธ. อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค กมฺมนิโรธคามินีปฏิปทา, เสยฺยถีทำ, สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ.

ยโต จ[๒] โข ภิกฺขเว อริยสาวโก เอวำ กมฺมำ ปชานาติ,[๓] เอวำ กมฺมานำ นิทานสมฺภวำ ปชานาติ, เอวำ กมฺมานำ เวมตฺตตำ ปชานาติ, เอวำ กมฺมานำ วิปากำ ปชานาติ, เอวำ กมฺมนิโรธำ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ผสฺสนิโรโธ [๒] ฉ.,เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๓] ทยฺ. ปหาตพฺพา

ปชานาติ, เอวํ กมฺมนิโรธคามินีปฏิปทำ ปชานาติ, โส อิมำ นิพฺเพธิกำ พฺรหฺมจริยำ ปชานาติ กมฺมนิโรธำ. กมฺมำ ภิกฺขเว เวทิตพฺพำ ฯเปฯ กมฺมนิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพาติ อิติ ยนฺตำ วุตฺตำ. อิทเมตำ ปฏิจฺจ วุตฺตำ.

ทุกฺขำ ภิกฺขเว เวทิตพฺพำ, ทุกฺขสฺส นิทานสมฺภโว เวทิตพฺโพ, ทุกฺขสฺส เวมตฺตตา เวทิตพฺพา, ทุกฺขสฺส วิปาโก เวทิตพฺโพ, ทุกฺขนิโรโธ เวทิตพฺโพ, ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพาติ อิติ โข ปเนตำ วุตฺตำ, กิญฺเจตำ ปฏิจฺจ วุตฺตำ. ชาติปิ ทุกฺขา, ชราปิ ทุกฺขา, พฺยาธิปิ ทุกฺขา, มรณมฺปิ ทุกฺขำ, โสกปริเทวทุกฺข-โทมนสฺสุปายาสาปิ ทุกฺขา, ยมฺปิจฺฉำ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขำ, สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา.

กตโม จ ภิกฺขเว ทุกฺขสฺส นิทานสมฺภโว. ตณฺหา ภิกฺขเว ทุกฺขสฺส นิทานสมฺภโว.

กตมา จ ภิกฺขเว ทุกฺขสฺส เวมตฺตตา. อตฺถิ ภิกฺขเว ทุกฺขำ อธิมตฺตำ, อตฺถิ ปริตฺตำ, อตฺถิ ทนฺธวิราคิ, อตฺถิ ขิปฺปวิราคิ. อยำ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขสฺส เวมตฺตตา.

กตโม จ ภิกฺขเว ทุกฺขสฺส วิปาโก. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ เยน ทุกฺเขน อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต โสจติ กิลมติ ปริเทวติ อุรตฺตาฬึ[๑] กนฺทติ สมฺโมหำ อาปชฺชติ, เยน วา ปน ทุกฺเขน อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต พหิทฺธา ปริเยฏฺฐึ อาปชฺชติ, 'โก เอกปฺปำ ทฺวิปำ ปชานาติ อิมสฺส ทุกฺขสฺส นิโรธายาติ. สมฺโมหเวปกฺกำ วาหำ ภิกฺขเว ทุกฺขำ วทามิ ปริเยฏฺฐิเวปกฺกำ วา. อยำ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขสฺส วิปาโก.

---

[๑] ฉ.,เท. อุรตฺตาฬึ

กตโม จ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรโธ. ตณฺหานิโรธา[๑] ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรโธ. อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ทุกฺขนิโรธคามินี-ปฏิปทา,[๒] เสยฺยถีทํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ.

ยโต จ[๓] โข ภิกฺขเว อริยสาวโก เอวํ ทุกฺขํ ปชานาติ, เอวํ ทุกฺขสฺส นิทานสมฺภวํ ปชานาติ, เอวํ ทุกฺขสฺส เวมตฺตตํ ปชานาติ, เอวํ ทุกฺขวิปากํ ปชานาติ, เอวํ ทุกฺขนิโรธํ ปชานาติ, เอวํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทำ ปชานาติ, โส อิมำ นิพฺเพธิกำ พฺรหฺมจริยำ ปชานาติ ทุกฺขนิโรธำ. ทุกฺขำ ภิกฺขเว เวทิตพฺพำ, ทุกฺขสฺส นิทานสมฺภโว เวทิตพฺโพ, ทุกฺขสฺส เวมตฺตตา เวทิตพฺพา, ทุกฺขสฺส วิปาโก เวทิตพฺโพ, ทุกฺขนิโรโธ เวทิตพฺโพ, ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตพฺพาติ, อิติ ยนฺตำ วุตฺตำ อิทเมตำ ปฏิจฺจ วุตฺตำ. อยำ โข โส ภิกฺขเว นิพฺเพธิกปริยาโย ธมฺมปริยาโยติ. นวมำ.

๑๐. สีหนาทสุตฺตำ

[๖๔] "ฉยิมานิ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส ตถาคตพลานิ, เยหิ พเลหิ สมนฺนาคโต ตถาคโต อาสภณฺฐานำ ปฏิชานาติ ปริสาสุ สีหนาทำ นทติ พฺรหฺมจกฺกำ ปวตฺเตติ. กตมานิ ฉ. อิธ ภิกฺขเว ตถาคโต ฐานญฺจ ฐานโต อฏฺฐานญฺจ อฏฺฐานโต ยถาภูตำ ปชานาติ, ยมฺปิ ภิกฺขเว ตถาคโต ฐานญฺจ ฐานโต อฏฺฐานญฺจ อฏฺฐานโต ยถาภูตำ ปชานาติ, อิทมฺปิ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส ตถาคตพลำ โหติ, ยำ พลำ อาคมฺม ตถาคโต อาสภณฺฐานำ ปฏิชานาติ ปริสาสุ สีหนาทำ นทติ พฺรหฺมจกฺกำ ปวตฺเตติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ตณฺหานิโรโธ [๒] ฉ.,เท. ทุกฺขสฺส นิโรธคามินีปฏิปทา
[๓] ฉ.,เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ตถาคโต อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนานํ กมฺมสมาทานานํ ฐานโส เหตุโส วิปากํ ยถาภูตํ ปชานาติ, ยมฺปิ ภิกฺขเว ตถาคโต อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนานํ กมฺมสมาทานานํ ฐานโส เหตุโส วิปากํ ยถาภูตํ ปชานาติ, อิทมฺปิ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส ตถาคตพลํ โหติ, ยํ พลํ อาคมฺม ตถาคโต อาสภณฺฐานํ ปฏิชานาติ ปริสาสุ สีหนาทํ นทติ พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ตถาคโต ฌานวิโมกฺขสมาธิสมาปตฺตีนํ สงฺกิเลสํ โวทานํ วุฏฺฐานํ ยถาภูตํ ปชานาติ, ยมฺปิ ภิกฺขเว ตถาคโต ฯเปฯ อิทมฺปิ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส ตถาคตพลํ โหติ, ยํ พลํ อาคมฺม ตถาคโต อาสภณฺฐานํ ปฏิชานาติ ปริสาสุ สีหนาทํ นทติ พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ตถาคโต อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ, เสยฺยถีทํ. เอกมฺปิ ชาตึ เทฺวปิ ชาติโย ฯเปฯ อิติ สาการํ สอุทฺเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ, ยมฺปิ ภิกฺขเว ตถาคโต อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ, เสยฺยถีทํ. เอกมฺปิ ชาตึ เทฺวปิ ชาติโย ฯเปฯ อิติ สาการํ สอุทฺเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ, อิทมฺปิ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส ตถาคตพลํ โหติ, ยํ พลํ อาคมฺม ตถาคโต อาสภณฺฐานํ ปฏิชานาติ ปริสาสุ สีหนาทํ นทติ พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ตถาคโต ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน ฯเปฯ ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานาติ, ยมฺปิ ภิกฺขเว ตถาคโต ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน ฯเปฯ ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานาติ, อิทมฺปิ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส ตถาคตพลํ โหติ, ยํ พลํ อาคมฺม ตถาคโต อาสภณฺฐานํ ปฏิชานาติ ปริสาสุ สีหนาทํ นทติ พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ตถาคโต อาสวานํ ขยา อนาสวญฺเจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเวว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ, ยมฺปิ ภิกฺขเว ตถาคโต อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ, อิทมฺปิ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส ตถาคตพลํ โหติ, ยํ พลํ อาคมฺม ตถาคโต อาสภณฺฐานํ ปฏิชานาติ ปริสาสุ สีหนาทํ นทติ พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ฉ ตถาคตสฺส ตถาคตพลานิ, เยหิ พเลหิ สมนฺนาคโต ตถาคโต อาสภณฺฐานํ ปฏิชานาติ ปริสาสุ สีหนาทํ นทติ พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ.

ตตฺร เจ ภิกฺขเว ปเร ตถาคตํ ฐานญฺจ ฐานโต อฏฺฐานญฺจ อฏฺฐานโต ยถาภูตํ ญาเณน อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺหํ ปุจฺฉนฺติ, ยถา ยถา ภิกฺขเว ตถาคตสฺส ฐานญฺจ ฐานโต อฏฺฐานญฺจ อฏฺฐานโต ยถาภูตํ ญาณํ วิทิตํ, ตถา ตถา เตสํ ตถาคโต ฐานญฺจ ฐานโต อฏฺฐานญฺจ อฏฺฐานโต ยถาภูตํ ญาเณน ปญฺหํ ปุฏฺโฐ พฺยากโรติ.

ตตฺร เจ ภิกฺขเว ปเร ตถาคตํ อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนานํ กมฺมสมาทานานํ ฐานโส เหตุโส วิปากํ ยถาภูตํ ญาเณน อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺหํ ปุจฺฉนฺติ, ยถา ยถา ภิกฺขเว ตถาคตสฺส อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนานํ กมฺมสมาทานานํ ฐานโส เหตุโส วิปากํ ยถาภูตํ ญาณํ วิทิตํ, ตถา ตถา เตสํ ตถาคโต อตีตานาคต-ปจฺจุปฺปนฺนานํ กมฺมสมาทานานํ ฐานโส เหตุโส วิปากํ ยถาภูตํ ญาเณน ปญฺหํ ปุฏฺโฐ พฺยากโรติ.

ตตฺร เจ ภิกฺขเว ปเร ตถาคตํ ฌานวิโมกฺขสมาธิสมาปตฺตีนํ สงฺกิเลสํ โวทานํ วุฏฺฐานํ ยถาภูตํ ญาเณน อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺหํ ปุจฺฉนฺติ, ยถา ยถา ภิกฺขเว ตถาคตสฺส ฌานวิโมกฺขสมาธิสมาปตฺตีนํ สงฺกิเลสํ โวทานํ วุฏฺฐานํ ยถาภูตํ ญาณํ วิทิตํ, ตถา ตถา เตสํ

ตถาคโต ฌานวิโมกฺขสมาธิสมาปตฺตีนํ สงฺกิเลสํ โวทานํ วุฏฺฐานํ ยถาภูตํ ญาเณน ปญฺหํ ปุฏฺโฐ พฺยากโรติ.

ตตฺร เจ ภิกฺขเว ปเร ตถาคตํ ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตึ ยถาภูตํ ญาเณน อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺหํ ปุจฺฉนฺติ, ยถา ยถา ภิกฺขเว ตถาคตสฺส ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตึ ยถาภูตํ ญาณํ วิทิตํ, ตถา ตถา เตสํ ตถาคโต ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตึ ยถาภูตํ ญาเณน ปญฺหํ ปุฏฺโฐ พฺยากโรติ.

ตตฺร เจ ภิกฺขเว ปเร ตถาคตํ สตฺตานํ จุตูปปาตं ยถาภูตํ ญาเณน อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺหํ ปุจฺฉนฺติ, ยถา ยถา ภิกฺขเว ตถาคตสฺส สตฺตานํ จุตูปปาตं ยถาภูตํ ญาณํ วิทิตํ, ตถา ตถา เตสํ ตถาคโต สตฺตานํ จุตูปปาตं ยถาภูตํ ญาเณน ปญฺหํ ปุฏฺโฐ พฺยากโรติ.

ตตฺร เจ ภิกฺขเว ปเร ตถาคตํ อาสวานํ ขยं[๑] ยถาภูตํ ญาเณน อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺหํ ปุจฺฉนฺติ, ยถา ยถา ตถาคตสฺส อาสวานํ ขยं ยถาภูตํ ญาณํ วิทิตํ, ตถา ตถา เตสํ ตถาคโต อาสวานํ ขยं ยถาภูตํ ญาเณน ปญฺหํ ปุฏฺโฐ พฺยากโรติ.

ตตฺร ภิกฺขเว ยมฺปิทं ฐานญฺจ ฐานโต อฏฺฐานญฺจ อฏฺฐานโต ยถาภูตํ ญาณํ, ตมฺปิ สมาหิตสฺส วทามิ โน อสมาหิตสฺส. ยมฺปิทं อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนานํ กมฺมสมาทานานํ ฐานโส เหตุโส วิปากं ยถาภูตํ ญาณํ, ตมฺปิ สมาหิตสฺส วทามิ, โน อสมาหิตสฺส. ยมฺปิทं ภิกฺขเว[๒] ฌานวิโมกฺขสมาธิสมาปตฺตีนํ สงฺกิเลสํ โวทานํ วุฏฺฐานํ ยถาภูตํ ญาณํ, ตมฺปิ สมาหิตสฺส วทามิ, โน อสมาหิตสฺส. ยมฺปิทं ภิกฺขเว[๒] ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตึ ยถาภูตํ ญาณํ, ตมฺปิ สมาหิตสฺส

---

[๑] ฉ.,เท. ขยา, เอวมุปริปิ.　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. อยं ปาโฐ น ทิสฺสติ.

วทามิ, โน อสมาหิตสฺส. ยมฺปิทำ สตฺตานำ จุตูปปาตำ ยถาภูตำ ญาณำ, ตมฺปิ สมาหิตสฺส วทามิ, โน อสมาหิตสฺส. ยมฺปิทำ อาสวานำ ขยำ ยถาภูตำ ญาณำ, ตมฺปิ สมาหิตสฺส วทามิ, โน อสมาหิตสฺส. อิติ โข ภิกฺขเว สมาธิ มคฺโค อสมาธิ กุมฺมคฺโคติ. ทสมำ.

ปฐโม มหาวคฺโค.[๑]

ตสฺสุทฺทานำ

"โสโณ ผคฺคุโณภิชาติ อาสวา ทารุหตฺถิ จ[๒]
มชฺเฌ อญฺญำ นิพฺเพธิก สีหนาโทติ เต ทสาติ.

---

[๑] ฉ. ฉฏฺโฐ

[๒] สฺยา. โสโณ ผคฺคุโณ ฉพาภิชาติโย อาสวา ทารุกมฺเมน ปญฺจ ปสฺเส จิตฺตปรายนำ อุทกำ นิพฺเพธิ ฉ อิมา พเลน วคฺโคติ อิ. โสโณ ผคฺคุโณ ฉพภิชาติโย อาสวา ทารุกมฺมหตฺถิปสฺส จิตฺตปรานำ อุทกำ นิพฺเพธิกสีหนาเทน วคฺโคติ

(๗) ๒. เทวตาวคฺโค

๑. อนาคามิผลสุตฺตํ

[๖๕] "ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ อนาคามิผลํ สจฺฉิกาตุํ. กตเม ฉ. อสฺสทฺธิยํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปํ, โกสชฺชํ, มุฏฺฐสจฺจํ, ทุปฺปญฺญตฺตํ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ อนาคามิผลํ สจฺฉิกาตุํ.

ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ อนาคามิผลํ สจฺฉิกาตุํ. กตเม ฉ. อสฺสทฺธิยํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปํ, โกสชฺชํ, มุฏฺฐสจฺจํ, ทุปฺปญฺญตฺตํ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ อนาคามิผลํ สจฺฉิกาตุนฺติ. ปฐมํ.

๒. อรหตฺตสุตฺตํ

[๖๖] "ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํ. กตเม ฉ. ถีนํ, มิทฺธํ, อุทฺธจฺจํ, กุกฺกุจฺจํ, อสฺสทฺธิยํ, ปมาทํ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํ.

ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํ. กตเม ฉ. ถีนํ, มิทฺธํ, อุทฺธจฺจํ, กุกฺกุจฺจํ, อสฺสทฺธิยํ, ปมาทํ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุนฺติ. ทุติยํ.

๓. มิตฺตสุตฺตํ

[๖๗] "โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปาปมิตฺโต ปาปสหาโย ปาปสมฺปวงฺโก ปาปมิตฺเต เสวมาโน ภชมาโน ปยิรุปาสมาโน เตสญฺจ ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชมาโน อภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตีติ

เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. “อภิสมาจาริกํ ธมฺมํ อปริปูเรตฺวา เสขธมฺมํ ปริปูเรสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. “เสขธมฺมํ อปริปูเรตฺวา สีลานิ ปริปูเรสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. “สีลานิ อปริปูเรตฺวา กามราคํ วา รูปราคํ วา อรูปราคํ วา ปชหิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ.

“โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต กลฺยาณสหาโย กลฺยาณสมฺปวงฺโก กลฺยาณมิตฺเต เสวมาโน ภชมาโน ปยิรุปาสมาโน เตสญฺจ ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชมาโน อภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปริปูเรสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. “อภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปริปูเรตฺวา เสขธมฺมํ ปริปูเรสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. “เสขธมฺมํ ปริปูเรตฺวา สีลานิ ปริปูเรสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. “สีลานิ ปริปูเรตฺวา กามราคํ วา รูปราคํ วา อรูปราคํ วา ปชหิสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชตีติ. ตติยं.

๔. สงฺคณิการามสุตฺตํ

[๖๘] “โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ สงฺคณิการาโม สงฺคณิการโต[๑] สงฺคณิการามตํ อนุยุตฺโต คณาราโม คณรโต คณารามตํ อนุยุตฺโต เอโก ปวิเวเก อภิรมิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. “เอโก ปวิเวเก อนภิรมนฺโต จิตฺตสฺส นิมิตฺตํ คเหสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. “จิตฺตสฺส นิมิตฺตํ อคฺคณฺหนฺโต สมฺมาทิฏฺฐึ ปริปูเรสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. “สมฺมาทิฏฺฐึ อปริปูเรตฺวา สมฺมาสมาธึ ปริปูเรสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. “สมฺมาสมาธึ อปริปูเรตฺวา สญฺโญชนานิ ปชหิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. สญฺโญชนานิ อปฺปหาย นิพฺพานํ สจฺฉิกริสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ.

---

[๑] ฉ.,เท. สงฺคณิกรโต

โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ น สงฺคณิการาโม น สงฺคณิการโต น สงฺคณิการามตํ อนุยุตฺโต น คณาราโม น คณรโต น คณารามตํ อนุยุตฺโต, เอโก ปวิเวเก อภิรมิสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. "เอโก ปวิเวเก อภิรมนฺโต จิตฺตสฺส นิมิตฺตํ คเหสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. "จิตฺตสฺส นิมิตฺตํ คณฺหนฺโต สมฺมาทิฏฺฐึ ปริปูเรสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. "สมฺมาทิฏฺฐึ ปริปูเรตฺวา สมฺมาสมาธึ ปริปูเรสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. "สมฺมาสมาธึ ปริปูเรตฺวา สญฺโญชนานิ ปชหิสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. "สญฺโญชนานิ ปหาย นิพฺพานํ สจฺฉิกริสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชตีติ. จตุตฺถํ.

๕. เทวตาสุตฺตํ

[๖๙] อถ โข อญฺญตรา เทวตา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ เชตวนํ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข สา เทวตา ภควนฺตํ เอตทโวจ "ฉยิเม ภนฺเต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม ฉ. สตฺถุคารวตา ธมฺมคารวตา สงฺฆคารวตา สิกฺขาคารวตา โสวจสฺสตา กลฺยาณมิตฺตตา. อิเม โข ภนฺเต ฉ ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตนฺตีติ. อิทมโวจ สา เทวตา. สมนุญฺโญ สตฺถา อโหสิ. อถ โข สา เทวตา "สมนุญฺโญ เม สตฺถาติ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายิ.

อถ โข ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อิมํ ภิกฺขเว รตฺตึ อญฺญตรา เทวตา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา

อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ เชตวนํ โอภาเสตฺวา, เยนาหํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข ภิกฺขเว สา เทวตา มํ เอตทโวจ 'ฉยิเม ภนฺเต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ฉ. สตฺถุคารวตา ธมฺมคารวตา สงฺฆคารวตา สิกฺขาคารวตา โสวจสฺสตา กลฺยาณมิตฺตตา. อิเม โข ภนฺเต ฉ ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ. อิทมโวจ ภิกฺขเว สา เทวตา. อิทं วตฺวา มं อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณं กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายีติ.

เอวं วุตฺเต, อายสฺมา สารีปุตฺโต ภควนฺตं อภิวาเทตฺวา เอตทโวจ "อิมสฺส โข อหं ภนฺเต ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวं วิตฺถาเรน อตฺถं อาชานามิ. อิธ ภนฺเต ภิกฺขุ อตฺตนา จ สตฺถุคารโว โหติ. สตฺถุคารวตาย จ วณฺณวาที, เย จญฺเญ ภิกฺขู น สตฺถุคารวา เต จ สตฺถุคารวตาย สมาทเปติ, เย จญฺเญ ภิกฺขู สตฺถุคารวา เตสญฺจ วณฺณं ภณติ ภูตं ตจฺฉं กาเลน. อตฺตนา จ ธมฺมคารโว โหติ ฯเปฯ สงฺฆคารโว โหติ ฯเปฯ สิกฺขาคารโว ฯเปฯ โหติ ฯเปฯ สุวโจ โหติ ฯเปฯ กลฺยาณมิตฺโต โหติ กลฺยาณมิตฺตตาย จ วณฺณวาที, เย จญฺเญ ภิกฺขู น กลฺยาณมิตฺตา เต จ กลฺยาณมิตฺตตาย สมาทเปติ, เย จญฺเญ ภิกฺขู กลฺยาณมิตฺตา เตสญฺจ วณฺณं ภณติ ภูตं ตจฺฉं กาเลน. อิมสฺส โข อหं ภนฺเต ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวं วิตฺถาเรน อตฺถं อาชานามีติ.

"สาธุ สาธุ สารีปุตฺต สาธุ โข ตฺวं สารีปุตฺต อิมสฺส มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวं วิตฺถาเรน อตฺถं อาชานาสิ. อิธ สารีปุตฺต ภิกฺขุ อตฺตนา จ สตฺถุคารโว โหติ สตฺถุคารวตาย จ วณฺณวาที,

เย จญฺเญ ภิกฺขู น สตฺถุคารวา เต จ สตฺถุคารวตาย สมาทเปติ, เย จญฺเญ ภิกฺขู สตฺถุคารวา เตสญฺจ วณฺณํ ภณติ ภูตํ ตจฺฉํ กาเลน. อตฺตนา จ ธมฺมคารโว โหติ ฯเปฯ สงฺฆคารโว โหติ ฯเปฯ สิกฺขาคารโว โหติ ฯเปฯ สุวโจ โหติ ฯเปฯ กลฺยาณมิตฺโต โหติ กลฺยาณมิตฺตตาย จ วณฺณวาที, เย จญฺเญ ภิกฺขู น กลฺยาณมิตฺตา เต จ กลฺยาณมิตฺตตาย สมาทเปติ, เย จญฺเญ ภิกฺขู กลฺยาณมิตฺตา เตสญฺจ วณฺณํ ภณติ ภูตํ ตจฺฉํ กาเลน. อิมสฺส โข สารีปุตฺต มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตฺถาเรน อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพติ. ปญฺจมํ.

๖. สมาธิสุตฺตํ

[๗๐] "โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ น สนฺเตน สมาธินา น ปณีเตน น ปฏิปฺปสฺสทฺธิลทฺเธน น เอโกทิภาวาธิคเตน อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนุภวิสฺสติ. 'เอโกปิ หุตฺวา พหุธา ภวิสฺสติ, พหุธาปิ หุตฺวา เอโก ภวิสฺสติ ฯเปฯ ยาว พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺติสฺสตีติ'[๑] เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. 'ทิพฺพาย โสตธาตุยา วิสุทฺธาย อติกฺกนฺตมานุสิกาย อุโภ สทฺเท สุณิสฺสติ ทิพฺเพ จ มานุเส จ เย ทูเร สนฺติเก จาติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. 'ปรสตฺตานํ ปรปุคฺคลานํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานิสฺสติ สราคํ วา จิตฺตํ "สราคํ จิตฺตนฺติ ปชานิสฺสติ ฯเปฯ อวิมุตฺตํ[๒] วา จิตฺตํ "อวิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ[๒] ปชานิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. "อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสริสฺสติ เสยฺยถีทํ. เอกมฺปิ ชาตึ เทฺวปิ ชาติโย ฯเปฯ อิติ สาการํ สอุทฺเทสํ

---

[๑] ฉ.,เท. วตฺเตสฺสตีติ อิ. กาเยน ว สัวตฺติสฺสตีติ
[๒-๒] ฉ.,เท.,อิ. วิมุตฺตํ วา จิตฺตํ วิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ

อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสริสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน สตฺเต ปสฺสิสฺสติ ฯเปฯ ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ.

โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ สนฺเตน สมาธินา ปณีเตน ปฏิปฺปสฺสทฺธิลทฺเธน เอโกทิภาวาธิคเตน อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนุภวิสฺสติ ฯเปฯ ยาว พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺติสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. ‘ทิพฺพาย โสตธาตุยา วิสุทฺธาย อติกฺกนฺตมานุสิกาย อุโภ สทฺเท สุณิสฺสติ ทิพฺเพ จ มานุเส จ เย ทูเร สนฺติเก จาติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. ‘ปรสตฺตานํ ปรปุคฺคลานํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานิสฺสติ สราคं วา จิตฺตं “สราคं จิตฺตนฺติ ปชานิสฺสติ ฯเปฯ อวิมุตฺตं วา จิตฺตं “อวิมุตฺตं จิตฺตนฺติ ปชานิสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. ‘อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสริสฺสติ เสยฺยถีทํ. เอกมฺปิ ชาตึ เทฺวปิ ชาติโย ฯเปฯ อิติ สาการํ สอุทฺเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสริสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. ‘ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน สตฺเต ปสฺสิสฺสติ จวมาเน อุปปชฺชมาเน หีเน ปณีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุคเต ทุคฺคเต ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานิสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. ‘อาสวานํ ขยา อนาสวญฺเจโตวิมุตฺตึ ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชตีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. สกฺขิภพฺพสุตฺตํ

[๗๑] “ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อภพฺโพ ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณิตุํ สติ สติ อายตเน. กตเมหิ ฉหิ.

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ‘อิเม หานภาคิยา ธมฺมาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. ‘อิเม ฐิติภาคิยา ธมฺมาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. ‘อิเม วิเสสภาคิยา ธมฺมาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. ‘อิเม นิพฺเพธภาคิยา ธมฺมาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. อสกฺกจฺจการี จ โหติ อสปฺปายการี จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อภพฺโพ ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณิตุํ สติ สติ อายตเน.

ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภพฺโพ ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณิตุํ สติ สติ อายตเน. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ‘อิเม หานภาคิยา ธมฺมาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. ‘อิเม ฐิติภาคิยา ธมฺมาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. ‘อิเม วิเสสภาคิยา ธมฺมาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. ‘อิเม นิพฺเพธภาคิยา ธมฺมาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. สกฺกจฺจการี จ โหติ สปฺปายการี จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภพฺโพ ตตฺร ตตฺเรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณิตุํ สติ สติ อายตเนติ. สตฺตมํ.

๘. พลสุตฺตํ

[๗๒] “ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อภพฺโพ สมาธิสฺมึ พลตฺตํ ปาปุณิตุํ. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น สมาธิสฺส สมาปตฺติกุสโล โหติ, น สมาธิสฺส ฐิติกุสโล โหติ, น สมาธิสฺส วุฏฺฐานกุสโล โหติ, อสกฺกจฺจการี จ โหติ อสาตจฺจการี จ อสปฺปายการี จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อภพฺโพ สมาธิสฺมึ พลตฺตํ ปาปุณิตุํ.

ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภพฺโพ สมาธิสฺมึ พลตฺ ปาปุณิตุ์. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมาธิสฺส สมาปตฺติกุสโล โหติ, สมาธิสฺส จิติกุสโล โหติ, สมาธิสฺส วุฏฺฐานกุสโล โหติ, สกฺกจฺจการี จ โหติ สาตจฺจการี จ สปฺปายการี จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภพฺโพ สมาธิสฺมึ พลตฺ ปาปุณิตุนฺติ. อฏฺฐมมฺ.

๙. ปฐมตชฺฌานสุตฺตมฺ

[๗๓] “ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ ปฐมมฺ ฌานมฺ อุปสมฺปชฺช วิหริตุ์. กตเม ฉ. กามจฺฉนฺทมฺ พฺยาปาทมฺ ถีนมิทฺธมฺ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจมฺ วิจิกิจฺฉมฺ กาเมสุ โข ปนสฺส อาทีนโว น ยถาภูตมฺ สมฺมปฺปญฺญาย สุทิฏฺโฐ โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ ปฐมมฺ ฌานมฺ อุปสมฺปชฺช วิหริตุ์.

ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ ปฐมมฺ ฌานมฺ อุปสมฺปชฺช วิหริตุ์. กตเม ฉ. กามจฺฉนฺทมฺ พฺยาปาทมฺ ถีนมิทฺธมฺ อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจมฺ วิจิกิจฺฉมฺ กาเมสุ โข ปนสฺส อาทีนโว ยถาภูตมฺ สมฺมปฺปญฺญาย สุทิฏฺโฐ โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ ปฐมมฺ ฌานมฺ อุปสมฺปชฺช วิหริตุนฺติ. นวมมฺ.

๑๐. ทุติยตชฺฌานสุตฺตมฺ

[๗๔] “ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ ปฐมมฺ ฌานมฺ อุปสมฺปชฺช วิหริตุ์. กตเม ฉ. กามวิตกฺกมฺ พฺยาปาทวิตกฺกมฺ วิหึสาวิตกฺกมฺ กามสญฺญมฺ พฺยาปาทสญฺญมฺ วิหึสาสญฺญมฺ. อิเม โข

ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ ปญฺจมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํ.

ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม ปหาย ปญฺจมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํ. กตเม ฉ. กามวิตกฺกํ พยาปาทวิตกฺกํ วิหึสาวิตกฺกํ กามสญฺญํ พฺยาปาทสญฺญํ วิหึสาสญฺญํ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ ปญฺจมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุนฺติ. ทสมํ.

ทุติโย เทวตาวคฺโค.[๑]

ตสฺสุทฺทานํ

"อนาคามิ อรหำ[๒] มิตฺตา　　สงฺคณิการามเทวตา[๓]
สมาธิ สกฺขิภพฺพำ พลำ[๔]　　ตชฺฌานา[๕] อปเร ทุเวติ.[๖]

---

[๑] ฉ. สตฺตโม
[๒] สฺยา. อหำ.
[๓] สฺยา. อยำ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๔] สฺยา. สติสกฺขิพลำ อิ. โส วตสกฺขิ พลตำ
[๕] สฺยา. ตำ ฌานำ อิ. ฌานำ จ
[๖] อิ. ทุเวปิ จาติ

(๘) ๓. อรหตฺตวคฺโค

๑. ทุกฺขสุตฺตํ

[๗๕] “ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม ทุกฺขํ วิหรติ สวิฆาตํ สอุปายาสํ สปริฬาหํ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ทุคฺคติ ปาฏิกงฺขา. กตเมหิ ฉหิ. กามวิตกฺเกน, พฺยาปาทวิตกฺเกน, วิหึสาวิตกฺเกน, กามสญฺญาย, พฺยาปาทสญฺญาย, วิหึสาสญฺญาย. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม ทุกฺขํ วิหรติ สวิฆาตํ สอุปายาสํ สปริฬาหํ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ทุคฺคติ ปาฏิกงฺขา.

ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สุขํ วิหรติ อวิฆาตํ อนุปายาสํ อปริฬาหํ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคติ ปาฏิกงฺขา. กตเมหิ ฉหิ. เนกฺขมฺมวิตกฺเกน, อพฺยาปาทวิตกฺเกน, อวิหึสาวิตกฺเกน, เนกฺขมฺมสญฺญาย, อพฺยาปาทสญฺญาย, อวิหึสาสญฺญาย. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สุขํ วิหรติ อวิฆาตํ อนุปายาสํ อปริฬาหํ, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคติ ปาฏิกงฺขาติ. ปฐมํ.

๒. อรหตฺตสุตฺตํ

[๗๖] “ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํ. กตเม ฉ. มานํ, โอมานํ, อติมานํ, อธิมานํ, ถมฺภํ, อตินิปาตํ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํ.

ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํ. กตเม ฉ. มานํ, โอมานํ, อติมานํ, อธิมานํ, ถมฺภํ, อตินิปาตํ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุนฺติ. ทุติยํ.

๓. อุตฺตริมนุสฺสธมฺมสุตฺตํ

[๗๗] "ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา[๑] อลมริยญาณทสฺสนวิเสสํ สจฺฉิกาตุํ. กตเม ฉ. มุฏฺฐสจฺจํ, อสมฺปชญฺญํ, อินฺทฺริเยสุ, อคุตฺตทฺวารตํ, โภชเน อมตฺตญฺญุตํ, กุหนํ, ลปนํ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา อลมริยญาณทสฺสนวิเสสํ สจฺฉิกาตุํ.

ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา อลมริยญาณทสฺสนวิเสสํ สจฺฉิกาตุํ. กตเม ฉ. มุฏฺฐสจฺจํ, อสมฺปชญฺญํ, อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารตํ, โภชเน อมตฺตญฺญุตํ, กุหนํ, ลปนํ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา[๑] อลมริยญาณทสฺสนวิเสสํ สจฺฉิกาตุนฺติ. ตติยํ.

๔. สุขโสมนสฺสสุตฺตํ

[๗๘] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สุขโสมนสฺสพหุโล วิหรติ, โยนิ จสฺส อารทฺธา[๒] โหติ อาสวานํ ขยาย. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺมาราโม โหติ, ภาวนาราโม โหติ, ปหานาราโม โหติ, ปวิเวการาโม โหติ, อพฺยาปชฺฌาราโม โหติ, นิปฺปปญฺจาราโม โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว

---

[๑] ฉ.,เท. อุตฺตริมนุสฺสธมฺมํ, เอวมุปริปิ.　　[๒] สฺยา. อารทฺโธ, เอวมุปริปิ.

ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สุขโสมนสฺสพหุโล วิหรติ, โยนิ จสฺส อารทฺโธ โหติ อวสวานํ ขยายาติ. จตุตฺถํ.

๕. อธิคมสุตฺตํ

[๗๙] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อภพฺโพ อนธิคตํ วา กุสลํ ธมฺมํ อธิคนฺตุ, อธิคตํ วา กุสลํ ธมฺมํ ผาติกาตุ.[๑] กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น อายกุสโล โหติ[๒] น อปายกุสโล โหติ,[๒] น อุปายกุสโล โหติ, อนธิคตานํ กุสลานํ ธมฺมานํ อธิคมาย น ฉนฺทํ ชเนติ, อธิคเต กุสเล ธมฺเม น อสารกฺขติ[๓] สาตจฺจกิริยาย น สมฺปาเทติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อภพฺโพ อนธิคตํ วา กุสลํ ธมฺมํ อธิคนฺตุ, อธิคตํ วา กุสลํ ธมฺมํ ผาติกาตุ.

ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภพฺโพ อนธิคตํ วา กุสลํ ธมฺมํ อธิคนฺตุ, อธิคตํ วา กุสลํ ธมฺมํ ผาติกาตุ. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อายกุสโล จ โหติ, อปายกุสโล จ โหติ, อุปายกุสโล จ โหติ, อนธิคตานํ กุสลานํ ธมฺมานํ อธิคมาย ฉนฺทํ ชเนติ, อธิคเต กุสเล ธมฺเม อารกฺขติ, สาตจฺจกิริยาย สมฺปาเทติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภพฺโพ อนธิคตํ วา กุสลํ ธมฺมํ อธิคนฺตุ, อธิคตํ วา กุสลํ ธมฺมํ ผาติกาตุนฺติ. ปญฺจมํ.

๖. มหนฺตตฺตสุตฺตํ

[๘๐] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ นจิรสฺเสว มหนฺตตฺตํ[๔] เวปุลฺลตฺตํ ปาปุณาติ ธมฺเมสุ. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว

---

[๑] สี. ผาติกตฺตุ ฉ.,เท. ผาตึ กาตุ, เอวมุปริปิ.
[๒] ฉ.,เท. จ โหติ
[๓] สฺยา. น สารกฺขติ.
[๔] สฺยา. มหตฺตํ, เอวมุปริปิ.

ภิกฺขุ อาโลกพหุโล จ โหติ, โยคพหุโล จ โหติ,[๑] เวทพหุโล จ โหติ, อสนฺตุฏฺฐิพหุโล จ, อนิกฺขิตฺตธุโร จ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, อุตฺตริญฺจ ปตาเรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต. ภิกฺขุ นจิรสฺเสว มหนฺตตฺตํ เวปุลฺลตฺตํ ปาปุณาติ ธมฺเมสูติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ปฐมนิรยสุตฺตํ

[๘๑] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ฉหิ. ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, กาเมสุ มิจฺฉาจารี โหติ, มุสาวาที โหติ, ปาปิจฺโฉ จ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย.

ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ฉหิ. ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต โหติ, กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏิวิรโต โหติ, อปฺปิจฺโฉ จ, สมฺมาทิฏฺฐิ จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. สตฺตมํ.

๘. ทุติยนิรยสุตฺตํ

[๘๒] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย. กตเมหิ ฉหิ. มุสาวาที[๒] โหติ, ปิสุณาวาโจ โหติ, ผรุสาวาโจ โหติ, สมฺผปฺปลาปี โหติ,[๒] ลุทฺโธ จ, ปคพฺโภ จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย.

---

[๑] ฉ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

[๒-๒] ฉ.,เท. ปาณาติปาตี โหติ อทินฺนาทายี โหติ กาเมสุ มิจฺฉาจารี โหติ มุสาวาที โหติ

ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ ฉหิ. มุสาวาทา[๑] ปฏิวิรโต โหติ, ปิสุณาย วาจาย ปฏิวิรโต โหติ, ผรุสาย วาจาย ปฏิวิรโต โหติ, สมฺผปฺปลาปา ปฏิวิรโต โหติ,[๑] อลุทฺโธ จ, อปฺปคพฺโภ จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. อฏฺฐมํ.

๙. อคฺคธมฺมสุตฺตํ

[๘๓] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อภพฺโพ อคฺคํ ธมฺมํ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํ. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อสทฺโธ โหติ, อหิริโก โหติ, อโนตฺตปฺปี โหติ, กุสีโต โหติ, ทุปฺปญฺโญ โหติ, กาเย จ ชีวิเต จ สาเปกฺโข โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อภพฺโพ อคฺคํ ธมฺมํ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํ.

ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภพฺโพ อคฺคํ ธมฺมํ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํ. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ, หิริมา โหติ, โอตฺตปฺปี โหติ, อารทฺธวิริโย โหติ, ปญฺญวา โหติ, กาเย จ ชีวิเต จ อนเปกฺโข โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภพฺโพ อคฺคํ ธมฺมํ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุนฺติ. นวมํ.

๑๐. รตฺติทิวสสุตฺตํ

[๘๔] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน ยา รตฺติ วา ทิวโส วา อาคจฺฉติ, หานิ เยว ปาฏิกงฺขา กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โน วุฑฺฒิ. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ มหิจฺโฉ

[๑-๑] ฉ.,เท. ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต โหติ กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต โหติ มุสาวาทา ปฏิวิรโต โหติ

โหติ วิฆาตวา อสนฺตุฏฺโฐ อิตริตรจีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจย-เภสชฺชปริกฺขาเรน, อสทฺโธ โหติ, ทุสฺสีโล โหติ, กุสีโต โหติ, มุฏฺฐสฺสติ โหติ, ทุปฺปญฺโญ โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน ยา รตฺติ วา ทิวโส วา อาคจฺฉติ, หานิเยว ปาฏิกงฺขา กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โน วุฑฺฒิ.

ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน ยา รตฺติ วา ทิวโส วา อาคจฺฉติ, วุฑฺฒิ เยว ปาฏิกงฺขา กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โน ปริหานิ. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น มหิจฺโฉ โหติ น วิฆาตวา[๑] สนฺตุฏฺโฐ อิตริตรจีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺช-ปริกฺขาเรน, สทฺโธ โหติ, สีลวา โหติ, อารทฺธวิริโย โหติ, สติมา โหติ, ปญฺญวา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน ยา รตฺติ วา ทิวโส วา อาคจฺฉติ, วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โน ปริหานีติ. ทสมํ.

ตติโย อรหตฺตวคฺโค.[๒]

ตสฺสุทฺทานํ

ทุกฺขํ อรหตฺตํ อุตฺตริ จ[๓]　　สุขํ อธิคเมน จ
มหตฺตทฺวยนิรเย[๔]　　อคฺคธมฺมญฺจ รตฺติโยติ.[๕]

---

[๑] ฉ.,เท. อวิฆาตวา
[๒] ฉ. อฏฺฐโม
[๓] อิ. อตฺตริญฺจ
[๔] ฉ.,เท. มหนฺตตฺตํ ทวยํ นิรเย อิ. มหนฺตตฺตํ ทฺวยนิรเย
[๕] สฺยา. รตฺติยาติ.

(๕) ๔. สีติวคฺโค

๑. สีติภาวสุตฺตํ

[๘๕] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อภพฺโพ อนุตฺตรํ สีติภาวํ สจฺฉิกาตุํ. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยสฺมึ สมเย จิตฺตํ นิคฺคเหตพฺพํ, ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ น นิคฺคณฺหาติ. ยสฺมึ สมเย จิตฺตํ ปคฺคเหตพฺพํ, ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ น ปคฺคณฺหาติ. ยสฺมึ สมเย จิตฺตํ สมฺปหํสิตพฺพํ, ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ น สมฺปหํสติ. ยสฺมึ สมเย จิตฺตํ อชฺฌุเปกฺขิตพฺพํ, ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ น อชฺฌุเปกฺขติ. หีนาธิมุตฺติโก จ โหติ สกฺกายาภิรโต จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อภพฺโพ อนุตฺตรํ สีติภาวํ สจฺฉิกาตุํ.

ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภพฺโพ อนุตฺตรํ สีติภาวํ สจฺฉิกาตุํ. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยสฺมึ สมเย จิตฺตํ นิคฺคเหตพฺพํ, ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ นิคฺคณฺหาติ. ยสฺมึ สมเย จิตฺตํ ปคฺคเหตพฺพํ, ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ. ยสฺมึ สมเย จิตฺตํ สมฺปหํสิตพฺพํ, ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ สมฺปหํสติ. ยสฺมึ สมเย จิตฺตํ อชฺฌุเปกฺขิตพฺพํ, ตสฺมึ สมเย จิตฺตํ อชฺฌุเปกฺขติ. ปณีตาธิมุตฺติโก จ โหติ นิพฺพานาภิรโต จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภพฺโพ อนุตฺตรํ สีติภาวํ สจฺฉิกาตุนฺติ. ปฐมํ.

๒. อาวรณสุตฺตํ

[๘๖] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ. กตเมหิ ฉหิ. กมฺมาวรณตาย สมนฺนาคโต โหติ, กิเลสาวรณตาย สมนฺนาคโต โหติ, วิปากาวรณตาย สมนฺนาคโต โหติ, อสฺสทฺโธ จ โหติ,

อจฺฉนฺทิโก จ, ทุปฺปญฺโญ จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ.

ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ[๑] สทฺธมฺมํ ภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ. กตเมหิ ฉหิ. น กมฺมาวรณตาย สมนฺนาคโต โหติ, น กิเลสาวรณตาย สมนฺนาคโต โหติ, น วิปากาวรณตาย สมนฺนาคโต โหติ, สทฺโธ จ โหติ, ฉนฺทิโก จ, ปญฺญวา จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ[๑] สทฺธมฺมํ ภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตนฺติ. ทุติยं.

๓. โวโรปิตสุตฺตํ

[๘๗] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ. กตเมหิ ฉหิ. มาตา ชีวิตา โวโรปิตา โหติ, ปิตา ชีวิตา โวโรปิโต โหติ, อรหา[๒] ชีวิตา โวโรปิโต โหติ, ตถาคตสฺส ทุฏฺเจน จิตฺเตน โลหิตํ อุปฺปาทิตํ โหติ, สงฺโฆ ภินฺโน โหติ, ทุปฺปญฺโญ โหติ ชโฬ เอฬมูโค. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ.

ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ[๑] สทฺธมฺมํ ภพฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ. กตเมหิ ฉหิ. น มาตา ชีวิตา โวโรปิตา โหติ, น ปิตา ชีวิตา โวโรปิโต โหติ, น อรหา[๒] ชีวิตา โวโรปิโต โหติ, น ตถาคตสฺส ทุฏฺเจน จิตฺเตน โลหิตํ อุปฺปาทิตํ โหติ, น สงฺโฆ ภินฺโน โหติ, ปญฺญวา โหติ

---

[๑] ฉ.,เท. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.　[๒] ฉ.,เท. อรหํ

อชโฬ อเนฬมูโค. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ[๑] สทฺธมฺมํ ภฬฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตนฺติ. ตติยํ.

๔. สุสฺสูสติสุตฺตํ

[๘๘] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภฬฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ. กตเมหิ ฉหิ. ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย เทสิยมาเน น สุสฺสูสติ, น โสตํ โอทหติ, น อญฺญาจิตฺตํ อุปฏฺฐเปติ,[๒] อนตฺถํ คณฺหาติ, อตฺถํ ริญฺจติ, อนนุโลมิกาย ขนฺติยา สมนฺนาคโต โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ อภฬฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ.

ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ ภฬฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตํ. กตเมหิ ฉหิ. ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย เทสิยมาเน สุสฺสูสติ, โสตํ โอทหติ, อญฺญาจิตฺตํ อุปฏฺฐเปติ, อตฺถํ คณฺหาติ, อนตฺถํ ริญฺจติ, อนุโลมิกาย ขนฺติยา สมนฺนาคโต โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สุณนฺโตปิ สทฺธมฺมํ ภฬฺโพ นิยามํ โอกฺกมิตุํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สมฺมตฺตนฺติ. จตุตฺถํ.

๕. อปฺปหายสุตฺตํ

[๘๙] "ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม อปฺปหาย อภฬฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปทํ สจฺฉิกาตุํ. กตเม ฉ. สกฺกายทิฏฺฐึ วิจิกิจฺฉํ สีลพฺพตปรามาสํ อปายคมนิยํ ราคํ อปายคมนิยํ โทสํ อปายคมนิยํ โมหํ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม อปฺปหาย อภฬฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปทํ สจฺฉิกาตุํ.

---

[๑] ฉ.,เท. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ. เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท. อุปฏฺฐาเปติ, เอวมุปริปิ.

ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปทำ สจฺฉิกาตุ๎. กตเม ฉ. สกฺกายทิฏฺฐึ วิจิกิจฺฉำ สีลพฺพตปรามาสำ อปายคมนิยำ ราคำ อปายคมนิยำ โทสำ อปายคมนิยำ โมหำ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปทำ สจฺฉิกาตุนฺติ. ปญฺจมำ.

๖. ปหีนสุตฺตำ

[๙๐] "ฉยิเม ภิกฺขเว ธมฺมา ทิฏฺฐิสมฺปนฺนสฺส ปุคฺคลสฺส ปหีนา. กตเม ฉ. สกฺกายทิฏฺฐิ วิจิกิจฺฉา สีลพฺพตปรามาโส อปายคมนิโย ราโค อปายคมนิโย โทโส อปายคมนิโย โมโห. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺมา ทิฏฺฐิสมฺปนฺนสฺส ปุคฺคลสฺส ปหีนาติ. ฉฏฺฐำ.

๗. อภพฺพสุตฺตำ

[๙๑] "ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล อุปฺปาเทตุ๎. กตเม ฉ. สกฺกายทิฏฺฐึ วิจิกิจฺฉำ สีลพฺพตปรามาสำ อปายคมนิยำ ราคำ อปายคมนิยำ โทสำ อปายคมนิยำ โมหำ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล อุปฺปาเทตุนฺติ. สตฺตมำ.

๘. ปฐมอภพฺพฏฺฐานสุตฺตำ

[๙๒] "ฉยิมานิ ภิกฺขเว อภพฺพฏฺฐานานิ. กตมานิ ฉ. อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล สตฺถริ อคารโว วิหริตุ๎ อปฺปติสฺโส, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล ธมฺเม อคารโว วิหริตุ๎ อปฺปติสฺโส, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล สงฺเฆ อคารโว วิหริตุ๎ อปฺปติสฺโส, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล สิกฺขาย อคารโว วิหริตุ๎ อปฺปติสฺโส, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล อนาคมนียวตฺถุ๎ ปจฺจาคนฺตุ๎, อภพฺโพ

ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล อฏฺฐมํ ภวํ นิพฺพตฺเตตุํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ฉ อภพฺพฏฺฐานานีติ. อฏฺฐมํ.

๙. ทุติยอภพฺพฏฺฐานสุตฺตํ

[๙๓] “ฉยิมานิ ภิกฺขเว อภพฺพฏฺฐานานิ. กตมานิ ฉ. อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล กญฺจิ สงฺขารํ นิจฺจโต อุปคนฺตุํ, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล กญฺจิ สงฺขารํ สุขโต อุปคนฺตุํ, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล กญฺจิ ธมฺมํ อตฺตโต อุปคนฺตุํ, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล อนนฺตริยกมฺมํ กาตุํ, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล โกตุหลมงฺคเลน สุทฺธึ ปจฺจาคนฺตุํ, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล อิโต พหิทฺธา ทกฺขิเณยฺยํ คเวสิตุํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ฉ อภพฺพฏฺฐานานีติ. นวมํ.

๑๐. ตติยอภพฺพฏฺฐานสุตฺตํ

[๙๔] “ฉยิมานิ ภิกฺขเว อภพฺพฏฺฐานานิ. กตมานิ ฉ. อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล มาตรํ ชีวิตา โวโรเปตุํ, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล ปิตรํ ชีวิตา โวโรเปตุํ, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล อรหนฺตํ ชีวิตา โวโรเปตุํ, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล ตถาคตสฺส ทุฏฺเจน จิตฺเตน โลหิตํ อุปฺปาเทตุํ, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล สงฺฆํ ภินฺทิตุํ, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล อญฺญํ สตฺถารํ อุทฺทิสิตุํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ฉ อภพฺพฏฺฐานานีติ. ทสมํ.

๑๑. จตุตฺถอภพฺพฏฺฐานสุตฺตํ

[๙๕] "ฉยิมานิ ภิกฺขเว อภพฺพฏฺฐานานิ. กตมานิ ฉ. อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล สยํกตํ สุขทุกฺขํ ปจฺจาคนฺตุํ, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล ปรกตํ[๑] สุขทุกฺขํ ปจฺจาคนฺตุํ, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล สยํกตญฺจ ปรกตญฺจ สุขทุกฺขํ ปจฺจาคนฺตุํ, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล อสยํการํ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ สุขทุกฺขํ ปจฺจาคนฺตุํ, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล อปรการํ[๒] อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ สุขทุกฺขํ ปจฺจาคนฺตุํ, อภพฺโพ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล อสยํการญฺจ อปรการญฺจ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ สุขทุกฺขํ ปจฺจาคนฺตุํ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตถา หิสฺส ภิกฺขเว ทิฏฺฐิสมฺปนฺนสฺส ปุคฺคลสฺส เหตุ จ สุทิฏฺโฐ เหตุสมุปฺปนฺนา จ ธมฺมา. อิมานิ ภิกฺขเว ฉ อภพฺพฏฺฐานานีติ. เอกาทสมํ.

จตุตฺโถ สีติวคฺโค.[๓]

ตสฺสุทฺทานํ

"สีติภาวํ[๔] อาวรณ　　โวโรปิตา สุสฺสูสติ
อปฺปหาย ปหีนาภพฺโพ　　ตฏฺฐานา จตุโรปิ จาติ.[๔]

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ปรงฺกตํ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. อปรงฺการํ, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ. นวโม
[๔-๔] สฺยา. สีติ ภพฺโพ อาวรณตา　　สุสฺสูสา ปวุจฺจติ
ปหาตพฺพํ ปหีนา เม　　อุปฺปาเทตพฺพํ สตฺถริ
กญฺจิ สงฺขารํ มาตริ　　สยํกเตน วคฺโคติ.

(๑๐) ๕. อานิสังสวคฺโค

๑. ปาตุภาวสุตฺตํ

[๙๖] "ฉนฺนํ ภิกฺขเว ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ. กตเมสํ ฉนฺนํ. ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, ตถาคตปฺปเวทิตสฺส ธมฺมวินยสฺส เทเสตา ปุคฺคโล ทุลฺลโภ โลกสฺมึ, อริยายตเน ปจฺจาชาโต[๑] ทุลฺลโภ[๑] โลกสฺมึ, อินฺทฺริยานํ อเวกลฺลตา ทุลฺลภา โลกสฺมึ, อชฬตา อเนฬมูคตา ทุลฺลภา โลกสฺมึ, กุสลธมฺมจฺฉนฺโท[๒] ทุลฺลโภ โลกสฺมึ. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ฉนฺนํ ปาตุภาโว ทุลฺลโภ โลกสฺมินฺติ. ปฐมํ.

๒. อานิสังสสุตฺตํ

[๙๗] "ฉยิเม ภิกฺขเว อานิสังสา โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย. กตเม ฉ. สทฺธมฺมนิยโต โหติ, อปริหานธมฺโม โหติ, ปริยนฺตกตสฺส ทุกฺขํ น[๓] โหติ, อสาธารเณน ญาเณน สมนฺนาคโต โหติ, เหตุ จสฺส สุทิฏฺโฐ, เหตุสมุปฺปนฺนา จ ธมฺมา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉ อานิสังสา โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยายาติ. ทุติยํ.

๓. อนิจฺจสุตฺตํ

[๙๘] "โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ กญฺจิ สงฺขารํ นิจฺจโต สมนุปสฺสนฺโต อนุโลมิกาย ขนฺติยา สมนฺนาคโต ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. "อนุโลมิกาย ขนฺติยา อสมนฺนาคโต สมฺมตฺตนิยามํ

[๑-๑] ฉ.,เท.,อิ. ปจฺจาชาติ ทุลฺลภา [๒] ฉ.,เท. กุสเล ธมฺเม ฉนฺโท
[๓] ฉ.,เท. นสทฺโท น ทิสฺสติ.

โอกฺกมิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. “สมฺมตฺตนิยามํ อโนกฺกมมาโน โสตาปตฺติผลํ วา สกทาคามิผลํ วา อนาคามิผลํ วา อรหตฺตํ วา สจฺฉิกริสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ.

โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ สพฺพสงฺขาเร[๑] อนิจฺจโต สมนุปสฺสนฺโต อนุโลมิกาย ขนฺติยา สมนฺนาคโต ภวิสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. “อนุโลมิกาย ขนฺติยา สมนฺนาคโต สมฺมตฺตนิยามํ โอกฺกมิสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. “สมฺมตฺตนิยามํ โอกฺกมมาโน โสตาปตฺติผลํ วา สกทาคามิผลํ วา อนาคามิผลํ วา อรหตฺตํ วา สจฺฉิกริสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชตีติ. ตติยं.

๔. ทุกฺขสุตฺตํ

[๙๙] “โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ กญฺจิ สงฺขารํ สุขโต สมนุปสฺสนฺโต ฯเปฯ สพฺพสงฺขาเร[๑] ทุกฺขโต สมนุปสฺสนฺโต ฯเปฯ ฐานเมตํ ฯเปฯ วิชฺชตีติ. จตุตฺถํ.

๕. อนตฺตสุตฺตํ

[๑๐๐] “โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ กญฺจิ ธมฺมํ อตฺตโต สมนุปสฺสนฺโต ฯเปฯ สพฺพธมฺเม[๒] อนตฺตโต สมนุปสฺสนฺโต ฯเปฯ ฐานเมตํ ฯเปฯ วิชฺชตีติ. ปญฺจมं.

๖. นิพฺพานสุตฺตํ

[๑๐๑] “โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิพฺพานํ ทุกฺขโต สมนุปสฺสนฺโต อนุโลมิกาย ขนฺติยา สมนฺนาคโต ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. “อนุโลมิกาย ขนฺติยา อสมนฺนาคโต สมฺมตฺตนิยามํ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สพฺพสงฺขารา, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. สพฺพธมฺมา

โอกฺกมิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. “สมฺมตฺตนิยามํ อโนกฺกมมาโน โสตาปตฺติผลํ วา สกทาคามิผลํ วา อนาคามิผลํ วา อรหตฺตํ วา สจฺฉิกริสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ.

“โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิพฺพานํ สุขโต สมนุปสฺสนฺโต อนุโลมิกาย ขนฺติยา สมนฺนาคโต ภวิสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. “อนุโลมิกาย ขนฺติยา สมนฺนาคโต สมฺมตฺตนิยามํ โอกฺกมิสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชติ. “สมฺมตฺตนิยามํ โอกฺกมมาโน โสตาปตฺติผลํ วา สกทาคามิผลํ วา อนาคามิผลํ วา อรหตฺตํ วา สจฺฉิกริสฺสตีติ ฐานเมตํ วิชฺชตีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. อนวฏฺฐิตสุตฺตํ

[๑๐๒] “ฉ ภิกฺขเว อานิสํเส สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา สพฺพสงฺขาเรสุ อโนธึ กริตฺวา อนิจฺจสญฺญํ อุปฏฺฐเปตุํ. กตเม ฉ. ‘สพฺพสงฺขารา[๑] จ อนวฏฺฐิตโต[๑] ขายิสฺสนฺติ, สพฺพโลเก จ เม มโน นาภิรมิสฺสติ, สพฺพโลกา จ เม มโน วุหิฏฺฐสฺสติ, นิพฺพานโปณญฺจ เม มานสํ ภวิสฺสติ, สญฺโญชนา จ เม ปหานํ คจฺฉิสฺสนฺติ,[๒] ปรเมน จ สามญฺเญน สมนฺนาคโต ภวิสฺสามีติ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ อานิสํเส สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา สพฺพสงฺขาเรสุ อโนธึ กริตฺวา อนิจฺจสญฺญํ อุปฏฺฐเปตุนฺติ. สตฺตมํ.

๘. อุกฺขิตฺตาสิกสุตฺตํ

[๑๐๓] “ฉ ภิกฺขเว อานิสํเส สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา สพฺพสงฺขาเรสุ อโนธึ กริตฺวา ทุกฺขสญฺญํ อุปฏฺฐเปตุํ.

[๑-๑] ฉ.,เท. สพฺพสงฺขารา จ เม อนวฏฺฐิตา [๒] สฺยา. คจฺฉนฺติ

กตเม ฉ. 'สพฺพสงฺขาเรสุ จ เม นิพฺพานสญฺญา[๑] ปจฺจุปฏฺฐิตา ภวิสฺสติ, เสยฺยถาปิ อุกฺขิตฺตาสิเก วธเก, สพฺพโลกา จ เม มโน วุฏฺฐหิสฺสติ, นิพฺพาเน จ สนฺติทสฺสาวี ภวิสฺสามิ, อนุสยา จ เม สมุคฺฆาตํ คจฺฉิสฺสนฺติ, กิจฺจการี จ ภวิสฺสามิ, สตฺถา จ ปริจิณฺโณ ภวิสฺสติ เมตฺตาวตายาติ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ อานิสํเส สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา สพฺพสงฺขาเรสุ อโนธึ กริตฺวา ทุกฺขสญฺญํ อุปฏฺฐเปตุนฺติ. อฏฺฐมํ.

๙. อตมฺมยสุตฺตํ

[๑๐๔] "ฉ ภิกฺขเว อานิสํเส สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา สพฺพธมฺเมสุ อโนธึ กริตฺวา อนตฺตสญฺญํ อุปฏฺฐเปตุ. กตเม ฉ. สพฺพโลเก จ อตมฺมโย ภวิสฺสามิ, อหงฺการา จ เม อุปรุชฺฌิสฺสนฺติ, มมงฺการา จ อุปรุชฺฌิสฺสนฺติ, อสาธารเณน จ ญาเณน สมนฺนาคโต ภวิสฺสามิ, เหตุ จ เม สุทิฏฺโฐ ภวิสฺสติ, เหตุสมุปฺปนฺนา จ ธมฺมา. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ อานิสํเส สมฺปสฺสมาเนน อลเมว ภิกฺขุนา สพฺพธมฺเมสุ อโนธึ กริตฺวา อนตฺตสญฺญํ อุปฏฺฐเปตุนฺติ. นวมํ.

๑๐. ภวสุตฺตํ

[๑๐๕] "ตโยเม ภิกฺขเว ภวา ปหาตพฺพา, ตีสุ สิกฺขาสุ สิกฺขิตพฺพํ. กตเม ตโย ภวา ปหาตพฺพา; กามภโว, รูปภโว, อรูปภโว. อิเม ตโย ภวา ปหาตพฺพา กตมาสุ ตีสุ สิกฺขาสุ สิกฺขิตพฺพํ. อธิสีลสิกฺขาย, อธิจิตฺตสิกฺขาย, อธิปญฺญาสิกฺขาย. อิมาสุ

---

[๑] ฉ.,เท. นิพฺพิทสญฺญา

ตีสุ สิกฺขาสุ สิกฺขิตพฺพํ. ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อิเม ตโย ภวา ปหีนา โหนฺติ, อิมาสุ จ ตีสุ สิกฺขาสุ สิกฺขิตสิกฺโข โหติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ 'อจฺเฉชฺชิ ตณฺหํ. วิวตฺตยิ สญฺโญชนํ, สมฺมา มานาภิสมยา อนฺตมกาสิ ทุกฺขสฺสาติ. ทสมํ.

๑๑. ตณฺหาสุตฺตํ

[๑๐๖] "ติสฺโส อิมา ภิกฺขเว ตณฺหา ปหาตพฺพา ตโย จ มานา. กตมา ติสฺโส ตณฺหา ปหาตพฺพา. กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา. อิมา ติสฺโส ตณฺหา ปหาตพฺพา. กตเม ตโย มานา ปหาตพฺพา[๑] มาโน โอมาโน อติมาโน. อิเม ตโย มานา ปหาตพฺพา[๑] ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อิมา ติสฺโส ตณฺหา ปหีนา โหนฺติ อิเม จ ตโย มานา. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ 'อจฺเฉชฺชิ ตณฺหํ, วิวตฺตยิ สญฺโญชนํ สมฺมา มานาภิสมยา อนฺตมกาสิ ทุกฺขสฺสาติ. เอกาทสมํ.

ปญฺจโม อานิสํสวคฺโค.[๒]

ตสฺสุทฺทานํ

"ปาตุภาโว อานิสํโส อนิจฺจทุกฺขมอนตฺตโต
นิพฺพานํ อนวตฺถิ[๓] อุกฺขิตฺตาสิ[๔] อตมฺมโย[๕]
ภวา ตณฺหาเยกา ทสาติ.

ทุติโย ปณฺณาสโก สมตฺโต.

---

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๒] ฉ. ทสโม
[๓] สฺยา. ตโย อโนทิสํ
[๔] สฺยา. วุตฺตา ภวา
[๕] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

(๑๑) ๑. ติกวคฺโค

๑. ราคสุตฺตํ

[๑๐๗] "ตโยเม ภิกฺขเว ธมฺมา. กตเม ตโย. ราโค โทโส โมโห. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ธมฺมา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม ตโย. ราคสฺส ปหานาย อสุภา ภาเวตพฺพา, โทสสฺส ปหานาย เมตฺตา ภาเวตพฺพา, โมหสฺส ปหานาย ปญฺญา ภาเวตพฺพา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย อิเม ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. ปฐมํ.

๒. ทุจฺจริตสุตฺตํ

[๑๐๘] "ตโยเม ภิกฺขเว ธมฺมา. กตเม ตโย. กายทุจฺจริตํ, วจีทุจฺจริตํ, มโนทุจฺจริตํ. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ธมฺมา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม ตโย. กายทุจฺจริตสฺส ปหานาย กายสุจริตํ ภาเวตพฺพํ, วจีทุจฺจริตสฺส ปหานาย วจีสุจริตํ ภาเวตพฺพํ, มโนทุจฺจริตสฺส ปหานาย มโนสุจริตํ ภาเวตพฺพํ. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย อิเม ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. ทุติยํ.

๓. วิตกฺกสุตฺตํ

[๑๐๙] "ตโยเม ภิกฺขเว ธมฺมา. กตเม ตโย. กามวิตกฺโก, พฺยาปาทวิตกฺโก, วิหึสาวิตกฺโก. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ธมฺมา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย ตโย ธมฺมา

ภาเวตพฺพา. กตเม ตโย. กามวิตกฺกสฺส ปหานาย เนกฺขมฺมวิตกฺโก ภาเวตพฺโพ, พฺยาปาทวิตกฺกสฺส ปหานาย อพฺยาปาทวิตกฺโก ภาเวตพฺโพ, วิหึสาวิตกฺกสฺส ปหานาย อวิหึสาวิตกฺโก ภาเวตพฺโพ. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย อิเม ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. ตติยํ.

๔. สญฺญาสุตฺตํ

[๑๑๐] “ตโยเม ภิกฺขเว ธมฺมา. กตเม ตโย. กามสญฺญา, พฺยาปาทสญฺญา, วิหึสาสญฺญา. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ธมฺมา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม ตโย. กามสญฺญาย ปหานาย เนกฺขมฺมสญฺญา ภาเวตพฺพา, พฺยาปาทสญฺญาย ปหานาย อพฺยาปาทสญฺญา ภาเวตพฺพา, วิหึสาสญฺญาย ปหานาย อวิหึสาสญฺญา ภาเวตพฺพา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย อิเม ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. จตุตฺถํ.

๕. ธาตุสุตฺตํ

[๑๑๑] “ตโยเม ภิกฺขเว ธมฺมา. กตเม ตโย. กามธาตุ, พฺยาปาทธาตุ, วิหึสาธาตุ. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ธมฺมา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม ตโย. กามธาตุยา ปหานาย เนกฺขมฺมธาตุ ภาเวตพฺพา, พฺยาปาทธาตุยา ปหานาย อพฺยาปาทธาตุ ภาเวตพฺพา, วิหึสาธาตุยา ปหานาย อวิหึสาธาตุ ภาเวตพฺพา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย อิเม ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. ปญฺจมํ.

๖. อสฺสาทสุตฺตํ

[๑๑๒] "ตโยเม ภิกฺขเว ธมฺมา. กตเม ตโย. อสฺสาททิฏฺฐิ, อตฺตานุทิฏฺฐิ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ธมฺมา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม ตโย. อสฺสาททิฏฺฐิยา ปหานาย อนิจฺจสญฺญา ภาเวตพฺพา, อตฺตานุทิฏฺฐิยา ปหานาย อนตฺตสญฺญา ภาเวตพฺพา, มิจฺฉาทิฏฺฐิยา ปหานาย สมฺมาทิฏฺฐิ ภาเวตพฺพา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย อิเม ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. ฉฏฺฐํ.

๗. อรติสุตฺตํ

[๑๑๓] "ตโยเม ภิกฺขเว ธมฺมา. กตเม ตโย. อรติ วิหึสา อธมฺมจริยา. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ธมฺมา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม ตโย. อรติยา ปหานาย มุทิตา ภาเวตพฺพา, วิหึสาย ปหานาย อวิหึสา ภาเวตพฺพา, อธมฺมจริยาย ปหานาย ธมฺมจริยา ภาเวตพฺพา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย อิเม ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. สตฺตมํ.

๘. สนฺตุฏฺฐิตาสุตฺตํ

[๑๑๔] "ตโยเม ภิกฺขเว ธมฺมา. กตเม ตโย. อสนฺตุฏฺฐิตา อสมฺปชญฺญ[๑] มหิจฺฉตา. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ธมฺมา. อิเมสํ โข

---

[๑] สี. อสมฺปชญฺญตา

ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม ตโย. อสนฺตุฏฺฐิตาย ปหานาย สนฺตุฏฺฐิตา ภาเวตพฺพา, อสมฺปชญฺญสฺส ปหานาย สมฺปชญฺญํ ภาเวตพฺพํ, มหิจฺฉตาย ปหานาย อปฺปิจฺฉตา ภาเวตพฺพา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย อิเม ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. อฏฺฐมํ.

๙. โทวจสฺสตาสุตฺตํ

[๑๑๕] "ตโยเม ภิกฺขเว ธมฺมา. กตเม ตโย. โทวจสฺสตา, ปาปมิตฺตตา, เจตโส วิกฺเขโป. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ธมฺมา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม ตโย. โทวจสฺสตาย ปหานาย โสวจสฺสตา ภาเวตพฺพา, ปาปมิตฺตตาย ปหานาย กลฺยาณมิตฺตตา ภาเวตพฺพา, เจตโส วิกฺเขปสฺส ปหานาย อานาปานสฺสติ ภาเวตพฺพา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย อิเม ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. นวมํ.

๑๐. อุทฺธจฺจสุตฺตํ

[๑๑๖] "ตโยเม ภิกฺขเว ธมฺมา. กตเม ตโย. อุทฺธจฺจํ, อสํวโร, ปมาโท. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ธมฺมา. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม ตโย. อุทฺธจฺจสฺส ปหานาย สมโถ ภาเวตพฺโพ, อสํวรสฺส ปหานาย สํวโร ภาเวตพฺโพ, ปมาทสฺส ปหานาย อปฺปมาโท ภาเวตพฺโพ.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ติณฺณํ ธมฺมานํ ปหานาย อิเม ตโย ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. ทสมํ.

ปฐโม ติกวคฺโค.[๑]

ตสฺสุทฺทานํ

ราคทุจฺจริตวิตกฺก-　　สญฺญาธาตูติ ปวุจฺจติ[๒]
อสฺสาทอรติ ตุฏฺฐิ　　ทุเว[๓] จ[๓] อุทฺธจฺจเจน วคฺโคติ.

---

[๑] ฉ. เอกาทสโม
[๒] ฉ.,เท.,อิ. วุจฺจติ
[๓-๓] อิ. โหวจ

(๑๒) ๒. สามญฺญวคฺโค

๑. กายานุปสฺสีสุตฺตํ

[๑๑๗] “ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ กาเย กายานุปสฺสี วิหริตุ. กตเม ฉ. กมฺมารามตํ ภสฺสารามตํ นิทฺทารามตํ สงฺคณิการามตํ อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารตํ โภชเน อมตฺตญฺญุตํ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ กาเย กายานุปสฺสี วิหริตุ.

ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ กาเย กายานุปสฺสี วิหริตุ. กตเม ฉ. กมฺมารามตํ ภสฺสารามตํ นิทฺทารามตํ สงฺคณิการามตํ อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารตํ โภชเน อมตฺตญฺญุตํ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ กาเย กายานุปสฺสี วิหริตุนฺติ. ปฐมํ.

๒. ธมฺมานุปสฺสีสุตฺตํ

[๑๑๘] “ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ อชฺฌตฺตํ กาเย กายานุปสฺสี วิหริตุ ฯเปฯ พหิทฺธา กาเย กายานุปสฺสี วิหริตุ ฯเปฯ อชฺฌตฺตพหิทฺธา กาเย กายานุปสฺสี วิหริตุนฺติ.

“ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหริตุ ฯเปฯ อชฺฌตฺตํ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหริตุ ฯเปฯ พหิทฺธา เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหริตุ ฯเปฯ อชฺฌตฺตพหิทฺธา เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหริตุนฺติ.

“ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหริตุ ฯเปฯ อชฺฌตฺตํ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหริตุ ฯเปฯ พหิทฺธา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหริตุ ฯเปฯ อชฺฌตฺตพหิทฺธา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหริตุนฺติ.

"ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหริตุ๋ ฯเปฯ อชฺฌตฺตํ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหริตุ๋ ฯเปฯ พหิทฺธา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหริตุ๋ ฯเปฯ อชฺฌตฺตพหิทฺธา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหริตุ๋. กตเม ฉ. กมฺมารามตํ ภสฺสารามตํ นิทฺทารามตํ สงฺคณิการามตํ อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารตํ โภชเน อมตฺตญฺญุตํ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ อชฺฌตฺตพหิทฺธา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหริตุ๋.

ฉ ภิกฺขเว ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ อชฺฌตฺตพหิทฺธา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหริตุ๋. กตเม ฉ. กมฺมารามตํ ฯเปฯ โภชเน อมตฺตญฺญุตํ. อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ อชฺฌตฺตพหิทฺธา ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหริตุนฺติ. ทุติยํ.

๓. ตปุสฺสสุตฺตํ

[๑๑๙] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ตปุสฺโส คหปติ ตถาคเต นิฏฺฐงฺคโต อมตทฺทโส อมตํ สจฺฉิกตฺวา อิริยติ. กตเมหิ ฉหิ. พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน ธมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สงฺเฆ อเวจฺจปฺปสาเทน อริเยน สีเลน อริเยน ญาเณน อริยาย วิมุตฺติยา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ตปุสฺโส คหปติ ตถาคเต นิฏฺฐงฺคโต อมตทฺทโส อมตํ สจฺฉิกตฺวา อิริยตีติ. ตติยํ.

๔ - ๒๓. ภลฺลิกาทิสุตฺตํ

[๑๒๐ - ๑๓๙] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภลฺลิโก คหปติ ฯเปฯ สุทตฺโต คหปติ อนาถปิณฺฑิโก ฯเปฯ จิตฺโต คหปติ

มจฺฉิกาสณฺฑิโก ฯเปฯ หตฺถโก อาฬวโก ฯเปฯ มหานาโม สกฺโก ฯเปฯ อุคฺโค คหปติ เวสาลิโก ฯเปฯ อุคฺคโต คหปติ ฯเปฯ สูโร อมฺพฏฺโฐ ฯเปฯ ชีวโก โกมารภจฺโจ ฯเปฯ นกุลปิตา คหปติ ฯเปฯ ตวกณฺณิโก คหปติ ฯเปฯ ปูรโณ คหปติ ฯเปฯ อิสิทตฺโต คหปติ ฯเปฯ สนฺธาโน คหปติ ฯเปฯ วิชโย[๑] คหปติ ฯเปฯ วชฺชิยมหิโต[๒] คหปติ ฯเปฯ เมณฺฑโก คหปติ ฯเปฯ วาเสฏฺโฐ อุปาสโก ฯเปฯ อริฏฺโฐ อุปาสโก ฯเปฯ สาทตฺโต[๓] อุปาสโก ฯเปฯ ตถาคเต นิฏฺจงฺคโต อมตทฺทโส อมตํ สจฺฉิกตฺวา อิริยติ. กตเมหิ ฉหิ. พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน ธมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สงฺเฆ อเวจฺจปฺปสาเทน อริเยน สีเลน อริเยน ญาเณน อริยาย วิมุตฺติยา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สาทตฺโต[๓] อุปาสโก ตถาคเต นิฏฺจงฺคโต อมตทฺทโส อมตํ สจฺฉิกตฺวา อิริยตีติ. เตวีสติมํ.

ทุติโย สามญฺญวคฺโค.[๔]

๒๔. ราคเปยฺยาลํ

[๑๔๐] "ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย ฉ ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม ฉ. ทสฺสนานุตฺตริยํ, สวนานุตฺตริยํ, ลาภานุตฺตริยํ, สิกฺขานุตฺตริยํ, ปาริจริยานุตฺตริยํ, อนุสฺสตานุตฺตริยํ. ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อิเม ฉ ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๑)

[๑๔๑] "ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย ฉ ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม ฉ. พุทฺธานุสฺสติ, ธมฺมานุสฺสติ, สงฺฆานุสฺสติ, สีลานุสฺสติ,

---

[๑] ฉ.,เท. วิจโย
[๒] ฉ.,เท. วิชยมาหิโต
[๓] ฉ.,เท.,อิ. สารคฺโค
[๔] ฉ. ทุวาทสโม

จาคานุสฺสติ, เทวตานุสฺสติ. ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อิเม ฉ ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๒)

[๑๔๒] "ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย ฉ ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม ฉ. อนิจฺจสญฺญา, อนิจฺเจ ทุกฺขสญฺญา, ทุกฺเข อนตฺตสญฺญา, ปหานสญฺญา, วิราคสญฺญา, นิโรธสญฺญา. ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อิเม ฉ ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๓)

[๑๔๓ - ๑๖๙] "ราคสฺส ภิกฺขเว ปริญฺญาย ฯเปฯ ปริกฺขยาย ปหานาย ขยาย วยาย วิราคาย นิโรธาย จาคาย ปฏินิสฺสคฺคาย อิเม[๑] ฉ ธมฺมา ภาเวตพฺพา. ฯเปฯ (๔ - ๓๐)

[๑๗๐ - ๖๔๙] "โทสสฺส โมหสฺส โกธสฺส อุปนาหสฺส มกฺขสฺส ปฬาสสฺส อิสฺสาย มจฺฉริยสฺส มายาย สาเถยฺยสฺส ถมฺภสฺส สารมฺภสฺส มานสฺส อติมานสฺส มทสฺส ปมาทสฺส อภิญฺญาย ปริญฺญาย ปริกฺขยาย ปหานาย ขยาย วยาย วิราคาย นิโรธาย จาคาย ปฏินิสฺสคฺคาย ฯเปฯ อิเม โข ภิกฺขเว ฉ ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. อิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุนฺติ. (๓๑ - ๕๑๐)

ราคเปยฺยาลํ นิฏฺฐิตํ.

ฉกฺกนิปาตปาลิ นิฏฺฐิตา.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

สุตฺตนฺตปิฏกเ องฺคุตฺตรนิกายสฺส

ปญฺจก ฉกฺกนิปาตปาลิยา

ปทานุกฺกโม

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
[อ]		อชฺฌายิโก	๑๙๒/๒๘๕
อกตญฺญุตำ	๒๖๔/๓๑๓	อชฺฌารูหา	๕๑/๗๓
อกตเวทิตำ	๒๖๔/๓๑๓	อชฺฌุเปกฺขติ	๘๕/๔๙๔
อกถำกถี	๗๕/๑๐๗	อชฺโฌมุญฺจิโต	๕๐/๖๗
อกาลจารี	๑๒๕/๑๖๘	อญฺญถตฺตำ	๕๔/๗๖
อกิญฺจนาภินิเวสา	๕๒/๔๑๖	อญฺญาตมานี	๑๔๒/๒๐๓
อกุปฺปธมฺโม	๑๐๒/๑๔๗	อญฺญาพฺยากรณานิ	๙๓/๑๓๗
อกุสลราสิ	๕๒/๗๔	อฏฺจิกงฺกลูปมา	๗๖/๑๑๒
อโกตุหลมงฺคลิโก	๑๓๕/๒๓๗	อตมฺมโย	๑๐๔/๕๐๓
อกฺโกสกปริกาสโก	๒๑๑/๒๘๘	อติจารินี	๒๓๐/๒๙๘
อกฺโกสา	๕๔/๗๖	อตินิปาตำ	๗๖/๔๘๘
อกฺขโม	๘๕/๑๓๐	อติมานสฺส	๓๐๘-๑๑๕๑/๓๒๐
อขิลชาโต	๑๕๓/๒๐๓	อติมิพฺหโช	๑๙๒/๒๖๐
อคุตฺตทฺวารตา	๕๖/๘๐	อติยาจนโก	๑๑๑/๑๕๘
อคฺคทายี	๔๔/๕๘	อติสิถิลา	๕๕/๔๒๙
อคฺคปฺปตฺโต	๓๒/๔๐	อตฺตกาโร	๓๘/๓๘๗
อคฺคิสาธารณา	๒๒๗/๒๙๖	อตฺตานุทิฏฺจิ	๑๑๒/๕๐๗
องฺคารกาสูปมา	๗๖/๑๑๒	อตฺตานุเปกฺขี	๑๐๖/๑๕๓
อจกฺขุสฺสำ	๒๐๘/๒๘๕	อตฺถกุสโล	๑๖๙/๒๓๑
อจฺจายตา	๕๕/๔๒๙	อตฺถญฺญู	๑๓๑/๑๗๒
อจฺฉนฺทิโก	๘๖/๔๙๕	อตฺถปฏิสำเวที	๒๖/๒๔
อเชคุจฺฉี	๑๒๔/๑๖๗	อตฺถปฏิสมฺภิทาปฺปตฺโต	๘๖/๑๓๑
		อตฺถวสำ	๕๗/๘๒

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อตฺถวินิจฺฉยญฺญู	๔๘/๖๔	อนาคตภยานิ	๗๗/๑๑๖
อตฺถุปปริกฺขาย	๕๖/๔๓๖	อนาคมนียวตฺถุ	๙๒/๔๙๗
อทสฺสนปริโยสานา	๕๒/๔๑๖	อนาคามิตา	๖๗/๙๕
อทินฺนาทายี	๑๔๕/๑๙๘	อนาคามิผลํ	๒๕๗-๒๖๓/๓๑๓
อโทโส	๓๙/๓๘๘	อนามนฺตจาเร	๒๒๕/๒๙๖
อทฺธานกฺขโม	๒๙/๓๒	อนายุสฺสา	๑๒๕/๑๖๘
อธมฺมจริยา	๑๑๓/๕๐๗	อนาหตจิตฺโต	๑๕๓/๒๐๓
อธมฺมโจทกสฺส	๑๖๗/๒๒๖	อนิจฺจสญฺญา	๖๒/๙๒
อธมฺมิกา	๑๙๗/๒๗๗	อนิจฺจานุปสฺสี	๖๙/๙๖
อธิกรณการโก	๒๑๒/๒๘๘	อนิมิตฺตา	๑๓/๓๓๗
อธิจิตฺตสิกฺขาย	๑๐๕/๕๐๓	อนิสฺสรวิกปฺปี	๑๑๑/๑๕๘
อธิจิตฺเต	๗๙/๑๒๒	อนุจริยา	๔๕/๔๐๓
อธิปญฺญํ	๓๐/๓๗๕	อนุตปฺปา	๑๕/๓๓๙
อธิปญฺญาสิกฺขาย	๑๐๕/๕๐๓	อนุตฺตริยานิ	๘/๓๒๘
อธิมานํ	๗๖/๔๘๘	อนุปวาทกา	๒๓/๒๑
อธิสีลสิกฺขาย	๑๐๕/๕๐๓	อนุปารมฺภจิตฺโต	๑๕๓/๒๐๓
อธิสีเล	๗๙/๑๒๒	อนุปฺปตฺตสทตฺโถ	๔๙/๔๑๑
อนตฺตสญฺญา	๗๒/๙๒	อนุพฺยญฺชนคฺคาหี	๗๖/๑๑๕
อนทฺธิโก	๔๕/๔๐๓	อนุสยา	๕๗/๕๘
อนธิวาสกชาติโก	๑๒๓/๑๖๖	อนุสฺสตานุตฺตริยํ	๘/๓๒๘
อนนฺตริยกมฺมํ	๙๓/๔๙๘	อนุสฺสติฏฺฐานานิ	๙/๓๒๘
อนนุตปฺปา	๑๕/๓๓๙	อนุสาสนี	๗๓/๑๐๒
อนนุสยา	๒๐๐/๒๘๑	อเนกคฺคจิตฺโต	๑๕๑/๒๐๒
อนภิรตสญฺญา	๖๑/๙๒	อโนตฺตปฺปี	๓/๓
อนภิรโต	๕๖/๗๙	อนฺธการาภินิเวสา	๕๒/๔๑๖
อนวโย	๑๓๕/๑๗๗	อปรปฺปจฺจยา	๑๖/๓๔๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อปรามฏฺฐานิ	๓๒/๔๐	อพฺยาปชฺโฌ	๑๐/๓๒๙
อปริณตโภชี	๑๒๕/๑๖๘	อพฺยาปาทำ	๒๐๐/๒๘๐
อปริสุทฺธเวยฺยากรโณ	๑๐๐/๑๔๔	อพฺรหฺมจารี	๑๒๕/๑๖๘
อปริสุทฺธสีโล	๑๐๐/๑๔๒	อภาวิตกายา	๗๙/๑๒๒
อปริหานธมฺโม	๖๒/๔๐๖	อภาวิตจิตฺตา	๗๙/๑๒๒
อปริหานิเย	๒๒/๓๕๖	อภาวิตปญฺญา	๗๙/๑๒๒
อปายกุสโล	๗๙/๔๙๐	อภาวิตสีลา	๗๙/๑๒๒
อปายคมนิยำ	๘๙/๔๙๖	อภิกฺกโมสานำ	๕๖/๔๓๔
อปฺปคพฺโภ	๘๒/๔๙๒	อภิชฺฌาโทมนสฺสา	๗๖/๑๑๕
อปฺปฏิกูลสญฺญี	๑๔๔/๑๙๖	อภิโทสอฑฺฒรตฺตำ	๖๒/๔๖๓
อปฺปฏิวานี	๒๐/๓๕๓	อภินิหารกุสโล	๒๔/๓๕๘
อปฺปฏิวิภตฺตโภคี	๑๑/๓๓๓	อภิสมาจาริกำ	๖๗/๔๗๙
อปฺปติสฺโส	๙/๘	อภิสลฺเลขิกา	๙๐/๑๓๕
อปฺปภสฺสา	๑๑๔/๑๖๐	อมกฺขี	๘๒/๑๒๙
อปฺปมาทคารวตา	๓๒/๓๗๘	อมงฺกุภูโต	๓๔/๔๔
อปฺปมาโท	๕๓/๔๑๗	อมจฺฉรี	๓๔/๔๕
อปฺปสฺสาทา	๗๖/๑๑๒	อมตฺตญฺญุตา	๑๕๐/๒๐๑
อปฺปสฺสุโต	๑๕๗/๒๐๙	อมตทุทโส	๑๑๙/๕๑๑
อปฺปาพาโธ	๒๙/๓๒	อมายาวี	๕๓/๗๕
อปฺปิจฺฉกถา	๙๐/๑๓๕	อโมโห	๓๙/๓๘๘
อปฺปิจฺโฉ	๘๑/๔๙๑	อมฺพกสญฺญา	๔๔/๔๐๐
อพฺพุพฺเหสิโก	๗๑/๙๘	อรญฺญคโต	๗๖/๑๐๗
อพฺโภกาสิกา	๑๘๕/๒๕๓	อรญฺญวนปตฺถานิ	๗๘/๑๑๙
อพฺยาทินฺโน	๕๑/๗๔	อรติ	๑๓/๓๓๖
อพฺยาปชฺฌาธิมุตฺโต	๕๕/๔๓๐	อรหตฺตำ	๓๑/๓๗
อพฺยาปชฺฌาราโม	๗๘/๔๘๙	อริยธมฺเม	๔๑/๕๒

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อริยูปวาที	๒๑๑/๒๘๘	อสปติอภินิเวสา	๕๒/๔๑๕
อรูปภโว	๑๐๕/๕๐๓	อสปฺปายการี	๑๒๓/๑๖๖
อลงฺการูปวิจารา	๕๒/๔๑๕	อสปฺปุริสทานานิ	๑๔๗/๑๙๙
อลํสากจฺโฉ	๖๕/๙๓	อสภาควุตฺติโก	๒๑/๑๗
อลํสาฏีโว	๖๖/๙๔	อสมยา	๕๔/๗๕
อลพฺภนียานิ	๔๘/๖๒	อสมฺโมหาธิมุตฺโต	๕๕/๔๓๐
อลุทฺโธ	๒๑๖/๒๙๑	อสาตจฺจการี	๗๒/๔๘๕
อโลโภ	๓๙/๓๘๘	อสิตพฺยาภงฺคี	๗/๖
อวิกิณฺณวาจา	๑๖๗/๒๒๘	อสิสูนูปมา	๗๖/๑๑๒
อวิชฺชานิโรธา	๖๓/๔๗๑	อสุจิ	๒๑๐/๒๘๖
อวิชฺชาสโว	๖๓/๔๗๑	อสุภธาตุ	๔๑/๓๙๐
อวินิปาตธมฺโม	๑๗๙/๑๓๓	อสุภสญฺญา	๖๑/๙๒
อวิปรีตทสฺสโน	๘๘/๑๒๗	อสุภานุปสฺสี	๖๙/๙๖
อวิสารโท	๑๗๒/๒๓๔	อสุสโก	๔๕/๔๐๓
อวิหึสา	๔๓/๓๙๗	อสุสทฺธิยํ	๖/๕
อวีตโทโส	๘๒/๑๒๘	อสุสยายี	๑๘/๓๔๗
อวีตโมโห	๘๒/๑๒๘	อสุสาชานิโย	๒๐๓/๓๒๖
อวีตราโค	๘๒/๑๒๘	อสุสาททิฏฺจิ	๑๑๒/๕๐๗
อเวกลฺลตา	๙๖/๕๐๐	อสุสารณี	๗๕/๑๐๔
อสโร	๑๑๖/๕๐๘	อหิริโก	๓/๓
อสสคฺคกถา	๙๐/๑๓๕		
อสกฺกจฺจการี	๗๑/๔๘๕	[อา]	
อสโจ	๕๓/๗๕	อากิญฺจญฺญายตนูปคา	๑๗๐/๒๓๒
อสนฺตุฏฺจิตา	๑๑๔/๕๐๗	อากิณฺณวิหาโร	๗๘/๑๒๐
อสนฺตุฏฺโจ	๑๒๗/๑๖๙	อาคตาคมา	๑๕๖/๒๐๖
อสนฺถวิสฺสาสี	๑๑๑/๑๕๘	อาคมนทิฏฺจิโก	๑๔๗/๑๙๙

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อาฆาตปฏิวินยา	๑๖๑/๒๑๔	อายุโท	๓๗/๔๗
อาชฺชเวน	๒๐๓/๒๘๓	อายุสฺสา	๑๒๕/๑๖๘
อาทานคาหี	๓๖/๓๘๔	อารญฺญกา	๕๙/๑๖๐
อาทานาธิปฺปาโย	๑๓๗/๑๘๑	อารทฺธวิริโย	๒/๒
อาทิยา	๔๑/๕๑	อารพฺภธาตุ	๓๘/๓๘๗
อาทีนวสญฺญา	๖๑/๙๒	อารภชา	๑๔๒/๑๙๓
อาทีนวา อกฺขนฺติยา	๒๑๕/๒๙๐	อารามิกเปสโก	๒๗๓-๒๘๕/๓๑๖
อาทีนวา อภินิวาเส	๒๒๓/๒๙๕	อาราจารี	๑๘๐/๒๔๘
อาทีนวา กุลูปเก	๒๒๕/๒๙๖	อารุทฺธโก	๒๙๔-๓๐๒/๓๙๑
อาทีนวา ปุคฺคลปฺปสาเท	๒๕๐/๓๐๙	อาโรคฺยมโท	๕๗/๘๓
อาทีนวา โภเคสุ	๒๒๗/๒๙๖	อาโรคฺยสมฺปทา	๑๓๐/๑๗๑
อาทีนวา มธุรายํ	๒๒๐/๒๙๓	อาโรทนา	๒๔๙/๓๐๗
อาเทยฺยมุโข	๑๔๑/๑๙๑	อาลยสมุคฺฆาโต	๓๒/๓๙
อานาปานสฺสติ	๑๑๕/๕๐๘	อาโลกพหุโล	๘๐/๔๙๑
อานิสํสา ขนฺติยา	๒๑๕/๒๙๑	อาโลกสญฺญี	๗๕/๑๐๗
อานิสํสา โภเคสุ	๒๒๗/๒๙๖	อาวาสปลิเคธี	๒๓๗/๓๐๒
อานิสํสา ยาคุยา	๒๐๗/๒๘๕	อาวาสมจฺฉริยํ	๒๕๔/๓๑๒
อานิสํสา สมวตฺถจาเร	๒๒๑/๒๙๔	อาสภณฺฐานํ	๑๑/๑๑
อานิสํสา สมวตฺถนิวาเส	๒๒๓/๒๙๕	อาสวนิโรธคามินี	๗๕/๑๐๘
อาเนญฺชปฺปตฺตํ	๕๕/๔๓๒	อาสวนิโรโธ	๖๓/๑๐๘
อาปายิกา	๑๒๙/๑๗๐	อาสวสมุทโย	๗๕/๑๐๘
อาโป	๔๑/๓๙๐	อาสวา	๑๕๓/๒๐๓
อาภิเจตสิกานํ	๘๗/๑๓๑	อาหตจิตฺโต	๙๓/๑๓๗
อาภิสมาจาริกํ	๒๑/๑๗		
อามิสนฺตโร	๑๒๔/๑๖๗	[อิ]	
อายกุสโล	๗๙/๔๙๐	อิจฺฉาปกโต	๙๓/๑๓๗

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อิตฺตรปสาโท	๑๔๑/๑๙๑	อุปนิสฺสยสมฺปนฺโน	๒๔/๒๓
อิตฺตรเปโม	๑๔๑/๑๙๑	อุปวาทกา	๒๓/๒๑
อิตฺตรภตฺติ	๑๔๑/๑๙๑	อุปสมสุขสฺส	๓๐/๓๔
อิตฺตรสทฺโธ	๑๔๑/๑๙๑	อุปาทานกฺขยาธิมุตฺโต	๔๕/๔๓๐
อิตฺถีรตนสฺส	๑๔๓/๑๙๕	อุปายกุสโล	๗๙/๔๙๐
อิทฺธิวิธํ	๒๓/๑๙	อุเปกฺขา	๑๖๑/๒๑๔
อินฺทฺริยสังวเร	๑๑๔/๑๖๐	อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺคํ	๕๘/๔๔๖
อิสิโย	๑๙๒/๒๕๘	อุมฺมาทา	๙๓/๑๓๗
อิสฺสริยปริโยสานา	๕๒/๔๑๕	อุสฺสารณํ	๗๕/๑๐๔
อิสฺสาย	๓๐๘-๑๑๕๑/๓๒๐	อุสฺสาโห	๕๗/๘๖
[อุ]		อุสฺสุโก	๓๓/๔๒
อุกฺขิตฺตปลิโฆ	๗๑/๙๘	อุสฺโสฬฺหี	๒๐/๓๕๓
อุกฺขิตฺตาสิเก	๑๐๓/๕๐๓	[เอ]	
อุคฺฆาฏิโต	๕๕/๗๙	เอกคฺคจิตฺโต	๑๕๑/๒๐๒
อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา	๗๗/๔๘๙	เอกจารี	๑๐๓/๑๔๘
อุตุปริณามชานิ	๑๐๔/๑๕๑	เอกภตฺติกา	๑๘๐/๒๓๗
อุทกาพุหกานิ	๔๕/๖๐	เอกาสนิกา	๑๘๘/๒๔๕
อุทฺธจฺจํ	๖๖/๔๗๙	เอวังการี	๔๕/๒๕๔
อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจํ	๒๓/๑๙	เอวังทิฏฺฐิ	๓๘/๔๐๔
อุทราวเทหกํ	๑๙๑/๒๕๗	เอวังวาที	๓๘/๓๘๗
อุปกฺกมธาตุ	๓๘/๓๘๗	เอวังสมาจาโร	๔๕/๔๐๔
อุปกฺกิเลสา	๒๓/๑๘	[โอ]	
อุปกณฺณกชปฺปี	๑๑๑/๑๕๘		
อุปธิสงฺขเย	๕๖/๔๓๗	โอกาสผรโณ	๑๓๘/๑๘๑
อุปนาหี	๒๓๐/๒๙๘	โอโกฏิมโก	๕๗/๔๔๐
อุปนิสสมฺปนฺโน	๒๕/๒๓	โอคาธปฺปตฺตา	๑๖/๓๔๒

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
โอติณฺณจิตฺตา	๕๕/๗๗	กลฺยาณมิตฺตตา	๒๒/๓๕๖
โอตฺตปฺปี	๕/๔	กลฺยาณปฏิภาโณ	๕๐/๖๗
โอตฺตปฺปพลํ	๑/๑	กลฺยาณสมฺปวงฺโก	๖๗/๔๘๐
โอตฺตปฺปี	๒/๒	กลฺยาณสหาโย	๖๗/๔๘๐
โอปกฺกมิกานิ	๑๐๔/๑๕๑	กวิกตา	๗๙/๑๒๓
โอมานํ	๗๖/๔๘๘	กากเปยฺยา	๒๘/๓๑
โอรมฺภาคิเยหิ	๕๖/๔๓๕	กามจฺฉนฺโท	๒๓/๑๙
โอวาทการี	๓๙/๔๙	กามตณฺหา	๑๐๖/๕๐๔
[ก]		กามธาตุ	๑๑๑/๕๐๖
กณฺหาภิชาติ	๕๗/๔๓๘	กามนนฺที	๒๐๐/๒๘๑
กตญฺญูกตเวที	๓๙/๔๙	กามนิโรธคามินีปฏิปทา	๖๓/๔๖๖
กถาสลฺลาโป	๖๑/๔๕๗	กามนิโรโธ	๖๓/๔๖๖
กทลิมิคปวรปจฺจตฺถรโณ	๔๔/๕๗	กามภโว	๑๐๕/๕๐๓
กมฺมทายาโท	๕๗/๘๒	กามวิตกฺกํ	๑๔๐/๑๘๙
กมฺมนฺตาภินิเวสา	๕๒/๔๑๕	กามสญฺญํ	๗๔/๔๘๖
กมฺมนิโรธคามินีปฏิปทา	๖๓/๔๖๗	กามาสโว	๖๓/๔๗๑
กมฺมปฏิสรโณ	๕๗/๘๒	กาเมสุ มิจฺฉาจารี	๑๔๕/๑๙๘
กมฺมพนฺธุ	๕๗/๘๒	กายทุจฺจริตํ	๕๗/๘๔
กมฺมโยนิ	๕๗/๘๒	กายสนฺโทสํ	๔๘/๔๑๐
กมฺมวาทา	๕๗/๔๓๘	กาเย กายานุปสฺสี	๑๑๗/๕๑๐
กมฺมวิปากชานิ	๑๐๔/๑๕๑	กาลจารี	๑๒๕/๑๖๘
กมฺมสฺสกตา	๑๖๑/๒๑๔	กาลญฺญู	๑๓๑/๑๗๒
กมฺมสฺสโก	๑๖๑/๒๑๔	กาลทานานิ	๓๖/๔๖
กมฺมารามตา	๘๙/๑๓๔	กาเวยฺยา	๗๙/๑๒๓
กรุณา	๑๖๑/๒๑๔	กาสิกานิ	๔๔/๕๗
กลฺลตากุสโล	๒๔/๓๕๘	กึการปฏิสฺสาวินิโย	๓๓/๔๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
กิริยวาทา	๕๗/๔๓๘	[ค]	
กุปนีเย	๘๑/๑๒๘	คณารามตำ	๖๘/๔๘๐
กุลปลิเคธี	๒๓๗/๓๐๒	คณฺโฑ	๒๓/๓๕๗
กุลมจฺฉินี	๑๑๕/๑๖๑	คนฺธสญฺญา	๖๓/๔๗๐
กุลวโส	๓๙/๔๘	คมฺภีรตฺถา	๗๙/๑๒๓
กุสลาภิสนฺทา	๔๕/๕๙	ครุฏฺฐานิโย	๒๖/๒๔
กุสีโต	๓/๓	คหณูปวิจารา	๕๒/๔๑๖
กุหนำ	๗๗/๔๘๙	คามณิกสฺส	๕๘/๘๘
กุกฺกุจฺจำ	๖๖/๔๗๙	คามนฺตวิหารี	๕๙/๔๔๗
กุมฺมคฺโค	๖๔/๔๗๘	คิลานุปฏฺฐาโก	๑๒๔/๑๖๗
กูฏสโมสรณา	๕๓/๔๑๗	คิหิธมฺมา	๓๕/๔๕
โกตุหลมงฺคลิโก	๑๗๕/๒๓๗	โคจรกุสโล	๒๔/๓๕๘
โกธโน	๒๓๐/๒๙๘	โคตมโก	๒๙๔-๓๐๒/๓๑๙
โกสชฺชำ	๖/๖	โคปานสิโย	๕๓/๔๑๗
[ข]		[ฆ]	
ขชฺชกภาชโก	๒๗๓-๒๘๕/๓๑๖	ฆมฺมปเรโต	๑๖๒/๒๑๖
ขโม	๘๕/๑๓๐	ฆมฺมาภิตตฺโต	๑๖๒/๒๑๖
ขยธมฺมำ	๔๘/๖๒	ฆานินฺทฺริย	๕๘/๔๔๓
ขลุปจฺฉาภตฺติกา	๑๘๙/๒๕๔	โฆรวิโส	๒๓๐/๒๙๘
ขิปฺปวิราคิ	๖๓/๔๗๓	[จ]	
ขีลชาโต	๑๕๓/๒๐๓	จกฺกวตฺตี	๑๓๑/๑๗๒
ขีณติรจฺฉานโยนิ	๑๗๙/๒๔๓	จกฺขุนฺทฺริยำ	๗๖/๑๑๕
ขีณปิตฺติวิสโย	๑๗๙/๒๔๓	จตุกุณฺฑิโก	๑๖๒/๒๑๖
ขีณาปายทุคฺคติวินิปาโต	๑๗๙/๒๔๓		

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
จตุรงฺคินิยา	๑๓๔/๑๗๖
จนฺทนฑฺฒกิ	๑๙๔/๒๗๑
จนฺทนผลกิ	๔๔/๔๗
จาคิ	๔๐/๔๐
จาคกถา	๑๔๗/๒๐๙
จาคธนิ	๔๗/๖๑
จาคสมฺปทา	๔๖/๖๑
จาคานุสฺสติ	๙/๓๒๘
จิตฺตกถี	๕๐/๖๗
จิตฺตกฺขรา	๗๙/๑๒๓
จิตฺตกฺเขปา	๙๓/๑๓๗
จิตฺตพฺยญฺชนา	๗๙/๑๒๓
จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี	๑๑๘/๕๑๐
จีวรปฏิคฺคาหโก	๒๗๓-๒๘๕/๓๑๖
จีวรภาชโก	๒๗๓-๒๘๕/๓๑๖
จุตูปปาตี	๖๔/๔๗๗
เจโตขิลา	๒๐๕/๒๘๔
เจโตวิมุตฺตี	๒๓/๒๒
เจโตวิมุตฺติผลานิสํสา	๒๕/๒๓
เจโตวิวรณสปฺปายา	๙๐/๑๓๕
เจโตสมาธี	๔๕/๕๙
โจรสาธารณา	๒๒๗/๒๙๖

[ฉ]

ฉนฺทราโค	๕๗/๘๔
ฉนฺทวสานุคา	๓๓/๔๓
ฉนฺโท	๒๐/๓๕๓
ฉินฺนปริปนฺโถ	๒๑๑/๒๘๘
ฉพาภิชาติโย	๕๗/๔๓๘

[ช]

ชงฺฆวิหารี	๕๘/๘๗
ชฏิลโก	๒๙๔-๓๐๒/๓๑๙
ชปฺเปน มนฺเตน	๔๘/๖๕
ชิวฺหินฺทฺริยิ	๕๘/๔๔๓
ชีวิตมโท	๕๗/๘๓
เชคุจฺฉี	๑๒๔/๑๖๗

[ฌ]

ฌาณานิ	๒๗/๒๗
ฌาณทสฺสนวิเสสิ	๕๑/๗๓
ฌาติสมฺปทา	๑๓๐/๑๗๑

[ฐ]

ฐิติกุสโล	๒๔/๓๕๘
ฐิติภาคิยา	๗๒/๔๘๕

[ต]

ตณฺหกฺขยาธิมุตฺโต	๕๕/๔๓๐
ตณฺหกฺขโย	๓๒/๓๙
ตณฺหานิโรธา	๖๓/๔๗๑
ตจตฺถิกา	๕๔/๔๒๓
ตถาคตพลานิ	๑๑/๑๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ตถาคตภาสิตา	๗๙/๑๒๓	ธมฺมานุสฺสติ	๙/๓๒๘
ตีรทสฺสี	๕๔/๔๒๑	ธมฺมาราโม	๗๘/๔๘๙
ตุโม	๑๐๐/๑๔๓	ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี	๑๑๘/๕๑๑
เตโชธาตุ	๑๙๗/๒๗๗	ธิติธาตุ	๓๘/๓๘๗
เตทณฺฑิโก	๒๙๔-๓๐๒/๓๑๙		
[ถ]		**[น]**	
ถามธาตุ	๓๘/๓๘๗	นวผลานิ	๓๖/๔๖
ถีนมิทฺธํ	๒๓/๑๙	นวสสฺสานิ	๓๖/๔๖
ถีนมิทฺธปเรเตน	๑๙๓/๒๖๖	นสฺสนธมฺมํ	๔๘/๖๒
ถุลฺลผุสิตเก	๓๐/๓๔	นานุพฺยญฺชนคฺคาหี	๗๖/๑๔๐
[ธ]		นาลิยสากํ	๔๔/๔๖
ธมฺมกุสโล	๑๖๙/๒๓๑	นิกฺกมธาตุ	๓๘/๓๘๗
ธมฺมครุ	๙๙/๑๔๑	นิคณฺโฐ	๒๙๔-๓๐๒/๓๑๙
ธมฺมคารวตา	๓๒/๓๗๘	นิชฺชีสิตา	๘๓/๑๒๙
ธมฺมคารโว	๙๙/๑๔๑	นิฏฺฐิตกมฺมนฺตปริโยสานา	๕๒/๔๑๕
ธมฺมญฺญู	๑๓๑/๑๗๒	นิทานสมฺภโว	๖๓/๔๖๖
ธมฺมทฺธโช	๑๓๓/๑๗๔	นิทฺทารามตา	๘๙/๑๓๔
ธมฺมธรา	๑๔๖/๒๐๖	นิปฺปปญฺจาราโม	๗๘/๔๘๙
ธมฺมปฏิสมฺภิทาปฺปตฺโต	๘๖/๑๓๑	นิปฺเปสิโก	๘๓/๑๒๙
ธมฺมปริยาโย	๕๐/๗๒	นิพฺพานํ	๓๒/๓๙
ธมฺมมจฺฉริยํ	๒๕๔/๓๑๒	นิพฺพานปริโยสานา	๕๒/๔๑๖
ธมฺมสญฺญา	๖๓/๔๗๐	นิพฺพานสญฺญา	๑๐๓/๕๐๓
ธมฺมสนฺโทสา	๗๙/๑๒๒	นิพฺพานาภิรโต	๑๔/๓๓๙
ธมฺมสมุปฺปาโท	๖๒/๔๑๖	นิพฺพิทาวิราโค	๒๔/๒๒
ธมฺมาธิปเตยฺโย	๑๓๓/๑๗๔	นิพฺเพธภาคิยา	๗๑/๔๘๕
		นิพฺเพธิกปริยายํ	๗๖/๑๔๐

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
นิมิตฺตคฺคาหี	๑๔๐/๓๓๗	ปงฺโก	๒๓/๓๕๗
นิมิตฺตานุสารี	๑๓/๓๓๗	ปจฺจตฺถิกา	๔๘/๖๔
นิมิตฺติโก	๘๓/๑๒๙	ปจฺจเวกฺขณานิมิตฺตํ	๒๘/๓๐
นิยฺยานิกา	๑๐๕/๑๕๓	ปจฺจาชาโต	๙๖/๔๔๐
นิรคฺคโฬ	๗๑/๙๘	ปจฺฉานิปาตินิโย	๓๓/๔๑
นิรยเวทนิยํ	๖๓/๔๗๒	ปจฺฉาลิยํ	๕๘/๘๘
นิรามคนฺธา	๕๔/๔๒๖	ปจฺฉาสมโณ	๑๑๒/๑๕๘
นิรุตฺติกุสโล	๑๖๙/๒๓๑	ปญฺญตฺติพหุโล	๗๓/๑๐๑
นิรุตฺติปฏิสมฺภิทาปฺปตฺโต	๘๖/๑๓๑	ปญฺญวา	๒/๓
นิโรธนิสฺสิตํ	๕๘/๔๔๖	ปญฺญา	๖/๖
นิโรธสญฺญา	๓๕/๓๘๓	ปญฺญากถา	๙๐/๑๓๕
นิโรโธ	๓๒/๓๙	ปญฺญากฺขนฺธํ	๒๒/๑๘
นิวิฏฺจเปโม	๓๐/๓๗๓	ปญฺญาธนำ	๔๗/๖๑
นิวิฏฺจสทฺโธ	๓๐/๓๗๓	ปญฺญาพลำ	๑/๑
นิสฺสโย	๒๕๒/๓๑๑	ปญฺญาวิมุตฺตึ	๒๓/๒๒
นิสฺสารณิยา	๒๐๐/๒๗๙	ปญฺญาวิมุตฺติผลานิสำสา	๒๕/๒๓
นีลาภิชาติ	๕๗/๔๓๘	ปญฺญาสมฺปทา	๔๖/๖๐
เนกฺขมฺมำ	๕๗/๘๖	ปญฺญาสมฺปนฺโน	๑๗/๑๔
เนกฺขมฺมสงฺกปฺปพหุโล	๑๒๗/๑๖๙	ปญฺญินฺทฺริยำ	๓๐๖/๓๒๐
เนกฺขมฺมสญฺญาย	๗๕/๔๘๘	ปญฺญูปวิจารา	๕๒/๔๑๕
เนกฺขมฺมาธิมุตฺโต	๕๕/๔๓๐	ปฏิกฺกโม	๕๖/๔๓๔
เนมนฺตนิโก	๕๙/๔๔๗	ปฏิกฺกโมสานำ	๕๖/๔๓๔
เนรยิกา	๑๒๙/๑๗๐	ปฏิกฺกูลสญฺญา	๖๑/๙๒
[ป]		ปฏิกฺกูลสญฺญี	๖๙/๙๖
ปสุกูลิโก	๑๖๒/๒๑๕	ปฏิคฺคาหกานำ	๓๗/๔๖
ปคพฺโภ	๘๒/๔๑๙	ปฏินิสฺสคฺคาย	๓๐๘-๑๑๕๑/๓๒๐

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปฏิภาณโท	๓๗/๔๗	ปริสณฺฑู	๑๓๑/๑๗๒
ปฏิภาณปฏิสมฺภิทาปฺปตฺโต	๘๖/๑๓๑	ปนฺนภาโร	๗๑/๙๘
ปฏิสนฺถารคารวตา	๓๒/๓๗๘	ปปญฺจารามตำ	๑๔/๓๓๘
ปจวีธาตุ	๔๑/๓๙๐	ปปฺปฏิกา	๒๔/๒๒
ปจวีอภินิเวสา	๕๒/๔๑๕	ปพฺพตราชำ	๔๐/๔๙
ปณีตากามา	๗/๖	ปมาทสฺส	๓๐๘-๑๑๕๑/๓๒๐
ปณีตาธิมุตฺติโก	๘๕/๔๙๔	ปยตฺตปาณิ	๔๗/๖๑
ปณฺฑกโคจโร	๑๐๒/๑๔๘	ปรกฺกมธาตุ	๓๘/๓๘๗
ปติคาธปฺปตฺตา	๑๖/๓๔๒	ปรกาโร	๓๘/๓๘๗
ปริจิตา	๘๗/๑๓๑	ปรมสุกฺกาภิชาติ	๕๗/๔๓๘
ปติจยำ	๕๕/๔๓๑	ปรานุเปกฺขี	๑๐๖/๑๕๓
ปริจฺจชา	๕๔/๗๖	ปริกฺขยาย	๓๐๘-๑๑๕๑/๓๒๐
ปตฺตกฺขนฺโธ	๔๙/๖๕	ปริกฺขีณภวสญฺโญชโน	๔๙/๔๑๑
ปริญฺญาย	๕๕/๗๙	ปริกฺเขปา	๕๔/๗๖
ปตฺตคฺคาหาปโก	๒๗๓-๒๘๕/๓๑๖	ปรินิพฺพานธมฺโม	๖๒/๔๖๖
ปริณตโภชี	๑๒๕/๑๖๘	ปริพฺพาชโก	๒๙๔-๓๐๒/๓๑๙
ปตฺตตฺถิกา	๕๔/๔๒๓	ปริภาสา	๕๔/๗๖
ปรินายโก	๑๓๔/๑๗๖	ปริยตฺติพหุโล	๗๓/๑๐๑
ปตฺตปิณฺฑิกา	๑๙๐/๒๕๔	ปริยายทสฺสาวี	๑๕๙/๒๑๓
ปทกฺขิณคฺคาหี	๖๐/๙๑	ปริเยฏฺฐิเวปกฺกำ	๖๓/๔๗๓
ปทุมินิยำ	๒๘/๒๙	ปริสุทฺธเวยฺยากรโณ	๑๐๐/๑๔๔
ปธานกฺขโม	๒๙/๓๒	ปริสุทฺธสีโล	๑๐๐/๑๔๔
ปธานิยงฺคานิ	๕๓/๗๕	ปริสุทฺธาชีโว	๑๐๐/๑๔๕
ปนฺตเสนาสโน	๙๘/๑๓๙	ปริหานธมฺโม	๖๒/๔๖๑
ปนฺตานิ	๗๘/๑๑๙	ปลุลงฺโก	๔๔/๕๗
ปนฺนทฺธโช	๗๑/๙๘	ปวิเวกกถา	๙๐/๑๓๕

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปวิเวกสุขสฺส	๓๐/๓๔	ปุณฺฑรีกินิยํ	๒๘/๒๙
ปวิเวกาธิมุตฺโต	๕๕/๔๓๐	ปุปฺผตฺถิกา	๕๔/๔๒๓
ปวิเวการาโม	๗๘/๔๘๙	ปุพฺพาปรกุสโล	๑๖๙/๒๓๑
ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺคํ	๕๘/๔๔๖	ปุพฺพุฏฺฐายินิโย	๓๓/๔๑
ปสฺสสุขํ	๒๐๖/๒๘๕	ปุพฺเพนิวาสํ	๒๓/๒๐
ปหานสญฺญา	๗๒/๙๙	ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตึ	๖๔/๔๗๗
ปหานาราโม	๗๘/๔๘๙	ปูคคามคามิกสฺส	๕๘/๘๘
ปพาสสฺส	๓๐๘-๑๑๕๑/๓๒๐	เปตฺตนิโก	๑๗/๓๔๖
ปพาสี	๘๒/๑๒๘	เปสลา	๒๔๙/๓๐๘
ปาฏิกฺกุลฺยตา	๓๐/๓๕	เปสฺสา	๓๓/๔๒
ปาณาติปาตี	๑๔๕/๑๙๘		
ปาปมิตฺตตา	๒๑/๓๕๖	[ผ]	
ปาปสมฺปวงฺโก	๖๗/๔๗๙	ผรุสาวาโจ	๘๒/๔๙๑
ปาปสหาโย	๖๗/๔๗๙	ผลตฺถิกา	๕๔/๔๒๓
ปาปิจฺโฉ	๙๓/๑๓๗	ผลภาชโก	๒๗๓/๓๑๖
ปาริจริยานุตฺตริยํ	๘/๓๒๘	ผสฺสนิโรโธ	๖๑/๔๕๕
ปิณฺฑปาติกา	๕๙/๔๔๗	ผสฺสสมุทโย	๖๑/๔๕๕
ปิตฺตสมุฏฺฐานานิ	๑๐๔/๑๕๑	ผสฺโส	๖๑/๔๕๕
ปิปาสวินโย	๓๒/๓๙	ผาสุวิหาโร	๑๐๖/๑๕๕
ปิยวาทินิโย	๓๓/๔๑	โผฏฺฐพฺพสญฺญา	๖๓/๔๗๐
ปิสุณาวาโจ	๘๒/๔๙๑		
ปีฐมฺปโน	๑๓๘/๑๘๑	[พ]	
ปีติสมฺโพชฺฌงฺคํ	๕๘/๔๔๖	พทรา	๕๘/๘๗
ปุชฺโช	๕๘/๙๐	พนฺธนํ	๔๕/๓๙๗
ปุญฺชกิตานิ	๒๙/๓๗๒	พลโท	๓๗/๔๗
ปุญฺญาภิสนฺทา	๔๕/๕๙	พลวนิสฺสิโต	๑๐๓/๑๔๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
พลาธิฏฺฐานา	๕๒/๔๑๕	พฺยาปาทปโทสํ	๗๕/๑๐๗
พลานิ	๑๓/๑๒	พฺยาปาทปเรเตน	๑๙๓/๒๖๕
พลิปฏิคฺคาหิกา	๕๘/๘๙	พฺยาปาทวิตกฺโก	๑๐๙/๕๐๕
พหุกรณีโย	๙๐/๑๓๔	พฺยาปาทสญฺญา	๑๑๐/๕๐๖
พหุกิจฺโจ	๙๐/๑๓๔	พฺยาปาโท	๒๓/๑๙
พหุทุกฺขา	๗๖/๑๑๒	พฺรหฺมจารี	๑๘๐/๒๔๘
พหุภณฺฑสนฺนิจโย	๒๒๓/๒๙๕	พฺรหฺมโลกปริโยสานา	๕๒/๔๑๕
พหุเภชฺชสนฺนิจโย	๒๒๓/๒๙๕	พฺรหฺมโลกูปคา	๕๔/๔๒๖
พหุเภสชฺโช	๒๒๓/๒๙๕	พฺราหฺมณธมฺมา	๑๙๑/๒๕๖
พหุรชา	๒๒๐/๒๙๓	[ภ]	
พหุสฺสุตํ	๔๒/๕๓	ภณฺฑนการโก	๒๑๒/๒๘๘
พหุสฺสุตา	๘๗/๑๓๑	ภณฺฑาคาริโก	๒๗๓-๒๘๕/๓๑๕
พหุสฺสุโต	๔๗/๖๑	ภตโปสี	๓๙/๔๙
พหูปายาสา	๗๖/๑๑๒	ภตฺตาทโก	๑๓๘/๑๘๑
พาหิรกา	๗๙/๑๒๓	ภตฺตุทฺเทสโก	๒๗๒/๓๑๔
พาหุสจฺจกถา	๑๕๗/๒๐๙	ภวตณฺหา	๑๐๖/๕๐๔
พุทฺธานุสฺสติ	๙/๓๒๘	ภวาสโว	๖๓/๔๗๑
โพธิปกฺขิกานํ	๕๖/๘๐	ภสฺสการโก	๒๑๒/๒๘๘
โพธิปกฺขิยานํ	๑๗/๓๔๖	ภสฺสารามตา	๘๙/๑๓๔
พฺยญฺชนกุสโล	๑๖๙/๒๓๑	ภาวนาราโม	๗๘/๔๘๙
พฺยตฺถุปเสวี	๑๑๑/๑๕๘	ภิกฺขุนี โคจโร	๑๐๒/๑๔๘
พฺยสนานิ	๑๓๐/๑๗๐	ภิยฺโยภาโว	๕๔/๗๗
พฺยาธิธมฺมํ	๔๘/๖๒	ภิสโก	๑๙๘/๒๗๑
พฺยาปาทํ	๗๓/๒๘๐	ภุชิสฺสานิ	๑๐๕/๑๕๓
พฺยาปาทธาตุ	๑๑๑/๕๐๖	โภคจาคี	๑๐๓/๑๔๘
พฺยาปาทนนฺทิ	๒๐๐/๒๘๑	โภคปริพฺยุฬฺโห	๓๑/๓๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
โภคพฺยสนํ	๑๓๐/๑๗๐	มนินฺทฺริยสัวรัง	๕๘/๔๔๓
โภคโภคี	๑๘/๓๔๗	มนุสฺสโลกคมนิยา	๖๓/๔๗๑
โภคสมฺปทา	๑๓๐/๑๗๑	มนุสฺสโลกเวทนิยํ	๖๓/๔๗๒
โภคาธิปฺปายา	๕๒/๔๑๕	มโนสนฺโทสํ	๔๘/๔๑๐
[ม]		มนฺตาธิฏฺฐานา	๕๒/๔๑๕
มังสเปสูปมา	๗๖/๑๑๒	มนฺโท	๑๔๑/๗๑๖
มังสวณิชฺชา	๑๗๗/๒๓๙	มรณธมฺมัง	๔๘/๖๒
มกฺขี	๘๒/๑๒๘	มรณธมฺมิโน	๕๗/๘๖
มงฺกุภูโต	๒๑๓/๒๘๙	มรณสญฺญา	๖๑/๙๒
มจฺฉรินี	๑๑๗/๑๕๕	มรณสฺสติ	๑๙/๓๔๙
มจฺฉริยานิ	๒๕๔/๓๑๒	มริยาทำ	๑๙๒/๒๕๘
มจฺฉรี	๓๖/๓๘๔	มหาอุทกกฺขนฺโธ	๔๕/๖๐
มชฺชวณิชฺชา	๑๗๗/๒๓๙	มหาโจโร	๑๐๓/๑๔๘
มชฺฌิมา กามา	๗/๖	มหานิโครโธ	๓๘/๔๗
มญฺชิฏฺฐาย	๑๙๓/๒๖๕	มหาปุญฺญกฺขนฺโธ	๔๕/๕๙
มณิรตนสฺส	๑๔๓/๑๙๕	มหาสาลา	๔๐/๔๙
มตฺตญฺญู	๕๖/๘๐	มหิจฺฉตา	๑๑๔/๕๐๗
มทนิมฺมทโน	๓๒/๓๙	มหิจฺโฉ	๘๔/๔๙๒
มทนีเย	๘๑/๑๒๘	มาคณฺฑิโก	๒๙๔-๓๐๒/๓๑๙
มทสฺส	๓๐๘-๑๑๕๑/๓๒๐	มาตาปิตุกิจฺจกโร	๕๘/๙๐
มทฺทเวน	๒๐๓/๒๘๓	มาติกาธรา	๑๕๖/๒๐๖
มธุรกชาโต	๕๖/๗๙	มานสฺส	๓๐๘-๑๑๕๑/๓๒๐
มนสานุเปกฺขิตา	๘๗/๑๓๑	มายาย	๓๐๘-๑๑๕๑/๓๒๐
มนาปจาริโนโย	๓๓/๔๑	มายาวี	๓๖/๓๘๔
มนาปทายี	๔๔/๕๖	มิจฺฉาทิฏฺฐิ	๓๖/๓๘๔
มนินฺทฺริยัง	๗๖/๑๑๕	มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา	๒๓/๒๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
มิจฺฉาทิฏฺฐิกา	๒๓/๒๑	[ย]	
มิจฺฉาวาจา	๑๑๙/๑๖๓	ยญฺญาภินิเวสา	๕๒/๔๑๕
มิจฺฉาวายามา	๑๒๐/๑๖๓	ยถากมฺมูปเค	๒๓/๑๘
มิตฺตทุพฺภี	๒๒๙/๒๙๗	ยถาธิปฺปาโย	๔๔/๕๘
มิทฺธํ	๖๖/๔๗๙	ยถาภูตญาณทสฺสน	๒๔/๒๒
มิทฺธสุขํ	๓๐/๓๔	ยถาภูตญาณทสฺสนวิปนฺนสฺส	๒๔/๒๒
มิทฺธสุขํ	๓๐/๓๔	ยถาภูตญาณทสฺสนสมฺปนฺนสฺส	๒๔/๒๓
มุฏฺฐสจฺจํ	๖๕/๔๗๙	ยถาสนฺถติกา	๑๘๗/๒๔๕
มุฏฺฐสฺสติ	๘๔/๔๔๗	ยสสํวตฺตนิกา	๔๓/๕๕
มุณฺฑสาวโก	๒๙๔-๓๐๒/๓๑๙	ยสสฺสี	๘๘/๑๓๒
มุตฺตจาโค	๔๗/๖๑	ยาคุภาชโก	๒๗๓-๒๘๕/๓๑๖
มุทิตา	๑๓/๓๓๖	ยาจิตกูปมา	๗๖/๑๑๒
มุทฺธาภิสิตฺตสฺส	๕๘/๘๘	ยาจโยโค	๔๗/๖๑
มุทฺธาวสิตฺโต	๑๗/๓๔๕	ยานยายี	๑๘/๓๔๗
มุสาวาทินี	๒๘๗-๒๙๒/๓๑๘	ยาปนียํ	๕๖/๔๓๔
มุสาวาที	๑๔๕/๑๙๘	โยคพหุโล	๘๐/๔๙๑
มูลตฺถิกา	๕๔/๔๒๓	โยคฺคปโถ	๙๙/๑๔๐
เมฆา	๑๙๗/๒๗๗	โยธาชีวูปมา	๗๕/๑๐๔
เมตฺตจิตฺโต	๑๒๔/๑๖๗	โยธาชีโว	๗๕/๑๐๓
เมตฺตา	๑๖๑/๒๑๔	[ร]	
โมกฺโข	๑๘๑/๒๕๒	รกฺขิตา	๑๔๐/๑๘๗
โมทกา	๕๘/๘๗	รชคฺคํ	๗๕/๑๐๔
โมมูโห	๑๔๑/๑๙๑	รชนีเย	๘๑/๑๒๘
โมหนีเย	๘๑/๑๒๘	รตฺตญฺญู	๘๘/๑๓๒
โมหสฺส	๓๐๘-๑๑๕๑/๓๒๐	รถยายี	๑๘/๓๔๗
โมโห	๑๔๔/๑๙๗		

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
รนฺธคเวสี	๑๕๓/๒๐๓	ลาภานุตฺตริยํ	๘/๓๒๘
รสสญฺญา	๖๓/๔๗๐	ลาภี	๔๓/๕๔
รสหรณิโย	๒๐๘/๒๘๕	ลุทฺโธ	๒๑๖/๒๙๑
รโหนิสชฺชาย	๒๒๕/๒๙๖	ลุพฺโต	๑๙๓/๒๖๗
ราคปเรโต	๗๖/๑๑๑	โลโภ	๓๙/๓๘๘
ราโค	๗๖/๑๑๐	โลหิตาภิชาติ	๕๗/๔๓๘
ราชโภคฺโค	๑๓๙/๑๘๒	โลโพ	๑๔๑/๑๙๑
ราชสาธารณา	๒๒๗/๒๙๖	[ว]	
ราชารโห	๑๓๙/๑๘๒	วจีสนฺโทสํ	๔๘/๔๑๐
ริญฺจติ	๗๓/๑๐๑	วฏฺฏปจฺเฉโท	๓๒/๓๙
รุกฺขธมฺเม	๕๔/๔๒๓	วฑฺฒี	๘๔/๔๙๒
รุกฺขผลูปมา	๗๖/๑๑๒	วณิชฺชา	๑๗๗/๒๓๙
รุกฺขมูลคโต	๕๖/๑๐๗	วณฺณโท	๓๗/๔๗
รุกฺขมูลิกา	๑๘๓/๒๕๓	วณฺณมจฺฉริยํ	๒๕๔/๓๑๒
รูปนนฺทิ	๒๐๐/๒๘๑	วณฺณวาที	๖๙/๔๘๒
รูปภโว	๑๐๕/๕๐๓	วณฺณสวณฺฑนิกา	๔๓/๕๕
รูปสญฺญา	๖๓/๔๗๐	วทญฺญู	๓๖/๔๖
โรคพฺยสนํ	๑๓๐/๑๗๐	วราทายี	๖๓/๙๒
โรโค	๒๓/๓๕๗	วาตสมุฏฺฐานานิ	๑๐๔/๑๕๑
[ล]		วาเตริโต	๑๙๓/๒๖๖
ลณฺฑุสาธโน	๑๓๘/๑๘๑	วาโยธาตุ	๑๙๗/๒๗๗
ลปโก	๘๓/๑๒๙	วาลคฺคโกฏินิตฺตุทฺทนมตฺตํ	๖๒/๔๕๙
ลปนํ	๗๗/๔๘๙	วิกิณฺณวาจา	๑๖๗/๒๘๘
ลาภมจฺฉรินี	๑๑๕/๑๖๑	วิกฺเขโป	๑๑๕/๕๐๘
ลาภมจฺฉรี	๒๒๔/๒๙๕	วิคตกถกถา	๑๖/๓๔๓
ลาภสกฺการสิโลกํ	๔๒/๓๙๓	วิฆาตปริฬาหา	๒๐๐/๒๗๙

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
วิจิกิจฺฉา	๒๓/๑๙	วิเวกนิสฺสิตํ	๕๘/๔๔๖
วิจิตสงฺคาโม	๗๕/๑๐๔	วิสมนิสฺสิโต	๑๐๓/๑๔๘
วิชฺชาภาคิยา	๓๕/๓๘๓	วิสมปริหารชานิ	๑๐๔/๑๕๑
วิญฺญูปสตฺถานิ	๑๐๕/๑๓๕	วิสวณิชฺชา	๑๗๗/๒๓๙
วิตฺติสญฺชนโน	๕๘/๙๐	วิสญฺโญคาธิปฺปาโย	๑๓๗/๑๘๑
วิธวาโคจโร	๑๐๒/๑๔๘	วิสารโท	๓๔/๔๔
วินิพนฺธา	๒๐๖/๒๘๔	วิเสสภาคิยา	๗๑/๔๘๕
วินีลกํ	๒๙/๓๗๑	วิหึสา	๗๕/๔๘๘
วิปริณามญฺญถาภาวา	๓๐/๓๕	วิหึสาธาตุ	๑๑๑/๕๐๖
วิปรีตทสฺสโน	๘๘/๑๓๒	วีมํสา	๔๓/๓๙๗
วิปสฺสนา	๕๔/๔๒๗	วุฏฺฐานกุสโล	๒๔/๓๕๘
วิปฺปฏิสารชา	๑๔๒/๑๙๓	วุฑฺฒปพฺพชิโต	๕๙/๙๐
วิภาวตณฺหา	๑๐๖/๕๐๔	วูปสนฺตจิตฺโต	๗๕/๑๐๗
วิมุตฺติกถา	๙๒/๑๓๗	เวทนานิโรธคามินีปฏิปทา	๖๓/๔๖๖
วิมุตฺติญาณทสฺสนสมฺปทา	๙๒/๑๓๗	เวทนานิโรโธ	๖๓/๔๖๖
วิมุตฺติสมฺปทา	๙๒/๑๓๗	เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี	๑๑๘/๕๐๑
วิยูหฺหํ	๗๖/๑๐๙	เวทพหุโล	๘๐/๔๙๑
วิราคนิสฺสิตํ	๕๘/๔๔๖	เวสารชฺชปฺปตฺตา	๑๖/๓๔๓
วิราคสญฺญา	๗๒/๙๙	เวสิยโคจโร	๑๐๒/๑๔๘
วิริยํ	๕/๖	โวสฺสคฺคปริณามึ	๕๘/๔๔๖
วิริยพลํ	๑/๑	โวสฺสคฺครโต	๔๗/๖๑
วิริยสมฺโพชฺฌงฺคํ	๕๘/๔๔๖	[ส]	
วิริยารมฺภกถา	๙๐/๑๓๕	สํสคฺคารามตํ	๑๔/๓๓๘
วิริยินฺทฺริยํ	๓๐๖/๓๒๐	สํสุทฺธคหณิโก	๑๓๔/๑๗๕
วิวาทการโก	๒๑๒/๒๘๘	สอุปารมฺภจิตฺโต	๑๕๓/๒๐๓
วิวาทมูลานิ	๓๖/๓๘๓	สกฺกายทิฏฺจิ	๘๙/๔๙๖

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
สกฺกายนิโรโธ	๖๑/๔๕๗	สตฺถกา	๗๗/๑๑๗
สกฺกายสมุทโย	๖๑/๔๕๗	สตฺถวณิชฺชา	๑๗๗/๒๓๙
สกฺกาโย	๖๑/๔๕๗	สตฺถาธิฏฺฐานา	๕๒/๔๑๖
สกฺขรกถลํ	๖๐/๔๕๑	สตฺถุคารวตา	๓๒/๓๗๘
สกฺขิภพฺพตํ	๒๘/๑๙	สทารสนฺตุฏฺโ	๔๔/๓๙๘
สคฺคสวตฺตนิกา	๔๓/๕๕	สทฺทสญฺญา	๖๓/๔๗๐
สงฺกิณฺณปริกฺโข	๗๑/๙๘	สทฺธมฺมนิยโต	๙๗/๕๐๐
สงฺกุลิกา	๕๘/๘๗	สทฺธากถา	๑๕๗/๒๐๙
สงฺขวณฺณูปนิภานิ	๒๙/๓๗๒	สทฺธาธนํ	๔๗/๖๑
สงฺคณิกวิหาโร	๗๘/๑๒๐	สทฺธาพลํ	๑/๑
สงฺคณิการามตา	๘๙/๑๓๔	สทฺธาสมฺปทา	๔๖/๖๐
สงฺคามาวจรา	๑๓๙/๑๘๒	สทฺธินฺทฺริยํ	๓๐๖/๓๒๐
สงฺโค	๒๓/๓๕๗	สนฺตุฏฺฐิกถา	๙๐/๑๓๕
สงฺฆคารวตา	๓๒/๓๗๘	สนฺตุฏฺฐิตา	๑๑๔/๕๐๗
สงฺฆานุสฺสติ	๗/๓๒๘	สนฺตุฏฺโ	๑๐๙/๑๕๖
สชฺฌายกตา	๑๙๓/๒๖๕	สนฺทิฏฺฐิกํ	๓๔/๔๓
สชฺฌายพหุโล	๗๓/๑๐๑	สนฺทิฏฺฐิปรามาสี	๓๖/๓๘๔
สญฺญานิโรโธ	๖๓/๔๖๖	สนฺนิธิการกปริโภคํ	๘๐/๑๒๖
สจา	๑๖๗/๒๒๘	สนฺนิปาติกานิ	๑๐๔/๑๕๑
สตกุกกุ	๓๑/๓๘	สปฺปฏิภโย	๒๒๙/๒๙๗
สตปที	๗๗/๑๑๖	สปฺปสิรูปมา	๗๖/๑๑๓
สติ	๒๓/๑๙	สปฺปายการี	๑๒๓/๑๖๖
สตินฺทฺริยํ	๓๐๖/๓๒๐	สปฺปุริสทานานิ	๑๔๘/๑๙๙
สติพลํ	๑๓/๑๒	สพฺพสงฺขารสมโถ	๑๔๐/๑๙๐
สติมา	๑๔/๑๒	สพฺพูปธิปฏินิสฺสคฺโค	๑๔๐/๑๙๐
สตฺติสูลูปมา	๗๖/๑๑๒	สภาควุตฺติโก	๒๑/๑๗

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
สมณทุกฺขานิ	๑๒๘/๑๖๙	สมฺมาวาจา	๑๑๙/๑๖๓
สมณธมฺเม	๕๔/๔๒๔	สมฺมาวายามา	๑๒๐/๑๖๔
สมณสุขานิ	๑๒๘/๑๗๐	สมฺมูฬฺโห	๒๑๑/๒๘๘
สมณสุขุมาโล	๑๐๔/๑๔๑	สมฺโมหเวปกฺกํ	๖๓/๔๗๓
สมโถ	๕๙/๔๒๗	สรกุตฺติ	๒๐๙/๒๘๖
สมนฺตปาโส	๕๕/๗๙	สลากคฺคาหี	๑๓๘/๑๘๑
สมปญฺญา	๓๑/๓๖	สวนานุตฺตริยํ	๘/๓๒๘
สมยา	๕๔/๗๖	สาทุรสํ	๑๙๔/๒๗๑
สมสทฺธา	๓๑/๓๖	สาทูนิ	๕๔/๔๒๒
สมสีลา	๓๑/๓๔	สาธารณโภคี	๑๑/๓๓๓
สมาธิ	๒๙/๒๗	สามายิกํ	๔๔/๔๐๐
สมาธิกถา	๙๐/๑๓๕	สามุทฺทิกา	๕๔/๔๒๑
สมาธินฺทฺริยํ	๓๐๖/๓๒๐	สารมฺภสฺส	๓๐๘-๑๑๕๑/๓๒๐
สมาธินิมิตฺตํ	๒๖/๒๖	สาราณียา	๒๐๐/๒๗๙
สมาธิพลํ	๑๓/๑๒	สาราทายี	๖๓/๙๒
สมาธิสวตฺตนิกานิ	๓๒/๔๐	สารีริกานํ	๑๒๓/๑๖๖
สมาธิสมฺปทา	๙๒/๑๓๗	สาลปุปฺผกํ	๔๔/๕๖
สมาธิสมฺโพชฺฌงฺคํ	๕๙/๔๔๖	สาวกภาสิตา	๗๙/๑๒๓
สมาปตฺติกุสโล	๒๔/๓๕๘	สิกฺขาคารวตา	๓๒/๓๗๘
สมฺปชญฺญํ	๑๑๔/๕๐๘	สิกฺขานุตฺตริยํ	๓๐/๓๒๘
สมฺปนฺนวรสูกรมํสํ	๔๔/๕๖	สิเนหปเรตา	๒๘/๒๘
สมฺผปฺปลาปี	๘๒/๔๙๑	สิเนหานุคตา	๒๘/๒๘
สมฺโพธิปรายโน	๑๗๙/๒๔๓	สิปฺปาธิฏฺฐานา	๕๒/๔๑๕
สมฺมตฺตนิยามํ	๙๘/๕๐๑	สิปฺปุฏฺฐานานิ	๑๓๕/๑๗๗
สมฺมาทิฏฺฐิกา	๒๓/๒๑	สิปฺปิสมฺพุกํ	๖๐/๔๕๑
สมฺมาปริณามํ	๒๙/๓๓	สิพฺพนี	๖๑/๔๕๕

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
สีลํ	๔๐/๕๐	เสฏฺฐทายี	๔๔/๕๘
สีลกถา	๙๐/๑๓๕	เสนาปติกสฺส	๕๘/๘๘
สีลธนํ	๔๗/๖๑	เสมฺหสมุฏฺฐานานิ	๑๐๔/๑๕๑
สีลพฺพตปรามาโส	๙๐/๔๙๗	เสยฺยสุขํ	๑๗/๒๘๕
สีลสามญฺญคโต	๑๐๕/๑๕๓	โสกสลฺลํ	๔๘/๖๓
สีลสมฺปทา	๔๖/๖๐	โสกสลฺลหรโณ	๕๐/๗๒
สีลานุสฺสติ	๙/๓๒๘	โสวจสฺสตา	๒๒/๓๕๖
สีวถิกาย	๒๔๙/๓๐๗	โสตาปนฺโน	๑๗๙/๒๔๓
สุกถา	๑๕๗/๒๑๐		
สุกฺกาภิชาติ	๕๗/๔๓๘	[ห]	
สุขสัวตฺตนิกา	๔๓/๕๕	หตฺถิยายี	๑๘/๓๔๗
สุขโสมนสฺสพหุโล	๗๘/๔๘๙	หตฺถิรตนสฺส	๑๔๓/๑๙๔
สุชาโต	๑๓๔/๑๕๗	หนฺตา	๑๔๐/๑๘๗
สุญฺญตาปฏิสํยุตฺตา	๗๙/๑๒๓	หลิทฺทาภิชาติ	๕๗/๔๓๘
สุญฺญาคารคโต	๗๖/๑๐๗	หานภาคิยา	๗๑/๔๘๕
สุตธนํ	๔๗/๖๑	หิริกมนํ	๔๒/๕๓
สุตธโร	๘๘/๑๓๑	หิริคารวตา	๓๓/๓๘๐
สุตสนฺนิจโย	๘๘/๑๓๑	หิริยา	๗/๗
สุตสมฺปทา	๔๖/๖๐	หิรี	๕/๔
สุปฏฺฐาโก	๑๒๓/๑๖๖	หิรีพลํ	๑/๑
สุปินกูปมา	๗๖/๑๑๒	หิรีมา	๒/๒
เสขพลานิ	๑/๑	หีนาธิมุตฺติโก	๘๕/๔๙๔
เสขเวสารชฺชกรณา	๑๐๑/๑๔๗	เหตุสมุปฺปนฺนา	๙๗/๔๙๙

สุตฺตนฺตปิฎเก องฺคุตฺตรนิกายสฺส
ปญฺจก ฉกฺกนิปาตปาลิยา

อสาธารณนามานิ

อสาธารณนามานิ	ปพฺเพ/องฺเก	อสาธารณนามานิ	ปพฺเพ/องฺเก
องฺคีรโส (อิสิ)	๑๙๒/๒๕๘	อุคฺคโห	๓๓/๔๐
อจิรวตี	๖๒/๔๕๘	อุทายิ	๑๕๙/๒๑๒
อฏฺฐโก	๑๙๒/๒๕๘	อุปวาณ	๑๖๖/๒๒๔
อนาถปิณฺฑิกสฺส	๑/๑	กกุโธ	๑๐๐/๑๔๑
อนุรุทฺโธ	๑๗/๓๔๔	กจฺโจ สงฺกิจฺโจ	๕๗/๔๓๙
อนฺธกวินฺเท	๑๑๔/๑๕๙	กปิลวตฺถุสฺมึ	๑๐/๓๒๘
อนฺธวนสฺมึ	๔๙/๔๑๑	กลนฺทกนิวาเป	๓๒/๓๘
อมฺพฏฺโฐ	๑๒๐-๑๓๙/๕๑๒	กสฺสโป (อิสิ)	๑๙๒/๒๔๗
อรเนมิ	๕๔/๔๒๕	กสฺสโป (ภควา)	๑๘๐/๒๕๐
อริฏฺโฐ	๑๒๐-๑๓๙/๕๑๒	การณปาลี	๑๙๔/๒๗๐
อานนฺโท	๑๐๖/๑๕๓	กาสิกจนฺทนํ	๕๙/๔๔๗
อาภสฺสรา	๑๗๐/๒๓๒	กิมิลายํ	๒๐๑/๒๘๒
อาฬวโก	๑๒๐-๑๓๙/๕๑๒	กิมฺพิโล	๒๐๑/๒๘๒
อิจฺฉานงฺคลํ	๓๐/๓๓	กิมฺมิโล	๒๐๑/๒๘๒
อิจฺฉานงฺคลกา	๓๐/๓๓	กุกฺกุฏาราเม	๕๐/๖๗
อิจฺฉานงฺคลวนสณฺเฑ	๓๐/๓๓	กุฑฺฑาลโก	๕๔/๔๒๕
อิสิทตฺโต	๔๔/๓๙๘	กูฏาคารสาลายํ	๓๔/๔๓
อิสิปตเน	๒๘/๓๖๗	โกมารภจฺโจ	๑๒๐-๑๓๙/๕๑๒
อุคฺคโต	๑๒๐-๑๓๙/๕๑๒	โกรพฺยสฺส	๕๔/๔๒๒
อุคฺคสฺส	๔๔/๕๖	โกสมฺพิยํ	๑๐๐/๑๔๑

อสาธารณนามานิ	ปพฺเพ/องฺเก	อสาธารณนามานิ	ปพฺเพ/องฺเก
โกสเลสุ	๓๐/๓๓	ตุสิตา (เทวา)	๑๗๐/๒๓๒
โกพิยปุตฺโต	๑๐๐/๑๔๑	ทณฺฑกปฺปกำ	๖๒/๔๕๘
เขโม	๔๙/๔๑๐	เทวทตฺตสฺส	๑๐๐/๑๔๑
คิชฺฌกูเฏ	๔๑/๓๙๐	โทโณ	๑๙๒/๒๕๗
คิญฺชกาวสเถ	๑๙/๓๔๙	ธมฺมิโก	๑๓๓/๑๗๔
โคตโม	๓๐/๓๓	นกุลปิตา	๑๖/๓๔๐
โฆสิตาราเม	๑๐๐/๑๔๑	นกุลมาตา	๑๖/๓๔๑
จาตุมฺมหาราชิกา (เทวา)	๑๐/๓๓๑	นนฺทเน	๔๔/๔๕
จิตฺโต (คหปติ)	๑๒๐-๑๓๙/๕๑๑	นนฺทมาตา	๓๗/๓๘๕
จิตฺโต หตฺถิสารีปุตฺโต	๖๐/๔๔๘	นนฺโท วจฺโฉ	๕๗/๔๓๙
จุนฺที	๓๒/๓๘	นาคิโต	๓๐/๓๔
จุนฺโท	๓๒/๓๙	นาทิเก	๑๙/๓๔๙
เจตีสุ	๔๖/๔๐๖	นารโท	๕๐/๖๖
ชาณุสฺโสณิ	๕๒/๔๑๕	นิโคฺรธาราเม	๑๐/๓๒๘
ชาติยาวเน	๓๓/๔๐	นิมฺมานรติโน (เทวา)	๑๐/๓๓๑
ชีวโก	๑๒๐-๑๓๙/๕๑๒	ปรนิมฺมิตวสวตฺติโน (เทวา)	๑๐/๓๓๑
เชตวเน	๑/๑	ปเสนทิ โกสโล	๔๙/๖๕
โชติปาโล	๕๔/๔๒๕	ปาตลิปุตฺเต	๕๐/๖๖
ตทุตฺตริ (เทวา)	๑๐/๓๓๑	ปิงฺคิยานี	๑๙๔/๒๗๐
ตปุสฺโส	๑๒๐-๑๓๙/๕๑๑	ปิยกำ	๕๐/๖๖
ตวกณฺณิโก	๑๒๐-๑๓๙/๕๑๑	ปุราโณ	๔๔/๓๙๘
ตาวตึสา (เทวา)	๑๐/๓๓๑	ปูรเณน กสฺสเปน	๕๗/๔๓๘
ติกณฺฑกิวเณ	๑๔๔/๑๙๖	ปูรโณ คหปติ	๑๒๐-๑๓๙/๕๑๒
ติสฺโส	๒๓/๒๑	ผคฺคุโณ	๕๖/๔๓๓
ตุสิตำ	๔๔/๓๘๙	พาราณสิยำ	๒๘/๓๖๗

อสาธารณนามานิ	ปพฺเพ/องฺเก	อสาธารณนามานิ	ปพฺเพ/องฺเก
พฺรหฺมกายิกา (เทวา)	๑๐/๓๓๑	มาเรน	๔๘/๖๒
พฺรหฺมา	๑๗๐/๒๓๒	มิคทาเย	๒๘/๓๔๐
ภคุ	๑๙๒/๒๕๘	มิคสาลาย	๔๔/๓๙๘
ภคฺเคสุ	๑๖/๓๔๐	มิคารมาตุปาสาโท	๔๓/๓๙๕
ภทฺทชิ	๑๗๐/๒๓๑	มุณฺฑสฺส	๕๐/๖๖
ภทฺทา (เทวี)	๕๐/๖๖	มูคปกฺโข	๕๔/๔๒๕
ภทฺทิเย	๓๓/๔๐	เมณฺฑโก	๑๒๐/๕๑๒
ภลฺลิโก	๑๒๐/๕๑๑	เมตฺเตยฺยปเญฺห	๖๑/๔๕๕
ภเวสี	๑๘๐/๒๔๗	โมคฺคลฺลาน	๑๐๐/๑๔๒
ภารทฺวาโช	๑๙๒/๒๕๘	โมฬิยสิวโก	๔๗/๔๐๘
เภสกฬาวเน	๑๖/๓๔๐	ยมทคฺคิ	๑๙๒/๒๕๘
มกฺขลิ โคสาโล	๕๗/๔๓๙	ยามา (เทวา)	๑๐/๓๓๑
มคเธสุ	๑๑๔/๑๕๙	ราชคเห	๓๒/๓๘
มจฺฉิกาสณฺฑิโก	๑๒๐/๕๑๒	ราหุ อสุรินฺโท	๑๙๗/๒๗๗
มลฺลิกา เทวี	๔๙/๖๕	เรวโต	๑๗/๓๔๔
มหากจฺจาโน	๑๗/๓๔๔	ลิจฺฉวี	๕๘/๘๗
มหากปฺปิโน	๑๗/๓๔๔	วชฺชิยมหิโต	๑๒๐/๕๑๒
มหากสฺสโป	๑๗/๓๔๔	วชฺชี	๕๘/๘๗
มหาโกฏฺฐิโก	๑๗/๓๔๔	วามโก	๑๙๒/๒๕๘
มหาจุนฺโท	๑๗/๓๔๔	วามเทโว	๑๙๒/๒๘๕
มหานาโม (ลิจฺฉวี)	๕๘/๘๗	วาเสฏฺโฐ (อุปาสโก)	๑๒๐/๕๑๒
มหานาโม (สกฺโก)	๑๐/๓๒๘	วาเสฏฺโฐ (อิสิ)	๑๙๒/๒๕๘
มหาโมคฺคลฺลานสฺส	๑๐๐/๑๔๑	วิชโย	๑๒๐/๕๑๒
มหาวเน	๓๔/๔๓	เวสาลิกสฺส	๔๔/๕๖
มาคธกานิ	๑๐๐/๑๔๑	เวสาลิยํ	๓๔/๔๓

อสาธารณนามานิ	ปพฺเพ/องฺเก	อสาธารณนามานิ	ปพฺเพ/องฺเก
เวสฺสามิตฺโต	๑๙๒/๒๕๘	สิวก	๔๗/๔๐๘
เวพุกณฺฑกี	๓๗/๓๘๕	สีตวนสฺมึ	๕๕/๔๒๘
เวพุวเน	๓๒/๓๘	สีโห	๓๔/๔๓
สกฺโก (เทวานมินฺโท)	๕๔/๔๒๓	สุสุมารคิเร	๑๖/๕๑๓
สกฺยปุตฺโต	๓๐/๓๓	สุทตฺโต	๑๒๐/๕๑๒
สงฺคารโว	๑๙๓/๒๖๔	สุเนตฺโต	๕๔/๔๒๔
สญฺชาติยํ	๔๖/๔๐๖	สุปฺปติฏฺโฐ	๕๔/๔๒๒
สนฺธาโน	๑๒๐/๕๑๒	สุมนา	๓๑/๓๖
สาเกเต	๑๔๔/๑๙๖	สุมโน	๑/๓๒๒
สาทตฺโต	๑๒๐-๑๓๙/๕๑๒	สูโร	๑๒๐/๕๑๒
สามคามเก	๒๑/๓๕๕	เสโต	๔๓/๓๒
สารนฺทเท	๑๔๓/๑๙๔	โสโณ	๒๐๐/๒๑๘
สารีปุตฺโต	๑๓๒/๑๗๓	หตฺถโก	๑๒๐/๕๑๒
สาลวนํ	๑๘๐/๒๔๗	หตฺถิปาโล	๕๔/๔๒๕
สาวตฺถิยํ	๑/๑	หิมวนฺตํ	๔๐/๔๙

สุตฺตนฺตปิฏเก องฺคุตฺตรนิกายสฺส
ปญฺจก ฉกฺกนิปาตปาลิยา
คาถานํ ปฐมปาทา

คาถานํ ปฐมปาทา	ปพฺเพ/องฺเก	คาถานํ ปฐมปาทา	ปพฺเพ/องฺเก
อคฺคโต เว ปสนฺนานํ	๓๒/๔๐	มโหทธึ อปริมิตํ มหาสรํ	๔๕/๖๐
อายุ๎ วณฺณ๎ ยสํ กิตฺตึ	๔๓/๕๕	มาตาปิตุกิจฺจกโร	๕๘/๙๐
อายุโท พลโท ธีโร	๓๗/๔๗	ยถาปิ จนฺโท วิมโล	๓๑/๓๘
กาเล ททนฺติ สปฺปญฺญา	๓๖/๔๖	ยถา หิ ปพฺพโต เสโล	๔๐/๔๙
ททำ ปิโย โหติ ภชนฺติ นำ พหู	๓๔/๔๕	ยสฺส สทฺธา ตถาคเต	๔๗/๖๑
ททมาโน ปิโย โหติ	๓๕/๔๕	โย อุภนฺเต วิทิตฺวาน	๖๑/๔๕๕
ทสฺสนานุตฺตริยำ ลทฺธา	๓๐/๓๗๗	โย นำ ภรติ สพฺพทา	๓๓/๔๒
ทลิทฺทิยำ ทุกฺขำ โลเก	๔๕/๔๐๕	โย ปปญฺจำ อนุยุตฺโต	๑๕/๓๓๙
น โสจนาย น ปริเทวนาย	๔๘/๖๔	โย ปาณมติปาเตติ	๑๗๔/๒๓๖
นิรเยสุ ภยำ ทิสฺวา	๑๗๙/๒๔๕	สงฺกปฺปราโค ปุริสสฺส กาโม	๖๓/๔๖๗
เนกฺขมฺมมธิมุตฺตสฺส	๕๕/๔๓๓	สตฺถุครุ ธมฺมครุ	๓๓/๓๗๙
ปญฺจฏฺฐานานิ สมฺปสฺสำ	๓๙/๔๘	สทฺธาย สีเลน จ ยา ปวฑฺฒติ	๖๔/๙๓
ปทฺมำ ยถา โกกนุทำ สุคนฺธำ	๑๙๕/๒๗๓	สทฺธาย สีเลน จ โย ปวฑฺฒติ	๖๓/๙๓
ปุพฺเพว ทานา สุมโน	๓๗/๓๘๕	สลฺลเป อสิหตฺเถน	๕๕/๗๙
พฺยาธิธมฺมา ชราธมฺมา	๕๗/๘๖	สาขาปตฺตผลูเปโต	๓๘/๔๘
ภยำ ทุกฺขญฺจ โรโค จ	๒๓/๓๕๗	สุเนตฺโต มูคปกฺโข จ	๕๔/๔๔๒๖
ภุตฺตา โภคา ภตา ภจฺจา	๔๑/๕๒	หิโต พหุนฺนำ ปฏิปชฺช โภเค	๔๒/๕๓
มนาปทายี ลภเต มนาปำ	๔๔/๕๖		
มนุสฺสภูตำ สมฺพุทฺธำ	๑๘/๓๙๖		

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ*

๑.	สมเด็จพระพุฒาจารย์	วัดสระเกศ	ประธานกรรมการ
๒.	พระพรหมมุนี	วัดบวรนิเวศวิหาร	รองประธานกรรมการ
๓.	พระพรหมเวที	วัดไตรมิตรวิทยาราม	รองประธานกรรมการ
๔.	พระพรหมเมธาจารย์	วัดบุรณศิริมาตยาราม	กรรมการ
๕.	พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	กรรมการ
๖.	พระวิสุทธิวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๗.	พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๘.	พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	กรรมการ
๙.	พระธรรมปัญญาภรณ์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๑๐.	พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	กรรมการ
๑๑.	พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	กรรมการ
๑๒.	พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๑๓.	พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	กรรมการ
๑๔.	พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	กรรมการ
๑๕.	พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	กรรมการ
๑๖.	พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	กรรมการ
๑๗.	พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	กรรมการ
๑๘.	พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	กรรมการ
๑๙.	พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	กรรมการ
๒๐.	พระเทพโสภณ	วัดราชบุรณะ	กรรมการ

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๘** มติที่ ๕๐๙/๒๕๔๘ เรื่อง ขอความเห็นชอบรายนามคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และ **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๖/๒๕๔๙** มติที่ ๓๕๗/๒๕๔๙ เรื่อง แต่งตั้งกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ แทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่ง

๒๑. พระราชวชิราภรณ์ วัดพระเชตุพนฯ กรรมการ
๒๒. พระราชวชิรโมลี วัดสวนพลู กรรมการ
๒๓. พระราชปริยัติวิลก วัดประยุรวงศาวาส กรรมการ
๒๔. พระราชเมธี วัดราชนัดดาราม กรรมการ
๒๕. พระราชโมลี วัดจักรวรรดิราชาวาส กรรมการ
๒๖. พระราชวรมุนี วัดดุสิดาราม กรรมการ
๒๗. พระราชวิสุทธิโมลี วัดมหาธาตุฯ กรรมการ
๒๘. พระราชวรเมธี วัดเทพธิดาราม กรรมการ
๒๙. พระราชสุธี วัดเทวราชกุญชร กรรมการและเลขานุการ
๓๐. พระราชกิตติโสภณ วัดเบญจมบพิตรฯ กรรมการ
๓๑. พระราชปฏิภาณโสภณ วัดราชโอรสาราม กรรมการ
๓๒. พระศรีวิสุทธิมุนี วัดสุทัศนเทพวราราม กรรมการ
๓๓. พระศรีรัชมงคลเมธี วัดอาวุธวิกสิตาราม กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๔. พระปริยัติกวี วัดปากน้ำ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๕. พระเมธีวราลงกรณ์ วัดชนะสงคราม กรรมการ
๓๖. พระศรีวิสุทธาภรณ์ วัดบรมนิวาส กรรมการ
๓๗. พระมหานายก วัดบวรนิเวศวิหาร กรรมการ
๓๘. พระอมรโมลี วัดปทุมวนาราม กรรมการ
๓๙. พระมหาไฉน จิตฺตสุทฺโธ ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร กรรมการ
๔๐. พระมหารังษี เขมวีโร ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ กรรมการ
๔๑. พระมหาวินัย ถิรวินโย ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร กรรมการ
๔๒. นายวิชัย ธรรมเจริญ ป.ธ. ๙ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๓. นายบุญสืบ อินสาร ป.ธ. ๙ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๔. นายบุญเชิด กิตติธรางกูร ป.ธ. ๙ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๕. นายแก้ว ชิดตะขบ ป.ธ. ๙ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง พิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกฯ*

๑.	พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	ประธานอนุกรรมการ
๒.	พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	อนุกรรมการ
๓.	พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ	อนุกรรมการ
๔.	พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู	อนุกรรมการ
๕.	พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	อนุกรรมการ
๖.	พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	อนุกรรมการ
๗.	พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม	อนุกรรมการ
๘.	พระศรีวิสุทธาภรณ์	วัดบรมนิวาส	อนุกรรมการ
๙.	พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ
๑๐.	พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	อนุกรรมการ
๑๑.	พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	อนุกรรมการ
๑๒.	พระมหาวินัย ถิรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	อนุกรรมการ
๑๓.	พระมหาไฉน จิตฺตสุทฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก*

๑.	พระพรหมเมธาจารย์	วัดบุรณศิริมาตยาราม	ที่ปรึกษา
๒.	พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	ประธานคณะทำงาน
๓.	พระธรรมปริยัติเวที	วัดพระปฐมเจดีย์	รองประธานคณะทำงาน
๔.	พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	รองประธานคณะทำงาน
๕.	พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	รองประธานคณะทำงาน
๖.	พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	รองประธานคณะทำงาน
๗.	พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	คณะทำงาน
๘.	พระราชเมธี	วัดราชนัดดาราม	คณะทำงาน
๙.	พระราชวรมุนี	วัดดุสิดาราม	คณะทำงาน
๑๐.	พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	คณะทำงาน
๑๑.	พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	คณะทำงาน
๑๒.	พระราชวิสุทธิดิลก	วัดสามพระยา	คณะทำงาน
๑๓.	พระเมธีธรรมานันท์	วัดไร่ขิง	คณะทำงาน
๑๔.	พระเมธีปริยัติวิบูล	วัดสามพระยา	คณะทำงาน
๑๕.	พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	คณะทำงาน
๑๖.	พระสุธีรัตนาภรณ์	วัดสุทัศนเทพวราราม	คณะทำงาน
๑๗.	พระศรีปริยัติโมลี	วัดราชนัดดาราม	คณะทำงาน
๑๘.	พระกิตติสารเมธี	วัดดาวดึงษาราม	คณะทำงานและเลขานุการ

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

๑๙. พระมหาอิทธิยาวุธ ธีรวโร ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ

๒๐. พระมหาวัชระ จิตวณฺโณ ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ

๒๑. พระมหาชลอ ปิยาจาโร ป.ธ. ๙ วัดชนะสงคราม คณะทำงาน

๒๒. พระมหาปราโมทย์ วิริยธมฺโม ป.ธ. ๙ วัดดุสิดาราม คณะทำงาน

๒๓. พระมหาอุดม สารเมธี ป.ธ. ๙ วัดทองนพคุณ คณะทำงาน

๒๔. นายประสิทธิ์ แสงทับ นักวิชาการภาษาโบราณ ๘ คณะทำงาน

๒๕. นายสำรวย นักการเรียน นักวรรณศิลป์ ๗ คณะทำงาน

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก*

๑.	พระวิสุทธิวงศาจารย์			วัดปากน้ำ	ประธานคณะทำงาน
๒.	พระธรรมปัญญาภรณ์			วัดปากน้ำ	รองประธานคณะทำงาน
๓.	พระราชวิริยาลังการ			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๔.	พระราชสุตาภรณ์			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๕.	พระปริยัติกวี			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๖.	พระปิฎกโกศล			วัดปากน้ำ	คณะทำงานและเลขานุการ
๗.	พระวิเชียรกวี			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๘.	พระมหามนตรี	ขนฺติสาโร	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๙.	พระมหาประนอม	กิตฺติปญฺโญ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๐.	พระมหาสมจินต์	สมฺมาปญฺโญ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๑.	พระมหาบุญชู	กิตฺติโชติโก	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๒.	พระมหาจรัญ	วิจารณเมธี	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๓.	พระมหาทองดี	ปญฺญาวชิโร	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๔.	พระมหาเสนาะ	กิตฺติเสโน	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๕.	พระมหาครรชิต	สุชิตคนฺโธ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๖.	พระมหาวัฒน์พร	อภิวฑฺฒโน	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๗.	พระมหาชำนาญ	มหาชาโน	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๘.	พระมหาหวน	ยสาโส	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๙.	พระมหาสมาน	มโนพนฺโธ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก*

๑.	พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	ประธานคณะทำงาน
๒.	พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	รองประธานคณะทำงาน
๓.	พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	รองประธานคณะทำงาน
๔.	พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	คณะทำงาน
๕.	พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	คณะทำงาน
๖.	พระเทพโสภณ	วัดราชบุรณะ	คณะทำงาน
๗.	พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	คณะทำงาน
๘.	พระราชปริยัติวิลก	วัดประยุรวงศาวาส	คณะทำงาน
๙.	พระราชเวที	วัดพระเชตุพนฯ	คณะทำงาน
๑๐.	พระราชปฏิภาณโสภณ	วัดราชโอรสาราม	คณะทำงานและเลขานุการ
๑๑.	พระราชสิทธิมุนี	วัดมหาธาตุฯ	คณะทำงาน
๑๒.	พระสุธีธรรมนุวัตร	วัดพระเชตุพนฯ	คณะทำงาน
๑๓.	พระศรีวิสุทธิโกศล	วัดเพชรสมุทร	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๔.	พระวิสุทธิธีรพงศ์	วัดพิชยญาติการาม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๕.	พระศรีศาสนวงศ์	วัดอรุณราชวราราม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๖.	พระมหาบุญเทียม ญาณินฺโท ป.ธ. ๘	วัดพิชยญาติการาม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๗.	พระมหาสมลักษณ์ คนฺธสาโร ป.ธ. ๘	วัดท่ามะโอ	คณะทำงาน
๑๘.	พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร ป.ธ. ๖	วัดจากแดง	คณะทำงาน
๑๙.	พระครูธรรมธรสุมนต์ นนฺทิโก	วัดจากแดง	คณะทำงาน
๒๐.	นายนิมิตร โพธิพัฒน์		คณะทำงาน
๒๑.	ผศ. เวทย์ บรรณกรกุล		คณะทำงาน

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

พระไตรปิฎกฉบับเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี
พุทธศักราช ๒๕๔๙

เจ้าของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ผู้จัดทำ คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก
คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง

ที่ปรึกษา พระพรหมสุธี วัดสระเกศ
พระธรรมกิตติเมธี วัดสัมพันธวงศาราม
พระธรรมวรเมธี วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

บรรณาธิการ พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙)

คณะบรรณาธิการ/ประสานงาน
พระศรีรัชมงคลเมธี (ประนต กิตฺติวฑฺฒโน ป.ธ. ๙)
พระปริยัติกวี (สุบิน ธีรวโส ป.ธ. ๙)
นายวิชัย ธรรมเจริญ ป.ธ. ๙
นายบุญสืบ อินสาร ป.ธ. ๙
นายบุญเชิด กิตติธรางกูร ป.ธ. ๙
นายแก้ว ชิดตะขบ ป.ธ. ๙

พิมพ์ที่ บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๖๕/๑๖ ถนนชัยพฤกษ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๒๒-๙๐๐๐
โทรสาร ๐-๒๔๓๓-๒๗๔๒, ๐-๒๔๓๔-๑๓๘๕